AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

ABDALLAR ÜZERİNE ETNOGRAFİK BİR ALAN ARAŞTIRMASI: ANTALYA ABDALLARI, KÜLTÜR, KİMLİK VE TOPLUMSAL DEĞİŞME

Erdi DEMİR

Danışman
Doç. Dr. Fatih USLU

Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2023

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

ABDALLAR ÜZERİNE ETNOGRAFİK BİR ALAN ARAŞTIRMASI: ANTALYA ABDALLARI, KÜLTÜR, KİMLİK VE TOPLUMSAL DEĞİŞME

Erdi DEMİR

Danışman
Doç. Dr. Fatih USLU

Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2023

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Erdi DEMİR'in bu çalışması, jürimiz tarafından Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak oy birliği ☒ oy çokluğu ☐ ile kabul edilmiştir.

Başkan	: Prof. Dr Türkan ERDOĞAN	(İmza)
Üye (Danışmanı)	: Doç. Dr. Fatih USLU	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. Güven DİNÇ	(İmza)
Üye	: Doç. Dr. Leyla DERVİŞ	(İmza)
Üye	: Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK	(İmza)

Tez Başlığı: Abdallar Üzerine Etnografik Bir Alan Araştırması: Antalya Abdalları, Kültür, Kimlik ve Toplumsal Değişme

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 23/06/2023

Mezuniyet Tarihi : …./…./2023

(İmza)

Prof. Dr. Tuncer DEMİR

Müdür

AKADEMİK BEYAN

T.C

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ;

Doktora Tezi olarak sunduğum "Abdallar Üzerine Etnografik Bir Alan Araştırması: Antalya Abdalları, Kültür, Kimlik ve Toplumsal Değişme" adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını beyan ederim.

Erdi DEMİR

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	**Erdi DEMİR**
Öğrenci Numarası	**20195506003**
Anabilim Dalı	**Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı**
Programı	**Doktora**
Programın Türü	**( ) Yüksek Lisans (X) Doktora**
Danışmanının Unvanı, Adı-Soyadı	**Doç. Dr. Fatih USLU**
Tez Başlığı	**Abdallar Üzerine Etnografik Bir Alan Araştırması: Antalya Abdalları, Kültür, Kimlik ve Toplumsal Değişme**

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğüne

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak Sayfası, b) Giriş, c) Genel Bilgiler, d) Gereç ve Yöntem, e) Bulgular, e) Tartışma ve f) Sonuç ve Öneriler kısımlarından oluşan toplam 351 sayfalık kısmına ilişkin, 05/06/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından *Turnitin* adlı intihal engelleme yazılımından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 0 'olarak tespit edilmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kaynakça hariç
2- Alıntılar hariç
3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Akdeniz Üniversitesi "Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları"nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyad, İmza

DANIŞMAN ONAYI UYGUNDUR

_____

__/__/__

(Unvan, Ad Soyad, Tarih, İmza)

Açıklamalar

1- Tez Çalışması Orijinallik Raporu tezin yalnızca "Kapak Sayfası", "Giriş", "Genel Bilgiler", "Gereç ve Yöntem", "Bulgular", "Tartışma", "Sonuç ve Öneriler" bölümlerinden oluşan kısmın tek bir dosya olarak intihal engelleme yazılımına yüklenmesi ile alınır.
2- Yazılıma yükleme yapılırken "Dosya Başlığı" (document title) olarak tez başlığının tamamı, "Yazar Adı" (author's first name) olarak öğrencinin adı, "Yazar Soyadı" (author's last name) olarak öğrencinin soyadı bilgisi yazılır.
3-***İsteğe bağlı ayarlar kısmından; "Ödevleri şuraya gönder?" seçeneği mutlaka DEPO YOK şeklinde işaretlenmesi gerekmektedir;***
4- ***Benzerlik oranında tüm sorumluluk öğrenciye aittir.***
5- Tez savunma sınavı sonrasında başarılı bulunan öğrenci, tez savunma sınavı tarihi sonrasında tezde yapılmış muhtemel değişiklikleri içeren dosya kullanılarak alınmış ikinci bir intihal raporundaki bilgiler kullanılarak hazırlanmış ve tez danışmanı tarafından onaylanarak imzalanmış ikinci bir Raporu ve Beyanı Enstitüye teslim etmekle yükümlüdür.

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR LİSTESİ.....vi
RESİMLER LİSTESİ.....vii
ÖZET.....viii
ABSTRACT.....ix
ÖNSÖZ.....x
GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM
TOPLUMSAL DEĞİŞME, GÖÇEBELİK VE KÜLTÜR

1.1. Kültür.....5
1.2. Toplumsal Değişme.....12
1.3. Sosyolojik Açıdan Göç.....21
1.4. Kimlik.....26
1.5. Peripatetik Bir Yaşam Deseni: Göçebelik.....32

İKİNCİ BÖLÜM
TARİHSEL VE TOPLUMSAL OLARAK ABDALLAR

2.1. Abdal Kavramı ve Anlamı.....38
2.2. Abdalların Kökenleri Hakkında.....44
2.3. Türkiye'de Abdalların Yaşadıkları Yerleşim Merkezleri.....50
2.4. Arşiv Kayıtlarında Antalya'da Abdallar.....51
2.5. 19. Yüzyılda Antalya'da Abdallar.....53
2.6. Abdalların Antalya'da Coğrafi Dağılımları.....61
2.6.1. Muratpaşa Zeytinköy.....62
2.6.2. Serik Gebiz Mahallesi.....65
2.6.3. Serik Kökez Mahallesi.....68
2.6.4. Serik Merkez Mahallesi.....70
2.6.5. Finike Yuvalı Mahallesi.....73
2.6.6. Manavgat Çayyazı Mahallesi.....76
2.6.7. Manavgat Bereket Mahallesi.....78
2.6.8. Manavgat Yayla (Bayır) Mahallesi.....80
2.6.9. Manavgat Aşağı Işıklar Mahallesi (Ulualan Mevkii).....82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, MODELİ VE HEDEFLER

3.1. Araştırmanın Felsefesi....87
3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Çerçevesi....88
3.3. Araştırmanın Deseni: Etnografi (Kültür Analizi)....91
3.4. Araştırmanın Amacı....95
3.5. Araştırmanın Temel Problemi....96
3.6. Araştırmanın Alt Soruları....96
3.7. Araştırmanın Sayıltıları....96
3.8. Araştırmanın Evreni....97
3.9. Araştırmanın Örneklem Seçme Tekniği....97
3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları....98
3.11. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri....99
3.11.1. Derinlemesine Görüşme....100
3.11.2. Gözlem....104
3.11.3. Doküman İncelemesi....107
3.12. Araştırmada Geçerlik....108
3.13. Alanda Üretilmiş Çalışmalar....109
3.14. Veri Analiz Tekniği: Anlamacı ve Yorumlamacı Yaklaşım....111
3.15. Alan Araştırmasında Karşılaşılan Sorunlar....113
3.16. Tanımlar....114
3.16.1. Abdal....114
3.16.2. Al-i Aba....114
3.16.3. Amcaoğlu....114
3.16.4. Cem....114
3.16.5. Cemevi....114
3.16.6. Çerağ (delil)....115
3.16.7. Dede....115
3.16.8. Dıngıl....115
3.16.9. Düşkünlük....115
3.16.10. Eren....115
3.16.11. Erkân....115
3.16.12. Gülbank....115
3.16.13. İkrar....115

3.16.14. Kapalı toplum....115
3.16.15. Karayağmurlu Ocağı....116
3.16.16. Kırklar....116
3.16.17. Lokma....116
3.16.18. Meydan....116
3.16.19. Muharrem Ayı....116
3.16.20. Musahiplik....116
3.16.21. Mürşid....116
3.16.22. Ocak....116
3.16.23. Rehber....116
3.16.24. Talip....117
3.16.25. Teber....117
3.16.26. Teyzeoğlu....117
3.16.27. Üçler....117
3.16.28. Yediler....117
3.16.29. Yezid....117
3.16.30. Yol....117
3.16.31. Zeytinköylü....117

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA ABDALLARININ SOSYOKÜLTÜREL YAPISI, ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZ

4.1. Görüşmeci Abdalların Olgusal Kimlikleri....118
4.1.1. Yaş....120
4.1.2. Cinsiyet Dağılımları....121
4.1.3. Medeni Durum....121
4.1.4. Çocuk Sayısı....122
4.1.5. Eğitim Durumu....122
4.1.6. Gelir Durumu....123
4.1.7. Evlilik Yaşı....124
4.1.8. Evlilik Usulü....124
4.1.9. Yaşadıkları Yerleşke....125
4.2. Antalya Abdallarında Kültürel ve Ekonomik Yaşam....126
4.2.1. Antalya Abdallarında Din ve İnanç Yapısı....126

4.2.2. Abdal İnancında Ehl-i Beyt Sevgisi (Tevella ve Teberra).....130
4.2.3. Musahiplik ve Talip.....132
4.2.4. Düşkünlük.....135
4.2.5. Dar'a İndirme ve Dar'a Çıkmak.....137
4.2.6. On İki Hizmetli.....141
4.2.7. Üçler (Allah-Muhammed-Ali).....147
4.2.8. Yediler.....152
4.2.9. On İki İmam Unsuru.....154
4.2.10. Kırklar Unsuru ve Kırklar Meclisi.....157
4.2.11. Dedelik Kurumu.....160
4.2.12. Gülbank.....164
4.2.13. Antalya Abdallarında İbadetler.....166
4.2.13.1. Cem.....167
4.2.13.2. Namaz.....170
4.2.13.3. Oruç.....173
4.2.13.4. Zekât Vermek.....177
4.2.13.5. Kurban Kesmek.....178
4.2.14. Antalya Abdallarında Dil ve Kültür İlişkisi.....182
4.2.15. Abdal Kimliğinin Anlam ve Algısı.....187
4.2.15.1. Abdal İsmi.....187
4.2.15.2. Çingenelik İsnadı.....189
4.2.15.3. Alevilik İnancı.....191
4.2.15.4. Atatürkçülük ve Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı.....192
4.2.16. Ötekileştirilmenin Kabullenilmesi.....193
4.2.16.1. Kültürel Olarak Öteki.....193
4.2.16.2. Irksal Olarak Öteki.....195
4.2.17. Ötekileştirilmeye Karşı Geliştirilen Stratejiler.....195
4.2.17.1. Çalgıcılık Konusunda Kabiliyetleri ile Övünmek.....196
4.2.17.2. Saygın Abdal Ozanları Anlatmak.....197
4.2.17.3. Sosyal Yaşamda Kurulan Sağlıklı İlişkiler.....198
4.2.17.4. Bireysel Başarı Hikayelerinden Bahsetmek.....198
4.2.18. Kimlik Bağlamında Biz ve Diğerlerinin İnşası.....199
4.2.19. Antalya Abdalları ve Göç.....201
4.2.20. Abdallar ve Atasözleri.....203

4.2.21. Antalya Abdallarında Mezarlıklar.....205
4.2.22. Antalya Abdallarının Aile Yapısı ve Özellikleri.....210
4.2.23. Antalya Abdallarında Evlilik Kurumu ve Özellikleri.....212
4.2.24. Evlilik Usulü ve Gelenekler.....217
4.2.25. Kadın.....221
4.2.26. Boşanmak.....224
4.2.27. Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri.....227
4.2.28. Antalya Abdallarında Ekonomik Hayat.....231
4.2.29. Konut Tipleri ve Yaşam.....238
4.2.30. Antalya Abdallarında Dernek ve Kuruluşlar.....242
4.2.31. Eğitim ve Karşılaşılan Sorunlar.....245
4.2.32. Dünya Görüşü ve Politik Eğilim.....249
4.2.33. Boş Zamanları Değerlendirme Faaliyetleri.....253
4.2.34. Antalya Abdallarında Örf ve Adetler.....257
4.2.34.1. Doğum ve İsim Koyma.....258
4.2.34.2. Kız İsteme.....260
4.2.34.3. Evlilik Adetleri.....262
4.2.34.4. Asker Uğurlama Şenliği.....265
4.2.34.5. Muharrem Ayı.....266
4.2.34.6. Ölüm ve Cenaze.....269
4.2.35. Abdal Toplumunun Temel Sorunları.....272
4.2.35.1. Kimlik Sorunu ve Dışlanmışlık Psikolojisi.....272
4.2.35.2. Ekonomik Sorunlar.....273
4.2.35.3. Eğitim Sorunları.....274
4.2.35.4. İş ve Mesleki Sorunlar.....275
4.2.35.5. İbadethane ve Din Görevlisi Sorunu.....276

SONUÇ.....278
KAYNAKÇA.....291
EKLER.....306
ÖZGEÇMİŞ.....330

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: 3229 Numaralı Nüfus Defterine Göre Abdal Nüfusu.....58
Tablo 2: Görüşmeci Bireylerin Olgusal Kimlikleri.....118
Tablo 3: Görüşmecilerin Yaş Aralıkları.....120
Tablo 4: Görüşmecilerin Medeni Durumları.....121
Tablo 5: Görüşmecilerin Çocuk Sayıları.....122
Tablo 6: Görüşmecilerin Eğitim Düzeyleri.....122
Tablo 7: Görüşmecilerin Gelir Seviyeleri.....123
Tablo 8: Görüşmecilerin Evlilik Yaşları.....124
Tablo 9: Görüşmecilerde Evlilik Usulü.....124
Tablo 10: Gündelik Yaşamda Bazı Kelimelerin Abdal Dilindeki Karşılıkları.....184
Tablo 11: Abdal ve Çingene Dillerinde Kullanılan Bazı Kelimeler.....190

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Antalya'da Abdalların yaşadıkları Yerleri Gösterir Harita.....61
Resim 2: Zeytinköy'de ekmek yapan Abdal Kadınlar.....63
Resim 3: Kökez Mahallesi'nden Bir Görünüm.....68
Resim 4: Merkez Mahallesi'nden Bir Görünüm.....71
Resim 5: Çayyazı Mahallesi Sokak Arasından Bir Kare.....79
Resim 6: Aşağı Işıklar Mahallesi'nden Bir Görünüm.....83
Resim 7: Antalya (Elmalı) Abdal Musa Sultan Türbesi Bahçesinde Cem Töreni.....129
Resim 8: Üçler'i Temsil Eden Bir Çerağ 150
Resim 9: Antalya Zeytinköy Cemevi'nde Cem Töreni Hazırlıkları Yapılırken.....169
Resim 10: Muharrem Ayı'nda Oruçlarını Açan Abdallar.....174
Resim 11: Muharrem Ayı'nda Cemevi'nde Hz. Hüseyin için Yas Tutan Abdallar.....175
Resim 12: Muharrem Ayı'nda, Muratpaşa Belediyesi İftar Yemeğinden Bir Kare.....176
Resim 13: Kurban Bayramında Abdallar.....180
Resim 14: Kurban Bayramında Abdallar.....181
Resim 15: Antalya Zeytinköy Hacıbektaş Veli Kültür Merkezi ve Cemevi.....206
Resim 16: Finike (Yuvalı) Abdal Dedeler Mezarlığı.....207
Resim 17: Cemevi Morgu.....208
Resim 18: Morg Odasında Ölü Yıkama Yeri.....209
Resim 19: Davul Çalan Abdal Çocukları.....212
Resim 20: Bir Abdal Ailesinin Evinden Görünüm.....215
Resim 21: Zeytinköy'de Bir Abdal Ailesi.....219
Resim 22: Zeytinköy Alevi Derneğinde Yöneticilik Yapan Bir Abdal Kadını.....222
Resim 23: Serik'te Birlikte Vakit Geçiren Abdal Kadınları.....223
Resim 24: Hep Birlikte Yemek Hazırlıkları Yapan Abdallar.....228
Resim 25: Zeytinköy Anadolu Aleviliği Derneğinde Sohbet Eden Abdallar.....230
Resim 26: Düğünde Çalgıcılık Yapan Abdallarla.....234
Resim 27: Zeytinköy Cemevi'nde Bir Belediye Çalışanı.....235
Resim 28: Zeytinköy'de Kahvehane İşleten Abdallar.....237
Resim 29: Finike Yuvalı'dan Bir Görünüm.....240
Resim 30: Zeytinköy Anadolu Aleviliğini Yaşatma ve Geliştirme Derneği'nde.....243
Resim 31: Boş Zamanlarında Komşularıyla Evin Bahçesinde Oturan Abdallar.....255

ÖZET

Bu çalışmanın konusunu Antalya'da yaşayan Abdallar topluluğu oluşturmaktadır. Türkçe konuşan ve Alevilik Bektaşilik inancına sahip Abdallar, yaşam tarzı, inanç ve değerler bakımından zengin bir kültürel içeriğe sahip olmuşlardır. Araştırmanın amacı Abdallar üzerine yapılan akademik ve bilimsel çalışmalara Antalya Abdalları ile ilgili tarihsel vesikalar ve alan araştırmasından elde edilen bulguların yorumlanması sonucu katkı sağlayabilmektir. Çalışmada, göçebelikten yerleşik hayata geçmiş olan Abdallar topluluğunun kültürel ve ekonomik yaşamında nasıl bir değişikliğin meydana geldiği temel problemine cevap aranmıştır. Araştırma, etnografik modele dayanmakta olup, Antalya'da yaşayan Abdallar topluluğu ile sınırlıdır. Araştırmada derinlemesine görüşme, katılımlı gözlem ve doküman incelemesi gibi veri toplama araçları kullanılarak veriler toplanmış, toplanan veriler anlam, içeriklerine göre sınıflandırılarak yorumlamacı paradigma bağlamında analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda yerleşik düzene geçiş Abdalların başta aile kurumu olmak üzere, inanç, ekonomi, eğitim, boş zaman kavramı ve politik görüşleri üzerinde bir takım değişim ve dönüşümlere yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Abdal kimliğini oluşturan en önemli unsurların Abdalların kendi aralarında konuştukları dil, çalgıcılık, Alevilik inancı, Atatürkçülük ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti Vatandaşlığı olduğu tespit edilmiştir. Abdalların genel olarak eğitim düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmakla birlikte Abdalların grup içi evlilik yapısına sahip oldukları tespit edilmiştir. Tek eşlilik tipinin yaygın olduğu Antalya Abdallarının doğum, isim koyma, cenaze ve askere uğurlama geleneklerinde Alevilik ve Bektaşilik inancının belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akdeniz coğrafyasında, Antalya yöresinde böylesine bir toplumsal grubun varlığının etnografik boyutuyla ortaya çıkarılması düşünsel ve kültürel açıdan büyük bir zenginlik ve kültürel çeşitlilik kaynağıdır. Bu çalışmanın Akdeniz uygarlıkları ve Akdeniz medeniyeti sahasına da sosyolojik ve felsefi yönden katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Antalya Abdalları, göç, kültür, toplumsal değişme, kimlik.

ABSTRACT

The subject of this study is the Abdals community living in Antalya. The Abdals, who speak Turkish and have the Alevism Bektashism faith, have a rich cultural content in terms of lifestyle, beliefs and values. The aim of the research is to contribute to the academic and scientific studies on the Abdals by interpreting the historical documents about the Abdals of Antalya and the findings obtained from the field research. In the study, the answer to the basic problem of how a change has occurred in the cultural and economic life of the Abdals community, which has moved from nomadism to settled life, has been sought. The research is based on an ethnographic model and is limited to the Abdals community living in Antalya. In the research, data were collected using data collection tools such as in-depth interviews, participatory observation and document review, and the collected data were classified according to their meaning, content and analyzed in the context of a meaningful and interpretive approach. As a result of the research, it was concluded that the transition to the established order led to a number of changes and transformations in the faith, economy, education, leisure concept and political views of the Abdals, especially the family institution. It has been determined that the most important elements constituting the Abdal identity are the language that Abdals speak among themselves, instrumentalism, Alevism Decency, Ataturkism and Citizenship of the Republic of Turkey. Although it has been concluded that the education levels of the Abdals are low in general, it has been determined that the Abdals have an intra-group marriage structure. It has been concluded that the beliefs of Alevism and Bektashism are decisive in the traditions of birth, naming, funeral and military service of the Abdals of Antalya, where the type of monogamy is widespread. The discovery of the existence of such a social group in Antalya region in the Mediterranean geography with its ethnographic dimension is a great source of wealth and cultural diversity from an intellectual and cultural point of view. It is thought that this study may also contribute sociologically and philosophically to the field of Mediterranean civilizations and Mediterranean civilization.

Keywords: Antalya Abdals, migration, culture, social change, identity.

ÖNSÖZ

Antalya'da yaşayan Abdal toplulukları kültürel karakteristikleri, yaşam tarzları ve değerler sistemi bakımından zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Akdeniz coğrafyasında Antalya yöresinde böylesine zengin kültürel yapıya sahip bir topluluğun kültürel boyutuyla çalışılmamış olması bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmanın üretilmesinin sebebi Abdallar topluluğu ile ilgili üretilecek çalışmalara Antalya Abdalları yönüyle destek verebilmek ve Akdeniz uygarlıkları, medeniyeti çalışmalarına düşünsel anlamda katkı sağlayabilmektir. Araştırmanın konusu tarihsel bağlamda Türk topluluğu olarak kabul edilen, Türkçe konuşan, Alevilik Bektaşilik inancına sahip Abdallar topluluğudur. Bu Abdallar topluluğunu tasavvufi bağlamdaki Abdal kavramı ve 13. yüzyılda Anadolu coğrafyasında varlık göstermiş Abdalan-ı Rum olarak anılan Anadolu Abdalları ile karıştırmamak gerekir. Nitekim toponomi bakımından Anadolu'da Abdal ismiyle başlayan birçok köy, kasaba ve mahalleler mevcuttur. Bu yer ve isim benzerliği sebebiyle Abdallar topluluğu dinsel form, kültürel karakteristikler ve yaşam tarzı açısından farklı dinsel ve etnik gruplarla karıştırılabilmektedir.

Bu araştırmanın temel problemi, göçebelikten yerleşik hayata geçiş Abdalların toplumsal yaşamında nasıl bir değişikliğe sebep olmuştur? Sorusudur. Abdal topluluğunun tarihsel bağlamda göçebe bir topluluk olduğu bilinmektedir. Bu sebeple Abdalların anlam dünyalarında göçebeliğin ve yaşam kültürünün önemli etkisi olduğu düşünülmektedir. Çalışmada yerleşik yaşama geçiş sonrasında Abdalların ekonomik, politik eğilim, aile, inanç, eğitim ve boş zaman kurumları kurumlar sosyolojisi bağlamında incelenmiştir. Hermenötik ilgiye dayalı araştırmanın deseni, etnografidir (kültür analizi). Araştırmada sosyal gerçeklik, bireylerin zihin ve anlam dünyalarında aranmıştır. Bu sosyal gerçeklik; konuşma, tartışma, anlama ve uzlaşma ile yani sembolik etkileşim aracılığıyla üretilebilmektedir. Araştırmanın veri toplama teknikleri derinlemesine görüşme, katılımlı gözlem ve doküman incelemesidir. Bu veri toplama araçlarıyla elde edilen veriler yorumlayıcı paradigma bağlamında betimlenerek yorumlanmıştır.

Araştırmada Abdalları Alevilik inancından ibaret gören teolojik ya da ideolojik bir bakış açısıyla değil kültürel boyutuyla kapsamlı şekilde anlamak ve yorumlamak amaçlanmıştır. Alan araştırmasında Abdalların; Abdal Musa anma etkinlikleri, Muharrem Ayı yas törenleri, cem törenleri, mevlit, düğün, Kurban Bayramına katılım sağlanmıştır. Onlarla birlikte yemek yenilmiş, ibadet edilmiş, gündelik yaşamlarına dâhil olunmuştur. Görüşmeci

bireylerin uygun gördükleri zamanlarda fotoğraflar çekilerek sahaya ilişkin notlar alınmış ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Bu saha çalışmasını yapmamda bana yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Fatih USLU, anabilim dalı başkanım Prof. Dr. Güven DİNÇ, Sosyoloji bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK hocalarıma çok teşekkür ediyorum. Doktora tez sürecinde her zaman yanımda olan en iyi arkadaşım ve eşim Kevser'e minnettarım. Tez yazım sürecinde her daim yanımda olan Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi eğitim fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet AK, Akdeniz Üniversitesi eğitim fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. İlhan GÜNBAYI ve Doç. Dr. Leyla DERVİŞ'e gösterdikleri ilgi ve anlayışları için minnettarım.

Ayrıca Hacettepe Üniversitesi sosyoloji bölümü emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Tülin İÇLİ, Ankara Üniversitesi eğitim bilimleri fakültesi emekli öğretim üyesi Prof. Dr. İsmail DOĞAN ve enstitümüzün değerli çalışanları Saygın ATAKAN ve Ayşe ADALI'ya verdikleri katkılardan dolayı teşekkürlerimi sunuyorum. Hayata bakış açımı değiştiren insan aşığı, gönül dostu ve Karayağmurlu Ocağı Dedesi Haydar DEMİRAYAK ve Yeşildere Mahallesi Muhtarı Hasan Ali Bey'e yardımları ve misafirperverlikleri için saygılarımı sunuyor, teşekkür ediyorum.

Erdi DEMİR

Antalya, 2023

GİRİŞ

Bu çalışmada göçebelikten yerleşik hayata geçmiş Abdallar topluluğunun kültür, kimlik ve toplumsal değişim süreci analiz edilmiştir. İncelemede kültür analizi deseni bağlamında Antalya özelinde Abdalların inanç, sembol, anlam ve değerler dizesi anlaşılmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Araştırmada gerçekliğin doğası; mekanik ve dış dünyada değil, Abdalların zihinlerinde, anlam kümelerinde, yaşam tarzında, çocuklara isim verme adetlerinde, mesleklerinde, gündelik iş yapma şekillerinde aranmıştır. Kültür ölçülebilecek ya da sayılabilecek bir kavram olmadığından kültürün deneyimlenebilir, öğrenilebilir ve anlaşılabilir bir kavram olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırmanın ontolojisi, sosyal gerçekliği bireylerin yaşam tarzında aramaktadır. Sosyal gerçeklik ise, konuşarak, tartışarak anlaşma ve uzlaşma ile daha doğrusu etkileşim yoluyla tesis edilebilen bir olgudur. Yapılan literatür taramasında Abdallarla ilgili doktora düzeyinde beş (5) beş adet çalışmanın yapılmış olduğu anlaşılmış, bu çalışmaların müzik, felsefe ve dinsel inanışlar konulu olduğu görülmüştür. Bu çalışmada Abdallar topluluğu ile ilgili bir alan araştırması yapılmış, kültür analizi deseniyle nitel bir çalışma kurgulanmıştır. Araştırmada derinlemesine görüşme, katılımlı gözlem ve doküman incelemesi gibi farklı veri toplama teknikleri kullanılarak belirli sayıda Abdal bireyle görüşme yapılmıştır. Görüşme ve gözlem teknikleriyle toptancı bir biçimde toplanan veriler yorumlamacı paradigma bağlamında betimlenmiş ve yorumlanmıştır. Abdallar topluluğunu Alevilik inancından ibaret görmek, dar ve tek taraflı bakış açısının ürünüdür. Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşayan Abdallar topluluğuna, Antalya Abdalları ile ilgili ulaşılan bulgular, belgeler ışığında katkı sağlayabilmeyi amaçlayan bu çalışmada, farklı ve yeni bir bakış açısı geliştirmek hedeflenmiştir. Araştırmacı her türlü önyargı, yönlendirme ve subjektif tutumdan kaçınarak titizlikle toplamış olduğu verileri anlam ve içeriklerine göre sınıflandırarak yorumlamıştır. Ayrıca Abdallar konulu üretilen bu çalışmanın diğer bir yönü ise Abdallar topluluğunun Antalya'da yaşadıklarına dair tarihsel kaynaklardan yararlanması olmuştur.

Yapılan araştırmada Abdal kavramının anlam ve içerik bakımından net bir şekilde anlaşılamadığı ya da bu kavramın eksik bir şekilde bilindiği sonucuna ulaşılmıştır. Abdal kavramı, Türk Dil Kurumu sözlüklerinde, tasavvufi kaynaklarda, edebi metinlerde, tarihsel çalışmalarda farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılabilmektedir. Üç farklı şekilde bu kavram ifade edilebilir. Birinci anlamdaki Abdal, tasavvufi bağlamda tanımlanabilecek, Allah'ın rızasını kazanmak için kendisini insanlara iyilik ve yardım yapmaya adamış, yaşlı, tamahkâr derviş anlamındadır. Köprülü'nün (2004: 339) çalışmasında belirttiği üzere

tasavvufi yapıdaki derviş tanımı, 12. ve 14. yüzyıllar arasında İran'da yazılan edebi, tarihsel kaynaklardaki derviş tabiriyle benzerlik taşımaktadır. İkinci Abdal kavramı ise Aşıkpaşazade'nin (2008) Anadolu coğrafyasının Türkleşmesi ve Müslümanlaşmasında önemli roller üstlenmiş, savaşlardan ganimet alan, farklı giyim ve yaşam tarzıyla bilinen dinsel bir zümrenin ismidir. Bu zümre Abdalan-ı Rum yani Anadolu Abdalları olarak anılan bir topluluktur. Abdal Musa, Geyikli Baba, Abdal Murad ve Otman Baba bu topluluğa mensup kimselerdir. Üçüncü ve bu araştırmanın inceleme konusunu oluşturan Abdal kavramı ise, kökenleri Ak Hunlara dayanan, Türkçe konuşan ve tarihsel bağlamda bir Türk topluluğu olarak kabul edilen Abdallar topluluğudur. Mevcut çalışmada üçüncü tanımda ifade edilen, Abdallar topluluğu incelenmiştir. Abdallar topluluğunun kültürünü, inanç ve yaşam tarzını kültür analizi modeli bağlamında anlamayı betimlemeyi ve yorumlamayı hedefleyen bu çalışmanın literatüre teorik, düşünsel ve kültürel açıdan katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir. İlaveten Akdeniz coğrafyasında, Antalya yöresinde Abdallar gibi kültürel çeşitliliğe sahip bir topluluğun etnografik boyutuyla incelenmesi Akdeniz uygarlıkları ve medeniyetleri açısından kültürel zenginlik kaynağıdır.

Öncelikle araştırmanın temel problemi, göçebelikten yerleşik hayata geçiş Abdalların hayatında neleri değiştirmiştir? Sorusudur. Bu sorunun dışında araştırmanın alt problemleri de geliştirilmiştir. Abdallar topluluğunun kültürünü ve yaşam tarzını anlamayı amaçlayan bu çalışma, Antalya'nın merkez ve dış ilçelerinde yaşayan Abdallar topluluğu ile sınırlıdır. Araştırmada Antalya'daki Abdalların göçebelikten yerleşik düzene geçiş sonrasında aile, inanç, ekonomi, politik eğilim, boş zamanlar ve eğitim gibi kurumlarında nasıl bir değişiklik meydana geldiği incelenmiştir. Araştırmanın anahtar kavramları; kültür, toplumsal değişme, göçebelik ve kimlik olgularıdır. Araştırmanın birinci bölümünde bu anahtar kavramlar literatür taramasına dayalı betimsel olarak incelenmiş ve sosyolojik olarak tartışılmıştır. Literatürde bu kavramlarla ilgili yapılmış çalışmalar, kitap bölümleri, makaleler, çevrimiçi internet kaynakları yerli ve yabancı kaynaklar taranmış, sistematik olarak sentezlenmiştir. Bu kısımda inceleme yapılırken tarihsel, sosyolojik ve antropolojik farklı kaynaklardan beslenmeye özen gösterilmiştir. Araştırma sürecinde Abdalların göçebe bir topluluk olmaları, sürekli seyahat halinde bulunmaları sebebiyle Abdalların yazılı tarihleri hakkında somut, doyurucu bilgi edinilmesi güç olmuştur.

Araştırmanın ikinci bölümünde Abdal teriminin etimolojik olarak incelenmesi, Abdalların toplumsal tarihleri, kökenleri, Anadolu topraklarındaki faaliyetleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Literatür taramasına dayalı yapılan sistematik taramada Abdalların Anadolu topraklarındaki faaliyetleriyle ilgili arşiv ve tarihsel vesikaların yetersiz olması, Abdal

topluluklarının etnik ve dinsel kimliklerinin iç içe geçmiş yapısı, Abdalların peripatetik karakteristikleri sebebiyle Abdallar topluluğunun sosyoekonomik hayatları hakkında somut ve tatmin edici ölçüde bilgi edinmek oldukça güç olmuştur. Bu bölümde tasavvufi kaynaklardan, edebi kaynaklardan, çeşitli makale ve kitaplardan faydalanılmıştır. Abdalları konu alan çalışmaların nicel olarak yetersizliği Abdalların etnik kökenleri konusunda tarihsel ve antropolojik kaynakları incelemeyi zorunlu kılmıştır.

Üçüncü bölüm, araştırmanın epistemolojisini oluşturan kısmıdır. Bu kısımda araştırmanın felsefesi, çalışmanın yöntemi, veri toplama tekniği, veri analiz teknikleri, çalışmanın amaç ve öneminin neler olduğu hakkında ayrıntılı bilgi paylaşılmıştır. Alan araştırması gerçekleştirmeden önce ilk olarak nitel kültür analizi (etnografik) desenine uygun veri toplama teknikleri belirlenmiştir. Bu bağlamda etnografinin bir yöntem değil, nitel bir araştırma biçimi, modeli ya da stratejisi olduğu ifade edilmiştir. Nitel çalışmalar; katılımsız gözlem ve katılım gözlem, doküman incelemesi ve derinlemesine görüşme gibi veri toplama tekniklerini benimseyebilmektedir. Çalışmada araştırılan sosyal grubu kendi doğal yaşam alanlarında inceleyerek çok yönlü ve bütüncül verilere erişim sağlamak hedeflenmiştir. Araştırmanın veri toplama araçları; derinlemesine görüşme, katılımlı gözlem ve doküman incelemesidir. Birden çok veri toplama tekniğinin kullanılması, çalışmanın yapısal geçerliği bakımından avantaj sağlayabilecektir. Bu veri toplama araçlarıyla elde edilmiş veriler yorumlamacı paradigmaya dayalı biçimde betimlenerek yorumlanmıştır.

Çalışmanın dördüncü ve son kısmı bulguların tartışılması ve değerlendirilmesinden oluşmaktadır. Bu bölümde araştırmanın bulguları değerlendirilerek sonuç ve tartışma kısmı yer almış, derinlemesine görüşme tekniği ile toplanan veriler anlamacı yorumlamacı yaklaşım çerçevesinde sosyolojik olarak derinlemesine yorumlanmıştır. Yapılan alan taramasında konuyla ilgili etnografik ve kültürel alan araştırmalarının bir hayli az olması sebebiyle çalışmanın literatüre düşünsel ve kültürel anlamda katkı sağlayacağı, mevcut literatüre insani ve fikri bir yön verebileceği düşünülmektedir. Nitekim literatür taramasında Abdal topluluklarının kültürel doku, toplumsal yapı ve yaşam tarzını ön plana çıkaran çalışmaların sayıca az olduğu anlaşılmaktadır. Abdalların kültürü, salt Alevilik inancı ile tanımlanamayacak geniş bir anlam kümesine sahiptir. Abdallar mekânsal kümelenmeleri, organik dayanışma ağları, kendilerine özgü kültürel karakteristikleri ile etnografik açıdan zengin sosyolojik kaynaklara sahiptirler. Bu çalışmada Antalya Abdallarına dair farklı bir bakış açısı oluşturmak, Abdalların folklorik zenginliklerini anlamak ve ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Abdallar gibi peripatetik toplulukları anlayabilecek, çözümleyebilecek yeni desenlere, farklı yöntemlere ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu tür topluluk ve sosyal

grupları ideolojik ve mezhepsel bir bakış açısıyla değerlendirmek yerine tarafsız ve bütüncül şekilde anlayabilecek yeni teknikler geliştirilmesi bu alana işlevsel katkı sunabilecektir.

Hazırlanan bu doktora tezi çalışması, sosyoloji, halkbilim ve kültürel antropoloji disiplinleri kapsamında değerlendirilebilir. Ayata (2006) ve Gürsoy 'un (2006) Abdalları konu alan çalışmalarında doğrudan Abdalların dinsel yaşayışları konu edinilirken, Eşigül (2018) ve Gürkan'ın (2019) çalışmalarında Abdalların müzikle olan ilgisi çalışmaya konu edinilmiştir. Bu araştırmada ise Antalya'da yaşayan Abdallar topluluğu kültür analizi bağlamında çok yönlü biçimde sosyolojik açıdan incelenmiştir. Bu bağlamda Abdallar topluluğunun aile kurumu başta olmak üzere, eğitim, iktisat, boş zaman, politik eğilimler ve din kurumu kurumlar sosyolojisi bağlamında değerlendirilmiştir. Konuyla ilgili gelinen noktada İç Anadolu'da Kırşehir ve Kırıkkale civarında yaşayan Abdalların müzik ve inanışları ile ilgili çalışmaların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu durum esasen Abdallar topluluğunun müzik ve inanış yönü dışında kurumsal pratikleriyle kapsamlı şekilde incelenmediği ve çalışılmadığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın yapılmasının sebebi de Abdallar topluluğunun kültürünü, kimliği ve toplumsal değişme sürecini ayrıntılı olarak anlayabilmeyi ve sosyolojik olarak çözümleyebilmeyi amaçlamasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM
TOPLUMSAL DEĞİŞME, GÖÇEBELİK VE KÜLTÜR

Çalışmanın felsefesi yorumlamacı paradigmaya dayanmaktadır. Bireylerin ya da sosyal grupların gündelik yaşamlarında davranışları, tutumları ve performanslarının oluşmasında anlam dünyası, kavrayış ve yaşam tarzının önemli etkisi bulunmaktadır. Yorumlamacı paradigmada sosyal gerçeklik, grupların ve bireylerin yaşam biçimlerinde, kültüründe, değer ve inanç sitemlerinde aranmaktadır. Toplumsal gerçeklik, yani insanların dünya görüşü, kimlik ve sembollerinin bütünü mekanik ve somut dünyada değil, bireylerin anlam dünyalarında gizlidir.

Kültür analizi temelinde yapılan bu akademik çalışmada, Antalya'da yaşayan Abdal topluluklarının kültürleri, yaşam tarzı ve toplumsal hayattaki değişim ve gelişimleri konu edinilmiştir. Abdalların göçebe bir topluluk olması, göçebelikten yerleşik düzene geçiş sonrasında sosyoekonomik yaşamlarında meydana gelen değişim ve gelişmeler sosyolojik bağlamda zengin bir içerik sunmaktadır. Çalışmanın bu kısmında Abdalların anlam dünyasında kalıcı izler bırakan göç, göçebelik ve yaşam biçimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Literatür taramasına dayalı nitel betimsel tarama yapılan bu kısımda farklı kaynaklardan beslenilmiş; araştırma makaleleri, kitap bölümü, gazete yazısı ve derleme kaynaklardan yararlanılmıştır. Literatür taramasında veriler sistematik biçimde toplanarak konuyla ilgili önceden yapılmış çalışmalar sentezlenmiş ve yorumlanmıştır (Günbayı, 2020: 17).

1.1. Kültür

Kültür, gündelik yaşamın ve toplumsal hayatın önemli kavramlarından birisidir. Sosyal bilimler başta olmak üzere sosyoloji, tarih, antropoloji, coğrafya, iktisat, psikoloji, halkbilimi, demografi, din ve edebiyat gibi birçok disiplinin inceleme alanı olan kültür kavramı insana özgüdür. Tanımlaması oldukça zor olan bu kavram üzerine üniversitelerde, enstitülerde, vakıf ve düşünce kuruluşlarında çeşitli toplum ve kültür çalışmaları sürdürülmektedir. Kültür kavramı, insan eylemleri ile üretilen yaşam biçimleri, eğilimler, davranış kalıpları ve sosyal alışkanlıklar biçiminde açıklanabilir. Bu açıdan çalışmanın sosyolojik çerçevesini belirleyen temel kavramlardan birisi olan kültür kavramı, Abdalların düşünce ve anlam dünyaları, yaşam formları, semboller ve değerler sistemini yansıtan anahtar bir olgudur.

Abdal kültürü, tüketim kültürü, üretim kültürü, din kültürü ve meslek kültürü gibi gündelik yaşamda farklı biçimlerde sıkça karşılaşılan kültür kavramı, insan topluluklarının

tarihsel ve sosyal olarak inşa ettikleri maddi ve manevi unsurları ifade etmektedir. Toplumsal bir iletişim aracı olan dil vasıtasıyla şekillendirilen kültür kavramı değişen ve dönüşebilen bir yapıya sahiptir (Kramsch, 1998: 10). Kültür kavramının kökeni incelendiğinde Latince' de "cultura" kökeninden türediği anlaşılmaktadır. Kültür kavramı, Latincede "cultivation" ekmek, yetiştirmek, büyütmek, toprağı işlemek, üretmek, ziraat, hayvan yetiştiriciliği ve ikamet etmek gibi anlamlara gelebilmektedir (Eagleton, 2010: 10).

15. ve 16. yüzyıllarda İngiliz ve Fransız dillerine girmiş olan kültür kavramı, 19. yüzyılda düşünsel ve fikri yönü ön plana çıkarılarak insanların entelektüel gelişimlerini kapsayan bir içerik ve anlam kazanmıştır (Murphie & Potts, 2017: 6, 7). İnsan yaşamını kapsayan toplumsal kurumlar ve yaşam alanlarında insan aklının ve yeteneklerinin olgunlaştırılması, geliştirilmesi anlamını taşıyan kültür kavramı, kültürel faaliyetler, sanatsal, dinsel, dil ve iktisat gibi geniş bir alanı kapsamaktadır (Thompson & Hıckey, 2005: 56; Williams, 1995: 10, 11). Bu bağlamda Antalya'da yaşayan Abdal kültürünün karakteristikleri incelendiğinde Abdal zümrelerinin gündelik yaşam etkinlikleri, inançları, sembol dünyası, isim koyma ritüelleri, doğum ve yas törenleri kültür kavramı içerisine girebilmektedir.

Kidd & Teagle'a (2012: 6) göre yalın bir biçimde ifade edilecek olursa kültür, insan gruplarının yaşam biçimlerini yansıtmaktadır. Diğer bir deyişle toplumsal yaşamı etkileyen sosyal organizasyonlar, eğilimler, inançlar, sosyal alışkanlıklar, değerler sistemi, normlar ve görenekler kültür kavramı içerisine girmektedir (Thompson & Hıckey, 2005: 58; Subaşı, 2010: 47). Browne (2005: 5) bir toplumun yaşam biçiminin oluşmasını sağlayan dil, sembol, yetenek, bilgi, toplumsal rol ve inanç gibi unsurların kültürü meydana getirdiğini, kültürün nesilden nesle kültürleşme ya da sosyalleşme ile aktarıldığını belirtmiştir. Kültür nesilden nesle sosyalleşme ile aktarıldığından çocuklara küçük yaşlardan itibaren anlatılan hikâyeler, masallar, öğretilen oyunlar ve şiirler bu öğrenme sürecinin parçasını oluşturabilmektedir. Toplumsal yaşamın aynası konumunda bulunan kültür, bir milletin tarihi, kökeni ve sosyal alışkanlıklarını ortaya koyması bakımından önemlidir (Gelles & Levine, 1995: 81; Griswold, 2004: 25).

Kültür, toplumların geçmişte deneyimledikleri, sahip oldukları maddi ve manevi bütünlüğü yansıttığı için toplumların tarihsel ve sosyolojik gerçekliklerini ortaya koyabilmektedir. Kültür kavramı, yerel karakteristikler taşıdığı için diğer toplumlarla ilgili kayda değer ölçüde benzerlik, algı, düşünce ve yaşam formlarının tespit edilmesinde sosyolog ve antropologlara yarar sağlayabilmektedir. Nitekim kültür kavramı, milli şuur ve bilincin oluşmasında etkili olduğu gibi toplumların gelişme sürecinde bireylerin kendi yaşadıkları toplumun değerlerini benimseme, milli aidiyet ve mensubiyet duygularının güçlenmesini

sağlayabilmektedir (Balcıoğlu, 2007: 52). Toplumsal aidiyet kavramı Abdallar bağlamında değerlendirildiğinde peripatetik özelliklere sahip bir topluluk olması münasebetiyle Abdalların grup aidiyeti ve bilincinin yüksek olduğu bilinmektedir. Esasen Abdalların kapalı bir toplumsal yapısının bulunması, endogami başta olmak üzere geleneksel yaşam pratikleri ve mesleklerin müşterek biçimde üretilmesi, Abdalların kendi içlerinde homojen bir sosyal iletişime sahip olmaları ve yarı göçebe bir yaşam tarzına sahip olmaları grup aidiyet bilincini güçlendirebilmektedir.

Eliot'a (1981: 23) göre kültür, insan yaşamında doğumdan ölüme kadar devam eden öğrenme süreci, genel olarak kişinin hayata bakış açısı ve bütüncül bir yaşam tarzıdır. Hakikaten insan grupları hayatın belli dönemlerinde farklı sosyal, etnik ve dinsel gruplarla etkileşim halinde bulanabilmekte onların yaşam pratikleri, normları ve değerler sistemiyle temas kurabilmektedir. Bu durum toplumların nüfus, iktisat, siyasi teşkilatlanma, idare ve üretim teknikleri bakımından egemen kültür ve alt kültürlerle karşılaşabilmesini mümkün kılabilmektedir. Kültür bu noktada toplumlara kendilerine özgü karakteristikleri bulunduğunu hissettiren, mensubiyet duygularını düşündüren ve toplumsal hafızayı canlandıran güçlü bir olgu olarak belirmektedir. Bahse konu mensubiyet, dayanışma ruhu, grup bilinci, kabilecilik fikri İbn-i Haldun'un çalışmasında "asabiyet" olarak ifade edilmektedir (İbn-i Haldun, 2015: 27).

Asabiyet, kan bağı veya akrabalık ilişkilerine dayalı olmak üzere belirli bir zümreye ait insanların gönüllü katılımlarıyla bir araya gelebilmesi, ortak bir şekilde hareket edebilmesini ifade etmektedir. İbn-i Haldun (2015: 28) dayanışma ruhunun ihtiyaç duyulan zor koşullarda birlik ve beraberliği tesis edebildiğini bu sebeple göçebe yaşayan (bedevi) kavimlerin yerleşik Arap kavimlerine üstün gelebildiğini ifade etmektedir. Aynı şekilde Türkiye'de yaşayan Abdal zümrelerinde göçebe asabiyeti, sosyal ve iktisadi yardımlaşma, dayanışma bağlarının güçlü olduğu bilinmektedir. Türkiye'nin farklı bölgelerinde yarı göçebe yaşadıkları yerleşkelerde mekânsal olarak kümeleşen Abdal zümrelerinin sosyolojik olarak benzer özelliklere sahip olduğu bilinmektedir (Kolukırık & Yıldırım, 2009). Abdalların görünümlerinin diğer toplumlara nazaran farklı olması, özgün kültürel karakteristikleri ve diğer topluluklarla ilişkilerinin genellikle ticari olması gibi özellikler Abdalların kendi içlerinde homojen sosyal ağlar inşa etmesinde etkili olmuştur (Kolukırık & Yıldırım, 2009: 147).

Dönmezer (1976) kültür kavramına farklı bir bakış açısı kazandırmış, insan ve hayvan topluluklarını kıyaslayarak kültürün karakteristiklerini ortaya koymuştur. Karıncalar arasında işbölümü ve sınıflama olduğunu belirten Dönmezer, karıncaların sürekli aynı işleri

yaptıklarını ve uzun yıllardır devam eden çalışmaların bu yaşam biçiminin aynı şekilde devam etmesinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla karıncaların bu yaşam formu üzerine herhangi bir bilgi ve deneyim katamadıklarını, farklı ve yeni bir şey öğrenmediklerini aktaran Dönmezer, kültürün öğrenilen, öğretilen ve dinamik yapıya sahip bir olgu olduğunu vurgulamıştır. Kültür, sosyolojide teknik bir anlamı olan bir kavram olmakla beraber gündelik yaşamda kullanılan kültürlü insan, kültürlü kişi kavramlarından farklı bir anlama sahiptir. Kültürlü kişi, bilgi ve eğitim düzeyi yüksek olan bireyleri işaret ederken, sosyolojinin kültür kavramı, içinde yaşadığı toplumun bir üyesi olarak tüm bireyleri ifade etmektedir (Dönmezer, 1976: 92).

Doğan (2012: 386) betimsel, tarihsel, psikolojik ve ideolojik kültür tanımlamaları gibi çok sayıda kültür tanımı bulunduğunu aslında tüm tanımlamaların ortak yönünün "yaşam biçimi" vurgusu olduğunu belirtmektedir. Çünkü insanın dünyasını oluşturan sembol, algı, deneyim, inanç, ahlak, hukuk, resim, spor, edebiyat, sanat, etik ve pratikler toplumsal yapıdan kaynaklanmaktadır. Doğan (2012: 386) bu itibarla kapalı toplum, açık toplum yapılarının ve şekillendirdikleri insan tipinin betimlemesini yapmaktadır. Buna göre kapalı toplum, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin egemen olduğu, yüz yüze ilişkilerin yaygın olduğu bir sosyal dokuya sahiptir. Kültür konusunda düşünülmesi gereken anahtar bir kavram artefakttır. Artefaktlar kültürün görünür biçimi olarak ifade edilebilir (Günbayı, 2020). Artefaktların sözel, davranışsal ve fiziksel olarak türevleri bulunmaktadır. Örneğin, Abdalların saz çalma şekli ve biçimi fiziksel artefakttır. Aşık ya da zakirin saz çalarken duvazname ve gülbank okuması sözel artefakttır. Cem törenleri esnasında insanların semah dönmeleri davranışsal artefakt olarak değerlendirilebilir.

Kapalı toplumlarda sosyal ilişkiler, evlilik ve aile kurumu üzerinde din faktörü belirleyici olmaktayken açık toplum yapısına sahip toplumlarda bireysel tercihler, alternatif yaşam desenleri ve farklı sosyal ilişkiler yaygındır. Dolayısıyla bireylerin dünyayı anlama, algılama ve sosyal gerçekliklerini inşa etme süreçlerine yön veren kilit faktör toplumsal yapıdır. Doğan (2012: 387) kültürü belirli bir zaman ve mekânda yaşayan insan topluluklarına özgü yaşam tarzları, inanışlar, fikir, düşünce, sanat ve anlam iklimi olarak tanımlamaktadır. Doğan'ın (2012) tanımlamasında dikkat çeken ayrıntı belirli bir halk ya da zümreye ait olmak suretiyle kültürün yerel karakteristikler taşıdığı ve evrensel bir içerik kazanmadığı fikridir.

Kültürle ilişkilendirilen önemli kavramlardan birisi medeniyettir. Engels (2013) çalışmasında insan topluluklarının zamanla evrim geçirdiğini, yabanlık ve barbarlık aşamalarından geçen insan topluluklarının uygarlık (medeniyet) seviyesine ulaşabildiğini belirtmektedir. Yabanlık aşamasının ilk seviyesinde insan toplulukları orta kuşak iklimde,

ağaç kovukları veya mağaralarda göçebe şekilde toplayıcılıkla yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Orta seviyede ise insan toplulukları ateşi kullanmaya başlamış, ilkel silahlar üretmeye başlayarak yeni bölgelere yerleşkeler kurmuşlardır. Hatta günümüz Avustralya Aborjinleri ile Polinezyalıların halen bu yaşam düzeyinde yer aldıkları söylenebilir. Üst seviyede ise ok ve yay silahları yapılmaya başlanarak, dokumacılık ve çömlekçilik faaliyetleriyle insan toplulukları gelişme kaydetmiştir (Engels, 2013: 26, 27).

İnsanlığın barbarlık aşaması çömlekçilik ve yabani hayvanların evcilleştirilmesiyle başlamış, Kuzey Amerika Kıtası'nda kabak, mısır, kavun ve buğday gibi besin maddelerinin ekim faaliyetleri yayılmıştır. Ortadoğu coğrafyasında ise küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık faaliyetleri, tarımsal faaliyetler gelişmiştir (Engels, 2013: 28, 30). Görüldüğü üzere insanlık, doğada var olan madde ve besinleri sadece olduğu gibi tüketmekle kalmamış, aletler ve yöntemler geliştirmek marifetiyle bu maddeleri işlemesini öğrenmiştir. İnsan topluluklarının bu işleme ve üretme tekniklerini gelecek nesillere sosyalleşme (eğitim) ve tecrübe yoluyla aktarması uygarlık aşaması olarak adlandırılmıştır. Tabiatın varlığına karşılık insanın zihin dünyası ve birikimi ile ortaya koyduğu fikirler, icatlar ve kazanımlar kültürel dokuyu oluşturmaktadır (Engels, 2013: 30). Tarihsel ve sosyolojik bağlamda kültür ve uygarlık (medeniyet) kavramları sıkça birbirinin yerine ya da eş anlamlı olarak kullanılagelmiştir. Terminolojik olarak kültür kavramını tekil ya da çoğul ifade etme konusunda karışıklıklar söz konusudur (Williams, 1995: 10). Örnek vermek gerekirse İngiliz ve Fransız dillerinde kültür yerine uygarlık (medeniyet) kavramlarının kullanıldığı bilinmektedir. Hatta Fransızca dilinde kültür kavramının kullanılması reddedilmekte, kültür kavramı entelektüel bir kelime olarak kabul edilmemektedir (Kroeber, 1949: 182; Özlem, 2000: 147).

Türkiye'nin ilk toplumbilimcilerinden Ziya Gökalp, çalışmasında kültür ve medeniyet kavramlarının içerik ve anlamlarına yönelik önemli görüşlerini belirtmiştir. Her iki kavramın ortak yanının toplumsal kurumlara ve yaşam şekillerine olan ilgisi olduğunu belirten Gökalp, bilim, edebiyat, mimari, sanat, hukuk, adalet, eğitim, din ve teknolojik yaşamın tamamına kültür adını vermiştir (Gökalp, 2005: 59). Gökalp, kültür yerine "hars" medeniyet yerine "tezhip" tabirini kullanmıştır. Hars yani milli kültürün ulusal bir karaktere sahip olduğunu belirten Gökalp, tezhip (uygarlık) tabirini birden çok kültürün bir araya gelerek oluşturduğu bütün olarak tanımlamıştır (Gökalp, 2005: 60). Bu itibarla Anadolu medeniyeti denildiğinde Anadolu topraklarında yaşamış ya da halen yaşamakta olan toplumların oluşturduğu, evrensel bir anlama sahip, kapsayıcı bir bütün düşünülmelidir. Bu bütünün içinde birbirlerinden farklı olarak Anadolu'da yaşamış, Abdal kültürü ve mirası, Ahî kültürü ve Alevilik kültürü gibi unsurlar yer almaktadır.

Kongar (1989: 33) kültürün hissiyat, duygu ve manevi değerlerin aktarılması ile oluşan doğal bir süreç olduğunu belirtmiş, uygarlığın ise bilgi birikimi, teknoloji ve maddi değerlerin bir araya gelerek oluşturulduğunu vurgulamıştır. Bir toplum başka bir toplumun dinsel yaşamını, geleneklerini kolayca benimseyememektedir. Esasen bu durum kültürün yerel bir karakteri olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir.

Kafesoğlu'na (1984a: 16) göre uygarlık ve medeniyet aynı anlamda kullanılan kavramlar olmakla beraber uluslararası bağlamda kabul edilen toplumsal davranışlar, normlar, yaşam biçimleri olarak tanımlanabilir. Her medeniyet kendi içinde kültürlerini şekillendirmektedir. Bu durum toplumsal yapıyı güçlendirme, toplumları geleceğe hazırlama anlamını taşımaktadır. Meriç (1986) kültür yerine "irfan" tabirini kullanmayı tercih etmektedir. Kültürün geniş bir yelpazesi olduğu için bu kavramın kolay bir biçimde betimlenemeyeceğini belirten Meriç, kültürü belirli bir toplumda yaşayan insanların sahip olduğu bilgi birikimi, beceriler ve yaşam boyunca devam eden sosyalleşme süreci olarak değerlendirmektedir (Meriç, 1986: 44). Kültür, insanların her şeyden önce kendisini tanımasını sağlayan, insanları hayata karşı güçlü kılan teknikler, davranış kalıpları, öğrenme biçimlerini geliştiren çabalar, tutumlar ve eylemlerdir.

Canoğlu (2005) Arapça'da müdün fiili kökünden şehir (müdün) kelimesinin türediğini, medeni kavramının "Şehirli olmak" anlamını taşıdığını ifade etmiştir. Medeniyet, ortak değerlere sahip toplumların ürettikleri benzer kültürel ürünlerin bir araya gelmesi durumudur. Kısacası medeniyet, sanayileşen Batı toplumlarının kendi iç dinamikleri sonucu ortaya çıkan bilimsel, iktisadi, toplumsal, teknolojik gelişmelere bağlı olarak oluşan yaşam formları, değerler sistemi ve normlardır (Canoğlu, 2005: 34). Buradan hareketle kültür kavramının geçerliği ve sınırlılığı üzerine şu çıkarımlar yapılabilir;

- Kültür, toplumların inanç, gelenek ve değerler bakımından birbirinden ayrılmasını sağlayan bir unsurdur. Her toplumun yaşam deseni; toplumsal yapısı, coğrafi koşullar, ekosistem ve dış unsurlar gibi faktörlerle şekillendiği için toplumların değer yargıları, karakteristikleri ve aidiyet bilinçleri farklı olabilmektedir (Güvenç, 2002: 101). Kültür hayata anlamını veren, bireylerin niçin çalışması, para kazanması gerektiğini onlara gösteren toplumsal yaşamın kurallarını bireylere öğreten norm, sembol ve değerler setidir (Peterson, 1979: 137; Thompson & Hıckey, 2005: 56).
- Kültür; aidiyet, mensubiyet ve grup dayanışmasının inşa edilmesini sağlayan bir olgudur (Dönmezer, 1976: 99). Nitekim kültür, işlevsel olarak bireyin ya da belirli bir toplumsal zümrenin kimlik edinme ihtiyacını karşılamaktadır. Bu kimlik olgusu siyasi,

iktisadi, mekânsal ve kurumsal faktörlerle biçimlendirilebilmektedir (Keyman, 2007: 222; Subaşı, 2010: 47).

- Kültür, toplumsal rol, statü ve davranış kalıpları gibi eylemlerin öğrenilmesini sağlayan bir öğrenme ve kültürel alışkanlıkları aktarma unsurudur. Fukuyama, kültürün bireylerin kişiliklerinin belirlenmesinde kilit bir rolü olduğunu vurgulamakla beraber kültürel alışkanlıkların sosyal sermayenin oluşmasında büyük payı olduğunu ifade etmiştir (Fukuyama, 2000: 59). Hakikaten dürüst olmak, güvenilir olmak, işbirliği halinde bulunmak ve yardımlaşmak gibi sosyal erdemler sosyal sermayeyi güçlendiren unsurlardır. Sosyal sermaye, topluma "biz" duygusunu aşılayan, bireylerin ve toplumun fayda sağlama, üretim sürecinde yer alma kapasitesini güçlendiren, toplumların endüstriyel yapısını şekillendiren en önemli toplumsal olgulardan birisidir (Fukuyama, 2000: 341).
- Dil, kültürün aktarılmasını sağlayan önemli bir iletişim aracıdır. Nitekim kültür geçmişten devralınan maddi ve manevi değerler bütünüdür. Manevi kültür; sözlü kültür olarak ifade edilebilmektedir (Thompson & Hıckey, 2005: 68). Örneğin türküler, atasözleri, fıkralar, ninniler, efsaneler ve mitler manevi kültürün birer unsuru sayılabilir. Maddi kültür unsurları ise sözle ifade edilebilmesinin yanı sıra gözle görülebilen somut varlıklardır. Tüketim ürünleri, ibadethaneler, kütüphaneler, tarım aletleri, sanat eserleri, müzeler ve doğa parkları maddi kültürün parçalarıdır (Thompson & Hıckey, 2005: 57).
- Kültür, toplumdan topluma farklılık arz eden özgün ve dinamik bir yapıya sahiptir. Kültürü, uygarlıktan ayıran unsurlar; tarihsel ve toplumsal deneyimler, etnisite farklılıkları ve ekosistemdir (Kongar, 1989: 33). Kültür, özgün bir karakter taşırken uygarlık genel ve kapsayıcıdır. Örnek vermek gerekirse Türk toplumunun tarihsel olarak iki büyük medeniyet değişimi yaşadığı söylenebilir. Birincisi Türkistan'da yaşayan ve 751 yılındaki Talas Savaşı sonrası Müslümanlığı benimseyen bazı Türk boylarının din değiştirmesi bir medeniyet değişmesine örnek kabul edilebilir. İkincisi ise 1839 Tanzimat Fermanı (Gülhane Hatt-ı Hümayunu) ile Batı Medeniyeti üstünlüğünün resmen kabulüdür. Tanzimat Fermanı ile Osmanlı-Türk toplumu Batı'nın askeri, hukuki, iktisadi ve teknolojik üstünlüğünü kabul etmiş ve bu bağlamda devlet kurumlarını Batılı toplumların kurumlarına göre şekillendirerek toplumsal kurumları değiştirmeye başlamıştır.

Mevcut çalışma ile ilgili Antalya'da yaşayan Abdalların yarı göçebe yaşam şeklinden yerleşik yaşama geçişleri de bir toplumsal değişme örneğini teşkil etmektedir. Göçebelikten

yerleşik hayata geçiş; Abdalların boş zamanları değerlendirme faaliyetleri, akrabalık ve komşuluk ilişkileri, meslek ve iş kolları, eğitim düzeyleri, ekonomik ve kültürel yaşamlarında önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Göçebe yaşam tarzından ve çadır hayatından sabit bir yaşam ünitesine geçiş, Abdalların anlam dünyaları ve gündelik yaşam pratiklerinde çok boyutlu değişim ve dönüşümlere yol açmıştır. Türk halk kültürünün folklorik unsurlarını yansıtan Abdallar, kültürel karakteristikleri, yaşam biçimleri ve görenekleriyle Anadolu halk kültürünün zenginliklerini ortaya koymaktadırlar. Bu sebeple geçmişin kültürel birikimlerini, toplumsal hafızasını taşıyan Abdal topluluğu ve anlam dünyalarının araştırılması bu bakımdan önemlidir.

1.2. Toplumsal Değişme

Toplumsal değişme, sosyologlar tarafından sıkça kullanılan ve kurumsal sosyoloji alanında üzerine pek çok çalışma yapılmış bir olgudur. Toplumbilimcilerin teknik bir terimi olan toplumsal değişme, büyük ölçekte ve köklü olarak bir toplumun anlam dünyasında, toplumsal kabullerinde, toplumsal yapısında, yaşam desenlerinde, gelenek ve ahlakında meydana gelen dönüşümleri ifade etmektedir (Anleu, 2009: 2). Kültürel alanlarda meydana gelen gelişme ve değişiklikler, sosyal kurumlar ve sosyal yapılarda değişikliğe sebep olduğundan kültürel değişme süreci toplumsal değişme süreci içinde değerlendirilmektedir (Çakır, 2011: 27; Uslu, 2015a: 13).

Sheldon & Moore (1968: 5) toplumsal değişmeyi; sosyal yapıdaki eylem kalıpları ve etkileşimleri önemli ölçüde değiştiren; değerleri, kültürel ürünleri, anlayış ve sembolleri farklılaştıran bir olgu olarak tanımlamaktadır. Kırsal tarım toplumundan endüstri toplumuna geçiş, kapitalizmin ortaya çıkması ve yayılması, demokratikleşme hareketleri ve küreselleşme, Abdal toplumlarının göçebelikten yerleşik hayata geçmesi gibi olgular bu değişimlere örnek teşkil etmektedir. Gelles & Levine (1995: 103) toplumsal değişmeyi; doğal yaşam alanının değişmesi, değer, teknoloji ve norm gibi kültürel iletişim unsurlarının değişmesi ve buluşlar yoluyla değişme bağlamında üç şekilde değerlendirmektedir.

Toplumsal değişme, sosyolojik araştırmaların temel parametrelerinden birisidir. Toplumbilimciler modern toplum teorilerinin toplumsal yapıları anlamak ve açıklamak, içinde yaşadığımız evrende meydana gelen değişim ve gelişmeler hakkında bilgi sahibi olabilmek için toplumsal değişme olgusunu bilimsel araştırmaların merkezine taşımışlardır. Buna göre toplumsal değişme, dil, sanat, gelenek ve görenek alanında oluşan değişiklikler, bireysel davranış kalıpları, kurumsal değişiklik, toplumsal statü ve rollerdeki değişimleri kapsayan bir dönüşüm süreci olarak ifade edilebilir (Eisenstadt, 1970: 3,4). Mevcut araştırmaya yönelik

olarak Antalya'nın muhtelif yerlerinde yaşayan Abdallar zümresinin toplumsal değişme bağlamında evreni temsil edici nitelikte iyi bir örneklem oluşturduğu söylenebilir. Antalya'da yaşayan Abdalların göçebelikten yerleşik hayata geçmeleri toplumsal değişme açısından iyi bir örneklem oluşturmaktadır. Sosyolojik bağlamda Abdalların göçebelikten yerleşik yaşama geçişleri sonrasında gündelik yaşam pratiklerinde, mesleki faaliyetlerinde, aile yapısı ve evlilik kurumlarında oluşan kültürel dönüşüm Abdal toplumlarının toplumsal değişmelerinin anlaşılması bakımından değerlidir.

Weinstein (2010: 5) toplumsal değişmenin toplumların bir karakteristiği olduğunu belirtmekle birlikte toplumsal kurumlarda, telekomünikasyon ve bilgi teknolojilerinde meydana gelen değişim ve dönüşümün o toplumun politik ve ekonomik sisteminden bağımsız olamayacağını savunmaktadır. Bu itibarla toplumsal yapının karşılıklı etkileşim içinde bulunan toplumsal kurum ve unsurlardan meydana geldiği anlaşılmaktadır. Kapalı toplumsal yapıdan açık toplumsal yapıya geçiş yapan bir toplumun üretim ve tüketim dengesinde değişimler olabilmektedir. Hakikaten toplumlar sadece kendi toplumlarına yönelik tüketmek için değil üretimin fazlasını ihraç etmek ve pazarlamak için yeni sosyal ağlar, yeni bürokrasiler ve kurumlar oluşturması elzem hale gelebilmektedir.

Srinivas (1995: 1, 2) Hindistan özelinde yaptığı çalışmasında toplumsal değişmenin karmaşık bir yapısının bulunduğunu belirtmiş, toplumsal değişmeyi bir toplumun dil, din, eğitim, hukuk, demografi, ekonomi, siyaset ve antropoloji gibi toplumsal kurumlarında meydana gelen yenilikler olduğunu ifade etmiştir. Bu değişimin karakterinin genel itibarıyla pozitif olduğunu savunan Srinivas, sosyal değerlerde, kurumlarda, bireyler ve sosyal ilişkiler düzeyinde derin ve köklü değişimlerin toplumsal değişimi ortaya çıkardığını belirtmiştir.

Avcılık ve toplayıcılıkla geçimini sağlayan insan toplulukları yaklaşık on iki bin yıl önce tarıma geçmiştir. Bu bağlamda toplumların üretim, mülkiyet sistemi, aile yapıları, evlilik, toplumsal roller ve statülerde değişiklikler oluşmuştur (Thompson & Hıckey, 2005: 60). İnsan topluluklarının doğa karşısındaki hayata tutunma çabasıyla ortaya koyduğu ve ürettiği tüm pratikler kültürü meydana getirirken teknolojik yeniliklerin insanların çevresel, idari ve iktisadi ilişkilerinde meydana getirdiği değişiklikler kültürel/toplumsal değişiklikleri ortaya çıkarmıştır (Giddens, 1997: 524). Thompson & Hıckey (2005: 595) toplumsal değişmenin en önemli kaynaklarının teknoloji, nüfus, kültürel yenilik, sosyal çatışma ve fiziksel çevre olduğunu belirtmektedir.

Macionis & Plummer (2005: 12) toplumsal değişmenin gözlenebilir toplumsal olay ve olgulardan oluştuğunu belirtmiş ve bu değişikliğin insan ilişkilerinde ve toplum kurumlarında köklü değişim ve dönüşüme yol açtığını savunmuştur. Bu değişime örnek ise insanlık

tarihinin yaklaşık son 200 yılına damgasına vurmuş olan iki büyük olgu savunulmaktadır ki bunlardan birisi Fransa'da ortaya çıkan Fransız ihtilali (1789), diğeri ise 18. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkan Endüstri Devrimi'dir (Macionis & Plummer, 2005: 14). Fransız İhtilali sonucu milliyetçilik fikri yayılmış, bireysel özgürlük, insan hakları, din ve vicdan hürriyeti, bağımsızlık ve basın özgürlüğü gibi değerler başta Fransa'da olmak üzere tüm Avrupa'yı etkilemiştir. Milliyetçilik düşüncesinin yayılmasıyla birlikte Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Osmanlı Devleti gibi çok uluslu devlet yapıları çözülmüş, bazı uluslar kendi devletini kurmaya başlamıştır. Endüstri Devrimi, modern kapitalizmin gelişmesini sağlarken bir yandan kent merkezlerinde büyük işgücü açığını ortaya çıkarmış, çok sayıda insanın sosyal hareketliliğine sebep olmuştur. Böylece kent merkezlerinde büyük nüfus artışları yaşanmış, kentleşme olgusu ortaya çıkmıştır (Ravenstein, 1885: 196; Thompson & Hıckey, 2005: 62).

Toplumsal değişme, bir toplumun yaşam tarzında, değerler dünyasında oluşan değişikliklerle sınırlı olmayıp, düşünce biçimi ve sosyal alışkanlıklarının değişimi sonrasında meydana gelen yapısal değişimleri de içermektedir (Eğilmez, 2018: 17). Örneğin 1926 yılında Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesi, kadınlara 1930 yılında belediye seçimlerine katılabilme hakkının tanınması, 1934 yılında milletvekili seçme ve seçilme haklarının tanınması bir paradigma değişikliğidir. Bu paradigma değişikliğinin toplum tarafından benimsenmesi, kadın ve erkek eşitliğinin kamusal alanda yükselişi yapısal dönüşümü ifade etmektedir. 1934 yılında kadınlara verilen seçme ve seçilme hakları sonrası yapılan 1935 yılı seçimlerinde 395 milletvekilinden 18 kadın milletvekili seçilmiş olması (meclisin %4,5'ine tekabül etmektedir) bu paradigma değişikliğinin yapısal izdüşümü olarak kabul edilebilir (Demir, 2020: 843). Bilgi birikimi, teknoloji, sermaye birikimi, iletişim ağlarının genişlemesi ve eğitim faktörü bu değişime ivme kazandırırken geleneklere bağlılık, kadercilik fikri, önyargılı olmak gibi faktörler toplumsal değişmeyi zorlaştırmaktadır (Yaka, 2011: 70, 82).

Toplumsal değişme tesadüfi bir olay olmadığı gibi belirli prensiplere sahiptir. Toplumsal değişme toplumun yapısında ve karakteristiklerinde meydana gelen değişiklikler olduğundan nüfusun yapısı, yaşı, eğitim durumu, cinsiyet ve çalışma çağındaki nüfusun özellikleri hakkında bilgi verebilmektedir. Aynı şekilde nüfusun niceliği ve niteliğinde oluşan değişmeler, kır ve kentte yaşayan nüfus, konut tipleri, toplumsal sınıflar hakkında bilgi edinilebilmesini mümkün kılmaktadır (Erkal, 1982: 297). Dönmezer'e (1976: 97) göre toplumsal değişmeye etki eden üç temel faktör bulunmaktadır;

1-toplumun içinde yaşadığı ekosistem,

2-farklı yaşam desenlerine sahip olan insan toplulukları ile temas,

3-bilimsel ve teknolojik gelişme vasıtasıyla bir toplumda meydana gelen gelişmeler.

Toplumun içinde yaşadığı ekosistem, bireylerin toplumsal yaşamlarına onların iradeleri dışında etki edebilmektedir. İnsanların yaşam üniteleri onların kişilik ve karakter özelliklerini etkileyebilmekte zaman içerisinde insanların bireysel ya da kitlesel biçimde sosyal hareketliliklerine sebep olabilmektedir. Örnek vermek gerekirse seller, su baskınları, depremler, yangınlar, su kaynaklarının tükenmesi, volkanik hareketler ve toprağın verimsizleşmesi gibi faktörler sosyal hareketliliklere sebep olabilmektedir (Öksüz, 2011: 136). Aynı şekilde Türkistan'ın muhtelif bölgelerinde göçebe yaşam süren Abdal toplulukları iklimin ve mevsimin özelliklerine göre sürekli hareket halinde olmuşlardır. Horasan Bölgesi'nden Anadolu sahasına göç eden Abdal toplulukları, mevsimsel özelliklere göre kışlaklarda çadırlarda yaşamışlardır. Hatta vergi ve nüfus defter kayıtlarında 1840'lı yıllarda Antalya Zeytinköy civarında yaşayan Abdalların Osmanlı Devleti'ne hane/çadır başına 33 (otuz üç) kuruş kışlakiye vergisi ödedikleri bilinmektedir (Çakılcı, 2019).

Erkal (1982: 317) iklim değişikleri ve doğal afetlerin bireylerin gündelik yaşam pratiklerini etkileyebileceğini, bireylerin üretim tekniği, inanç, değerler ve toplumsal yaşam formunu değiştirebileceğini belirtmiştir. Bu itibarla toplumun yaşam alanı, toplumsal değişme üzerinde belirleyici rol oynayabilmektedir. Örnek vermek gerekirse Abdalların yarı göçebe yaşam deseni ve ak çadırlarda yaşamlarını sürdürmeleri, onların mesleklerini, üretim ve tüketim kalıplarını, ibadet ve inanç yapılarını, sosyal ilişkilerini, diğer topluluklarla olan sosyal ilişkilerini önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

Kültürel sistem, bir toplumun sahip olduğu anlamlar, semboller ve toplumsal gerçekliklerden meydana gelmektedir. Belirli bir topluma ait olan kültürün tamamen özgün bir karakteristiği olduğu söylenemez. Tarihsel ve toplumsal olarak toplumlar sahip olduğu birikimi, tecrübe ve değerleri farklı yaşam ünitelerine ve farklı coğrafyalara götürme imkânına sahip olabilmişlerdir. Antropolog ve toplum bilimcilerin yirminci yüzyılda ileri sürdükleri difüzyonizm kuramında; yeni icatlar, coğrafi keşifler ve toplumsal gelişmelerin birbirlerinden farklı ve bağımsız olamayacağı değerlendirilmiştir (Güvenç, 1972: 78).

Ortaya çıkan bir buluş; ticaret, göç, savaş ve seyahat gibi çeşitli nedenlerle farklı coğrafyalara yayılabilmektedir. Örneğin, geçmişte Uygur Türkleri 'nin yazılı alfabesinin diğer coğrafyalara yayılması ve yazının diğer coğrafyalarda kullanımının artması, tarihin eski dönemlerine ait kutsal metinlerin diğer coğrafyalara yayılmasıyla birlikte; bugün dünyanın büyük bir bölümünün Hıristiyanlığı benimsemiş olması, toplumların din algılarının değişmesi gibi faktörler toplumsal değişmenin izdüşümlerinden sadece birkaçıdır. Aynı şekilde Türkiye'deki Abdal zümrelerinin yarı göçebe yaşam sürmesi, Abdalları toprağa bağlı ve

bağımlı bir toplumsal zümre olmaktan çıkarmış, daha çok büyükbaş hayvancılık, sepetçilik, selecilik, dilencilik, çalgıcılık ve sünnetçilik gibi mesleklere yönlendirmiştir. Antalya, Zeytinköy civarında yaşayan Abdal gruplarının çalgıcılık, selecilik ve sepetçilik ticareti ile bilinmeleri bu toplumsal ilişkinin bir yansıması kabul edilebilir (Çimrin, 2017: 158).

Toplumsal yaşamdan bireylerin gündelik faaliyetlerine kadar hayatı biçimlendiren olgularından başında göç gelmektedir (Erkal, 1982: 313). Göç hareketliliği, iktisadi ve sosyal değişimin dinamiğini teşkil etmektedir. Sanayi, sermaye kurumları ya da tüzel kişiler ihtiyaç duymuş oldukları iş gücüne göç sayesinde kavuşabilmektedir. Bu yönüyle göç hareketlerinin kısmen olumlu ve olumsuz bir dizi sonuçları bulunmaktadır. Göçle beraber bir coğrafyanın yaş, cinsiyet, sağlık ve eğitim gibi sosyokültürel karakteristikleri değişkenlik gösterebilmektedir. Göçle birlikte insanların yaşadıkları sosyal çevre, üretim tekniği, mesleği, sosyal statüsü ve toplumsal rolü değişebilmektedir. Bu "yatay hareketlilik", statü değişmesi, meslekte yükselme, toplumsal rolün değişmesi gibi faktörlerle bir "dikey hareketlilik" sürecini meydana getirmektedir (Giddens, 1997: 263). Örneğin; Polat (2007) çalışmasında TRA2 (Ağrı, Ardahan, Kars, Iğdır) bölgesini kapsayan bir alan araştırması gerçekleştirmiş ve 400 kişiyle anket yapmıştır. Anket sonuçlarına göre;

- insanların eğitim seviyesi arttıkça, göç etme isteklerinin de arttığı,
- insanların yaşam standartları yükseldikçe göç etme isteğinin arttığı,
- kadınların erkeklere oranla göç etmeye daha eğilimli olduğu sonuçları ortaya çıkmıştır.

Mevcut akademik çalışma, eğitim ve ekonomi gibi toplumsal kurumların göçle olan ilişkisini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Nitekim eğitim süreci, aile faktörü, ekonomik faaliyetler insanların göç etme kararını etkileyebilmektedir. Tüm bu sosyal değişim, yaşam pratiklerinin değişmesi toplumdaki kültürel değişimi yansıtmaktadır. Göçle birlikte ivme kazanan toplumsal değişme, her zaman planlı ve sistematik bir şekilde ortaya çıkmayabilir. Kırsaldaki elverişsiz yaşam koşulları, kır-kent ücret farklılığı, ormanların tahrip edilmesi, madenlerin tükenmesi ve toprağın verimsizleşmesi gibi faktörler insanların üretim biçimini ve yaşam düzeninin değişmesini sağlayabilmektedir. Bu sosyal hareketlilik, göç olgusu ile büyük bir ivme kazanmış olmaktadır.

Benzer bir çalışmada Özdemir (2008) Çorlu'da bir saha çalışması yapmış, 153 kişiye 30 sorudan oluşan bir anket uygulamıştır. Ankete göre, göçerlerin sosyal ve iktisadi olarak hayatlarından memnun olanların oranı %82 iken, hayatlarından memnun olmayanların oranı ise %18 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca göçerlerin %70'inin Çorlu'ya ailesi ile geldiği, %48'inin ev sahibi olduğu, %86'sının ek iş yapmaya gerek duymadığı, %85'inin sosyal

güvencesi olduğu tespit edilmiştir (Özdemir, 2008: 137). Bulgu olarak göçerlerin istihdam alanı ve iş çeşitliliğinin bulunduğu sanayileşmiş yerleşkelere ya da bölgelere göç ettikleri tespit edilmiş, Çorlu'nun sanayileşen yapısı ile göç almaya devam edebileceği öngörülmüştür. Bu anlamda göçlerin, toplumsal değişme ve gelişmenin temel dinamiğini teşkil ettiği sonucu ortaya çıkmıştır. Göçle birlikte insanların öncelikleri, tercihleri ve tutumları değişmiştir. Ayrıca insanların gelirleri, sosyal statüleri, meslekleri ile gelir düzeyleri, aile, din ve medya gibi toplumsal kurumlara bakış açısının değiştiği anlaşılmıştır.

Göç ve toplumsal değişme ile toplumların tutumlarında, gelenek ve ahlakında bir dizi değişiklikler olması göç ve toplumsal değişme ilişkisinin diğer bir boyutunu oluşturmaktadır. Küreselleşen dünyada toplumlar her türlü sosyal ve kültürel değişime açık hale gelebilmekte, üretim sistemlerini küresel ekonomiyle bütünleşme ihtiyacı hissedebilmektedirler. Toplumların göç gibi makroekonomik ve toplumsal değişim sürecinden etkilenmemeleri düşük bir ihtimaldir. Göç ile toplumların geleneklerinde, normlarında tahribatlar meydana gelebilmekte, kolektif grup bilinci ve dayanışma duygusu zayıflayabilmektedir.

Göç hareketleri sonucunda, konut ihtiyacının özel ve kamu sektörleri tarafından karşılanamaması ile ortaya çıkan ve getto kültürünü oluşturan gecekondu değerlerini besleyebilmektedir. Yani kentlerde aynı normları benimseyen bir kentli bir de kentlileşemeyen köylüler (gecekondu sakinleri) sınıfı ortaya çıkabilmektedir. Egemen kültürün, alt kültürü sindirdiği ve kültür yozlaşmasına yol açabildiği bu süreç kültürel değişimi beraberinde getirebilmektedir. Bir yanda kırsal alışkanlıklarını yeniden tanımlayan ve üreten, masal anlatan, destan, türkü kültürü ile yetişen bir kitle, diğer yanda TV, internet, sinema ve tiyatro gibi sosyal alışkanlıkları olan bir kesim ortaya çıkabilmektedir. Göç olgusu, insanlara yeni bir eğitim (sosyalizasyon) süreci sunmaktadır. Geleneksel sosyal alışkanlıklar ve değerler yerine, yeni bir geniş görüşlülük ve yaşam formu ortaya koyabilmektedir. Göç olgusu salt bir mekân değiştirme olayından ziyade düşünceleri değiştiren, hayat felsefesi ve toplumsal değerlerde bir takım değişim ve gelişimleri ortaya çıkaran sosyal bir süreçtir. Sosyal hareketlilikle beraber yatay ve dikey hareketliliği de ortaya çıkarması, göçün toplumsal ve kültürel değişme ile yakın anlamlar taşıdığını göstermektedir (Demir, 2022a: 137).

Toplumsal değişmesinin diğer bir boyutu teknoloji faktörü ile yakından ilgilidir. Bir toplumun insan hayatını kolaylaştırmak, işgücü ve verimliliği arttırmak için sahip olduğu her türlü maddi ve manevi öğreti, buluş, fikir, deneyim ve yöntem teknoloji olarak ifade edilebilir (Gelles & Levine, 1995: 89). Toplam üretim, seri üretim, toplam kalite, ulaşım ve haberleşme imkânlarının gelişmesi, kentleşme, taşımacılık ve tarımsal mekanizasyon en önemli teknolojik

unsurlardır (İçli & Öğün, 1988: 19). Doğan'a (2012: 349) göre teknolojik ve bilimsel gelişmeler insanların aile hayatlarında, dinsel pratiklerinde, dünya görüşlerinde köklü kültürel ve sosyal değişimler sağlayabilmektedir. Dolayısıyla teknoloji hem toplumsal ve kültürel değişmenin bir nedeni hem de doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Teknoloji faktörü Karl Marx'ın toplumsal ve siyasal doktrininde kilit bir öneme sahiptir. Marx, toplum yapılarını analiz yönteminde üretim ilişkilerini temel almaktadır. Marx'a göre toplumlar üretim aracına sahip olanlar ve üretim araçlarına sahip olmayanlar olarak iki kısımda incelenebilir. Üretimi tetikleyen birleştirici unsur ise teknoloji gücüdür.

Toplumsal değişmeler organik bir şekilde toplumun iç dinamikleriyle kendiliğinden ortaya çıkabileceği gibi mekanik bir şekilde idari ve askeri kurumlar marifetiyle (planlamalar, inkılaplar, ihtilaller) gerçekleştirilebilmektedir (Erkal, 1982: 323). Kongar (1985: 55) toplumsal değişme konusunda yöntem bakımından sosyal bilimlerde bir karmaşıklık olduğunu, bu itibarla toplumsal değişmenin nedenlerinin açıklanması, toplumsal değişmenin hızı ve yönü açısından belirsizlik bulunduğunu ifade etmiştir. Nitekim tüm toplumlarda toplumsal ve kültürel değişme aynı biçimde ve aynı hızda gerçekleşememektedir ki bu yönüyle değişimin karakteri ve dinamiklerinin ortaya koyulması, konuya bütüncül bir bakış açısı kazandırılması için konuyu toplumsal değişme kuramları temelinde incelemek daha işlevsel olacaktır.

> Kongar (1985) toplumsal değişme kuramlarını;
> "1-Büyük Boy Kuramlar (Organizmacı Modeller, Evrimci Modeller, Diyalektik Modeller)
> 2-Orta Boy Kuramlar (Yapısal-Fonksiyonel Modeli, Çatışma Modeli)
> 3-Küçük Boy Kuramlar (Grupsal Model, Bireyci Model, Modernleşme Modeli, Haberleşme ve Değişme)" şeklinde sınıflandırmıştır (Kongar, 1985: 58).

Toplumsal değişmeyi daha iyi analiz edebilmek için toplumbilimcilerin görüşlerine bakmak daha anlamlı olacaktır. Auguste Comte, toplumların canlı birer organizma olduğunu ve toplumsal yaşamda meydana gelen olayların gözlemlenebilir, pozitif gerçeklerden oluştuğu fikrini savunmaktadır (Comte, 1975: 15). Ampirik (deneysel) yöntemleri toplum bilimlerinde kullanan Comte, toplumsal yapıyı "toplumsal statik" ve "Toplumsal dinamik" bağlamında incelemiştir. Buna göre toplumsal statik, toplumsal kurumları, toplumsal sistemi ve sabitlik düzenini içermektedir. Toplumsal dinamik ise değişme, gelişme ve evrimle ilgili bir olgudur. Comte, evrimi toplumların ilerlemesi, gelişmesi ve canlı bir organizmanın büyümesi biçiminde ifade etmektedir (Turner vd., 2010: 45). Comte'un meşhur Üç Hal Yasası'na göre toplumlar üç farklı evrimden geçerek olgunlaşmaktadırlar. Bu evrim pozitif karakterli olmak

üzere her evrim arasında neden ve sonuç ilişkisine dayalı, determinist ve pozitivist bir eğilim söz konusudur (Giddens, 1997: 8).

Comte, toplumların, teolojik dönem, metafizik dönem ve pozitif dönemlerden geçtiğini belirtmektedir. Tıpkı fizik ve doğa yasalarının kanunları gibi çıkarımlarda bulunan Comte'a göre, teolojik dönemde insan toplulukları evrende yaşanan her türlü olay ve olgunun arkasında tanrısal bir güç ya da iradenin var olduğunu kabul etmiştir (Ünal, 2016: 30). Teolojik dönemde askeri yönetimin egemenliği altında bulunan bir toplumun varlığı söz konusudur. Bu yönüyle deneye ve gözleme dayalı araştırmalar, bilimsel faaliyetler oldukça cılız kalmaktadır. Teolojik dönem içerisinde çok tanrıcılıktan tek tanrıcılık fikrine kadar uzanan ve Kongar'ın deyimiyle din ve tarım toplumunun varlığı söz konusudur (Kongar, 1985: 96). Bu dönemde insanlar çoğu kez eleştirilemez, sorgulanamaz inanç ve değerlere sahip olmuşlardır.

Metafizik dönemde meydana gelen olaylar ve gelişmelerin nedeni tanrısal bir güçten öte nitelikleri belli olmayan doğaüstü varlıklar ve tinsel güçler almıştır. Comte açısından pozitivist döneme geçiş aşaması kabul edilen bu evre aslında toplumların uyanış aşaması olarak ifade edilebilir. Kölelik kurumu, feodal düzen ve skolastik düşüncenin zayıflaması bu dönem içinde gerçekleşmektedir. Nihayetinde toplum artık militarist ve tarım toplumundan hukuk toplumuna geçiş aşamasındadır (Dönmezer, 1976: 28). Pozitivist dönem, toplumların dinin kuşatıcı etkisinden sıyrılarak pozitif bilgiyi üretebildiği, bilginin gözlem ve deneyle elde edilebildiği bir zamanı kapsamaktadır. Comte'un anlayışıyla endüstri toplumlarını işaret eden bu dönem; bilgi teknolojilerin yaygınlaştığı, ulaşım ve iletişim imkânlarının geliştiği, üretimin güçlendirilerek insani ve ekonomik kalkınmanın gerçekleştiği bir süreçtir. Dolayısıyla gözlemcilik, deneycilik, bireyselleşme, eğitim faaliyetlerinin gelişmesi, üretimin güçlenmesi ve kentleşme gibi toplumsal olgular bu dönemde yaygınlık kazanmıştır.

Durkheim'e göre toplumsal değişmeyi etkileyen temel faktörlerden birisi, toplumsal yapıyı ve kurumsal işleyişi biçimlendiren işbölümüdür. İşbölümü kurumu sadece ekonomide değil, yargı kurumlarında, idarede, kamu yönetiminde, tarımda, politika ve sanatta geçerli bir olgudur. İşbölümü kavramını ilk geliştirenler Adam Smith ve John Stuart Mill olmuştur (Durkheim, 2006: 63). Teknolojinin gelişmesi, sermaye birikimin ortaya çıkması, nüfusun artması ve kentleşme olguları iş bölümü kurumunu ortaya çıkarmıştır. İş bölümü, toplumsal grupların psikolojik motivasyonlarını güçlendiren, üretim hacmi ve kalitesini etkileyen toplumsal bir olgudur (Kösemihal, 1971: 59). Durkheim, sosyolojik çalışmalarında sosyal bütünleşmeyi sağlaması açısından din kurumu yerine işbölümü ve teknolojinin rolünü ön plana çıkarmıştır (Giddens, 1997: 9).

Durkheim, toplumda iki türlü dayanışma bulunduğunu bunların mekanik dayanışma ve organik dayanışma olduğunu belirtmektedir. Mekanik dayanışmanın olduğu toplumda homojen bir kültürün varlığı söz konusudur ve bireycilik anlayışı ön planda değildir. Gelenekler ve din kurumu toplumda baskındır. Mekanik dayanışma aşamasında nüfusun hızlı artışı ile işbölümü ortaya çıkabilmektedir. Uzmanlaşma, işbölümü, çeşitlilik ve seri üretim mekanik dayanışma aşamasında gelişmektedir. Bireysellik eğilimleri, alternatif yaşam biçimleri ve rasyonellik bu eksende artmaktadır (Kongar, 1985: 100; Macionis & Plummer, 2005: 93). Dolayısıyla Durkheim toplumsal değişmenin temelinde teknolojik gelişme ve buna bağlı olarak insan etkileşimini artıran işbölümü kurumunun olduğunu ifade etmiştir. İşbölümü toplumsal bir olgu olarak sürdürülebilir dayanışma ve etkileşimin artmasını sağlayan, toplumsal ilişkileri farklılaştıran bir karaktere sahiptir. Buradan hareketle Antalya'da yaşayan Abdal zümreleri arasında homojen bir kültürün, organik bir dayanışma kültürünün var olduğu söylenebilir. Müşterek icra edilen meslek grupları, kendi kapalı kültürleri içinde yapılan evlilikler, yas ve düğün gibi olaylarda meydana gelen toplumsal katılım ve heyecan mekanik dayanışmaya örnek gösterilebilir. Aynı şekilde teknolojik ve iletişimsel gelişmeler Abdalların göçebelikten yerleşik yaşama geçişleri üzerinde belirleyici olmuştur.

Marks'ın sınıf çatışması yaklaşımına göre tarihte yaşanan tüm çatışma ve kutuplaşmanın temelinde toplumsal sınıf çatışması bulunmaktadır. Marks, alt yapı ve üst yapı biçiminde kategorize ettiği toplumsal yapıda üretim faktörünün tüm sosyal, siyasi, kültürel ve ticari ilişkileri etkileyebileceğini savunmuştur (Browne, 2005: 19). Toplumu üretim aracına sahip olanlar ve üretim aracına sahip olmayanlar şeklinde iki kısımda analiz eden Marks, üretim araçlarını; emek, makineler, fabrikalar, toprak, hayvan çiftlikleri şeklinde yorumlamıştır. Üretim aracına sahip olanlar burjuva sınıfı, üretim aracına sahip olmayanlar işçi sınıfı olarak "proletarya" olarak ifade edilmiştir (Macionis & Plummer, 2005: 82). Marks, toplumsal değişmeyi toplumun kendi dinamikleri içinden çıkan tarihsel ve toplumsal çatışmalarından kaynaklanan değişim ve gelişim olarak kabul etmektedir. Toplumsal ve kültürel değişmenin kaynağı ideolojiler ve değerler sistemi değil bilakis üretim temelli ekonomik motivasyonlardır (Giddens, 1997: 10). Diyalektik kavramını temel alarak varlığın gelişim ve değişim yasalarını keşfetmeye çalışan toplumbilimci Karl Marks, kölelik kurumu, feodal siyasi ve iktisadi model, Fransız İhtilali, Sanayi Devrimi ve 1848 İşçi İhtilalleri gibi toplumsal olguların insanlığın toplumsal yaşamında önemli bir yeri olduğunu savunmuştur (Giddens, 1997: 573).

Sonuç itibarıyla; toplumsal değişmenin mikro ya da makro ölçekte gözlenebilen, izlenebilen değişim ve gelişmeler olduğu anlaşılmaktadır (Uslu, 2015a: 14). Toplumsal

değişmeler toplumların iç dinamikleri sonucu ortaya çıkan, toplumun bazı kurumlarında veya kolektif bir bütünlük arz eden köklü yeniliklerdir. Bu değişimler toplumların iç dinamikleri ile ortaya çıkabileceği gibi plansız bir şekilde de gerçekleşebilmektedir. Toplumsal değişme, teknolojik gelişme, ekonomik kalkınma, sermaye birikimi ve entelektüel kültürel temelin güçlenmesi ile gelişen bir süreç olduğu için toplumların tüm kurumlarını ve bu kurumların işlevlerini etkileyebilmektedir. Bu doğrultuda göçebe yaşam biçiminden yerleşik hayata geçen Antalya'da yaşayan Abdalların göç öncesi ve göç sonrası tutumları, eylem kalıpları, ekonomik davranışları, oy verme davranışları, meslekleri, dışlanmaları ve inanç pratikleri üzerine etnografik bir araştırma yapmak fikri anlamlı görünmektedir. Göçebe yaşam tarzından yerleşik yaşama geçen Abdalların kültürel karakteristikleri, yaşam formları ve göçebe bir topluluk olmasından münasebetle Abdallar toplumsal değişme açısından iyi bir örneklem oluşturmaktadır.

Uslu'nun (2015b) *Abdal Oğlu ve Yazgısı* (Erişim, 17.12.2021) ismini taşıyan yazısı Abdalların sosyo-kültürel ve iktisadi yaşamları hakkında oldukça somut bilgiler sunmaktadır. Abdal Bayram'ın yaşamından kesitler paylaşan yazar, doğumdan itibaren kalabalık ve yoksul bir ailede yetişen bir Abdal çocuğunun dram ve toplumdan dışlanmışlık hikâyesini konu almıştır. Çocukluğunu bile yaşayamayan Abdal Bayram, temel ihtiyaçlara erişim konusunda sıkıntı yaşamış, düğün mevsiminden düğün mevsimine çalışan zurnacı bir baba, davul tokmaklayan bir abi, sepet ören bir annenin ilgisizliği arasında yetişmiştir. Aç olduğundan komşusunun kümesinden tavuk çalan Abdal Bayram, mahalle sakinleri tarafından yakalanmış ve cezalandırılmıştır. Diğer insanların yaptığı işleri daha ucuza yapmasına rağmen, kimseye yaranamayan Abdal Bayram alnına sürülen "Kara leke" ile yaşamıştır. Bir süre sonra yerel yönetimin yardımı ile Abdal Bayram ve aile yakınlarına iş bulunmasıyla sorunlar çözülmüş, zamanla Abdal zümreleri çevresindeki komşularıyla gayet doğal ve samimi ilişkiler kurmaya başlamışlardır (Uslu, 2015b). Dolayısıyla toplumsal bir tecrit ve ötekileştirmeye maruz kalan Abdallar gibi peripatetik toplulukların toplumsal yaşama intibak sağlamaları konusunda kültürel ve iktisadi politikaların işlevi oldukça önemlidir. Abdal toplulukları uzun süredir muhafaza ettikleri inançları, dilleri, düşünce ve anlam dünyaları ile Anadolu halk kültürünün zenginliğini yansıtan toplumsal aktörlerdir. Bu nedenle araştırmada Abdalların yaşam tarzları, göçebe kültürleri ve toplumsal değişmeleri kültür analizi yönüyle inceleme konusu olmuştur.

1.3. Sosyolojik Açıdan Göç

Çalışmanın temel kavramlarından birisi olan göç hareketliliği, Abdalların anlam dünyasının anlaşılması açısından kültür, sosyal değişme ve kimlik kavramları ile araştırmanın

sosyolojik çerçevesini oluşturmaktadır. Abdal topluluklarının uzun yıllar boyunca göçebe bir yaşam sürmesi ve akabinde yerleşik yaşama geçmesi göç olgusunun Abdalların anlam dünyalarında önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada göçebelik, kültür, kimlik ve yaşam biçimi gibi anahtar kavramlar üzerinden Abdalların sosyal yaşamları sosyolojik bağlamda incelenmiştir.

Geçmişten günümüze göç; ulusların, bölgelerin ve toplumların demografik, sosyal, kültürel ve iktisadi süreçlerinin bir yansıması olarak kabul edilebilir. Doğumlar ve ölümler kadar önemli bir hadise olan göç, toplumların zaman içinde geçirmiş oldukları dönüşümün kültürel ve ticari değişimin önemli bir parçasını oluşturmaktadır (Schmitz, 2003: 23). Lee (1966) göçü; sürekli ya da yarı sürekli olarak bireylerin yaşadıkları doğal yaşam ünitesini değiştirmesi olayı olarak tanımlamıştır. Bazı toplumbilimcilere göre insanlar, iş bulmak daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilmek, akrabalık ve sosyal ağların etkisiyle göç edebilmektedir (Massey vd., 1993: 432, 454; Guilomoto & Sandron, 2001: 135).

Göç olgusunun temel terimi hareketlilik kavramıdır. Tarihçiler, coğrafyacılar ve nüfus bilimciler tarafından sosyal hareketlilik ile eş anlamlı kullanılan göç olgusu, menşe, hedef noktası, zaman, mesafe ve sebepleri yönünden farklı şekillerde sınıflandırılabilmektedir. Örnek vermek gerekirse ekonomi tarihçileri göç araştırmalarında makro ölçekli yaklaşımları benimserken toplum tarihçileri ise toplumsal yapıyı ve toplumsal dinamikleri göz önünde bulundurarak araştırmalarını kurgulamaktadırlar. Mesafe bakımından iç göç ve ulus ötesi göç olarak sınıflandırılan göçler, sebepleri, sonuçları ve aktörleri bakımından çok boyutlu bir toplumsal değişme sürecini yansıtmaktadır (Whyte, 2000).

Göç, insanların hayata tutunabilme, gelişme, çevreye adapte olabilme kaynağıdır. İnsanlığın var olduğu eski çağlardan bu yana avcılık ve toplayıcılık yaparak hayata tutunmaya çalışan toplumlar Afrika'dan Avrupa'ya, Bering Boğazı'ndan Kuzey Amerika ve Güney Amerika'ya hareket halinde olmuşlardır (Marsella & Ring, 2003: 3). Göç hareketliliği insanlara yeni bir ekosistem sağlamış, yaşam desenleri, iklimler, hastalıklar zamanla değişmiş ve genler mutasyona uğramıştır. Nitekim insanlığın tüm arayışları, ontolojik varlığı göçle çeşitlenmiş ve değişime uğramıştır. Göç üzerine yapılan çalışmalar bu yönüyle toplumsal değişme olgusu zemininde şekillenmiştir. Antalya Abdalları üzerine yürütülen bu çalışmada Abdal topluluklarının göçebelikten yerleşik yaşama geçen bir yaşam karakterine sahip olması sebebiyle Abdalların göçebelik, yaşam biçimi ve toplumsal değişme olguları irdelenmiştir. Göçle birlikte aile, evlilik, meslek, boş zaman değerlendirme faaliyetleri, üretim ve tüketim alışkanlıkları büyük ölçüde değişime uğrayabilmektedir.

Göç, kimi toplumlar için kullanılabilecek kültürel ve ekonomik çeşitlilik olasılıkları sunarken kimi toplumlar için tarih sahnesinden medeniyetin silinişi sonucunu doğurabilmiştir. Örnek vermek gerekirse Akdeniz Havzası'na egemen olan Roma İmparatorluğu, Doğu ve Kuzey Avrupalı kavimlerin göç dalgalarıyla istila edilmiş, Hunlar, Vizigotlar ve Vandallar gibi pek çok kavim Avrupa ve Akdeniz kıyılarını istila etmiştir. Bu durum başta kara Avrupası olmak üzere Akdeniz Havzası'nın demografik, dinsel, etnik, sosyolojik ve kültürel dokusunda büyük değişimlere sebep olmuştur (Marsella & Ring, 2003: 4; Aygül & Demir, 2021: 289). İnsan göçü, içinde bulunduğumuz dünyayı, toplumları ve toplumsal hayatı etkileyen dinamik bir süreçtir. Hacim olarak çok ya da az sayıda insanın yer değiştirmesi insanların içinde bulunduğu kültür ve toplumsal yapıların değişmesini ve dönüşüm geçirmesini sağlayabilmektedir.

Göç ve sosyal hareketlilik üzerine yapılan çalışmalar, sosyal problemlerin, sosyal değişmelerin ve değişen nüfus dinamiklerinin anlaşılabilmesi için kritik öneme sahiptir. Hakikaten göç hareketleri gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin toplumsal yapısının şekillenmesi açısından önemli bir işleve sahip olmakla beraber ülkelerin nüfus dengelerinin oluşmasında doğum ve ölüm hadiselerinden daha etkili bir işleve sahiptir. Whyte (2000: 5) araştırmasında göç üzerine yapılan çalışmaların klasik yaklaşımların izinde olduğunu belirterek mevcut çalışmaların kimler göç ediyor? Niçin göç ediyorlar? Nereye göç ediyorlar? Gibisinden soruların cevaplarını aradığını ifade etmiştir. Bilakis göçün doğası ölçek ve yapı sorununa sahiptir. Buna göre göçler;

- En azından mesafe bağlamında küçük şehirlerden iş bulmak, yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla kısa mesafeli büyükşehirlere göçler (kırsaldan-kentlere göç)
- Bir bölgeden başka bir bölgeye sosyal ağlar, etnik ve kültürel yakınlık, işgücü piyasasının etkileri gibi faktörlerle başka şehre göçler (bölgeler arası göç)
- Uluslararası iş gücü transferleri, işgücü piyasasının etkileri, politik ve dini değişimlerle ilgili ulus ötesi göçlerdir (ulus ötesi göç). Ayrıca yaş, eğitim durumu, meslek ve toplumsal statü gibi faktörlerin göç hareketleri üzerinde belirleyici olabileceği değerlendirilmektedir (Whyte, 2000: 9, 10). Bu yönüyle Abdallar kategori olarak göçebe yaşam formunda etnik ve kültürel yakınlık ile sosyal ağların belirleyici düşünülmektedir. Nitekim Abdalların büyük bir kısmının yardımlaşmak, dayanışma içinde olmak ve toplumsal güvenlik gibi gerekçelerle toplu olarak belirli bir alanda ikamet ettikleri bilinmektedir.

Göç olgusu, köklü bir geçmişe sahip olan insan topluluklarının belirli bir zaman diliminde yaşadıkları yerleşmelerden başka bir yaşam ünitelerine geçici ya da süreklilik arz

eden sosyal hareketlilik sürecini anlamak için kullanılan bir kavramdır (Mangalam, 1968: 5). Beamen & D'arcy (1980: 10, 18) çok boyutlu doğası bulunun göç fenomeninin, insanların sadece doğdukları yerden ayrılması biçiminde basitçe ifade edilemeyeceğini, göçün ölüm ve doğum oranlarını sayısal olarak yansıtmaktan çok toplumların karakteristiklerini oluşturan nüfus dengesinin sağlanması, nüfusun artması ve uzun erimli toplumsal istikrar için önemli bir işlevi olduğunu ileri sürmektedir. Göç olgusu, insanların daha iyi ve ideal olana, işlevselliği yüksek olana erişme arzusunu yansıtmaktadır. Göç eyleminin doğasında gönüllü ya da gönülsüz mesafe fark etmeksizin yer değişikliği bulunmaktadır.

Bireylerin yaşadıkları apartmandan taşınarak başka bir eve taşınması ya da farklı bir ülkeye çeşitli sebeplerle hareketleri göç hareketine örnek kabul edilebilir (Lee, 1966: 49). Göçler, sadece insanların başka bir yerleşkeye evini, eşyalarını taşımasının ötesinde bireylerin mesleğini, değerlerini, ahlaki ve kültür alışkanlıklarını da taşınmasını sağlayan bir karaktere sahiptir (Doğan, 2018: 13, 18). Göçler, insanların yeni toplumlara, farklı yaşam formlarına açılmasını sağlayan kültürel değişmenin, sosyal dönüşümün ve küreselleşmenin temel dinamiğini oluşturmaktadır (Castles & Miller, 2008: 8). Sebeplerine bakılmaksızın göçlerin ortak noktası "yer değiştirme" unsurudur. Yer değişikliği göç veren ve alan coğrafyaların ekonomik, kültürel ve demografik özellikleri göz önünde bulundurulduğunda göç hareketlerinin birden çok aktörü ve tarafı bulunan, multidisipliner bir alan olduğu anlaşılmaktadır. Göçlere yön veren motivasyonlar ise oldukça çeşitlilik arz etmektedir. Göç veren (kaynak) ülke ya da coğrafyadaki ekonomik motivasyonlar (Ravenstein, 1885: 168), hedef ülke ya da yerleşkede daha iyi bir yaşama kavuşma arzusu, ailevi, sosyal ve dini faktörler, kültürel yakınlık ve diasporaların teşvikleri, kaynak ülke ya da yerleşkedeki politik kargaşa, yolsuzluk, işsizlik, savaşlar, terör olayları ve insan hakları ihlalleri, etnik dışlanma, toplumsal cinsiyet normları gibi motivasyonlar insanların göç etmesinde önemli ölçüde rol oynayabilmektedir (İçduygu & Aksel, 2012: 7).

Castelli'ye (2018: 1, 2) göre göç, karmaşık bir fenomen olmakla birlikte makro, mezo ve mikro boyutlarıyla incelenmesi gereken toplumsal bir olgudur. Makro faktörler, politik, iktisadi, demografik, sosyal ve çevresel dinamikler olarak sıralanabilir. Makro faktörler, göç teorilerinden ve bireysel tercihlerden öte uluslararası göçlere etki etmektedir. Mezo faktörler, diasporalar ve sosyal ağlar, akrabalık ilişkileri, sosyal medyanın etkisi, iletişim teknolojilerinin gelişimi olarak gösterilebilir. Mikro faktörler, eğitim, din, aile ilişkileri, kültürel yakınlık olarak ifade edilebilir. Göçler yapısı, süresi ve sebepleri bakımından işçi göçleri, sığınmacı ve mülteci göçleri, transit göçler, düzensiz göçler, iç göçler, ekonomik motivasyonlu göçler olarak ifade edilebilir (Kolukırık, 2014: 38, 39). 2015 yılında yaklaşık

1.000.000 insanın Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçiş yaptığı göz önünde bulundurulursa göçlerin ulusal güvenliğe yönelik bir risk, ulusal kimlik ve vatandaşlık kavramını aşındırma, sosyal bütünleşme ve entegrasyon problemlerini de beraberinde getirdiği düşünülebilir (Castles & Miller, 2008: 3).

21. yüzyıl küreselleşmenin ve küreselleşmeye bağlı olarak ulaşım ve iletişim teknolojilerinin yaygın ve çeşitlilik arz ettiği bir dönemdir (İçduygu & Aksel, 2012: 20). Bu bağlamda göçler, sanayileşme ve kentleşme bağlamında gerçekleşen göçler ve 1960'lı yıllardan sonra küreselleşmenin doğurduğu göç hareketleri olarak değerlendirilebilir. 1990'ların başında yayılan ideolojik düşünceler, çatışmalar ve savaşlar çok sayıda insanın evini terk etmesine sığınmacı veya mülteci konumuna düşmesine sebep olmuştur. Aynı şekilde 2000 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Afganistan'a müdahalesi, 2003 Irak Savaşı (Sirkeci, 2005: 197) ve 2011 yılında patlak veren Arap Baharı Süreci, 2019 yılı ortaları itibarıyla Güney Amerika'da baş gösteren toplumsal olaylar dünyanın farklı bölgelerinde geniş çaplı sosyal hareketliliği tetiklemiştir.

Bu bakımdan uluslararası göçler giderek önem kazanmış, kaynak ve hedef ülkeler arasında sosyal, çevresel, demografik, kültürel ve siyasal sorunlar baş göstermiştir. Zira göç eden insanların hedef ülkede; barınma, beslenme ve iş sorunları, toplumsal ve hukuki statü sorunları, eğitim, dil yetersizliği, entegrasyon ve adaptasyon sorunları gibi çok boyutlu sorunları ortaya çıkabilmektedir (Demirhan & Aslan, 2015: 24; Doğan, 2018: 130). Başta Avrupa Birliği (AB) olmak üzere, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Avrupa Kara ve Sahilleri Koruma Ajansı (Frontex) küresel aktörler ve bölgesel güçler, bu tür sorunlara uzun erimli, sürdürülebilir çözümler bulabilmek için hukuki, yapısal ve güvenlik reformları gerçekleştirmektedirler (IOM, 2020). Sınır güvenliği ve yönetimi, pasaport kanunun güncellenmesi, yabancılar kanunu, göç mevzuatının güncellenmesi, profesyonel sınır güvenlik yönetimlerinin geliştirilmesi gibi girişimlere karşın düzensiz (yasadışı) göçler tam anlamıyla kontrol altına alınabilmiş değildir.

Yürütülen araştırmayla ilgili olarak Antalya'da yaşayan Abdalların göçlerin sınıflandırmalarına göre ülke sınırları içinde göç sınıflandırmasına dâhil olan "iç göçler" ve göçlerin zamansal sınırlılığına yönelik olarak "geçici göçler" sınıflandırmalarına tabi oldukları görülmektedir. Nitekim Abdal topluluklarının sosyal, kültürel ve ticari ilişkiler sebebiyle mevsimin özelliklerine göre göçebe bir şekilde yaşadıkları bilinmektedir. Bu itibarla Abdal göçlerinin genellikle mevsimsel ve geçici bir karakter taşıdığı söylenebilir. Göçebe bir karaktere sahip olan Abdallar tipik peripatetik özelliklere sahip bir topluluktur. Homojen grup

dayanışması, mesleki, sosyal ve ekonomik birliktelik, aile ve evlilik yapılarının benzeşmesi Abdallarda göçebe asabiyetini pekiştirmiştir.

1.4. Kimlik

Kimlik, kavramı son dönemlerde akademik ortamlarda sıkça tartışma konusu olan, tartışmalı bir terimdir. Mevcut çalışmadan bahisle Abdalların kendilerini kültürel olarak nasıl tanımladıkları, kendilerine özgü toplumsal ve kültürel karakteristiklerin neler olduğu kimlik kavramıyla yakından ilgilidir. Abdal zümrelerinin kendilerini ontolojik olarak var etmesini sağlayan ve Abdalların diğer toplumlardan ayrılmasını sağlayan aidiyet ve mensubiyet bilinci Abdal kimliğinin üretimi açısından önem arz etmektedir. Abdal kimliği denildiği zaman Abdalların kim oldukları, nereden geldikleri, kendilerini ne olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Abdal kimliği Abdalların sosyolojik bağlamlarının nasıl inşa edildiği hakkında bilgi vermektedir.

Siyaset bilimci ve sosyologların üzerinde çalıştığı kimlik; etnik, ırk, toplumsal cinsiyet, din ve kültürel bileşenleri bulunan bir kavramdır. Latince "ıdem" kökünden türeyen kimlik kavramı, benzer özelliklere sahip olanlar anlamında kullanılırken zaman içinde benzer sosyal özellikleri bulunanlar ve farklılıkları ortaya çıkaran bir içerik kazanmıştır (Buckingham, 2008: 1). Bireysel ve kolektif kapsayıcılığı bulunan kimlik; benzerlikleri, farklılıkları vurgulamaya yarayan bir olgu olmakla beraber, biz ve onlar, bize ait olanlar ve ait olmayanları anlamayı sağlamaktadır. Kimlik, ulusal bilincin ve kültürel farkındalığın oluşmasını tesis ettiği için birleştirici bir karaktere sahiptir (Anderson, 1983: 134). Browne (2005: 5) kültürleşme ya da sosyalleşme sürecinin bireylere kimlik edinme ihtiyacı sunduğunu, kimliğin kendimizi nasıl gördüğümüz, kendimizi nasıl tanımladığımızla ilgili bir kavram olduğuna işaret etmiştir. Bireysel kimliğin birçok yönü bulunmaktadır. Aile, işyeri, okul, kamusal alan ve arkadaş çevresi kimliğin biçimlenmesinde önemli rol oynayabilmektedir.

Fearon'a (1999: 3) göre kimlik, kolektif olarak bir sosyal gruba özgü sosyal ve kültürel alışkanlıkları kapsayan, o toplumu diğer toplumlardan ayıran ve sosyal olarak inşa edilen normlar olarak ifade edilebilmektedir. Politik eylemleri açıklamaya yardımcı olan kimlik, sosyal ve ahlaki alışkanlıkları aktarma aracı görevi görmektedir. Politik kimlik, etnik kimlik ve toplumsal cinsiyet kimliği gibi kimlik çeşitleri vardır. Bauman (1991) kimliklerin, küreselleşmeyle birlikte 1980'li yılların sonundan itibaren küresel ölçekte yaşanan siyasi ve iktisadi gelişmeler ve sosyal hareketlilik süreçleriyle birlikte daha çok tartışılmaya başlandığını belirtmektedir. İnsanların doğasında diğer insanlar ve toplumlar tarafından kabul

görme eğilimi bulunmaktadır. Psikolojik tatmin ve saygınlık kazanabilmek için insanların kimlik edinmeye ihtiyacı vardır (Bauman, 1991: 167). İnsanların kim olduklarını anlamaya ve fark etmeye yarayan kimlik olgusu bireylerin ve toplumların diğer toplumları, doğayı ve çevreyi algılama, anlamlı kılma çabası olarak okunabilir. Bu yönüyle kimlik, sosyal bütünleşmeyi sağlayan kültürel bir enstrümandır.

Goffmann'ın (2009: 5) stigma çalışmasında üç türlü kimlik anlayışından bahsedilmektedir. Sosyal kimlik, kişisel kimlik ve ego kimliğidir. Sosyal kimlik, yapay olarak inşa edilen, bireylerin diğer bireylerle olan toplumsal ilişkilerini konu alan kimlik anlayışıdır. Bireyin kendisini nasıl tanımladığı veya toplumun o bireyi nasıl gördüğü, değerlendirmeleriyle ilgilenmektedir. Kişisel kimlik, sadece bir bireye ait ve ona özgü olan toplumsal eylemler ve alışkanlıkları içeren kimlik anlayışıdır. Örneğin sadece bir bireye ait olan parmak izi, o bireye ait olan geçmişte ve şuan toplanmış kişisel bilgiler Kişisel kimlik ile ilgilidir (Goffman, 2009: 66). Ego kimlik, bireyin kendisini ne olarak gördüğü, dünyayı nasıl algıladığıyla ilgili olan kişisel duygulardır (Goffman, 2009: 106).

Taylor'a (1992) göre kimlik, belirli bir zamanda ve mekânda insanların ve sosyal grupların doğal yaşam alanlarına, değerler sistemine, gelenek ve inançlarına, düşünce biçimine, toplumsal kurumlara karşı üretmiş olduğu mensubiyet farkındalığı veya bilincini ifade etmektedir. Bu yönüyle kimlik, bir anda veya kısa bir sürede edinilen bir kazanım değil, dinamik yapısı bulunan bir süreci ifade etmektedir. Kimlik içe dönük karakteri olan bir olgu olmakla beraber belirli bir toplumda ahlaki değerlerin doğasını yansıtmaktadır. Spesifik bir zamanda tüm yazdıklarımızdan tüm konuştuklarımıza tarihten kültüre özel bir konumu tanımlayan kimlik, bireylerin ve sosyal grupların toplumsal kaynaşmasını kolaylaştırabilmektedir. Abdal kimliğinin üretilmesinde Alevilik inancının, belirli zanaat ya da hizmetin sunumu olan çalgıcılık mesleği ve sepetçiliğin etkili olduğu söylenebilir. Öyle ki Kolukırık & Yıldırım (2009: 158) Abdallar arasında Alevilik inancının güçlü bir kimlik oluşturucu etken olduğunu belirtmiştir.

Küreselleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte sermaye, hizmet, ürün ve işgücünün serbest dolaşımı, telekomünikasyon alanında gelişmeler sosyal hareketlilik sürecine ivme kazandırmıştır. 1980'li yıllardan itibaren üretim ve tüketim alanlarının genişlemesi, yeni istihdam alanlarının oluşması, sermayenin gelişimine katkı sağlayacak hukuki temel ve demokratik güvencenin sağlanması işgücü göçü, transit göç, ulus ötesi göçlere derinlik kazandırmıştır (Fukuyama, 2006: 5). Küreselleşmenin beslediği ulus ötesi göçler yeni toplumsal, etnik, kültürel ve dinsel kimlikleri ortaya çıkarmıştır. Varış noktasındaki koşullar, sosyal ve iktisadi eşitsizlikler, ırkçılık, mekânsal kümelenme ve ötekileştirmelere karşı

göçmenler sosyal bir savunma mekanizması olarak bir kimliğe ihtiyaç duyabilmektedirler (Abadan Unat, 2006: 198). Örneğin, Avrupa'da "yerli" denildiği zaman Müslüman olmayan Avrupalılar anlaşılmaktadır. Bu durum Müslüman ve Müslüman olmayan dinsel kimliklere işaret etmektedir. Nitekim Avrupa'da Hristiyanlıktan sonra en yaygın din İslam'dır. Dinsel kimlik yanında etnik, ulusal, kültürel, siyasi ve sosyolojik kimlik gibi kimlik kavramları mevcuttur (Fukuyama, 2006: 10).

Mekân, cinsiyet, gelir düzeyi, etnik unsurlar, coğrafya, kültür, sosyal çevre kimliğin oluşmasında ve biçimlenmesinde önemli rol üstlenebilmektedir (Doğan, 2012: 438). Fukuyama (2006: 12) 1970'li yıllarda sosyal ve siyaset bilimlerinde kimlik kavramının başarılı bir şekilde kullanıldığını belirtmekte, 1980'li yıllardan itibaren sosyologlar, antropologlar, siyaset bilimciler tarafından kavramın postmodernizm ve çok kültürlülük tartışmaları etrafında derinleştirildiğini ifade etmiştir.

Fearon (1999: 36) kimlik olgusunun, bireyin kendisi ve toplumla olan sosyal ilişkilerinin kavramsallaştırılması olduğunu vurgulamakta, kimlik olgusunun postmodern, heterojen, kozmopolit ve sanayi toplumlarının bir sorunu olduğunu belirtmektedir. Kimlik; farklılıkları ve ayrımları vurgulayan bir olgu olduğu için toplumsal değişme sürecini tecrübe eden toplumların bir sorunu olarak anlam kazanabilmektedir. Bu yönüyle Abdalların göçebe yaşam formundan yerleşik hayata geçişleri, iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişiklikler Abdalların toplumsal ve kültürel kimliklerini inşa edilmesinde önemli rol oynayabilmektedir. Bu itibarla kendilerini dinsel, mesleki, etnik ya da kültürel kimlikleri ile ifade etme ihtiyacı hisseden Abdallar, toplumsal değişme ve gelişmelerden soyutlanamamaktadır. Bilgi teknolojilerinde, iletişim alanındaki gelişmeler, göçebelikten yerleşik düzene geçiş Abdalların anlam dünyaları, sosyal alışkanlıkları, beslenme alışkanlıkları ve inançlarında değişikliğe sebep olabilmektedir.

Kimlik kavramı yanında toplumsal gruplara özgü mensubiyet değerlerini tanımlamada kullanılan kolektif kimlik kavramı da literatürde mevcuttur. Kolektif kimlik, bir grubun alt kimlikleri başta olmak üzere dinsel, yerel normlarını kapsayan tüm aidiyet ve ortak kabulleri içine alan kolektif (ortak) bir kimliktir. Dinamik bir yapısı bulunan kolektif kimlik kavramı, bireylerin kısa bir sürede ya da doğuştan kazandığı bir kazanım değildir (Bilgin, 1999: 6). Toplumsal hareketlerin açıklanması ve toplumsal dayanışmanın ortaya çıkmasında önemli işleve sahip olan kolektif kimlik, bir sosyal grubun ya da toplumun ortak değerlerini, tarihi ve kültürel deneyimlerini, değerler sistemini yansıtmaktadır. Bu bağlamda çalışmaya konu olmak üzere kolektif Abdal kimliği, Abdalların tarihsel geçmişleri, mekânsal ve coğrafi ilişkilerini, göreneklerini kapsadığı söylenebilir. Abdalların ortak mirası olan müzisyenlik, her yıl

Muharrem Ayı'nda Abdalların düzenledikleri yas etkinlikleri, Antalya, Elmalı'da Abdal Musa şenliklerine ortak katılım, Muharrem Ayı'nda tutulan oruç, aynı grup içinden evlilikler kolektif Abdal kimliğini güçlendiren unsurlar olarak sunulabilir.

Kolektif kimlik, ulus devlet, din, milliyetçilik, vatandaşlık, diaspora, toplumsal cinsiyet, cinsellik ve çok kültürlülük çalışmaları ekseninde gündeme gelen, kapsayıcı ortak bir kimliktir. Wendt (1994: 384) kolektif kimlik anlayışının uluslararası ilişkilerde belirleyici olduğunu, "biz" ve "öteki" nin inşa edilmesinde, toplumsal dayanışma ve aidiyet duygularının pekişmesinde kolektif kimliğin önemli bir işlevi olduğunu belirtmiştir. Nitekim alt kimlik ve diğer mikro kimlikleri içine alan kolektif kimlik, kolektif eylemlerin anlamlandırılması sürecine yardımcı olabilmektedir. Smith (1991: 19) milli ve dinsel kimlik gibi kolektif kimliklerin ortak belleğe, ortak geçmiş ve kültürel değerlerden beslendiğini ifade etmektedir. Örneğin milli kimlik, ortak bir dil, tarih birliği ve ülkü birliği gibi kültürel değerler üzerine inşa edilmiştir. Destanlar, milli kahramanlar ve mitler geçmişte kader birliği yapmış insan topluluklarının toplumsal dayanışmalarını anlatmaktadır.

Milli kimlik, ortak bir payda olmakla birlikte, ortak dil, ortak din ve ortak yaşam biçimi gibi kültürel benzerliklerin "biz" kimliğini inşa edebilmektedir. Kolektif kimlik "biz" duygusunun yanında sosyal grupların diğer toplumlardan farkları ve ayrıcalıklarına vurgu yapan, toplumların kendilerini nasıl tanımladıklarıyla ilgilenmektedir. Tajfel (1982) tarafından geliştirilen sosyal kimlik teorisi, kolektif (toplumsal) kimliğin psiko-sosyal yönleriyle, grupların sosyal iletişim süreçleri, gündelik yaşamın makro sosyal yönlerine odaklanmıştır. Göçmenlere karşı ayrımcılık, çatışma, sosyal eşitsizlik, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi sosyal tepkilerin gelişmesi bireylerin kimlik edinme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Tajfel, 1982: 2).

Tajfel (1982: 1, 2) kimliğin sosyal grupların davranışlarının anlaşılmasını sağlayan bir işlevi olduğunu belirtmekte ve kimliğin üç bileşeni bulunduğunu ifade etmektedir. Bunlar, bilişsel unsurlar, ikincisi bir toplumsal kümeye ait olma bilinci, üçüncüsü de duygusal eğilimlerdir. Sosyolojik açıdan yaşanan "biz" ve "öteki" çekişmesinin arka planında 1960'lı yıllardan itibaren yüksek gelirli Avrupa ve Kuzey Amerika ekonomilerinin işgücü ihtiyaçları, sermaye ve malların serbest dolaşımı motivasyonları bulunmaktadır. İşgücü göçlerinin kısa bir süre sonra kültürel bir karakter kazanarak aile birleşimleri ile sürdürülebilir hale gelmesi birçok Avrupa ülkesinde misafir işçilerin kalıcı hale geldiğinin bir göstergesi kabul edilmiştir. Ulus ötesi göçlerle mekânsal kümelenme, etnik filtreleme, dışlama, yabancı düşmanlığı, göçmen karşıtlığı, entegrasyon, diasporacılık, vatandaşlık, çok kültürlülük ve kolektif kimlik gibi kavramlar kamuoyunda sıkça gündeme gelmiştir (Castles & Miller, 2008: 45).

Kimlik, anlamını ve içeriğini göçle birlikte kazanan bir olgudur. Göç hareketliliği ile bireyler kimlik ve aidiyetlerinin, değerler ve sosyal alışkanlıklarının, tüketim ve eğlence kültürlerinin, yaşam desenlerinin farkına varabilmektedirler. Nitekim göç, tüm zamanların gündemi haline gelebilecek potansiyele sahip aktüel sosyolojik bir olaydır. Göç, sadece sosyolojik bir özne olarak bireyin yaşadığı mekânı değiştirmesinin ötesinde bireylerin veya sosyal grupların yeni sosyolojilere ve yeni kimliklere açılmasıdır. (Doğan, 2018: 13, 15). Bu itibarla göçebe yaşam tarzına sahip Abdal zümrelerinin göç ettikleri bölgeye kendi inançlarını, kültürel alışkanlıklarını yaydıkları bilinmektedir. Örneğin Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yayılma döneminde Anadolu Abdalları olarak bilinen toplumsal ve dinsel zümre Balkan ve Anadolu coğrafyasının Türkleşmesi ve Müslümanlaştırılmasında etkin rol oynamışlar, Balkanlar'da İslam'ın yayılması faaliyetleri yürütmüşlerdir (Akyol, 1999: 17, 18; İnalcık, 2009: 8; Tekin, 2011: 143; Öztürk, 2012: 30).

Göç hareketliliğiyle beraber yeni kimlikler ve yeni sosyal ilişki ağları inşa edilebilmekte, göçmenler ana kültürel olgu karşısında yabancı oldukları için kendi kimliklerini ve öz saygılarını muhafaza edebilmek, dayanışma ağlarını etkin kılabilmek, gelecekte var olabilmek adına diasporalar, vakıflar, hemşeri dernekleri gibi kültürel kurumlar etrafında ortak hareket edebilmektedirler (Stråth, 2008: 21). Göçmenlerin, kendi tüketim ve eğlence alışkanlıkları çerçevesinde kendi lokantalarını ve kafeteryalarını açmaları, kendi inançları doğrultusunda ibadethanelerin açılması, dil öğrenme amacıyla açılan kurslara gitmeleri farklı sosyal ilişkileri ve kültürler arası kimliklerin oluşmasını sağlayabilmektedir (Castles & Miller, 2008: 39).

Kolektif kimliğin ifade biçimi maddi ve manevi kültürel unsurlardır. Ilgın & Hacıhasanoğlu'nun (2006) çalışmasında göç ve kimlik ilişkisi açısından oldukça işlevseldir. Berlin'de Türklerin yoğun olarak yaşadığı Kreuzberg şehrinde yapılan alan araştırmasında bölgede yaşayan Türklerin kendi öz benliklerini ve kültürel alışkanlıklarını yaşadıkları mekâna yansıttıkları anlaşılmıştır. Haftada iki gün Türkiye'de kurulan açık halk pazarı gibi Kreuzberg'te halk pazarı açan göçmen Türkler, Türkiye'deki yöresel ürünleri, Trabzon Ekmeği, Kaşar Peynir ve Tereyağı gibi ürünleri pazarlamışlardır. Kendi aralarında Türkçe konuşan topluluk, Berlin Cumhurbaşkanlığı Konutu karşısındaki alanı toplu piknik alanı için kullanırken Almanların bu alanı güneşlenmek için kullandığı anlaşılmıştır. Ontolojik olarak güvensizlik duyguları sebebiyle akrabalık ve arkadaşlık gibi sosyal ağları güçlü olan göçmen Türklerin, kendilerini Türk kimliği ile tanımladıkları görülmüştür.

Kolektif kimliklerini koruyan Türkler, duygusal ve sosyolojik olarak kendilerini Alman hissetmediklerini aktarmışlardır. Evliliklerinde kendi soydaşlarını ve benzer kültürden

olanları tercih eden göçmen Türkler, kendi dillerini, dinlerini korumaya özen göstermişlerdir (Ilgın & Hacıhasanoğlu, 2006: 69). Türkiye'de "Alamancı" kimliği ile anılan gurbetçi Türkler, çalışma amaçlı göç ettikleri Almanya'da kalıcı hale gelerek eş birleşimi programları vasıtasıyla eşleri ve çocuklarını Türkiye'den Almanya'ya getirme fırsatı bulabilmişlerdir (Abadan Unat, 2006: 198). Göç ve kimlik üzerine yapılan etnografik bir çalışmada da benzer sonuçlarla karşılaşılmıştır. Poyraz & Güler'in (2019) göç ve kimlik üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri (A.B.D.)'ye göç eden Ahıska Türklerinin göç, aidiyet ve kimlik süreçlerini incelemişlerdir.

2016 Ocak-Mart ayları arasında ABD'nin Florida Eyaleti'ne bağlı Jacksonville Şehri'nde yaşayan Ahıska Türkleri ile derinlemesine görüşme yapılan çalışmada, Ahıskalı bireylerin kendilerini kolektif kimlik bağlamında Türk olarak tanımladıkları görülmüştür. Güney Kafkasya çevresinde yaşayan ve yaklaşık sayıları dünya genelinde 400.000 olan Ahıskalı Türkler 'in kolektif kimliklerinin temel unsurları; Türklük, Türkçe ve Müslümanlık olmuştur. Aile ve evlilik yapılarını koruyan Ahıskalı Türkler, İngilizce bilmedikleri için pasaport alma ve vatandaşlık hakları konusunda sorun yaşamışlardır (Poyraz & Güler, 2019: 203). 2000 yılında Almanya'da yapılan bir alan araştırmasında, Almanya'da yaşayan Türklere öldüğünüz zaman nereye gömülmek istersiniz? Sorusuna sadece %5'i Almanya'ya gömülmek isterim cevabı verirken % 95'i kendilerine Almanya'ya ait hissetmediklerini ve öldükten sonra Türkiye'ye gömülmek istediklerini belirtmişlerdir (Abadan Unat, 2006: 98). Bu durum ontolojik ve sosyolojik olarak Almanya'da yaşayan Türklerin kendilerini ana kültürel olguya ait hissetmediklerini ortaya koyması açısından değerlidir.

Sonuç olarak göç, kimliklerin yeniden kurgulanması ve inşa edilmesinde önemli bir işlev üstlenmektedir. Bireylerin sosyal alışkanlıkları, gelenekleri, yaşam şekilleri, müzik kültürü, din, dil ve edebiyatı göç yoluyla yeni kimliklerle karşılaşabilmektedir. Bu durum kültürel değerlerin yeniden üretilmesi, ana kültürel olgu ile çatışma ve uyum sorunlarını merkeze taşıyabilmektedir. Göçmenlerin ya da azınlıkların üretmiş oldukları kültürel kimlikler ana kültüre birleştirici ve destekleyici bir katkı sunmakta mıdır? Yoksa göçmenlerin üretmiş oldukları sosyolojik kimlikler ayrıştırıcı mıdır? Soruları göç-kimlik ve aidiyet ilişkilerini ortaya koyması açısından anlamlıdır. Göç, eylem ve yaşam stratejilerinin yeniden kurgulanmasını sağlayarak, bireyleri ve toplumları sosyal hayata entegre etme işlevi üstlenmektedir. Göçmenler, göç ettikleri ülkelerde toplumsal ve siyasi hayatın yeni aktörleri olabilmekte, ortak paydalar etrafında bir araya gelebilmektedirler. Kolektif kimliğin oluşumunda din ve yaşam tarzı faktörü önemli ölçüde belirleyici olabilmektedir.

Antalya'da yaşayan Abdallar bazında ele alındığında Abdalların göçebe bir topluluk olması sebebiyle farklı inanç grupları ve etnisiteye mensup topluluklarla etkileşim sağladıkları söylenebilir. Bu durum Abdalların günlük yaşamlarında, tüketim, üretim kültüründe, değerler sisteminde farklılıklara sebep olmuştur. 19. yüzyıl arşivlerinde Abdalların nüfus ve tahrir defterlerine "kıptî" kimliği ile kaydedilmiş olması da Abdal kimliğinin tarihsel ve toplumsal düzlemde değişen dinamik yapısına işaret etmektedir. Abdalların diğer Müslüman gruplarla birlikte aynı deftere kaydedilmemiş olması, kıptî kimliği ile farklı bir deftere kaydedilmiş olmaları Osmanlı merkezi yönetiminin Abdal toplumuna bakış açısını yansıtması bakımından önemlidir. Din ve etnisite esasına göre yapılan nüfus sayımlarında Abdalların gayrimüslim ve Müslümanlardan farklı defterlere kaydedilmiş olması Abdalların peripatetik özellikleri, göçebe topluluk olması ve Osmanlı merkezi yönetiminin bakış açısı ile açıklanabilir.

1.5. Peripatetik Bir Yaşam Deseni: Göçebelik

Göçebelik konusu araştırmanın önemli temel kavramlarından birisini oluşturmaktadır. Göçerlik ya da göçebelik kavramları Abdalların yaşam felsefelerinin anlaşılması ve değerlendirilmesi bağlamında büyük öneme sahiptir. Çünkü günümüzde yaşayan Abdalların büyük bir kısmı göçebelikten yerleşik hayata geçtiğinden ve kısmen yarı göçebe yaşadığından göçebelik kurumunun Abdalların inançlarında, göreneklerinde, mesleklerinde, düşünce dünyaları ve fikir geleneğinde önemli bir yeri vardır.

Abdallar gibi peripatetik topluluklarının tarihinde önemli bir yere sahip göçebelik olgusu, Abdal topluluklarının sosyo-ekonomik faaliyetleri, kültürleri ve yaşam formlarının anlaşılması açısından büyük öneme sahiptir. Geçmişte yaşamış Abdal topluluklarının nerelerde yaşadıkları, ne amaçla göç ettikleri, göçebeliğin toplumsal hayatta nasıl bir işleve sahip olduğunun incelenmesi Abdalların toplumsal tarihinin anlaşılmasını sağlayabilmektedir. Bu bağlamda göçebelik kurumunun toplumların sosyolojik gerçekliklerini yansıtan bir ayna olduğu düşünülebilir (Özçamca, 2007: 178; Doğan, 2018: 57). Göçebelik, sosyal bilimlerde sıkça kullanılan bir kavram olmakla birlikte bir toplumun yaşamını devam ettirebilmesi için mevsim şartlarına göre belirli zaman dilimlerinde yer değiştirme sosyal alışkanlığı olarak tanımlanabilir (Thompson & Hıckey, 2005: 61). Göçebelik, hayvancılıkla geçimlerini sağlayan, toprağa ve belirli bir mekâna bağlı olmayan insanların yaşam tarzlarını ifade eden bir olgudur. Göçebelik yaşam biçimi kendi doğasına bağlı kültürel ve ekonomik faaliyetler geliştirmiştir (Kutlu, 1991: 16). Vasary (2007: 28) göçebeliği; hayvancılık ve yan kollarına dayalı üretim biçiminin egemen olduğu, meraların verimliliği ve iklim özelliklerine göre yer değiştirme yapılan doğal bir yaşam deseni olarak tanımlamaktadır. Greene'ye (2020: 11) göre

göçebelik, sosyal yaşam alanları arasında değişen ve dönüşen bir hareketlilik olarak ifade edilebilir.

Ak (2019: 356) bazı Batılı seyyah ve gezginlerin oryantalist bir bakış açısıyla Türkmenler ve Yörükleri barbar kavim olarak nitelendirdiğini belirtmiştir. Nitekim İngilizce 'deki nomadic kelimesi yani "başıboş dolaşan", "bedevilik" ve "göçebe" kavramlarının sosyolojik bağlamda konargöçer yaşayan bazı Türk topluluklarının yaşam tarzını, yönetim ve iktisadi ünitelerini ifade etme konusunda yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Hatta oryantalistler göçebe ifadesini ötekileştirme bağlamında kullanarak bozkır yaşam kültürü anlayışını benimseyen konargöçer Yörük ve Türkmen gruplarına tek taraflı ve önyargılı biçimde yaklaşmışlardır (Ak, 2021: 34,42).

Anadolu topraklarında yaşayan Tahtacılar ve Abdallar bazı göçebe topluluklardan sayılabilir. Kendine özgü kültürel karakteristikleri ve ekonomisini üreten bu yaşam tarzı esasen Türkistan kökenlidir (Kutlu, 1991: 17). Türkistan coğrafyasında bozkır kültür anlayışı içerisinde konargöçerler tarafından yetiştirilen başlıca hayvanlar at, dana, koyun ve keçi olarak sayılabilir. Küçükbaş hayvanların etinden ve sütünden faydalanan konargöçer topluluklar için atın göçebe yaşam tarzında önemli bir işlevi vardır. Sadece çadırların taşınmasında ve ulaşım işlerinde kullanılmayan atlar, savaşlarda binek hayvanı olarak kullanılırken aynı zamanda bazı göçebe topluluklar için besin maddesi değerini taşımaktadır (Vasary, 2007: 28, 29).

Konargöçer yaşam tarzının bir ürünü olan çadırın göçebe bir topluluk olan Abdalların sosyal yaşamlarında özel bir yeri vardır. Taşınması ve kurulması kolay olan çadırlar, barınma, uyuma, tehlikelerden korunma, sosyo-kültürel ve biyolojik ihtiyaçların karşılanması açısından önem taşıyan meskenlerdir (Gürbüz, 1997: 186). Maliyeti düşük, hammaddesi hayvan derilerinden karşılanan, iklim koşullarına göre avantaj sağlayan ve pratik kullanımı olan çadır, göçebe yaşam biçiminin olmazsa olmazıdır (Kutlu, 1991: 19; Bali, 2018: 64). Bu bağlamda keçeden yapılan ak çadır, Abdalların yaşam alanını temsil eden ve yüzyıllardır sürdürülmekte olan bir alt kültür geleneğinin yansımasıdır. Asya'nın engin bozkırlarında yaşamış konargöçer Türk topluluklarının geleneklerini ve kültürünü temsil eden çadır, halen ulusal ve uluslararası Yörük, Türkmen toyları, Hıdırellez şenlikleri ve Abdal Musa şenlikleri gibi etkinliklerde kullanılabilmektedir.

Serinkoz (2022: 418) Alman sosyal bilimci Le Coq'tan yaptığı çeviri çalışmasında; araştırmacının Adana, Zincirlikuyu civarında yaptığı bir araştırmasından bahsetmiştir. Araştırmacı Musa ve Ali isminde iki Abdal ile tanışmış ve onlara kültürlerine yönelik sorular sormuştur. Gözlemlerini aktaran araştırmacı, Abdalların göçebe bir topluluk olduğunu, su

geçirmez bir çadır, eşek ve birkaç küçükbaş hayvana sahip olduklarını belirtmiştir. Ayrıca göçebe yaşam biçimine bağlı olarak Abdalların ekonomik faaliyetler ürettiğini ifade eden araştırmacı, Abdalların tahta kaşık oymacılığı, keklik ve güvercin avlama, sepet örmeciliği ve çalgıcılık gibi işlerle meşgul olduğunu not etmiştir.

Khazanov'un (2015) göçebelik üzerine kaleme aldığı çalışması göçebeliğin geçmişi, sosyo-ekonomik boyutu, antropolojik ve sosyolojik yönleriyle incelemesi bakımından önemli bir yapıttır. Göçebeliğin kendisine özgü sosyolojisini olduğunu belirten Khazanov, bu yaşam tarzının zamanla insanlığın ulaştığı sosyo-kültürel gelişimi yansıttığını belirtmiştir (Khazanov, 2015: 77).

Khazanov'a (2015: 78) göre göçebelik;

1. Sadece belirli bir toplum ya da toplumsal sınıfa özgü özel bir durum değildir.
2. Göçebelik çeşitli yaşam formları ve kültürlerin birbirleriyle etkileşim içinde bulunmalarını sağlayan bir işleve sahiptir.
3. Göçebelik sadece ekonomik bağlamda değil sosyal ve tarihsel olarak evrensel bir karaktere sahiptir.

Göçebelik kurumu incelenirken yarı göçebelik ve tam göçebelik kavramlarının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (Kutlu, 1991: 16; Özçamca, 2007: 178; Uslu, 2015a: 22; Sever, 2016: 68; Yazıcı, 2016: 241; Ak, 2018: 2). Yarı göçebelik, büyükbaş hayvancılık ya da küçükbaş hayvancılık faaliyeti ön planda olmasına rağmen, kısmen ikinci faaliyetin ziraat faaliyetlerine dayalı olduğu bir göçebelik biçimidir. Otlak ve meraların bol olduğu, su kaynakları, iklim açısından elverişli bölgelere hayvanları ile göç eden yarı göçebe bireyler, mevsimin özelliklerine göre hareket edebilmektedirler. Tam göçebeler ise yerleşik ve sabit bir konuta sahip olmamakla birlikte bir topluluk içinde iktisadi olarak sadece hayvancılıkla uğraşan kimseleri işaret etmektedir. Tam göçebelikte amaç; grup üyelerinin iktisadi ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmektir (Khazanov, 2015: 98). Mevsimsel olarak yapılan yaylacılık faaliyetleri yarı göçebelik kapsamında değerlendirilebilir. O halde geleneksel göçerlik faaliyeti;

1. Toplulukların tecrübe etmek zorunda olduğu kültürel bir alandır.
2. Göçebelik bir yaşam deseni olduğu gibi bu yaşama bağlı kapalı ekonomik bir yapı oluşturabilmektedir (Kutlu, 1991: 19).
3. Göçebelik faaliyeti aile bireylerinin gönüllü katılımlarıyla teşekkül edebilmektedir.
4. Göçebe yaşam biçimini benimseyen topluluklar soy, boy, klan veya aşiret tarzı sosyal örgütlenme biçimlerine sahip olabilmektedir (Vasary, 2007: 30).

5. Göçebelik kültürel, iktisadi ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle giderek unutulmaya başlamış sosyo-ekonomik bir alandır.
6. Göçebelerin büyük bir kısmının sosyo-kültürel profilleri düşüktür (Yazıcı, 2016: 242).

Türk toplumunun konargöçer asıllı bir kavim olduğu inancı birçok akademisyen tarafından kabul gören bir düşüncedir. Konargöçerlik üzerine yapılan çalışmaların çoğunluğunun konargöçerliğin sadece ekonomik boyutu üzerine odaklandığı görülmektedir (Kafesoğlu, 1984b: 32). Oysa konargöçer yaşam biçimi sosyal hayat, görenekler, adetler, halkbilim ve folklorik unsurlar açısından zengin kültürel mirasa sahiptir. Demir'in (2021) çalışmasında Dede Korkut Oğuznameleri'nde konargöçer yaşayan Türk toplumunun bozkır yaşamı, kız isteme ve evlilik adetleri, şölenler, toylar, sürek avları, at biniciliği ve okçuluk faaliyetleri hakkında bilgi verilmektedir. Demir (2021: 72) çalışmasında konargöçer yaşam tarzının çadırlarda sürdürüldüğünü, çadırların etrafında korunaklı kale ile örülmüş bir set bulunmadığı için düşman saldırısına maruz kalabilme ihtimalinin yüksek olduğunu ifade etmiştir. Çalışmada konargöçer Türk boylarında saldırılara karşı koyabilmek için at biniciliği ve okçuluk gibi faaliyetlerin geliştiğinden bahsedilmiştir. Dolayısıyla konargöçer yaşam biçimi kendi sosyolojisini üreterek, savaşçı ve çevik karakterler yetiştirdiği gibi göçebe yaşam desenine uygun sosyokültürel değerler ortaya koyabilmiştir.

Denker (2014) göçebeliğin hayvancılık ekonomisi, tarım ekonomisi ve mevsimsel boyutu bulunduğunu belirterek göçebeliği; yayla göçebeliği ve ova göçebeliği olarak iki kısımda incelemiştir. Çoğunlukla büyükbaş ya da küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan göçebe topluluklar, hayvanların et ve süt veriminin artırılması, mevsime uygun ürün ve yan ürünler üretilmesi için havaların sıcak olduğu yaz aylarından itibaren yaylalara göç etmişlerdir (Gürbüz, 1997: 187; Denker, 2014: 137; Sever, 2016: 67).

Konargöçer yaşam tarzı, Türkistan bozkır gelenek ve kültürü Anadolu sahasında yaşayan Türk topluluklarınca uzun süre temsil edilerek yaşatılmıştır. Aşıkpaşazade Tarihi'nde Osman Gazi'nin yaz ayları geldiğinde yaylaya çıktıkları vakit kışlaklarda kalan eşyalara Aya Nikola ismi verilen bir kâfirin zarar verdiğinden şikâyet etmiştir. Osman Gazi, bu şikâyeti Bilecik Tekfuru'na ileterek göç ettikleri vakit, mal ve mülklere sahip çıkmaları için göç eşyalarını tekfura ve mahiyetine emanet etmiştir (Aşıkpaşazade, 2008: 40).

Konargöçer yaşamı, üretmeyen ekonomik model olarak değerlendiren yaklaşıma göre bu yaşam tarzının tarihi M.Ö. 10.000'li yıllara kadar uzanmaktadır. Orta Asya'daki medeni toplumların ortaya çıkış süreci göçebe ve avcılıktan yerleşik yaşama ve tarıma geçişle başlamıştır (Thompson & Hıckey, 2005: 61). Dokur'a (2017) göre konargöçerlik tüketime dayalı, avcılıkla geçimini sağlayan ilkel ve barbar insanların faaliyeti olarak nitelemek doğru

bir önerme değildir. Konargöçerlik; hayvan yetiştiriciliği, hayvan evcilleştirme, hayvan çoğaltma ve ticaretini yapma faaliyetleri ile ilgilenmekle birlikte çevik, mücadeleci ve sabırlı karakterler yetiştiren bir yaşam tarzıdır. Konargöçerlerin göç hareketleri avcılık ve toplayıcılık yapan toplumların karakteristiklerinden farklıdır. Göçebeler belirli bir plan dâhilinde, düzenli bir şekilde mevsim ve hava şartlarına bağlı kalarak yerlerini değiştirmektedirler (Thompson & Hıckey, 2005: 60; Vasary, 2007: 30). Ak'ın (2018) çalışmasında Yörüklerin göç hareketlerinin oldukça sistematik ve organize olduğu görülmektedir. (Ak, 2018: 5) Isparta şehrinin sınırları içinde bulunan Anamas Yaylası'na konargöçer Yörüklerin göç ettiklerini; hayvanların ıslah edilmesi için meraların ve su kaynaklarının bol olduğu yerlere çadır kurulduğunu belirtmektedir.

Eröz'ün (1991) Yörükler üzerine yapmış olduğu araştırması, konargöçer Türkmenlerin sosyoekonomik hayatına dair önemli ipuçları vermektedir. Araştırmasında konargöçer Yörükler arasında sert bir toplumsal sınıf farkındalığı olmadığı belirten yazar, konargöçer Yörüklerin aşiret ve boy biçiminde bir sosyal örgütlenme sistemine sahip olduğunu belirtmektedir. En yaşlı erkek üyenin egemen olduğu boy ya da aşiret, ataerkil bir yapıya sahip olmakla beraber sorumluluklar ve haklar bağlamında kadınlara önem vermektedir. Soylu (1997) ise konargöçer toplulukları diğer topluluklardan ayıran en önemli özelliğin konargöçerlerin özgürlüklerine düşkün kimseler olduğunu belirtmektedir. Konargöçerlerin kendi aralarında endogami (iç evlilik) yapısına sahip topluluklardan oluştuğunu ve cinsiyete dayalı bir iş bölümünün olduğunu aktaran yazar, tek eşlilik anlayışına dayanan aile yapısının yanında sosyal yaşam ve konargöçer hayvancılık faaliyetleri sebebiyle çok eşliliğin bu tür topluluklarda yaygın olduğunu ifade etmiştir (Soylu, 1997: 8, 9).

Ak (2017) çalışmasında konargöçer topluluklarda kadının özel bir konuma sahip olduğunu ifade etmiştir. Kadınlar, hayvanların korunması, barınması ve hayvansal üretim maddelerinin dönüştürülmesinde sosyoekonomik olarak üretime katkı sağlamaktadırlar. Bununla beraber Yörük kadınları, dokuma, halk hekimliği, deri işleme, misafir ağırlama, savaş durumunda at binme ve düşman kovalama gibi özellikleriyle bilinmektedirler (Ak, 2017: 307, 312). Erdemli Yörükleri üzerine yaptığı çalışmasında Bali (2018) Yörük kadınlarının evlilik konusunda söz sahibi olduğunu belirtmekte, peçe ve çarşaf gibi elbiselerin bu yaşam biçimine girmediğini aktarmaktadır. Bu yönüyle Yörük kadınlarının sade bir inanç yapısına sahip olduğunu aktarmaktadır (Bali, 2018: 60).

Dolayısıyla coğrafi koşullar ve ekosistemin etkisi ile klan, boy ve aşiret tipi sosyal örgütlenme biçimi konargöçer yaşam tarzını üretmiştir. Konargöçerlik, Türk milli kültürünün yapı taşlarındandır (Kutlu, 1991: 16). Konargöçer toplulukların yemek ve beslenme

alışkanlıkları incelendiğinde yaşam biçimlerine bağlı olarak et ve süt gibi besin maddelerine dayalı yiyecekler ve içecekler yapıldığı görülmektedir. Sütten, yoğurt, ayran ve tereyağı elde edilirken, özel günlerde ve düğünlerde kurban kesilerek et kavurması yapılmaktadır. Ünlü İslam filozofu İbn-i Haldun göçebeliğin sosyolojik bir kimliği bulunduğunu belirtmekte; insanları göçebe (Bedevi) medeni (Hazeri) olarak iki kısımda incelemektedir. Hazeri hayatın esasen temelinde göçebe yani Bedevi hayat bulunmaktadır. Göçebe (Bedevi) insanlar kabile, klan ve boy şeklinde örgütlenerek çölde, meralarda yaşamlarını sürdürmektedirler. Hazeri (Medeni) olarak ifade edilen insanlar ise şehirlerde yaşayan, yerleşik hayata geçmiş, tarım, ticaret ve sanatla ilgilenen, devlet organları ve toplumsal kurumlara sahip kimselerdir (Uslu, 2015a: 19). İbn-i Haldun bozkır yaşamı ile çölde yaşayan bedevileri arasında herhangi bir farklılık görmediği için 5. ve 6. yüzyıllarda Türkistan'da yaşayan konargöçer Türk toplulukları Bedevilerden ayırmamıştır. Kısacası göçebe topluluklar, tarihi olmayan, ilkel toplumlar olarak tasnif edilmiştir. Oysa Türk topluluklarını tarihsiz ve köksüz bir nitelemek doğru bir önerme değildir. Türk toplulukları tarihte teşkilatlanma, ordu ve devlet kurma özellikleri ile tanınmış bir millettir. Yazılı ve sözlü kaynakları, kendi dilleri, kendilerine özgü yaşam biçimi ve değerler sistemi mevcuttur (Kafesoğlu, 1984b: 34; Özçamca, 2007: 178).

Sosyolojik bağlamda kan bağına dayanan ve akraba topluluklardan meydana gelen konargöçer zümrelerin örgütlenme biçimi, kapalı toplumsal yapıları, gelenekçi yapısı konargöçer karakteristikleri üretmiştir (Kutlu, 1991: 16). Örneğin keçeden yapılan ak çadır, Abdalların yaşam kültürünün en önemli parçalarından birisidir. Abdallar, yaşayış, gelenek ve adetler bakımından Türkistan halk kültürünün temsilcileridir. İletişim ve teknolojinin hızla gelişmesi, sosyokültürel değişim ve gelişmeler bir alt kültür geleneği olarak sürdürülen göçebe yaşam tarzını durdurma noktasına getirmiştir. Üretim biçimi, geleneklerin yaşatılması, grup kimliği ve değerler sistemi açısından toplumsal hafızanın bir ürünü olan konargöçerlerin kurumu geçmişle bugün arasında güçlü bir bağ oluşturmaktadır. Nitekim içinde yaşanılan zamanın deneyim ve yaşam kültürü geçmişin izlerini ve birikimlerini yansıtmaktadır.

Çadır hayatı, konargöçer hayvancılık ve beslenme alışkanlıkları bakımından Abdal toplulukları Türk milli kültürünün temsilcisi konumundadır. Abdalları özgün kılan faktör uzun yıllar boyunca kapalı bir toplumsal yapı ve sosyal örgütlenme biçimine sahip olmalarıdır. Bu vesileyle bir alt kültür geleneği olarak göçebe yaşamı benimseyen Abdallar, geleneksel Türk milli karakteristiklerinin ve halk kültürünün zenginliğini yansıtmaktadırlar. Yakın bir zaman dilimine kadar konargöçerler yaşamlarını sürdüren Antalya Abdalları, kısmen de olsa yaylacılık geleneğini ve çadır hayatını devam ettirmektedirler.

İKİNCİ BÖLÜM
TARİHSEL VE TOPLUMSAL OLARAK ABDALLAR

Araştırmanın ikinci kısmında Abdalların tarihsel temelleri ve toplumsal olarak Abdallardan bahsedilmiştir. Abdallar konusu ile ilgili literatür taraması yapılarak sistematik biçimde veriler toplanmış, yorumlanarak sentezlenmiştir. Bu çalışmayı Abdallar konusunda yapılan diğer çalışmalardan ayıran en önemli farkındalığı, Antalya'da Abdallar konusunu incelemesi ve Antalya'da Abdallar topluluğunun tarihsel varlığını ortaya koyabilmesidir. Yapılan literatür taraması ve nitel betimsel analizde Abdal kavramı ve anlamı üzerinde belirsizlik olduğu anlaşılmıştır.

Abdal kavramını, tasavvufi bağlamdaki derviş tabirinden ve 14. yüzyılda Anadolu'da varlık göstermiş Abdalan-ı Rum zümresinden ayrı değerlendirmekte fayda vardır. Abdallar topluluğunun Abdalan-ı Rum zümresinin dinsel ve kültürel formlarını benimsediği düşünülebilir. Toponomi ve isim benzerlikleri açısından Anadolu'da Abdal ismiyle başlayan birçok köy, kasaba bulunmaktadır. İsimlerinin içinde Abdal tabirinin geçmiş olması Abdallar topluluğunun bu yerleşkelerde yaşadığı sonucunu doğurmamaktadır. Bu araştırmada Türkçe konuşan, Alevilik-Bektaşilik inancına sahip ve tarihsel kökleri Horasan'a dayanan Abdallar topluluğu konu edinilmiştir. Çalışmada literatür olduğu gibi yansıtılmamış karşılaştırmalı yorum ve değerlendirmeler yapılarak olay ve durumlar arasında nedensellik ilişkisi gözetilmiştir. Bu yönüyle Abdallar konusu üzerinde üretilecek çalışmalara Antalya Abdallarının tarihsel ve kültürel mirası yönüyle katkı sağlanması düşünülmektedir.

2.1. Abdal Kavramı ve Anlamı

Gündelik hayatın birçok yerinde kullanılan Abdal terimi tarihsel ve sosyolojik bir içeriğe sahiptir. Toplumsal ve dinsel unsurların etkisiyle etnik ve dinsel yapısı iç içe geçmiş olan Abdal terimi sosyoloji, antropoloji, edebiyat ve müzik alanında kullanılmakta olan bir kavramdır. Bu bölümde mevcut araştırmanın konusu olan Abdal teriminin anlamı, içeriği ve kapsamı hakkında bilgi verilmesi planlanmaktadır. Abdalları kapsayan arşiv ve literatür kaynaklarının sınırlı olması Abdalların toplumsal tarihleri hakkında tatmin edici ölçüde bilgi edinmeyi zorlaştırmaktadır. Bu bölümde tasavvufi kaynak ve sözlüklerden, arşiv belgelerinden, edebi kaynaklardan, çeşitli makale ve kitaplardan faydalanılmıştır. Bu kısımda ele alınan konu Türkçe konuşan ve bir Türk topluluğu olarak kabul edilen Abdallardır. Bahse konu Abdallar topluluğu hakkında inceleme yapılırken Abdal kavramının etnik, dinsel ve kültürel boyutu göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda Çakılcı'nın (2019) Abdalları tanımlamak için kullandığı sınıflandırma oldukça işlevseldir. Buna göre literatürde birden çok

Abdal tanımının yapıldığı kolaylıkla anlaşılabilir. Abdallar üç farklı biçimde tanımlanabilir; birincisi ahlaki olgunluğa sahip, insanlara yardım etmeyi görev kabul etmiş ve yönünü Allah'a dönmüş derviş anlamındaki Abdaldır. İkincisi, Aşıkpaşazade'nin belirttiği üzere Balkanlar ve Batı Anadolu'nun 14. yüzyıldan itibaren Türkleşmesi ve Müslümanlaşmasında etkili olan, dinsel bir zümredir. Bu zümre Abdalan-ı Rum'dur ve Anadolu Abdalları olarak ifade edilebilir. Üçüncü sınıflandırma ise Türkçe konuşan ve tarihte Türk topluluğu olarak kabul edilen Abdallardır (Çakılcı, 2019: 92). Bu çalışmanın konusu üçüncü sırada belirtilen Abdallardır. Bu farkındalık ortaya konurken çalışmada anlam karmaşasının önüne geçebileceği düşünülmektedir.

Türkistan'dan Anadolu sahasına kadar uzanan tarihsel ve toplumsal mirasın taşıyıcıları olan Abdallar sosyal ve kültürel çeşitliliğin, Anadolu halk kültürünün zenginliklerini yansıtan bir topluluktur. Sosyolojik ve antropolojik çalışmalar, insanların farklı yaşam formlarını, değerler sistemini ve geleneklerini inceleyebilmektedir. Her toplum kendine özgü değerlerini, geleneklerini kendi sosyal sistemi içerisinde üretebilmektedir. Bu bağlamda Abdal topluluklarının yaşam tarzı, adetleri ve kültürel karakteristikleri kültürel çeşitlilik bağlamında zenginlik kaynağı olarak değerlendirilebilir. Nasıl ki biyolojik çeşitlilik tabiat ve ekosistem açısından biyolojik bir zenginlik kaynağı atfediyorsa bireylerin kültürel çeşitliliği toplumların sosyal yaşamı açısından manevi zenginlik kaynağı teşkil etmektedir (Çolak, 2010: 8, 15).

Anadolu coğrafyası sahip olduğu jeopolitik konumunun yanı sıra uzun yıllar ev sahipliği yapmış olduğu farklı din, dil, ırk ve sosyokültürel gruplarla zengin kültürel mirasa sahiptir. Anadolu'nun kültürel zenginliğini yansıtan önemli kültür zümrelerinin başında Abdallar gelmektedir (Köprülü, 2004: 333; Özgen & Köşker, 2015: 121). Farklı yaşam formları, düşünce stilleri, inançları ve meslek gruplarıyla ön plana çıkan Abdallar, Anadolu coğrafyasının tarihsel ve folklorik zenginliğinde önemli bir yere sahiptirler. Fiziksel görünümlerinin farklılığı, farklı sosyal alışkanlıkları ve meslek gruplarıyla peripatetik topluluklardan olan Abdallar, İç Anadolu, Ege, Akdeniz ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinin çeşitli yerlerinde yaşamlarını sürdürmektedirler (Kolukırık & Yıldırım, 2009: 146). Şifahen verilen bilgiye göre Abdallar Antalya, Isparta, Denizli, Çorum, Afyon, Konya, Tokat, Zonguldak, Amasya, Sivas, Kırşehir, Malatya, Ankara, Kırıkkale, Elâzığ, Burdur, Manisa, Hatay, Erzurum ve Samsun gibi şehirlerde yaşamaktadır (Köprülü, 2004: 355). Dolayısıyla Abdallar Türkiye'nin nerdeyse bütün şehirlerine dağılmış durumda yaşamaktadırlar.

Abdallarla ilgili olarak Köprülü'nün (2004) kaleme aldığı çalışmasında "Abdallar" maddesi ya da başlığı oldukça önemlidir. Köprülü'nün Abdal kavramı üzerine yaklaşımı,

sosyolojik, tarihsel, halkbilim ve edebi bir içeriğe sahiptir. Köprülü, kelimenin Arapça 'da bedil ya da bedel kelimesinden türeyerek "temsil edilen", "temsil eden" anlamlarından farklı olduğunu belirterek çeşitli anlamlara sahip olduğunu vurgulamıştır (Köprülü, 2004: 337). Köprülü, Abdalların İran kökenli bir kavim olmadıklarını, Abdal kelimesinin 12. yüzyılda İran ve ön Asya'da yazılan tarihsel metinlerde adı geçen derviş anlamını içerdiğini, diğer bir anlamının ise Türkistan'dan Balkanlar'a göç eden, Anadolu coğrafyasının Türkleşmesi ve Müslümanlaşmasında önemli bir rol üstlenen Türk toplulukları gibi anlama sahip olduğunu belirtmiştir (Köprülü, 2004: 333, 339). Abdal kelimesinin diğer bir anlamı ise Türkçe konuşan ve sosyolojik karakteristikleriyle Türk topluluğu olan bir grubun ismi olmasıdır. Bu çalışmanın konusunu teşkil eden Türk topluluğu Abdallardır. Ayata (2006: 6)'ya göre Abdal kelimesi ilk kez V. yüzyılda Türkistan'da varlık gösteren Göktürkler tarafından dağıtılan Ak Hunlar için kullanılmıştır. Konukçu (1973: 39) Abdal teriminden Bizans ve Ermeni arşivlerinde Eftalit; Hint ve Mısır kaynaklarında Ak Hun ya da Eftalit olarak bahsedildiğini ifade etmiştir.

Türkolog ve Türk tarihçisi Togan (1981) çalışmasında Ak Hunların, Heptal, Ebdal ya da Abdal olarak anıldığını, Abdalların konuştukları dilin Türkçe olmasından münasebetle kökenlerinin güçlü ihtimalle Ak Hunlara dayanan bir Türk topluluğu olabileceğini ileri sürmektedir (Togan, 1981: 42). Kafesoğlu (1984b: 81) Ak Hunların devlet başkanının Ephtalanos ismine sahip olduğunu, 484 yılında Sasani Devleti'ni yenilgiye uğratan bu büyük komutanın adından hareketle arşivlerde Ak Hunların Eftalitler olarak anılmaya başladığını belirtmiştir. Daha sonradan merkezi yönetimin başına geçen yöneticiler bu soydan tahta geçtiklerinden Ak Hunlar, tarihsel olarak Eftalitler olarak anılmışlardır. Birdoğan (1990) çalışmasında Abdal teriminin Oğuz Türklerinde kullanılan bir söz olduğunu, dilenci görünümlü dervişlere verilen bir isim olduğunu belirtmektedir. Bu dilenci görünümlü dervişler tasavvufi bağlamda Abdallarla ilişkilendirilmektedir. 13. ve 14. yüzyılda Anadolu Abdallarının tarihsel ve toplumsal bir zümre olduğunu ileri süren Birdoğan'a göre (1990: 223) Abdal Musa, Kazak Abdal ve Kaygusuz Abdal gibi dervişlere verilen Abdal ibaresinin tasavvufi bir anlamı bulunmaktadır.

Abdal kelimesinin kökeni Arapça dilinde değişmek, değiştirmek, temsil etmek ve yerini almak anlamlarını taşıyan bedil kelimesinden türemiştir. Bedil, bedel kelimesinin çoğul halini temsil eden Abdal kelimesi Orta Doğu coğrafyasında yaşayan bazı toplumsal zümreleri tanımlamak için kullanıldığı gibi tasavvufi öğretide derin bir anlama sahiptir (Okumuş, 2005: 599; Uludağ, 2012: 19). Türkçe' de ifade edilen "Abdallar" İran dili Farsça'da "Abdalan" şeklinde ifade edilmekte olup tasavvuf öğretisinde Abdal, yaratıcı Allah'ın gönül rızasını

kazanabilmek adına bütün dünyevi lezzetler, içecekler ve tatlardan yüz çevirmiş, iyilik yapmayı kendisine vazife edinmiş, yoksulluğu yaşam tarzı olarak benimsemiş kimse olarak ifade edilebilir (Güzel, 2011: 533). Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde (1963: 15, 16) Abdal kelimesinin birden çok anlama sahip olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi, çingene; ikincisi dilenci, üçüncüsü davul ve zurna çalan çalgıcı, dördüncüsü sünnetçi anlamlarını kapsamaktadır. Bu tabirlerin dışında Abdal kelimesi karşılığı için "Avare", "Üstü başı perişan", "İtibarsız", "Tamahkâr" ve "Yaşlı adam" gibi ifadeler kullanılmıştır.

Devellioğlu'nun (2013) dil bilim çalışmasında Abdal veya ebdal kelimesinin bedil kelimesinden türediği Farsça 'da "Abdalan" olarak ifade edildiği belirtilmiştir (Devellioğlu, 2013: 4). Korkmaz'a (2005: 13) göre Abdal, kendini dünya hayatından soyutlamış, ihtiyaç sahiplerine yardım etmeyi kendine görev saymış, bu dünyanın manevi huzurunu ve bütünlüğünü sağlamakla görevli Allah dostudur. Çalgı aletleri çalabilmek, müzik üretimi ve müzik esnaflığı yapabilmek Abdalların sahip olduğu özelliklerden sadece birkaçı olarak ifade edilebilir. Nitekim çalışmanın konusuyla ilgili olarak Abdal kavramından kasıt, kültürel bir kimliğin ifadesi olmasıdır.

Sarıkaya (2002: 243) tarihte "Anadolu Abdalları" adını taşıyan dinsel bir zümre bulunduğunu, Anadolu Abdallarının Balkanlar ve Anadolu topraklarında Müslümanlığı yaymak ve bu coğrafyaları Türkleştirmekle görevli göçebe dervişler olduğunu belirtmiştir. Diğer deyişle bu dervişler "Horasan Erenleri" olarak anılmışlardır. Anadolu coğrafyasındaki tasavvufi ve dinsel hareketlerin etkisiyle 14. yüzyıldan itibaren Abdallar için derviş tabirinin kullanıldığı görülmektedir. Derviş, fukaralığı yaşam şekli olarak benimsemiş, ihtiyaç sahibi ve alçakgönüllü kimsedir (Devellioğlu, 2013: 200). Abdalların üstünde abası, elinde asası bulunan, fiziksel görünüm olarak saç, kaş ve sakallarını kazıtan, vücudunun çeşitli yerlerinde Hz. Ali'nin kılıcı Zülfikar dövmesi ya da sembolü olan kimseler olduğu rivayet edilmektedir (Hançerlioğlu, 1975: 10, 11; Köprülü, 2004: 350; Korkmaz, 2005: 385; Eyüboğlu, 2012: 132). Kıtlıklarda yağmur yağdırılması, savaşların kazanılması, doğal afetlerin önlenmesi konusunda tinsel güçleri olduğuna inanılan Anadolu Abdalları, "Horasan Erenleri", "Horasan Erleri" olarak anılmışlardır. Babâîlik[1] tarikatının izlerini taşıyan Anadolu Abdallarından en bilinenleri Geyikli Baba, Abdal Musa, Abdal Murad ve Abdal Kumral'dır (Bozkurt, 1990: 28; Öz, 2013: 56). Şii-Alevilik inancını benimsemiş olan Anadolu Abdalları için tasavvuf öğretisinde "Pir",

[1] Babaîlik, On Üçüncü Yüzyılda Müslümanlığa uyum sağlayamayan ve Şamanizm'in tesirindeki yarı göçebe Türkmen kabilelerinin heterodoks İslam anlayışını yansıtan batıni bir düşünce sistemidir.1240 yılında Anadolu Selçuklu Devleti'ne siyasal, ekonomik ve sosyal nedenlerle isyan eden yarı göçebe Türkmen aşiretleri, on iki kez Selçuklu ordusunu yenilgiye uğratmışlardır (Ocak, 2000: 137). Anadolu Selçuklu Devleti'nin Frenk askerleri yardımıyla bastırdığı büyük isyan sonucu Babaîlik tarikatının lideri konumundaki Baba İshak Kefersudi idam edilirken Alevi Bektaşi inancı Orta ve Güney Anadolu'da Kuzey Irak'ta yayılma imkânı bulmuştur. Türkiye tarihi açısından Abdalan-ı Rum olarak anılan Anadolu Abdalları bu büyük dinsel motifli toplumsal harekette askeri ve dinsel güç olarak ön plana çıkmışlardır.

"Ermiş", "Baba" ve "Dede" gibi tabirler kullanılmaktadır. Geyikli Baba'nın kimlerdensin diye sorulduğunda "Baba İlyas müridiyim, Ebu'l Vefa tarikatındanım" (Kara, 2010: 38) diyerek kendini tanımlaması Anadolu Abdalları olarak bilinen Türkmen dervişlerinin bir kısmının Vefaî tarikatına mensup olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir (Şahin, 2017: 75).

Demiray (1994) Abdal kelimesi için "Gezgin derviş", "Kalender derviş" ve "Dilenci" ifadelerini kullanmıştır. Derviş, bir tarikata mensup olan ve o tarikatın dinsel pratiklerini benimseyen, alçakgönüllü, hoşgörülü kimsedir. "Dervişin fikri neyse zikri de odur" atasözü buradan gelmektedir (Demiray, 1994: 208). Karagöz (2010: 3) çalışmasında Abdal kelimesinin birisinin yerine "temsil edilen", "karşılık", "bedel veya bedil" kelimelerinin çoğulu olduğunu belirtmiş, Abdalların Anadolu Yarımadası dışında Türkmenistan ve Afganistan'da yaşayan göçebe bir Türk kavmi olduğunu ileri sürmüştür. Köprülü (2004: 370) Afganistan'da Dürri Kabilesi içinde Avdali ya da Abdali olarak bilinen bir Türk kavminin bulunduğunu, Abdalilerin kayıtlarının 16. yüzyıla kadar uzandığını ve bunların Eftalit bakiyesi Türk topluluğu olduğunu belirtmiştir.

Tasavvufi anlamdaki Abdallık kavramı ise kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Tasavvuf öğretisindeki Abdal, ilahi aşka yönelmiş, Sufi ya da erenler yoluna katılmış kimsedir. Ahlaki olgunluk, sabırlı olma, kötülük yapan insanlara dahi iyi niyet besleme, yardımsever olma, haramdan kaçınma, merhametli olma, komşularını kendileri kadar sevebilme gibi davranış ve tutumlar Abdallar için önemli toplumsal ve ahlaki erdemler olarak kabul görmektedir. Muhaddisler ve din bilimcileri Abdalların sayılarını net olarak bilmemektedirler (Ayata, 2006: 45). Tasavvufi öğretide üçler (Allah, Muhammed, Ali), yediler (Muhammed, Hatice, Ehl-i Beyt ve Selman-ı Farisi), kırklar veya yetmişler derin bir anlama sahiptir (Köprülü, 2004: 337).

Abdal kelimesi yerine "Derviş", "Eren" ve "Pir" gibi isimler kullanılmakla beraber Anadolu coğrafyasında halk şiirleri seslendiren ozanlara "Abdal" denilmektedir. Böylece Abdal, sufilikte bir mertebe, bir Türk toplumunun adı ve halk ozanlarına verilen takma isim anlamını taşımaktadır (Köşker, 2016: 586). Hançerlioğlu'nun (1975) İnanç terimlerine ilişkin çalışmasında Abdal; Hazreti Ali'nin bildirmiş olduğu hadiste, yaratıcının sevgilisi oldukları ileri sürülen kırk din büyüğü, Melamilikten[2] türeyen bir tarikat çeşidi olarak ifade edilirken (Hançerlioğlu, 1975: 10) Sufilik öğretisinde Bektaşîliğin[3] beşinci mertebesi olarak ifade

[2] Melamilik, Arapça levm fiil kökünden türemiş, aşağılamak, kınamak, hor görmek anlamlarını taşıyan bir anlayıştır. Melamilik bir tarikat ya da mezhep olmayıp kendisine özgü ibadet biçimi bulunmamaktadır. Sekizinci Yüzyılda Horasan Bölgesinde yaşamış dinsel bir topluluktur (Hançerlioğlu, 1975). Kendilerini aşağılık, kusurlu ve günahkâr görerek ahlaki olgunluğa ulaşacaklarına inanan Melamiler, ilahi aşka saf ve temiz bir kalple ulaşılacağı inancını taşımaktadır.

[3] Bektaşilik, ismini Hacı Bektaşi Velî'den alan, heterodoks İslam anlayışı ve Türk tarikatıdır (Sunar, 1975: 11). Alevi ya da Caferi olarak anılan Bektaşiler, Balkanlar'da" Nazenin" olarak bilinmekte olup eline, beline, diline sahip ol felsefesine inanmaktadırlar. Halifelik kurumunu reddeden Bektaşi anlayışı, kâmil bir insan olmayı

edilmiştir (Gölpınarlı, 1997: 242). Melamilik, "Levm" Arapça 'da kınamak, azarlamak, hor görmek anlamında olup, yoksul bir yaşam sürmeyi kendilerine düstur edinmiş Sünni bir tarikatın ismidir. Melami anlayışına göre kişilerin olgun bir Müslüman olabilmesi için asgari düzeyde yemesi, içmesi ve az konuşması gerektiği inancı yaygındır (Eyüboğlu, 2012: 191; Şapolyo, 2013: 159). Gösterişli bir hayattan uzak durmak, hayır ve yardım işlerinde bulunmak, nefsi haramdan korumak melamiliğin genel özelliklerindendir (Kara, 2010: 74).

Abdal kavramını, Anadolu Abdalları olarak anılan toplumsal ve dini gruptan ayrı değerlendirmekte fayda vardır. Nitekim aralarında isim benzerlikleri, inanç benzerlikleri bulunmasına karşın günümüzde yaşayan Abdalların, Anadolu Abdallarının bakiyesi olduğu görüşü kabul görmemektedir. Köprülü (2004: 340) Abdal tabirinin 12. ve 14. yüzyıllarda İran'daki gezgin, göçebe, serseri tipli dervişler için kullanıldığını, Anadolu coğrafyasında Abdallara "Torlak", "Işık", "Kalender" ve "Derviş" gibi isimler verildiğini belirtmiştir. Korkmaz'a (2005: 331) göre "ışık" tabiri, tanrısal özün yansıması, vazifesi insanlara yardım etmek olan, manevi huzuru tamamlamak için gönderilmiş kimseyi temsil etmektedir. Alevilik inancını benimsemiş olan Abdallar, İran sahasından çok Anadolu sahasında etkileri görülmüş bir topluluktur. Abdalların, göçebe bir yaşam sürmekle beraber şehir şehir gezdikleri meyhane, kahvehane ve kalabalık pazarların bulunduğu yerde halk hikâyeciliği yaptıkları; boru ve çalgı gibi aletlerle ses çıkardıkları fakat halk nezdinde itibarları olmadıkları anlatılmaktadır (Köprülü, 2004: 333, 355). Eyüboğlu (2012: 132) Abdalların, topluca hareket ederek varlıklı kimseleri tehdit ettiklerini, bu kimselerden zorla para aldıklarını, bunun dışında dilencilik yaparak başıboş gezindiklerini belirtmiştir.

Tasavvufi manadaki Abdallara özgü karakteristiklerin net olmamakla birlikte az uyuma, az yeme ve içme, konuksever olma, yardımsever olma, Müslümanları Gayrimüslimlere karşı koruma ve yağmur yağdırma gibi keramet ve davranışlardır (Köprülü, 1935: 26). Abdalların namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek ve zekât vermek gibi ibadetlerle olgunluğa sahip olamadıkları aksine yardımseverlik, iyi niyetli olma ve öğüt verme gibi davranış kalıpları ve tutumlar sayesinde ahlaki olgunluğa eriştikleri rivayet edilmektedir (Köprülü, 2004: 337). Dolayısıyla 14. yüzyılda Anadolu sahasında yaşayan Türk dervişlerinin Abdal lakaplarını kullandığı, Kalenderî tarikatına mensup kimselerin Abdal tabiri ile anıldıkları anlaşılmaktadır. Sosyal ve dinsel gruplar arasındaki kültürel ve sosyolojik benzerliklerin bulunması, farklı grupların aynı isimlerle adlandırılmalarını sağlayabilmektedir. Abdal terimi göçebe derviş, dilenci, çalgıcı ve sünnetçi gibi anlamlara sahipken tasavvufi manadaki Abdal terimi ise dünya hayatına yüz çevirmiş, Allah'ın rızasını kazanabilmek için

hedeflemektedir.

insanlara yardım etmeyi görev edinmiş ve manevi aşka yönelmiş kimseyi ifade etmektedir. Mevcut çalışmanın konusu ise, tasavvufi bağlamdaki Abdallık ya da Anadolu Abdalları isimli toplumsal zümreyi kapsamamaktadır. Bu çalışma bir Türk topluluğu olarak kabul edilen, Türkçe konuşan ve Alevilik-Bektaşilik inancına sahip Abdallar topluluğunu konu almıştır.

2.2. Abdalların Kökenleri Hakkında

Abdallar, inançları ve çalgıcılık konusundaki kabiliyetleriyle sosyal bilimciler tarafından akademik araştırmalara konu olmuş toplumsal bir zümredir. Konuştukları dil, geleneksel meslekleri, göçebe yaşam tarzlarıyla diğer toplumsal zümrelerden ayrılan Abdalların kökenleri konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Türkolog, edebiyat tarihçisi Köprülü'ye (2004: 371) göre Abdalların atası, Hazar Denizi'nden Kuzey Hindistan ve İran coğrafyasında yaklaşık 250 yıl hüküm süren Ak Hunlar'dır. Günümüzde Yakut Türkleri 'nin erkek şamanlarının "Abidal" olarak adlandırılması Abdalların etnik kökenlerinin Türkistan'daki Türk kavimlerine dayanması ihtimalini güçlendirebilmektedir (Altınok & Hayreti, 2013: 30, 33).

Konukçu (2020) Ak Hunlar'ın İran kaynaklarında "haytal" ve "habdal" olarak geçtiğinden Ak Hunlar'ın Sasani İmparatoru Peroz (459/488) ile ilişkileri ve Ak Hun-Sasani savaşlarından bahsetmiştir. Togan (1981) ve Kafesoğlu (1984b) Abdalların kullandıkları dilin Uygur Türkçesi olduğunu, Fars toplumu ile kültürel etkileşim sebebiyle Abdalların konuştukları dilde Farsça kökenli bazı kelimelerin bulunduğunu ileri sürmektedirler. Matras & Bakker (2003: 9) Doğu Türkistan, Azerbaycan ve Türkiye'de yaşayan Abdallar ya da Aynuların gündelik hayatta konuştukları dilin İran kültürü ve fonetiği etkisinde kalmasını, Aynu ya da Abdalların İranlılarla evlilik, ticari ilişkiler, kültürel ve dinsel ilişkilerde bulunmuş olabileceğine bağlamaktadır. Andrews (1992: 95) Doğu Türkistan'da yaşayan Abdalların konuştukları dil içinde seksen civarında sözcüğün incelenerek çözümlendiğini bu sözcüklerin bir kısmının Farsça kökenli bir kısmının da Latin kaynaklı olduğunu belirtmiştir.

Sümer (1999: 322), Türkistan'da Aral Gölü civarında bulunan bir Oğuz aşiretinin isminin Abdal olduğunu, bu itibarla Abdalların Orta Asya'da yaşamış Türk kavimlerinin bakiyesi olabileceğini belirtmiştir. Birdoğan (1990: 223) Doğu Türkistan'da Abdal isimli bir oymak isminin bulunduğunu, Afganistan ve Azerbaycan'da Abdal isimli köylerin bulunduğunu, bu köylerin halk ozanı yetiştirmeleri ile ünlü olduğunu belirtmiştir. Günümüzde Anadolu'nun birçok şehrine yayılmış Abdalların halk ozanlığı, aşıklık ve müzikle olan yakın ilgileri göz önünde bulundurulursa Abdalların Türkistan'da yaşayan Türk boyları ile arasında ilişki kurulabilir. Nitekim yaşayış tarzı, sosyokültürel faaliyetler, konuşulan dil ve inanç

sistemleri bakımından Abdalların Türkistan'dan gelmiş bir Türk boyu olması ihtimalini kuvvetlendirebilmektedir.

Hildén (1949) Abdallarla ilgili olarak 1906 ve 1908 yılları arasında at sırtında Hazar Denizi'nden Pekin'e kadar tüm Asya'yı dolaşan ve antropolojik incelemelerde bulunan bilim insanlarının antropolojik ve bilimsel çalışmalarından bahsetmiştir. Farklı ülkelerin vatandaşı olan bilim insanları Doğu Türkistan adı verilen ve Çin'in Batı'sında yer alan bölgede incelemelerde bulunmuşlardır. Taklamakan Çölü'nün Batı'sına yayılmış farklı giyimli ve yaşam pratiklerine sahip bir toplumla karşılaşan antropologlar, bu insanların çevrelerinde yaşayan diğer topluluklar tarafından "Abdal" olarak adlandırıldığını belirtmişlerdir (Hildén, 1949: 72; Johanson, 2001: 21). Peripatetik özellikleri ile dikkat çeken Abdallar, iç evlilikler yapan, çevrelerindeki diğer topluluklarla sınırlı iktisadi ve sosyal ilişkiler kuran bir topluluktur.

Kalmuk ve Torgut gibi Türk kabilelerinin bakiyesi olabileceği düşünülen Abdallar; Hotan, Hayranbekh, Peynab ve Kaşgar şehirlerinde yaşamaktadırlar. Sayıları takriben 30.000 civarında olan Aynu ya da Abdallar, yerel topluluklar tarafından ötekileştirilen bir topluluk olmuştur. Dilencilik, seyyar satıcılık, sepet işçiliği yapan Aynu ya da Abdalların yaşlı erkekleri Aynu dilini konuşabilmektedir (Johanson, 2001: 21).

Lee (1996: 851) İpek Yolu boyunca Kaşgar, Hotan, Yengisar ve Yarkent şehirlerine yayılmış bu topluluğu Eynu/Aynu olarak isimlendirildiğini belirtmiş ayrıca bu toplumun köken olarak Uygur Türk'ü olduklarını fakat topluluk tarafından bu iddianın reddedilerek topluluğun kendilerini İran kökenli bir kavim olarak tanımladıklarını, Orta Doğu coğrafyasının birçok bölgesinde bu insanların "Abdal" olarak anıldıklarını ifade etmiştir. Abdallar topluluğu, Türkçe konuşan fakat kendilerine ait Farsça ağırlıklı bir dille kendi aralarında iletişim kuran, sosyal ve ekonomik statüleri düşük, endogaminin yaygın olduğu bir topluluk olarak değerlendirilmiştir (Lee, 1996). Fonetik bakımından Uygur Türkçesi konuşan Abdallar (Aynular) İran, Şia inanç geleneğine bağlı olup, yılın belirli dönemlerinde Muharrem Ayı'nda Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin için yas törenleri düzenlemektedirler. Göğüslerine dağ yakan, göğüslerini döve döve dolaşan, haşhaş kullanan Abdallar Muharrem Ayı'nda, oruç tutmaktadırlar. İnanç ve geleneklerine göre bazı hayvanları kutsal bazı hayvanları ise uğursuz kabul eden Abdallar, âdet gören tavşan gibi hayvanların etini yememeye, Muharrem Ayı'nda et, süt ve yumurta tüketmemeye özen göstermektedirler (Sevimli, 2021: 98). Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin'in susuz bir şekilde hayatını kaybettiğine inanan Aynular ya da Abdallar Muharrem Ayı'nda sıvı ihtiyaçlarını su dışında başka içeceklerle gidermeye çalışmaktadır (Köprülü, 2004: 372).

Yılgür'ün (2015a: 25) ifadesiyle kapalı topluluk yapısına sahip, geçimlerini belirli hizmet veya meslek dalının icra edilmesi üzerinden sağlayan göçebe topluluklar, peripatetik gruplardır. Burada üzerinde düşünülmesi gereken husus kapalı toplumdan kastın ne ifade ettiğidir. Kapalı toplumdan kasıt tarım toplumu değil, diğer toplumlarla sınırlı iletişime sahip, diğer toplumlar tarafından dışlanan, toplumsal kabul görmemiş bir toplumdur. Abdal toplulukları tipik peripatetik topluluk özelliklerine sahip bir zümredir. Mekânsal gettolaşma, grup içi üst seviyede yardımlaşma ve dayanışma duygusu, endogami, dinsel ve kültürel bütünlük, sosyal sermayenin güçlü olması, grup aidiyet ve mensubiyet duygusu, kolektif bütünlük peripatetik toplulukların özelliklerindendir. Abdal zümreleri dilsel ve dinsel bütünlükleri, mekânsal gettolaşmaları, geleneksel kolektif meslek grupları diğer yerel topluluklardan ayrılmaktadır. Bedenleri çıplak olan ve omuzlarından aşağı hayvan derisi giyimli, ayak yalın olan Abdallar, saç, bıyık ve sakal kazınmış bir halde göçebe olarak gezen kimselerdir. Kafkaslar, Azerbaycan, Afganistan ve ön Asya'da görülen Abdallar, oyunculuk, halk hikâyeciliği ve çalgıcılık ile ün kazanmışlardır (Köprülü, 1935: 24).

Gülçiçek (2003: 84) antropolog Grenard'ın 1893 Türkistan seyahatinde çok sayıda Abdal/Aynu kabileleri ile karşılaştığını, ataerkil bir yapıya sahip olan bu toplulukların profesyonel mesleklerinin dilencilik olduğunu, göçebe bir şekilde selecilik, çerçilik, sepetçilik, kalaycılık ve hurdacılık yaptıklarını belirtmiştir. Alevi Müslüman olan Aynular, diğer topluluklarla sosyoekonomik ve kültürel ilişkilerini sınırlı tutmuşlar, dış görünüşleri ve kültürel karakteristikleri ile ötekileştirilen bir topluluk görünümüne sahip olmuşlardır (Köprülü, 2004: 373). Esas itibarıyla tarihsel ve coğrafi olarak uzun yıllar boyunca Abdal zümrelerinin kültürel kimliklerini, dillerini ve inançlarını muhafaza etmiş olmaları düşünülmesi ve tartışılması gereken bir konudur. Abdalların kurumsal yaşam desenlerini korumalarında yapılan iç evlilikler ve yardımlaşma ağının yaygın olması etkili olduğu değerlendirilebilir (Subaşı, 2010: 65).

Sadece Doğu Türkistan ve Sincan Uygur Özerk Bölgesi ile sınırlı olmayan Aynu ya da Abdal zümreleri Afganistan, Türkmenistan, Azerbaycan ve İran'da yaşamaktadır. Köprülü (2004: 366) halk ozanlığı ve müzik konusundaki marifetleri ile şöhret kazanan Abdalların bir kısmının Azerbaycan'ın Şuşa isimli kentinde yaşadığını hatta Abdal ya da Ebdal isimli bir köyün mevcut olduğunu belirtmiştir. Abdal ya da Ebdal olarak anılan bu köy saz ustaları, çalgıcılar, âşıklar ve halk ozanları ile yetiştirmekle bilinmektedir. Halkın kalabalık bulunduğu çarşı, panayır, düğün ve meydanlarda bu âşıklar saz çalarak türkü söylemektedirler.

Çin'in en büyük idari bölümü olan Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde Taklamakan Çölü'nün Güney sınırında seyrek olarak dağılmış ve Uygurlardan biraz izole olarak yaşayan

bazı küçük insan gruplarının Uygurlardan farklı bir dil konuştukları tartışma konusu olmuştur (Johanson, 2001: 22; Gülçiçek, 2003: 85). Bu insanlara Uygurlar tarafından yaygın olarak "Abdal" denilmiştir. Uygur Türkçe 'sinden farklı bir dil yapısına sahip olduğu düşünülmesine rağmen, peripatetik karakteristiklere sahip Abdalların konuştukları Eynuca/Aynuca adı verilen dil, fonetik ve semantik açısından Uygur Türkçe 'sinin morfolojik olarak dil özelliklerini taşımaktadır (Matras & Bakker, 2003: 9; Hayasi, 2012: 382). Eynu ya da Aynu ismi esas itibarıyla Hotan şehrinde bir köyün ismidir. Diğer yerel toplulukların Eynuları/Aynuları Abdal olarak nitelemesinden rahatsız olan Abdal toplulukları diğer topluluklar tarafından genellikle dışlanmış ve öteki olarak görülmüşlerdir. Kökenleri konusunda muğlaklık bulunan Abdal toplulukları, Türkiye, İran, Doğu Türkistan, Afganistan ve Özbekistan'da yarı göçebe bir şekilde yaşamakta olan gruplardır (Johanson, 2001: 22). Düşünülmesi gereken husus Abdalların Farsça kelimeleri de içinde barındıran bu dil yapısını gündelik hayatta çok sık konuşulmamasıdır. Nitekim Abdallar günlük yaşamlarında ve evlerinde Uygurca konuşmaktadırlar (Çakmak, 2015: 1493).

Gülçiçek (2003: 85) Fransız antropolog Pelliot 'un Kaşgar yakınlarında yapmış olduğu saha çalışmasında yarı göçebe yaşayan Abdallar bulunduğu gibi tarım ve hayvancılıkla geçimlerini temin eden Abdal topluluklarının bulunduğunu, yaklaşık sayılarının ise 350-400 hane olduğunu belirtmiştir. Kaşgar'ın Peinap Köyü'nde yapılan gözlemler Abdalların diğer yerel topluluklarla sağlıklı sosyal ve kültürel ilişkiler kurduğunu, kabileler arasında evliliklerin yapıldığını ortaya koymuştur. Yarı göçebe bir yaşam tarzına sahip olmaları Abdal zümrelerinin diğer toplumlarla kültürel etkileşimlerini arttıran bir faktör olmuştur (Köprülü, 2004: 364). Anadolu sahasında yaşayan Abdallarla Orta ve Doğu Türkistan'da yaşayan Abdallar arasında sosyolojik benzerlikler bu bağlamda dikkat çekmektedir. Konuşulan dil, inanç, geleneksel meslekler, aile yapıları, eğitim düzeyleri bakımından benzeşen yönler bulunmaktayken isimlendirme bağlamında farklılıklar göze çarpmaktadır. Abdal zümrelerinin çoğu kez Çingenelerle karıştırıldığı bilinmektedir (Köprülü, 2004: 355, 365; Okumuş, 2005: 600, 601; Kolukırık & Yıldırım, 2009: 147; Saruhan, 2012: 13; Çakılcı, 2019: 93; Çelik & Eroğlu, 2020; Altınöz, 2021: 55). Andrews (1992: 268) Abdalların inanç bakımından Alevi olduklarını, Çingenelerin ise Müslümanlığın Sünni ekolüne bağlı olduklarını belirtmektedir. Gaziantep yöresinde bir takım araştırmalarda bulunan Yalman (1993) bölgede yapmış olduğu çalışmalar ve edindiği bilgiler neticesinde Abdalları sınıflara ayırmıştır;

> Anadolu sahasındaki Abdallar beş çeşittir;
> 1-Fakçılar (avcılık ve toplayıcılık yapan Abdal zümresidir.)
> 2-Tencili Abdalları (falcı, üfürükçülük yapan Abdallardır.)

3-Beğdili Abdalları (Türkmenlere yardımcı olan Abdallardır.)

4-Gurbet Abdalları (sepet, sele ticareti yaparak geçimlerini sağlayan Abdallardır.)

5-Kara Duman Abdalları (Mısır'dan geldiği düşünülen, davulcu, zurnacı Abdallardır.) (Yalman, 1993: 19).

Ülkütaşır (1968) Abdalların Orta Anadolu başta olmak üzere Türkiye'nin farklı bölgelerinde yarı göçebe bir yaşam sürdüklerini Akdeniz'de Antalya şehrinde sayılarının fazla olduğunu belirtmiştir. Antalya'nın Kuzey Doğu'sunda yer alan Zeytinköy civarında göçebe yaşam süren Abdallar köçeklik, çalgıcılık, sepetçilik ve sünnetçilik gibi işlerle geçimlerini temin etmektedirler (Ülkütaşır, 1968: 251). Diyarbakır ve Mardin yöresinde Abdallara "mıtrıp" ya da "mırtıp", Gaziantep ve Kahramanmaraş yöresinde "Teber" (Yıldırım, 2011: 26), Adıyaman Yöresinde "göven", "gövende" (Birdoğan, 1990: 224), Konya'da "carcar" (Gülçiçek, 2003: 88) İstanbul, Şişli ilçesine bağlı Kuştepe semtinde "Kayserililer" (Yılgür, 2015b) denilmektedir. Abdallar, Ege Bölgesi çevresinde davulcu ve çalgıcı anlamlarında kullanılan "Teber" olarak isimlendirilmişlerdir (Köprülü, 2004: 359, 362; Nas, 2018: 278). Atabeyli Naci Bey'in (1963: 30, 32) etnografik araştırmaları bu konuda son derece kıymetlidir. Gaziantep, Karkamış civarında yaptığı araştırmada Barak Türkmenleri arasında yaşayan düğün ve şenliklerde davul, zurna çalarak insanları eğlendiren Abdallara "ozan" adı verildiğini belirten Naci Bey, bu Abdalların düğüne gelen misafirlere oyunculuk yapma, çalgı çalma karşılığında armağanlar ve bahşişler aldığını ifade etmiştir. Hatta Naci Bey, Barak Türkmenleri arasında kız ve erkek çocuklarına küçük yaşlarda vücutlarına dövme yaptırıldığından bahsetmiştir. Bu dövmelerin ise Abdal kadınları tarafından yapılmasının bir tesadüf olamayacağını düşünen Naci Bey, dövme yaptırılma işini üstlenen Abdalların bu durumunu totemcilik ve şamanlık ile ilişkilendirmiştir (Kum, 1963: 32).

Alman antropolog Le Coq, 1902 yılında Adana şehri, Zincirli Mevkii'nde Musa ve Ali isimlerini taşıyan iki Abdal ile denk gelmiştir. Le Coq, onlarla yaptığı görüşme neticesinde Abdalların toplumsal yaşamları hakkında bazı bilgiler toplama imkânına kavuşmuştur. Görüşmeciler, kendilerini "Teberci" olarak tanımlayarak Kürtlerin kendilerini "Güvende" ya da "Gövende" olarak isimlendirdiklerini, Adana ve çevresinde yaşayan Türk, Arap veya Çerkes asıllı insanların kendilerini dışladıklarını, diğer topluluklarla kız alıp vermediklerini belirtmişlerdir (Köprülü, 2004: 358, 374). Kürtçe'de kullanılan gövende ya da güvende ifadesi saz aşığı ya da halk ozanları anlamında kullanılabilmektedir. Çevreleri tarafından pek fazla itibar gösterilmeyen Abdallar, teberci yani davulculuk ve çalgıcılığın esas meslekleri olduğunu belirtmişlerdir (Serinkoz, 2022: 418).

Le Coq, Abdalların sahip oldukları eşyaların çadır taşıma işleri için kullanılan bir katır ve müzik aletleri olduğunu belirtmiş, Abdalların tahta kaşık oymacılığı, sepetçilik, kuşçuluk, falcılık, sünnetçilik, düğünlerde türkü söyleme, halk hikâyeciliği ve çalgıcılık gibi işlerle meşgul olduklarını söylemiştir (Andrews, 1992: 95). Abdalların kullandıkları çadırlar genelde su geçirmez, ortasında iki direği bulunan içerisinde beş ya da altı kişinin uyuyabileceği genişliktedir. Bu çadırların dışında gündüz erkeklerin oturması için güneşten korunaklı üstü kapalı hasırlı ya da önü açık çadırlar kullanılabilmektedir. Çalgı aletlerini onarma, sepet örme ve kuş kafesi örme gibi işlemler genelde buralarda yapılabilmektedir. Araştırmacı, Alevilik kimliğini benimseyen Abdalların, sünnet, doğum, ölüm ve düğün gibi adetler bakımından diğer Müslüman gruplardan farklı olmadıklarını fakat Abdalların namaz, oruç ve zekât gibi ibadetlere pek önem vermediklerini gözlemlemiştir (Birdoğan, 1990: 223; Serinkoz, 2022: 419).

Zengin bir müzik kültürüne sahip Abdal zümreleri, ağaç ve tahtadan saz ve çalgı aletleri yapma, düğün ve şenliklerde davul, zurna, keman, bağlama çalma ve türkü söyleme gibi kabiliyetleriyle tanınmaktadır. Netice itibarıyla Abdal zümrelerinin yarı göçebe yaşam biçimi, kültürel karakteristikleri, inanç pratikleri ve dış görünümleriyle diğer yerel topluluklardan ayrılmaktadır. Abdalların tarihsel geçmişi ve kökenleri ile ilgili olarak Türkolog ve antropologların birbiriyle çelişen çıkarımları söz konusudur. İran-Fars kültüründen etkilenmekle birlikte konuştukları dilin fonetik bakımından Uygur Türkçesi kökenli olması, Yakut Türkleri ‘nin şaman din adamlarına vermiş oldukları ismin Abdallarla yakın ilgisi, tarihi vesikalar, Abdalların Ak Hun/Eftalit, Türk kökenli bir topluluk olabileceği ihtimalini ortaya koymaktadır. Abdalların etnisiteleri üzerine yapılan çalışmaların varsayımlardan öteye gidememesi, Abdalların etnik ve dinsel yapılarının iç içe geçmiş olması, konuyla ilgili arşivlerin yetersizliği, Abdallarla ilgili tatmin edici ölçüde bilgi sahibi olmayı zorlaştırmaktadır (Ocak, 1981: 33).

Göçebe yaşam tarzıyla Horasan, Azerbaycan ve İran üzerinden Anadolu topraklarına göç ettikleri düşünülen Abdallar, yaşam biçimleri, kurumsal işleyişleri ve kültürel değerleriyle birlikte Anadolu halk kültürü ve toplumsal yapısının önemli unsurlarından birisi olmuşlardır. Düşünülmesi gereken husus ise Abdalların sadece Anadolu sahasında yaşamadığıdır. Ortaya koyulan çalışmalardan yola çıkılarak benzer sosyolojik özelliklere sahip Anadolu sahası dışında Doğu Türkistan, Afganistan, Azerbaycan ve İran’da yaşayan Abdal toplulukları da mevcuttur.

2.3. Türkiye'de Abdalların Yaşadıkları Yerleşim Merkezleri

Abdallar, göçebe yaşam biçimleri sebebiyle Anadolu'nun farklı mecralarına yayılmış, kendine özgü kültürel karakteristikleriyle Anadolu halk kültürüne zengin katkı sağlamış bir topluluktur. Göçebe bir topluluk oldukları için mevsimin özelliklerine göre sürekli hareket halinde olan Abdallar Anadolu'nun farklı yerlerine dağılmışlardır. Anadolu'nun farklı şehirlerinde yaşayan Abdallarla ilgili Köprülü'nün (2004) etnografik ve folklorik çalışmaları oldukça önemlidir.

Köprülü'nün (2004) çalışmasında Anadolu'nun farklı şehirlerine bağlı kaza ve nahiyelerin isimlerinin Abdallar, Köse Abdal, Kara Abdal, Abdalan ve Abdal Hasan olduğundan bahsedilmiştir (Köprülü, 2004: 365). Ankara, Aksaray, Çorum, Tokat, Gaziantep, Malatya, Mersin, Yozgat, Giresun ve Van gibi şehirlerde Abdal ismiyle başlayan yerleşke ve köylerin bulunması tarihsel olarak Abdal topluluklarının Anadolu coğrafyasının çeşitli yerlerinde yaşam sürdüklerine bir işaret kabul edilebilir (Yılmaz, 2017: 274). Andrews 'in (1992: 94, 95) çalışması ve Köprülü'nün çalışmasında (Köprülü, 2004: 365) Türkiye'de yaşayan Abdalların yaşadıkları yerleşim birimleri karşılaştırılarak aşağıda Abdalların yaşadıkları yerleşim birimleri sunulmuştur.

Adana'da Kozan,
Adıyaman, Besni ve Gölbaşı'da,
Afyonkarahisar, Emirdağ, Şuhut'ta
Ankara'da, Haymana, Çubuk, Polatlı, Şereflikoçhisar ve Bala'da,
Antalya'da Zeytinköy, Finike Yuvalı Mevkii, Serik, Manavgat, Elmalı'da,
Aydın, Kuyucak'ta,
Çorum'da Abdal Ata, Abdal Bodur Köyü,
Denizli, Honaz ve Bekirli'de
Diyarbakır'da Merkez'e bağlı Abdalan Köyü,
Isparta, Merkez ve Yalvaç'ta
Sinop'ta Abdal Oğlu Köyü,
Gaziantep'te Aşağı Abdallar, Kastamonu Hasan Abdal,
Giresun'da Abdal Rum adlı bir köy ve Piraziz, Espiye dolaylarında,
Kırıkkale, Keskin ve Merkez'de
Kırşehir, Kaman, Mucur ve Merkez'de
Konya, Merkez, Çumra, Akşehir, Beyşehir, Yunak ve Cihanbeyli'de
Manisa'da Abdal Mehmed, Budala,
Malatya'da Sıska Abdal, Abdal,

Mersin, Anamur, Mut ve Tarsus'ta

Osmaniye, Merkez, Kadirli ve Toprakkale,

Sivas, Gemerek, Gürün ve İmranlı'da,

Tokat'ta Merkez ve Niksar'da Çokça Abdal, Abdal Damı, Abdal Kolu Köyü,

Yozgat, Yerköy dolaylarında Höyük Abdal Köyü,

Van'da Hasan Abdal'da yaşamaktadırlar. Yerleşim birimlerinde bazı köy ve Kasaba isimlerinin Abdal ismini almış olması düşünülmesi gereken bir konudur. Bir Türk topluluğu olarak kabul edilen Abdalların isminin köy ve kasabalarda yer alıyor olması Abdalların geçmişte bu yerleşkelerde yaşamış olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir fakat elde somut veri ve kaynaklar olmadığından Abdal isimli kasaba ve köylerde Abdal toplumunun yaşamış olduğu kesin olarak söylenememektedir (Andrews, 1992: 94; Köprülü 2004: 365).

Dolayısıyla Anadolu kültürel ve tarihi dokusunda, mimariden tekke isimlerine, köylerden kasabalara kadar Abdalların yaşam izlerine rastlayabilmek mümkündür. Temettuat ve vergi kayıtları, nüfus arşivleri bölgede Abdal varlığını doğrulamaktadır. Halen Zeytinköy adı verilen Kızılarık ve Yeşildere Mahallelerini kapsayan bölgede Abdalların varlıklarını sürdürdükleri, Gebiz ve Serik arasında Abdalların ikamet ettikleri bilinmektedir. Bunun yanında Manavgat İlçesi'nin Bayır (Yayla), Çayyazı, Bereket ve Aşağı Işıklar Mahalleleri ile Finike İlçesi'nde Yuvalı Mevkii'nde Abdalların yaşadıkları görülmüştür. Yapılan görüşmelerde kendilerini "Horasan Erenleri" nin torunları olarak gören Abdalların Antalya çevresinde yaklaşık olarak 200 yıllık tarihi geçmişleri mevcuttur. Bugüne kadar Abdal kültürü ve sosyolojik karakteristiklerine ilişkin ayrıntılı bir çalışma yapılmamış olması konuyu daha ilgi çekici kılmakta, bu araştırmanın literatüre sosyolojik ve düşünsel bağlamda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.4. Arşiv Kayıtlarında Antalya'da Abdallar

Arşiv kayıtları Abdallarla ilgili somut bilgi edinilmesini kolaylaştırmaktadır. Net olarak kökenleri ve toplumsal tarihleri hakkında doyurucu ve somut bilgi edinmek oldukça zor olan Abdalları, Anadolu Abdalları ile karıştırmamak gerekir. Anadolu'da birçok köy ve kasaba isimlerinin Abdal adını taşıyor olması, o bölgelerde Abdalların yaşadıkları sonucunu doğurmamaktadır. Bu çalışmada günümüzde Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağılmış halde bulunan Abdalları, diğer etnik ve dinsel gruplarla karıştırmamaya özen gösterilmiş ve tarihi vesikaların incelenmesine hassasiyet gösterilmiştir.

1841 yılında yapılan nüfus sayımında, 3211 numaralı nüfus defteri verilerine göre Antalya Zeytinköy civarında yaşayan Abdalların isimleri, fiziksel özellikleri, aile bireyleri

hakkında bilgiler ve lakapları yer almaktadır. Abdalların Çerçili, Çolak, Kara Bıyıklı, Sağır, Cinli, Kara Sakallı, Kırca Sakallı, Ter Bıyıklı, Topal, Zeybek, Yalvan, Kel, Balıkçı, Civer, Hoş, Armud, Toşur, Nişanlık, Kallık, Timurcu, Âşık, Üçler, Göden Oğlan, Kolsuz, Ak Sakallı, Kumral, Köse, Bürge, Kara Bacak, Canım, Derviş, Hekim Veli, Hekim Oğlu, Cinni, Değirmenci ve Enişte gibi lakaplar kullandığı görülmektedir (Çakılcı, 2019: 107). Abdalların fiziksel özellikleri hakkında kara bıyıklı ya da kumral, orta boylu, kel ya da sarı bıyıklı kişi şeklinde bilgilerin yer aldığı bu kayıtlarda 15 yaşlarında yüzünde saç ya da sakal henüz çıkmamış kimseler için şabb-ı emred ifadesinin kullanıldığı görülmektedir (Ak, 2014b: 17).

Arşiv belgelerinden anlaşılacağı üzere 1831-1841 yıllar arasında Antalya Zeytinköy, Finike Hasköy, Gebiz Murtuna yani günümüzde Serik ve Aksu civarında yaşayan Abdalların bir kısmı geşt- ü güzar (göçebe) bir kısmı da tavattun (yerleşik) bir yaşam sürmüşlerdir. 9766 sayılı temettuat kayıtlarına göre büyükbaş hayvancılık ve ticaret yapan Abdalların vergi yükümlülükleri, isim ve lakap, fiziksel karakteristikleri hakkında bilgi edinilebilmektedir. Bu kaynakların yanında Abdalların ticari yaşam, aile, miras, davaya taraf olma, evlilik yapıları hakkında şer'iyye kayıtları önemli yer tutmaktadır (Çakılcı, 2019).

1862 ve 1864 senelerinde Antalya on iki numaralı şer'iyye kayıtlarının incelendiği bir çalışmada Osmanlı aile yapısının özelliklerinden bahsedilmiştir. Kayıtlarda tek eşli evlilik yapısının toplumda yaygın olduğu anlaşılmak birlikte çok eşli evliliklerin de toplumsal yapıda görülebildiği belirtilmiştir. Şer'iyye kayıtlarında çok eşli evlilik yapan toplamda dokuz kişi tespit edilebilmiş olup, bunlardan birisi de Mustafa oğlu Hacı Abdal'dır (Tanriseven, 2007: 92). Aynı kayıtlarda alacak ve borç ilişkileri sebebiyle Abdalların isimlerinin mahkeme tutanaklarında geçtiği görülebilmektedir.

14 nolu Antalya şer'iyye kayıtlarında benzer bir alacak ve ödeme davasının yaşandığı anlaşılmaktadır. Abdal Güdük Hüseyin ile yakını Finikeli bir Abdalın vefat etmiş olan Abdal Kethüda İsmail'in kendilerinden iki besili inek aldığını ve ödemesi gereken dört yüz elli kuruşluk borcunu ödemediği iddiası dava konusu olmuştur (Silsüpür, 2011: 161). Abdal Kethüda İsmail'in vefat etmiş olması sebebiyle onun borcunu çocuklarından tahsil etmeye çalışan diğer Abdalların; miras, borç, alacak ve ödeme ilişkilerine konu olduğu anlaşılmaktadır.

Koca Yatak Karyesi olarak ifade edilen bölgeden babasının ismi İsmail olan bir Abdalın gayrimüslim Nikola'ya yedi yüz elli kuruşluk borcu olduğu yine Antalya on ikinci şer'iyye kayıtlarından anlaşılmaktadır (Tanriseven, 2007: 168). 1865 ve 1866 senelerini kapsayan 14 nolu şer'iyye defteri kayıtlarında Mora göçmenlerinden, Kızıleski Mahalle sakinlerinden Süleyman oğlu Hüseyin'in vefatı sonrasında veraset ilamı söz konusu olmuştur.

Bu ilamda bahse konu vefat eden şahsın mirasçıları arasında Abdal Halil'in (274 kuruş) isminin mirasçılar arasında geçtiği anlaşılmaktadır (Silsüpür, 2011: 211).

1866 ve 1867 yıllarına ait kayıtlarda Abide isimli bir kadının Ahmet oğlu Abdal Musa'nın kendisine şer'i yani dinsel nikah kıymasını talep ettiğinden mahkemeye başvurduğu, iki kişinin şahitliği huzurunda ayrıca 1.000 kuruş mehir talep ettiği anlaşılmaktadır (Taşbaş, 2007: 321). Yine aynı çalışmada Osmanlı tebaasından, Rum milletinden olan bir şahsın vefat etmesi sonucu veraset ilamı söz konusu olmuştur. Kayıtlarda ölen kişinin mirasçıları ve alacakları arasında Abdal Koca Bıyık 48 kuruş, İbrahim Abdal Musa 41 kuruş, Abdal Veli 350 kuruş, Abdal Süleyman 21 kuruş olarak gösterilmiştir (Taşbaş, 2007: 181, 184). Dolayısıyla Antalya'da yaşayan Abdalların hukuki, ticari ve sosyal davalara, veraset ilamı işlemleri ve şikâyetlere konu olduğu görülmekte ve anlaşılmaktadır. Araştırmada uygulanması planlanan alan çalışmasında geçmiş kayıtların ve verilerin de alan araştırması görüşmeleri ve gözlemleriyle kıyaslamalı olarak karşılaştırılması düşünülmektedir. Böylece geçmişte yaşanmış bir takım olay, durum ve sosyal alışkanlıkların halen devam ettirilip ettirilmediği sınanacaktır.

2.5. 19. Yüzyılda Antalya'da Abdallar

Mevcut araştırmanın konusuyla ilgili olarak 19. yüzyılda Abdallarla ilgili temettuat defterleri ve nüfus defterleri önemli tarihsel kaynak teşkil etmektedir. Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi'nin 9766 sıra numaralı Antalya Kazası, Zeytun Karyesi Abdal taifesinin Temettuat defteri ile 1831 nüfus senesi ile 1841 seneleri arasındaki nüfus kayıtları yani 3201 ve 3211 numaralı nüfus defterleri Abdallarla ilgili somut veriler ortaya koymaktadır (Çakılcı, 2019). Ayrıca 3193 ve 3229 numaralı nüfus defterlerinde Abdallarla ilgili bilgiler yer almaktadır (Ak, 2014b: 18).

Teke Sancağı nüfus defterine Kıptî kimliğiyle kaydedilen Abdallarla ilgili önemli bilgiler mevcuttur. Kıptî, kelimesi tanıtım söylemiyle bir toplum içinde büyük bir sosyal gruptan etnik, kimlik, dil, inanç ve sosyolojik olarak ayrılan azınlıkları belirtmek için kullanılan bir ifadedir. Yılgür'ün (2015a: 32) ifadesiyle Kıptî, Türk soylu olmayan kişileri kapsayan ya da Türkçe dışında farklı dilleri ifade eden bu ifade benzer sosyolojik karakteristiklere sahip kültürel grupları adlandırmak için kullanılan bir üst kimliktir. Dinç (2017a: 174) Kıptî ibaresinin Mısır'dan göç ederek Anadolu topraklarına yerleşen Çingeneleri kapsadığını belirterek Kıptîlerin askerlik vergisi (cizye) mükellefi olduklarını ifade etmiştir. Müslüman ya da farklı dinlere mensup olan Kıptîler çoğunlukla göçebe bir yaşam sürdükleri

için devlete düzenli vergi ödememişlerdir. Teke Yöresi ve Antalya'da yaşamış Abdallarla ilgili Çakılcı'nın (2019) Abdallarla ilgili çalışması bu konuda aydınlatıcı bir işleve sahiptir.

> 3201 numaralı defter "Teke Sancağı Kazalarında İfrazatdan Tahtacı ve Abdallar Tabir Eyledikleri Taifei Kıptîlerin Efradı Defteridir" başlığına sahiptir. Alt başlıkta ise "Antalya Kazalarında Tavattun ve Geşt ü Güzar Eden Taife-i Kıptîyandan Abdallar Tabir Eyledikleri ve Tahtacı Taifelerinin Defteridir" (Çakılcı, 2019: 94) ibaresi yer almaktadır.

İlk başlıktan yola çıkarak ifrazat yani bütünden ayrılan anlamına gelen Tahtacı ve Abdal gruplarından bahsedilmiştir. Tahtacı ve Abdal olarak tasnif edilen bu iki grup, deftere Kıptî kimliğiyle kaydedilmiştir. İkinci başlıkta Abdallarla ilgili düşünülmesi gereken konu ise "Tavattun" ve "Geşt ü güzar" tabirleridir. Tavattun tabirinden kasıt bir kısım Tahtacı ve Abdal gruplarının bazı yerleri yaşam alanı olarak benimseyerek yerleşmesidir. Diğer tabir olarak geşt ü güzar ise bu iki grubun göçebe yaşam tarzına sahip olduklarını ifade etmektedir.

19. yüzyıl Antalya nüfus defteri kayıtlarına göre; 1831 senesinde Abdallar, Antalya civarında, Finike İlçesi Hasköy Mevkii civarında, Serik ve Murtuna civarında Gebiz yani Macar Nahiyesi civarında yaşamaktadırlar (Çakılcı, 2019: 94). Tahminen sayılarının 300-500 kişi civarında olduğu düşünülen Abdallar, göçebe bir şekilde Antalya'nın muhtelif yerlerinde yaşamışlar, bazı bölgeleri mevsimin özelliklerine göre kışlak olarak kullanmışlardır (Çakılcı, 2019: 96). 1831 nüfus kayıtlarında, Antalya civarında, Finike Hasköy'de ve Gebiz çevresinde Abdalların yaşadıkları değerlendirilmektedir. Antalya civarından kastın Antalya'nın Kuzey Doğu'sunda yer alan Zeytinköy olduğu değerlendirilmekte, Finike Hasköy ise günümüz Finike Yuvalı Mahallesi ve Hasyurt civarı olduğu düşünülmektedir. Gebiz ve Murtana çevresinde yaşadıkları belirtilen Abdalların ise günümüz Serik İlçesi Gebiz Mahallesi civarında yaşadığı tahmin edilmektedir.

Bu nüfus kayıtları, Abdalların Antalya'daki varlığına tarihsel temel teşkil etmesi açısından değerlidir. Abdalların meslek grupları, vergi yükümlülükleri, ekonomik yapıları, sahip oldukları kültürel karakteristikleri bu arşiv kayıtlarıyla belgelenmektedir. Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı 1831 senesinde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda düşünülmesi gereken husus, nüfus sayımında sadece erkek nüfusun sayılmış olmasıdır. Sayımın öncelikli amacı devletin askerlik hizmeti ve vergi mükellefiyeti gibi uygulamalarına işlerlik kazandırmaktır. Buna göre Antalya merkezde erkek nüfus 2.879 kişi, kırsal nahiye ve köylerde 1.963 kişi yaşamaktadır (Dinç, 2017b: 764).

1830 senesinde Antalya Kaleiçi'nde bulunan 13 mahalledeki toplam erkek nüfus sayısı 841 kişidir. Mevcut kadın nüfus düşünüldüğünde 13 mahallede toplam nüfusun 1.682 kişi olduğu tahmininde bulunulabilir (Doğan, 2014: 77). Defter kayıtlarına göre sayım, merkez

kazaya bağlı 26 köy ve 34 mahallede yapılmıştır. Defterin başlangıcında, Teke sancağının nüfus defterinden bahsetmekte olup, nüfus sayımına Cami-i Cedid Mahallesi'nden başlandığı görülmektedir (Doğan, 2014: 72).

Genel itibarıyla 19. yüzyılda Antalya'nın demografik yapısının göçlerle şekillenmiş olduğu söylenebilir. Mora muhacirlerinin göçleri, Girit göçmenlerinin göçleri, Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın etkisiyle Arap Muhacirlerinin göçleri, Kırım ve Yenişehir göçleri, Rum göçleri Antalya'nın sosyal ve ticari yapısını büyük ölçüde şekillendirmiştir. Osmanlı Devleti ile Fransa arasında El Ariş Anlaşması'nın (1798) imzalandığı dönemde ve Napolyon'un Mısır'ı işgali sonrası çok sayıda Arap Muhacirin Antalya'ya göç ettiği bilinmektedir (Dinç, 2017a). Bununla birlikte Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanması sonrasında İngiltere'nin arabuluculuğu ile Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'ya Adana Valiliği'nin verilmesi, Akdeniz Bölgesi kontrolünün İbrahim Paşa'nın denetimine girmesini sağlamıştır. İbrahim Paşa'nın etkisiyle Antalya'nın liman ve ticaret potansiyellerinden faydalanmak, kereste ve hububat ticareti maksadıyla Arap Muhacirleri Antalya'ya göç ettirdiği bilinmektedir. Antalya'da ticaret ve zanaat odası başkanlığı, belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği, mahkeme üyeliği yapmış olan ve kereste ticareti ile Anadolu'nun dört bir yanına ismini duyuran Ömer Lütfi Efendi Lülü (1859-1912) bahse konu Arap kökenli insanlardan birisidir (Dayar, 2016: 30; Demir, 2022b: 81).

Dinç (2017a: 178) Tanzimat Dönemi cizye defterlerine göre Antalya'da yaklaşık olarak 1400 gayrimüslim erkek bulunduğunu ve Antalya'daki gayrimüslim nüfusun yaklaşık olarak 2800 ila 3000 kişi arasında olduğunu değerlendirmektedir. 19. yüzyıl ortalarında Antalya nüfusunun tahminen 15.000 ile 18.000 arasında olduğunu değerlendiren Özdemir (1992: 164) geri kalan nüfusun Müslüman toplumu kapsadığını belirtmiş, gayrimüslim nüfusun, toplam nüfusun %4 ila %5'ini kapsadığını aktarmıştır. "Nüfus kayıtlarına göre 1831 yılındaki nüfus kayıtları incelendiğinde Antalya çevresinde 173, Finike Hasyurt civarında 28, Murtuna ve Gebiz civarında 89 Abdalın yaşadığından bahisle Antalya'da takriben 290 Abdal bireyin yaşadığı söylenebilir." (Çakılcı, 2019: 95). Nüfus sayımında askerlik ve vergi politikaları için erkek nüfusun sayıldığı göz önünde bulundurulursa bu tarihlerde erkek nüfusun yanında kadın nüfusla beraber Antalya'da yaklaşık 580-600 Abdal bireyin yaşadığı değerlendirilebilir.

3193 sayılı nüfus defteri Elmalı Kazası'nın nüfusunu göstermektedir. Elmalı'da 1831 nüfus sayımında Abdallar adında bir mahalle bulunmaktadır. Bu mahallenin nüfusu ise 15 kişidir (Ak, 2014b: 19). Abdallar Mahallesi'nde 1840 senesinde 5 hane ve 11 nüfus; 1845

senesinde 5 hane ve 13 nüfus bulunmaktadır (Durgun, 2014: 145). "Elmalı'da bulunan Abdallar Mahallesi'nde yaşayan Abdalların bir kısmının adlarının üzerine mim harfi konulurken bunların haricindeki Abdallar ve Tahtacılar için bir işaret konulmamış olmasına bakılırsa askerlik adına bir yükümlülükleri olmadığı anlaşılmaktadır." (Ak, 2014b: 18).

Temettuat kayıtları incelendiğinde 1840'lı yıllardan itibaren Teke Yöresi, Antalya civarında göçebe bir şekilde yaşayan Abdallardan senede bir defaya mahsus olmak üzere 80 kuruşluk miri vergi toplandığı görülmüş olup, günümüz Antalya, Muratpaşa Belediyesi sınırları içinde yer alan "Zeytinköy" olarak ifade edilen ve günümüz Kızılarık Mahallesi, Gebizli Mahallesi, Doğuyaka Mahallesi ve Yeşildere Mahallelerinin kesiştikleri alan civarında kışlayan Abdallardan çadır başına 33 kuruşluk kışlakiye vergisi alınmıştır (Çakılcı, 2019: 96). Ayrıca temettuat kayıtlarında dikkat çeken husus ise Abdalların zimmetine kayıtlı herhangi bir taşınmaz mal, mülk ve arazinin olmamasıdır. Abdallar açısından 1841 yılındaki nüfus kayıtlarını 1831 nüfus kayıtlarından ayıran önemli unsur, 1841 yılında Abdalların Antalya'nın Kuzey Doğu'sunda bulunan Zeytinköy civarında yaşadıklarını yansıtması olmuştur. Şehir merkezine uzak olmayan böyle bir yerleşkede yaşamlarını sürdüren Abdalların ise şehrin sosyal ve ticari hayatından soyutlanamayacağı düşünülmektedir.

1841 yılı temettuat defteri kayıtlarına göre Zeytinköy çevresinde göçebe yaşayan Abdallar daha çok dana, inek, eşek, tay ve beygir gibi büyükbaş hayvancılıkla meşgul olan ve bu hayvanları göç etme, taşınma işlemleri sırasında kullanan bir topluluktur (Çakılcı, 2019: 97; Doğan, 2018a: 202). Bir takım ihtiyaçlarını büyükbaş hayvanlardan temin edebilen Abdallar, hayvan ticareti, kalaycılık, sele, sepet yapımı ve satımıyla uğraşmışlardır.

1930'lu yıllarda Antalya, Zeytinköy'de Abdallar üzerine incelemelerde bulunan Atabeyli Naci Bey, yapmış olduğu etnografik incelemelerde Zeytinköy'de yaşayan Abdalların Çingene isnadını reddettiklerini; Anadolu'da yaşayan diğer Alevi zümrelerden ayin, gelenek bakımından bir farkı olmadığını belirtmiştir. Karayağmurlu Ocağı'na bağlı olan bu Abdallar Muharrem Ay'ında Hz. Hüseyin anısına yas tutmaktadır. Alevilik inancını benimsemiş Abdallar, kapalı bir topluluk yapısına sahiptirler. Hatta görüşmeler esnasında Abdallardan birisinin Dede Korkut Oğuznamelerinden Deli Dumrul Hikayesi'ni anlatıyor olması, kültürel ve köken bakımından Abdalların Oğuz Boylarına uzak kalmadığını yansıtmaktadır (Köprülü, 2004: 356). Ayrıca Zeytinköy'de yaşayan Abdal zümrelerinin şenlik, düğün, güreş ve bayramlarda davul, zurna çalgıcılığı yaptıkları rivayet edilmiştir.

Şura-ı Devlet (Danıştay) kararıyla daha önceden askere alınmayan Müslüman "Kıptî ler"in askere alınması emri Abdallar açısından oldukça önemlidir. Abdal ve Tahtacı taifelerinin diğer Müslüman unsurlardan ayrı olmaksızın askere alınma girişimi karşısında her

iki zümre Osmanlı merkezi yönetimine ortak telgraf yollamışlardır (Ulusoy, 2011: 131). 1873 yılında gönderilen telgrafta Abdallar ve Tahtacılar Kıptî olarak sayıldıklarını fakat Müslüman olmadıklarını belirterek askere alınmamaları gerektiğini anlatmışlardır. Nitekim Müslüman oldukları halde mevcut zümrelerin güvenlik endişesiyle askere alınmamak için bu beyanda bulundukları düşünülebilir. Bu gelişmeler karşısında Şura-ı Devlet (Danıştay) genel nizama ve adaba zarar vereceği endişesiyle Kıptî taifesinden olan Abdalların ve Tahtacıların askere alınmalarını bir süre erteleme kararı almıştır (Çakılcı, 2019: 101).

Göçlerin yaygınlaştığı 19. yüzyılda, Kafkaslardan Balkanlar'dan Anadolu topraklarına yönelen göçler karşısında Anadolu coğrafyasının etnik, dinsel ve kültürel yapısı büyük ölçüde değişikliğe uğramıştır (Habiçoğlu, 1993: 101; Akgündüz, 1998: 99). Farklı etnik ve kültürel kimliklere sahip olmalarına rağmen, Anadolu Yarımadası'na göç eden bireylerin ortak özelliği Müslüman olmaları olmuştur (Aygül ve Demir, 2021: 268). Müslüman zümrelerden Çerkes, Arnavut ve Boşnak gibi etnik unsurların Kıptî taifesine dâhil edilmemiş olması ve göçmen Müslümanlara "Muhacir" adı verilmiş olması düşünülmesi gerekli bir husustur. Nitekim Abdallar ve Tahtacılar nüfus defterlerine Kıptî olarak kaydedilmişlerdir. Abdallar gibi peripatetik zümrelerin soy, klan ve sosyal grup gibi toplumsal ve kültürel birliklerini korumuş olması (Yılgür, 2015b: 28) göçebe yaşam tarzı, ahlak anlayışları Abdalların toplumda öteki olarak konumlanmalarına sebep olmuştur.

19. yüzyılda Abdalların Antalya'da tarihsel varlıklarına ışık tutan diğer önemli belge, 3229 numaralı nüfus defteri kayıtlarıdır. 1858 tarihli belgede Teke Sancağı'na bağlı Antalya Kazası'nda 247 meskûn nüfus, Finike Kazası'nda 91 meskûn nüfus, Beşkonak Kazası, Serik'te 67 meskûn nüfus, Kaş, Kalkan Kazası'nda 3 meskûn nüfus, Elmalı Kazası'nda 45 meskûn nüfus olmak üzere 453 Abdal nüfusun yaşadığı değerlendirilmektedir[4]. Düşünülmesi gereken husus 3229 sayılı nüfus defterinde erkek nüfusun sayılmış olmasıdır. Buradan hareketle Teke Sancağı'na bağlı beş kazada kadın ve erkek toplamda 900 civarında Abdal nüfusun yaşadığı değerlendirilebilir. Ayrıca sayılan nüfusun meskûn yani yerleşik yaşama geçtiği düşünüldüğünde Abdalların bir kısmının da göçebe olduğu düşünülebilir. Nitekim kayıtlarda Abdalların yıllık 4.000 kuruşluk kışlakiye vergi mükellefi olması bu tezi doğrular niteliktedir.

Tablo 1: 3229 Numaralı Nüfus Defterine Göre Abdal Nüfusu

Teke Sancağı'na Bağlı Kazalar	**Hane Sayısı**		**Meskûn Nüfus**	**Hane Başı Düşen Yıllık Vergi**
	Atik	**Yeni**		

[4] Prof. Dr. Güven DİNÇ'e Osmanlıca metinlerin çevirisindeki yardımlarından teşekkür ederim.

		Kurulmuş		
Antalya Kazası	89	29	247	110 Kuruş
Finike Kazası	29	23	91	110 Kuruş
Beşkonak Kazası (Serik)	28	12	67	110 Kuruş
Kalkanlu Kazası (Kaş)	1	1	3	110 Kuruş
Elmalı Kazası	13	7	45	110 Kuruş
Toplam	160	71	453	231 hane için 25.410 Kuruş

Ak'ın (2014) 1915 senesine ait Antalya nüfus yapısı çalışmasında Antalya'daki Abdallardan bahsetmektedir. "1915 senesinde altı tanesi Gayrimüslim Mahallesi olmak üzere toplamda Antalya'da 36 mahalle bulunmakta olup; Antalya'ya bağlı 37 köy, 5 Yörük oymak ve obası ile yörede kendilerini genellikle Abdal olarak niteleyen 1 Kıptî topluluğu bulunmaktadır" (Ak, 2014a: 312). Dinç'e (2017a) göre Kıptî taifesinden sayılan zümrelerin Kıptî olarak nitelenmesinin sebebi bu toplumsal grupların millet olma vasıflarını kazanamamalarıdır. Sosyoekonomik bağlamda göçebeliği benimsemiş bu zümreler belirli bir hizmet, zanaat veya ürün sunumu karşılığında yaşamlarını sürdürmüşler; iç evlilikler, diğer toplumsal gruplarla sınırlı kültürel ve ekonomik ilişkiler kurmuşlardır.

> "1915 yılına ait Teke Sancağı'nın nüfus verilerinin incelendiği çalışmada Antalya Kazası nüfusunun tahminen 40.000 kişi olduğu, Antalya Kazası'na bağlı Kemer Nahiyesi'nin tahminen 4.000, Serik Nahiyesi'nin yaklaşık 15.500, Kızılkaya Nahiyesi'nin yaklaşık 6.200, Gebiz Nahiyesi'nin 6.000, Millü Nahiyesi 6.600, Korkudili Kazası yaklaşık 23.500, Alaiye Kazası yaklaşık 21.500, Manavgat Kazası yaklaşık 11.500 kişilik nüfusa sahip olduğu görülmektedir." (Ak, 2014a: 314, 329).

Nüfus defteri kayıtlarında Kıptî kimliği ile tanımlanan Abdallar; nüfus defterlerine Yörükler ve diğer yerleşik unsurlarla ayrı ayrı kaydedilmişlerdir. Serik, Gebiz civarında Yörüklerle birlikte yaşamalarına karşın Abdalların Yörük aşiretleri ile aynı deftere kaydedilmediği anlaşılmıştır. Antalya Kazası'nda Sekçi Kıptîyan olarak tabir edilen yerleşke veya mahallede 43 erkek 50 kadın olmak üzere toplumda 93 kişi yaşamaktadır. Alaiye (Alanya) Kazası'nda 10 erkek, 14 kadın toplamda 24 Kıptî yaşarken Manavgat Kazası'nda Hacıisalı Maa Kıptîyan taifesinde 501 erkek, 537 kadın yaşamaktadır (Ak, 2014a: 326). "Kıptî olarak bahsedilen Abdal taifesinden Elmalı Kazası'nda 131 erkek ile 125 kadın yaşamakta, Kaş Kazası'nda Gelemiş Kiptîyan'ları yaşamakta olup 48 erkek, 52 kadın nüfusları bulunmaktadır." (Ak, 2014a: 334, 336). Dolayısıyla Kıptî olarak tanımlanan sosyal grupların Abdal olduğundan bahisle 1915 yılında Antalya'da kadın ve erkek Abdal nüfusunun

takriben 1511 kişi olduğu söylenebilir. Bu nüfus sayımı verilerine göre Antalya'da yaşayan Abdalların Alanya, Manavgat, Serik, Elmalı ve Kaş gibi yerleşkelerde bulundukları söylenebilir.

Nüfus sayımlarının milliyet ve din esasına bağlı kalmak üzere tutulduğu anlaşılmaktadır. Sayım ve vergi memurları tarafından Abdal zümreleri, Teke Sancağında yaşayan Rumlardan ayrı bir şekilde Müslüman nüfus kayıtları altında sayıldıkları anlaşılmaktadır. Yilgür'e (2015a: 35) göre Osmanlı Devleti, Müslüman ve Gayrimüslimler dışında Kıptîleri üçüncü bir nüfus grubu olarak kabul ederek Kıptîlere özgü bir vergilendirme sistemi uygulamıştır. Bu bağlamda Kıptîlerin Kıptî olarak sınıflandırılmalarında ne tür bir kategorizasyon ve ölçüt kullanıldığı net olarak bilinmemekle birlikte peripatetik özelliklerinin ve göçebe yaşam tarzına sahip olmalarının etkili olduğu düşünülmektedir.

1831 ve 1841 yıllarına ait olan nüfus kayıtları ve temettuat defterleri Abdalların Antalya bölgesinde yaklaşık olarak iki yüz yıl kadar tarihleri bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu bakımdan Zeytinköy Antalya'da önemli Abdal nüfusun barındığı bir yerleşke olarak ön plana çıkmaktadır. Arşiv kayıtlarına göre Abdalların ve Tahtacıların bir kısım tavattun yani yerleşik bir kısmı da geşt ü güzar eden yani göçebe bir topluluk olduğu belgelerden anlaşılmaktadır. Osmanlı Devletine yılda seksen kuruş miri vergi ödeyen Teke Sancağı Antalya civarında göçebe yaşayan (geşt ü güzar) Abdallar ayrıca 33 kuruştun oluşan çadır başına kışlakiye vergisi ödemişlerdir (Çakılcı, 2019: 96).

1831 sayımında Antalya civarında 173 nüfus bulunurken 1841 sayımında bu sayının 183'e yükseldiği anlaşılmaktadır. 1841 nüfus kayıtlarında kadın nüfusun sayıma dahil edilmediği düşünüldüğünde 1841 yılında Zeytinköy'de yaklaşık 366 Abdal bireyin yaşadığı değerlendirilebilir (Çakılcı, 2019: 96). Temettuat kayıtlarında Abdalların zimmetlerine kayıtlı herhangi bir taşınmazın olmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca eşek, beygir, tay, dana ve inek gibi hayvanları bulunan Abdalların geçimlerinde hayvancılığın önemli payı olduğu düşünülmektedir. Hayvancılık yanında çalgıcılık, sepetçilik, kalburculuk, toplayıcılık, tahta kaşık yapımı ve kalaycılık gibi işlerle ilgilenen Abdallar, büyükbaş hayvanlarla eşyalarını taşımışlardır. 1841 yılındaki tarihi vesikada tahminen sayılarının 600 kişi olduğu değerlendirilen Abdallar, 1915 nüfus verilerine göre Antalya'da yaklaşık 1511 kişidirler.

1831 nüfus kayıtlarında bahse konu Abdalların yaşadıkları yerler olarak tarif edilen Finike Hasköy, Gebiz civarı ve Antalya çevresinde halen Abdal bireylerin yaşadıkları alan araştırmasıyla da teyit edilmiştir. 1841 nüfus kayıtlarında ise Abdalların Zeytinköy civarında yaşadıkları anlaşılmaktadır. Alan araştırması kapsamında Zeytinköy, Yeşildere Mahallesi Muhtarı Hasan Ali Hakikat ve Zeytinköy Anadolu Aleviliğini Yaşatma ve Geliştirme Derneği

Başkanı Fatma Hakikat ile yapılan görüşmelerde Zeytinköy'de yaklaşık 900-950 Abdal hanesinin bulunduğunu belirtmişlerdir. Aynı şekilde Finike Yuvalı 'da yaşayan Karayağmurlu Ocağı Dedesi Haydar Demirayak ve Kâfi Baba ve Abdal Musa Kültürel Mirasını Araştırma Koruma ve Yaşatma Derneği Başkanı Zeki Güzel ile yapılan görüşmede Antalya'da yaklaşık 600-650 hane ile Finike Yuvalı'da kabalalık nüfusları olduğunu belirtmeleri oldukça değerlidir. Saha araştırmasında Serik, Gebiz Mahallesi'nde yaşayan ve Karayağmurlu Ocağına bağlı Abdallarla yapılan görüşmelerde Zeytinköy ve Finike'de akrabaları bulunduklarını belirtmeleri nüfus defterleri kayıtlarını doğrular niteliktedir.

1930'lı yıllarda Atabeyli Naci Bey'in Antalya Zeytinköy'de yaptığı çalışmada oldukça işlevsel bilgiler içermektedir. Karayağmurlu Ocağı'na bağlı olduğunu belirten Abdalların Alevilik inancına sahip olduğunu belirten Naci Bey, Abdalların Abdal Musa, Kaygusuz Abdal, Pir Sultan Abdal ve Hacı Bektaş Veli'ye karşı derin bir sevgi beslediklerini belirtmiştir (Köprülü, 2004: 356). Araştırmada düşünülmesi gereken hususlardan birisi de Atabeyli Naci Bey'in belirtmiş olduğu hususlar ve Abdallara dair bilgilerin Karayağmurlu Ocağı Dedesi Haydar Demirayak, dernek başkanları ve mahalle muhtarının vermiş olduğu bilgilerle uyuşması olmuştur. Kendilerinin Türk ve Alevi-Bektaşi Müslüman olduğunu, Türkçe dışında başka bir dil konuşmadıklarını ifade eden Abdallar, çingenelik isnadını kesin bir dille yalanlamışlardır. Arşiv kayıtlarında Antalya'da Abdalların yaşadıklarının belgelenmesi çalışmanın daha somut ve gerçekçi bir temele dayandığını ortaya koyması yönüyle önemlidir. Arşiv kayıtları yani nüfus defteri ve temettuat defterlerinden Abdalların göçebe bir topluluk oldukları anlaşılmakla beraber, yaşadıkları yerler, fiziksel karakteristikler, gayrimenkul bilgisi, vergi yükümlülükleri, mesleki ve iş faaliyetleri hakkında da bilgi edilmiştir. Ayrıca alan araştırmasında görüşülen bireylerin arşiv kayıtlarında belirtilen yerlerde yaşadıkları görülmüştür.

2.6. Abdalların Antalya'da Coğrafi Dağılımları

Yapılan çalışmada Abdalların Antalya'da yaşadıkları yerler tespit edilmiştir. Antalya Abdallarının yaşadıkları yerleşim birimleri tespit edilmeye çalışılırken karşılaşılan en önemli sorun çevrelerince Abdallara Çingene isnadı yapılması olmuştur. Abdalların yaşadıkları bölgede Çingene olarak bilinmesine karşın Abdalların Çingenelik isnadını kabul etmedikleri gözlemlenmiştir. Kendi aralarında topluca belirli bölgelerde ikamet etmeye özen gösteren Abdalların, Antalya'da yaşadıkları yerleşim birimleri şu şekilde ifade edilebilir;

1. Antalya, Muratpaşa İlçesi, Zeytinköy (Yeşildere Mahallesi, Kızılarık Mahallesi, Doğuyaka Mahallesi, Gebizli Mahallesi)

2. Antalya, Finike İlçesi, Yuvalı Mahallesi
3. Antalya, Serik İlçesi Gebiz Mahallesi
4. Antalya, Serik İlçesi Kökez Mahallesi
5. Antalya, Serik İlçesi Merkez Mahallesi
6. Antalya, Manavgat İlçesi Çayyazı Mahallesi
7. Antalya, Manavgat İlçesi Bereket Mahallesi
8. Antalya, Manavgat İlçesi Bayır (Yayla) Mahallesi
9. Antalya, Manavgat İlçesi Aşağı Işıklar Mahallesi, Ulualan Mevkii

Resim 1: Antalya'da Abdalların yaşadıkları Yerleri Gösterir Harita

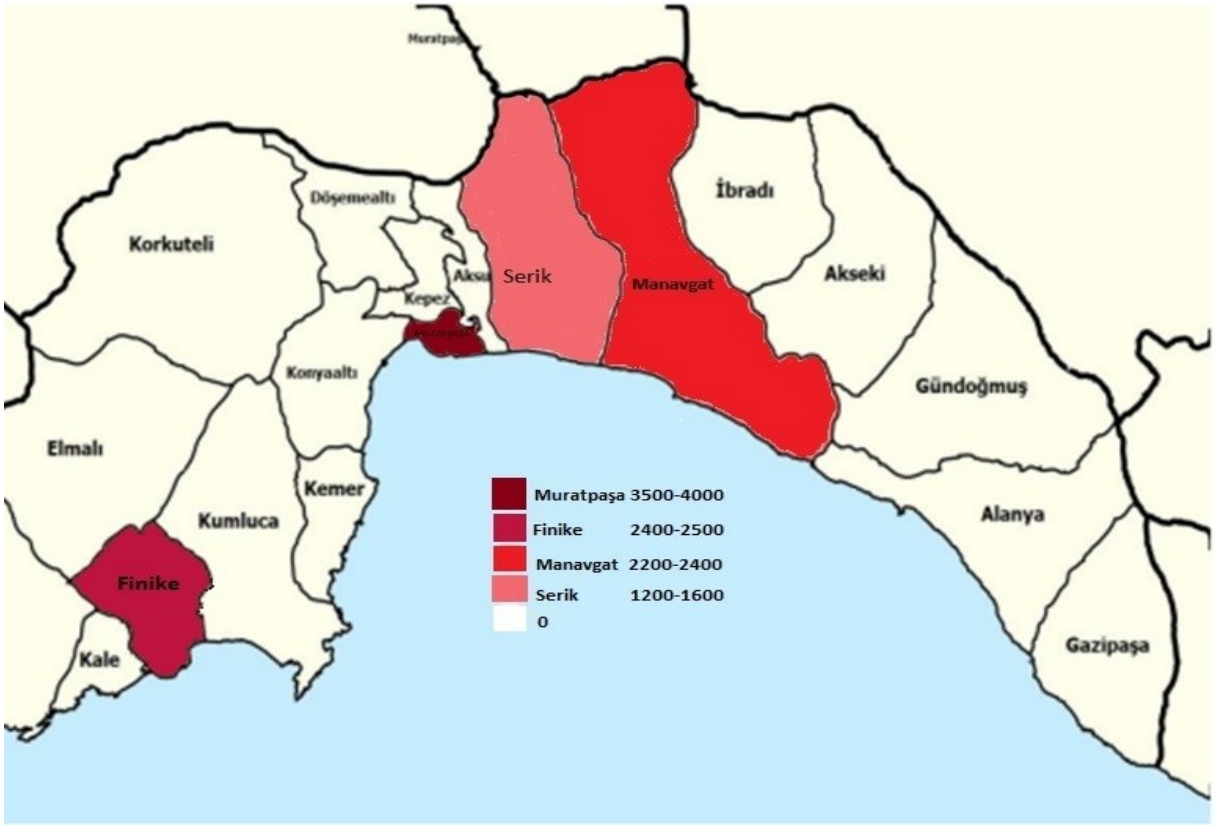

Tarihi vesikaların doğruladığı üzere Zeytinköy, Finike Hasyurt ve Yuvalılar ile Serik'in Gebiz ve Murtuna arasında halen günümüzde de Abdalların yaşadıkları görülmüştür. Bunun dışında Serik, Merkez ve Kökez Mahalleleri, Manavgat İlçesi Çayyazı, Bayır (Yayla), Bereket ve Aşağı Işıklar Mahallelerinde Abdalların ikamet ettikleri öğrenilmiştir. Yaşadıkları bölgelerde Abdalların müstakil evlerde ve birbirlerine komşu oldukları anlaşılmıştır. Abdalların yaşadıkları bölgelerin şehrin merkezine uzak, belirli bir bölgede mekânsal olarak kümelendikleri görülmüştür.

2.6.1. Muratpaşa Zeytinköy

Antalya'nın Kuzey Doğu'sunda bulunan Zeytinköy, Muratpaşa İlçesi sınırları içinde yer almaktadır. 1841 tarihli vesikada Zeytinköy Karyesi yani Osmanlı Devleti kayıtlarında Karye-köy olarak ifade edilen bölge, günümüzde Yeşildere Mahallesi, Doğuyaka Mahallesi ve Kızılarık Mahallelerinin kesiştikleri alanda yer almaktadır. Halk arasında Yeşildere Mahallesi için Zeytinköy tabirinin kullanıldığı bilinmektedir. Varoş bir gecekondu bölgesi olan Zeytinköy, halk arasında bir takım asayiş olayları ile anılan bir yerleşkedir.

Abdalların Antalya'da yoğun olarak bulunduğu bir yerleşke olan Zeytinköy'de Abdalların Alevilik inancı ve pratiklerini yaşatabilecek Hacı Bektaş Veli Kültür Merkezi içinde bir cemevi bulunmaktadır. Ayrıca kültür merkezi içinde Abdallar tarafından 2010 senesinde kurulmuş Zeytinköy Anadolu Aleviliğini Yaşatma ve Geliştirme Derneği bulunmaktadır. Zeytinköy'de cemevi bulunmasına karşın Karayağmurlu Ocağı'na bağlı olan Abdalların dedesi Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşadığından Zeytinköy'de yaşayan Abdallar düzenli olarak cem ibadeti yapamamaktadır. Abdalların Doğuyaka Mahallesi'nde kendilerine ait ve sadece Abdalların defnedilebildiği bir mezarlık alanları bulunmaktadır. Bölgede yaşayan Abdalların kanaat önderleri; Yeşildere Mahallesi Muhtarı ve Anadolu Aleviliğini Yaşatma ve Geliştirme Derneği Başkanı sayılabilir. Yeşildere Mahallesi'nde düzenlenen mevlit, sünnet, cenaze, kız isteme, iş bulma, kutsal kabul edilen mekanların ziyareti ve Muharrem Ayı etkinlikleri bu kişilerin bilgisi dahilinde, yönlendirmeleriyle organize edilebilmektedir.

Resim 2: Zeytinköy'de ekmek yapan Abdal Kadınlar

Abdalların kurduğu dernek, bölgede yaşayan Abdalların yaşamlarını kolaylaştırmaya çalışmakta, yerel yönetimlerle sağlıklı ilişkiler kurabilmektedir. Abdalların Alevilik inancı ve değerlerini yaşatmaya çalıştığı bu dernek, Abdalların gündelik yaşamlarına her yönden katkı sunmayı amaçlamaktadır. Yeşildere Mahalle Muhtarı ile yapılan görüşme ve sözlü kaynaklardan edinilen bilgiler doğrultusunda Zeytinköy'de takriben 900-950 Abdal hanesi bulunduğu değerlendirilmektedir. Zeytinköy'de nüfusun önemli bir kısmı Muratpaşa Belediyesi ve Antalya Büyükşehir Belediyesi'nde istihdam olmaktadır.

"Nüfusumuzun az olduğunu söyleyemem. Tahminimce 4.000'e yakın Abdal nüfusumuz var Yeşildere Mahallesi'nde. En azından CHP'ye üye 3.500 kişinin olduğunu iyi biliyorum, buradan hareket edersen nüfusumuzun 4.000'e yakın olduğu belli oluyor." (A1).

Yaklaşık nüfuslarının 3.600-4.000 olduğu tahmin edilen Abdallar; çalgıcılık, geçici tarım işçiliği, pazarcılık, kahvehanecilik, küçük esnaflık, berberlik, manavlık, inşaat bekçiliği, turizm otelcilik, belediyede işçilik ve şoförlük gibi işlerle uğraşmaktadır. Abdal kadınlar ise sera işçiliği, nar, limon, portakal ve zeytin toplama işlerini yapabilmekte; haftalık ya da gündelik yevmiye kazancı ile ev bütçesine katkı sağlayabilmektedir. Yeşildere Mahallesi

nüfusunun 5.600 civarında olduğu göz önüne alınırsa yaklaşık 4.000'e yakın nüfusları ile Abdalların mahalle nüfusunun %71'ini oluşturduğu düşünülebilir.

Genel olarak sosyoekonomik düzeyi düşük olan Yeşildere Mahallesi'nde Abdallar müstakil evlerde yaşamaktadır. Gecekondu görünümlü, sıvasız ve boyasız olan evlerin, yeni yapılar olduğu söylenemez. Bu evlerin tapu sorunu olması sebebiyle Muratpaşa Belediyesi ile Abdallar arasında tapu ve imar açısından bazen sorunlar yaşandığı öğrenilmiştir (A1). Alan araştırmasında Zeytinköy'de yaşayan 10 bireyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Zeytinköy'de yaşayan Abdallar değerlendirildiğinde çevrelerince "Zeytinköylü" olarak anılan Abdalların eğitim düzeyi ve gelir seviyeleri düşük kimseler olduğu söylenebilir. Zeytinköy'de yaşayan 10 Abdalla yapılan görüşmede; aralarında 1 üniversite mezunu dışında çoğunluğun ortaokul ve ilkokul mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Abdal kadınları ise haftalık ya da günlük yevmiye usulü tarım ve sera işçiliği, pazarcılık, temizlik işlerine gidebilmekte; yılbaşı öncesinde kapılara asılan kapı süsü işleriyle meşgul olabilmektedir. Genellikle eğitim düzeyleri düşük olduğundan Abdalların teknik bilgi ve beceri gerektiren iş ve meslek dallarında çalışamadığı söylenebilir. Bu sebeple Zeytinköy'de yaşayan Abdalların bedenen yapılan işlere yöneldiği görülmüştür. Zeytinköy'de yaşayan Abdalların çalışma yaşları 18-60 olarak değerlendirilebilir. Zeytinköy'de yaşayan Abdalların toplumsal hayatta karşılaştıkları sorunların başında ayrımcılık, inanç ve ekonomik sorunlar gelmektedir.

> "Sosyal yaşamda karşılaştığımız en büyük sorun, ayrımcılık. Bizim Abdallar kanaatkâr insanlardır. Belediyede çalıştıkları için seviniyorlar ama belediyelerde en kötü, zor işleri de Abdallar yapıyor. Abdallar, belediyede temizlik, mezarlık hizmeti, park ve bahçeler vs. işlerde çalışıyor. Eğitim hayatımız da çok farklı değildi. Okulda öğretmen, Abdal çocukları bir tarafta otursun derdi. Küçücük çocuk bu, kime zarar olacak ki? Yani toplumun büyük kısmı bizi yabancı gibi görüyor, bu sorun okulda başlıyor ve iş yaşamında ilerde devam ediyor. Özel sektörde dışlandığımız için bizimkileri işe almıyorlar ama dernek bir yere kadar yetişebilir. Bu konuda devletimizin desteğine ihtiyacımız var." (A31).
>
> "İnanç yönünden kimlik istiyoruz. Cemevinin tabelası var ama devletimizin desteğine ve yardımına muhtacız. Bölgedeki gençlerimiz hep işsiz, bu defa kötü yola sürükleniyorlar. Bir ömür boyu çalgı çalarak nasıl geçinebilir bu insanlar? Artık salon düğünleri moda oldu, bizimkilere eskisi gibi iş çıkmıyor. Kış mevsiminde çalgı işleri de az olduğundan kışın hep perişandır buranın insanları." (A40).
>
> "En büyük sorun dışlanmamız. Dışlandığımız için iş bulma konusunda da sorun yaşıyor gençlerimiz. Buranın insanı genelde Gültekin İlkokulu'na yollar çocuğunu. Okulda başlar ayrımcılık, meslek hayatında gelecekte devam eder. Bizi başka bir soy ya da ırk gibi gören çok kimse var. Alışmak iyi bir şey değil ama zaman içinde alışıyor insan bunlara." (A4).

"Dedemiz, Finike'de yaşadığından perşembe akşamları düzenli cem yapamıyoruz." (A30).

Genellikle tek eşli ve endogami yani iç evlilik türünün yaygın olduğu Zeytinköy'de yaşayan Abdalların büyük kısmı hem komşu hem de akraba sayılabilir. Görücü usulü evliliklerin yaygın olduğu Zeytinköy'de kız kaçırma olayları da yaşanabilmektedir. Genellikle 3 ya da 4 çocuklu ailelerin bulunduğu Yeşildere Mahallesi, Antalya'da kalabalık Abdal nüfusunu barındıran bir yerleşkedir. Düşünülmesi gereken husus ise bu yerleşkede iç evlilik yapısının bir tercih değil zorunluluk haline gelmiş olmasıdır. Abdallar toplumun bir kısmı tarafından inanç, yaşam tarzı, meslek vb. faktörler sebebiyle dışlandıkları için kız alıp verme ilişkilerini grup içinde yapmak zorunda kalabilmektedir. Erken yaşlarda yapılan bu evlilikler genellikle mahalle ya da sokak arasında düğünlerle gerçekleşebilmektedir. Finike ile kıyaslandığında Yeşildere Mahallesi'nde başlık parası adetinin artık kalktığı söylenebilir. Zeytinköy'de var olan diğer bir toplumsal sorun ise, uyuşturucu madde bağımlılığı, kullanımı ve asayiş olaylarının varlığıdır.

"Değerlerimizi korumak için derneğimiz var ama bu derneği kalkındıracak insan yetiştiremiyoruz. Akşam belli bir saatten sonra gelin, sizi aracımla Zeytinköy'de dolaştırayım. Bazı gençlerde madde bağımlılığı var ve bu durumla baş edilemiyor." (A18).

"Mahallemize dışardan ve farklı şehirlerden yoğun göç var. Burada yaşanan her şey Abdallara mal ediliyor ama bütün insanları aynı şekilde görmek yanlış. Bu bakış açısı da ön yargıdan kaynaklanıyor." (A39).

Doğu ve Güney Doğu Anadolu'dan göç alan Yeşildere Mahallesi'nde heterojen bir sosyokültürel yapı hakimdir. Bir takım asayiş olayları ile kamuoyunun gündemine gelen bölgede çok sayıda metruk bina ve gecekondu yapıları yer almaktadır. Yeşildere Mahallesi'nde bilinen belli başlı aileler Hakikat, Ünder, Tat, Kırkuşu, Balıkyemez, Çetin, Dere, Toprak, Pını, Sel, Çelik, Dikme, Karalar, Yılmaz, Taşlı, Çalışcı, Kartal, Bür, Çarıklıoğlu, Altıntaş ve Akbabalar olarak sayılabilir.

2.6.2. Serik Gebiz Mahallesi

Serik, Gebiz Mahallesi Antalya'ya yaklaşık 45 km. mesafede bulunmaktadır. Serik İlçesi Gebiz Mahallesi'nde Yörüklerle birlikte yaşayan Abdalların temel geçim kaynağı müzisyenliktir. Bölge halkının nişan, güreş, düğün ve sünnet törenlerinde davul, zurna, piyano ve keman gibi müzik aletleri çalan Abdallar, müzik üretimi yaparak geçimlerini sağlamaktadırlar. Müzisyenlik dışında geçici tarım işçiliği (nar, limon ve zeytin toplama), özel güvenlik, mobilyacılık, muhasebecilik, marangozluk, sepetçilik ve kalaycılık gibi işlerle uğraşan Abdallar da bulunmaktadır. Abdalların çalışan yaş grubu 18-60 olarak ifade edilebilir.

Gebiz Mahallesi'nde Abdalların ibadet edebilecekleri bir cemevi ve dedeleri bulunmamaktadır. Karayağmurlu Ocağı'na bağlı olan Abdalların Gebiz Mahallesi'nde yaklaşık 25 hanesi bulunmaktadır. Gebiz Mahallesi'nin yaklaşık 2.200 nüfusu olduğu göz önüne alınırsa Abdalların tahminen 100 nüfusları ile Gebiz Mahallesi'nin %4'lük bir nüfusunu oluşturduğu düşünülebilir. Gebiz Mahallesi'nde Abdalların kendilerine ait ve sadece Abdalların gömülebildiği bir mezarlık alanları bulunmaktadır. Abdallar, dedeleri ile iletişim sağlayamadıklarından cenaze, ölü yıkama, mevlid, vb. işlerde camii imamına başvurarak işlerini gerçekleştirebilmektedir. Çevredeki komşularıyla sağlıklı ilişkiler kuran Abdalların, eğitim düzeyleri orta ve üst seviyededir. Alan araştırmasında görüşülen Abdallar arasında eğitim düzeyinin en yüksek olduğu yerleşkelerden birisi de Serik, Gebiz Mahallesi'nde yaşayan Abdallar olmuştur. 9 bireyle yapılan görüşmede çoğunluğun lise mezunu olduğu hatta alan araştırmasında karşılaşılan iki üniversite mezunu görüşmeciden birisinin de Gebiz Mahallesi'nde yaşadığı anlaşılmıştır.

Büyük kısmı çalgıcılık yapan Abdalların kış mevsiminde işsiz kaldıkları söylenebilir. Kadınlar ve bazı erkekler bu dönemlerde geçici tarım işçiliği, tohumculuk, fidecilik ve sebze hasatı gibi işlere giderken bazı Abdallar sipariş üzerine sepetçilik ve tahta kaşık oymacılığı yapabilmektedir. Gebiz Mahallesi'nin üst taraflarında topluca bir sokakta ikamet eden Abdalların nerdeyse tamamı birbiriyle akraba ve komşudur. Kendi kültürel karakteristikleri ve inançlarını koruyan Abdallar, dışardan kız alıp vermemekte evlilikleri kendi akrabaları arasında yapabilmektedirler. Gebiz Mahallesi'nde yaşayan Abdalların ortalama iki ya da üç çocuk sahibi ailelerden oluştuğu söylenebilir. Erken yaşlarda yapılan evlilikler ve düğünlerin kır düğünü şeklinde mahalle ya da açık alanda yapıldığı söylenebilir. Grup içi evliliklerin yaygın olduğu Gebiz Mahallesi'nde Abdallar; Serik, Manavgat ya da Finike'deki akrabalarından eş seçimi yapabilmektedirler.

"Öğretmen olan oğlum, Sünni bir kızla evlenmek istedi. Ben bu durumun kültürümüze ve inancımıza uygun olmadığını söyledim. Kendi kültürümüzden birisiyle evlenmesi daha uygun olur diye düşündük." (A16).

Zeytinköy, Finike ve Manavgat'ta yaşayan Abdalların akrabaları olduklarını belirten Gebiz Mahallesi'nde yaşayan Abdallar, maddi ve manevi yönden birbirlerine destek çıkmaktadırlar. Ayrıca Gebiz Mahallesi'nde yaşayan Abdallarda kahvehane kültürünün yaygın olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Abdallar için kahvehane sosyalleşme, oyun oynama, haberleşme, iş teklifi alabilme ve sohbet edebilme mekanıdır. Boş zamanlarında kahvehanede vakit geçiren Abdalların en çok rahatsız olduğu husus bölge halkı tarafından kahvehanede ve dışarda "teyzeoğlu" olarak anılmalarıdır. Ötekileştirilme ve

yabancılaştırılmanın farklı bir çeşidi olan bu kavram, Gebiz Mahallesi ‘nde yaşayan diğer insanlar tarafından sosyal söylemle üretilen bir ifadedir.

> “Kısaca, sen Abdalsın ve bizden değilsin diyorlar. Alevisin ve çalgıcısın demek istiyorlar. Bunu söylemenin ayıp olduğunu fark ediyorlar aslında ama kendilerinden birisi olarak görmüyorlar bizi. Teyzeoğlu ne demek? Benim adım belli, soyadım var. Ben bu ülkenin bir vatandaşıyım. Vergimi ödüyorum, askerlik görevimi yaptım. Kimseden bir aşağı kalır yanımız yok Allah’a şükür. İnsanları kibarca aşağılamak hiç hoş bir şey değil. Biz ne yaptık ki teyzeoğlu olduk?” (A13).
>
> “Komşularımızı sever, sayarız. Yıllarca birlikte yaşadık onlarla. Gidip kahvehanede istediğine sorabilirsin bizi. Bu zamana kadar kimsenin malını çaldık mı? Kimseyle kavga ettik mi? Tam tersine Abdallar konuksever ve cana yakın insanlardır. Geçenlerde beni jandarma karakolundan aradılar. Eşimin adına mahkemeden bir evrak gelmiş, gelip teslim almak için karakola davet ettiler. Telefonda kumandana bizim kimseyle davalık bir meselemiz olamaz, emin misiniz dedim. İsim ve soy isim benzerliği çıkınca gülüştük telefonda. O da şaşırdı biliyor musun? Çünkü herkes bilir ki hata yaparsak özür dilemesini biliriz. Kimsenin namusuna kötü gözle bakmayız, hak etmediğimiz şeyi asla almayız.” (A5).
>
> “İsmimiz belli ama adımız çıkmış bir kere Abdal diye. Abdal demiyorlar ama kibarca teyzeoğlu demeye getiriyorlar. Ayrımcılık doğru bir şey değil.” (A10).

Gebiz Mahallesi’nde yaşayan Abdalların eğitim düzeylerinin diğer yerleşkelerde yaşayan Abdallara nazaran daha iyi durumda olmasına rağmen sosyal ayrıştırma ve ötekileştirmeye maruz kaldıkları söylenebilir.

> “İki kızım var, çocuklar okuldan gelir sürekli ağlar, durur. Okula gitmek istemez. Meğer Abdal çocuğu diye saçını çeker, yüzüne tükürür ve taşla kovalarlarmış çocuklarımı. Duyar duymaz tedbir olarak kızlarımı ortaokuldan aldım ve açık öğretimde okudular. Abdalsak günahımız ne? Biz kimseye kötülük yapan insanlar değiliz ki. Öğretmen de sessiz kaldı bu yaşananlara. Çocuklarımın psikolojisi bozuldu, okul hayatını açıktan devam ettirerek liseyi bitirdiler sonradan.” (A8).

“Okulda ayrımcılık olmaz mı ya? Öğretmen Abdal çocukları farklı yerde bir arada otursun derdi. Diğer çocuklar bitli, Çingene der, biz dövmeye kalkarlardı. Biz korkumuzdan ne yapacağımızı bilemezdik. Küçücük çocuk nasıl akıl etsin bunları?” (A9).

“Abdal çocukları ayrı bir sırada otursun derdi öğretmenimiz.” (A6).

Gebiz Mahallesi’nde bir cemevi ya da dinsel bir liderleri bulunmayan Abdalların kanaat önderleri aile bireylerinin en yaşlı üyesi T.Y.’dir (A11). Kanaat önderi sayılabilecek en yaşlı üye kurban bayramlarında kurban kesimi, kız isteme, küsleri barıştırma ve belirli zamanlarda aile bireylerini bir araya toplama gibi işlevlere sahiptir. Gelir durumları asgari ücret ve alt seviyesinde bulunan Abdallar, bölgedeki zeytin toplama, fidecilik ve tohumculuk gibi işlerden de gelir elde edebilmektedir. Mevcut yaşadıkları yerlerde bundan yirmi sene

öncesine kadar ak çadırlarda yaşadıkları öğrenilen Abdalların yaşadıkları evler müstakil ve tapuludur.

2.6.3. Serik Kökez Mahallesi

Abdalların Antalya'da ikamet ettikleri yerleşkelerden birisi de Serik İlçesi Kökez Mahallesi'dir. Serik Merkez Mahallesi ile sınır olan bu yerleşkede sözlü kaynakların verdiği bilgiler doğrultusunda yaklaşık 200 Abdal hanesinin, 650-800 nüfusun yer aldığı değerlendirilmektedir. Çoğunlukla orta yaş ve üstü Abdalların çalgıcılıkla geçimlerini temin ettiği yerleşkede Abdallar; belediye temizlik ve mezarlık hizmetleri, oto boyacılığı, inşaatta amelelik, geçici tarım işçiliği, turizm otelcilik sektöründe temizlik görevlisi, kat görevlisi, otopark bekçiliği, seracılık ve ayakkabı boyacılığı gibi işlerle meşgul olabilmektedir. Her haneden bir müzik enstrümanı çalabilen kişiler yetiştirmeyi amaçlayan mahalle sakinleri, kış mevsiminde düğün ve eğlence işleri az olduğundan kış mevsimlerinde ekonomik sorunlar yaşayabilmektedir. Kökez Mahallesi'nde yaşayan Abdalların çalışma yaş grubu 18-60 olarak ifade edilebilir.

Resim 3: Kökez Mahallesi'nden Bir Görünüm

Kökez Mahallesi'nin yaklaşık 15.000 olan nüfusu göz önüne alınırsa Abdalların tahminen 800 nüfusları ile Kökez Mahallesi nüfusunun %5'ini oluşturduğu düşünülebilir. Kökez Mahallesi'nde Abdallar topluca belirli bir sokak ve bölgede yaşamaktadır. Kökez Mahallesi'nde Abdalların dinsel ritüel ve ibadetlerini yerine getirebilecekleri bir cemevi ve dinsel liderleri olan dede yoktur. Antalya'ya yaklaşık 40 km. mesafede bulunan bu yerleşkede Alevilik inancı ve değerlerini yeniden üretebilecek kurum, dernek, kuruluş ve aktörler bulunmamaktadır. Bu sebeple bölgede yaşayan Abdallar ölüm, cenaze vb. işlerde camii imamına başvurabilmektedir.

> "Bizim en önemli eksikliğimiz Serik'te Abdallık kültürünü yaşatabilecek kurumlarımızın, kanaat önderimizin olmamasıdır. Açıkça söylemek istiyorum Alevilik denen bir şey kalmadı ve hepimiz Sünnileştik burada. Cem yok, dede yok, görgü cemi yok. Cuma namazına ve ibadet etmeye camiiye gidiyoruz. Ramazan Ayında oruç tutuyoruz. Muharrem Ayı orucu kalmadı bizde. Muharrem Ayında yas tutulurdu önceden, o geleneğimiz kalmadı artık. Hatta bu yüzden bir çoğu musahipli olan Manavgatlı Abdallar bize cephe aldılar. Şunu da söylemek lazım biz burada sahipsiz kaldık. Serik'te tüm yollar yapılı ama Kökez Mahallesi'nde yok, Merkez Mahallesi'nde yok. Niye burada Abdallar var. Alevi olduğumuzu herkes biliyor. Bilenler kız da vermiyor kız da almıyor. Bu da başka bir sorun aslına bakarsanız." (A34).

"Bizim cemevine, tabelaya ve kimliğe ihtiyacımız var. Abdallar, Alevidir. Vergimizi ödüyor, vatani görevimizi yapıyoruz. Devletimizin bize yol göstermesini ve yardım etmesini istiyoruz. Ben kimlik istiyorum kardeşim, ben Aleviyim." (A33).

"Ayrımız yok ama Abdalların inancına saygı duyulması lazım. Serik, Antalya'nın en büyük ilçelerinden birisidir. Burada Abdalların cemevinin olmaması eksikliktir." (A37).

Karayağmurlu Ocağı'nın talipleri olan bu Abdalların eğitim düzeyi düşük ve orta seviyede olduğu söylenebilir. Kökez Mahallesi'nde yaşayan Abdalların ikamet ettikleri evlerin büyük bir kısmı müstakil yapıdadır. Evlerin büyük bir kısmı boyasız ve sıvasız olup yan yana ya da aynı sokak üzerinde sıralanmıştır.

Zeytinköy ve Finike'de akrabaları bulunduğunu belirten Kökez Mahallesi'nde yaşayan Abdallar, bağlı bulundukları ocağın dedesiyle irtibat kuramamaktadırlar. Hem kendilerinden hem de dedelerden kaynaklanan bu durum sebebiyle mahallede yaşayan Abdallar geleneksel inanç ve değerlerini yaşatma ve koruma anlamında sorun yaşamaktadırlar. Görücü usulü evlilikler yapan ve iç evlilik yapısına sahip Abdallar arasında düğün masraflarını karşılayabilecek ekonomik güce sahip olmadığından kız kaçırarak evlilik yapan Abdallar da bulunmaktadır. Başlık parası gibi bir adetlerinin kalmadığını belirten mahalle sakinleri, Serik'te başlık parası yerine süt hakkı ya da kız tarafının altın istediklerini belirtmişlerdir (A35, A38). Genellikle 2 ya da 3 çocuklu aile yapılarına sahip Kökez Mahallesi'nde homojen

bir sosyokültürel yapı egemendir. Kökez Mahallesi'nde Abdalların kurmuş oldukları bir dernek ya da vakıf bulunmamaktadır. Genç kuşakların düzenli bir gelire sahip olma amacıyla hizmet sektörüne yöneldiği bu yaşam alanında Abdallar, eğitim, iş ve meslek yaşamlarında ayrımcılığa maruz kaldıklarından ve işsizlikten yakınmışlardır.

> "Biz gariban insanlarız. Oğlan lisede okuyor, staja bir otele koyalım hem iş öğrensin hem de az para kazansın istedim Serik Kadriye'de. Garsonların şefine bir tanıdık aracılığıyla telefon açtık, kendimi tanıttım telefonda. Serik'in neresinde oturuyorsun? Kökez 'de mi yoksa? Diyor. Direk kafasında kurmuş, Kökez'de, Merkez Mahallesi'nde Abdalların yaşadığını biliyor. Kibarca sizi işe almam demeye çalıştı." (A38).

"Dışarda pazarda, kahvede insanların teyzeoğlu diye seslenmesinden gerçekten rahatsız oluyorum. Nerden çıkarıyorlar anlamıyorum bunu. Bizim ne kusurumuz ya da kötülüğümüz var?" (A33).

"Benim ortanca çocuk güzel sanatlar lisesine gidiyor. Akşam yemek yerken evde Anne, okulu bitirince sence iş bulabilir miyim? Diye sordu. Dondum kaldım bir an. O ne demek? Dedim. Hani biz Abdalız ya, Abdalları kimse işe almıyormuş dedi. Sustum, kaldım." (A36).

Kadınların daha çok nar, zeytin, yeşillik, portakal toplama, sera ve fide işlerine gittiği Kökez Mahallesi'nde boş zaman faaliyetleri sınırlıdır. Erkekler kahvehaneye giderken kadınlar ev ekonomisine katkı sağlaması açısından ateş yakarak ekmek ve hamur yoğurabilmekte, evin bahçesinde ya da avlusunda komşu kadınlarla toplanarak zaman geçirebilmektedir. Genç nesil Abdallar çalgıcılığı ek iş ya da ikinci iş olarak değerlendirirken Serik oteller bölgesinde bazı otellerde mevsimlik işlerde istihdam olabilmektedir. Kökez Mahallesi'nde bir cemevi dedesi ya da rehbere rastlanılmadığından ailelerin en yaşlı üyeleri kanaat önderi olarak kabul edilebilir.

2.6.4. Serik Merkez Mahallesi

Antalya'ya yaklaşık 40 km. mesafede bulunan Serik İlçesi Merkez Mahallesi, Abdalların yaşadıkları yerleşkelerden birisidir. Sözlü kaynakların verdiği bilgiler ışığında yaklaşık 150 Abdal hanesinin bulunduğu bu yerleşke, Kökez Mahallesi ile sınırdır. Takriben 600-650 kişinin yaşadığı tahmin edilen Merkez Mahallesi Serik'in dış ve Kuzey mahalleleri arasında yer almaktadır. Abdalların yaşadıkları Merkez Mahallesi'nde cemevi ve mahallede yaşayan bir dede bulunmamaktadır. Karayağmurlu Ocağı talipleri olan Abdallar, uzun süredir Finike Yuvalı Mahallesi'nde ikamet eden dedeleriyle iletişim kuramadıklarını belirtmişlerdir (A32). Bu sebeple Alevilik inancına dair dinsel uygulamalar ve ibadetlerini yerine

getiremeyen Abdallar, ölü yıkama, cenaze işlemleri ve mevlit okutma gibi birçok konuda camii imamına başvurmaktadır.

Resim 4: Merkez Mahallesinden Bir Görünüm

Serik, Merkez Mahallesi'nin yaklaşık 17.000 kişilik nüfusa sahip olduğu değerlendirildiğinde Abdalların tahminen 600 kişilik nüfusları ile Merkez Mahallesi nüfusunun %3'ünü oluşturdukları düşünülebilir. Merkez Mahallesi'nde yaşayan Abdallar büyük ölçüde müzik üretimi, çalgıcılık yaparak geçimlerini temin etmektedirler. Bunun yanında Merkez Mahallesi'nde yaşayan Abdallar nakliyecilik, servis şoförlüğü, su tesisatçılığı, turizm otelcilik sektöründe kat görevlisi, otel temizlik görevlisi, belediye temizlik ve cenaze hizmetleri, özel güvenlik hizmeti, mobilyacılık, berberlik, çiftçilik, geçici tarım işçiliği, fidecilik vb. işlerle meşgul olabilmektedir. Merkez Mahallesi'nde yaşayan Abdalların çalışma yaş grubu 18-60 olarak ifade edilebilir. Nitekim sosyal güvencesi olmayan 50 yaş üstündeki Abdallar haftalık ve günlük yevmiye usulü tarım işlerine gidebilmektedir. 1980'li yıllara kadar çadırlarda yaşadıkları öğrenilen Abdallar, 1990'lı yılların sonundan itibaren yerel yönetimlerde temizlik, mezarlık ve çevre düzenleme işlerinde çalışmaya başlamışlardır.

1980 öncesinde bugün evlerinin olduğu yerlerde çadır hayatı süren Abdallar, sosyal güvencesiz, gündelik usulü işler ve çalgıcılıkla uğraşmışlardır (A34).

> "Asıl meslek çalgıcılık ama malum kışın pek işimiz olmuyor. Hayat pahalı, geçinmek zor. Bu yüzden nar kesmeye, zeytin işine falan gidiyorum. Çağırırlarsa otele sezonluk işe gidiyoruz. Eşim de ilerde tohum firması var, bizim Abdal kadınlarıyla beraber topluca oraya gidiyorlar çalışmaya. Genellikle haftalık para veriyorlar onlara. Ne yapalım iyi kötü geçiniyoruz şükür. Yaz mevsiminde düğünden aldığını biriktirsen de yetmiyor artık. Yeni yetişen nesil okumaya hevesli, bizlerden daha bilinçli diyebilirim. Onlara tavsiyem sosyal güvenceli, sigortalı işlerde çalışmasıdır." (A17).

Genç kuşak Abdalların bir kısmı turizm ve hizmet sektöründe istihdam olurken Abdal kadınları gündelik yevmiye usulü ile zeytin toplama, fidecilik, nar ve turunçgiller toplama işlerine gidebilmektedir. Karayağmurlu Ocağı'na bağlı olduklarını belirten Abdallar, Manavgat, Zeytinköy ve Finike'de akrabaları olduğunu, bayram zamanlarında, Muharrem ayı ve Abdal Musa'yı anma programlarında hep bir araya geldiklerini belirtmişlerdir. Aynı sokak üzerinde yan yana müstakil evlerde mekânsal olarak kümelenen Abdallar, ekonomik ve sosyal bağlamda dayanışma içinde bir topluluktur. Serik, Gebiz Mahallesi'nde yaşayan Abdalların inanç, gelenekler bakımından Kökez ve Merkez Mahallelerinde yaşayan Abdallardan daha muhafazakâr yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Merkez Mahallesi'nde ve Kökez Mahallesi'nde Abdallara ait ve sadece Abdalların gömülebildiği mezarlık alanları yoktur. Abdallara özgü mezarlık alanı; Serik, Gebiz Mahallesi'nde, Zeytinköy'de, Finike ve Manavgat'ta mevcuttur. Merkez Mahallesi ile Kökez Mahallesi sınır olan yerleşkeler olduğundan sosyokültürel yapıları da birbirinden bağımsız değildir. Grup içi ve tek eşlilik yapısına dayanan evlilik biçimlerinin yaygın olduğu Merkez Mahallesi'nde yaşayan Abdallar, başlık parası adetinin artık kaldırıldığını belirtmişlerdir (A35). Erken yaşlarda yapılan evliliklerin büyük kısmı akraba evliliği olup, Abdallar Finike, Zeytinköy ve Manavgat'ta yaşayan Abdal ailelerle kız alıp verebilmektedir. Kız isteme adetleri bakımından birbirine benzeyen Abdal gruplarının en büyük eksikliği bağlı bulundukları ocağın dedesiyle düzenli şekilde iletişim kuramamaları ve görüşememeleridir. Durmaz, Babayiğit, Göküş, Bahar ve Güzel gibi ailelerin yaşadığı Merkez Mahallesi'nde belirli bir kanaat önderi bulunmamaktadır. Ailelerin yaşlı üyelerinin Abdal topluluğu üzerinde etkili olduğu düşünülebilir.

Eğitim düzeyleri ve gelir seviyeleri düşük olan Abdalların oturdukları evler de genellikle tek katlı, boyasız, sıvasız ve betondan yapılmış evlerdir. Merkez Mahallesi'nde yaşayan Abdallar turizm ve otel sektöründe çalışmaya daha istekli olmalarına karşın bazen

ayrımcılığa maruz kalabildiklerini ve ek işlere yöneldiklerini belirtmişlerdir. Bazı görüşmeciler de yaşlılık aylığı ile geçinemediklerini belirtmişlerdir.

> "Yaşım 80, üç kızım bir oğlum var. Ayaklarım çok sağlam olmadığı için yürüyemiyorum. Sürekli gidip kızlarımın evinde de kalamıyorum. 1.300 TL maaş alıyorum, kocamdan kalma bir gecekondum var. Kızlarımın ve oğlumun maddi durumu çok iyi değil. Gıda yardımı gelseydi iyi olurdu, sürekli başkalarının eline bakmaya utanıyor insan. Komşularımız da farklı değil. Burada yaşayanların çoğu gariban zaten. Ya devletten yardım alıyorlar ya da başkalarının eskilerini giyiyorlar. Ben sürekli kızıma ya da oğluma, şu bitti, evde falanca kalmadı, gidin alın diyemiyorum. Allah razı olsun gıda, kömür getirenler oluyor kaymakamlıktan. Kızlarım sera işine gidiyorlar bazen, oğlan çalgıcı ama kahvede de çalışıyor. En azından ev kirası ödemiyorlar, başını sokacak bir damları var şükür. Hep beraber geçinip gidiyoruz." (A35).
>
> "Bizim iş yapacağımız alanlar epey sınırlı. Gençler sigortalı, sosyal güvenceli işlerde çalışmayı istiyorlar genellikle. Bunu yapabilmek için kurumsal firma ya da işlerde çalışmaları gerekiyor. Eğitim düzeyleri yüksek değil, kılık kıyafet düzgün değil. Hepsini geçtim işe alacakları zaman sen Abdal mısın diye soran çok kimseler var. Yani Abdalsan seni işe almayız demek istiyorlar. Bu ayrımcılık değil mi? 1980'li senelere kadar göçebe çadırlarda yaşarmış büyüklerimiz. Daha 20-25 senedir belediyelerde işe alınmaya başladı Abdallar. Öncesi perişanlık, işsizlik, çalgıcılıkta para kalmadı artık. Gençler başka işlere yönelip çalgı işini ek iş olarak görmeye başladılar. Emekliliği olmayan işlerde artık kimse çalışmak istemiyor. Çalgıcılık 40 yaş üstü mesleği haline geldi. Eskisi gibi bir ağırlığı da yok, geliri de az." (A15).

2.6.5. Finike Yuvalı Mahallesi

Halk arasında halen Yuvalılar Köyü olarak bilinen ve Finike merkezinden saat başı bir dolmuşla ulaşım sağlanabilen bu mahalle, Antalya'da en fazla Abdal nüfusunu barındıran yerleşkelerdendir. Antalya merkezine yaklaşık 140 km. mesafede bulunan Yuvalı Mahallesi, Finike'nin iç tarafında Elmalı-Finike eski yolu kenarında yer almaktadır. Etrafı dağlarla çevrili Yuvalı Mahallesi'nde Karayağmurlu Ocağı dedesi tarafından kendi imkanlarıyla yaptırmış olduğu resmi olmayan ve tabelası bulunmayan bir cemevi bulunmaktadır.

Karayağmurlu Ocağı'na mensup Abdalların yaşadığı Yuvalı Mahallesi, yaz ve kış aylarında yakınında bulunan Kâfi Baba türbesi sebebiyle her sene onlarca misafir ağırlamaktadır. Mahalle muhtarı, dede ve sözlü kaynakların aktardığı bilgiler doğrultusunda yaklaşık 600-650 hane ve 2.400-2.500 Abdal nüfusunu barındıran bu yerleşkede Abdalların Alevilik inancı ve öğretilerini yaşatmak için kurdukları Kâfi Baba ve Abdal Musa Kültürünü Araştırma ve Yaşatma Derneği bulunmaktadır. Bu derneğin amacı, Alevilik inancı ve göreneklerin yaşatılması, her yıl Kâfi Baba ve Abdal Musa anma etkinlikleri düzenlenmesi, belediyelerle iletişim sağlayarak Elmalı Abdal Musa Tekkesi 'ne araç kaldırılması, okuyamayan ailelerin çocuklarının maddi olarak desteklenmesi sayılabilir. Kültürel ve

ekonomik dayanışma içinde bulunan Abdallar, Yuvalı Mahallesi'nde topluca birlikte yaşamaktadırlar. Antalya'da Alevilik inancına, gelenek ve değerlerine sahip çıkan en muhafazakâr değerlere sahip Abdallar, Yuvalılar Mahallesi'nde yaşamaktadır.

Abdalların başlıca geçim kaynakları sebze ve meyve toptancılığı, seracılık, sebze nakliyesi ve geçici tarım işçiliğidir. Ayrıca Yuvalı Mahallesi'nde inşaat ustalığı, mobilyacılık, marangozluk, çiftçilik, berberlik, nakliyecilik, servis şoförlüğü, aşçılık, emlakçılık ve pazarcılık gibi meslekleri icra eden Abdallar bulunmaktadır. Abdal kadınlar ise seracılık, fidecilik, çiftçilik, meyve ve sebze aşılaması gibi işler yaparak ev ekonomisine ciddi katkı sağlayabilmektedir. Yuvalı Mahallesi'nde çalışma yaşı grubu 18-60 olarak ifade edilebilir. Genellikle kız çocuklarının pek fazla okutulmadığı Yuvalı Mahallesi'nde yaşayan Abdallar, çocuklarını erken yaşta ve grup içi evlendiren bir aşiret görünümüne sahiptirler. Dışardan kız almak ve kız vermek hoş karşılanmadığı gibi bölgede yaşayan dedeye danışmadan ve bilgi vermeden Abdallar boşanamamaktadır. Genellikle üç ya da dört çocuklu ailelerin bulunduğu Yuvalı Mahallesi'nde göçebe tarım işçileri bulunmaktadır. Afyonkarahisar, Sultandağı, Denizli, Honaz, Çivril, Aydın, Söke ve İzmir çevresine sebze, meyve hasadına giden aileler bulunmaktadır. Tarımda çalışacak işgücüne ihtiyaç olduğundan bölgede yaşayan Abdallar fazla sayıda çocuk sahibi olmayı tercih edebilmektedir.

> "Efendim, internet kaynakları asıl değildir. Mahallemizde sadece 3.000'e yakın Abdal nüfusumuz var. Antalya'nın en kalabalık Abdal nüfusu bence Yuvalı Mahallesi'nde yaşar. Bizim en büyük sorunumuz, herkesin dert yandığı şey aynı. O da başlık parasıdır. Bir türlü şu adetten kurtulamadık. Parası olmayan gençler ne yapsın? Mecbur kız kaçırmak zorunda kalıyorlar. Çünkü hayat çok pahalı. Gençler, 40.000 TL başlık parasını nasıl ödesinler? Şimdi 100.000 TL'den az başlık parası kalmadı. Bunun yanında mutlaka kız tarafı altın istiyor. Eşya, düğün masrafı derken işin içinden çıkılamaz hale geldi. Kızın babası, kızını isterlerse vermeye niyetli ama artık kimse bu yola da yanaşmaz hale geldi. Çünkü kız babasına ödeyebilecek başlık parası çok yüksek. Gençler de anlaşıp kaçarak evlenmeye başladılar." (A19).

"Yuvalı Mahallesi'nin en önemli sorunu başlık parası ve mezarlık yeridir. Başlık parası yüzünden aileler arasında sorun yaşanıyor." (A20).

"Finike Belediyesi ve Büyükşehir Belediye ile defalarca görüştüm. Dağın eteğinde kayalıkların içine ölü gömülmez dedim. Niye? Her yer kayalık, derine defnedemiyoruz ölülerimizi. Sonra ölüler dağ eteğinde kokmaya başlıyor. Mezarlık zemini ve yeri çok sıkıntılı." (A2).

"Finike Belediyesi'nin biz yer göstermesi lazım, mezarlık yeri için. Yuvalı Mahallesi küçük yer değil ki 3.000 civarında nüfusumuz var bizim. Dağ eteğinde, kayaların içi kazılmıyor. Kum dahi dışardan kamyonetlerle getiriliyor. Bunun çözülmesi lazım." (A24).

Yuvalı Mahallesi'nde yaşanan önemli sorunların başında başlık parası konusu ve mezarlık tahsis alanı gelmektedir. Başlık parasını tamamlayabilecek maddi gücü olmayan gençlerin kız kaçırma teşebbüslerine başvurabildiğini belirten görüşmeciler bu durumun toplumsal bir probleme dönüştüğünü ifade etmişlerdir. Ayrıca Abdallar, mezarlık tahsis alanı konusunda belediyeden yardım göremediğini belirterek kendilerine dağın eteğinde kayalıkların içinde bir bölgenin mezarlık alanı olarak tahsis edildiğini aktarmışlardır. Ölülerin derine defnedilemediği için bir süre sonra kokmaya başladığını belirten görüşmeciler, yerel yönetimin bu konuda pasif kaldığını ve büyükşehir belediyesinden de gerekli yardımı bulamadıklarını ifade etmişlerdir.

Eğitim düzeyleri genellikle düşük olan Abdallar arasında ortaokul ve ilkokul mezunu kimseler ağırlıktadır. Çocuklar bölgedeki okullara giderken okuldan geriye kalan zamanlarda ailelerinin tarım, sera ve fide işlerine yardım edebilmektedir. Okul hayatına devam etmeyen kız çocukları sera işlerine yardım edebilmekte, aile bireyleri evde olmadığı zamanlarda küçük kardeşlerinin bakımı ile meşgul olabilmektedir. Yuvalı Mahallesi'nde Ekonomik düzeylerinin ise 1980'li yıllara nispeten büyüdüğü ve geliştiğini aktaran görüşmeciler bulunmaktadır.

"Otuz sene öncesine kıyasla Yuvalı Mahallesi büyüdü. Evler yapıldı, evlerin altında soğuk hava depoları yapıldı. Artık pazar işi yerine toptan gıda ve meyve esnaflığı yapıyor bizim Abdallar. Her ev altında nakliye aracı, arabası var." (A2).

Dedenin toplumsal ve dinsel yaşamda liderlik konumuna sahip olduğu bu yaşam tarzı dışa kapalı bir yapıya sahiptir. Bölgenin kanaat önderi Karayağmurlu Ocağı dedesi H.D. ve Kâfi Baba ve Abdal Musa Derneği Kültürünü Araştırma ve Yaşatma Derneği Başkanı Z.G.'dir. Yuvalı Mahallesi'nde konut yapıları müstakil olmak üzere tapuludur. Genellikle konut yapılarının iç içe geçmiş olduğu Yuvalı Mahallesi Finike'nin iç kısmında yer alan bir getto niteliğindedir. Abdal nüfusun barındığı bölgede topluca bir arada yaşayan Abdal topluluğu gelenek ve göreneklerine bağlı, kapalı bir topluluktur. Kapalı olmasından kasıt, tarım toplumu değil, bilakis toplumun büyük kısmı tarafından ötekileştirilmeleri ve yabancılaştırılmaları sebebiyle içine kapanmak zorunda kalmış bir topluluk olmasıdır.

Kendi aralarındaki anlaşmazlık ve sorunları öncelikle dedenin çözmesi gerektiğine inanan Abdallar, Karayağmurlu Ocağı'na bağlıdırlar. Muharrem Ayı'nda ilk üç gün Hz. Hüseyin ve ailesi için yas tutma, asker uğurlaması, nişan, düğün ve cenaze gibi törenler Abdalların intizamla katıldıkları etkinlikler olarak sayılabilir. Küçük ve kapalı bir aşiret toplumunu andıran Yuvalı Mahallesi, dede öznesi başta olmak üzere Alevilik öğretilerini yeniden üretebilecek pratiklere ve kaynaklara sahip bir bölgedir. Kapalı bir topluluk

olmasından kaynaklı Yuvalılar Mahallesi sosyal kontrol mekanizmalarının ve toplumsal denetimin güçlü olduğu bir Abdal yerleşkesi olarak ifade edilebilir.

2.6.6. Manavgat Çayyazı Mahallesi

Manavgat'ın Kuzey Doğu'sunda yer alan ve yarım saat başı şehir içi küçük minibüslerle ulaşım sağlanabilen Manavgat'ın Çayyazı Mahallesi Antalya merkezine yaklaşık 80 km. mesafede yer almaktadır. Çayyazı Mahallesi'nde kendilerine ait bir sokak ve sıraları evlerle mekânsal olarak kümelenmiş Abdalların tamamı birbirine akrabadır. Grup içi evliliklerin egemen olduğu bu küçük Abdal yerleşkesi büyük bir avlu ile sıralı evlerden oluşmaktadır.

Erkeklerin büyük bir kısmının Manavgat Belediyesi ya da Antalya Büyükşehir Belediyesi'nde temizlik işleri, cenaze ve mezarlık hizmetleri, park ve bahçeler kısmında istihdam olabilmektedir. Ayrıca bölgenin düğün, nişan, sünnet ve güreş gibi etkinliklerinde bağlama, davul, zurna ve piyano gibi enstrümanlar çalabilen Abdallar mevcuttur. Çalgıcılığı bir ata mesleği olarak gören Çayyazılı Abdallar arasında 40 yaş ve üstündeki bireylerin çalgıcılığı sürekli bir meslek olarak yaptıkları, gençlerin ise öncelikli olarak sosyal güvenceli işlere yöneldiğini söyleyebilmek mümkündür. Bazı gençler Manavgat'taki otellerde kat sorumlusu, çamaşırhane görevlisi, temizlik görevlisi, otel tesisat işleri ve teknik hizmetler gibi kısımlarda istihdam olabilmektedir. Çayyazı Mahallesi'nde yaşayan Abdalların ekonomik hayatlarında öncelik sigortalı ve emeklilik vaat eden bir işte çalışabilmektir.

> "Okuma yazma bilmiyorum. Bundan 30 sene öncesine kadar durumlarımız gerçekten kötüydü. Allah, bu belediyeden razı olsun, bizi temizlik işlerinde işe aldılar 1998 yılında. En azından emekli olabildim. Hanım iki sene önce vefat etti, üç çocuğum var ve hepsi evli. Oğlum da şuan belediye temizlik işlerinde çalışıyor. Çalgıcılık kötü meslek değil ama artık para kalmadı o tür işlerde. Salon düğünleri yaygınlaştı, bizim çalgıcılar eskisi gibi para kazanamıyorlar artık. Sigortalı işte hastaneye, ilaca para vermiyorsun, aylık eline geçecek parayı biliyorsun. Çalgıcılık mesleğinde yazın düğün var, gelirin var. Kışın düğün yok ki. Nasıl geçineceksin. Aylık eline ne geçecek? Çoluk çocuk aç mı kalsın?" (A42).
>
> "Allah, belediyemizden razı olsun. Boğazımızdan bir lokma geçiyorsa bu da devletimizin sayesinde. Çayyazı ve Bayır Mahallerinde yaşayan bizim Abdalların temel geçimi belediye, temizlik hizmetleri oldu. Yaklaşık 22 senedir belediyede çalışıyorum ve emekli olmama çok az zamanım kaldı. Sepetçilik ve çalgıcılık mevsimsel işler. Kışın çok zor duruma düşüyor insan, elinde cebinde paran yok, ne yapacaksın? Belediyede çalışmaya başlayınca elimiz para gördü, karnımız doydu. Allah devletimize milletimize zeval vermesin inşallah. Gençler de durumun farkında zaten. Çalgı işi olursa gene gidiyorlar ama çalgıcılık ek iş gibi görülüyor artık." (A45).

Çayyazı Mahallesi'nde yaşayan Abdal kadınlar ise gündelik ya da haftalık usulü bölgedeki zeytin toplama, portakal toplama, nar kesme, sera ve fidecilik gibi işlere

gidebilmektedir. Kadınların gittikleri bu tür işler genellikle sosyal güvencesiz, sürekli olmayan ve yevmiye usulü para ödenen işlerdir. Çayyazı Mahallesi'nde dar bir avluda toplanmış olan Abdallar, düğün, nişan vb. etkinliklerini evlerinin avlularında yapabilmektedir. Dışardan kız alıp verme işleyişi yaygın olmadığı için genellikle evlilikleri grup içinden gerçekleştiren Çayyazılı Abdalların büyük bir kısmı birbiriyle akraba ve komşudur. Genellikle Çayyazı Mahallesi'nde aileler iki ya da üç çocukludur. Grup dışından evliliklere sıcak bakmayan Abdallar farklı bir inanç ya da kültüre mensup kimselerden kız almaya da sıcak bakmamaktadır.

> "22 yaşındayım. Askere gitmeden önce turizm sektöründe otelde çalışırken Alman bir kadınla tanışmıştım. Bir süre arkadaşlık yaptığım bu kadınla biz evlenmeye karar verdik ama durumdan ailemin haberi yoktu. Gene bir yaz mevsiminde ailesiyle birlikte Manavgat'a gelmişlerdi tatil yapmak için. Ailemle ailesini tanıştırmak istedim. Babamdan çekindiğim için durumu ilk önce anneme açtım. Sonra kızı ailesiyle bize davet ettim. Babam da annem de bu insanlar bizim dilimizi, inancımızı bilmezler. Uygun görmüyoruz dediler. Ailemi karşıma alamayacağım için maalesef ilişkimizi bitirmek zorunda kaldım. Şimdi kendi kültürümden bir Abdal kızıyla evliyim, bir kızım var." (A43).

Çayyazı Mahallesi'nde yaşayan Abdalların kendilerine ait bir dernek ya da cemevleri bulunmamaktadır. Karayağmurlu Ocağı'na bağlı olan Abdallar, Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşayan dedeleri ile iletişim kuramamaktadırlar. Ayrıca çevrede yapılan gözlemde Abdalların bölgede sosyalleşebilecekleri bir kurumlarının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Çayyazı Mahallesi'nde yaşayan Abdalların genel itibariyle eğitim düzeyleri düşük olup, ortaokul mezunu ve ilkokul mezunu kimseler ağırlıktadır. Abdalların genç nesillerinde okullaşma daha fazla olup, lise mezunu genç Abdallar bulunmaktadır. Ekonomik düzeyleri düşük olan Abdallar, yan yana sıralanmış bir ve iki katlı evlerde, bir sokak üzerinde topluca yaşamaktadırlar. Evler sıvasız, boyasız ve gecekondu görünümündedir.

Abdalların Çayyazı Mahallesi'nde yaklaşık 35-40 haneleri ve 120 nüfusları bulunmaktadır. Çayyazı Mahallesi'nin yaklaşık 1.800 kişilik nüfusa sahip olduğu değerlendirilirse Abdalların Çayyazı Mahallesi nüfusunun %6'sını oluşturdukları düşünülebilir. Çayyazı Mahallesi'nde yaşayan Abdallar, çevreleriyle sınırlı sosyal ve ekonomik ilişkiler kurmakta, evlilikleri kendi aralarında ya da Manavgat'ın, Serik'in farklı bölgelerinde yaşayan Abdal topluluklarıyla yapmaktadır. Çayyazı Mahallesi'nde yaşayan Abdallar, gelenek, görenek ve değerlerine bağlı kimseler olup, Muharrem Ayı'nda Hz. Hüseyin için yas tutulması ve Muharrem orucu gibi değerlere sahiptirler. Manavgat Naras Barajı arkasında kendilerine ait ve sadece Abdalların gömülebildiği bir mezarlık alanına sahip olan Çayyazı Mahallesi'nde yaşayan Abdallar, sosyal dayanışma ve yardımlaşma duygusu

güçlü bir topluluktur. Mezarlık alanlarında yapılan incelemede eski mezarlıkların taşla çevrili olduğu görülürken yakın zamanda vefat eden ölüleri için bakımlı, mermerden yapılmış mezarlık alanları yaptırıldığı görülmüştür. Esasen bu durum Abdalların belediyede çalışmaya başladıktan sonra ekonomik gelirlerinin yükselmesiyle açıklanabilir. Netice itibarıyla Abdalların gelir seviyeleri arttıkça yakın zamanda modern mezar taşları ve mermer yaptırmaya başladığı söylenebilir. Çayyazı Mahallesi'nde yaşayan Abdallar arasında Ateşler, Güller, Dibekler, Yamanlar ve Çotlar gibi birkaç aile yaşamaktadır.

2.6.7. Manavgat Bereket Mahallesi

Antalya-Manavgat yolu üzerinde bulunan ve halk arasında hala Bereket Köyü olarak bilinen Bereket Mahallesi Antalya merkezine yaklaşık 50 km. mesafede yer almaktadır. Manavgat merkezinden saatte bir kez kalkan Manavgat-Taşağıl dolmuşlarıyla ulaşımın sağlanabildiği Bereket Mahallesi'nde sözlü kaynakların verilerine göre yaklaşık 35-40 hane ve 120-160 Abdal nüfusun yaşadığı tahmin edilmektedir. Bereket Mahallesi'nin yaklaşık 600 nüfusa sahip olduğu göz önüne alınırsa Abdalların tahminen 160 kişilik nüfuslarıyla Bereket Mahallesi nüfusunun %25'ini oluşturdukları düşünülebilir.

Çayyazı ve Yayla Mahallelerinde yaşayan Abdal nüfus gibi Bereket Mahallesi'nde yaşayan Abdalların büyük bir kısmı Manavgat Belediyesi temizlik ya da mezarlık işlerinde istihdam olabilmektedir. Esas meslekleri çalgıcılık olan Bereketli Abdallar, sosyal güvencesi olması ve düzenli bir maaş ödeme sistemi sunması sebebiyle belediyedeki temizlik, park düzenleme ve mezarlık hizmetleri gibi işlere yönelmişlerdir. Bunun yanında Abdallar mevsimin bazı özelliklerine göre ek iş olarak düğün, nişan ve kına gecelerinde müzik esnaflığı yapabilmektedir. Bunun yanında Bereket Mahallesi'nde yaşayan Abdallar; sera işçiliği, geçici tarım işçiliği, kaynakçılık, bahçıvanlık, turizm oteller bölgesinde otel bünyesinde temizlik ve yardımcı hizmetler, kat görevlisi hizmetlisi olarak çalışabilmektedir. Manavgat'ın köyleri ve merkezinde yapılan kır düğünleri için düğünlere davet edilen Bereketli Abdallar arasında zurna, davul, piyano, darbuka ve keman gibi müzik enstrümanları çalabilen üyeler mevcuttur. Bereket Mahallesi'nde yaşayan Abdalların ibadet edebilecekleri bir cemevi ya da kültürel yapıları bulunmamaktadır. Karayağmurlu Ocağı'nın talipleri olan Abdallar, dedeleri ile düzenli iletişim kuramamaktadır. Dolayısıyla Bereket Mahallesi'nde yaşayan Abdallar, perşembe akşamları düzenli olarak cem ibadetini yapamadıkları gibi inanç ve geleneklerini yaşatabilecek kültürel öznelere de sahip değillerdir.

Resim 5: Çayyazı Mahallesi Sokak Arasından Bir Kare

Grup içi evlilik yapılarının egemen olduğu Bereketli Abdallar, tek eşli bir evlilik yapısına sahiptirler. Genel olarak iki ya da üç çocuklu aile yapılarına sahip Abdallar, grup içi aidiyet ve mensubiyet duyguları güçlü bir topluluktur. Eğitim düzeyi genel olarak düşük olan Bereket Mahallesi'nde yaşayan Abdalların, teknik bilgi ve beceri gerektiren iş kollarında istihdam olmadıkları söylenebilir.

> "Bereket Mahallesi, Manavgat merkezine 25 km. mesafede Antalya Alanya karayolu üzerinde yolun hemen sağında bir yerdir. 40 haneye yakın Abdal hanesi var. Hemen dağ eteğine kurulmuş bir yer. Cemevimiz ve dedemiz yok. Biz Aleviyiz, Karayağmurlu Ocağı'na bağlıyız. Dışardan kız alıp verme kültürü bizde yoktur. Finike, Serik, Manavgat'ın diğer mahallelerinde yaşayan Abdallardan kız alır veririz. Aslında hepimiz akraba sayılırız. Düğün mahallede kendi aramızda olur, hem akraba hem komşuyuz birbirimizle. Erkeklerin hepsinde çalgıcılık var ama büyüklerimiz 20 seneyi aşkın belediye temizlik işlerinde çalışıyor. Bizler de düzenli gelirimiz ve sosyal güvencemiz olsun diye belediye temizlik işinde çalışıyoruz. Yazın bizim buralarda düğün çok oluyor. Manavgat'ta, Serik'te düğün, kına ve eğlencelere gidip insanları eğlendiriyoruz. Saz, davul ve zurna gibi müzik aleti çalabilen arkadaşlarımız var. İşten kalan vakitlerde yaz mevsiminde ek iş olsun diye genelde düğünlere gideriz. Kadınlarımız da sera, tohum ve fide işlerine gidiyor haftalık ya da günlük. Zeytin döneminde evde kimse kalmaz. Zeytin toplama işine ailecek gideriz ya da ne kadar tanıdık varsa haber veririz. Zeytinlik

sahibi şu kadar kişi getirin der mesela, günlük 100-150 TL veriyorlar zeytin toplama işine. Nar kesme, muz serası, portakal toplama, domates serası işleri oluyor bazen. Kimler müsaitse gidiyor işe. Doğrusunu söylemek gerekirse çok eski zamanlarda epey yoksulluk görmüş atalarımız ama şuan geçmişe kıyasla evlere asgari ücret giriyor, bazıları serada maaşla çalışıyor. Buradaki en büyük sorun cemevi olmaması, inancımız ve geleneklerimizi yaşatamıyoruz." (A47).

"Biz Bayır Mahallesi'nde yaşıyoruz ama belediyede birlikte çalıştığımız Bereket Mahallesi'nde oturan Abdallar var tabiki. Onlar da bizim akrabalarımız zaten. 20 sene öncesiyle kıyaslarsan her eve bir ya da iki asgari ücret girmeye başladı. Muz seraları, domates seraları, meyve bahçelerinde maaşla çalışan Bereketli Abdallar biliyorum. Onların da bizim de en büyük sorunumuz cemevinin olmaması kardeşim. Kendi aramızda bir arazi satın alalım diye para toplamaya başladık. Belediyemizle görüştük, sivil toplum kuruluşları, derneklere danıştık. Acaba biz dernek mi kuralım diye düşündük. Karayağmurlu Ocağı'nın bir kolu Konya'da, bir kolu Antalya'da. Dedelerimizle görüşüyoruz, para toplayıp arsa alalım ve cemevimizi inşa edelim istiyoruz. Bereket Mahallesi'ndeki Abdallar da cemevi inşaatı için para toplamaya destek verdiler." (A49).

"Benim hanımın akrabaları var, Bereket Mahallesi'nde. Eski ismi Mecidiye Köyü'dür oranın. Eski zamanlardaki garibanlıkları kalmadı. Durumları fena değil ama çalgıcılık, sepetçilik, sünnetçilik, yaylacılık kalmadı artık orda. 10 sene öncesinde Beyşehir Gölü çevresine gidip çadır kuran Abdallar vardı. Onlar da Bereket Mahallesi'nden göçtüler. Seracılık yapan, seralarda çalışan kadınlar var orda şimdi. Her sene toplanıp Elmalı Abdal Musa Tekkesi'ne giderler topluca arabayla. Sebze ve meyve seralarında aylık maaşla çalışan kadınlar, erkekler var. Maddi durumları çok kötü değil." (A45).

Görüşmecilerin de belirttiği üzere Bereket Mahallesi'nde yaşayan Abdalların sosyo ekonomik durumlarının 20 yıl öncesine kıyasla daha iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Bereket Mahallesi'nde yaşayan Abdalların evleri genellikle tek katlı olup, tapuludur. Evlerin dışı genelde sıvalı fakat boyalı değildir. İç evlilik ve grup içi evliliklerin yaygın olduğu Bereket Mahallesi'nde Gül, Ak, Demirel ve Demiryazlar gibi Abdal aileleri yaşamaktadır. Grup dışı evliliklere soğuk bakan Bereketli Abdallar, muhafazakâr değerlere sahip bir topluluktur. Abdalların aralarında bir dede ya da rehber bulunmamakta olup, kanaat önderi sayılabilecek yaşlı aile bireyleri mevcuttur. Eski ismi Mecidiye olarak anılan Bereket Mahallesi'nde tahminen 600-650 kişilik nüfusun dörtte birini Abdallar oluşturmaktadır.

2.6.8. Manavgat Yayla (Bayır) Mahallesi

Halk arasında halen Bayır Mahallesi olarak anılmaya devam eden ve ismi değişmiş Yayla Mahallesi, Manavgat'ta en fazla Abdal nüfusu barındıran yerleşkedir. Yapılan saha araştırması ve mahalle muhtarı ile yapılan görüşmeler neticesinde Yayla Mahallesi'nde dört sokak üzerinde mekânsal olarak kümelenmiş Abdalların yaklaşık olarak 300-350 hane ve 1.000-1.200 nüfusları olduğu tahmin edilmektedir. Evlerin birçoğu sıvasız, boyasız ve yapı bakımından gecekondu durumundadır. Yayla Mahallesi'nin yaklaşık 13.000 nüfusu olduğu

göz önüne alınırsa Abdalların yaklaşık 1.200 nüfusları ile bu mahalle nüfusunun %10'ununu oluşturdukları düşünülebilir. Tapu ile ilgili sorunları bulunmamasına karşın Bayır Mahallesi'ndeki Abdalların büyük bir kısmı Aşağı Işıklar Mahallesi, Ulualan Mevkii'ne ev yaptırmak suretiyle taşınmakta ve göç etmektedir. Bu sebeple Aşağı Işıklar Mahallesi, Ulualan Mevkii'nin Manavgat açısından yeni bir Abdal yerleşkesi olduğu söylenebilir.

Manavgat'ta yaşayan Abdallar arasında en kalabalık nüfusa sahip Bayır Mahallesi'nde bir cemevi ve dede bulunmamaktadır. Alevilik-Bektaşilik inancına sahip Manavgat'ta Karayağmurlu Ocağı'na bağlı olmalarına karşın kendi cemevleri bulunmayan Abdallar arasında bir rehber ve gözcü bulunmakta, musahiplik kurumu vasıtasıyla toplumsal denetim ve sosyal kontrol sağlanabilmektedir. Finike'de yaşayan Karayağmurlu Ocağı dedesi ile irtibat kuran Manavgatlı Abdallar, bir kolu Konya'da bulunan Karayağmurlu Ocağı ve dedesiyle de iletişim halindedirler. Bu mahalledeki rehber A.K. (A49) isimli kimsedir. Rehber, mahallede senede bir kez yapılan görgü cemlerinin organize edilmesi, ihtiyaç sahiplerine yardım toplanması, ekonomik sorun yaşayan kimseleri işe yönlendirme, yoldan ayrılan kişileri yola davet etme, küs olanları barıştırma, kız isteme, düğün, cenaze ve etkinlik düzenlenmesi gibi birçok konuda yetkili kimsedir.

> "Rehberimiz A.K. sağolsun her işimize hızır gibi yetişiyor. Belediyede çalışıyorum ben, babam öldükten sonra maddi sorunlardan dolayı okuyamadım. Bayır Mahallesi'nde ekonomik sorunumuz kalmadı diyebilirim. En büyük eksiğimiz cemevinin olmaması. Bunun için kendi aramızda para toplayıp bir arsa almak ve oraya cemevi yaptırmak istiyoruz. Manavgat merkezde araziler çok pahalı, en uygun alan Aşağı Işıklar Mahallesi'ndeki Ulualan bölgesi bence. Hem arazi geniş, fiyatlar daha uygun. Bir de bizim Bayır Mahallesi'nden artık oraya göçler olmaya başladı. Orada yeni bir yerleşim kurulabilir." (A50).

Grup içi evlilik sisteminin yaygın olduğu Abdallar, düğün, ölüm, sünnet, kız isteme ve askere uğurlama gibi törenlerde büyük bir dayanışma örneği sunmaktadırlar. Kültürel ve ekonomik dayanışmanın hâkim olduğu Abdal topluluğu, aşiret tarzında kapalı bir topluluk yapısına sahip olduğundan dışardan evlilikler bu yerleşkede pek fazla hoş karşılanmamaktadır. Bayır Mahallesi'nde yaşayan Abdalları diğer Abdal topluluklarından ayıran en önemli farkı; bu mahallede yaşayan Abdalların nerdeyse tamamının musahipli olması olmuştur.

Bayır Mahallesi'nde yaşayan Abdalların önemli kısmı Manavgat Belediyesi ve Antalya Büyükşehir Belediyesi'nde temizlik, park bahçeler, mezarlık ve cenaze hizmetleri kısmında istihdam olabilmektedir. Bunun dışında Manavgat bölgesinde yer alan otellerde kadın ve erkekler kat görevlisi, bahçıvanlık, komilik, temizlik işleri, çamaşırhane bölümü ve

aşçılık gibi kısımlarda çalışabilmektedir. Büyük bir kısmı sürekli işler olan bu meslek dallarında sosyal güvenceli biçimde çalışan Abdalların ekonomik durumlarının yirmi yıl öncesine kıyasla daha iyi durumda olduğu söylenebilir.

> "1999 yılından beri belediyede çalışıyorum. Allah, belediyemizden ve devletimizden razı olsun. Bundan 15-20 sene öncesine kadar sosyal güvenceli işi kim nasıl bulsun? Şimdi evlere asgari ücret giriyor, eşimiz ya da çocuklarımız da Manavgat oteller bölgesinde çalışıyorlar. Mesela benim eşim ve kızım otelde kat görevlisi olarak çalışıyorlar. Evimize 3 tane asgari ücret giriyor çok şükür. Erkeklerin tamamı belediye mezarlık ve temizlik işlerinde çalışıyor. Ek iş olarak çalgıcılık, seracılık, zeytin toplama ve nar kesme işi olunca gidenler de var. Kadınlarımız otelde çalışıyor genelde ayrıca muz, domates seralarında haftalık yevmiye ile çalışanlar da var. Eğitim düzeyimiz çok yüksek değil. Ortaokul mezunuyum birçoğumuzda aynı durumda. Tek eşlilik yaygındır bizde ve nikahlar Caferi mezhebine göre kıyılır. Başlık parası yok ama onun yerine altın istenir genelde. Maddi gücü olmayanlar bazen kız kaçırabiliyor. Bayır Mahallesi'ndeki evlerimiz çok iyi durumda değil ama Ulualan'a yapılan evler villa tarzında, prefabrik, bakımlı ve boyalı evler. Biz de muhtemelen ilerde oraya göçeriz. Ben ocağın rehberiyim, en öncelikli halletmemiz gereken şey kendimize ait cemevi inşa etmek. Nüfusumuz az değil ki. 1.300-1.400 biz, Çayyazı 120, Bereket 150, Aşağı Işıklar 600 civarı nerden baksan 2.500 kişi varız biz." (A49).

Tam zamanlı ve sezonluk çalışan Abdalların geçmiş yıllara nispeten ekonomik durumlarında gelişme olduğu söylenebilir. Kendi aralarında bağlama, davul ve zurna gibi müzik enstrümanları çalmayı öğrenen Abdallar, bölgedeki düğünlerin önde gelen yöresel müzik esnaflarındandır. Bayır Mahallesi'nde yaşayan Abdallar belediyede çalışmaları yanı sıra müzisyenliği ek iş olarak değerlendirmektedirler. Tek eşli ve grup içi evlilik yapısının egemen olduğu Bayır Mahallesi'nde yaşayan Abdallar arasında başlık parası adeti yoktur. Eğitim seviyeleri oldukça düşük olan Abdallar, küçük yaşlarda çalgıcılığa yönlendirilmektedir. Boş zamanlarını genelde birlikte değerlendiren Abdallar, Manavgat Çayı'na balık avlamaya gitme, piknik yapma, Abdal Musa Tekke ziyareti, yüzme ve avlanma gibi etkinliklere beraber katılım sağlayabilmektedir. Kadınlar ise boş zamanlarında avluya kilim sererek komşularla birlikte vakit geçirme, ev ziyaretleri, dinsel mekanların ziyaret edilmesi şeklinde boş zamanlarını değerlendirebilmektedir. Bayır Mahallesi'nde kanaat önderi olarak değerlendirilecek kişi rehber A.K.'dır (A49). Birlikte yaşadığı topluluğun her türlü sorunlarına vakıf olan A.K. (A49) Abdallarla görüşme yapılması, evlerin ziyaret edilmesi vb. konularda araştırmacıya büyük kolaylık sağlamıştır.

2.6.9. Manavgat Aşağı Işıklar Mahallesi (Ulualan Mevkii)

Aşağı Işıklar Mahallesi, Ulualan Mevkii Manavgat merkezine 6-7 km. mesafede yer alan bir yerleşkedir. Bayır Mahallesi ve Çayyazı Mahallesi'nde yaşayan Abdalların yeni

yerleşim alanı olarak ön plana çıkan Ulualan Mevkii, Manavgat-Alanya karayolunun sağ tarafında yer alan düzlük bir arazidir. Çayyazı ve Bayır Mahallesi'nde artan nüfus, evlerin yetersiz kalması sebebiyle birçok Abdal yerleşim yeri haline gelen bu yerleşkede tahminen 150 civarında Abdal hanesi ve 600 nüfus barındığı düşünülmektedir. Aşağı Işıklar Mahallesi'nin yaklaşık 1.600 nüfusa sahip olduğu göz önüne alınırsa Abdalların tahminen 600 kişilik nüfusları ile bu yerleşkenin nüfusunun %37'sini oluşturdukları düşünlebilir.

Resim 6: Aşağı Işıklar Mahallesi'nden Bir Görünüm

Genellikle yeni inşa edilmiş, tek ya da iki katlı tapulu olan bu evler modern bir dış görünüme sahiptir. Aşağı Işıklar Mahallesi'nde yaşayan Abdalların sosyalleşebilecekleri bir alan, kurum ya da mekân yoktur. Mahallede kafeterya, kahvehane, cemevi ya da cemevinde sorumlu bir dede bulunmamaktadır. Karayağmurlu Ocağı'na bağlı olan Abdallar, cemevi olmadığı için düzenli ibadet edemediklerini hatta senede bir yapılan görgü cemleri için belediyeden çadır temin ettiklerini ve zemin kötü olduğu için sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Mahalle'de sadece bir market bulunmakta olup, bölgede yaşayan Abdallar alışveriş merkezlerinden alış veriş etmektense kendi aralarında bir market açmayı uygun bulmuşlardır. Bölgede yaşayan Abdalların büyük kısmı Manavgat Belediyesi'nde temizlik işleri, cenaze ve mezarlık işlerinde istihdam olabilmektedir. Kadınlar ise Manavgat oteller

bölgesinde kat görevlisi, temizlik sorumlusu, çamaşır ve bulaşık işlerinde çalışabilmektedir. Bu bakımdan kadınların Abdalların hane ekonomisine ciddi bir katkı sağladığı söylenebilir. Eğitim düzeyi düşük olduğundan Abdalların farklı ve çeşitli iş kollarında istihdam olamadığı söylenebilir. Yetişkin Abdalların çalgıcılık işiyle uğraştığı mahallede genç nesillerin öncelikle sigortalı işlerde çalışmaya özen gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Aşağı Işıklar Mahallesi'nde yaşayan Abdallar arasında kanaat önderi sayılabilecek kimse olmamakla beraber Manavgat'ta Karayağmurlu Ocağı dedesinin rehberi A.K. (A49) bu bölgede kanaat önderi sayılabilir. Ayrıca aile bireylerinin yaşlı ve büyüklerinin topluluk üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. A.K. (A49) dinsel ve toplumsal önder kabul edilen Alevi dedesinin vekili olduğundan bölgede kurulan dernek, düğün, nişan, kız isteme, cenaze ve yas törenleri gibi durumlarda organizasyonu sağlayabilmektedir. Aşağı Işıklar Mahallesi'nde yaşayan Abdalların eğitim düzeyi genel itibariyle düşük olduğu söylenebilir. Abdalların ekonomik düzeyleri orta seviyede olup, geçmiş senelere nispeten ekonomik durumlarının iyiye gittiği anlaşılmaktadır.

"Eski garibanlıklar kalmadı artık. Abdallar belediyede çalışıyor, ev kirası falan vermeyince maaş cebe kalıyor. Düğün çalgı işi de olursa Allah bereket versin. Abdalların Manavgat'ta yeni yeri Ulualan tarafıdır." (A48).

> "Ulualan Abdalların Manavgat'taki yeni yerleşim yeri. Cemevini de uygun bir arazi bulursak oraya inşa etmek niyetindeyiz. Yer sıkıntısı yok, şehrin içinde değil. Art arda 4 sokakta bizimkiler yaşıyor. Ben de oraya yerleşeceğim muhtemelen. Bildiğiniz gibi cemevi arazi meselesi var. Aşağı Işıklar Mahallesi Muhtarına konuyu açtık, belediyeden birkaç kişiyle görüştük. Biz istiyoruz ki inancımız ve geleneklerimiz yaşasın. Onların da yardım sözünü aldık. Biz, Abdalız. Abdallığın özünde Alevilik vardır. Amacımız bu kültürü devam ettirmek, çocuklarımıza gelecek nesle bir şeyler bırakmak. Dikkat etmişsinizdir, biz kimseyle sorun çıkaran, kavga eden insanlar değiliz. Toplum tarafından yabancı gibi görülüyoruz ama çoğu kimse bizi tanımadıkları için bilmiyorlar. En önemlisi bu konuda konuşmak ya da bir şekilde iletişim kurmak. Konuşmazsak anlaşamayız. Herkes haklı olduğunu söylüyor ama kimse birbirini dinlemiyor. Bize işyerinde teyzeoğlu diyen birileri var, siz Hz. Ali'ye Allah diyormuşsunuz dedi, bana. Estağfurullah, olur mu öyle şey dedim. Bizim peygamberimiz Hz. Muhammed, biz Müslümanız, sizden farkımız yok dedim, adam şaşırdı. Ben anlatmaya başlayınca dikkatini çekmiş, beni aradı telefonla sonra çay içelim mi? Bir yerde dedi. Bizim Bayır Mahallesi'ndeki kahvehanede buluştuk, çay içtik ve sohbet ettik. Dinleyince sizin bizden farkınız yokmuş, ben böyle bilmiyordum dedi. Ben onu hiç suçlamadım ama tane tane anlattım, rabbimiz Allah, peygamberimiz Hz. Muhammed, mürşidimiz Hz. Ali dedim. Pirimiz Hacı Bektaş Veli dedim. Ondan sonra bana, sizin cemlere ben de gelebilir miyim? Dedi. Yakında cemlerimiz olacak, buyur gel, kapımız herkese açıktır dedim." (A49).

“Manavgat merkezinde araziye güç yetmiyor, çok pahalı. Ulualan ferah, önü açık yer. Arazinin fiyatı da uygun. Kanunsuz bir şey yok. İmar barışından yararlanıp, herkes parasını yatırdı. Sonra elektrik ve su bağlandı evlere. Herkes oraya göçer muhtemelen.” (A50).

“Manavgat’ın en sakin, huzurlu yeresi aslında Ulualan tarafıdır. Çayyazı çok dar, iç içeyiz. Babamlara da diyorum, burayı satıp, kiraya verelim ya da oraya tek katlı bir ev yapalım diye. Annem, buraya alıştık nasıl gidelim? Diyor.” (A46).

Aşağı Işıklar Mahallesi’nde yaşayan Abdallar, grup içi akraba evlilikleri yapmakta olup, bu evliliklerin erken yaşlarda yapıldığı söylenebilir. Genellikle iki ya da üç çocuklu aile yapılarının bulunduğu mahallede düğünler, nişan ve sünnet törenleri de mahallenin sokak arasında ya da ev avlusunda yapılabilmektedir. Dibekler, Güller, Karacalar, Yılmazlar, Demiryazlar, Çotlar ve Yamanlar gibi birkaç sayıda akraba Abdal haneleri bu mahallede ikamet etmektedir. Düğün sahibi kendileri olduğu zaman Serik ya da Manavgat’tan başka çalgıcılar bulan Abdalların düğünleri kır düğünü biçiminde iki ya da üç gün yapılabilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, MODELİ VE HEDEFLER

Araştırma, veri toplama teknikleri ve veri analiz teknikleri bakımından nitel bir çalışmadır. Araştırmada genel itibarıyla sosyolojinin sınırlılıkları ve tekniklerinden yararlanmak yoluyla Horasan'dan Anadolu coğrafyasına kadar uzanan köklü bir geçmişe sahip Abdal topluluğu üzerine bir saha çalışması yapılmıştır. Yapılan alan araştırmasında kültür değişmesi, göçebelik, yaşam biçimi ve kimlik kavramları çalışmanın sosyolojik çerçevesini oluşturmuştur. Yorumlayıcı paradigmaya dayalı kültür analizi (etnografi) deseninin benimsendiği çalışmada, Abdalların toplumsal gerçeklikleri yaşam tarzlarında, inanç ve değerler sisteminde aranmıştır.

Yapılan literatür taramasında Abdalların müzik kültürü ve inançları üzerine bazı akademik çalışmalar yapıldığı görülmesine rağmen, Abdallar üzerine yapılmış etnografik, yaşam ve kültürel alan araştırmalarının oldukça az olduğu anlaşılmaktadır. Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) internet ağı tez havuzunda yapılan araştırmada Abdallarla ilgili toplamda 19 adet çalışmanın olduğu ve doktora düzeyinde sadece 5 adet çalışmanın olduğu görülmüştür. Abdalların tarihleriyle ilgili kaynakların yetersizliği, Abdalların göçebe ve peripatetik karakteristiklere sahip olması toplumsal tarihleri ve kökenleri hakkında somut ve doyurucu bilgi edinmeyi zorlaştırmıştır. Abdallar üzerine yürütülen akademik çalışma ve tezlerde Abdalların dinsel ve etnik kimlikleri, müzisyenlikleri ve Anadolu halk müziğine katkıları konu edinilmiştir. Tek taraflı bakış açısına sahip, ötekileştirici tutum ve eğilimleri benimseyen bazı çalışmalar Türk halk kültürünü besleyen Abdal alt kültürünü Alevilik inancından ibaret görebilmektedir. Oysa Abdal kültürü, dinsel karakteristiklerinin yanında yaşam deseni, meslek ve eğitim grupları, anlam kümeleri, gelenekler, folklorik unsurları ile Türk halk kültürünün önemli zenginliklerini içerisinde barındırmaktadır.

Ayata (2006: 4) Kırşehir'de yaşayan Abdalların dinsel pratikleri temelinde gerçekleştirdiği doktora çalışmasında Anadolu Aleviliği üzerine inşa edilen çalışmaların ortak özelliklerinin kültürel yapıyı ve sosyolojik bağlamı incelemek yerine Sünnilik ve Alevilik kimliklerini ön plana çıkarmaya çalışan, ideolojik bakış açısıyla yorumlanmış siyasi tarih çalışmaları olduğunu belirtmektedir.

Gürkan (2019: 2) kültür, kimlik ve müzik ilişkisini temel alarak Orta Anadolu'da yaşayan Abdallar üzerine gerçekleştirdiği doktora çalışmasında Abdalların Türkiye gündemine gelişini Neşet Ertaş'ın 2000'li yılların başında Almanya'dan Türkiye'ye kesin dönüş yapması ile ilişkilendirmektedir. Buna göre halk ozanlığı ve müzik konusundaki

başarıları ile bilinen Abdalların Türk halk müziğine katkıları, Abdalların müzisyenlikle olan ilgileri ve toplumsal dinamikler çalışmalara konu olmuştur. Abdalları, ötekileştirilmiş, dışlanmış ve marjinal yaşam tarzına sahip bir topluluk olarak ele almak yerine Abdalları daha kapsamlı anlayabilecek bir bakış açısına ve kriterlere ihtiyaç bulunmaktadır. Üretilen makaleler ve akademik çalışmalar Abdalları Alevilik inancının doğrudan bir parçası olarak gören teolojik bir yoruma dayanmaktadır. Oysa Abdallık kurumunu ve Abdalların sosyolojik bağlamını incelemek Abdal kültürünün ve karakteristiklerini daha iyi anlamayı sağlayabilecektir. Abdallık kimliğini ortaya koyma çabası sosyolojik ve tarihsel bir değerlendirmeyi, bütüncül bir bakış açısıyla Abdalların nereden geldikleri, nereye göçtükleri, ne tür mesleklerle uğraştıkları, nasıl bir yaşam tarzına sahip olduklarını incelemekle mümkün görünmektedir.

3.1. Araştırmanın Felsefesi

Bilimsel araştırmalar belirli bir bakış açısı ve görüşü temsil edebilen çalışmalardır. Bilimsel çalışmaların olaylara, olgu ve yaşama bakış açısı paradigma olarak ifade edilebilir. İnanç ve düşünceler dizesi olarak da tarif edilen paradigmalar üretilen akademik çalışmaların etiketi özelliğindedir. Mevcut doktora çalışması yorumlamacı paradigmaya dayanmaktadır. Bu paradigma içerisinde toplumsal olarak inşa edilmiş sosyal gerçeklikler, paylaşılan anlamlar, semboller, değerler ve diller bulunmaktadır (Günbayı & Sorm, 2018).

Yorumlamacı paradigmada önemli olan unsur bireylerin ya da toplumların sosyal dünyalarını anlayabilmek ve yorumlayabilmektir. Hermenötik ilgiye dayalı bu çalışma, yorumlamacı paradigma çerçevesinde şekillendirilmiştir. Bu tür çalışmalarda gözlem, derinlemesine görüşme ve doküman incelemesi gibi teknikler veri toplama açısından önemli işleve sahiptir. Netice itibarıyla araştırılması arzu edilen kültür ya da grubun içine dâhil olunarak yaşam tarzı ve davranışlarını betimlemek o kültürün anlaşılması ve yorumlanması için önemlidir.

Yorumlamacı paradigmalar araştırmacıya ve araştırmaya özgür bir inceleme ve çalışma alanı sağlayabilmektedir. Çok boyutlu ve derinlemesine veri toplamaya olanak tanıyan bu paradigma, gerçekliği somut dünyada değil insanların zihninde ve anlam dünyalarında aramaktadır. Dolayısıyla toplumsal gerçeklik bireylerin ya da toplumsal grupların yaşam tarzlarında, davranışlarında, inanç ve değerlerindedir. Bu çalışmada Abdalların doğal yaşam alanlarında katılımlı gözlem ve derinlemesine görüşme veri toplama araçları kullanılmış ayrıca doküman incelemesiyle veriler toplanarak yorumlamacı paradigma çerçevesinde betimsel olarak analiz edilmiştir. Nitel araştırmada gerçek ve doğru kavramları

yoktur. Doğrunun yerine bakış açısı gerçeğin yerine ise görüş yer almaktadır. Yorumlamacı paradigma sosyolojik boyutu derin olan, öznel ve nitel çalışmalarda kullanılan analitik bir araçtır. Sosyal dünyanın doğası, öznel deneyimlerin anlaşılması ve açıklanmasıyla ilgilenen yorumlamacı paradigma nitel araştırmalara da rehberlik edebilmektedir. Örneğin durum çalışması, gömülü teori, etnografi, fenomenoloji, sistematik bakış, söylem analizi ve dil analizi bunlara örnek verilebilir.

Bu araştırmanın ontolojisi, toplumsal gerçekliği dış dünyada değil bireylerin ve toplumların anlam dünyalarında aramak üzerine kurgulanmıştır. Gerçeklik dış dünyada değil bireylerin yaşam tarzında, değer, sembol ve normlarındadır. Gerçekliğin doğası toplumun içinde, elbiselerinde, inançlarında ve meslek gruplarındadır. Araştırmanın epistemolojisi ise doğal yaşam alanlarında yapılan alan araştırmasına dayanmaktadır. Yani epistemoloji katılımlı gözlem, derinlemesine görüşme ve doküman incelemesinden oluşmaktadır. Araştırmanın aksiyolojisi ise çalışmanın önemini, alana sağladığı katkıyı ve diğer çalışmalardan farkını ortaya koymaktadır. Bu çalışmada Abdalları sadece inanç kurumu temelinde ele alarak gözlemlemek ve betimlemek yerine Abdalların toplumsal yaşamlarını bütüncül ve çok boyutlu şekilde incelemek hedeflenmiştir. Kültür analizi çalışması yapıldığı için kültürün ölçülemeyecek bir olgu olduğu mesajı çalışmada verilmiştir. Bu çalışmada kültürü ölçmek yerine kültürü anlamak, yorumlamak ve açıklamak amaçlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Çerçevesi

Toplumsal yaşamda önemli bir işleve sahip göç hareketliliği süreci, sebepleri ve sonuçları itibarıyla çok boyutlu bir toplumsal değişme sürecini yansıtmaktadır. Geleneksel yarı göçebe yaşam biçimine sahip Abdal topluluğunda önemli bir yere sahip göçebelik olgusu yaşam pratikleri, kültürel ve iktisadi faaliyetler, inanç ve değerler sistemi üzerinde belirleyici rol oynayabilmektedir. Çalışmanın konusu, Antalya yaşayan, göçebelikten yerleşik hayata geçmiş Abdalların yaşam pratikleri, inançları, aile yapıları, sosyal ve iktisadi hayatları ile ilgilidir.

Öncelikle alan araştırması Antalya şehri ile sınırlı olup, Antalya'daki Abdalların göçebelikten yerleşik düzene geçiş sonrasında sosyokültürel ve ekonomik yaşamlarında meydana gelen değişme ve gelişmeleri konu almıştır. Araştırmanın anahtar kavramları, toplumsal değişme, göçebelik, yaşam biçimi ve kültürel kimlik olgularıdır. Çalışmada bu anahtar kavramlar Abdalların yaşam biçimleri üzerinden sosyolojik olarak yorumlanarak değerlendirilmiştir. Araştırmada Antalya Abdallarının kültürel kimliklerini nasıl inşa ettikleri, kültürel kimliklerin gündelik yaşam pratiklerine nasıl bir etkisi olduğu, Abdalların

göçebelikten yerleşik düzene geçiş sürecini nasıl deneyimledikleri incelenmiştir. Buradan hareketle çalışmanın kavramsal çerçevesi oluşturularak tarihsel ve sosyolojik düzlemde Abdalların tarihsel geçmişleri, kökenleri irdelenmiş, Abdal kavramının dinsel, kültürel ve sosyolojik bağlamı hakkında literatür dayamasına dayalı nitel betimsel analiz yapılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde kavramsal çerçeve oluşturularak kültür, toplumsal değişme, göç, göçebelik ve kimlik kavramlarının sosyolojik incelemesi yapılmıştır. Bahse konu olgularla ilgili makaleler, basılı kitaplar, çevrimiçi internet kaynakları yerli ve yabancı kaynaklar taranarak literatür taramasına dayalı betimsel bir inceleme yapılmıştır. Abdalların göçebeliği, yaşam kültürü ve kültürel kimlik algıları sentezlenerek sosyolojik olarak yorumlanmıştır. Literatür taramasına dayalı betimsel bir inceleme yapılırken tarihsel, sosyolojik ve antropolojik farklı kaynaklardan beslenmeye özen gösterilmiştir. Abdalların göçebe bir topluluk olmaları, sürekli seyahat halinde bulunmaları sebebiyle Abdalların yazılı tarihleri hakkında bilgi edinilmesi güç olmuştur.

Araştırmanın ikinci bölümünde Abdallarla ilgili tarihsel ve toplumsal çalışmalar belirli başlıklar altında sunularak nitel betimsel bir çalışma yapılmıştır. Bu bağlamda Abdal teriminin etimolojik olarak incelenmesinden, Abdalların toplumsal tarihleri, kökenleri, Anadolu topraklarındaki faaliyetlerine kadar ayrıntılı olarak incelenmiştir. Abdalların Anadolu topraklarındaki faaliyetleriyle ilgili arşiv ve tarihsel vesikaların yetersiz olması, Abdalların etnik ve dinsel kimliklerinin iç içe geçmiş yapısı, Abdalların peripatetik karakteristikleri sebebiyle toplumsal faaliyetleri, ekonomik hayatları hakkında somut ve tatmin edici ölçüde bilgi edinmek oldukça güç olmuştur. Bu bölümde tasavvufi kaynaklardan, edebi kaynaklardan, çeşitli makale ve kitaplardan faydalanılmıştır. Abdalları konu alan çalışmaların nicel olarak yetersizliği Abdalların etnik kökenleri konusunda tarihsel ve antropolojik kaynakları incelemeyi zorunlu kılmıştır.

Araştırmanın üçüncü bölümündeyse araştırmanın felsefesi, çalışmanın yöntemi, veri toplama tekniği, veri analiz teknikleri, çalışmanın amaç ve öneminin neler olduğu hakkında bilgi verilmiştir. Alan araştırması gerçekleştirmeden önce ilk olarak nitel kültür analizi (etnografik) desenine uygun veri toplama teknikleri belirlenmiştir. Bu bağlamda etnografi bir yöntem değil, araştırma biçimi, modeli ya da stratejisi olarak ifade edilebilir. Nitel çalışmalar; katılımsız gözlem ve katılım gözlem, doküman incelemesi ve derinlemesine görüşme gibi veri toplama tekniklerini benimseyebilmektedir. Çalışmada araştırılan nesne, olgu ya da sosyal grubun kendi doğal yaşam alanlarında inceleyerek çok yönlü ve bütüncül verilere erişim sağlamak hedeflenmiştir.

Sosyal özelliklere sahip bu nitel çalışma, kültür analizi (etnografik) araştırma desenine sahiptir. Araştırmanın veri toplama teknikleri; katılımlı gözlem, doküman incelemesi ve derinlemesine görüşme teknikleridir. Derinlemesine görüşme yapabilmek için araştırma problemine ilişkin yarı yapılandırılmış açık uçlu soru formu hazırlanmıştır. Hazırlanmış sorular Abdalların olgusal kimlikleri, ahlak, inanç, aile kurumu, meslek, boş zaman faaliyetleri, değerler ve kültürel kimlikleri ile ilgili kapsamlı ve zengin veri tabanı oluşturmayı amaçlamıştır. Derinlemesine görüşme soruları kurumlar sosyolojisi temelinde Abdalların aile, eğitim, boş zamanlar kurumu, politik görüş, iktisat ve inanç yapılarını inceleyerek ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

Katılımlı gözlem ve derinlemesine görüşme yoluyla elde edilmiş olan veriler ise yorumlamacı paradigma bağlamında sosyolojik olarak yorumlanarak betimsel olarak analiz edilmiştir. Derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem yoluyla Antalya'da yaşayan Abdal topluluklarının gündelik yaşamlarına katılım sağlanarak, onların kendilerini nasıl tanımladıkları, kültürel olarak kimliklerini nasıl inşa ettikleri, ticari faaliyetleri, komşuluk ilişkileri, inançları, meslekleri ve boş zaman faaliyetlerini nasıl değerlendirdikleri gözlemlenmiştir. Hayata bir Abdalın gözünden bakabilmeyi amaçlayan araştırmacı, gündelik yaşamda bir Abdalın bir gününü nasıl geçirdiğini, Abdalların nasıl ibadet ettiklerini, doğum, isim koyma, asker uğurlama, kız isteme ve ölüm adetlerinin nasıl olduğunu araştırmıştır. Gündelik yaşam faaliyetlerine aktif olarak katılım sağlayan araştırmacı, Abdalların eğlence ve müzik kültürü, düğünleri, evlilik adetleri, kız isteme ve aile yapıları hakkında bilgiler edinmiştir. Aralarına dâhil olduğu bireylerle aynı zamanda derinlemesine görüşme yapan araştırmacı, bilimsel etik olarak nesnel, doyurucu ve somut bilgi edinmeyi hedeflemiştir.

Çalışmanın dördüncü ve son kısmında Antalya'nın çeşitli bölgelerinde yaşayan Abdallarla derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem veri toplama araçları kullanılarak bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde araştırmanın bulguları değerlendirilerek sonuç ve tartışma kısmı yer almış, derinlemesine görüşme tekniği ile toplanan veriler yorumlamacı yaklaşım çerçevesinde sosyolojik olarak derinlemesine yorumlanmıştır. Yapılan alan taramasında konuyla ilgili etnografik ve kültürel alan araştırmalarının bir hayli az olması sebebiyle çalışmanın literatüre düşünsel ve kültürel anlamda katkı sağlayacağı, mevcut literatüre insani ve fikri bir yön verebileceği düşünülmektedir. Nitekim çalışmada kültürel dokuyu, toplumsal yapıyı ve Abdal kültürünü betimleyen çalışmaların bir hayli az olduğu bilinmektedir. Abdal kültürü, salt Alevilik inancı ile tanımlanamayacak geniş bir anlam kümesi ve evrene sahiptir. Abdallar mekânsal kümelenmeleri, organik dayanışma ağları, kendilerine özgü kültürel karakteristikleri ile etnografik açıdan zengin sosyolojik kaynaklara

sahiptirler. Bu çalışmada Antalya Abdallarına dair farklı bir bakış açısı oluşturmak, Abdalların folklorik zenginliklerini anlamak ve ortaya çıkarmak hedeflenmiştir.

3.3. Araştırmanın Deseni: Etnografi (Kültür Analizi)

Etnografya terimi, belirli bir nesne, olay, insan ya da kültürü derinlemesine inceleme ya da sistematik olarak çalışmak olarak ifade edilebilir. Etnografi, insana, kültüre ve topluma ait yaşam tarzı, eylem, sembol ve davranışların öğrenilmesi, açıklanmasında tercih edilen nitel bir araştırma desenidir. Etnografi; yorumlamacı paradigma, vaka çalışması, derinlemesine görüşme, katılımlı gözlem ve yaşam öyküsü tekniği gibi veri toplama tekniklerini kullanan bir modeldir. Etnografi bir araştırma metodu değil, çok boyutlu ve derinlemesine veri toplayabilmek için tercih edilen bir model, teknik ya da strateji olarak değerlendirilebilir. Terminolojideki anlam kayması ve çeşitlilik sebebiyle üzerinde net bir tanım ortaya koyulamayan etnografi, sosyal ve kültürel antropolojinin çalışma alanlarıyla ilgilenmektedir (Hammersley, 2005: 2; Ekşi ve Türk, 2017: 15).

Esasen etnografi kültürün bireyin davranışını nasıl etkilediğini ortaya koyan bir tür kültür analizi çalışmasıdır. İncelenen kültürde bireyler nasıl konuşur, mesleklerini ve gündelik işlerini hangi alet ve eşyaları kullanarak yapar, kendisini nasıl ifade eder, değer ve normları, tutumları nasıldır tarzından sorular kültür analizi içinde girebilmektedir. Etnografik araştırma modelinin yaklaşık yüz yıldan daha fazla bir geçmişi söz konusudur. Batı toplumlarının diğer toplumları anlama ve gözlemleme çabasının bir ürünü olarak ortaya çıkmış bir teknik olan etnografik model, Polonya kökenli İngiliz Antropolog Malinowski ve Radcliffe-Brown gibi bilim insanlarının çalışmaları ile şekillenmiştir (Brewer, 2000: 11; Gobo, 2008: 2, 8). Sosyologlar, 20. yüzyılın başından itibaren etnografik araştırma biçimi çalışmalarını araştırmalarına dâhil etmeye başlamışlardır. Suç sosyolojisi bağlamında Şikago Okulu Ekolü, etnografik modeli benimsemiş, şehirlerde oluşan suçların sosyal ve kültürel sebeplerini incelemiştir. Bu bağlamda ekolün temsilcileri, şehirleri doğal bir laboratuvar olarak gözlemlemiştir. Doğallık, anlama ve keşfetme kavramları etnografik araştırmaların anahtar kelimeleridir (Hammersley, 2005: 3, 4). Etnografinin türleri bulunmaktadır. Bunlar; otoetnografi, performans etnografi, kurumsal etnografi ve eleştirel etnografi olarak ifade edilebilir (Ekşi ve Türk, 2017: 9).

Etnografik desen, insanların doğal yaşam alanlarında, onların anlam kümelerini, sıradan günlük davranışlarını gözlemleyerek sistematik biçimde o kültüre ait veriler toplamayı sağlayan bir çalışma alanıdır. Etnografik çalışmalar genellikle katılımlı gözlem biçiminde gerçekleşebilmektedir. Etnografik araştırma modeli yolculuk ya da seyahatname notlarından

farklı bir içeriğe ve anlama sahip olmuştur. Bireylerin sosyal dünyalarını ve davranışlarını yakından gözlemle imkânı sağlayan etnografik model, derinlemesine görüşme, katılımlı gözlem, doğal dil analizi ve bireysel görüşme gibi nitel veri toplama tekniklerini kapsayabilmektedir (Fielding, 1993: 145). Bu alan araştırmasında Antalya Abdalları üzerine katılımlı gözlem ve derinlemesine görüşme teknikleri kullanılmış, Abdalların sosyal hayatı kültürel olarak incelenmiştir. Araştırmacı Abdalların ev ve işyerlerine, derneklerine, cemevlerine konuk olarak Abdalların gün içinde neler yaptıklarını gözlemlemiştir. Araştırmacı, Abdalların düğün, cenaze, Muharrem Ayı, Abdal Musa'yı anma etkinliğine katılarak Abdal toplumunun içine girmiş, onların yakından inceleme, gözlemleme ve anlayabilme olanağına sahip olmuştur.

Gözlem tekniğinin, etnografik desende önemli bir yeri vardır. Nitekim 1920'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde kentli endüstri toplumunun grup davranışlarını keşfetmek üzere yapılan gözlemler, bu insanların sosyal dünyalarında bilinmeyenleri gün ışığına çıkarmıştır. Polonyalı göçmenler, uyuşturucu satıcıları, sokak haydutları, hayat kadınları ve evsizler gibi toplumsal grupların yaşam alanları, davranışları gözlem tekniği ile incelenmiştir (Brewer, 2000: 12; Atkinson, 2015: 3). Bu çalışmada alan araştırması bağlamında etnografik düzlemde Antalya Abdallarının kültürel dünyası, gündelik yaşamdaki davranışları, eylem kalıpları incelenmiştir. Bu bağlamda Antalya Abdallarının bilinmeyen, keşfedilmemiş yönleri, etkinlikleri ve faaliyetlerinin neler olduğu sosyolojik açıdan araştırılmıştır.

Sosyal bilimlerde alan araştırmalarında çoğunlukla tercih edilen etnografik desen, sosyal ve iktisadi araştırmalar, kültüre özgü davranış ve eğilimler, inanç ve ritüellere ilişkin çalışmaları kapsamaktadır. Etnografik strateji, insan ya da toplumlar tarafından inşa edilen kültürel örüntüleri ve o topluma ait davranışlar ve eylem kalıplarını inceleyen bir araştırma modelidir. Bu yönüyle etnografi, antropolojinin sınırlılıkları ve tekniklerinden yararlanan bir model olmasının yanı sıra sosyal bilimlerde kullanılagelen bir araştırma desenidir (Zırh, 2017: 54). Creswell'e (2018: 93) göre "etno" yani insan "graphy" yazmak, çizmek ya da tasvir etmek anlamındadır. Betimleme sanatı olan etnografik nitel desen, antropolojinin gelişmesiyle birlikte 1980'li yıllardan itibaren sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılmaya başlayan bir tekniktir. Etnografik çalışmalarda insan davranışları deneyim ve tecrübelerin ışığında araştırmacı tarafından gözleme tabi tutularak değerlendirilmektedir. Birden çok veri toplama tekniği bulunmasına rağmen, kilit rol, gözlem tekniğidir. Bilimsel araştırma açısından gözlenen grup ne yapıyorsa ya da ne söylüyorsa önyargıdan ve yönlendirmeden kaçınarak verilerin esas alınması etnografik çalışmanın bilimsel geçerliliğini güçlendirebilmektedir.

Fielding (1993: 147) göre etnografik çalışmaların esas amacının bilinmeyenleri ortaya çıkarmak, kültürün ya da sosyal sürecin içinde yer alan semboller ve hayata anlamını veren imgeleri açıklayabilmektir. Bu bağlamda bir kültürü ya da o kültüre ilişkin davranışı açıklayabilmek için varsayımlar geliştirilmesi mümkün olabilmektedir. Etnografik çalışmalar yoğun, zengin, derin ve esnek veriler elde edilmesini sağladıkları için hapishane mahkûmları üzerinde, klinik çalışmalarda, kriminolojik araştırmalarda da kullanılabilmektedir. Etnografik çalışmaların olumlu taraflarının yanında eleştiriye maruz kalan iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan birisi sosyal bilimlerin araştırma ve veri toplama standartlarını düşürdüğü, ikincisi de veri toplama aşamasında objektif ve tarafsızlık ilkelerinin ihlal edilerek verilerin sübjektif bir karakter kazandığı eleştirisidir (Brewer, 2000: 19).

Etnografi, doğrudan gözlemlemeye dayalı bir araştırma modelidir. Dolayısıyla Etnografik çalışma uygulamasını planlayan araştırmacıların, katılımcıları gözlemlemesi ve onlarla iletişim halinde bulunması gerekecektir. Etnografik araştırma modeli diğer araştırma modellerine göre araştırmacıya gözleme dayalı, bilişsel aktif roller sağlayan bir tekniktir. Etnografik nitel desen, veri toplanmasını sağlayan basit bir enstrüman değil, kültürel karakteristiklerin somutlaştırılması, incelenen kültür ya da sosyal grupların tarihsel ve kültürel gerçekliklerinin ortaya çıkarılmasını amaçlamaktadır (Gobo & Marciniak, 2016: 104). Bu yönüyle akademik etnografik çalışmaların, toplumların algıları ve sosyal organizasyonların eylem biçimleri üzerine şekillenen, sosyal etkileşim karakterli bir çalışma stratejisi olduğu söylenebilir.

İnsan yaşamını bütün yönleriyle kuşatan etnografi bizzat sürecin veya durumun içine girerek veri toplanmasını sağlayan bir karaktere sahiptir. Etnografik çalışmalar, belirli bir toplumsal grubun muğlak ve belirsiz yönlerine yönelmekten öte; tanımlanabilir, gözlemlenebilir toplumsal davranışlar, kültürel örüntüler ve pratiklere yönelmektedir. Çok boyutlu bilgi edinilmesini sağlayan etnografik modelli çalışmalar, gözleme ve görüşmeye dayalı olduğundan oldukça zaman gerektiren akademik çalışmalardır (Kartarı, 2017: 217). Etnografik nitel desen içinde yer alan gözlem tekniği; katılımlı gözlem ve alan araştırması olarak iki kısma ayrılabilir. Katılımsız gözlem, araştırmacının katılımcılarla aktif etkileşim sağlamadığı, sembolik olarak yapılan çalışmalardır. Katılımlı gözlem ise araştırmacının bizzat sahada yer aldığı, az sayıda bireyin yer aldığı bir sosyal grupta kısa zamanlı faaliyet ve etkinliklere katılım sağlanmasına olanak tanıyan bir tekniktir. Katılımlı gözlem tekniğinde araştırmacının sosyal grubun bir üyesi olması ya da görüşmeci grup arasında katılımının bilindiği durumlar mevcuttur (Demir, 2011: 293). Bu itibarla sosyal faaliyetleri gözlemleme ve betimleme olanağı ortaya çıktığı gibi katılımcıların gündelik yaşamdaki gelenekleri,

alışkanlıkları, davranışları, eğilimlerini anlama, gözlemleme farkındalığı ortaya çıkmaktadır (Gobo & Marciniak, 2016: 106). Araştırmacı, Antalya Abdallarının günlük yaşamlarına, dinsel etkinliklerine, bayram ve aşure günlerine katılım sağlamış, Abdalların davranışlarını gözlemlemiştir. Antalya Abdallarının toplumsal alışkanlıkları, üretim ve tüketim kültürü, yemek kültürü yakından incelenmiştir. Muharrem Ayı etkinliklerine katılım, Abdal Musa anma etkinliklerine katılım, Kurban Bayramı, düğün ve mevlit gibi sosyal dinsel faaliyetlere katılımlar, katılımlı gözleme örnek verilebilir.

Delamont (2004: 217, 218) etnografik araştırma tarzının saha çalışmaları, katılımlı gözlem ve vaka çalışmalarında kullanılmakta olduğunu belirtmektedir. Etnografik teknik; incelenen kültür veya davranışlar konusunda nelerin ortaya çıkarılabileceği, kurumsal ve sosyal pratiklerin ne anlam ifade ettiği, yaşanmışlıkların ve deneyimlerin anlaşılması konularıyla ilgilenmektedir. Etnografik incelemeler araştırmacının araştırma problemiyle başlamaktadır. Akabinde araştırmacı görüşmek istediği ya da incelemeyi planladığı bireyler, sosyal gruplar üzerine veriler toplamak için katılımcı gruplarını belirlemektedir. Bu safhada etkileşim kurulması istenen bireyler ya da toplulukla sağlıklı iletişim kurulması oldukça önemlidir. Nitekim araştırmanın her bir safhasında farklı veri toplama tekniklerinin kullanılmasını sağlayabilen esnek yapıdaki araştırma modeli çok boyutlu ve derinlemesine veri toplamayı mümkün kılabilmektedir. Etnografik veri toplama kaynakları, aracı kişiler, saha araştırması, derinlemesine görüşme, gözlem, saha notları, alan yazını olarak belirtilebilir (Ekşi ve Türk, 2017: 85, 99). Bunun yanında etnografik çalışmalarda başka bir topluma ait yaşam tarzı, toplumsal davranış hakkında bilgi edinmek esas olduğundan dil, kültürel pratikleri, dinsel ritüeller, derinlemesine görüşme, doğal yaşam alanı, mekân, gözlem, nesne ya da bireylerin konumları oldukça önemlidir.

Etnografik çalışmalar daha geniş perspektifte bilgi toplamayı ve çözümlemeye eğilimli olduğundan incelenen konuya daha bütüncül ve kapsayıcı bir bakış açısı sağlayabilmektedir. Araştırma esnasında derinlemesine görüşme, gözlem, doküman incelemesi ve içerik analizi gibi birden çok veri toplama ve analiz tekniğini içinde barındıran etnografik desen, zaman ve maliyet açısından bazen sorun oluşturabilmektedir. Katılımcılar ile araştırmacı arasında diyaloğa ve gözleme dayalı veri elde edilmesini sağlayan etnografik desen, büyük bir kültürel portre oluşturmayı amaçlamaktadır (Cresswell, 2018: 93).

Bu bağlamda alan araştırmasında Antalya Abdallarının kimlik, kültür ve toplumsal değişme olgularının incelenmesi, Abdal kültürünün nasıl inşa edildiği, bu kimliği oluşturan unsurların neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada bütüncül tek durum deseni kullanılarak tek bir kurum ve sosyal grup incelenmiştir. Abdalların günlük sosyal yaşamlarına

aktif katılım sağlanarak Abdalların ne konuştukları dinlenmiş, kendilerini nasıl sundukları ve tanımladıkları gözlemlenmiş, Abdallar için değerli olan ya da önemsiz olan şeylerin neler olduğu incelenmiştir. Abdalların dilleri, sembolleri, inançları, aile yapıları, isim verme adetleri ve çalışma kültürü hakkı anlaşılmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Derinlemesine görüşme, doküman incelemesi ve katılımlı gözlem gibi veri toplama araçlarıyla elde edilen veriler yorumlamacı paradigma çerçevesinde betimlenmeye ve açıklanmaya çalışılmıştır.

3.4. Araştırmanın Amacı

Tarihsel olarak geçmişin kültürel zenginliğini yansıtan konargöçer yaşam tarzı, Türk dünyasında kilit bir öneme sahiptir. Türkistan'dan Anadolu'ya kadar uzanan kültürel mirasın taşıyıcıları olan Abdalların yaşam biçimleri, iş ve mesleki faaliyetleri, değerleri ve sosyoekonomik faaliyetleri bu açıdan önemlidir. Çalışmanın amacı geleneksel Türk kültüründe önemli bir yere sahip yarı göçebe yaşam tarzının Antalya'da yaşayan Abdallar üzerindeki etkilerini incelemek, Abdalların kültürel kimliklerini inşa etme sürecinde bu yaşam biçiminin nasıl bir etkisi olduğunu araştırmaktır. Bu itibarla toplumsal hafızayı canlı tutmak, Alevi-Bektaşî inancını benimsemiş Abdal topluluğunun fikir geleneği, düşünce stili ve gündelik yaşam pratiklerinin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Çalışmada Abdallar üzerine yapılan kültür analizi (etnografik) ve tarihsel araştırmalara Antalya Abdalları yönüyle farklı bir bakış açısı kazandırarak tarihsel ve kültürel zenginliğin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Ayrıca bu çalışmada Antalya Abdalları ile ilgili elde edilen bulguların ilerleyen zamanlarda üretilecek akademik çalışmalara basamak teşkil etmesi düşünülmektedir.

Çalışmada yaş, eğitim durumu, medeni durum, cinsiyet ve sosyoekonomik durum gibi katılımcıların olgusal kimliklerini ortaya çıkarılması, yemek kültürü, müzik kültürü, inanç, değerler, tutum ve eğilimlerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Özellikle Abdallar üzerine yürütülen tezlerde etnografik çalışmaların ve dokümanların yetersiz oluşu sebebiyle mevcut çalışmanın içerik ve araştırma modeli olarak literatüre biçimsel, düşünsel ve kültürel yönden katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Abdalların peripatetik yaşam tarzları, göçebelikleri sebebiyle Anadolu'daki Abdal toplulukları hakkında somut ve net veriler elde etmek oldukça güçtür. Abdallar, kültürel karakteristikleri, dilleri, farklı yaşam biçimleri, görünümleri, inanç ve pratikleri ile Anadolu halk kültürünün önemli bir parçası haline gelmişlerdir. Türkistan bozkır kültürü yaşam tarzının karakteristiklerini taşıyan Abdallar, Türk kültürünün yayıcıları ve halk mirasının temsilcileridir. Bu araştırma Abdalların sosyolojisini, anlam dünyasını anlamayı ve yorumlamayı amaçlamıştır. Abdallar üzerine yapılan çalışmaların teolojik ve ideolojik

karakterli olduğu göz önüne alındığında etnografik bir saha çalışması yapılması fikri anlam kazanmaktadır. Bu itibarla Abdalların kültürel ve dinsel kimlikleri, inanç yapıları, aile ve sosyal kurumlarla olan ilişkilerinin ortaya çıkarılması literatüre sosyolojik ve kültür analizi bakımından katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

3.5. Araştırmanın Temel Problemi

Göçebe yaşam biçiminden yerleşik hayata geçiş Abdalların hayatlarında nasıl bir değişikliğe sebep olmuştur? Sorusudur.

3.6. Araştırmanın Alt Soruları

1. Abdallar kendilerini nasıl tanımlamaktadırlar?
2. Abdallar, kültürel kimliklerini nasıl inşa etmektedir?
3. Abdalların kültürel kimliklerini inşa etmesinde göçebe yaşam biçiminin nasıl bir etkisi olmuştur?
4. Göçebe yaşam biçiminden yerleşik hayata geçiş Abdalların sosyoekonomik hayatını nasıl etkilemektedir?
5. Göçebe yaşam biçiminden yerleşik hayata geçiş Abdalların inanç pratiklerini nasıl etkilemektedir?
6. Abdalların, akrabalık ve komşuluk ilişkileri nasıldır?
7. Yerleşik hayata geçişle birlikte Abdalların meslek, boş zaman faaliyetleri, aile yapıları, evlilik kurumlarında herhangi bir değişme olmuş mudur?
8. Abdallar, göç sürecini nasıl deneyimlemektedirler?

3.7. Araştırmanın Sayıltıları

1. Abdallar peripatetik kültürel karakteristiklere sahip bir topluluktur.
2. Bilgi teknolojileri ve ekonomik gelişmeler geleneksel yaşam biçimini artık terk edilmesi noktasına taşımıştır.
3. Toplumsal değişme süreci Abdalların kültürel dokusunda, ekonomi ve inanç yapısında değişikliklere sebep olmuştur.
4. İnanç faktörü Abdalların politik görüşleri üzerinde belirleyici rol oynayabilmektedir.
5. Toplumsal değişme Abdalların eğitim, iş ve meslek kolları, boş zaman faaliyetlerinde değişiklere ve çeşitlenmeye sebep olmuştur.
6. Abdal kültürü, yarı göçebe yaşam tarzıyla halen sürdürülmeye çalışılmaktadır.
7. Abdallar, Aleviliği İslam'ın özgün bir yorumu olarak görmektedir.
8. Abdalların yaşam pratikleri, göçebelik eski Türk milli kültürünü temsil etmektedir.

9. Abdallar kısmen yarı göçebe yaşam tarzıyla Türk milli kültürü için evreni temsil edici niteliklere sahip bir topluluktur.
10. Abdallar, kıl çadır, yeme-içme, müzik ve halkbilimi açısından eski Türk kültürünün izlerini taşımaktadırlar.

3.8. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın hedef evrenini Türkiye'de yaşayan Abdallar oluştururken araştırmanın ulaşılabilir evrenini ise Antalya'nın merkez ve dış ilçelerinde yaşayan Abdal toplulukları oluşturmaktadır. Antalya'nın Batı ve Doğu ilçelerinde yerleşik ve yarı göçebe hayat süren Abdallar, yaşam tarzı, göçebelikten yerleşik düzene geçiş, meslek, kültürel karakteristikler bakımından Türk halk kültüründe önemli bir yere sahiptirler. Araştırmacı Finike, Serik, Zeytinköy ve Manavgat'ta yaşayan Abdalları yaşadıkları yerleşim birimlerinde ziyaret ederek görüşmeler gerçekleştirmiş, görüşmecilere çalışmanın amaç, hedef ve önemi hakkında bilgi vermiştir.

Nitel bir karakteristiğe sahip bu alan araştırması için yarı yapılandırılmış açık uçlu soru formu hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları ve alt sorulardan oluşan sorular, görüşmecilere yöneltilerek çok yönlü ve esnek bir şekilde veri toplanması amaçlanmıştır. Nitekim görüşmenin gidişatına göre görüşme formunda yer alan soru yerleri değiştirilebilmiş, görüşmecilerin kendilerini serbestçe ifade edebilmeleri için gerektiğinde araştırmacı bir takım motive edici tutum içerisine girmiştir. Abdalların yaşadığı düşünülen yerlerde kanaat önderleri olabilecek, bu grupları temsil ettiği düşünülen kişilerle, sivil toplum kuruluşları ile görüşmeler yapılarak görüşme yapılması planlanan kişilere ulaşılabilmiştir. Sivil toplum kuruluşu, dernek ve mahalle muhtarları araştırma kapsamında belirli aralıklarla ziyaret edilmiştir.

3.9. Araştırmanın Örneklem Seçme Tekniği

Araştırmada Antalya'nın çeşitli yerlerinde yaşayan Abdal toplulukları arasında kartopu örneklem seçme tekniği ile yarı yapılandırılmış sorular sorulmuş ve görüşmeler sırasında fotoğraf çekilerek samimi bir şekilde katılımcı bireylerle iletişim kurulmuştur. Kartopu örneklem seçme (snowball sampling) olasılıklı olmayan ve amaçlı örneklem seçme yöntemlerinden birisidir (Parker vd., 2019: 3). Daha çok nitel çalışma alanlarında tercih edilen kartopu örneklem seçme tekniği, erişilmesi planlanan, ulaşılması güç örneklem grupları üzerinde kullanılabilmektedir. Kartopu örnekleme seçme tekniğinde araştırmaya gönüllü katılmak isteyen bireylerle görüşmek esastır.

Dragan & Isaic Maniu (2013: 160) kartopu örneklem seçme tekniğinin sosyoloji, psikoloji, klinik çalışmaları ve idari yönetimsel işlerde kullanıldığını, gün yüzüne çıkarılamamış sosyal suç şebekeleri, yasadışı göçmenler, uyuşturucu kaçakçıları, farklı cinsel eğilimleri olan bireyler ve marjinal sosyal gruplar üzerinde uygulandığını belirtmişlerdir. Bilinen, bilgi sahibi bir unsur ya da birey üzerinden aynı konuda benzer sosyolojik özelliklere sahip diğer bireylere ulaşmayı sağlayan bu modelde önemli olan çalışma evrenini temsil edebilecek örneklem unsurlarına ulaşabilmektir. Referansla görüşme söz konusu olduğunda tercih edilen bu teknik, amaçlı örneklem seçme tekniklerindendir. İlk temas sağlanan ve görüşülen kişinin araştırmanın çalışma evrenine uygun örneklemler tavsiye etmesi çalışmanın iç tutarlılığı ve bilimsel geçerliliği açısından son derece önemlidir.

Örneklem seçme bağlamında görüşme sağlanan ve Finike'de yaşayan Karayağmurlu Ocağı Abdal Dedesi H. D. ve Antalya Muratpaşa İlçesi, Yeşildere Mahalle Muhtarı H.A.H., Zeytinköy Anadolu Aleviliği Koruma ve Yaşatma Derneği Başkanı F.H.; Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği Başkanlarından D.K.'nın samimi ve dostane tutum sergilemişlerdir. Ayrıca kendi kültürlerine yönelik akademik bir çalışmaya katkı sağlayacaklarını belirterek araştırmacıya yardımcı olmuşlardır. Bu sayede görüşme sağlanacak Abdal bireylere ulaşmak daha kolay hale gelmiştir. Alan araştırmasıyla ilgili benzer sosyolojik özelliklere sahip diğer görüşmecilerle derinlemesine görüşme yapılabilmesi için yer, zaman ve mekân sağlanması konusunda araştırmacıya büyük katkı sağlamışlardır. Görüşmeler ve gözlem esnasında bireylerin yaşanmışlıklarına, duygu ve düşüncelerine onların gözüyle bakmaya özen gösterilmiş, konuşma esnasında katılımcı bireylerin sözlerinin kesilmemesine dikkat edilmiştir. Araştırmada gönüllülük esasına bağlı olarak Finike'den 10, Zeytinköy' den 10, Serik'ten 20 ve Manavgat'tan 10 birey olmak üzere toplamda 50 bireyle derinlemesine görüşme yapılmıştır.

3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın konusu Antalya'nın merkez ve dış ilçelerinde yarı göçebe yaşayan Abdallardır. Çalışma Antalya İl'i ile sınırlandırılmıştır. Nitekim Akdeniz Üniversitesi bilimsel yayın ve etik kurulundan talep edilen etik kurul onay belgesi bağlamında araştırmanın derinlemesine görüşme kısmı 1 Temmuz 2022 ve 1 Şubat 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Antalya'da yaşayan Abdalların tamamı ile derinlemesine görüşme yapabilmek teknik anlamda mümkün olmadığından araştırmada belirli sayıda Abdal bireylerle derinlemesine görüşme yapılabilmiştir. Çalışmada farklı yaş ve cinsiyete mensup Abdallarla görüşme yapılarak zengin bir veri tabanı oluşturulması hedeflenmiştir.

3.11. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri

Bu çalışmanın nitel veri toplama teknikleri katılımlı gözlem, derinlemesine görüşme ve doküman incelemesidir. Üç farklı veri toplama tekniğinin uygulandığı çalışmada görüşmecilerin olgusal kimlikleri hakkında veri toplamak ve kültürlerini (dil, inanç, sembol ve değer) anlamak bağlamında Antalya'nın çeşitli yerlerinde yaşayan Abdal toplulukları arasında yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular sorulmuş ve yüz yüze derinlemesine görüşme yapılmıştır. Araştırmacı, görüşmeler sırasında fotoğraf çekerek katılımcı bireyleri tanımaya özen göstermiştir. Araştırma kapsamında Finike'de yaşayan Karayağmurlu Ocağı Abdal Dedesi H. D., Finike Yuvalı Mahallesi Muhtarı B.Ç. ve Antalya Muratpaşa İlçesi, Yeşildere Mahalle Muhtarı H.A.H., Zeytinköy Anadolu Aleviliği Koruma ve Yaşatma Derneği Başkanı F.H. Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği Başkanlarından D.K. ziyaret edilmiştir.

Dernek başkanları ve mahalle muhtarları araştırmacıya karşı samimi ve dostane tutum sergilemişler, kendi kültürlerine yönelik akademik bir çalışmaya memnuniyetle katkı sağlayacaklarını belirterek araştırmacıya yardımcı olmuşlardır. Bu sayede görüşme sağlanacak Abdal bireylere ulaşmak daha kolay hale gelmiştir. Alan araştırmasıyla ilgili benzer sosyolojik özelliklere sahip diğer görüşmecilerle derinlemesine görüşme yapılabilmesi için zaman oluşturulması ve mekân sağlanması konusunda araştırmacıya büyük katkı sağlamışlardır. Görüşmeler ve gözlem esnasında bireylerin yaşanmışlıklarına, duygu ve düşüncelerine onların gözüyle bakmaya özen gösterilmiş, konuşma esnasında katılımcı bireylerin sözlerinin kesilmemesine dikkat edilmiştir. Derinlemesine görüşmeler için ortalama 45-50 dk. Süre ayarlaması yapılmış olmasına rağmen, görüşmeci bireylere süre sınırlaması yapılmamıştır. Görüşmecilerin rızaları doğrultusunda fotoğraf çekimi yapılarak kısmen video kaydı alınabilmiştir. Görüşmecilerin ifadeleri yazıya geçirilerek not edilmiş, görüşmeciler ses kayıt cihazı ile ses kayıtlarının alınmasını onaylamamışlardır. İnançları, değerleri ve kimlikleri sebebiyle ötekileştirilmiş bir topluluk olduklarını belirten görüşmeciler çekindikleri için ısrarla ses kayıt cihazı kullanılmamasını talep etmişlerdir.

Çalışmada ikinci veri toplama tekniği ise katılımlı gözlem tekniği olmuştur. Araştırmacı Abdalların doğal yaşam alanlarına dahil olarak Abdalların gündelik hayatlarına, kültürel ve ekonomik yaşamlarına, dinsel yaşamlarına uzun zaman diliminde aktif bir şekilde katılım sağlamıştır. Araştırmacı sadece göz organı ile değil beş duyu organıyla Abdalların ne yediklerini, nasıl çalıştıklarını, kendilerini nasıl tanımladıkları, ne şekilde geçimlerini temin ettiklerini yakın bir şekilde gözlemlemiş ve görüşmecilerle etkileşim sağlamıştır. Bu itibarla Abdalların işyerleri belirli aralıklarla ziyaret edilmiş, Kurban Bayramı'nın ilk iki günü Abdalların evlerine misafir olunmuş, Abdalların inancında önemli yere sahip Abdal Musa

anma etkinlikleri, Muharrem Ayı yas törenleri, Muharrem orucu, perşembe günleri düzenlenen cem törenlerine katılım sağlanmıştır. Ayrıca araştırmacı Abdalların cenaze defin işlemleri, ölü yıkama, düğün, mevlit ve sünnet gibi etkinliklerine katılım sağlanarak çok boyutlu gözlem yapma ve veri toplama olanağına sahip olmuştur.

Üçüncü veri toplama aracı ise doküman incelemesidir. Konuyla ilgili belgeler, dokümanlar, arşiv kayıtları, fotoğraflar ve makaleler toptancı bir şekilde incelenerek sistematik biçimde sentezlenmiştir. Çalışmada katılımlı gözlem ve görüşme tekniğinin yanında konuyla ilgili dokümanlar incelenmiştir. Nitekim gözlem ve görüşme tekniklerine destek olabilmesi, araştırma konusuna tarihsel ve kültürel bağlam ve arka plan oluşturabilmesi yönüyle doküman incelemesi tekniğinin çalışmaya işlevsel bir katkı sağlayabileceği değerlendirilmiştir. Görüşmeler esnasında görüşmecilerin rızaları doğrultusunda fotoğraf çekilmiş ve bazı görüşmecilerle video kaydı yapılmıştır.

3.11.1. Derinlemesine Görüşme

Derinlemesine görüşme tekniği soru sorularak yanıt alınması esasına dayalı basit veri toplama tekniği olarak algılanabilir. Derinlemesine görüşme, araştırmacının soru sorarak yanıt almasından daha derin, bilinmeyen yeni kavram ve olgusal düzeylerin ortaya çıkarılmasını sağlayan bir tekniktir. Derinlemesine görüşme toplumsal ve bireysel etkileşimlerle ilgilenen bir veri toplama tekniği olduğundan temel argümanı insan ve insanın toplumsal yaşamına ait detaylardır. Bu yönüyle görüşmenin antropologlar ve sosyologlar tarafından sıkça tercih edilen bir teknik olduğu söylenebilir (Willis, 2005). Alan araştırmasında Antalya Abdalları ile yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmış, veriler toplanmıştır. Araştırmacı sohbet havasında geçen görüşmelerde Abdalların günlük yaşamlarına, kültürlerine, âdet ve geleneklerine, değerlerine dair çok konuda gözlem yapma imkanına sahip olmuştur.

Johnson'a (2001: 104) göre derinlemesine görüşme, sosyal bir grup ya da bireylerin düşünce ve anlam dünyaları, deneyimleri, endişeleri, değerleri, mesleki görüşleri, kültürel dokuları hakkında bilgi edinmeyi sağlamaktadır. Derinlemesine görüşme neyin "Nasıl" yapıldığı sorusuyla ilgilenmekte, neyin görülen şeyler neyin ise duyulan şeyler olduğunun ortaya çıkarılmasına imkân tanımaktadır. Derinlemesine görüşme tekniğinde amaç, bilinmeyen yönleri, durumları ve olguları fark edebilmek, yeni şeyler keşfedebilmek; bilinenlerden yola çıkıp bir dizi mantıklı çıkarımlarda bulunabilmektir. Bu itibarla görüşmelerde bireysel yönelimler, tercihler, yaşanmışlıklar ortaya çıkarılabilmekte; bilinmeyen sosyal gerçekliklere ulaşılabilmektedir.

Suchman & Jordan (1990: 232) görüşmede araştırmacı ve görüşmeye katılan arasında güçlü bir iletişimin sağlıklı veriler elde edilmesinde başat rol oynadığını belirtmiş, araştırmacının araştırmacı kimliğini koruması ve tarafsız biçimde tutum sergilemesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca görüşmenin başarılı sonuçlanabilmesi için araştırmacının inceleme konusu dışında ilgisiz ve farklı amaçlar içeren sorular sorarak görüşmeciyi gereksiz yorması iki aktör (araştırmacı ve görüşmeci) arasındaki etkileşimi olumsuz etkileyebilecektir. Yüz yüze görüşme tekniğinde araştırmacı ve görüşmeye katılan arasında güçlü bir işbirliği mevcuttur. Anlayış mekanizması ve iletişimi artıran bu işbirliği, daha geniş bir araştırma evrenini kapsayabileceği gibi farklı kişiliklerin, bireysel yeteneklerin, tutum ve eğilimlerin gün yüzüne çıkarılmasında etkili olabilmektedir. Buradan hareketle Antalya Abdalları ile görüşmeler esnasında yönlendirme, ima ve yargı belirten ifadelerden kaçınılmış, görüşmeci bireylerin kendilerini özgür bir biçimde ifade edebilmesi için boş zamanlarında ve uygun olduğu vakitlerde görüşmeler yapılmıştır.

Yüz yüze görüşme, beden dilinin ne anlam ifade ettiğini anlamayı kolaylaştırdığından görüşmeciye avantaj sağlayabilmektedir. Bu sebeple telefonla görüşmekten daha farklı bir karaktere sahip derinlemesine görüşme, bilinmeyen yeni kavramlar, eğilimler, tutumlar ve düşüncelerin keşfedilmesini sağlamaktadır. Esnek bir yapıya sahip bu veri toplama tekniği, katılımcılarla görüşmenin gidişatına göre farklı ve açık uçlu sorular sorabilmeye olanak tanıyabilmektedir (Creswell, 1997: 91). Araştırmacı, katılımcı bireylerin açıklamaktan çekindikleri, endişe duydukları konular olduğu zaman, gönülsüz biçimde kısa cevaplar verdiği anda karşısındaki bireye kimliğinin gizli kalacağı ve kendisini güvende hissedebileceğini belirtebilmektedir. Yüz yüze iletişim sağlandığı için katılımcıların beğendikleri ya da hoşlanmadıkları algı, durum ve davranışların da neler olduğu kolaylıkla anlaşılabileceğinden derinlemesine görüşme anket uygulamalarından farklı bir içeriğe sahiptir (Johnson, 2001: 105, 106).

Schegloff (1990: 248) yüz yüze görüşmenin, gündelik yaşamda iki kişinin karşılıklı sıradan konuşmasından farklı olduğunu, görüşmeciye yöneltilen soruların belirli bir amaç ve plan dâhilinde sorulduğuna dikkat çekmiştir. Nitekim görüşmeler, tanışma diyalogları, talk showlar, tartışma ya da dinsel ritüellerden farklıdır. Alan araştırmasında görüşmeci Abdal bireylere sorular gelişigüzel olarak değil belirli bir plan dâhilinde yöneltilmiş, Abdalların aile, eğitim, inanç, ekonomi, politik görüş ve boş zaman faaliyetlerini kapsayıcı nitelikte sorular sorulmuştur.

Derinlemesine görüşme tekniğinde araştırmacının özel bir yeteneğe sahip olması beklenmez, araştırmacı karşıdaki görüşmecinin duygularını, deneyimlerini ve görüşlerini

anlamayı hedeflemektedir. Başlangıçtan itibaren ciddiyet ve samimiyet gerektiren bir teknik olan derinlemesine görüşme esnasında kahkaha atmak, şaka yapmak ya da sürekli gülümsemek görüşme etiğine aykırıdır (Silverman, 2015: 168). Nitekim kinayeli konuşmak, tahrik etmek, suçlayıcı ve aşağılayıcı tabir kullanmak gibi tutum ve eğilimler görüşmeyi olumsuz etkileyebilecektir. Bu sebeple araştırmacı görüşmenin gidişatını olumsuz etkileyecek her türlü tutum ve davranıştan kaçınması çalışmanın bilimsel gerçekliliğini güçlendirebilecektir.

(Blair, vd., 2013: 3) görüşme tekniğinin karmaşık, çok boyutlu veriler elde edilmesini sağlayan bir veri toplama tekniği olduğunu fakat çok fazla zaman gerektirdiğinden araştırmacının etkin ve iletişimi kontrol eden bir pozisyonda olması gerektiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla görüşme yapılacak grubun önceden belirlenmiş olması, zaman tasarrufu açısından önem arz etmektedir. Alan araştırmasında görüşmeler yapılmadan önce Zeytinköy Anadolu Aleviliği kültürünü Yaşatma Derneği'ne ziyaretler gerçekleştirilmiş, tanıdık Abdal bireyler vasıtasıyla Abdal topluluklarının yaşamış oldukları Serik, Zeytinköy ve Finike'de ön görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın hedefi, amacı ve özellikleri hakkında bilgi verildikten sonra görüşme yapılması halinde ne kadar süre görüşüleceği ne tür sorular sorulabileceği hakkında görüşmeci bireylere bilgi verilmiştir.

Derinlemesine görüşme tekniğinde sorulan sorular, belirli bir anlam ve tutarlılık içerisinde katılımcı bireylere yöneltilmeli, kışkırtma ve yönlendirmeden kaçınılmalıdır. Görüşmenin yeri ve zamanı uygun biçimde ayarlanmalı, katılımcıların kendilerini özgür ve rahatça ifade edebileceği mekân ve zaman aralığı sağlanmalıdır. Araştırmacının ihtiyaç duyduğu bilgileri sözel olarak aktaran katılımcıların ifadelerine göre veriler, yazılı olarak kayda geçirilebileceği gibi dinlenebilir ve ses kayıt cihazı ile görüşmecinin rızası doğrultusunda kayda alınabilir. Süre sınırlamasına karşılık, görüşmenin akışına göre katılımcıya ek süre tanınabilir. Sürecin etik anlayışını göz önünde bulundurarak tarafsız kalmaya özen gösterilmesi, çalışmanın iç tutarlılığı ve anlam bütünlüğünün sağlanmasında önem arz etmektedir. Derinlemesine görüşmenin aşamaları;

1. planlama yapılması
2. enstrüman geliştirilmesi
3. görüşmecilerle prova yapılması
4. görüşme yapılması ve veri toplanması
5. toplanan veriler anlam ve içeriklerine göre sınıflandırma yapılması
6. raporlama biçiminde ifade edilebilir (Silverman, 2015).

Planlama aşamasında araştırmacı neyi araştırdığını ve nasıl bir yöntem izlemesi gerektiğini iyice gözden geçirmelidir. Araştırmacı, kimlerle, nerede, nasıl ve ne zaman görüşebileceğini, görüşmelerden veri elde etme imkânının olup olmadığını hesaplamalıdır. Araştırmacının yapacağı fayda-maliyet analizine göre kısa zaman diliminde, çok boyutlu ve derinlemesine veri elde etme tekniğini seçmesi çalışmanın bulgularının ortaya çıkarılması bakımından önemlidir. Enstrüman geliştirilmesi aşamasında araştırmacının kimlerle ve ne şekilde görüşebileceğini değerlendirdiği bölümdür. Bu aşamada derinlemesine görüşme için ses kayıt cihazı ya da kamera kullanılıp kullanılamayacağı, görüşmecilerin rıza metninin imzalanması bilimsel ve etik açından önemlidir. Elle yazıldığında erişilemeyecek bazı sözel ifadelerin kayıt altına alınabilmesi için ses kayıt cihazları kullanılabilmektedir. Bu sayede daha anlamlı ve geçerli verilerin toplanması mümkün olmaktadır.

Araştırmacının belirlediği odak grubu ya da örneklem grubuna araştırma konusu ile detaylı bilgi verilerek, araştırmanın amacı, hedefi ve nihai sonucu hakkında bilgi verilmesi gerekmektedir. Nitekim katılımcıların görüşme esnasında konuya hâkim olması, çekinmeden özgürce kendilerine ifade edebilmesi veri toplama açısından önemlidir. Bu sebeple görüşmenin nerede ve ne zaman yapılacağı önemlidir. Görüşmecilerle ön prova yapılması, ön bilgilerin toplanması anlamını taşımaktadır. Görüşme aşamasında ise dikkatli ve duyarlı bir biçimde katılımcılar ile sağlıklı ilişki kurulması gerekmektedir. Toplanan veriler ise anlam ve içerik bakımından en küçük parçalara ayrılarak benzer özellik ve içeriklere sahip ifade ve veriler bir araya getirilerek kavramlar oluşturulabilmektedir. Kavramların bir araya gelmesiyle başlıklar oluşmakta ve çalışma; anlam, içerik ve tema bakımından sınıflandırılabilmektedir.

Kamuoyu araştırma şirketleri, siyasetçiler, klinik görevlileri, toplumbilimciler tarafından kullanılan bu teknikte, katılımcılara sorulacak sorular oldukça önemlidir. Bilinmeyeni keşfetmeye yönelik olan bu teknikte sorulacak soruların kendi içerisinde iç tutarlığı bulunmalı ve mantık hatası barındırmamalıdır. Araştırmanın ön yargı ve yönlendirmeden uzak olması, çalışmanın akademik ve bilimsel özgünlüğünü güçlendirebilecektir. Bu sebeple araştırmacının belirli bir plan dâhilinde gözlemlerini yapması ve çalışmayı kapsamlı biçimde kurgulaması, bilimsel etik ve objektiflik açısından önemlidir.

Bu çalışmada derinlemesine görüşme analizi şu şekilde yapılmıştır;

1. Görüşmeci bireylerle yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmış,
2. Derinlemesine görüşmelerle toplanan verilerin dökümü yapılarak veriler anlamlandırılmış ve yorumlanmış,

3. Araştırmanın problemi, varsayımları ve alt problemlerini sınayacak ölçüde kavramlar, temalar ve başlıklar oluşturulmuştur.

Mevcut çalışmada araştırmacı, 1 Temmuz 2022 ile 1 Şubat 2023 tarihleri arasında derinlemesine görüşme yapabilmek için Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği kurulundan etik kurul belgesi almış, Antalya'nın farklı ilçeleri ve yerleşim birimlerinde yaşayan Abdal topluluklarıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın veri tabanını zenginleştirmek ve güçlendirebilmek için farklı yaş grupları ve cinsiyetten Abdal bireylerle görüşme yapmaya özen gösterilmiştir. Abdalların bir kısmı Finike, bir kısmı Muratpaşa Zeytinköy, Serik İlçesinin farklı mahalleleri ve Manavgat İlçesinin çeşitli mahallelerinde yaşadıklarından derinlemesine görüşmeler için randevu alabilmek ve görüşme yapabilmek uzun zaman gerektirmiştir. Ayrıca Abdalların kısmen göçebe bir yaşam sürmelerinden dolayı yaz aylarında Abdallarla görüşme yapabilmek ve görüşme için randevu talep edebilmek güç olmuştur.

3.11.2. Gözlem

Antropolojik ve sosyolojik çalışmalarda tercih edilen gözlem tekniği; eğitim bilimleri başta olmak üzere klinik tedaviler ve psikoloji gibi bazı disiplinlerde kullanılabilmektedir. Derinlemesine görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel araştırma tekniklerinden birisi olan gözlem tekniği, kültür analizi (etnografik) çalışma deseninde temel veri toplama araçlarının başında gelmektedir (Kawulich, 2005: 3). Gözlem, görünen olayları, öngörülebilir ve sınırlı zamanda gerçekleşen olayların tespit edilmesi ve aydınlatılmasında kullanılan bir tekniktir. Araştırmacı, alan çalışmasında Antalya Abdallarının gündelik yaşamdaki davranışları, gelenekleri, Muharrem Ayı ve Kurban Bayramlarını özenle gözlemlemiş, Abdalların ne tür davranışlar ve etkinlikler gerçekleştirdikleri hakkında bilgi sahibi olmuştur.

Karşılıklı iletişimin zorunlu olmadığı bir veri toplama tekniği olan gözlem, gözlemcinin öznel yorumları, algıları ve düşünce dünyasının izlerini taşımaktadır. Geçerli, güvenilir ve çok boyutlu bilgi elde etmeyi, veri toplamayı kolaylaştıran bu teknik, kolayca anlaşılabilmesi, gözlemlenen birey durum veya olayların olumsuz ve olumlu tüm yönlerini ortaya çıkarabilmesi bakımından önem arz etmektedir (Barker, Flynn & Pepper, 2002: 2314). Olayları, davranış ve algıları sistematik olarak betimleme anlamına gelen gözlem tekniğinde konuşulmamış ve yazılmamış olan veriler toplanmaktadır (Marshall & Rossman, 1989: 79). Gözlem tekniğiyle nesne, insan ya da sosyal gruplar doğal ortamlarında sistematik olarak incelenebildiği gibi insan ya da grupların mevcut durumları hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir.

Gözlem tekniği, bilinçaltının, deneyimlerin, saklanan ön yargıların ortaya çıkarılmasını sağladığı için gözlem tekniği yerine "Doğal deney" ifadesi kullanılmaktadır (Rosenbaum, 2005: 2). Doğal dünyayı inceleyen bu teknik, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılda antropolojik çalışmaların veri toplama sahaları olarak ortaya çıkmıştır (Baker, 2006: 172). Nitel sosyal çalışmalarda derinlemesine görüşme ve doküman incelemesi gibi veri toplama tekniklerinin yanı sıra gözlem tekniği de detaylı veri toplama aşamalarındandır. Bakmak ile gözlemlemenin farkı ayırt edilebilirse gözlemin daha anlamlı, işlevsel ve kapsayıcı veriler elde etmeyi kolaylaştırabileceği anlaşılabilir. Gözlem tekniğinde gözlemin hangi doğal ortamda yapılacağı, ne zaman süre gözlemin gerçekleştirileceği ve kimlerin gözleneceği önemlidir. Bu itibarla fiziksel ve doğal çevrenin insan üzerindeki etkileri ortaya çıkarılabileceği gibi bilinmeyen kavramların keşfedilmesi mümkün olabilecektir. Görmek ve bakmaktan daha farklı bir anlama sahip gözlem, sözle ifade edilmeyen, yazılı olarak sorulmayan tutumlar, eğilimler, davranışlar, eylem biçimlerinin açığa çıkarılmasını sağlayabilmektedir. Gözlem tekniği genel olarak katılımlı gözlem katılımsız gözlem olarak iki kısımda incelenebilir.

Katılımlı gözlemde, araştırmacının bizzat doğal ve fiziksel çevrede aktif olarak onlarla yaşaması, gözlemlediği toplum ile kültürel, dinsel ve ticari faaliyetler başta olmak üzere gündelik yaşamlarına katılması esastır. Grubun ya da birey sayısının az olduğu incelemelerde, kısa süren ve belirli aralıklarla yapılan etkinliklere yapılan ve zaman sınırlamasının olmadığı katılımlar, katılımlı gözleme girmektedir. Örnek vermek gerekirse Antalya'nın çeşitli yerlerinde yaşayan Abdal topluluklarının kültür, kimlik ve toplumsal değişmeleri üzerine etnografik bir alan araştırması yürüten bir araştırmacının Abdalların arasına katılarak onların düğün, nişan, mevlit, sünnet, Muharrem ayı etkinlikleri, Abdal Musa anma etkinliklerine katılması bu tür katılımlı gözleme örnek verilebilir. Bu tür gözlemde araştırmacının olaylara, durumlara onların gözüyle bakması katılımlı gözleme örnek verilebilir. Bunun yanında araştırmacının çalışmanın amacını ve kendi kimliğini gizli tutabilmesi de bir hayli zor görünmektedir. Derinlemesine veri toplamayı etkin kılan katılımlı gözlem uzun zaman alması yönüyle eleştirilmektedir (Marshall & Rossman, 1989).

Katılımsız gözlemde ise araştırmacının sosyal grubun içine dâhil olma durumu olmadığı gibi görüşmeci grup araştırmacının kimliğini, çalışmanın amacı ve önemi konusunda bilgi sahibi durumundadır. Daha nesnel ve sistematik biçimde veri toplama imkânı sunan bu teknikte araştırmacı genellikle başka gözlemciler vasıtasıyla bilgi toplama yolunu seçmektedir. Nitel bir veri toplama tekniği olan gözlemin zayıf yönleri; zaman ve maliyet açısından dezavantaj oluşturması, örneklem sayısının veya hacminin yetersizliği,

araştırmacının sahada karşılaştığı olumsuzluklar, araştırmacının uzun süren gözlemden dolayı objektifliğini kaybedebileceği düşüncesidir.

Bu çalışmada gözlem tekniğinin analizi şu şekilde yapılmıştır;

1. Araştırmacı incelediği grubun hakkında araştırma yaparak kimleri, ne sıklıkla, hangi zamanlarda gözlemleyebileceğini tasarlamıştır. Araştırmacı görüşmecilerin sosyal, kültürel ve dinsel etkinlikleriyle beraber gündelik yaşamlarına katılmış, görüşmecilerin ifade etmedikleri, edemedikleri eylem ve davranışları gözlemlemiştir.
2. Gözlemlenen bu davranışlar ve sözel olmayan ifadeler yazıya geçirilerek not edilmiştir. Aynı zamanda gözlem notlarını destekleyebilmek için fotoğraf makinesi ve cep telefonu ile video kaydı yapılmıştır.
3. Gözlemlenen eylem ve davranışlar not edildikten sonra anlam ve içeriklerine göre tema ve başlıklara ayrılmıştır.
4. Bulguların analiz edilmesinde bu veriler işlevsel bir rol üstlenmiştir.

Alan araştırmasında katılımlı gözlem tekniği kullanılarak Antalya'nın çeşitli yerlerinde bulunan Abdalların gündelik yaşamlarına katılım sağlanmıştır. Bir Abdalın bir gününü nasıl geçirdiği gözlemlenmiş, Abdalların dinsel, kültürel ve toplumsal faaliyetleri yakından takip edilmiştir. Alanla ilgili gözlem ve katılımlı gözlemde bulunurken Abdalların gündelik hayatlarının olumsuz ya da olumlu eleştirisi yapılmamış, düğün, nişan, cenaze, Muharrem Ayı yas törenleri, Abdal Musa etkinliklerine Abdallarla birlikte katılım sağlanmıştır. Gözlemler etik kurul belgesi izninin talep edildiği 1 Temmuz 2022- 1 Şubat 2023 tarihleri arasında yapılmış olmasına rağmen, ön görüşmeler yapabilmek ve araştırma grubunu daha iyi tanımak için araştırmacı bu tarihlerin öncesinde Antalya'da yaşayan Abdallarla diyalog kurarak iletişime geçmiştir.

Araştırmada Abdalların çalgıcılık yaptıkları bir düğünde, Kurban Bayramında, Abdal Musa anma etkinliklerinde, Anadolu Aleviliği Yaşatma ve Geliştirme Derneği'nde, Muharrem ayı yas törenlerinde, Muharrem ayı oruç açma (iftar) programında, Zeytinköy Cemevi'nde bir mevlitte, Finike Cemevi'nde, Serik'te yaşayan Abdalların ev ziyaretlerinde olmak üzere 8 adet gözlem yapmıştır. Bu gözlemler ortalama 60 dakika ile 100 dakika arasında süre almıştır. Düğünde çalgıcılık yapan Abdalların Serik'te bir düğünlerine katılım sağlanarak nasıl davul ve zurna çaldıkları, insanları nasıl eğlendirdikleri incelenmiş ve uygun bir konumdan insanlarla nasıl etkileşim kurdukları gözlemlenmiştir. Kurban Bayramı'nda ise Abdalların öğle yemeklerine misafir olunmuş, topluca yenen yemeğe katılım sağlanarak yemekten önce nasıl dua ettikleri, kendi aralarında ne konuştukları, ne tür müzik dinledikleri

gözlemlenmiştir. Abdal Musa anma etkinliklerinde Abdalların nasıl dua ettikleri, ne şekilde ceme katıldıkları, tutum ve davranışları yakından gözlemlenerek not edilmiştir.

Araştırmacı Zeytinköy Cemevi'nde düzenlenen yas etkinliklerine 12 (on iki) gün boyunca katılım sağlamış, ilk gün tutulan Muharrem orucunun Abdallar için ne anlam ifade ettiği, Abdalların nasıl dua ettikleri, Muharrem ayı hakkında ne konuştukları, ne giydikleri, nasıl bir tutum takındıkları gözlemlenmiş ve not edilmiştir. Vefat eden bir Abdalın cenazesinde Abdalların nasıl davrandıkları, ölü gömme adet ve alışkanlıklarının neler olduğu, nasıl bir yol izledikleri gözlemlenmiş, cenaze ve defin işlemine konuşmadan dinleme yoluyla gözlem yapılmıştır. Finike Cemevi'nde Abdalların nasıl davrandıkları, nelere dikkat ettikleri, birbirleriyle ne konuştukları gözlemlenmiştir. Ev ziyaretinde ise Abdalların ne yedikleri, evde ne konuştukları, nasıl giyindikleri, komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin nasıl olduğu gözlemlenmiştir. Dernekte yapılan gözlemde ise başkan ve üye konumunda bulunan Abdalların gündelik yaşama ve sosyal alışkanlıklarına dair ne konuştukları, kültürel, dinsel ve ekonomik sorunlarını nasıl çözdükleri, Sünni Müslüman gruplar hakkında ne düşündükleri, kendilerini nasıl ifade ettikleri yakından gözlemlenmiş ve not edilmiştir.

3.11.3. Doküman İncelemesi

Doküman incelemesi, nitel araştırmalarda kullanılan bir veri toplama tekniğidir. Doküman incelemesi araştırılması planlanan bir olgu ya da duruma ilişkin bilgi ve belge içeren yazılı kaynakların sistematik bir biçimde yorumlanması ve özetlenmesi şeklinde tarif edilebilir. Gözlem, derinlemesine görüşme, odak grubu görüşmesi, fenomenoloji ve yaşam öyküsü gibi veri toplama tekniklerinin yanında kullanılabileceği gibi bilimsel araştırma ve projelerde tek başına nitel bir veri toplama tekniği olarak kullanılabilmektedir (Merriam, 2002: 12; Yıldırım ve Şimşek, 2018: 189). Bu araştırmada doküman incelenmesi mevcut çalışmaya arka plan oluşturmak, tarihsel ve kültürel bağlam inşa etmek amacıyla tercih edilmiştir.

İletişim bilimleri, tarih, iktisat, antropoloji, sosyoloji, coğrafya ve dil bilimleri gibi disiplinlerde sıklıkla tercih edilen bir veri toplama tekniği olan doküman incelemesi, yazılı metinlerde bulunan ve merkezi özelliğe sahip artifaklardan oluşmaktadır (Scott, 1990: 5). Bu bağlamda düşünülmesi gerekli husus, doküman ile araştırma literatürünün karıştırılmaması gerektiğidir. Doküman, yazılı, kayıtlı standart artifaklardır. Doküman formatları; kaza raporları, nüfus grafikleri, ev kira sözleşmeleri, ölüm belgesi, günlükler, mahkeme tutanakları, yıllık ekonomik gelişme raporları, mektuplar, bilimsel makaleler, gazete ve reklam yayınları olabilir (Wolff, 2004: 284). Dokümanlar incelenen olgu, durumla ilgili birincil kaynaklar

olduğundan önemli ölçüde olgusal bilgi kaynağı durumundadırlar. Araştırmada fotoğraflar, konuyla ilgili yapılmış tezler, makaleler, gazete haberleri, kitap bölümleri gibi dokümanlardan yararlanılmış, veri tabanı çeşitlendirilerek farklı dokümanlar incelenmiştir. Bu itibarla sadece gözlem ve görüşme tekniği yoluyla veri toplamak yerine çalışmanın yapısal geçerliğini güçlendirebilmek için birden çok veri toplama aracı kullanılmıştır. Dokümanlarda Abdallarla ilgili yapılmış çalışmalar sistematik olarak sentezlenmiş ve bütüncül bir anlam üretilmeye çalışılmıştır.

3.12. Araştırmada Geçerlik

Araştırmada iç geçerlik, dış geçerlik ve yapısal geçerlik olmak üzere üç farklı geçerlik ve güvenirlik sınanmıştır. Bu çalışmanın bilimsel ve akademik kriterlere uygun olması, etik açıdan sorun barındırmaması için geçerlik ve güvenirliğin sağlanmasına dikkat edilmiştir. Nitekim akademik çalışmalarda bulunması gereken özelliklerin başında gelen geçerlik ve güvenirlik, çalışmaların bilimsel ve etik olarak onay alması anlamına gelebilmektedir. Bu bağlamda çalışmada;

İç geçerlik yani çalışmanın güvenirlik ve inandırıcılığını güçlendirebilmek için literatür taraması yapılarak alan yazında bu konuyla ilgili yapılmış çalışmalar incelenmiş, bu çalışmalarda Abdalların ne şekilde ele alındığı irdelenmiştir. Bu tür çalışmalarda bulunmayan fakat bu doktora tezinde bulunması gereken hususlar değerlendirilmiştir. Göçebelik, toplumsal değişme, kültür ve kimlik kavramları literatür taramasına dayalı betimsel bağlamda incelenerek kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Bilimsel araştırma veri toplama araçları olarak katılımlı gözlem ve görüşme teknikleri uygulanmış, görüşme formu oluşturulmuştur. Toplanan veriler ise yorumlamacı paradigma çerçevesinde anlaşılarak yorumlanmıştır. Çalışmada iç geçerliği sağlamak için etik açıdan uygulamalara dikkat edilmiştir. Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Yayın ve Etik Kurulu'ndan etik kurul onay belgesi alınmış, alan araştırması etik kurul belgesi alındıktan sonra başlamıştır.

Araştırmanın dış geçerliğini sağlayabilmek için alan araştırması süresince yapılan iş ve işlemler, araştırmanın felsefesi, araştırmanın deseni, araştırmanın temel problemleri, alt problemler, sayıltılar, evren, geçerlik, sınırlılık hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Ayrıca alan yazında doktora düzeyinde yapılan çalışmalar hakkında bilgi sunulmuş, araştırmanın veri toplama araçları, veri analiz tekniği üzerinde detaylı açıklama yapılmıştır. Bu itibarla araştırmanın aktarılabilirliği güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın yapısal geçerliği ve güvenirliğini sağlamak üzere nitel kültür analizi (etnografik) desen çalışmasından yararlanılarak birden fazla ve esnek biçimde veri toplama

araçlarından yararlanılmıştır. Bu sayede birden fazla veri toplama aracından toplanan veriler anlam ve içeriklerine göre temalara ayrılarak incelenmiştir. Veri toplama aşamasında yönlendirme ve görüşmeler esnasında görüşmeci bireylere müdahalede bulunulmamıştır. Gözlem aşamasında taraf olma, görüş beyan etme ve yönlendirmeden kaçınılmış, gözlemlenen davranış, olay, durum ve tutumlar not edilerek yazıya geçirilmiştir.

3.13. Alanda Üretilmiş Çalışmalar

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tez havuzunda yapılan taramada Abdallarla ilgili olarak yapılmış doktora tezlerinin genel itibarıyla müzikoloji ve toplum çalışmaları anabilim dallarında yapıldığı görülmekte olup; Abdalların kimlik, toplumsal değişme ve aidiyetleri üzerine kültür analizi (etnografik) çalışmaların yok denecek kadar az olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca doktora düzeyinde yapılan akademik çalışmaların din sosyolojisi ile ilgili olduğu görülmektedir.

Ayata'nın (2006) Kırşehir'de ikamet eden Abdalların dinsel kimlikleri ve inanç yapıları üzerine gerçekleştirmiş olduğu doktora araştırmasında Kırşehir kenti örneklem alınarak bölgede yaşayan Abdalların dinsel inanışları, dinsel uygulamalarının dinler tarihi açısından incelemesi yapılmıştır. Gözlem, anket ve derinlemesine görüşme tekniklerinin kullanıldığı çalışmada Abdalların sosyolojik özelliklerinden kapalı bir topluluk yapısına sahip olduğu ve sosyal yapının dinsel inanışları biçimlendirdiği anlaşılmıştır. Türkistan göktanrı inancının izlerini taşıyan Abdal inanışları, Türk halk kültürünün zenginliğini ortaya koyması bakımından önemlidir. Nitekim Abdalların dinsel inanışları farklı bir mezhep ya da din olarak değerlendirilmemektedir. Çalışmada kendilerini Müslüman kimliği ile tanıtan Abdalların Alevilik ve Bektaşîlik kültürünü benimsedikleri görülmüştür. Alevilik inancının Abdal kültürünü oluşturan önemli bir etken olduğu anlaşılmıştır.

Gürsoy'un (2006) Orta Anadolu'da yaşayan Abdalların sosyolojik yapıları ve inançları üzerine yürütmüş olduğu doktora çalışmasında Kırşehir'de yaşayan Abdal toplulukları örneklem alınarak Türk halk kültürünün alt kültürü içinde yer alan Abdal kültürünün dinsel karakteristikleri ve sosyal yaşamı incelenmiştir. Yazar, katılımlı gözlem ve derinlemesine görüşme tekniklerinden yararlanarak Abdal toplulukları ile görüşme gerçekleştirmiştir. Grup üyelerinin sosyal ve dinsel davranışları gözlemlenmiş, önceden belirlenmiş olan bir dizi sorular sorularak veri toplanmıştır. Bulgu olarak; dilencilik, sünnetçilik ve çalgıcılık gibi meslekleri icra eden Abdalların göçebe yaşam biçiminden yerleşik düzene geçişle birlikte Abdalların mesleki karakterlerinde değişmeler olduğu tespit edilmiştir. Eğlence ve müzik kültürünün değişmesi ile kapalı alan düğünleri yaygın hale gelmiş Abdalların işsizlik ve

yoksulluk gibi durumları ortaya çıkmıştır. Araştırmada çalgıcılık dışında belediye bünyesinde, küçük işletmeler ve alt iş kollarında da istihdam olan Abdalların var olduğu anlaşılmıştır. Abdalların dinsel öğretileri aile içi aktarım ve sosyalleşme yoluyla gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Saruhan'ın (2012) Orta Anadolu'da ikamet eden Abdalların müzik kültürü üzerine yapmış olduğu doktora çalışması, müzikoloji ve müzik bilimleri alanında üretilen bir doktora tezidir. Bu çalışmada müziğin arifleri olarak bilinen Abdalların müzik kültürleri incelenmiştir. Geleneksel olarak eğitimden geçmemiş 7 (yedi) âdet Abdal şarkıcı tenörün ses kayıtları stüdyo çalışmasında incelenmiş, ses sağlığı açısından seslerin vokal verimliliğinin yüksek olduğu anlaşılmıştır. Orta Anadolu Abdal müzisyenliğinden bir örneklem olarak yapılan stüdyo çalışmasında Abdalların; ses kalitesi gür, yüksek frekanslı ve tınısı güçlü bir fonasyona sahip olduğu görülmüştür. Ses eğitimi açısından bir nebze de olsa eğitime ihtiyaç duyan Abdal halk ozanlarının Türk halk müziği açısından kültürel bir çeşitlilik ve zenginliği yansıttığı anlaşılmıştır. Bu itibarla Orta Anadolu Abdal müziğinin geleneksel yöntem ve müzik kültürü hakkında detaylıca bilgi sahibi olunmuştur.

Eşigül'ün (2018) İç Anadolu'da yaşayan Abdalların çalgıcılık ve müzisyenliği temelinde yapmış olduğu çalışması Abdalların müzik ve çalgı aletleri kabiliyetini konu almıştır. Kırşehir'in Kaman İlçesi ve Kırıkkale şehrinin Keskin İlçesi'nde yaşayan toplamda 4 (dört) örneklemden yola çıkılarak keman çalan dört tenör ile derinlemesine görüşme yapılmış onların ezgi karakterleri, melodileri ve ritmik motiflerini nasıl icra ettikleri, bu sanatı nasıl öğrendikleri incelenmiştir. Orta Anadolu Bölgesinde kabak kemanının teknik ve ses özellikleri inceleyen bu çalışma, kabak kemanenin yaygın olarak kullanıldığını ortaya koymuştur. Bunun yanında Orta Anadolu Abdallarında bu kemanın yerel müzik unsurları vb. etkenlerle yaygınlık kazanamadığı görülmüştür. Anadolu halk müziğinin keman ve bağlama gibi müzik aletleri denilince akla ilk gelen toplulukların Abdal zümresi olması, Abdalların müzisyenlik konusunda ne kadar yetkin kimseler olduklarını ortaya koyması bakımından değerlidir.

Gürkan'ın (2019) Sosyal sermaye ve meslek ilgisini yansıtan çalışma, kültür ve kimlik temelinde Abdalların sosyoekonomik yapılarını ortaya koyması bakımından değerlidir. Bu doktora çalışması etnografik yönden Abdalların müzisyen kimliklerinin oluşmasını sağlayan dinamikleri, mesleki dayanışma ruhunu ve sosyal iletişimlerini konu almıştır. Kırıkkale şehri Keskin İlçesi, Kırşehir'in Kaman İlçesi özelinde incelenen Orta Anadolu Abdallarının mesleki kültürleri, homojen bir iletişim ve akraba topluluklarının kültürel dayanışması ile anlam kazandığı anlaşılmıştır. Çalışmada düğünlerde, bayramlarda, sünnetlerde ve belirli özel

günlerde çalgıcılık yaparak geçimlerini temin eden Abdalların Türkmen ya da Alevi kimlikleri ile ön plana çıktıkları anlaşılmıştır. Müzik icra eden Abdalların geleneksel meslekleri olan çalgıcılık sanatını nesiller boyu aile içi bir kültürlenme süreci ile öğrenmiş oldukları görülmüştür. Araştırmada çalgıcılık yapan Abdalların nerdeyse tamamının akraba toplulukları olması dikkat çekici olmuştur. Abdalların müzisyenlik kimliğinin oluşmasında Türkistan müzik kültürü rolün kopuz ve bir takım geleneklerin büyük bir rolü olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca araştırmada Abdalların tarihsel olarak kültürleri, yaşam biçimleri ve sosyal iletişim ağları ve kurumsal ilişkileri irdelenmiştir.

3.14. Veri Analiz Tekniği: Anlamacı ve Yorumlamacı Yaklaşım

Bu çalışmada derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem yoluyla elde edilmiş veriler Max Weber'in anlamacı ve yorumlamacı paradigması çerçevesinde değerlendirilerek yorumlanmıştır. Araştırmada veri toplama araçlarıyla toplanmış veriler nitel veri analizine tabi tutulmuştur. Hermenötik ilgiye dayalı bu çalışmada Abdallar topluluğunun göçebelikten yerleşik düzene geçişi, yaşam biçimi, inanç ve değerleri anlaşılmaya ve öğrenilmeye çalışılmıştır. Hermenötik adı verilen yorumlamacı paradigma ismini mitolojik Yunan Tanrısı "Hermes"ten almaktadır (Szondi & Szondi: 1995: 2). "Açıklamak", "ifade etmek" ve "tercüme etmek" gibi anlamlara gelen hermenötik, Alman idealist filozoflar tarafından Hristiyanlığın kutsal metinlerini anlama, öğrenme ve yorumlama çabalarının bir ürünü olarak gelişmiştir. Hermenötik ne okuduğumuz ne anladığımız, zihin evrenimizde ne yorumladığımızla ilgilenen anlama bilimi olarak ifade edilebilir (Özcan, 2000: 13; Thiselton, 2009: 1). Bu bağlamda çalışmanın önceliği Abdalların dil, din, dünya görüşü, inanç, eğitim, aile ve boş zamanları değerlendirme alışkanlıklarını anlamaya çalışmak ve Abdalların toplumsal yaşamları hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olabilmektir.

19. yüzyılın ilk yarısında Schleiermacher (1768-1834) hermenötik üzerinde akademik ve bilimsel çalışma yapan ilk araştırmacılardan olmuştur. Aynı şekilde Gadamer (1900-2002) hermenötik kavramının bilimsel araştırmalarda farkındalık oluşturmasında önemli rol üstlenmiş bir bilim insanıdır. Gadamer'e göre hermenötik anlama sanatına yönelik bütün pratikler ve bağlamları ifade etmektedir (Thiselton, 2009: 2). Hermenötik kısaca metinleri yorumlayarak bir anlam üretme ve anlama sanatı olarak tarif edilebilir. Diğer bir deyişle söylem ve anlam ilişkisini inceleyen; dinsel metinler, klasik Latin eserlerini okuma pratiklerinde ön plana çıkmış bir yaklaşımdır (Gallagher, 1992: 4).

Bleicher (2017) Dilthey ve J. Habermas gibi toplumbilimcilerin çalışmaları ile hermenötiğin kurumsallaştığını belirtmiştir. Nitekim Dilthey bilimleri iki şekilde incelemiştir.

Bilimler; doğa bilimleri ve sosyal bilimleri olarak iki şekilde sınıflandırılabilir. Doğa bilimleri, yasalara ve kurallara dayalı olduğundan, olgu ve olaylar arasındaki ilişki nedensellik ilkesi ile açıklanabilmektedir. Oysa sosyal bilimlerin belirli bir kuralı veya ilkesi bulunmamaktadır. Sosyal, kültürel yaşam, inanç, değer, normlar sembolik olarak inşa edilmektedir (Hira, 2000: 48). Hermenötik sosyal bilimlere yeni bir bakış oluşturmuş, toplumu, toplumsal yaşamı, gündelik yaşamda gerçekleşen olayları anlama ve yorumlama kabiliyetini geliştirmiştir. Hermenötik, yorumcunun anlam dünyası ve bireysel tecrübelerine dayandığından yorumcunun yorumunun okunması ve anlaşılması anlamını taşımaktadır. Bu bağlamda araştırmada derinlemesine görüşmeler yoluyla toplanan verilerin içerik çözümlemeleri, görüşmecilerin yorumları ve görüşleri okunmuştur. Görüşmecilerin beyanlarının yorumlaması yapılmış ve veriler anlaşılmaya çalışılmıştır. Gallagher (1992: 4) Heiddegger'in 20. yüzyılda sıra dışı bir hermenötik yaklaşımı geliştirdiğini, insanlığın ontolojik karakteristiğini anlama ve yorumlama üzerine fenomenolojik bir çerçeve çizdiğini belirtmektedir. Aynı şekilde Gadamer'in Heiddegger'in bu görüşünü geliştirerek hermenötiğin yazılan metinde tarihsel ve kültürel koşulların neyin yakın neyin yabancı olduğunu anlama ve yorumlama kabiliyetlerini geliştirdiğini belirtmiştir.

Hermenötik, açıklama yerine anlama ve yorumlamaya odaklandığından hermenötik yaklaşımının anahtar kavramı dildir. Çokanlamlılık prensibini benimseyen hermenötik yaklaşımında yorumlama süreci dil aracılığıyla mümkündür. Anlamak sadece zihinsel bir eylem değildir zira dil ile iletişim sağlandığından dilin anlayış geliştirme konusunda önemli bir işlevi bulunmaktadır (Gadamer, 2008: 4). Hermenötik ile ilgili çalışmasında Ülker (2009) hermenötiğin evrende olup biten her şeyi, eşya ve maddenin özünü kavramayı sağlayan bir iletişim modeli ve anlama sanatı olduğunu belirtmektedir. Hermenötik sadece dinsel metinlerin yorumlanması ve açıklanması ile sınırlanamayan, insanın doğumundan ölümüne kadar hayatında var olan evrensel bir anlama ve anlamlandırma ilgisidir (Ülker, 2009: 204). Bu bağlamda alan araştırmasında Abdalların gündelik yaşamlarında, kutsal saydıkları gün ve belirli haftalardaki davranışları ve eylemleri gözlemlenmiş, anlamaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu eylemleri ortaya çıkaran faktörlerin neler olduğu sorgulanmış ve yorumlanmıştır.

Weber sosyolojisinin temelinde toplumsal bir aktör olarak birey tarafından gerçekleştirilen sosyal eylem bulunmaktadır. Böylelikle araştırmacı aktörün gerçekleştirdiği sosyal eylemin ne amaçla, niçin ve hangi koşullarda ortaya çıktığını yorumlayarak anlamayı hedeflemektedir (Turner vd., 2010: 208). Nitekim Weber sosyal ya da toplumsal harekete birey tarafından bilerek ya da istemsiz bir şekilde anlam, sembol ve içerik yüklemesi

yapıldığını kabul etmekte; toplumsal bir özne olan bireyi bu sosyal harekete iten sebeplerin, etkilerin ve sonuçlarının neler olabileceğini düşünmektedir. Weber, toplumbilim çalışmalarının toplumsal davranışları belirli prensiplere göre gözlemek ve yorumlama yoluyla anlamak üzere geliştiğini ileri sürmüştür. Toplumbilimcinin görevi gözlemlenebilir ve tanımlanabilir toplumsal eylemlere ne tür bireysel anlam yüklenebildiğini aktör yani bireyin gözünden bakabilmesi olduğunu belirtmiştir (Weber, 1995: 10). Bu çerçevede araştırmada Antalya Abdallarının gözlemlenebilir ve tanımlanabilir davranışları, sosyal ve ahlaki alışkanlıkları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak yorumlamacı paradigma; tarihsel, toplumsal ve mekânsal bağlamda belirli bir toplumsal grup tarafından üretilen sosyal davranışların, dil, din, kültür, gelenek, aile, eğitim, yaşam biçimi, ekonomik vb. alanlarla olan etkileşiminin ortaya çıkarılması, yorumlanması ve anlaşılması bakımından büyük öneme sahiptir. Araştırmada görüşme, katılımlı gözlem ve doküman incelemesi gibi tekniklerle toplanan veriler nitel veri analizine tabi tutulmuş, sosyolojik olarak yorumlanmıştır. Antalya'nın çeşitli bölgelerinde yaşayan Abdalların kültürel değerleri, inanç pratikleri, gelenek ve adetleri, yaşam tarzları, aile yapıları, eğitim, ekonomi ve sanatla olan ilgi ve etkileşimleri yorumlamacı paradigma çerçevesinde değerlendirilerek toplumsal eylemleri yorumlanmış ve anlamaya özen gösterilmiştir. Araştırmada yorumlamacı paradigma bağlamında Abdalların kültürel yapıları, olgusal kimlikleri, değerler sistemi, inanç ve yaşam tarzı ilişkileri incelenmiş, sosyal davranışları gözlemlenen ve görüşmeler yapılan Abdalların anlam dünyaları, düşünce biçimleri ve fikir gelenekleri okunmaya, yorumlanmaya ve anlaşılmaya çalışılmıştır.

3.15. Alan Araştırmasında Karşılaşılan Sorunlar

Alan araştırmasında karşılaştığım sorunların başında Abdalların utangaç, çekingen ve ürkek olması olmuştur. Çoğu kez araştırmanın amacı, hedefi ve özellikleri hakkında bilgi vermiş olmama rağmen, görüşmeci bireyler güvenlik endişesi sebebiyle kendilerini ifade etmekte zorlanmışlardır. Bazı görüşmeciler birkaç kez ziyaret edildikten sonra derinlemesine görüşme yapmaya ikna olmuşlardır. Görüşmeler yapılırken gönüllülük esas alınmıştır. Daha önceki yıllarda maddi ve manevi yönden menfaat sağlamak için aralarına dede kimliğini kullanarak gelen bazı kişiler olması sebebiyle kimseye güvenemediklerini aktaran görüşmeciler, derinlemesine görüşmeler esnasında ses kayıt cihazı kullanılmasına rıza göstermemiş fakat fotoğraf makinesi ya da cep telefonu ile fotoğraf çekilmesine kısmen izin vermişlerdir. Kadın görüşmeciler ise utandıkları için ve daha önce bu tür bir çalışmaya katkı vermediklerinden fotoğraf çekilmesini istememişlerdir.

Alanda karşılaştığım diğer bir sorun, Abdalların tek bir mahalle ya da ilçede ikamet etmemesi olmuştur. Finike, Manavgat, Serik ve Muratpaşa olmak üzere Antalya'nın merkez ve dış ilçelerine yayılmış olan görüşmeci Abdallarla derinlemesine mülakat yapabilmek; zaman, fizik mesafe ve randevu talep etmek açısından oldukça güç olmuştur. Diğer bir sorunsa Abdalların kısmen göçebeliklerini devam ettirmesi münasebetiyle yaz aylarında Abdallar yaylalara, sonbaharda ise sebze ve meyve toplama işleri için başka şehirlere göç etmesi olmuştur. Abdallarla yaz aylarında derinlemesine görüşme yapabilmek zor olmuş, aynı zamanda büyük bir kısmı çalgıcılıkla geçimlerini sağladığından haftasonları düğün, nişan, sünnet, asker uğurlama vb. etkinlikler sebebiyle Abdallar ikametlerinde bulunamamıştır. Abdal toplulukları kapalı bir toplumsal yapıya sahip olduklarından referans yoluyla görüşmeler gerçekleştirilebilmiş, görüşmeci bireyler tanımadıkları kimseleri aralarına almadıklarını ve güven duymadıklarını belirtmişlerdir. Kullanılan referans ve aracı kimseler de dernek başkanları, çalgıcı Abdallar, mahalle muhtarları ya da Alevi dedeleri olmuştur.

3.16. Tanımlar

3.16.1. Abdal

Alevilik-Bektaşilik inancına mensup, Türkçe konuşan ve çalgıcılık konusundaki kabiliyetleriyle tanınan kimse.

3.16.2. Al-i Aba

Hz. Muhammed'in abasının altında toplananlar, Ehl-i Beyt anlamındadır.

3.16.3. Amcaoğlu

Serik ve Zeytinköy civarında yaşayan Tahtacı grupları tanımlamak için halk arasında kullanılan bir tabir.

3.16.4. Cem

Alevilik inancına sahip bireylerin, saz eşliğinde yaptıkları dinsel tören, ibadet biçimi.

3.16.5. Cemevi

Anadolu Aleviliğinde Alevi bireylerin ibadet ettikleri, toplandıkları ibadethane.

3.16.6. Çerağ (delil)

Cem törenlerinde yakılan ateş, mum. Cem törenlerinde yakılan üçlü çerağ, Hakk, Muhammed, Ali'nin nurunu temsil eder. Cem törenlerinde Fatiha ve İhlas Surelerinin Türkçesini okuyan dedeler, Nur Suresinin 35 ve 36. Ayetlerini okuduktan sonra çerağlar yakılmaktadır.

3.16.7. Dede

Ehl-i Beyt soyundan geldiği kabul edilen, Alevilik inancında sosyal ve dinsel lider, din insanı.

3.16.8. Dıngıl

Abdalların tabiriyle saz.

3.16.9. Düşkünlük

Abdalların inancında kültürel ve dinsel uygulamalara uymayan kimselerin toplumdan dışlanması, bir tür uyarı ve kulak çekme denilebilir.

3.16.10. Eren

Abdal.

3.16.11. Erkân

Alevilik inancında usul, esas ve kuralları kapsayan normlar.

3.16.12. Gülbank

Alevilik erkânında hayır ya da hayırlama duası anlamındadır.

3.16.13. İkrar

Alevilik inancında ikrar vermek, bu yola girerek yoluna sadık kalacağına söz vermek, yemine etmek anlamındadır.

3.16.14. Kapalı toplum

Kendi istekleriyle kapanan bir toplumsal yapı ya da tarım toplumu değil, çevreleri ve komşuları tarafından dışlandığı ve ötekileştirildiği için diğer toplumlarla sınırlı ilişki kuran Abdalları tanımlamak için kullanılan bir ifade.

3.16.15. Karayağmurlu Ocağı

Horasan'dan Anadolu coğrafyasına göç ettiği kabul edilen, Antalya'daki Abdalların bağlı bulunduğu ocak.

3.16.16. Kırklar

İsmini kırklar meclisinden alan kırık din büyüğü ve keramet sahibi kimse, zor zamanlarda yardım edeceklerine inanılan manevi güç.

3.16.17. Lokma

Abdalların inancında cemden sonra ya da cemevinde dağıtılan aş ya da yemekler lokma olarak adlandırılmaktadır.

3.16.18. Meydan

Cemevinin ortası ya da cemde huzurda bulunmak anlamındadır.

3.16.19. Muharrem Ayı

Hz. Hüseyin'in şehit edilmesinden dolayı Alevilik inancında Abdalların yas tuttukları bir ay.

3.16.20. Musahiplik

Alevilik inancında aralarında kan bağı bulunmayan kimseler arasında manevi olarak kardeşlik bağı inşa etmek ve grup içi dayanışmayı güçlendirmek için tesis edilen manevi akrabalık kurumudur. Grup içi aidiyet ve mensubiyet duygularının güçlenmesini sağlayan bu kurum, Abdal toplumunda bir tür sosyal kontrol mekanizması işlevine sahiptir.

3.16.21. Mürşid

Abdalların inancında mürşid Hz. Muhammed, Rehber Hz. Ali, Pir ise Hacı Bektaş-ı Veli kabul edilmektedir.

3.16.22. Ocak

Alevilik inancının sosyal ve dinsel örgütlenme biçimi.

3.16.23. Rehber

Dede olmadığı zamanlarda dedenin yerine vekâlet edebilen, dedeler tarafından tayin edilebilen yol gösterici kimse.

3.16.24. Talip

Alevilik inancında belirli bir ocağa bağlı bulunan, Alevilik yolunu öğrenmeye aday kimse.

3.16.25. Teber

Düğün ya da davul anlamında kullanılan bir söz.

3.16.26. Teyzeoğlu

Serik, Manavgat, Zeytinköy ve Finike'de yaşayan Abdalları tanımlamak için Abdallarla kültürel ve ekonomik ilişki içinde bulunan toplumların Abdalları tanımlamak için kullandığı bir ifade türüdür.

3.16.27. Üçler

Hakk, Muhammed, Ali.

3.16.28. Yediler

Muhammed, Hatice, Ali, Fatma, Hasan, Hüseyin, Selman-ı Farisi.

3.16.29. Yezid

Abdalların gündelik konuşma kalıplarında Sünni Müslümanları nitelemek için kullandığı bir ifade.

3.16.30. Yol

Alevilik inancında yol, takip edilen usul, uygulama ve geleneklerdir. Yol tabirinden kasıt Hakk, Muhammed, Ali yoludur ve Ehl-i Beyt yolu diye bilinir.

3.16.31. Zeytinköylü

Abdal.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ANTALYA ABDALLARININ SOSYOKÜLTÜREL YAPISI, ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZ

4.1. Görüşmeci Abdalların Olgusal Kimlikleri

Alan araştırması sonrasında görüşmecilerden toplanan veriler doğrultusunda Görüşmeci bireylerin yaş, cinsiyet, çocuk sayısı, mesleki bilgileri ve yaşadıkları yerlerle ilgili tablo oluşturulmuş ve olgusal kimlikleri hakkında bilgi verilmiştir. Olgusal kavramı; gözlemlenebilen ve nesnel veri demektir. Araştırmada toplamda elli bireyle derinlemesine görüşme yapılmış, gözlemler sonucu elde edilen alan notları ise temalarına göre ayrılarak betimsel şekilde analiz edilmiştir.

Tablo 2: Görüşmeci Bireylerin Olgusal Kimlikleri[5]

	Yaş	**Cinsiyet**	**Medeni Durum**	**Çocuk Sayısı**	**Aylık Gelir**	**Eğitim Durumu**	**Meslek**	**Yaşadığı Yer**
A1 (H.H)	48	Erkek	Evli	4	5.500 TL	İlkokul Mezunu	Çalgıcı	Zeytinköy
A2 (H.D.)	68	Erkek	Evli	5	6.000 TL	İlkokul Mezunu	Emekli-Çiftçi	Finike-Yuvalı
A3 (A.G.)	40	Erkek	Evli	3	5.000 TL	Lise Mezunu	Nakliyeci	Finike-Yuvalı
A4 (M.Ç.)	58	Erkek	Evli	2	10.000 TL	Ortaokul Mezunu	Emekli-Esnaf	Zeytinköy
A5 (M.Y.)	49	Erkek	Evli	2	4.000 TL	Lise Mezunu	Çalgıcı	Serik-Gebiz
A6 (E.Y.)	31	Erkek	Evli	1	4.000 TL	Lise Mezunu	Çalgıcı	Serik-Gebiz
A7 (Ü.Y.)	27	Erkek	Evli	1	5.500 TL	Lise Mezunu	Mobilyacı	Serik-Gebiz
A8 (D.Y.)	43	Kadın	Evli	2	2.500 TL	İlkokul Mezunu	Mevsimlik Tarım İşçisi	Serik-Gebiz
A9 (N.Y.)	25	Kadın	Evli	1	2.500 TL	Lise Mezunu	Mevsimlik Tarım İşçisi	Serik-Gebiz
A10 (C.Y.)	67	Erkek	Evli	3	4.000 TL	Lise Mezunu	Çalgıcı-Sepetçi	Serik-Gebiz
A11 (T.Y.)	71	Erkek	Evli	4	4.000 TL	İlkokul Mezunu	Çalgıcı ve Sepetçi	Serik-Gebiz
A12 (H.D.)	62	Erkek	Evli	2	4.500 TL	Lise Mezunu	Emekli-Esnaf	Serik-Merkez
A13 (A.Y.)	35	Erkek	Bekâr	-	5.500 TL	Üniversite Mezunu	Bilgisayar Öğretmeni	Serik-Gebiz
A14 (A.Y.)	38	Erkek	Evli	2	5.500 TL	Lise Mezunu	Özel Güvenlik Görevlisi	Serik-Merkez
A15 (D.A.A.)	32	Erkek	Evli	2	6.000 TL	Lise Mezunu	Tarım İşçisi	Serik-Merkez
A16	56	Kadın	Evli	2	3.000	İlkokul	Geçici	Serik-Gebiz

[5] Görüşmeler yapıldığında asgari ücret 5.500 TL olarak hesaplanmıştır

	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Aylık Gelir	Eğitim Durumu	Meslek	Yaşadığı Yer
(F.Y.)					TL	Mezunu	Tarım İşçisi	
A17 (E.D.)	34	Erkek	Evli	1	5.000 TL	Lise Mezunu	Çalgıcı	Serik-Merkez
A18 (S.H.)	59	Erkek	Evli	4	4.500 TL	Ortaokul Mezunu	Emekli	Zeytinköy
A19 (M.Ç.)	68	Erkek	Evli	2	5.000 TL	İlkokul Mezunu	Pazarcı	Finike-Yuvalı
A20 (M.T.)	60	Erkek	Evli	3	5.000 TL	İlkokul Mezunu	Mobilyacı	Finike-Yuvalı
A21 (S.D.)	63	Kadın	Evli	5	1.500 TL	İlkokul Mezunu	Tarım İşçisi	Finike-Yuvalı
A22 (Z.D.)	34	Kadın	Evli	3	1.500 TL	İlkokul Mezunu	Tarım İşçisi	Finike-Yuvalı
A23 (Z.G.)	40	Erkek	Evli	3	5.500 TL	Ortaokul Mezunu	Şoför	Finike-Yuvalı
A24 (Ö.D.)	42	Erkek	Evli	2	6.000 TL	Ortaokul Mezunu	İnşaat Dekorasyon	Finike-Yuvalı
A25 (Y.D.)	38	Erkek	Evli	3	6.000 TL	Ortaokul Mezunu	Mobilyacı	Finike-Yuvalı
A26 (H.A.)	74	Erkek	Evli	4	1.300 TL	İlkokul Mezunu	Yaşlılık Aylığı ile geçiniyor	Finike-Yuvalı
A27 (H.U.)	53	Erkek	Evli	2	4.200 TL	Ortaokul Mezunu	Emekli-Şoför	Zeytinköy
A28 (Ş.Ç.)	54	Erkek	Boşanmış	2	5.000 TL	İlkokul Mezunu	Emekli-Emlakçı	Zeytinköy
A29 (E.S.)	43	Erkek	Evli	3	5.000 TL	Ortaokul Mezunu	Emlakçı	Zeytinköy
A30 (M.K.)	53	Erkek	Evli	4	5.500 TL	Ortaokul Mezunu	Belediye'de Sözleşmeli İşçi	Zeytinköy
A31 (F.H.)	52	Kadın	Evli	2	4.500 TL	Üniversite Mezunu	Emekli	Zeytinköy
A32 (A.R.)	44	Erkek	Evli	2	5.500 TL	Ortaokul mezunu	Belediye'de temizlik görevlisi	Serik-Merkez
A33 (H.D.)	62	Erkek	Evli	4	5.000 TL	Ortaokul mezunu	Emekli Turizmci	Serik-Merkez
A34 (H.D.)	55	Erkek	Evli	3	5.000 TL	Okuma yazması yok	Çalgıcı	Serik-Merkez
A35 (D.D.)	80	Kadın	Dul	4	1.300 TL	Okuma yazması yok	Yaşlılık Aylığı ile geçiniyor	Serik-Merkez
A36 (H.N.)	47	Kadın	Evli	4	1.500 TL	İlkokul Mezunu	Tarım İşçisi	Serik-Merkez
A37 (E.B.)	49	Erkek	Evli	3	5.000 TL	Ortaokul mezunu	Çalgıcı	Serik-Merkez
A38 (T.G.)	55	Erkek	Evli	4	5.500 TL	Ortaokul Mezunu	Oto Boyacısı	Serik-Merkez
A39 (H.K.)	58	Erkek	Evli	5	6.000 TL	Ortaokul Mezunu	Emekli-Oto Galerici	Zeytinköy
A40 (A.H.)	65	Erkek	Evli	4	5.000 TL	Lise Mezunu	Emekli Memur	Zeytinköy
A41	26	Erkek	Evli	2	5.500	İlkokul	Belediye'd	Manavgat-

	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Aylık Gelir	Eğitim Durumu	Meslek	Yaşadığı Yer
(M.A.)					TL	Mezunu	e temizlik görevlisi	Yayla
A42 (M.G.)	64	Erkek	Dul	3	4.600 TL	Okuma yazması yok	Belediyeden emekli	Manavgat-Çayyazı
A43 (M.Y.)	22	Erkek	Evli	1	5.500 TL	Lise Mezunu	Belediye'de temizlik görevlisi	Manavgat-Çayyazı
A44 (D.Y.)	43	Erkek	Evli	1	5.500 TL	İlkokul Mezunu	Belediye'de temizlik görevlisi	Manavgat-Çayyazı
A45 (H.D.)	66	Erkek	Evli	3	5.500 TL	Okuma yazması yok	Belediye'de temizlik görevlisi	Manavgat-Çayyazı
A46 (S.G)	28	Erkek	Evli	2	5.500 TL	İlkokul mezunu	Belediye'de temizlik görevlisi	Manavgat-Çayyazı
A47 (H.D.)	21	Erkek	Evli	1	5.500 TL	Ortaokul terk	Çalgıcı ve belediyede çalışıyor	Manavgat-Bereket
A48 (M.Ç.)	19	Erkek	Bekâr	-	4.000 TL	Ortaokul terk	Çalgıcı	Manavgat-Yayla
A49 (A.K.)	39	Erkek	Evli	3	5.500 TL	İlkokul mezunu	Çalgıcı ve belediye çalışanı	Manavgat-Yayla
A50 (O.A)	25	Erkek	Evli	1	5.500 TL	Ortaokul terk	Çalgıcı ve belediye çalışanı	Manavgat-Yayla

4.1.1. Yaş

Tablo 3: Görüşmecilerin Yaş Aralıkları

Yaş	Cinsiyet		Toplam Görüşmeci Sayısı
	Erkek	Kadın	
18-26 Yaş Aralığı	5	1	6 (%12)
27-35 Yaş Aralığı	6	1	7 (%14)
36-44 Yaş Aralığı	9	1	10 (%20)
45-53 Yaş Aralığı	5	2	7 (%14)
54-62 Yaş Aralığı	9	1	10 (%20)
63-71 Yaş Aralığı	7	1	8 (%16)
72-80 Yaş Aralığı	1	1	2 (%4)
80 üstü yaş	-	-	-
Toplam	**42 (%84)**	**8 (%16)**	**50 (%100)**

Görüşülen bireylerin yaş ortalamalarına bakıldığında en fazla görüşme yapılan grup; 36-44 yaş aralığında ve 54-62 yaş aralığında bulunan gruplar olduğu anlaşılmaktadır. En az görüşme yapılan yaş aralığı 72-80 yaş aralığıdır. Genel itibarıyla görüşme yapılan bireylerin 42'si erkek, 8'i kadın bireydir. Erkek görüşmecilerin yaş ortalamaları 47.26 iken kadın görüşmecilerin yaş ortalamaları 50'dir. Alan araştırmasında Abdalların genel olarak kapalı bir topluluk yapısına sahip olmaları sebebiyle kadın bireyler yüz yüze görüşme yapılması ve fotoğraf çekilmesi konusunda isteksiz davrandıklarından fazla sayıda kadın bireyle görüşme

gerçekleştirilememiştir. Araştırmacı farklı yaş gruplarından Abdal bireylerle görüşme yaparak çalışmanın veri tabanını çeşitlendirmek ve zenginleştirmek amacı gütmüştür.

4.1.2. Cinsiyet Dağılımları

Genel itibarıyla görüşme yapılan bireylerin 42'si erkek, 8'i kadın bireydir. Yüzdelik olarak görüşmecilerin %84'ünün erkek, %16'sının kadın olduğu söylenebilir. Alan araştırması sırasında Abdal kimliği ve kültürüne yönelik yapılan çalışmada görüşmeci bireylere çalışma hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Görüşmeci bireyler çalışmaya gönüllü olarak katkı sağlamaktan memnuniyet duyacaklarını belirtmişler ve soruları içtenlikle cevaplamışlardır. Görüşmeye katılan kadın görüşmecilerin sayısı erkek görüşmecilere göre nicel olarak az olmasına karşın kadın görüşmeciler yarı yapılandırılmış açık uçlu soruları düşünerek ve yorumlayarak cevaplamışlardır.

4.1.3. Medeni Durum

Tablo 4: Görüşmecilerin Medeni Durumları

Cinsiyet	Medeni Hal			Toplam Sayı
	Bekâr	Dul	Evli	
Erkek	3	1	38	42 (%84)
Kadın	-	1	7	8 (%16)
Toplam	**3 (%6)**	**2 (%4)**	**45 (%90)**	**50 (%100)**

Görüşmeye katılan kadın katılımcıların tamamı evli olup, sadece 1 kadın görüşmeci eşinin vefat ettiğini bu sebeple dul kaldığını belirtmiştir. 80 yaşında bulunan kadın görüşmeci sağlık sorunları sebebiyle çocuklarından yardım aldığını ifade etmiştir. Aynı şekilde erkek katılımcıların tamamına yakını evli olup, sadece 1 görüşmeci yakın bir zaman diliminde eşini kaybettiğini ve dul olduğunu belirtmiştir. Görüşmecilerden 3'ü bekârdır ve bekâr olan görüşmecilerin tamamı erkek görüşmecilerdir. Bekâr olanların bir tanesi eğitim hayatı sebebiyle evlenmediğini, iki ayrı üniversiteden mezun olduğunu ve Bilgisayar Öğretmeni olduğunu belirtmiştir. Diğer bekâr görüşmecilerden birisi eşinden boşandığını diğer görüşmeci de ekonomik yetersizlikler sebebiyle evlenemediğini ifade etmiştir. Görüşmeye katılan Finike, Serik, Zeytinköy ve Manavgat gibi yerleşkelerde yaşayan Abdalların %90'ını evlidir. Bekâr olan görüşmeciler bireysel sebepler nedeniyle evlenmediklerini ya da boşandıklarını belirtmişlerdir.

4.1.4. Çocuk Sayısı

Tablo 5: Görüşmecilerin Çocuk Sayıları

Çocuk Sayısı	Cinsiyet		Toplam Görüşmeci Sayısı
	Erkek	Kadın	
Çocuğu Olmayan	2	-	2 (%4)
1 Çocuğu Olan	7	1	8 (%16)
2 Çocuğu Olan	12	3	15 (%30)
3 Çocuğu Olan	11	1	12 (%24)
4 Çocuğu Olan	8	2	10 (%20)
5 Çocuğu Olan	2	1	3 (%6)
6 Çocuğu Olan	-	-	-
6 ve Üstü Çocuğu Olan	-	-	-
Toplam	**42 (%84)**	**8 (%16)**	**50 (%100)**

Görüşmecilerden bekâr olanlar dışında tamamı çocuk sahibidir. 2 çocuğu olan görüşmecilerin sayısı 15 kişidir (%30). 3 çocuk sahibi olan görüşmeciler 12 kişi (%24) ile ikinci sıradadır. 4 çocuk sahibi olan görüşmeciler ise 10 kişi (%20) ile üçüncü sıradadır. 6 ve üstünde çocuk sahibi olan görüşmeci bireyler bulunmamakta olup, altı ve yedi kardeşi olduğunu belirten görüşmeciler de mevcuttur. Üç ve üzeri çocuk sahibi olan görüşmeciler tüm görüşmecilerin yarısını oluşturmaktadır 25 kişidir (%50).

4.1.5. Eğitim Durumu

Tablo 6: Görüşmecilerin Eğitim Düzeyleri

Eğitim Durumu	Cinsiyet		Toplam Görüşmeci Sayısı
	Erkek	Kadın	
Okuma Yazması yok	3	1	4 (%8)
Okur Yazar	-	-	-
İlkokul Mezunu	11	5	16 (%32)
Ortaokul Mezunu	13	-	13 (%26)
Ortaokul Terk	3	-	3 (%6)
Lise Mezunu	11	1	12 (%24)
Lise Terk	-	-	-
Üniversite Mezunu	1	1	2 (%4)
Toplam	**42 (%84)**	**8 (%16)**	**50 (%100)**

Görüşmeci bireylerin eğitim düzeylerinin genel itibarıyla düşük olduğu anlaşılmıştır. Görüşmeci bireylerden büyük bir kısmı 16 kişi (%32) İlkokul mezunu olduğunu, 13 kişi (%26) Ortaokul mezunu olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında 12 görüşmeci (%24) Lise mezunu olduğunu ifade ederken sadece 2 görüşmeci üniversitesi mezunu olduğunu belirtmiştir. Görüşmecilerden 4 kişi (%8) ise okuma yazması olmadığını aktarmıştır. Görüşmecilerden 36'sı (%72) Ortaokul terk, Ortaokul mezun, İlkokul mezun ve okuma yazması yok grubunda yer almaktadır. Bu durum Abdallar arasında okullaşma oranının oldukça düşük düzeylerde olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir.

4.1.6. Gelir Durumu

Tablo 7: Görüşmecilerin Gelir Seviyeleri

Yaş	Cinsiyet		Toplam Görüşmeci Sayısı
	Erkek	Kadın	
0-500 TL	-	-	-
500-900 TL	-	-	-
1000-1500 TL	-	4	4 (%8)
1600-2000 TL	-	-	-
2100-2500 TL	-	2	2 (%4)
2600-3000 TL	-	1	1 (%2)
3100-3500 TL	-	-	-
3600-4000 TL	6	-	6 (%12)
4100-4500 TL	2	1	3 (%6)
4600-5000 TL	12	-	12 (%24)
5100-5500 TL	16	-	16 (%32)
5600-6000 TL	5	-	5 (%10)
6100-6500 TL	-	-	-
6600-7000TL	-	-	-
7100-7500 TL	-	-	-
7600-8000 TL	-	-	-
8000 TL ve üzeri	1	-	1 (%2)
Toplam	**42 (%84)**	**8 (%16)**	**50 (%100)**

Görüşmeci bireylerin %32'si asgari ücret aldığını, emekli olan ya da serbest meslek icra eden görüşmecilerin ise %24'ü asgari ücretin altında gelir elde edebildiklerini ifade etmişlerdir. Özellikle Manavgat, Serik ve Zeytinköy'de yaşayan Abdallardan belediyede istihdam olanlar asgari ücretle çalıştıkları için memnun olduklarını, belediyelerin kendilerini temizlik, park ve bahçeler, mezarlık ve cenaze hizmetleri gibi alanlarda istihdam ettiklerini belirtmişlerdir. Görüşmecilerden 44 kişi (%88) asgari ücret 5500 TL[6] yani 295.54 ($) dolar ve altında gelir elde ettiğini ifade etmiştir. Kadın görüşmeciler ise sosyal güvencesiz bir şekilde yevmiye usulü mevsimlik, haftalık tarım işlerine gittiklerinden düzenli bir gelirleri olmadığını ortalama kazandıkları bir rakam söylediklerini vurgulamışlardır.

Aynı şekilde müzik esnaflığı ve çalgıcılık yaparak geçimlerini temin eden görüşmeciler bahar ve yaz aylarında kına, düğün, nişan ve sünnet törenlerinde müzik çalarak para kazanabildiklerini kış aylarında pek fazla iş bulamadıklarını ve zor durumda kaldıklarını aktarmışlardır. Bu sebeple düzenli gelirleri olmadığını ifade eden ve çalgıcılık yapan görüşmeciler, kış aylarında asgari ücret dahi kazanamadıklarını ifade etmişlerdir. Görüşmecilerin bir kısmı da sosyal güvencesiz olarak çalıştıklarını, emekli olan görüşmeciler ise hayat pahalılığı sebebiyle emekli aylıklarıyla geçinemediklerini belirtmişlerdir.

[6] 15.11.2022 tarih, saat 10.36 itibarıyla dolar kuru, 1 dolar 18.61 Türk lirasına tekabül etmektedir. Bu sebeple asgari ücret 5.500 TL, 295.54 dolara denk geldiği kabul edilmiştir.

4.1.7. Evlilik Yaşı

Tablo 8: Görüşmecilerin Evlilik Yaşları

Evlilik Yaşı	Cinsiyet		Toplam Görüşmeci Sayısı
	Erkek	Kadın	
16 Yaş ve Altı	-	-	-
17 Yaş	-	2	2 (%4)
18 Yaş	18	4	22 (%44)
19 Yaş	19	1	20 (%40)
20 Yaş	3	1	4 (%8)
21-25 Yaş	-	-	-
26-30 Yaş	-	-	-
31-35 Yaş	-	-	-
35 Yaş ve Üstü	-	-	-
Bekâr	2	-	2 (%4)
Toplam	**42 (%84)**	**8 (%16)**	**50 (%100)**

Görüşmeci bireylerin evlilik yaşlarına bakıldığında 42 kişi (%84) 18 ve 19 yaşlarında evlilik yaptığını belirtmiştir. Bunun yanında görüşmeciler kanuni açıdan bir sorun olabileceği düşüncesiyle 18 yaş altında evlilik yapmış olsalar dahi 18 yaş ve altında evlilik yapmadıklarını 18 yaşını doldurmayı beklediklerini ifade etmişlerdir. Bu sebeple görüşmecilerin evlilik yaptıkları yaşlarını gizleme eğiliminde oldukları ve konuyu kısa ve belirsiz cevaplarla geçiştirmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bekâr olanlar dışında görüşmecilerin %98'i (48 kişi) 17-20 yaş aralığında ilk evliliklerini yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu durum Abdal toplumunun erken yaşlarda evlilik yaptıklarını göstermesi açısından değerlidir. Alan araştırmasında 21-25 yaş, 26-30 yaş ve 31-35 yaş aralığında evlilik yapan görüşmecilerin hiç bulunmaması düşünülmesi gereken bir konudur.

4.1.8. Evlilik Usulü

Tablo 9: Görüşmecilerde Evlilik Usulü

Yaş	Evlilik Usulü			Toplam Görüşmeci Sayısı
	Görücü Usulü	Tanışma Usulü	Kaçırma Usulü	
18-26 Yaş Aralığındaki Görüşmeciler	4 (%8)	-	2 (%4)	6 (%12)
27-35 Yaş Aralığındaki Görüşmeciler	5 (%10)	-	2 (%4)	7 (%14)
36-44 Yaş Aralığındaki Görüşmeciler	7 (%14)	-	3 (%6)	10 (%20)
45-53 Aralığındaki Görüşmeciler	6 (%12)	-	1 (%2)	7 (%14)
54-62 Yaş Aralığındaki Görüşmeciler	10 (%20)	-	-	10 (%20)
63-71 Yaş Aralığındaki Görüşmeciler	7 (%14)	-	1 (%2)	8 (%16)
72-80 Yaş Aralığındaki Görüşmeciler	2 (%4)	-	-	2 (%4)
80 ve üstü yaş	-	-	-	-
Toplam	**41(%82)**	**-**	**9 (%18)**	**50 (%100)**

Görüşmecilerden 9 kişi (%18) kaçarak evlendiğini ifade etmişlerdir. Görüşmecilerden 41 kişi (%82) ise görücü usulü evlilik yaptıklarını aktarmışlardır. En fazla görücü usulü evlilik yapan grup, 54-62 yaş aralığındaki 10 kişiden (%20) oluşmaktadır. Görücü usulü evliliklere ağırlık veren diğer yaş grupları ise 36-44 yaş arası grup ve 63-71 yaş aralığındaki gruptur (%14). Kaçırarak evlenme ise en fazla 36-44 yaş grubu arasında 3 kişi (%6) ile yer almaktadır. Tanışma usulü ile evlilik yapan görüşmecinin bulunmaması düşünülmesi gerekli bir konudur. Bu sonuç Abdalların kapalı bir cemaat yapısını ortaya koyması açısından değerli olup, evlilik konusunda grup içi evlilik geleneğinin halen yaşatıldığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

4.1.9. Yaşadıkları Yerleşke

Alan araştırmasında Zeytinköy'den 10, Serik'ten 20, Finike Yuvalı'dan 10, Manavgat'tan 10 görüşmeci olmak üzere toplamda 50 bireyle yüz yüze derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Serik'te Gebiz Mahallesi, Kökez Mahallesi ve Merkez Mahallesi gibi yerleşkelerde yaşayan Abdalların tahminen Gebiz Mahallesi'nde 25 hane, Kökez Mahallesi'nde 200 hane, Merkez Mahallesi'nde 150 haneleri bulunmaktadır. Abdalların Serik İlçesi'nde tahminen 375-400 civarında haneleri ve 1.200-1.600 civarında nüfuslarının bulunduğu düşünülmektedir.

Finike Yuvalı 'da tahminen 600-650 civarında hane ve 2.400-2.500 civarında Abdal nüfusunun yaşadığı düşünülmektedir. Dışarıya kapalı bir toplumsal yapısı bulunan Yuvalı Mahallesi, Finike ilçe merkezine 6-8 km. uzaklıktadır. Antalya'da kalabalık Abdal nüfusun yaşadığı yerlerden birisi Finike Yuvalı Mahallesi'dir. Muratpaşa, Zeytinköy'de 900-950 civarında Abdal hanesi ve 3.600-4.000'e yakın nüfusun bulunduğu değerlendirilmektedir. Manavgat'ta ise Çayyazı Mahallesi'nde 40, Bereket Mahallesi'nde 40 ve Yayla (Bayır) Mahallesi'nde yaklaşık 300-350 ve Aşağı Işıklar Mahallesi'nde 150 Abdal hanesinin bulunduğu değerlendirilmektedir. Manavgat'ta toplamda 500-580 civarında Abdal hanesi ve 1.800-2.500 civarında Abdal nüfusun yaşadığı tahmin edilmektedir. Buradan hareketle Antalya'nın Serik, Finike, Zeytinköy ve Manavgat İlçelerinde tahminen toplamda 2.500-3.000 Abdal hanesi ve 10.000-12.000 arasında Abdal bireyin yaşadığı değerlendirilmektedir. Akdeniz coğrafyasında, Antalya yöresinde böylesine bir toplumsal grubun varlığının etnografik boyutuyla ortaya çıkarılması düşünsel ve kültürel açıdan büyük bir zenginlik ve kültürel çeşitlilik kaynağıdır. Antalya'da sayıları azımsanmayacak kadar fazla olan Abdal topluluğunun kültürel karakteristikleri, peripatetik özellikleri ve yaşam biçimi bağlamında

yapılmış bu çalışmanın Akdeniz uygarlıkları ve Akdeniz medeniyeti sahasına da sosyolojik ve felsefi yönden katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

4.2. Antalya Abdallarında Kültürel ve Ekonomik Yaşam

4.2.1. Antalya Abdallarında Din ve İnanç Yapısı

Din, insanlığın var olduğu antik çağlardan beri var olmuş, toplumsal bir kurumdur. Tanrı ve insan ilişkisini inceleyen, toplumların inanma ihtiyacını karşılayan din kurumu, anlamlar, değerler ve sembollerle inşa edilebilmektedir. Din kurumu içinde ibadetin özel bir yeri vardır. İbadet, dinsel törenler ve dua gibi unsurlar aracılığıyla biçimlenen ve somutlaşan din kurumu, bireylerin manevi huzurunu sağlayan bir işleve sahiptir (Geertz, 1973: 17).

Dinler ortaya çıktıkları toplumlarda kendi öğretilerini ve normlarını üretebilmektedirler. Dolayısıyla dinler toplumsal norm ve davranış kalıplarının şekillenmesini sağladıkları gibi bireylere yeni bir bakış açısı, anlam ve kavrama yetisi kazandırabilmektedir. Din, insanların ruhsal ve maddi gelişimlerine katkı sağlayan ibadet, itaat, saygı ve sevgi eğilimlerini içinde barındıran duygu ve inançlardır (Ward, 2011: 7). Bu bağlamda din, toplumsal düzlemde bir tür yaşam tarzı ve inanç konusu olarak ifade edilebilir. İnsanları psiko sosyal olarak gündelik yaşama motive eden din unsuru, süreklilik arz eden ve değer yargıları yüklü toplumsal bir kurumdur.

Antalya Abdalları inanç bakımından Alevi-Bektaşi Müslüman olup, mezhep yönünden Caferi mezhebine bağlıdırlar. Bektaşilik, kurucusu, öğretileri ve benimsediği prensipler bakımından Müslüman bir Türk tarikatıdır. Bektaşiler, mürşid olarak İslamiyet'in peygamberi Hz. Muhammed'i, rehber olarak Hz. Muhammed'in amcasının oğlu ve dördüncü İslam halifesi Hz. Ali'yi, Pir olarak ise Hacı Bektaş Veli'yi kabul etmektedirler. 14. yüzyılda Hacı Bektaş Veli'nin talebelerinden Abdal Musa tarafından yayıldığı bilinen Bektaşilik tarikatının kurumsallaşması 16. yüzyılda Balım Sultan'ın Bektaşilik tarikatının başına getirilmesiyle gerçekleşmiştir.

1501 yılında Sultan II. Bayezid devrinde Dimetoka'dan çağrılan Balım Sultan Bektaşiliğin prensiplerini, ahlak anlayışı ve dünya görüşünün temellerini atmıştır (Şapolyo, 2013: 360). Hoşgörü, yardımlaşmak, cömertlik, kardeşlik, misafirperverlik, merhametli olmak ve sabırlı olmak gibi toplumsal erdemleri gündelik yaşamın merkezine taşıyan Bektaşilik anlayışının özünde Allah ve insan sevgisi yer almaktadır. Antalya Abdalları bu geleneğin temsilcisi olmakla birlikte diğer Alevi gruplarla aralarında benzeşen yönler ağırlıktadır. Antalya Abdallarının Antalya'da yaşayan Alevi gruplarla ilişkileri dostane bir minvalde olup Tahtacılar olarak anılan Ağaçerleri ile aralarında bazı farklılıklar bulunduğu göze

çarpmaktadır. Nitekim Tahtacıların, Nevşehir'de bulunan Hacı Bektaş Veli Ocağı'nı tanımamaları, kendilerine ait iki ocağın bulunması bu farklılıkların başında gelmektedir. Tahtacılar olarak anılan kerestecilik, ağaç oymacılığı ve odunculuk gibi işlerle uğraşan Alevi Türkmenlerin Anadolu sahasında bağlı bulunduğu sadece iki ocak bulunmaktadır. Bu ocakların ilki İzmir şehrinin Narlıdere İlçesi'nde bulunan Yanı Yatır Tahtacı Ocağı'dır. İkincisi ise Aydın şehrinin Reşadiye İlçesi'ne bağlı bulunan Hacı Emirliği Ocağı'dır (Demir, 2022c: 593). Bu iki ocağa bağlı bulunan Tahtacılar, Çanakkale'den Menteşe Yöresine, Muğla'dan Kahramanmaraş'a kadar uzanan Torosların çeşitli bölgelerinde yaşamlarını sürdüren ve büyük çoğunluğu yerleşik yaşama geçmiş Alevi Türkmenlerdir. Tahtacıların konuştukları dilin Türkçe olması, ibadet dilleri, kız isteme adetleri, cenaze törenleri, düğünleri ve yaşam tarzları bakımından Tahtacıların toplumsal yaşamlarında Türk halk kültürü unsurlarının izleri derin şekilde görülebilmektedir.

Antalya Abdalları, Finike İlçesi'nin Yuvalı Köyü olarak adlandırılan yeni idari düzenlemeyle Yuvalı Mahallesi olan yerleşkede, Zeytinköy civarında (Yeşildere Mahallesi, Kızılarık Mahallesi, Doğuyaka Mahallesi ve Gebizli Mahallesi), Serik Merkez Mahallesi, Kökez Mahallesi ve Gebiz Mahallesi'nde, Manavgat'ın Bayır (Yayla), Bereket, Çayyazı ve Aşağı Işıklar Mahallerinde ikamet etmektedirler. Karayağmurlu Ocağı'nın merkezi konumunda bulunan Finike, Yuvalı Mahallesi'nde yaşayan Abdallar, kendi imkânlarıyla Karayağmurlu Ocağı dedesi H. D.'nin evinin bahçesine tek katlı üstü çinko ile kaplı küçük bir cemevi inşa etmişlerdir. Aynı şekilde Zeytinköy'de yaşayan Abdallar, Muratpaşa Belediyesi tarafından Yeşildere Mahalle Muhtarlığı yanına inşa edilmiş, Hacı Bektaş Veli Kültür Merkezi içinde kendilerine ibadet edebilmeleri için bir odanın cemevi olarak tahsis edildiğini fakat bu odanın kapasite ve teknik imkânlar bakımından yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Serik İlçesi'ne bağlı Merkez, Kökez ve Gebiz Mahallelerinde yaşayan Abdalların da bölgede ibadet edebilecekleri bir cemevinin olmadığı görülmüştür. Merkez, Kökez ve Gebiz Mahallelerinde yaşayan Abdallar cem yapabilmek için toplanabilecekleri bir cemevi bulunmadığı için en yaşlı üyelerinin uygun gördüğü bir evde cem töreni için toplanabilmekte, evin geniş bir salonunda mersiyeler, nefesler, menakıplar ve gülbanklar okunabilmektedir. Alan araştırması sırasında Finike Yuvalı Mahallesi'nde ikamet eden Abdal dedesi ile görüşme yapılmış, sık sık ziyaretler gerçekleştirilerek dedenin sosyal, iktisadi yaşamı, gündelik yaşam pratikleri bizzat yakından gözlemlenmiştir. Dedelerin bulunmadığı Abdal topluluklarının düzenli bir biçimde perşembe akşamları cem yapamadıkları anlaşılmıştır. Bunun yanında Serik'te yaşayan Abdalların salonu genişçe bir evde toplanarak gülbanklar, duvazlar ve nefesler söyledikleri görülmüştür.

Alevi-Bektaşi inancına sahip Antalya Abdalları arasında beş vakit namaz kılan, Muharrem Ayı dışında Ramazan Ayı'nda da oruç tutan, Cuma namazlarına giden Abdalların da bulunduğu gözlemlenmiştir. Finike'nin Yuvalı Mahallesi'nde Sünni inanç gruplarının dini ve sosyal etkinliklerine katılan Abdalların da mevcut olduğu görülmüştür. Dikkate değer husus, Abdalların namaz, oruç ve kurban gibi ibadetleri yerine getirirken aynı zamanda cemlere katılarak Abdal kimliğini oluşturan Alevi-Bektaşi değerlerini benimsemesi olmuştur. Antalya Abdallarının inanç yapılarının özünde sosyal bir norm olarak benimsedikleri beline, eline ve diline sahip olmak felsefesi yatmaktadır. Antalya Abdalları, züht ve takvadan öte saf ve temiz bir kalple Allah'a ulaşabileceklerine inanmakta, en büyük ibadetlerinin iyilik yapmak olduğunu belirtmektedirler (A1, A8, A36, A49).

Antalya Abdallarının sosyolojik ve dinsel hiyerarşilerinin ocaklar ve ocakzadeler biçiminde yapılandığı anlaşılmıştır. Nitekim ocak, belirli bir ailenin soyundan gelen kişi ve on iki imamın soyundan geldiği kabul edilen bir dede tarafından temsil edilen, talipleri ve musahipleri olan toplumsal bir yapıyı ifade etmektedir. Talipler ve musahipler senede en az bir defa dedeyi görmekle yükümlü olduklarını bildiklerinden dede yılın belli zamanlarında taliplerini ziyaret ederek Alevi-Bektaşi inancındaki görgü cemini gerçekleştirmektedir. Dedelerin Abdal toplumunda hiyerarşik bir üstünlüğü bulunmamakla beraber dedenin bu tür işler için maddi bir çıkar ya da menfaat gözetmediği gözlemlenmiştir. Nitekim Abdallığın özünde gönülden sevmek, gönüllü olarak insanlara yardım etmek, toplumsal dayanışmayı güçlendirmek gibi toplumsal erdemler bulunmaktadır. Antalya Abdallarının inanç yapılarında, dualarında, ibadet biçimlerinde Türkistan geleneklerinin, göktanrı inancının izlerine rastlanabilmektedir. Erkeklerin ve kadınların birlikte dinsel törenlere katılabilmeleri, kadın-erkek eşitliği, kopuz yerine telli Kur'an olarak ifade edilen saz çalınması bunlardan sadece birkaçıdır.

Resim 7: Antalya (Elmalı) Abdal Musa Sultan Türbesi Bahçesinde Cem Töreni

Kaynak: 24-25 Haziran 2022 Antalya (Elmalı), Abdal Musa Anma Etkinlikleri Kapsamında Yapılan Cem Töreninden Bir Kare

Abdal dedesi ile yapılan görüşmelerde gizli bir yanlarının bulunmadığı, ibadetleri ve kapılarının tüm insanlara açık olduğu belirtilmiştir. Eski zamanlardan beri anlatıla gelen bir takım söylenti ve dedikoduların sadece Alevi-Bektaşi geleneğini kötülemek üzere kullanıldığı değerlendirilmiştir (A2). Antalya Abdallarında on iki imamı temsilen on iki farklı görevlinin var olamadığı bir ortamda cem töreni yapılamamaktadır. Küsler, dargınlar, kavgalıların olduğu bir ortamda da cem töreni gerçekleşememektedir. Antalya'nın farklı yerlerinde yaşamlarını sürdüren Abdalların neredeyse tamamının birbiriyle akraba oldukları, Finike'deki Abdalların Manavgat Abdallarının bazı yaşlı kimselerinin isimlerini sayabildikleri ve gayet iyi ilişkiler kurdukları gözlemlenmiştir.

Büyük çoğunluğu Finike'de postu bulunan Yağmur Dede mahlasından gelmek üzere Karayağmurlu Ocağı'na bağlı olan Antalya Abdallarının inanç pratiklerinin anlayabilmek ve yorumlayabilmek için üçleme ya da üçler, beşler, yediler, kırklar, gülbank, dedelik kurumu, Dar'a indirme, on iki imamı temsilen Alevi-Bektaşi erkânı, talip ve musahiplik gibi kurumlar hakkında ayrıntılı olarak bilgi verilecektir. Akabinde Antalya Abdallarının ibadet yapıları ve

kurumları hakkında başta cem olmak üzere namaz, oruç, zekât ve kurban gibi ibadetlerine dair görüş ve eğilimleri incelenecektir.

4.2.2. Abdal İnancında Ehl-i Beyt Sevgisi (Tevella ve Teberra)

Antalya Abdallarının inançlarının temelinde Ehl-i Beyt sevgisi yatmaktadır. Alevilik ve Bektaşiliğin öncülü ve kutsal değerlerinden olan Ehl-i Beyt terimi Arapça'dan Türkçe'ye çevrildiğinde "ev halkı" anlamında kullanılabilmektedir. Hz. Muhammed'in ev halkını kapsayan bu sözcüğün tam olarak kimleri kapsadığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Müslüman Sünni ekolden gelen din insanlarına göre Hz. Muhammed, eşleri, çocukları, damadı ve amcasının oğlu Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den oluşmaktayken Alevi-Bektaşi kültüründen gelen din insanlarına göre Ehl-i Beyt'e Hz. Muhammed'in eşleri dâhil değildir. Ehl-i Beyt, Hz. Muhammed, kızı Hz. Fatima, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin olmak üzere beş kişiden oluşmaktadır (Gökşen, 2016: 179).

Ehl-i Beyt sevgisinin temelinde peygamber Hz. Muhammed'in şahsiyetinde aile bireylerine duyulan sevgi, saygı ve bağlılık bulunmaktadır. Hz. Muhammed'in vefatı sonrasında yaşanan halifelik konusundaki çekişmeler İslam âleminde bölünmelere yol açmıştır. Özellikle Muaviye'nin Hz. Ali'nin halifeliğini tanımaması sonrasında yaşanan gerginlikler, Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin ve çocuklarının Kerbela'da şehit edilmesi İslam âleminde ayrılıkları derinleştirmiştir. Hz. Hüseyin'in maruz kaldığı durum İslam toplumlarının inanç yapısına, dillerine ve edebi metinlerine konu olmuştur (Söylemez, 2015: 83). Caferi mezhebine mensup olan Antalya Abdalları, Ehl-i Beyt'e karşı derin bir özlem ve sevgi beslemekte, Ehl-i Beyt'i peygamber mirası olarak görmektedir. Antalya Abdallarının inanç yapısının temel karakteristiklerinden olan Ehl-i Beyt hakkındaki görüşleri ve düşünceleri şu şekildedir;

> "Kur'an'da dahi Ehl-i Beyt'ten bahseden dualar var. Peygamber efendimiz vefatından önce sizlere öyle bir emanet bırakacağım ki onlara sahip çıktığınız müddetçe hiçbir vakit yolunuzu şaşırmazsınız demiş veda hutbesinde. Bunlardan birisi Allah'ın mukaddes mucizesi Kur'an-ı kerimdir. İkincisi ise Ehl-i Beyt'imdir demiş. Bizim inancımıza göre Ehl-i Beyt Muhammed Mustafa efendimiz, kerimeleri biricik kızı Fatma anamız, Hz. Ali efendimiz, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin efendimizden oluşur. Ehl-i Beyt beş kişidir yani. Her duamızda peygamber efendimize salat ve selam ettikten sonra Ehl-i Beyt'e selam olsun, üçler, yediler, kırklar ve boz atlı Hızır Aleyhisselam yoldaşın olsun diyerek niyaz ederiz. Bence Alevi-Bektaşileri Sünnilerden ayıran en önemli özellik, Ehl-i Beyt sevgisini ön planda tutmasıdır. Ben Cuma namazlarında ya da önemli gecelerde camiilerde Ehl-i Beyt'e dua edildiğini duymadım. Ehl-i Beyt demek peygamber efendimizin ailesi demektir. Ahirete vardın, mahşerde Hakk'ın huzuruna çıktın. Cenab-ı Hakk demeyecek mi sen benim resulümü sevdin mi? Resulümün Ehl-i Beyt'imi andın mı? Bizim inancımıza göre Ehl-i Beyt'i sevmeyenler cennet yüzü göremeyecekler." (A2).

“Ehl-i Beyt, İmam-ı Hüseyin’e duyulan sevgi demektir. Hz. Hasan’a, Hz. Ali’ye muhabbet beslemektir. Hüseyin’i sevmeyen peygamberini de sevmez.” (A1, A8, A33, A36, A43, A49, A50).

“Kurban keserken Allah’ım bizleri Ehl-i Beyt sevgisinden eksik etme diye dua edilir. Bu peygamber efendimiz Muhammed Mustafa’ya saygı duyulması anlamına gelir.” (A3, A13, A23, A27, A35, A37).

“Peygamberimizin en sevdiği evladı, Fatma anamızdır. Ehl-i Beyt deyince peygamberimiz kızı Fatma anamız ve çocukları anlaşılıyor. Bu aslında Ali’nin hanesi, ev ahalisi demektir.” (A17, A21, A40).

“Ehl-i Beyt öyle hikmet sahibidir ki peygamber efendimiz eşlerini dahi onların arasına dâhil etmemiştir. Ehl-i Beyt, Efendimiz Hz. Muhammed, Fatma anamız, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin efendilerimizden oluşur.” (A36).

“Kısaca Ehl-i Beyt Ali’nin evinden olan anlamına gelir. Ali’den yana olan Alevi olur. Ali’den yana saf tutan Ehl-i Beyt’ten, peygamber efendimizdendir.” (A44).

Antalya Abdalları açısından Ehl-i Beyt sevgisi peygambere duyulan bağlılığın ve sevginin sembolüdür. Antalya Abdallarında Ehl-i Beyt’e duyulan saygı ve sevgi Alevilik-Bektaşilik geleneğinden gelmektedir ki görüşmeciler Ehl-i Beyt’ten kastedilen kişilerin Hz. Muhammed, Hz. Fatma, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin olduğunu belirtmişlerdir. Görüşmeci Abdalların Hz. Peygamberin eşlerini Ehl-i Beyt’e dâhil etmedikleri görülmüştür. Ehl-i Beyt’i Hz. Muhammed ile Hz. Ali arasında organik bağ oluşturan bir aile yapısı olarak algılayan Antalya Abdalları, kendilerini Hz. Ali’ye daha yakın hissetmektedirler. Ehl-i Beyt’e saygının ve bağlılığın Alevi-Bektaşi inancına özgü bir değer olduğunu düşünen Antalya Abdalları, Sünni Müslümanlarla aralarındaki farkı Ehl-i Beyt sevgisine bağlamaktadır.

Ayrıca Antalya Abdalları cemlerde, Kurban ve Ramazan Bayramlarında, sünnet törenlerinde, doğumlarda, Muharrem Ayı’nda, Abdal Musa anma törenlerinde ettikleri her türlü dua ve niyazlarında Ehl-i Beyt’i andıklarını belirtmişlerdir. Araştırmacı, 24-26 Haziran 2022 tarihleri arasında Antalya, Elmalı’da Abdal Musa’yı Anma Etkinliklerine katılmış, Antalya Abdallarının katıldığı anma programında yapılan cem törenine iştirak etmiştir. Aynı şekilde araştırmacı 30 Temmuz-12 Ağustos 2022 tarihleri arasında Zeytinköy Cemevinde on iki gün boyunca Muharrem Ayı yas etkinliklerine katılmıştır.

Muharrem Ayı’nda Ehl-i Beyt’ten kabul ettikleri Hz. Hüseyin’in Kerbela’da şehit edilmesinin yasını tutan Abdalların, bu on iki günlük süreçte saç, sakal, tırnak ve bıyıklarını kesmedikleri, Hz. Hüseyin’e, Hz. Muhammed ve Ehl-i Beyt’ine hayır dualarında bulundukları görülmüştür. Ayrıca Ehl-i Beyt’e bağlılıklarını sunan Abdal bireyler Hz. Hüseyin’i şehit

etmesinden dolayı Muaviye oğlu Yezid'e beddualar ederek Kerbela olayını anımsamışlardır. Cem töreni esnasında dedelerin ve Abdal taliplerin Ehl-i Beyt'e, on iki imama hayır dualarında bulundukları gözlemlenmiştir. Ehl-i Beyt'e duyulan saygı ve muhabbetin Alevilik kültüründe insan sevgisi, hoşgörü, dürüstlük ve sadakat gibi erdemlerin temeli olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla Antalya Abdallarında Ehl-i Beyt'e bağlılık Abdal inancının yapı taşlarındandır.

4.2.3. Musahiplik ve Talip

Musahiplik ve taliplik kurumları Alevilik inancının temel değerlerindendir. Antalya Abdalları açısından mihver ya da baş kurum olarak nitelendirilebilecek din kurumu ve alt kurumları arasında önemli bir yere sahip musahiplik ve taliplik Alevi-Bektaşi toplumunda kimlik edinmek, toplumsal kabul ve saygınlık kazanmak açısından oldukça önemlidir. Musahip kelime kökeni bakımından incelediğinde "hubb" yani muhabbet, sevgi ve gönül bağı gibi anlamlar içermektedir. Arapça'da Mufa'il kalıbından türetilen musahip kelimesi, yol arkadaşı, dost ve ahiret kardeşliği gibi anlamlara gelebilmektedir (Dedekargınoğlu, 2016: 92).

Alevilik-Bektaşilik inancında aynı ocağa mensup iki evli çiftin dedenin, diğer canların huzurunda bu dünyada ve ahirette birbirlerine varlıkta-yoklukta, hastalık ve sağlık zamanlarında, huzurda ve yasta yol arkadaşı olacaklarına dair söz vermeleri, manevi olarak birbirlerine akraba olmaları anlamına gelebilmektedir (Korkmaz, 2005: 483; Bulut & Bal, 2015: 90). Sosyokültürel olarak Alevilik inancı içerisinde beraberlik ve dayanışma duygularını güçlendiren musahiplik kurumu, kentleşmenin hızlanmasıyla birlikte işlevlerini ve etkisini kaybetmeye başlamıştır (Dedekargınoğlu, 2016: 93). Musahip olacak kişiler musahip cemi adı verilen, bekâr erkek ve kadınlar ile dul kadınların alınmadığı özel bir cem töreninde musahip olabilmektedirler. Kurban töreniyle gerçekleşen musahip ceminde yaş olarak birbirlerine uzak olmayan, sosyokültürel, ekonomik düzeyleri arasında büyük farklılıklar bulunmayan, birbirlerine fiziksel mesafeleri yakın olan kimseler musahip olabilmektedirler. Alevilik inancında sosyal yapıyı ve kurumları şekillendiren musahiplik kurumu, Antalya Abdalları açısından sosyal dayanışmayı güçlendirdiği gibi sosyal kontrol mekanizması işlevi üstlenebilmektedir. Kan bağı olmadan manevi kardeşliğin tesis edildiği bu sosyolojik mekanizma, grup içi aidiyet ve mensubiyet bilincinin güçlenmesini tesis ettiği gibi grup içinde yaşayan bireylerin kimlik edinme ihtiyacını karşılamaktadır. İktisadi dayanışma, geleneklerin yaşatılması ve sosyoekonomik yardımlaşma gibi işlevleri yerine getiren musahiplik kurumu, Alevilik inancının kilometre taşıdır. Abdalların inançlarında kutsal saydıkları değerlerin başında musahiplik gelmektedir. Bir hayat boyunca iki evli çiftin

karşılıklı yol kardeşi olmasını ifade eden bu yol, bel kardeşliğinden daha kıymetli kabul edilmektedir (Atabeyli, 1940: 210).

Aleviliğe ontolojik olarak giriş anlamına gelen musahiplik kurumu, yaşları en az 18-20 civarında bulunan yetişkin hale gelmiş çiftler arasında kurulabilmektedir. Bir tür yola çıkma, erkâna bağlanma anlamına gelen musahiplik, iki kadın ile iki erkek arasında dünya ve ahiret kardeşliğini tesis ettiği gibi Alevilik inancının pekişmesini sağlayan bir karaktere sahiptir (Azar, 2013: 80). Musahip cemine girebilmek için öncelikle ikrar vermiş olmak; Aleviliğe ilk adımını atarak talip yani erkâna ve yola girmeye gönüllü olmak gerekmektedir. Kısacası talipler ikrar alırken, eline, beline ve diline sahip olacağına Alevilik inancının gereklerine uyacağına, yasak ve kötü yollardan kaçınacağına dair söz vermektedirler. Dede ve diğer talipler huzurunda verilen bu söz "ikrar verme" olarak bilinmektedir. İkrar, aslında kişinin rabbinin Allah, dininin İslam, peygamberinin Muhammed, mürşidinin Ali, pirinin Hacı Bektaş Veli olduğunu kabul etmesi anlamına gelmektedir. Bu ritüel esasen Muhammed Ali yoluna girme, olgunlaşma çağına adım atmak anlamına gelebilmektedir. Musahipler arasında akrabalık ya da kan bağı ilişkisinin olmaması oldukça önemlidir. Çünkü musahip olacak kişiler arasında kültürel denklik bulunması gerekmektedir. Musahip olacaklar birbirlerinin iyisine kötüsüne, azına ya da çoğuna kefil olabilen, birbirlerini iyi tanıyan, aynı dili konuşabilen kimselerden oluşmaktadır (Bulut, 2013: 101).

Musahipliğin kökeni tarihsel olarak geçmişe dayanmaktadır. Hz. Muhammed Medine'ye göç ettiği zaman her bir Mekkeli Müslüman ile Medineli Müslümanı kardeş ilan etmiştir. Müslümanların birbirlerine sahip çıkmalarını, kardeş olmalarını, kötü günde ve varlık zamanında birbirlerini korumalarını tavsiye etmiştir (Bulut, 2013: 106). Bir tür yol kardeşliği anlamına gelen musahiplik kurumu, Abdal toplumunda Alevilik kimliğinin güçlenmesini sağlayan manevi bir unsurdur. Korkmaz (2005: 306) musahipliğin tarihsel kökeninin kırklar cemine dayanan bir yönü bulunduğunu, miraca çıkan Hz. Muhammed'in miraç dönüşü kırklar meclisine denk geldiğini ve Hz. Muhammed'in kırklar meclisinde Hz. Ali ile musahip olduğunu belirtmektedir. Antalya Abdallarının musahiplik hakkındaki görüşleri ve düşünceleri şu şekildedir;

> "Efendim, Balıkesir, Kütahya ve Afyon civarında birbirlerini çok seven, akraba olmadıkları halde birbirlerini akraba ya da kardeşi gibi sayan insanlara sağdıç denir. Sağdıçlık, kan kardeşliği kadar kutsal, değerli, dostluk ve dayanışma duygusudur. Diyarbakır'da, Antep'te efendim, Mardin'de insanlar akraba gibi gördükleri, sevdikleri ve saydıkları insanlarla akrabalık bağı kurmak isterler. Bunun en kolay yolu da erkek çocuklarını sünnet ettirirken çocuğun masraflarına ortak olan, çocuğun sünnetinde maddi ve manevi desteğini esirgemeyen kişiler de kirve yapılır. Kirvelik de bir tür sosyal, ekonomik ve kültürel bir işbirliği geliştirir. İşte bizim musahiplik dediğimiz şey de sağdıçlık ya da kirvelik gibi bir

şeydir. Musahipliğin, onlardan farkı usul ve erkândadır. Aleviliğe adım atacak, ergin yaştaki çiftlerin musahip olması zorunludur. Musahipler ömürlerinde sadece bir kere birisine musahip olurlar. Musahiplerin çocukları da artık kardeş, akraba sayılırlar ve birbirleriyle evlenmeleri kesinlikle yasaktır. Evlilik olursa aralarında çok büyük günaha girmiş olurlar. Bu evlilik kuralı çiğnenirse kendileri düşkün ilan edilir. Cemden ve Alevi toplumundan dışlanır, selamı alınmaz, suyu içilmez olur. Bizim amacımız Alevi toplumunu birlik içinde tutabilmektir. Musahiplik tabiki hiç değişmeden günümüze kadar gelmedi. Tarihsel koşullar, coğrafi şartlar, siyasi, ekonomik durumlar da etkili olmuştur." (A2).

"Benim de musahibim var. Her şeyimizden sorumluyuz desem yalan olmaz. Musahibim ahrette ve bu dünyada canım ciğerimdir. Dolusu benim dolum, yokluğu benim boşluğum sayılır. Yol kardeşiyiz biz." (A50).

"Musahipsiz canlar kötü yola saparlar. Birbirimizi kontrol edelim, sahip çıkalım diye Alevilik inancında böyle bir yol var. Dede her zaman bizi gözetemez ki. Hangi birimizi koruyup kollayacak? Musahiplik yol arkadaşını canın pahasına korumak demektir." (A49).

"Isparta'da bir süre çalıştım ben. Orda çalışırken musahibimle görüşemeyince huzursuz olurdum. Her Perşembe mutlaka arar sorarım telefonla kendisini. Bu iş hayatı, nasıl desem ekonomik şartlar, şehir hayatı geleneklerimizi çok yıprattı. Yeni nesil çocuklar hiç laf dinlemiyor. İnancı, örf ve adetlerini kırsalda, küçük yerlerde daha güzel yaşıyor insan. Geçtiğimiz hafta cem yapalım denildi. Birisi diyor, yok benim işim var. Yok, benim misafirim var. Kimsenin işi bitmez ki. Eskiden dede çağırdı mı? Ayakçı (biz peyk deriz) gezdi mi perşembe akşam saat yedi gibi millet cemevinde olurdu. Ayrıca şunu da söylemem gerekiyor size. Şu akıllı telefonlar çıktı, Aleviler cemevinden dededen iyice soğudular biliyor musun? Otobüse biniyorsun kimse kimseyle konuşmuyor arkadaş. Herkesin elinde bir telefon, boynu bükük, kafasını oraya vermiş. Kulağında kocaman anten gibi bir kulaklık. Herkes telefonla oynuyor kimse birbirini tanımıyor. Nasıl bir toplum olduk ben gerçekten anlamıyorum. Telefon, teknoloji inançtan soğuttu gençlerimizi, yaşlıların da bir kısmının sağlık problem olunca cemler eskisi gibi olmuyor artık." (A18).

"Musahip erkânının dinimizde de yeri var. Sadece Alevilik inancına özgü bir şey değil bu. Peygamber efendimizin musahibi Hz. Ali efendimizmiş." (A39).

"Musahip edinmeden kişi Alevi oldum diyemez. Bu yüzlerce yıllık yaşatılan ve halen şuan var olan bir örf. Dedelerimizin, amcalarımızın da musahipleri vardı." (A40).

"Musahip cemi senede bir kez yapılır. Dede, musahiplerini görür ve bir kurban kesilir orda. O kurbanın hiçbir kemiği kırılmaz. Etinden lokma yapılır dağıtılır. O cemde ne olduğu kimseye anlatılmaz, sadece musahibi olanlar girebilir." (A31).

Antalya Abdalları musahiplik kurumunu Alevilik inancının yapı taşlarından birisi olarak görmektedir. Antalya Abdalları arasında kan bağı olmaksızın manevi akrabalık bağları inşa eden bu kurum, ekonomik ve kültürel olarak benzeşen topluluk üyelerinin belirli dinsel törenlerle katılanların huzurunda kardeş, yol arkadaşı, bacı-kardeş ilan edilmeleridir. Musahip

çocuklarının da karşılıklı evlenmeleri yasak olan bu kurumsal uygulamada, musahipler aynı ocağa mensup olmak zorundadırlar. Alevilik inancı içerisinde sosyal kontrol mekanizması işlevi gören bu kurum, grup içi aidiyet ve mensubiyet farkındalığını güçlendirici bir etki yapmakta, biz bilincini güçlendirebilmektedir. Bu yönüyle biz ve onlar, bize ait olanlar ya da olmayanlar şeklinde değer yargıları üzerine şekillenen musahiplik kurumu Antalya Abdallarının Alevi kimliği edinmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

Musahipli Abdallar, dedenin senede en az bir defa yapacağı ziyaretle musahipli olan Abdalların katılabildiği bir musahip cem töreni icra etmektedirler. Musahip cemini diğer cemlerden ayıran özelliği, bekâr erkek, kadın ve eşinden ayrılmış kimselerin katılamadığı bir cem töreni olmasıdır. Bu cemde meydana bir koyun ya da keçi kurban getirilmekte, Kesilen ve hayır duaları edilen bu kurbanın hiçbir kemiğinin kırılmaması ve incinmemesine özen gösterilmektedir. Kesilen kurbanın etinden lokmalar yapılmakta, orda toplanan canlara ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılmaktadır.

En az 18-19 yaşlarını dolduran evli çiftlere manevi akrabalık kurmalarını sağlayan musahiplik kurumu hakkında Antalya Abdalları, farklı düşüncelere sahiptir. Musahipliği sosyolojik olarak değerlendiren daha çok kirvelik ve sağdıçlık kurumlarıyla özdeşleştiren görüşmeciler olduğu kadar musahipliğin kökenini Hz. Muhammed ile Hz. Ali'nin musahipliğine dayandıran, dinsel referanslarla bu kurumu açıklamaya çalışan görüşmeci Abdallar da mevcuttur. Antalya Abdalları teknolojik gelişmelerin, kent sosyal hayatının musahiplik kurumunun işlevlerini zayıflattığını düşünmekte, genç nesillerin Aleviliğin inanç ve pratiklerini öğrenme ve benimseme konusunda sorunları olduklarını değerlendirmektedirler.

4.2.4. Düşkünlük

Antalya Abdallarının inanç yapısında önemli konuma sahip olan düşkünlük anlayışı, Antalya Abdallarının dinsel ve sosyal bir kurumudur. Kısaca Alevilik inancı bağlamında toplumun normlarına, geleneklerine ve yaşam kurallarına uymayan kimselerin toplumdan dışlanması ve ötekileştirilmesi durumuna düşkünlük denilebilir (Uçar, 2006: 74). Meşruiyetini dinsel bağlamda dedelik makamı ve cemlerden alan düşkünlük, Antalya Abdalları ve Alevilik inancı içerisinde sosyal kontrol mekanizması işlevini üstlenmekte, kurumsal işleyişi etkin kılabilmektedir.

Düşkünlük cemlerde Dar törenlerinde pir ya da dede tarafından verilebilmektedir. Toplumun yaşam ve ahlak kurallarına uymayan, başkasının kızını, eşini kaçıran, insan öldüren, zina yaptığı anlaşılan, yemin verme yani ikrarından dönen kişiye düşkünlük

verilebilmektedir. Alevi toplumu içerisinde birilerine düşkünlük verilmesi hakikaten toplumun düzenine ve işleyişine saygı duyan, kurallara uyan canlara saygı duyulması ve onların ödüllendirilmesi anlamına gelebilmektedir. Kendi içlerinde suçlu, kabahatli gördükleri kişileri kendi sosyolojik ve dinsel kurumlarıyla cezalandıran bu anlayış, Antalya Abdallarının sosyal yaşamlarında ceza-adalet ilişkisini yansıtmaktadır. Düşkünlük kurumu ile ilgili görüşmecilerin düşünceleri şu şekildedir;

> "Her canımız sıkıldığında dede olarak birisine düşkünlük verecek değiliz. Kişi, birisini incitip ağlatırsa, başkalarının canını yakarsa düşkünlük verilir. Bu düşkünlük süresince ceme gelemez o kişi. Gelse de cemlere alınmaz, o kişiye selam verilmez ve canlar o kişi ile ilişkisini sınırlandırır. Bir tür cezalandırma, kulak çekme bu. Benim de düşkünlük verdiklerim oldu tabiki, az değil otuz senedir dedelik yapıyorum. Hırsızlık yapan, eşini döven, zina eden, Kur'an'a, Allah'a, peygamberimize ve Ehl-i Beyt'e küfreden, bir cana kıyan, iftira atan, eline beline diline sahip olamayan kişiye düşkünlük verilir. Düşkünlük cem meydanında verildiği için herkesin zaten haberi olur bu olaydan. Bu yüzden kimse o kişiyle konuşmak, sohbet etmek istemez. Düşkün olan kişi özel bir derdi ya da sıkıntısı olursa dedeye, bana gelebilir. Hayatı boyunca birisine düşkünlük verilmez bizim inancımızda kolayca. Çok büyük bir günaha vebale girmişse belki verilir düşkünlük. Düşkünlük süresince kişinin pişmanlık duyması, hatasını anlamasını bekleriz. Kendi içimizde kabahat işleyeni, suç işleyeni cezalandıralım ki diğer canlar aynı hataya düşmesin deriz. Bu aynı zamanda borcunu gününde ödeyen, namuslu, dürüst insanlar korunsun diye var olmuş bir gelenek." (A2).

"Bundan otuz sene önce düşkün oldu falanca kişi denildi mi korkardık. Şimdi düşkünlük pek verilmez oldu artık. Gelenekler çürüyor." (A11).

"Düşkünlük eskilerde kaldı. Düşküne kız verilmez, selam verilmezdi. Kahveye geldi mi kimse onla oturup oyun oynamazdı. Şartlar değişti ama kırsalda hala düşkünlüğün etkisi var." (A1, A15, A19, A34, A42, A50).

"Düşkünlük kötü bir şey. Allah kimseye göstermesin. Toplum tarafından istenmeyen ilan edilmek iyi olur mu hiç? Finike, Yuvalı'da düşkünlük halen vardır." (A24).

"Eskiden inancımızı daha güzel yaşardık. Şimdilerde ben çocuğuma düşkünlüğün ne olduğunu anlatamıyorum. Anlatsak da ilgilenmiyor." (A31).

"Borcunu ödemeye söz verdiği halde borcunu ödememiş birisi vardı, İstanbul'a gitmiş. Dede, İstanbul'daki cemevine telefon açmıştı. Borcunu ödemediği için düşkünlük verilmişti." (A23).

Düşkünlük kurumu Antalya Abdallarının dinsel ve sosyal yaşamlarında etkisi görülen bir kurumdur. Bir tür denetleme mekanizması varsayılan düşkünlük, toplumsal düzenin ve yaşam kurallarının istikrarı ve düzeni için önemlidir. Kapalı bir toplumsal yapıya sahip Antalya Abdallarında etkisi devam eden düşkünlük kurumu; Seik Gebiz ve Finike Yuvalı gibi

kırsal bölgelerde yaşayan bir adettir. Kentleşmenin hızlanması, kültürel çeşitlilik, iş ve meslek dallarının gelişmesi, göç, Abdalların büyük bir kısmının yerleşik hayata geçmiş olması düşkünlük kurumunun işlevini ve etkisini zayıflatmıştır. Çoğunlukla orta yaş ve üzeri görüşmecilerin daha hâkim olduğu düşkünlük kurumunun genç kuşaklar tarafından daha az bilindiği gözlemlenmiştir. Ayrıca görüşmeci kimseler, genç kuşakların teknolojik gelişmeler, kent yaşamı, eğitim ve iş hayatı gibi etkenler sebebiyle Alevilik inancının kurumlarına karşı ilgisiz olduklarını belirtmiştir.

4.2.5. Dar'a İndirme ve Dar'a Çıkmak

Dar'a durmak Alevilik inancında sosyolojik ve dini yönü bulunan sosyokültürel bir törendir. Manevi olarak ruhen teslimiyetin, sadakat ve saygının bir tür ifadesi olan Dar, cemevinde dedenin ve diğer taliplerin huzurunda yapılan geleneksel bir uygulamadır. Taliplerden birisi diğer bir candan incinmiş haksızlığa uğramış, borcu ödenmemiş, kendisine bir kötülük yapılmışsa diğer canların yanında dedenin önünde boynu bükük, elleri bağlı ayakları bitişik hatta ayaklarının baş parmağı bükük şekilde utanarak dedeye durumu arz eder. Dede talibin derdini ve sıkıntısını dinler. Dede, Dar'a çıkan yani meydana çıkan talipleri şikâyet eden kişiyle diğer canları da dinleyerek kararını verir (Dedekargınoğlu, 2011: 389).

Dede, Dar'a çıkan taliplerin dertleri ve şikâyetlerini dinlerken tıpkı bir yargıç edasıyla hareket etmektedir. İki tarafı dinlemeden karar vermeyen dedeler, Alevilik erkânında yürütme ve yargı erki olarak hareket etmektedirler. Talipler dede tarafından Dar'a çekileceği gibi kendi bireysel talepleri ve rahatsızlıkları sebebiyle de dedeye başvurabilmeleri mümkündür. Dar'a çıkan canlar, dede ve canların önünde olduklarından yalan söyleyemez, kötü konuşamaz ve saygısızlık yapamazlar. Nitekim Dar'a çıkan talip, dedenin ve bu inanç yolunun hakkın yolu olduğunu kabul eder ve koşulsuz olarak teslim olmaktadır. Dedeler Dar'a çıkan ve orada şahitlik eden diğer taliplere dedikodulara, fitne ve yalana başvurmamaları, hoşgörü ve sevgi ile birbirlerine iyi niyet beslemelerini tavsiye etmektedir.

Bir tür kurumsal sorgulama ve araştırma niteliğine sahip Dar'ın esasen iki manası bulunmaktadır. Birincisi talip açısından benliğin, ruhun teslim ve bağlılığıdır. İkincisi ise tarafsızlık, adalet ve dürüstlüğün dede tarafından temsil edilmesidir (Erdem, 2021: 168). Kişi, talip ya da musahip olması fark etmeksizin yalan beyanda bulunduğu anlaşılır ya da yol erkânına uygun olmayan davranışlarda bulunursa dede tarafından düşkün kılınabilir. Kişinin düşkün ilan edilmesi, Alevi toplumundan dışlanması, cem törenleri başta olmak üzere Muharrem Ayı etkinlikleri, Kurban ve Ramazan ayları bayramlaşmaları, düğünler, askere uğurlama ve sünnet gibi pek çok kurumsal pratiklerin dışına itilmesi anlamına

gelebilmektedir. Düşkünlük verilen kimsenin musahibi de düşkün kılınmış kabul edildiğinden o kimselerin ailelerine o toplumda kız verilmez, verdiği yenmez, sattığı alınmaz.

Dar'a çıkan talipler olabileceği gibi aynı sosyokültürel pratik musahipler açısından da geçerliliğini korumaktadır. Dar'a düşmek, ya da Dar ritüelleri Alevilik inancını benimsemiş toplumda kurumsal işleyişi etkin kıldığı gibi Alevilik kültüründe toplumsal belleği canlandırmaktadır. Alevilik inancında Dar'a durmak dışında vefat eden canlar için Dar'a indirme adı verilen dinsel bir tören yapılmaktadır. Talip ya da musahiplerden birisi vefat ettiği zaman yas töreninin ardından yaklaşık üç hafta ya da bir ay sonra düzenlenen Dar'a indirme töreni, Alevilik inancında çok önemli bir yere sahiptir. Zorunlu olduğuna inanılan bu ritüel diğer canlarla beraber dedenin huzurunda yapılmaktadır.

Dar'a indirme töreninde ölen kişinin akraba ve yakınları bir tarafa oturmakta, karşı tarafa tanıdıkları ve diğer canlar yer almaktadır. Dede Dar'a indirme töreninde ölen kişinin arkasından hayır dualarında bulunmaktadır. Dar'a indirme töreninde ölen kişinin akıbetinin ne olacağı ile ilgili ahirette Allah'ın huzurunda hesap verecek kişinin bedenen, ruhen temiz ve aklanmış, helalleşmiş bir şekilde Hakk'ın katına gitmesi gerektiği inancı saklıdır. Ulu orta açık bir yerde yapılmayan bu törende dede ölen kişinin arkasından iyi ya da kötü, incinmiş, gücenmiş, borçlu, alacaklı, dargın ya da küs olanlar var mıdır diye üç kez sormaktadır.

Dede Dar'a indirme töreninde kalabalığa hitaben ölen kişiden razı olmayan varsa el kaldırsın tarzında sorular sormaktadır. "Ben alacaklıyım, ölen kişinin bana borcu vardı." tarzında hakkını arayan olursa dede ölen kişinin akrabalarına hitaben ölen kişinin borcunu, hakkını bir tamam ödemeyi kabul eder misiniz? Şeklinde tarafsız ve bağımsız olarak tutum takınmaktadır. Ölen kişinin eşi, kızı, oğlu, gelini ya da kardeşleri biz ölen yakınımızın borcunu ödemeyi kabul ederiz şeklinde cevap verirse dede üç kez kabul eder misiniz diye sesli bir şekilde sorabilmektedir. Ayrıca dedeler alacaklı ve borçlu olanların dışında canlara üç kez siz şahit misiniz? Şeklinde şahitlik için sorabilmektedir. Onlarda şahitlik edince dede bu ödeme ve alış verişin bütün herkesin huzurunda yapılmasını isteyebilmektedir. Dede, herkesin huzurunda yapılmış bu ödeşme ile borcunu tahsil eden kişiye şimdi sen ölen kişiye hakkını helal ettin mi? diye üç kez sorabilmektedir. Alacaklı kişi hakkım helal olsun, helalleştik cevabını üç kere sesli şekilde verirse helalleşme olmuş kabul edilmektedir. Bu alacak verecek davasından sonra kırgın ya da küs olan varsa onlara neden dargın oldukları sorulmakta, ölen kişinin yakınları ile helalleşmesi sağlanarak vefat eden şahsın bu dünyadaki tüm hesabı görülmüş sayılmaktadır.

Dede sesli şekilde seslenerek hiçbir canın kul hakkıyla, borçlu, dargın ve küs olarak ahirete gitmesini istememektedir. Alevilik inancına göre Dar'a indirme ile adalet sağlanmış

herkes birbirinden hakkını almış olmaktadır. Antalya Abdalları açısından Dar'a indirme ve Dar'a çıkma ritüelleri eskisi gibi işlevini ve önemini kaybetmekle beraber Finike Yuvalı'da hala uygulanmakta olan bir törendir. Gençlerden ziyade yaşlı insanlar Dar hakkında derin ve ayrıntılı bilgilere sahiptir. Antalya Abdallarının töreyle ve gelenekle yönetilen, kendi kurumsal işleyişini geliştirmiş, dini ve sosyal normları olan bir topluluk olduğu gözlemlenmiştir. Antalya Abdallarının Dar hakkındaki düşünceleri şu şekildedir;

> "Bundan otuz sene öncesine kadar Dar'a çıkma gerçekten büyük bir sorumluluk demekti. Şimdi eskisi gibi kimse kolayca Dar'a çıkmıyor. Dar'a indirme halen cenazelerden sonra yapılan bir törendir Alevilikte. Hiç kimse dedenin ve diğer canların huzurunda hakkını helal etmezse, ahirete göç etmiş ölünün ruhunun azap duyacağına inanılır. Dedenin konumu tarafsız kalması, müdahale etmemesi üzerine kuruludur desek yalan olmaz. Dede deyip geçmeyin, Alevilik inancında çok önemlidir. Alevilikte dede demek hâkim, din adamı, keramet sahibi, iyiliksever, kız isteyen, dua edip hayırlama yapan birisi yani. Tartışma, çekişme olduğu zaman en son kararı dede verir. Düşkün olacak kişileri de o belirler. Genel anlamda eşine, işine ve ailesine bağlı, saygılı insanlar yetiştirmek, yurdunu, bayrağını seven kişiler büyütmek Aleviliğin özünde vardır." (A23)

"Dar'a indirme cenazelerden sonra yapılan bir tören. Bu bir tür kendi aramızda kutsal olduğuna inandığımız helalleşme törenidir. Herkes birbirinin arkasından dedikodu yapmasın, ulu orta yerde insanların yüzüne konuşsun istenir. Helalleşme olur." (A5).

"Ahiretin bir türlü provası yapılır Dar törenlerinde. Suçu, günahı, kabahati olan asla yalan söyleyemez. Haksızlığa uğramış hakkını alır. Herkesin bir gün öleceği hatırlatılır ve dede ölen kişiye rahmet okunmasını ister." (A2, A21, A27, A33, A41).

"Dar törenleri köylerde ve kırsalda hala yaşayan bir geleneğimiz. Şehir hayatı üzülerek söyleyebilirim ki insanı bozuyor. Gelenekleri, örfünü unutuyor insan şehir hayatında. Komşuculuk, akrabalık zayıflıyor." (A11, A19, A34).

> "Allah kimseyi açlıkta Darda koymasın diye hep dua ederiz bilirsiniz. Darlıktan kasıt yokluk değildir aslında. Darlıktan kasıt Dar törenidir. Çünkü Dar insanın hesap vaktinin gelmesi, kendi içimizde bir sıkıntının, problemin soruşturulması demek. Dar'a çıkmak yola çıkmış, erkâna girmiş kimsenin sanki sözünü yani ikrarını çiğnemesi gibi bir şey. Nasıl ki her işin ya da şirketin prensipleri vardır, çalışanları gönüllü olarak o prensiplere uymak zorundadırlar. Alevilik inancında talipler, musahipler gönüllü olarak bu yolun edebini kabullenmiş sayılırlar. Dar bir tür mahkeme demektir bizim kültürümüzde. Herkes nesi varsa orada güzelce dedeye anlatabilir. Dar ölü için yapılıyorsa genellikle herkes hakkını helal eder, hayır dualarında bulunur. Bizim kültürümüzde küs kalmak, kırgın olmak diye bir şey olamaz. Zaten küslük, kırgınlık, kavgalı olduğu zaman o dört duvar arasında dede cem töreni başlatmaz. İlk önce küsler, kavgalılar barışsın, helalleşsin der. Problemin orada çözülmesi icap eder. Baktılar ki barışmıyorlar, kırgınlık devam ederse, cemlerde on iki görevli bulunur. Görevlilerden birisi dedenin

talebi üzerine o kişileri dışarıya çıkmaya davet eder. Dedelerin bu Dar erkânı, geleneğin devam ettirilmesi, kültürün yaşatılmasını sağlar." (A25).

"Dar töreninin aslının Hz. Fatma Zehra anamız ile Hz. Ali efendimiz arasındaki bir husumetten kaynaklandığına inanırız. Bir gün Fatma anamız, küçük bir olaydan kaynaklı Hz. Ali efendimize gücenmiş, küsmüş ve evde konuşmamaya başlamış. Bunun üzerine Hz. Ali efendimiz, bu durumu peygamber efendimize açmış. Peygamber efendimiz bu olanlardan üzülmüş ve kızı Fatma anamızı yanına çağırmış. Hz. Ali'nin anlattıklarını Fatma anamızın yüzüne söyleyen efendimiz iki tarafı dinlemeden olayın aslını anlamadan kararını vermemiştir. Sebepsiz yere eşi Hz. Ali'yi sesini yükselttiği için peygamberimiz Fatma anamızı haksız bulmuş ve onu düşkün kılmış. Evlerinin bahçesinde yer alan biz alma deriz efendim, elma ya da hurma ağacının altında bekleme cezası verilmiş Fatma anamıza. Hava sıcakta olsa, yağmur da yağsa yerinden oynamaz Fatma Anamız. En sonunda Oğulları Hasan ve Hüseyin Efendilerimiz babaları Hz. Ali'den analarını affetmeleri ve düşkünlüğün kaldırılması için Hz. Muhammed'e gitmelerini isterler. Duruma üzülen Hz. Ali Efendimiz, kayınpederi ve amcası oğlu peygamber efendimizin yanına gider ve Anamızı affettiğini belirtir, şikâyetinin olmadığını tekrarlaması üzerine Hz. Muhammed düşkünlüğü yani Dar'ı kaldırır." (A10).

Antalya Abdalları Dar inancıyla değer yargıları, töre kurallarını işleten toplumsal ve dinsel normlara sahiptir. Antalya Abdallarının anlam dünyalarında dürüstlük, hesap verebilirlik ve helalleşmenin sembolü olan Dar, Alevilik inancında önemli bir yere sahiptir. Dar'a çıkma ve Dar'a indirme şeklinde tabir edilen, birisi sorgulama ve hesap verme diğeri helalleşmeye dayalı ritüellerdir. Zeytinköy'de, Finike'nin Yuvalı Mahallesi'nde halen Dar inancıyla ilgili kültürel ve dinsel uygulamaların etkili olduğu gözlemlenmiştir. Manavgat, Zeytinköy civarında yaşayan Abdallar kent yaşamının ürettiği sosyokültürel ve ekonomik dünya, yaşam tarzı, teknolojik gelişmeler vb. dinamiklerin Dar töreni ve uygulamalarını zayıflattığını düşünmektedir.

Dar inancı, Antalya Abdallarının inanç pratiklerinde bir tür kurumsal sosyal kontrol ve denetleme mekanizması işlevine sahiptir. Yargıya ya da resmi bir kuruma başvurmaksızın topluluk içinde sosyal düzeni sağlayan bu inanç geleneği dedelik kurumunun ve yetkilerinin önemini ortaya koymaktadır. Küsleri barıştıran, ibadetleri yöneten, evlilik ve cenaze törenlerinde, sünnet etkinliğinde, nevruzlarda, bayram ve mezarlık ziyaretlerinde öncülük yapan dedeler, tarafsız ve bağımsız olarak Dar törenlerinde kurumsal bağlamda hâkimlik görevini yürütmektedirler. Düşkünlük gibi Dar törenleri de Abdal toplumunda sosyal nizamı, kardeşliği, dayanışmayı sağlamaya yönelik dinsel motifli kültürel bir törendir. Törenlerde amaç, toplumsal kaynaşmayı sağlamak, toplumu bir arada tutabilmek ve barış içinde yaşamın devamını sağlayabilmektir.

4.2.6. On İki Hizmetli

Alevilik geleneğinde cem törenlerinin temel kuralı on iki hizmetli ya da on iki görevlidir. On iki imamı temsilen cem törenlerinde on iki görevli hazır bulunmadan cem törenleri icra edilememektedir. Cemler, can ile cananın kavuştuğu, ruhların ve bedenlerin günahlardan arınmak için semah döndükleri, canların tövbe ederek rabbine sığındığı muhabbet dergâhlarıdır. Cem törenlerinde eşiği geçip cemlere katılanların manevi olarak kardeş oldukları kabul edilmekte, canların bu cemlerde eğitim, terbiye ve güzel ahlak kazanarak topluma ve millete faydalı bir insan olması beklenmektedir (Aksüt, 2021: 150). Merhamet ve sevgi yuvası diye zikredilen cemler, insan-ı kâmil olma, mürşid olma ve olgunlaşma törenleridir. Cemevinin kapısı Alevilik ve Bektaşilikte tarikat kapısı olarak adlandırılmaktadır. Alevilik inancında cemevi kapısının üstü Muhammed, altı Ali, sağı Hasan, solu Hüseyin, anahtarı ise Fatma kabul edilmektedir.

Cemlere katılan on iki görevli şu şekilde ifade edilebilir; dede, rehber, zâkir (Âşık, sazcı), çerağcı (Delilci), süpürgeci, gözcü, dolucu (Saka), pervane, kapıcı, kurbancı (Lokma dağıtıcı), meydancı, peyk (Ayakçı) (Bozkurt, 2012: 394). On iki imamı temsilen on iki görevlinin yer aldığı geleneksel bu törende canlar bir araya gelerek dualar, nefesler, deyişler, duvazlar ve menakıpnameler okuyarak hayır, dilek ve bağışlanma niyaz edebilmektedir. Edilen dualar genellikle başta Hz. Muhammed olmak üzere Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, Hz. Fatma üzerinedir. Ayrıca on iki imam, üçler, beşler, yediler, kırklar ve seksen bin Rum Ereni, doksan bin Horasan Ereni, yüz bin Gayb Erenleri dualarda zikredilir. On iki görevli hakkında şu şekilde bilgi verilebilir.

On iki görevlinin başında dede gelmektedir. Alevi-Bektaşi kültüründe Ehl-i Beyt soyundan olmayan bir kimsenin dedelik yapamayacağı bilinmektedir. Cem törenlerini yönetmekle sorumlu olan dedeler, Antalya Abdalları inancında ve sosyal yaşantısında sosyal ve dinsel liderlik konumuna sahiptir. Aralarında husumet olanları barıştırma, toplumu kaynaştırma, asker uğurlaması, sünnet ve nişan gibi törenlerde hayır duası yapma, kız isteme ve nikâh kıyma gibi birçok görevi bulunan dedelerin sadece Ehl-i Beyt soyundan olması yeterli değildir. Dede olacak kişiler, ahlaki olgunluğa sahip, herkese kapısı açık, alçakgönüllü, konuksever ve hoşgörülü kimselerden seçilmektedir. Dedelik soy yoluyla babadan oğula aktarıldığı için vefat etmeden evvel, sağlığında dedeler kendisinden sonra bu ocağı temsil etmesi gereken çocuklarından birisini dede olarak vekil gösterebilmektedir. Dedelik makamının sorumluluklarını taşıyabilecek, diğer insanlarla sağlıklı ilişki kurabilecek kimselerin dede olması toplumsal işleyiş açısından büyük öneme sahiptir. Görüşmeciler

arasında bir Abdal dedesi de bulunmaktadır. On iki hizmetli arasında bulunan dedenin sorumlulukları ve yetkileri hakkındaki genel görüşleri şu şekildedir;

> "Efendim, dedelik makamının ağırlığını taşıyabilecek kimsenin dede olması uygundur. Dedelik dediğimiz şey aslında Ehl-i Beyt soyudur. Babadan oğula geçer ama tüm evlatlarda o vasıf, karakter görülmez. Dedelik yapabilecek, komşularını seven, akrabaları ile iyi geçinen, haram yemeyen, eline, diline ve beline sahip olabilen birisi dede olması gerekir. Bir de şöyle bir konu var yani, ben babamın en büyük oğluyum, demek ki dedelik benim hakkımdır diyemez kimse. Gidersin Hacı Bektaş Dergâhına, orada bulunan dedelerin elinde aynı nüfus, tahrir defterleri olur ya hani, kara kaplı eski defterler… İşte kara kaplı eski bir nüfus defteri, şecere defteri vardır Hacı Bektaş Postnişliğinde. Orda görevli olanlar defteri açarlar, kimin nerede doğduğu, ocakzade yani hangi dedenin soyundan geldiği yazılıdır defterin içinde. Defter kayıtları incelenir, dedenin çocuklarının isimleri yazılıdır o evraklarda. Sen falanca vefat eden Y. Dede'nin oğlu şusun derler. O defterde kayıtlı olan Y. İsmi benim oğlumun da ismidir, torunumun da ismidir biliyor musun? Çünkü o soy geleneği, isim verme hatırasını taşısın diye çocuklara veririz. Sonra Hacı Bektaş Dergahında bulunan dede ve görevliler tespitlerini yaptıktan sonra mühürlü ve imzalı olarak belge verilir dedelik yapabilmek için. Buna bir türlü icazet alma da desek yalan olmaz. Sen falanca kişi, vefat eden filancanın oğlu, soyu ve ocakzade olarak dedelik makamını devraldın. Dedelik makamını devraldığına dair görevlerini, sorumluluklarını bildin mi? okudun mu diyerek üç kere tekrarlanır. O imzalı belgeyi aldıktan sonra dedelik bana geçebilir. Onlar uygun görürse belgeyi verirler aksi halde dedelik yapabilmek için usul ve erkân gerekir. Mesela benim soyadım D. Bu soyadı taşımayan, kan yoluyla soyadını ve kültürünü bilmeyene bu yetki verilmiyor zaten. Ben şahsen bu dedelik ve kültürün tanınmadığını, bilinmediğini düşünenlerden birisiyim. Bu zamana kadar birkaç televizyon programı, söyleşi, sohbet dışında çok büyük resmi bir ziyaret olmadı aslında. Bu kültürün okullarda, derslerde okutulması lazım. Çok büyük yanlışlar ve ön yargılar var toplumumuzda. Nedir mesela; Abdalları çingenelerle karıştırır herkes. Biz çingene değiliz ki Abdallar Alevi kültüründen beslenirler, Çingene kardeşlerimiz Sünni kaynaktan beslenirler. Fiziksel görünümlerimiz, yemek kültürü vb. benzeyebilir ama biz Abdallar olarak göçebe Yörük bir toplumuz. Horasan'dan Beğdilli Boyları ile Anadolu topraklarına göç etmişiz. Dedem de babam da anlatırdı hep, oğlum biz Oğuz boylarından Horasan'dan gelme Türk'üz diye." (A2)

Dede, on iki hizmetliden birisidir. Dede, üstlenmiş olduğu sorumluluk ve yetkileri ile kurumsal işleyişin önemli bir aktörüdür. Kültürel ve dinsel liderlik konumuna sahip olan dedelik makamı, Antalya Abdalları arasında saygın bir makamdır. Kendi aralarında Antalya Abdallarının dede ailesinden kimseler için "Ocakzade misin" ya da "Ocakzadelerdenim" şeklinde tabir kullandıkları gözlemlenmiştir. Ocakzadeliğin statü bakımından bir övünç kaynağı kabul eden ve dede soyundan gelen bazı Abdallar, kendilerini psikolojik olarak Ehl-i Beyt'e daha yakın bulmaktadırlar. Dedelerin kişilik olarak güçlü kimselerden seçildiği Antalya Abdallarında, dedelerin eğitim düzeyi bakımından iyi durumda ya da en azından okuyup yazabilecek durumda olması gereklidir.

Rehber, on iki hizmetliden ikincisidir. Cem törenlerinde dededen sonra işlevsel ve önemli sorumluluk rehbere düşmektedir. Senede en az bir defa yapılan görgü cemlerine katılan kişilere yardımcı olan rehber, dedenin ve canların da uygun bulduğu, topluluk tarafından saygı duyulan, sevilen ve sözü dinlenen kişiler arasından seçilmektedir. Dede bulunmadığı zamanlarda toplanan canlara yol gösteren, bilmedikleri ritüel ve törenler hakkında bilgiler veren rehber, dedenin vekili kabul edilmektedir. Mürebbi olarak da ifade edilen rehberler, canların eğitim ve bilgilendirmeleri, cemlerde nasıl davranılması gerektiği, usul ve yol hakkında danışmanlık yapmaktadırlar (Bozkurt, 2012: 394). Ulaşılması mesafe olarak zor olan bazı yerleşkeler arasında dedenin herhangi bir işi ya da sağlık problemi olduğu zaman yerine bir kişiye rehber tayin edebilmektedir.

> "Şimdi diyelim hastayım ya da önemli bir işim var. Finike'den kalkıp da ta Serik'e gidemiyorum her zaman. Yerimize bir rehber tayin ederiz. Rehberin cenaze, sünnet vb. işlerde onlara yol göstermesini, yardımcı olmasını bekleriz. Rehberin işi dedeye yardımcı olmak, yola yeni girenlere bu erkânı anlatmak ve sevdirmektir. Rehber de nasıl seçilir? O toplumda sevilen, sözüne güvenilir, güler yüzlü birisi olması şarttır. Herkese sıradan birisine sen Rehber oldun denilmez. Rehber seçilecekse hayır duası edilir. Yolun, erkânın, hizmetin hayırlı ola. Günlerimiz aydın, ocaklarımız şen ve bereketli ola. Karanlıklar ve şerler defola, akıbetlerimiz hayır ola. Allah'a kul, Muhammed Mustafa'ya ümmet, Ali'ye yoldaş olasın. Hızır yoldaşın, on iki imam, on dört masum-u pak, on yedi kemerbest yardımcın ola, denildikten sonra Fatiha okunur. Rehberliğin hayır ola der, küçük bir adak adanır. Rehber olacak kişiye de canlardan itiraz gelmemesi çok önemli. Alacaklı, borçlu, borcunu gününde zamanında ödemeyen, eline, beline, diline hâkim olamayan kimselerin rehber seçilmesi törelere aykırı olur." (A2).

Üçüncü hizmetli zâkir, güvende ya da âşıktır. Antalya Abdalları kendi aralarında konuştukları Farsça etkisindeki dilde saz için "Dıngıl" ifadesini kullanmaktadırlar (A5, A7, A8, A9, A11, A12, A13 A15, A33, A35, A38). Bu sebeple on iki hizmetliden olan zakir ya da âşık için "dıngılcı" ifadesini kullandıkları gözlemlenmiştir. Dedenin hemen yanında bulunan zakirler cem törenleri esnasında saz çalmakta, Ehl-i Beyt sevgisini dile getiren Kerbela olayı, nefesler, deyişler, duvazlar ve menakıpnameler söylemektedirler. Kendi aralarında saz ya da bağlama için "telli Kur'an" ifadesini kullanan Antalya Abdalları sazın Orta Asya'dan gelme bir gelenek olduğunu kopuzun farklı bir şekli olduğunu belirtmişlerdir (A1, A2, A4, A16, A20, A37).

Dördüncü hizmetli çerağcı ya da delilcidir. Dedeler cem törenlerinde Kur'an'dan Fatiha Suresi ve İhlas Suresi'ni okumaktadır. Dede, Nur Suresi'nin 35. ve 36. Ayetlerini okuduktan sonra (Allah'ın yeryüzü ve göklerin nuru olduğu, o nur misali bir kandilde nur olduğu inanışıyla) üçlü kandil yakılmaktadır. Bu kandili yani çerağı yakan kimseye delilci ya da çerağcı denilmektedir. Çerağda yakılan mumun insanın bedeni ve ruhunu aydınlattığına

inanan Antalya Abdalları, elektrik kesilse dahi ibadetin yarıda kesilmemesi gerektiğine inanmaktadır. Çerağ adı verilen üçlü kandiller ise Ya Allah Ya Muhammed Ya Ali şeklinde üçleri temsil etmektedir. Ortada yer alan büyük çerağ Allah'ın nuru ve aydınlığını temsil ederken yanlarındaki çerağlar Muhammed ve Ali'nin nurunu temsil etmektedir. Antalya Abdallarının inancına göre bu nur ve ışık yaşamın her yerine yansımalıdır. Antalya Abdallarının günlük sosyal yaşantılarında ışığa ve aydınlığa büyük önem verdikleri gözlemlenmiştir. Hatta Antalya Abdallarının cenazelerini geceleri karanlıkta gömmemeye özen gösterdikleri gözlemlenmiş, çok acil, koku yapan ve iç organları dışarı çıkmış kaza vb. durumlarda dahi cenazeleri morglarda muhafaza ederek günün aydınlanmasını bekledikleri görülmüştür. Kendilerine özgü mezarlık alanları olan Antalya Abdalları, gündüz vakti ölüleri defnederken akşam namazı ve sonrasında vefat etmiş kişileri morg ya da evlerinin bir odasında gündüzü bekletmektedirler. Ayrıca cem törenleri esnasında yanan çerağların tören boyunca sönmemesi icap etmektedir. Çerağ ya da delil üçleri temsil etmektedir.

On iki görevliden beşincisi süpürgecidir. Süpürgeci ya da faraşçı olarak anılan bu görevli, cemevinde cem töreninden önce meydanın süpürülmesi ve temizliğinden sorumlu olan kişidir. Dede, zakir ve diğer görevliler yerlerini aldıktan sonra hayır duaları edilip dualarla görevliler meydana çağrılmaktadır. Bu aşamada süpürgeci üçler inancı bağlamında Ya Allah Ya Muhammed Ya Ali diyerek üç kez dedenin ön tarafını süpürmektedir. Nitekim Antalya Abdalları cem yapılacak mekânın temiz ve düzenli olmasına özen göstermekte, on iki hizmetli görev almadan, hazır bulunmadan genel nizamın sağlanamayacağı düşünülmektedir. Süpürgeci, Alevi-Bektaşilik inancında cem törenlerinde meydanın süpürülmesiyle bedenlerin, ruhun temizlenmesi, günahtan arınmasının sembolüdür.

Gözcü, on iki görevliden birisidir. Cem törenlerinde genel nizamın ve sessizliğin sağlanması, törenin sağlıklı bir şekilde devam etmesinde görevlidir. Genellikle bağlı bulunduğu ocağı, talipleri ve musahipleri iyi tanıyan kişiler arasından seçilen gözcü, cemlerde gürültü yapılmamasını tavsiye ederek yolu ve erkânı bilmeyenlere içerde nasıl davranması gerektiğini anlatmaktadır. Gözcü ile musahibi de doğal olarak gözcü kabul edilmekte, eşleriyle birlikte cem töreninin sağlıklı bir şekilde yapılması için çevreyi ve dışardan gelecek olanları takip etmektedir.

Diğer bir görevli dolucu ya da sakadır. Sakadan kasıt esasen sakidir. Cemlere gelen canlara su dağıtan, içecek dağıtan görevliye dolucu ya da saki denilmektedir. Su dağıtmaya dede başta olmak üzere diğer canlara da ikramda bulunan dolucu, ilahi aşkın lezzetini tatmak isteyen, yola girmeye gönüllü olan taliplere ibriğinden içecek ikram edebilmektedir. Cem törenlerinde canların beden temizliğine de önem vermektedir. Doludan kasıt alkollü içecekler

değil, soğuk içecek ya da şerbettir. Dolucu ya da abdest almak ile ilgili görüşmecilerin ifadeleri şu şekildedir;

"Bizim inancımızda boy abdesti almadan, temizlenmeden ceme gelmek günahtır. Her can, ceme gelirken en şık elbiselerini giyer, boy abdestini aldıktan sonra temiz bir şekilde törene katılır." (A1, A2, A6, A8, A12, A19, A21, A22, A26, A33, A37, A40, A47, A49, A50).

> "Bazı insanlar bu Abdallar Alevidir, bunlar abdest, namaz bilmeden cenabet gezer diyebilirler. Bunlar tamamen iftira ve uydurmadır. Tam tersine temizlik ibadetlerde önceliktir. Süpürgeci neden süpürür? Gözcü, canların ağzından kötü söz dahi çıkmasın diye vardır. Meydanı ve canları gözetim altında tutar. Abdalların abdest almadığı, namaz kılmadığı uydurmadır. Aramızda beş vakit namaz kılanlar, Cuma namazını hiç kaçırmayanlar da var. Bayram namazına gidenler de var. Boy abdesti olmadan namaz da kılınmaz, oruç da tutulmaz. Ben bu asılsız iddiaların kardeşliğimize bozgunculuk etmek isteyenler tarafından uydurulduğunu düşünüyorum. Hepimiz kardeşiz, ayrımız yok. Bizim Rabbimiz Allah, peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa, kitabımız Kur'an, dinimiz İslam'dır. Ötesi var mı? Kur'an'da namaz salah diye geçer. Salah me demek, secde etmek, tekbir getirerek rabbin huzurunda eğilmek, secde etmek anlamlarına gelir. Bu da namaz ibadetidir." (A2).

"Alevi Bektaşi geleneğinde temizliğin ve on iki hizmetlinin yeri farklıdır. Yeniçeri gülbankları duydunuz mu hiç hayatınızda? Dolum dolunuz, derdim derdiniz, yokluğum yokluğunuzdur diye kuru ekmeğe ve tuz üzerine ikrar verilir." (A1).

On iki hizmetli arasında meydana çağrılan ve semah dönen kişilere pervane denilmektedir. Pervane dönen kişilere selman da denilmektedir. Semah dönen bu görevliler sözlü kültürün aktarılması yoluyla eğitim almakta, belirli bir yol ve erkâna tabi olmaktadırlar. Cem töreni başladığında posttan niyaz alan canlar meydanda durduklarından saygıdan dolayı ellerini selam verir şekilde göğüslerinin üstüne koyarlar (Atabeyli, 1940: 210). Pervanelerin, semahları nasıl ve ne şekilde dönecekleri, bu semahın anlamının ve içeriğinin ne ifade ettiğini dede ve rehberlerden öğrenmektedirler. Semah ve pervaneler hakkında Antalya Abdallarının düşünce ve görüşleri şu şekildedir;

"Semah dönmenin derin bir anlamı vardır. Semah sadece dönülmez. Semah dönerken niyet günahlarından arınmak ve ilahi aşkı hissetmektir." (A49).

"Bazı cemler her yerde yapılmıyor. Abdalların Abdal Musa cemi ve görgü cemi var bildiğim kadarıyla. Diğer Alevilerde cem çeşitleri vardır ama biz bunları biliriz." (A2, A28, A33).

"Tasavvuf erkânında semah dönmek, bedenen günahtan arınması, günahların bedenden dökülmesini temsil eder." (A5).

“Pervaneler, meydana gelmeden önce evlerinde boy abdesti alırlar. Yola girmiş, Alevilik inancında olgunlaşmış kimselerden pervaneler seçilir.” (A2, A18, A33).

Kapıcı, on iki hizmetliden birisidir. Kapıcılar, cem törenlerine katılacak canların kim olduklarını tanıyan ve toplumun bilinen kişilerinden seçilmektedir. Yabancıları cemevine almayan ve kapıda bekleyen kişiye kapıcı ya da bekçi denilmektedir. Ceme katılmaya gelen canların ayakkabılarına sahip çıkan, dedenin düşkünlük verdiği ya da bilinmeyen kimselerin eşikten geçmesine izin vermeyen kapıcılar, eşleriyle beraber görevli olmaktadırlar. Çok kalabalık katılımın olacağı cemlerde ise musahipleri ve eşleri de kapıcıya yardım etmektedir.

“Kapıcının on iki hizmetliden birisi olduğu doğrudur. Artık eski kalabalıklar ve cemler olmuyor. O yüzden kapıcının çok yoğun bir görevi yok.” (A24, A38).

> “Kapıcının asıl görevi içerde cemde bulunan canları dış tehlikeye karşı korumak. Bundan kırk sene önce Alevi olduğumuzu söylemeye korkardık. Başkaları gelir cemi basar diye korkumuzdan dışarı bekçi koyarlardı. O zamandan bugüne çok şey değişti. Nasıl anlatsam, geleneklerimiz, örfümüz eskisi gibi kuvvetli değil. Şimdi kapıcıya eskisi gibi özen gösterilmiyor. Belediyenin tahsis ettiği cemevi var, basılacak kanunsuz ya da kötü bir suç işlenmiyor ki içerde. Ne diyoruz biz? Rabbimiz Allah, dinimiz, İslam; kitabımız Kur’an-ı Kerim, peygamberimiz Muhammed Mustafa, Pirimiz, rehberimiz Ali’dir. Bizi gayri müslim olarak görüyorlar galiba, hâlbuki Aleviler kâfir değildir. Biz de Müslümanız. Kendi kültürümüze göre inancımız var.” (A18).

Kurbancı (Lokma dağıtıcı), on iki hizmetliden bir tanesidir. Cem törenlerinde adak, kurban işleriyle ilgilenen kurbancı, koyun ve keçi gibi adak, kurbanların kesimi, yüzülmesi, etlerin pişirilmesi ve dede başta olmak kaydıyla diğer canlara ikramın sağlanmasından sorumludur. Kurbanın kesimi, kurban derisinin yüzülmesi ve etlerin pişirilmesi oldukça zaman aldığından kendine yardımcı seçebilen kurbancılar Antalya Abdalları arasında “lokmacı” olarak anılmaktadır (A8, A13, A25).

> “Normal şartlarda Kurban Bayramı’nda kurbanlarımızı dedenin kesmesi, niyaz etmesi, dua ile kesilmesi lazım. Gebiz’de ne dede ne cemevi var. Halk çok tutucu zaten. Burada yaklaşık yirmi beş hane kadar bulunuyoruz. Eksiklerimiz olduğundan ne kurbancımız var ne de dedemiz. Biz burada birazcık sahipsiz kaldık aslına bakarsan. Kahvede oturduğun zaman napıyon L. Abdal C… diye seslenen de oluyor. Kimseyle küs, kötü olmak istemeyiz biz. Görmezden geliyoruz. Şu karşı tepede rahmetli amcam yaşardı, Sağır Abdal derlerdi ona. Küçük beyaz bir çadırı vardı, kimseyi incitmez, garibanın birisiydi. Tüm Serik’i, o sünnet etmiş biliyor musun? Sünnet ederdi erkek çocuklarını ve bu iş için kesinlikle para almazdı. Verirsen iki kilo buğday, un, mısır, şeker, küçük bir tavuk onları kabul ederdi. Kendisi bayramlarda bizim kurbanımızı da tek başına keser ve derisini yüzerdi.” (A10).

Meydancı, on iki hizmetliden cem yapılacak mekânın düzeni ve genel nizamından sorumlu olan, eksik bir eşya, alet vb. bulunduğunda tedarik edilmesini sağlamakla görevliye

meydancı denilmektedir. Yeri geldiğinde gözcü, kapıcı ve süpürgecinin görevlerine yardım eden meydancı, cem törenlerinin düzenli bir şekilde devam edebilmesi için meydanın temizliği, görevlilerin ve canların oturma düzenleri ile meşgul olmaktadır.

On iki hizmetin diğer bir görevlisi de peyk yani ayakçıdır. Cemin yapılacağı gün genellikle perşembe günleri olmaktadır. Peyk evleri, kapıları dolaşıp cemin hangi zaman diliminde yapılacağı bilgisini vermektedir. Antalya Abdalları arasında "ulak" ya da "tellal" şeklinde anılan peykler (A1, A2, A4, A19, A26) ihtiyaç duyulduğunda meydancı ve kapıcının görevlerini üstlenebilmektedir.

Netice itibarıyla Antalya Abdallarının inanç yapısında Aleviliğin ve on iki imamı temsilen görevlendirilen on iki hizmetlinin özel bir yeri vardır. Dede'den peyke kadar on iki hizmetli çoğunlukla yol ve erkânın sorumluluğunu taşıyabilecek musahip kimseler arasından seçilmektedir. Hepsinin belirli bir aile ya da ocaktan gelmesine gerek olmayan on iki hizmetli, bu iş için belirli bir ücret talep etmemektedir. Aralarında dede ve on iki hizmetliden bazıları bulunan görüşmeci Abdallar, bu işi gönüllü olarak Allah rızası için yaptıklarını belirtmişlerdir. Finike, Yuvalı Mahallesi'nde dede bulunurken Serik, Gebiz, Kökez ve Merkez Mahallesi, Manavgat, Bayır (Yayla), Çayyazı, Aşağı Işıklar ve Bereket Mahallesi, Muratpaşa Zeytinköy mevkii Yeşildere Mahallesi'nde dede bulunmamaktadır.

Zeytinköy'de yaşayan Abdallar Karayağmurlu Ocağı'na bağlıdırlar. Dede Finike'de ikamet ettiğinden Zeytinköy'de yaşayan Abdalların cem törenleri için başka dedelerden yardım talep ettikleri görülmüştür. Kent yaşamının getirdiği sosyal, ticari ve idari kurumların varlığı, değişen sosyal yapı yol ve ahiret kardeşliği, musahiplik ve dedelik makamı gibi Alevilik kurumlarını ve etkilerini zayıflatmıştır. On iki hizmetli olarak bilinen görevlilerin yetki ve görevleri de sembolik olarak sürdürülmeye çalışıldığı gözlemlenmiştir. On iki hizmetli cem törenlerinin genellikle kışın yapıldığı perşembe akşamlarında görev alabilmekte, yaz mevsiminde yaylaya çıkan yarı göçebe Abdallar bulunduğundan yaz aylarında pek fazla cem yapılamadığı gözlemlenmiştir.

4.2.7. Üçler (Allah-Muhammed-Ali)

Abdallar sahip oldukları inanç desenleri ve korumuş oldukları gelenekleri ile Türk halk kültüründe ayrı bir yere sahiptir. Caferi mezhebine mensup Antalya Abdallarının hayatında inanç bakımından sayıların farklı anlamları ve sembolleri mevcuttur. Üçler, beşler, yediler, on iki imam, kırklar, on dört masum-ı pak, doksan bin Rum Ereni, elli yedi bin Horasan piri bu sayılardan bazılarıdır. Dinsel törenlerinde sıklıkla isimlerini andıkları Allah

dostları ve veli kabul ettikleri kimselerin yüzü suyu hürmetine Allah'tan dualarının kabul edilmesini dilemektedir.

Antalya Abdalları açısından Hz. Ali'yi Hz. Muhammed'den ayrı düşünmek mümkün değildir. Nitekim Hz. Muhammed vefat etmeden önce ümmetine iki emanet bırakmıştır ki bu emanetlere sarılanların Hakk'ın yolundan sapmayacağı düşüncesi hâkimdir. Bu emanetlerden birisi Kur'an-ı Kerim diğer ise Ehl-i Beyt'tir. Antalya Abdalları inancına göre Ehl-i Beyt beş kişiden oluşmaktadır ki bunlar Hz. Muhammed (Rehber) Hz. Ali (mürşid), Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'dir. Ehl-i Beyt hane halkını kapsayan bir kavram olmakla beraber Hz. Muhammed'in ev halkını kapsayan kişileri belirtmek için kullanılan bir ifadedir. Antalya Abdalları Hz. Muhammed'in soyunun amcasının oğlu ve damadı Hz. Ali yoluyla devam ettiği düşüncesini benimsemişlerdir. Antalya Abdalları gittikleri yolun Muhammed Ali erkânı olduğuna dikkat çekerek Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ebubekir isminin geçmediğini belirtmişlerdir. Antalya Abdallarına göre keramet Hz. Muhammed'in bayrağını taşıyan, ilk imam, Hz. Ali'dedir. Çünkü Antalya Abdalları Hz. Ali'nin olağanüstü güçlere sahip olduğuna inanmakta, Hz. Ali'nin Bedir Savaşı'nda ve Uhud Savaşı'nda çok sayıda müşrik öldürdüğüne inanmaktadırlar.

Antalya Abdalları, dedelik kurumunun başındaki dedelerin Hz. Ali'nin soyundan olduklarına inanmaktadır. Abdal dedesi, Hz. Ali'nin yedinci göbekten torunu olan İmam Musa-i Kazım'ın soyundan geldiklerini belirtmiştir (A2). Yapılan görüşmelerde Antalya Abdallarının Oğuz Türkmen boylarından, Horasan Türkmenlerinden olduklarını belirtmelerine rağmen, Hz. Ali'nin Arap kökenli olduğunu açıklama konusunda çelişki yaşadıkları görülmüştür. Görüşme yapılan katılımcılardan birisi;

> "Efendim, benim soyum Ehl-i Beyt'e dayandığından dedelik görevi Finike'de D…soyadından gelenlerdedir. 68 yaşındayım, birçok defa televizyon ve radyo programlarına konuk oldum. Biz, Finike'liyiz doğma büyüme fakat aslımız İran Horasan bölgesinden gelmedir. Oğuz Türkmenlerinden, göçebe, Yörük bir aşiretiz aslında. Yörük kelimesinden kastım yürüyen, sürekli göçebe yaşayan Türk ve Müslüman bir kavimdir. Hz. Ali'nin soyundan gelme meselesini şu şekilde izah edeyim sizlere. Kerbela olayı yaşandığı vakit, Ehl-i Beyt'e o kadar çok zulmedilmiş ki Hz. Hüseyin Efendimizin kucağında altı aylık bebeğini okla öldürmüş bu Yezid taifesi. Susuzluktan Fırat Nehri kenarına gelen Hz. Hüseyin ve Ehl-i Beyt'e Yezid'in askerleri ok ve kılıçlarla saldırmışlar. Kerbela faciasında sadece Hz. Hüseyin efendimiz şehit edilmemiş, peygamber efendimiz Hz. Muhammed'e o kadar çok benzeyen Hz. Hüseyin Efendimizin henüz 18 yaşındaki oğlu Ali Ekber efendimiz de şehit düşmüştür. Düşünebiliyor musunuz? Hasta olduğu için savaş meydanından gizlice kaçırılan Zeynel Abidin efendimizin soyundan dünyaya gelmişiz. Ehl-i Beyt soyu, Yezid ve adamlarının kötülük yapacağı düşüncesiyle kimliklerini, isimlerini gizlemek zorunda kalmışlar ve Hicaz bölgesini terk etmişler. Neticede Irak, İran ve Horasan bölgesine göç eden Ehl-i Beyt'ten yedinci imam olarak kabul ettiğimiz Musa-i Kazım Horasan'da Müslüman bir

Türk kadınla evlenmiş ve bizler O'nun soyundan türemiş bugünlere gelmişiz. Bunca Pir Sultanlar, Abdal Musalar, Güvenç Abdal, Kumral Abdal ve Geyikli Baba gibi Türkmen baba ve dedeler Horasan'dan gelmedir. Elmalı'daki Abdal Musa hazretlerinin kabristanına varınca orda Azerbaycan'ın Hoy isimli bir şehrinden geldiği yazıyor. Horasan bağlantısı doğru yani, kaynaklarda doğruluyor bizi." (A2).

"Peygamber efendimiz vefat ettiğinde Hz. Ali'nin kucağında gözlerini yummuştur. Cenazesi henüz kalkmadan peygamberimizin cenazesini de Hz. Ali efendimiz yıkamıştır. Hz. Ali kayınpederi ve amcasının oğlu Hz. Muhammed'in defin işlemiyle mahzunken birileri de halifelik derdine düşmüş. Hz. Muhammed vefat ettiğinde Hz. Ali'nin 32-34 yaşlarında olduğu rivayet edilir. Ebubekir ve diğer yaşlı grup Hz. Ali'ye gelip halifelik Ehl-i Beyt'indir yani senin hakkındır demişler fakat bu kadar kalabalık, insan sözü geçen yaşlı biri varken genç birisinin halife olmasına kuşkulu bakarlar diyerek Hz. Ali'nin hakkını elinden almışlar. Hakikaten halifelik siyasi, devlet işleriyle ilgili bir şeydir ama halife olacak kişinin askerlikten anlaması, devlet işlerini hakkıyla yönetecek bilgi ve cesarete sahip olması gerekir. Bu kişi zaten Ehl-i Beyt'imdir buyurmuş peygamberimiz. Bir de şu açıdan bakmak lazım, Hz. Muhammed yani peygamberimizin soyu Hz. Ali efendimiz yoluyla devam ettirilmiş. Herkes bunu biliyor zaten ama diğer Sünniler için söylüyorum bunu, Ehl-i Beyt sevgisi peygamberimizden mirastır bize. Sanki Alevi olunca Hristiyan, Yahudi ya da Putperestmiş gibi bir algı oluşuyor insanlarda. Hâlbuki durum tam tersi, Alevilik İslam'ın özüdür. Kalbinde hoşgörü, insan sevgisi, Ehl-i Beyt sevgisi olmayan bir Müslüman cennete nasıl gidecek? Koskoca âleme rahmet diye gönderilen peygamberimiz Ben Ali'denim Ali'de bendendir demiş. Osman ya da Ömer dememiş peygamberimiz." (A1).

Resim 8: Üçler'i Temsil Eden Bir Çerağ

Kaynak: Finike, Yuvalı Cemevi'nde Cem Törenlerin Kullanılan Bir Çerağ ya da Delil, 30.07.2022

Antalya Abdallarının peygamber Hz. Muhammed'de derin sevgi besledikleri gözlemlenirken Hz. Ali'yi kendilerinden birisi olarak gördükleri ve ona yakınlık hissettikleri anlaşılmaktadır. Antalya Abdalları çocuklarına isim verirken Hasan Ali, Muhammed Ali, Ali Hüseyin, Şah Ali ve Ali Haydar gibi isimler vermiş oldukları görülmüştür. Allah-Muhammed-Ali üçlemesi Antalya Abdalları açısından kâinatın bütünlüğünün simgesidir. Yaratıcı Allah, peygamber olarak Hz. Muhammed'i seçmiş, peygamberin vefatından sonra vekil ise Hz. Ali olmuştur (A8, A13). Antalya Abdallarının Üçler (Allah-Muhammed-Ali) inancı hakkındaki düşünceleri şu şekildedir;

“İlk imam ve ilk Abdal Hz. Ali efendimizdir. Abdallık kâinatın ve yaradılışın sırrına ermek demektir. Kırklar ceminde Hz. Ali’nin olması Allah’ın bir lütfudur.” (A40).

“Ehl-i Beyt bizlere doğru yolun göstericisidir. Zaten Hz. Ali’yi sevmek ve ona bağlanmak demek Hz. Muhammed’in yolundan gitmek demektir.” (A1, A6, A20, A22, A31, A34, A36, A42).

> “Cemlerde üçlü çerağlar kullanıldığı gibi on ikili çerağda kullanılır. Üçlü çerağın manası şudur. Ortadaki büyük çerağ mum yakacağı en büyük ışığı yayar ki bu Allah’ın nurudur. Diğer iki küçük çerağ mumu ise Muhammed ve Ali’yi temsil eder. İnsan bedeni ve ruhunun cem törenlerinde aydınlığa kavuştuğu, ferahlığa erdiği ve günahlarından arındığı kabul edilir. Üçlü çerağın anlamı da Ya Allah Ya Muhammed Ya Ali demektir ki üçler bunlardır.” (A9).

“Dedeler hayır duası yaparken peygambere salavat, 12 imam, 14 masum-ı pak ve 17 kemerbeste selam olsun. Boz atlı Hızır ve 90 bin Rum Ereni yoldaşın olsun diye dua eder. Biz Hz. Ali’ye peygamber demiyoruz, peygamberimizin en yakını Ali’dir diyoruz.” (A2, A3, A18, A19, A24, A34, A40, A49).

“Üçler, yediler, kırklar evliya, Hakk aşığı, hakikatin sırrına erenler diye konuşulur. Kırkı çıkmak, kırklamak, kırk gün kırk gece düğün yapılması da buradan geliyor herhâlde.” (A8, A13, A37).

“Halifeliğin Hz. Ali efendimizin hakkı olduğunu bilen Yezidler, Hz. Ali ile baş edemeyeceklerini bildikleri için Hz. Ali’yi evinin önünde hançerle şehit etmişler.” (A11).

“Bize tavsiye edilen Kur’an diğeri Ehl-i Beyt’tir. Ehl-i Beyt’i sevmeyen ahirette peygamberin şefaatinden mahrum kalır. Ehl-i Beyt’in başı Hz. Ali efendimiz ve Hz. Fatıma anamızdır.” (A12).

“Nübüvvet peygamberimiz Hz. Muhammed’tedir. Keramet de Ali’dedir. Ali, Aslan donuna girmiş ve Bedir’de bir sürü kâfiri öldürmüş.” (A28).

> “Cemlerde küçük yaşlardan beri bulunurum. Şah Hatai’nin olması lazım bir nefes vardı şu şekilde;
> Abdallığın binasını sorarsan
> Allah bir, Muhammed Ali Abdaldır
> Hakikatin sırrını ararsan
> Cümle ululardan ulu Abdaldır.
> Diye okunurdu. Biz Muhammed’i Ali’den farklı görmeyiz. Hz. Ali, ilk Müslüman olan kişi, ilk inanan ve on iki imamın başıdır. Mertliği, yiğitliği, insanlara karşı hoşgörü ve sevgiyle bakışını önemseriz. Önemli olan kalp güzelliğidir, tamam yani beş vakit namaz kılmıyorum ama kimsenin kadınına kötü gözle bakmayız, harama, elimizle koymadığımızı asla almayız. Komşularımızın, akrabalarımızın lafını dedikodusunu yapmayız. Bizden birisinin hastane işi olduğu zaman Allah rızası için araca katar,

hastaneye kadar götürürüm ben. Bu iş için Allah senden razı olsun demesini, hayır duası etmesi bana yeter." (A1).

Yapılan görüşmeler neticesinde Antalya Abdalları için iki farklı Hz. Ali kişiliği söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Birincisi peygamber Hz. Muhammed'in amcasının oğlu, damadı ve İslam halifesi Hz. Ali'dir. İkinci tasavvur ise kırklar cemine katılan, olağanüstü güç ve sırlara sahip, savaşlarda yiğitlik gösteren, ismiyle hayır dualarında bulunulan cem törenlerinde ve semahlarda adı geçen deyim yerindeyse Türkleştirilmiş bir Hz. Ali düşüncesidir. Nitekim Antalya Abdalları yol ve erkân bakımından mürşid olarak Hz. Ali'yi kabul ettiklerini belirtmişlerdir.

Antalya Abdalları, üçler (Allah, Muhammed, Ali) ile hayır dualarında bulunmakta, Hz. Ali'yi içlerinden birisi olarak kabul etmektedirler. Allah'ın Hz. Muhammed ve Hz. Ali'ye özel bir sır bahşettiğine inanan Antalya Abdalları, Hz. Ali'yi Allah'ın aslanı, cesaretin ve kahramanlığın sembolü olarak görmektedirler. Hz. Ali'nin Hayber Kapısı'nı şehadet parmağı ile yıktığını söyleyen (A5, A17) Abdallar olduğu gibi Zülfikar kılıcının olağanüstü özelliklere sahip olduğunu ve bu kılıcın müşriklerin zayıf noktalarına yöneldiğini aktaran Abdallar (A6, A7, A10, A28) da mevcuttur. Dolayısıyla Antalya Abdallarında üçler inancının tarihsel ve toplumsal kaynağı hakkında farklı inanışlar ve düşünceler mevcut olduğundan tek bir referansa bağlı kalarak bu inanç sistemi açıklanamamaktadır. Alevilik inancının tarihsel ve sosyolojik birtakım olayların etkisiyle şekillenmiş, farklı yaşam tarzları ve inançların da katkılarıyla sentezlenen bir yapısı olduğundan üçler inancına dair farklı yorumlar getirilmesi doğaldır. Ayrıca Alevilik inancının referans kaynaklarının sözlü kültürel aktarımlar yoluyla şekillendiği düşünülürse görüşmeciler arasında anlam ve görüş farklılıklarının olması normaldir.

4.2.8. Yediler

Antalya Abdallarının inanç yapılarında, dua ve ibadet biçimlerinde sayıların özel bir yeri olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Gerek nefeslerinde, cem törenlerinde okunan mersiye ve hayır dualarında üçler, beşler, yediler, kırklar, on iki imam, on dört masum, on yedi kemerbest ve seksen bin Rum Ereni gibi bazı tamlamalar kullanılabilmektedir. Gelişigüzel bir söylem ile sunulmayan bu duaların manalarında peygamber ve Ehl-i Beyt sevgisinin ön planda tutulduğu görülmektedir.

Antalya Abdalları yediler unsuruna farklı yorumlar getirmiştir. Yedilerin, yedi farklı iklime gönderilmiş yedi Abdal olduğunu ifade edenler olduğu gibi (A4) yedi sayısının Türk İslam geleneğinde gizemli bir sayı olduğunu (A16) düşünen görüşmeciler de mevcuttur.

Köprülü (1935) Abdalların sayısının net olarak bilinmemekle beraber tasavvufi bağlamdaki Abdalların sayısının yedi olabileceğini anlatan rivayetler bulunduğunu aktarmaktadır. Bu düşünceye göre dünya altı günde yaratılmış, yedi iklimle taçlandırılmıştır. Yedi iklimin manevi huzurunun sağlanması için yaratıcı tarafından görevlendirilen, gönül kapısı açık, bedenen ve ruhen hakikatin sırrına ermiş yedi kişi dünyaya gönderilmiştir. "Yedi kişiden birisinin kutb, ikisinin imam sınıfından, diğer ikisinin evtad ve son ikisinin de Abdal olduğu anlatılagelmektedir." (Köprülü, 1935: 26). Antalya Abdalları yediler inancı hakkındaki düşünceleri şu şekildedir;

> "Efendim öncelikle şunu belirtmek isterim. Biz cemlerde dualar eder, nefesler okurken üçler, yediler, kırklar, gülbanklar okuruz. Hem üç sayısında, yedi ve kırkta bir keramet olduğuna inanırız. Niye derseniz, peygamber efendimizin yedi çocuğu var, yedi uyuyanlar var ve İstanbul da yedi tepeden oluşuyor. Benim babam, onun babası da dedeydi. Dedelik soyu bizim sülalede söylemesi ayıp. Rahmetli dedem bana bir gün şöyle bir hikâye anlattı. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethedeceğini peygamber efendimiz asırlar evvelinde müjdelemiş. Konstantinapol Müslümanlarca fethedilecek ta ki kıyamete değin Müslüman memleketi olarak kalacaktır demiş. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethettiği zaman Horasan Erenlerinden, Türkmen babalarından yardım istemiş. Çünkü Horasan Erenlerinin manevi gücü yüksek, ilim sahibi, bilgili insanlarmış. İşte padişahın fikir danıştığı, hayır duası istediği bu kişiler Erenler kültüründen Abdallarmış. Yedi Abdal padişahın huzuruna gelmiş, Abdallar padişaha akıl vermişler. Demişler ki İstanbul yedi tepeden oluşur, her bir tepesine bir Abdal çıkıp yüce Allah'a dua etsin, sonra da bereketin sembolü olan başak tanesini toprağa gömsün. Yedi Abdalın her biri bir tepeye çıkıp dua etmiş ve başakları toprağa gömmüş." (A2)

"Abdal inancında dua edileceği zaman araya peygamberimizin ve hatırası Ehl-i Beyt'in isimleri zikredilir ki dua Allah katında makbul ola." (A17).

"Başımız dara düştü zaman, çaresiz kaldığımız zaman üçler, yediler, kırklar, Hızır diye dualar ederiz. Bizim kültürümüzde inancımızda olan bir şey bu." (A18, A24, A33).

"Ben camiye Cuma namazlarına hep giderim. Camide hoca dua ederken hiç üçler, yediler ve kırıklardan bahsetmiyor. Bence Abdalların Alevilik-Bektaşilik yoluna özel bir dua bu." (A15).

"Ehl-i Beyt yedi kişiden oluştuğu için bu sayıyı temsilen Hacı Bektaş Veli hazretleri yediler bir de kırklar meclisi denen bir meclis toplarmış. Muharrem Ayı'nda yapılan bu meclise Abdallar katılırmış." (A22, A34).

> "Bu konuda çok fazla örnek var bence. Yediden yetmişe herkes ordaydı dedim mesela. Niye yedi? Yedi uyuyanların yedi Abdal olduğu anlatılır hep. Namaz kılarken ayaklar, dizler, eller ve bir başı toplayınca yedi uzuv yapıyor. Cennetin hep yedi kapısının olduğu anlatılır ve her bir kapıda Ehl-i Beyt'ten birisinin beklediği söylenir. Tabiki anlatılanların hepsinin doğru olup olmadığını söyleyemeyiz ama yedi sayısının bir hikmeti olduğu belli yani. Benim Sünni bir arkadaşım var. O namazını kılan ve

orucunu tutan birisidir. Kur'an-ı Kerim ilk suresinin Fatiha olduğunu ve Fatiha Suresinin de yedi ayetten oluştuğunu söylemişti. Hani ben de biliyorum Fatiha Suresini ama yedi tane ayetten oluştuğunun farkında değildim." (A13).

"Göğün yedi kapısının olduğu, cennetin de yedi kapısının bulunduğunu duymuştum. Ehl-i Beyt yedi kişiden oluşuyor. Bu insanlar ilk iman edenler oldukları için Allah katında da peygamber efendimiz yanında da değerlidirler." (A9).

"Gaybın erenleri yedidir, varlıkta da zorlukta da onları anar, Allah'ın onlara sevgi beslediğine inanırız. Bu yüzden dualarda üçler, yediler, kırklar diye okunur." (A50).

Antalya Abdalları genel itibarıyla yedi inancının temelinde sır bulunduğunu, bu sebeple yedi sayısının farklı bir gizeme sahip olduğuna inanmaktadırlar. Hz. Ali'nin yedi yaşında Kur'an-ı Kerim'i ezberlediğini (A11) düşünen görüşmeciler olduğu gibi yediler inancının geleneksel ve mitolojik unsurlarla harmanlanmış bir içeriğe sahip olduğu düşünülmektedir. Antalya Abdallarının yediler inancını tek bir düşünce sistemine bağlı olarak yorumlayabilmek güçtür. Genel itibarıyla yedilerin zor zamanlarında kötülük ve fenalıklara karşı kendilerini koruyacak yedi kişiden oluşan kutsal Ehl-i Beyt ruhu olduğuna inanmaktadırlar. Bu düşüncenin yanı sıra yedi iklimden oluşan kâinatın her bir iklimine yedi Abdal gönderildiğine inanan, yedi kutsal ruhun bulunduğuna inanan Abdallar da mevcuttur. Antalya Abdalları, cem törenleri, nefes ve menakıpnamelerde yediler duasının edildiğini ve tıpkı üçler duasında olduğu gibi yediler inancının da Alevi-Bektaşi kültürüne özgü olduğunu değerlendirmektedirler.

4.2.9. On İki İmam Unsuru

On iki imam unsuru, Antalya Abdallarının inancında bir yapıtaşıdır. Görüşmeye katılan Abdalların büyük bir kısmının on iki imamın isimlerini sayabildiği gözlemlenmiş, Hz. Ali ve on iki imamdan bahsederken "Allah, eyvallah, kabirleri nurla dolsun" (A2, A3, A4, A5, A8, A17, A34, A37) şeklinde hayır dualarında bulundukları görülmüştür. Abdalların ibadetlerinde, duvazlar ve hayır dualarında on iki imamları saygıyla anılmaktadır.

On iki imama duyulan derin muhabbet ve sevgi sebebiyle Muharrem Ayı'nda on iki gün oruç tutan ve on iki gün orucun sonunda aşure yemeği yaparak dinsel ritüeller icra ettikleri gözlemlenen Antalya Abdalları aynı şekilde cenazeleri oldukları vakit ölü evinde on iki gün boyunca televizyon, radyo vb. cihazları açmamaktadırlar. Ölüye duyulan saygı ve on iki imama duyulan sevgi sebebiyle erkekler on iki gün sakallarını ve saçlarını traş etmedikleri gibi cenaze sahipleri on iki gün boyunca çamaşır yıkamamaktadır. On iki imamları, Hz. Muhammed'in varisi ve temsilcisi kabul eden Antalya Abdalları, Ehl-i Beyt'in on iki imam

yoluyla yayıldığına inanmaktadırlar. On iki imamın isimleri şu şekilde sıralanabilir; Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Zeynel Abidin, İmam Muhammed Bakır, İmam Cafer-i Sadık, İmam Musa-i Kazım, İmam Aliyyün Tali, İmam Muhammed Taki, İmam Aliyyun Naki, İmam Muhammed'ül Askeri ve İmam-ı Mehdi'dir. Haklarında çeşitli rivayetler bulunan on iki imama dair çarpıcı anekdotlar paylaşan Antalya Abdalları, on iki imamın mucize ve sırları bulunduğuna inanmaktadır. Antalya Abdallarının on iki imam hakkındaki düşünce ve görüşleri şu şekildedir;

> "Sünnilerin on iki imamın ismini ağzına aldıklarına hiç şahit olmadım. Hâlbuki Abdalların Alevilik inancının temelinde Ehl-i Beyt sevgisi, hoşgörü ve insana saygı vardır. On iki imamdan kastımız bizim ayrı yol tuttuğumuz anlamına gelmez. On iki imamın başı Hz. Ali efendimizdir. Hz. Ali'yi peygamber kabul ettiğimizi sanan bir sürü insan var. O kadar çok önyargılılar ki dinlemeye bile tahammül edemiyorlar. On iki imam İslam'ın günümüze kadar sağ salim ulaşmasını sağlayan Kur'an ve Ehl-i Beyt sevgisidir. Bu on iki imam peygamber efendimiz Hz. Muhammed'in evlatlarıdır. Biz on iki imama tapmıyoruz. Biz peygamberin yolundan giden bir toplumuz. Hz. Muhammed'in mirası kitabımız Kur'an'dır. Muaviye ve Yezid, Hz. Hüseyin efendimizi ve Hz. Hüseyin'in oğlu Ali Ekber efendimizi şehit ettiler. Sadece o zulmden İmam Zeynel Abidin hazretlerini kaçırıp kurtarabilmişler. Bu inanç ve miras da ordan gelmedir." (A1).

"Dua ederken ya da zor da kaldığımız vakit on iki imamın başının hakkı için diye dua edilir. On iki imama selam olsun, peygamberimiz Muhammed Mustafa'nın soyu on iki imam ehline selam olsun denilir." (A28).

"Abdallar Alevidir. Alevi-Bektaşilerde on iki imama saygı esastır. Aslında bunun özeti Ehl-i Beyt sevgisinden başka bir şey değildir." (A32).

> "Cenazelerde on iki gün televizyon, radyo açılmaz yas evinde. On iki gün Muharrem Ayı'nda oruç tutulur ve oruçlar su ile açılmaz. Neden biliyor musun? Çünkü Hz. Hüseyin efendimiz Kerbela'da susuz bir şekilde acımasızca şehit edildi. Hz. Fatma anamızın, Hz. Ali efendimizin çocuklarına zulmedenleri Allah'a havale ettik. Toprakların kanla sulanmasının kime faydası olabilir ki? On iki imamın başı Hz. Ali'dir. Peygamber soyundan geldiği için ve her biri şehit edildiği için bizim inancımıza göre cennet ehli, cennetin efendileridir. Bir şeye dikkatinizi çekmek istiyorum. Bu adı geçen on iki imamın tamamı münafıklarca şehit edilmiştir. Hiçbirinin eceli ile ölmesine izin verilmemiş. On iki imam Allah yolunda şehit edilmiştir. On iki imamın başı Hz. Ali efendimiz bir gün camiye gitmek üzere evinden çıkarken Abdurrahman Mülcem isminde bir katil tarafından sırtından hançerlenmiş ve orada şehit düşmüştür. Halifelik yani peygamberimizin bayrağı torununda İmam Hz. Hasan efendimizde olması gerekirken Yezid soyu zorla elinden alıp Ehl-i Beyt'e kötülük etmişler. Camiilerde Hz. Ali Efendimize ve çocuklarına, Hz. Fatima anamıza kötü sözler söylemişler." (A12).

“Efendim inancımızda on iki imam, on dört masum-ı pak ve on yedi kemerbeste hayır duaları edilir. Kur’an’a ve Ehl-i Beyt’e bağlılık Abdallık inancının ta kendisidir. Sırlarına erişilemeyen bu on iki imam, bereketi temsil eder.” (A26).

“Biz Caferi mezhebindeniz ki altıncı imamın adı İmam-ı Cafer-i Sıddık Hazretleridir. Caferi mezhebinin kurucusudur. Tarihi olarak araştırdığınız zaman İmam Hanefi, İmam Şafii’nin İmam Cafer hazretlerinden en az yüz sene sonra yaşadığını görürsünüz.” (A5).

> “On iki imamın sırrı kadimdir. Hakikatin sırrına eren bu on iki imam, ahirette kendi yolundan giden Müslümanlara şefaatçi olacaklar buna inanıyorum. Bir de on iki imam, Alevilik-Bektaşilik inancında var, bu inancı saçmalayan bir kesim de var bence. Hazır bu soruyu sormuşken ona da girmek isterim. Sizin on iki imamınız var ama Hristiyanlarda da on iki havari ya da on iki papaz var deniliyor. Bunun İslam inancıyla kesinlikle bir ilgisi yok. Çünkü on iki imamın babası belli, anası belli, doğum, ölüm yılları üç aşağı beş yukarı doğrudur yani biliyor musun? On iki havarinin adı nedir, babaları, anaları kimdir, nerde yaşamışlardır? Bunlar biliniyor mu? Hepsi uydurmadır. Aslında on iki imamın varlığını Sünni Müslümanlar da kabul ediyor, İslamiyet’te yeri var yani bu imamlığın. On iki imam isminin Hristiyanlıkla bir ilgisi yoktur.” (A20).

“Dedeler, İmam Musa-i Kazım hazretlerinin (7. İmam) Horasan’da yaptığı evlilikler yoluyla dünyaya gelmiştir. Alevi dedeleri dolaylı olarak peygamber soyundan gelirler.” (A31).

“Biliyorsunuz on iki imam peygamberimizin soyundan gelen torunlarıdır. Ehl-i Beyt’tir. Ehl-i Beyt’e duyulan saygı ve sevgi peygamberimize dayanır.” (A10).

“On iki imamın isimlerini çocuklarımıza vermeye çalışırız. Hasan Ali, Hüseyin, Muhammed Ali, Cafer Sadık, Hasan Hüseyin, Ali Rıza ve Zeynel Abidin gibi…” (A23).

“Ayın on ikisi perşembe yani cem gününe denk geliyorsa o gün gönlünden bir dilek tutar dua edersin, on iki imamın başının hakkı için o dua Allah katında makbuldür.” (A20).

> “On iki imamın başı ilk Müslüman olan Hz. Ali efendimiz, sonuncusu İmam-ı Mehdi’dir. Hatta hocam ben size şöyle anlatabilirim. Ahir zamanda yani kıyamet kopmadan evvel dünyanın bütün düzeni bozulacak. Zina, yalan, dolan artacak, haram, faiz, insan öldürme kolaylaşacak. Kadınlar erkeğe benzemeye çalışacak. Erkekler de tıpkı kadınlara özenecekler. Bunların hepsi kıyamete yakın zamanda zuhur edecek olaylar. İşte o ahir zamanda peygamber soyundan Hz. Mehdi gelecek, Roma’yı fethedecek, Müslümanları Hristiyan zulmünden kurtaracak ve de insanları kötülüğe sevk edenleri cezalandıracak. İşte bahsedilen Mehdi, on iki imam soyundan gelen Hz. Mehdi’dir. O’nun yaşadığı ve hala ölmediği söylenir.” (A2).

Antalya Abdallarında on iki imam unsuru Alevilik-Bektaşilik inancının yapı taşlarındandır. On iki imamın peygamber Hz. Muhammed torunu olması vesilesiyle kendilerine karşı derin sevgi ve saygı duyulmaktadır. Dünyaya gelen erkek çocuklarının

bazılarına on iki imamın ismini vermeye özen gösteren görüşmeciler mevcuttur. On iki imam inancıyla Hristiyanlıktaki on iki havari inancının karıştırılmaması gerektiğini savunan görüşmeciler de vardır.

Antalya Abdallarına göre on iki imam hakikat sırrına eren, cennet ehli ve yaşadıkları dönemlerde peşinden gelenlere kıyamet günü şefaat edecek kimselerdir. Çünkü on iki imam Ehl-i Beyt'tir. Ehl-i Beyt ise Hz. Muhammed'in yoludur. Ehl-i Beyt'in on iki imam yoluyla temsil edilmesi münasebetiyle on iki sayısının Antalya Abdallarının gündelik yaşamlarında, ibadetlerinde, çocuklara isim verme adetlerine yansıdığı gözlemlenmiştir. Nitekim sayıları azımsanmayacak kadar çocuklarına on iki imam ismi veren görüşmeciler olduğu gibi, Antalya Abdallarının Muharrem Ayı'nda on iki gün oruç tuttukları, cenazelerde yasın en az on iki gün sürdüğü, yas evinde on iki gün erkeklerin saç ve sakal tıraşı olmadıkları, yas sahiplerinin on iki gün çamaşır değişmedikleri ya da on iki gün boyunca evde çamaşır yıkamadıkları anlaşılmıştır. Muharrem Ayı'nda on iki gün boyunca evlerinde soğanın dahi başını kesmemeye özen gösteren Abdallar, on iki gün tırnaklarını kesmediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca ayın on ikisinin perşembe gününe denk geldiği zaman dilimlerinde dilek tutup dua eden bazı katılımcılar, on iki imamdan dolayı Allah katında dualarının kabul edileceğine inanmaktadırlar.

4.2.10. Kırklar Unsuru ve Kırklar Meclisi

Antalya Abdallarında kırklar unsuru cem törenlerinde, dualarda, nefes ve muhabbetlerde sıkça kullanılagelen bir unsurdur. Türk halk kültüründe özel bir yere sahip kırklar unsuru ya da motifi Dede Korkut Oğuznameleri'nde de geçmektedir. Kırk atlı yiğit kızın düşman elinden beyleri kurtarması, kırk ince belli kız ve kırk beyaz atlı yiğit gibi ifadeler Oğuznameler'de de kullanılmıştır (Demir, 2021: 68). Korkmaz (2005: 406) kırkları hakikat sırrına eren, Hakk'ın sevgisine mazhar olmuş, ahlaki olgunluğa sahip kırk evliya ya da keramet sahibi din büyüğü olarak ifade etmiştir.

Antalya Abdallarına göre kırklar unsuru ya da kırklar meclisi Hz. Muhammed'in miraç hadisesi esnasında ortaya çıkmıştır. Peygamber Hz. Muhammed'in damadı ve amcasının oğlu Hz. Ali'nin başını çektiği bir toplantı ya da meclisten adını alan kırklar inancı, peygamber Hz. Muhammed'in miraç mucizesinin bir yansıması kabul edilmektedir. Bu konuda görüşmeye katılan bazı katılımcıların büyük bir kısmının aynı hikâyeyi anlatması düşünülmesi gereken bir konu olup, Alevilik inancının şekillenmesinde sözlü kültürel aktarımların rolünü ortaya koyması açısından önemlidir.

"Peygamber Hz. Muhammed Mustafa, bir gün Kâbe'de yatsı namazını kıldıktan sonra insan suretinde kendisine Cebrail meleği gönderilir. İnsan suretinde peygambere gelen Cebrail meleği, Ey Muhammed, rabbinin sana selamı var. Bu gece rabbinle görüşeceksin demiş. Sonrasında Hz. Muhammed, insan suretinde görünen vahiy meleğine bunun nasıl mümkün olduğunu sorunca, Burak adında bir binek atı göstermiştir. Burak'ın yanına gelen Cebrail, ey binek atı, âlemin efendisi son peygamberi sırtında taşıyacaksın. Peygambere karşı nazik ve yavaş ol emrini vermiş. Akabinde peygamberimiz Hz. Muhammed zamandan, yerden, mekândan hatta gece ve gündüzden bağımsız olarak Cenab-ı Allah'ın huzuruna çıkmış. Burak adlı binek atı ışıktan hızlı rüzgârdan daha keskin ve yamanmış. Peygamberimiz bir perdenin ardında iki rekât namaz kıldıktan sonra kendisine cennetin yedi kapısı ve yetmiş yedi mahallesi gösterilmiş. Cennetin birinci, ikinci ve üçüncü katına çıkmış. İlk katında Hz. Âdem babamıza denk gelen Hz. Muhammed, yasak elmayı yediği için rabbi tarafından buraya koyulduğunu öğrenmiş. Cennetin ikinci katına çıkan Hz. Muhammed, altından sütten ak, aydan parlak buzdan daha soğuk ve baldan tatlı Ab-ı Kevser suyunu görmüş. Her bir katta peygamberlerle hasbihal eden efendimiz, Cenab-ı Hakk'ın nuruyla aydınlanmış ve Hakk Teâlâ ile konuşmuş. Uyku ile uyanıklık halinde vahiy gelen efendimiz bu olayın tesirinden kurtulamamış ve iki rekât namaza durmuştur. Namaz kıldıktan sonra Burak adlı bineğin sırtına binerek kendisini Kâbe'nin yanında bulmuştur. Yaşadıklarından dolayı heyecanla coşan efendimiz, sokakta yürürken tahta, kamıştan yapılmış bir barakada tuhaf sesler işitmiş. Oraya yaklaşmak isterken yolda bir çöl aslanı peygamberimizin önünü kesmiş. Korkuyla paniğe kapılan peygamberimiz aslanın ne yapacağını bilememiş, aslan hamle yaparak peygamber efendimizin parmağındaki yeşil taşlı yüzüğü yutmuş. Olayın şokunu atlatamayan efendimiz sesler gelen barakaya yanaşmış ve kapıya vurmuştur. Kapıyı açan kimseye siz kimlersiniz, ben son peygamber Muhammed Mustafa buyurmuştur. Peygamberimizi içeri almayan gözcü, sizi içeri alamam deyince peygamberimiz ben yabancı değil, sizdenim demiştir. Bu kez kapıya Hz. Ali efendimiz gelmiş ve peygamberimiz Hz. Muhammed'i içeri davet etmiştir. Peygamber efendimiz sizler necisiniz, kimlerdensiniz diye sorunca Hz. Ali, birimiz kırkımız, kırkımız da birimizdir. Biz kırklarız şeklinde cevap vermiştir. İçeri geçip boş bir yere oturan Hz. Muhammed, ben saydım lakin sizler otuz dokuz kişi edersiniz deyince Selman-ı Farisi dışardadır onu bekleriz demişler. Cennet bahçesinden bir kâsede üzüm getiren Selman-ı Farisi, efendimize ey Allah'ın resulü bu üzüm tanesini sık da gönlümüze dem olsun demiş. Peygamberimiz üzümü sıkınca hiç bitmeden suyu kâsede akmaya başlamış ve Allah-u Teâla üzüme bereket vermiştir. O üzümden suyundan içenler hakikat sırrını ermiş kimseler olmuştur. Sonra da cem yapmaya başlamışlar. Hz. Ali efendimiz, peygamber efendimizin yanına oturmuştur. Hz. Muhammed yolda bir aslana denk geldiğini ve parmağındaki yeşil taşlı yüzüğü çöl aslanının kaptığını anlatmış ve derin üzüntü duymuştur. Peygamberimizin üzüldüğünü gören Hz. Ali, cebinden yeşil taşlı yüzüğü çıkararak efendimiz Muhammed Mustafa'ya sunmuş. Peygamberimiz, Ali, demek karşıma aslan kılığında çıkan sendin, anandan doğduğuna şahitlik etmesem seni büyüğüm bilirdim demiş. Peygamberimiz orda Hz. Ali'ye Esedullah yani Ali, Allah'ın aslanı demiş. Kılıcın keskin, sözün daim üstün olsun Ali demiştir." (A40).

Köprülü (1935: 25) kırklar inancıyla ilgili Abdalların sayılarının halk arasında on iki, kırk, üç yüz altmış altı kişi oldukları gibi rivayetler bulunduğunu fakat bu iddiayı doğrulayıcı nitelikte bir veriye ulaşılamadığını belirtmektedir. Kırkların yirmi iki erkek ile on sekiz kadından oluştuğunu, Şam ya da Bağdat'ta bulundukları şeklinde düşüncelerin halk

inanışından ibaret olduğunu belirtmektedir. Çıblak (2005: 57, 58) Kırklar motifi ya da inancının Hoca Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli ve Türkmen babalarınca dillendirildiğini aktarmış, sonrasında Hacı Bektaş Veli, Abdal Musa, Geyikli Baba, Abdal Murad ve Şah İsmail Hatai gibi kimselerce bu inancın Anadolu sahası ve Balkanlara yayıldığını belirtmiştir. Antalya Abdalları kırklar inancı ile ilgili düşünce ve görüşleri şu şekildedir;

"Gülbanklarda, asker uğurlamada, doğum ve ölümlerde, Muharrem Ayı'nda, kurban kesilirken dilimizden hiç düşürmediğimiz bir şeyden bahsediyoruz. Kırkların başı Hz. Ali'dir. Kırklar cemi, cemlerin en büyüğü kabul edilir Alevilik inancında." (A3, A11, A33, A34, A37, A40, A41, A45, A48).

"Kırk sayısının Türk kültüründe çok önemli bir özelliği var. Kırkı çıkmak deriz. Çocuğun kırkı çıktı mı? Ölünün kırkı çıkmadan evinde televizyon açılmaz mesela. Çocuğun kırkı çıktı mı, kırk günü dünyada doldurursa artık o dünyadan bir mal kabul edilir." (A6).

> "Ben tarihi konulara çok meraklıyımdır. Kürşat kırk çerisi ile Çin sarayını basmış mesela biliyor musun? Oğuz Kağan kırk günde doğup büyümüş, çiğ et istemiş. Anadolu'da Kırklareli isimli bir şehir var. Kırk dereden su getirmek diye bir deyim de var. Hz. Muhammed'e kırk yaşındayken peygamberlik görevi verilmiş. Diyeceğim o ki kırk sayısında bir keramet var. Kırk Abdal ya da evliya olduğundan bahsedilir rivayetlerde genelde. Hikâyeler anlatırdı dedem ben küçükken. Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde. Kırk haramilerin yaşadığı filanca bir memlekette adil bir hükümdar yaşarmış derdi. Kulağa çok aşina bir söz kırk." (A17).

"Aslında çok farklı bir soru bu. Kırklar ceminin Hz. Ali ile başladığına inanırız. Sırlar ya da kırklar cemi, Kırk Allah dostu ya da evliyadan oluşmuştur. Ehl-i Beyt'ten olanlar, pirler ve şahlar gibi keramet ehli kırklar cemine katılmıştır." (A42).

"Kırklar cemine katılan kişiler Abdal olmuş, maneviyatın ve bu dünyanın yaradılış sırrına ermişlerdir. Abdal olmak, dünyadan yüz çevirmek yönünü Allah'a dönmek demektir. Her duamızda isimlerini anarız kırkların." (A13).

> "Üçler, yediler, kırklar gülbank-ı Muhammed diye duaya başlarız cem törenlerinde ya da Kurban, Ramazan Bayramlarında. Muharrem Ayı'nda aşure yapıldıktan sonra da aynı dua edilir. Biz dua ederken kırk evliyanın ruhlarını yardıma çağırır, o mübarek insanların yüzü suyu hürmetine rabbimizin niyazlarımızı kabul etmesini arzu ederiz. Söylemek istediğim başka bir konu daha var. O da bu kırklar meclisi ya da kırklar makamı Alevilik-Bektaşilik içinde çok önemli bir yere sahip. Niyazlar, dualar, cemler, muhabbetler, musahip cemlerinde kırklardan mutlaka bahsedilir. Dertlere derman, hastalara şifa, ümmete şefaat ya Resulullah! Üçler, yediler, kırklar denilir. Rabbim, hastane köşelerinde şifa bekleyene deva, çocuğu olmayana hayırlı evlat, borçlu kardeşlerimize ödeme kolaylığı nasip eyle denir. Talipler hep bir ağızdan Allah, eyvallah! Der. Rabbim sen ordumuzun, polisimizin düşmana karşı kılıcını keskin sözünü üsten eyle denir. Oraya toplanan canlar her birden Allah, Eyvallah! Der. Duanın sonunda üçler, yediler ve kırkların ruhu yardıma davet edilir." (A2).

Antalya Abdallarının inancına göre cem törenlerinin kökeninde Hz. Muhammed'in miraca çıkışı sırasında denk geldiği kırklar meclisi bulunmaktadır. Sayıları ve kim oldukları hakkında ayrıntılı ve doyurucu bilgi edinilmesi zor olan kırklar arasında Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Selman-ı Farisi'nin olduğu nakledilmektedir. Kırklar inancı ya da miti sözlü kültürel aktarımlar yoluyla geçmişten günümüze kadar geldiğinden kırklar inancıyla ilgili görüş ve inanışlarda farklılıklar olabilmektedir.

Antalya Abdalları, kırkların din büyüğü, evliya, hakikatin ve kâinatın yaradılış sırrını ermiş kimseler olduğuna inanmaktadırlar. Kırk motifi ile ilgili kırk sayısının kutsallığına inanan ve çeşitli örneklerle Türk kültürüne de bu sayının sirayet ettiğini düşünen Abdalların sayısı az değildir. Kırk günde doğup büyümek, kırkı çıkmak, Hz. Muhammed'e kırk yaşında peygamberliğin verilmesi, kırk dere, Kırklareli ve kırk Abdal gibi örneklerle kırk sayısına yüklenen anlamlara atıfta bulunan Abdallar, komşularını kendi kadar sevebilen, eline, beline ve diline hâkim insanlara zor zamanlarda kırkların ruhunun yardıma geleceğine inanmaktadırlar.

4.2.11. Dedelik Kurumu

Antalya Abdallarının inancının ayrılmaz bir parçası olan dedelik kurumu, Alevi-Bektaşi geleneğinde de sosyal, kültürel ve dini bağlamda işlevsel bir kurumdur. Tarihsel bağlamda geçmişten günümüze kadar varlığını devam ettiren dedelik kurumu, Alevi-Bektaşi inancında toplumsal ve dinsel liderlik, sosyal düzenin sağlanması, dayanışma ve dinsel kimlik edinme gibi çok yönlü ihtiyaçlara cevap verebilen bir kurumdur (Coşkun, 2018: 43). Sadece dini yönden değil toplumsal liderlik vasfına sahip dedelik kurumu, küs ve dargınların barıştırılmasında, alacak-verecek çekişmelerinde, adaletin sağlanmasında, kız isteme törenlerinde, cenazelerde, Kurban ve Ramazan Bayramı'nda, nevruzlarda, sünnet ve askere uğurlama törenlerinde kültürel yaşamı kuşatıcı niteliklere sahiptir.

Çeribaş & Köse (2018: 13) dedelik kurumu üzerine yapmış oldukları çözümlemede dedelik kurumunun eski Türk inanç sisteminde yer alan şaman-kam geleneği ile büyük benzeşen yönleri olduğunu belirtmiştir. Nitekim dedelik kurumu ile kam-şaman tipinin soya dayalı kan bağı ile babadan oğula geçmesi, sadece dinsel önderlikle sınırlı kalmayıp hukuki, idari ve toplumsal yaşamda üstlendikleri işlevleri sebebiyle büyük benzerlikleri dikkat çekmektedir. Alevilik inancının tarihsel ve sosyolojik olarak geçirdiği değişimler göz önünde bulundurulursa eski Türk inanç ve kültürel yapısının bazı motiflerini taşıdığı anlaşılabilir. Olgunlaşma çağına gelen gençlere Alevilik inancında taliplik, evli olanlara musahiplik

vasıtasıyla dayanışma çağrısı yapan dedeler, Alevilik inancında hiyerarşik bakımdan üst konumda bulunmaktadırlar.

Dedelik makamı, ocaklı ya da ocakzade anlamında kullanılan belirli bir ailenin soyundan gelen kişilerini kapsamaktadır. Toplumsal meşruiyetini ise peygamber soyundan gelmesi iddiasına dayanan bu kurum, düzenleyici, idari ve birleştirici bir güce sahiptir. Antalya Abdalları bakımından dedelik kurumu incelendiğinde dedelerin, peygamber Hz. Muhammed'in soyundan geldiği kabul edilmekte; hatta on iki imamdan yedincisi olarak kabul edilen İmam Musa-i Kazım'ın Horasan civarında Türk kadınlarla yaptığı evliliklerden kendi soylarının türediğine inanılmaktadır. Dedeler, Caferi mezhebine göre dini nikâh kıymak, kız istemek, sünnet törenleri, asker uğurlamalarında hayırlama adı verilen dualar yapmak, cem törenlerini kendisi dâhil on iki görevliyle yönetmek, cenaze yıkamak, ikrar vermek, gerektiğinde Dar'a indirmek ve Dar'a düşürmek gibi görevleri yerine getirebilmektedirler. Alan araştırması sırasında Antalya, Finike'de yaşayan Karayağmurlu Ocağı dedesi ile bizzat görüşme gerçekleştirilmiş, Abdalların inancı, sosyolojik yapıları, yaşam tarzları ve dünya görüşleri hakkında ayrıntılı bilgi toplanmıştır. Yapılan görüşmede Antalya Abdallarının dedelik kurumu ve işleyişi hakkındaki düşünce ve görüşleri şu şekildedir;

> "Efendim, Finike Yuvalı Köyü, Serik Merkez ve Kökez Mahalleleri, Zeytinköy, Serik-Gebiz Mahallesi, Manavgat Bayır (Yayla), Bereket ve Çayyazı Mahalleleri, Konya Beyşehir, Seydişehir, Akşehir, Afyon Emirdağ ve Sultandağı civarında yaşayan binlerce talibim var. Dedelik deyince anlaşılması gereken Ehl-i Beyt soyundan geldiğidir. Belli aileye mensup babadan oğula geçen bir dedelik sistemi vardır bizde. Şunu da söylemek isterim dedeyiz demişsek kimseye karşı bir üstünlüğümüz, farkımız yoktur. Benim de Finike'de tarlam, meyve bahçem ve bir iki tane seram var. Tarlaya buğday ekiyorum genelde. Seraya domates, biber vs. ekiyorum. Zarar ettiğim olmuyor mu? tabiki oluyor ama ekmeye devam ediyorum. Çünkü üretmemiz lazım. Allah, tembellik yapanı sevmez. Bizim kıblemiz insandır efendim. Biz ki insan aşığıyız, gönül kapımız daima herkese açıktır. Cemlerimize gelmek katılmak isteyen olursa buyur ederiz. Kimsenin malında, mülkünde, parasında asla gözümüz yoktur. Gözü olan varsa da yanımıza çağırır Dar'a düşürme yaparız. İkaz eder, iyi bir insan olmasını, borcunu gününde ödemesini, eline, beline ve diline sahip olmasını öğütlerim. Son dönemlerde şu pandemi iyice belimizi büktü ki salgın yüzünden cem yapamadığımız gibi senede en az bir defa görmem gereken taliplerim vardır. Biz bunlarla görgü cemi yaparız. Pandemi yüzünden bunların hepsi aksadı. Haliyle dedeyi görmeyen talipler de yanlış yollara saptılar. Biz sosyal olarak kontrol ediyoruz talipleri ve musahipleri. Doğru yolda mıdır? Ne yer ne içer, buna bakarız. Komşusuyla iyi geçinir mi? Kendisinden incinen ağrıyan üzülen olmuş mudur? Buna bakarız." (A2).

"Dedelik dedin mi Ehl-i Beyt yolu anlaşılır. Yeri geldi mi yargıç gibi olur mahkeme kurar cemlerde. Yeri geldi mi nikâh kıyar. Kız ister, cenaze yıkar, ölü gömer, yoldan ve erkândan uzaklaşan oldu mu onları uyarır." (A25).

“O kadar güzel bir ibadetimiz var ki bizim. Dedemiz küs, kavgalı, kızgın ya da dargın varsa bu çatının altından çıksın der. Çıkmayacaklarsa barışsın der. Eğer küs veya dargın olanlar barışmazsa cem töreni asla başlamaz.” (A32).

“Dedemiz belki var ama sağlık sorunları bulunduğundan ziyaretimize pek gelemiyor. Doğrusu Gebiz ‘de cemevi de yok ama usulen bayramlarda geleneklerimizi yaşatmaya çalışıyoruz. Yoksa yeni nesil bu kültürü öğrenemez.” (A7).

“Normalde ölülerimizi dedeye yıkatmamız lazım. Bir Sünni imamın elinin değmemesi gerekiyor ama dedemiz olmadığı için cami imamına elimiz mahkûm kalıyor.” (A5, A7, A8, A12, A36, A49).

“Dedelik tabiki Alevilik inancında çok önemli ama cem töreni yapacak cemevimiz bile yok ki. Muratpaşa Belediyesine yalvarıp Hacı Bektaş Veli Kültür Merkezi içinde bir odayı cemevi yapılmasını sağladık zorla.” (A1).

> “Hangi ocağa bağlı olduğumuzu tam bilmiyorduk doğrusu ama sen bizim dedemizi ziyaret etmişsin. Sayende telefonla görüşüp kendi dedemize ulaşmak nasip oldu. Bizim buraya dede gelmez. Cemevi zaten yok. Tahminen yirmi beş civarında haneyiz Gebiz ‘de, zor da olsa geleneklerimizi koruduk. Kendi ayrı mezarlığımız vardır. Kendi ölümüzü camiye götürmeyiz. Ölümüzü eve getirir salonun ortasına koyarız. Yas tutulacağı zaman evde yas tutulur bizde. Cenazeyi dedenin yıkaması lazım fakat o da burada yok. Muharrem Ayı’nda on iki gün oruç tuttuktan sonra evin önüne bahçeye hoparlör konulur ve saz sistemi kurulur. Menakıpnameler, nefesler ve deyişler okunur. Tüm bu yapılması gerekenlerin dede öncülüğünde yapılması gerekir ama Serik’te dedemiz yok maalesef. Bu hakikaten Abdal toplumu için bir ayıp biliyor musun? Ne demek bu, Abdallar bu toplumda azınlık demektir. Kendi inancımızı, geleneklerimizi yaşatacağımız dede başımızda yok. Dede olmadığı gibi yerine vekil tayin ettiği bir rehberimiz de yok.” (A5).
>
> “Abim üç ay önce vefat etmişti. Bundan bir ay önce Dar’a indirmesi yapıldı cemevinde. Dede oradaki toplanan canlara sordu. Hakkın rahmetine kavuşan H. H. den razı mısınız diye üç kere sordu. Rahmetliden incinen, alacaklı, borçlu olan var mıydı? Diye üç sefer ayrı ayrı tekrar etti. Bu Dar’a indirmede amaç; ölen kişinin Allah’ın huzuruna çıkmadan önce bu dünyada helalleşmesini sağlamak, birlik ve dayanışmayı güçlendirmektir. Ahirete Allah’ın huzuruna göç eden kimsenin hesap vermesinin kolay olması için Dar’a indirme yapılır. Alevilik inancında geleneksel yapılan bir tören bu. Ta Horasan’dan bu yana dedelerimiz, atalarımız bu inancı, geleneği miras olarak taşımışlar. Bizim dedeler asla para talep etmezler, maaş almazlar bir yerden. Bu işleri Allah rızası için yaparlar.” (A19).

Antalya Abdallarının inancında ve sosyal yaşamında önemli bir konuma sahip dedelik kurumu, kurumlar sosyolojisi bağlamında aile, ekonomi, inanç, boş zamanları değerlendirme faaliyetlerinde varlığını güçlü şekilde hissettirmektedir. Hiyerarşik olarak Alevilik inancının üst tepesinde yer alan dedelere Abdal toplumunda büyük saygı duyulmaktadır. Dedelerin olgun ve cömert kimseler olduğuna inanan Antalya Abdalları, Serik Merkez ve Kökez

Mahallelerinde, Manavgat Aşağı Işıklar, Çayyazı, Bereket ve Bayır (Yayla) Mahallelerinde cemevi bulunmadığını belirtmişlerdir. Aynı ocağa bağlı olmalarına karşın taliplerin birbirini tanımadıkları anlaşılmış, hatta dedeleriyle mesafenin uzak olması, sosyal ve ekonomik şartlar nedeniyle görüşemeyen bazı taliplerin olduğu görülmüştür.

Zeytinköy ve Gebiz 'de yaşayan Abdallar, pandemi sebebiyle yılda en az bir defa yapılan görgü cemleri, musahip cemlerinin yapılamadığını belirtmişlerdir. Başlarında dede bulunmadığı için göreneklerin yaşatılması Kurban ve Ramazan bayramları, Muharrem Ayı, aşure ritüellerinde yalnız kaldığını belirten Serik ve Zeytinköy'de yaşayan Abdallar, dedelik kurumunun işlevlerinin zayıflamaya başladığını ifade etmişlerdir. Dedelerden uzak ya da habersiz yaşayan bazı Antalya Abdalları, Abdallık değerlerinden uzaklaşmaya başlamıştır. Bu durum Antalya Abdalları açısından gelecek nesillerin yetiştirilmesi, gençlerin Alevilik-Bektaşilik yolunu öğrenmeleri ve Abdal toplumu içinde kimlik edinmesini zorlaştırmaktadır. Özellikle Serik Gebiz, Merkez ve Kökez Mahallelerinde yaşayan Abdallar, cemevleri ve dedeleri bulunmadığından Alevilik inancını yaşatabilecek kurum ve yapıların bulunmadığını belirtmişlerdir. Çoğunlukla ölü yıkatılması, defin işlemleri için camiiye gidip geldiklerini aktaran görüşmecilerden bazıları Sünnileşmeye başladıklarını ifade etmiştir (A33, A34, A35, A38).

Antalya Abdalları cemevinin resmi olarak ibadethane olarak tanınmasını, resmi görevli olarak dedelerin görevlendirilmesini talep etmektedirler. Finike Yuvalı Mahallesi'nde ikamet eden Karayağmurlu Ocağı dedesine mesafe olarak uzak olan bazı Abdallar, kent hayatının sosyal, iletişimsel ve ekonomik gelişmeleriyle birlikte dedelik kültürünün eski gücü ve etkisinin zayıfladığını düşünmektedirler. Antalya Abdalları inanç yönünden Sünni Müslümanlık anlayışından izler taşımaktadır. Gözlemlendiğinde bayram ve Cuma namazları, kısmen vakit namazları, oruç, zekât vermek, Ramazan ve Kurban Bayramı, sünnet düğünleri, askere uğurlama ve kırkı çıkma âdeti gibi birçok yönden Alevilik ile Sünnilik arasında ortak noktalar bulunmaktadır.

Antalya Abdalları Alevilik-Bektaşilik inancından dolayı toplumda gayri Müslim olarak görüldüklerini düşünmekte, Müslüman olduklarını her fırsatta dile getirmeye özen göstermektedirler (A3, A33, A34, A38). Kur'an'a ve peygambere inanan Antalya Abdalları, İslam dinine Hz. Muhammed'in "al-i aba" peygamberin abasının altındaki ev hanesi, Ehl-i Beyt sevgisini ve bağlılığını ön planda tutan mistik bir din anlayışı ortaya koymaktadırlar. Hz. Muhammed'in Allah'ın ışığı ve nurunu Ehl-i Beyt yoluyla Hz. Ali ve çocuklarına aktardığına inanan Antalya Abdalları, belirli bir kaynak ya da yazılı arşive bağlı olmadıklarından sözlü kültürün aktarılması yoluyla inanç ve normlarını oluşturmuşlardır. Bu itibarla dede ve

ocakzadelerin sözlü geleneği aktarması Antalya Abdallarının dinsel yaşamlarını biçimlendirmelerinde belirleyici olmuştur. Örnek vermek gerekirse Antalya Abdalları birçok cem çeşidi mevcutken Abdal Musa cemi ve görgü cemlerini icra etmektedirler. Mesafe olarak dedelerine uzak olduklarını belirten Serik, Manavgat ve Zeytinköy Abdalları, Alevilik inancında önemli role sahip dedeleriyle düzenli olarak görüşemediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca Abdalların yaşadıkları bölgelerin çoğunda cemevinin bulunmaması sebebiyle Abdalların cem ibadeti başta olmak üzere birçok dinsel ritüeli yerine getiremedikleri gözlemlenmiştir.

4.2.12. Gülbank

Antalya Abdallarının cem törenlerinde saz eşliğinde söyledikleri hayır duaları bulunmaktadır. Dede başta olmak üzere canların hep birlikte söyledikleri ve onları cezbe ve ilahi aşka getiren hayır duaları ve namelere gülbank denilmektedir. Gülbanklar, cemlere katılan canların kolektif bütünlüğünü sağlayan ezgiler olduğu gibi psikolojik olarak ceme gelen insanların motivasyonunu güçlendirebilmektedir (Mirzaoğlu, 2002: 48). Görüşmelere katılan bazı Abdallar ve görüşmeciler arasındaki dede gülbank dualarından örnekler paylaşmıştır.

> Bismişah Allah Allah
> Vakitlerimiz hayır ola, şerlerimiz defola
> Münafık ve müşrikler uzak ola
> El Hakk Muhammed Ali yardımcımız, on iki imam bekçimiz ola
> İl Ahirallah Aliyyün veliyullah Mürşidi Kamilullah
> Kubbesi devran, duvazda on iki imam
> On iki imam aşkına diyelim Allah Allah
> Şefaat senden Ya Resulullah (A2).
> Vekilim ümmet peygamber efendimizin kabri cennet
> Ölenlerimize rahmet geride kalanlarımıza hürmet
> Üçler beşler yediler kırklar Horasan Pirleri
> Masum-ı paklar üzerine Allahümme Salli
>
> Fatma Zehra Anamız İmam Hasan ve İmam Hüseyin Efendimiz aşkına
> Gözlerimiz şen ola gönüllerimiz bir ola
> Mümine sefa inkâra cefa
> Hanelerimiz şen, ölenlerimize gani gani rahmetler okuna
>
> Bu dünyadan göç etmiş kimsesi kalmamış mümin kullarımıza
> Sen yardım eyle Ya Resulullah

Celilü Celilullah bereketi Halilullah
Şefaat ya Resulullah

Muradlarımız hâsıl ola
Yenilen lokmalar kabul ola
Hakk on iki imam ile hızır yoldaşın ola
Dil bizden nefes Hünkâr Hacı Bektaş Veliden
Gerçeğin demine hü, mümine Ya Ali. (A2)

Allah Allah, Allah Eyvallah
La ilahe illallah Muhammed Resulullah
Aliyyün Veliyullah
Keremi rahmeti bağışlaması bol olan rabbimiz
Esirgeyen bağışlayan sensin rabbimiz
Helal rızk, hayırlı evlat nasip eyle
Güzel işler ve iyi ve doğruyla bizi dost eyle
Sıhhat ve birlik veresin

Ver kalbe şükran dile rahmet
Darda divanda verme zahmet.
Sağlık veresin, nefsi mağlup edesin
Kalplere canlara merhamet

Göze kuvvet, ele hüner ver
Dertlerimize deva, hastalıklara şifa
Koruyana kuvvete göçene rahmet
Gayba selamet hazıra merhamet

Nuru Nebi Muhammed'ten keremi Ali'den ola
Gerçeklerin demine hü, Allah Allah (A40).

Cemlerde okunan birlik beraberlik, sağlık ve mutluluk temalı bu dualar Antalya Abdalları arasında genellikle dede, rehber ya da Alevilik inancını benimsemiş bazı musahipler tarafından okunmaktadır. Cemlere küçük yaştan beri katılan bazı görüşmeciler kulak dolgunluğuna sahip olduğunu bu sebeple bir dede kadar yetkin olamasa da gülbankları ezberden okuyabileceğini belirtmiştir (A5, A10, A26, A33, A49).

4.2.13. Antalya Abdallarında İbadetler

"İbadetin şekli şemali olmaz. Allah'ı nerde ararsan ordadır." (A49)

İbadet, tanrının rızasını kazanabilmek için belirli formlarla uygulanan ve biçimselliğini dinsel öğreti, içtihat ve kaynaklardan alan davranış ve tutumlardır. İslam dininde ibadetlerin belirli biçimleri ve karakteristikleri mevcuttur. İbadet, tanrı ve kul arasında özel bir ilişki kurulmasını sağlayan, kulun manevi ihtiyaçlarını karşılayan eylem ve davranış kalıpları olarak ifade edilebilir (Olgun, 2016: 95).

Çelik (2014: 205) ibadetin temelinde tanrı ve kul arasındaki ilişkinin yattığını belirtmektedir. Netice itibarıyla ibadet kelimesinin kökeninde Arapça'da kul, kul olmak anlamlarına gelen "Ubud" eki bulunmaktadır. Kul olmanın özünde teslim olmak, kişinin karşıdaki gücün ya da erkin üstünlüğünü kabul etmesi, itaat etmesi bulunmaktadır. Dolayısıyla inanç sistemleri ve dinlerin kendilerine özgü ibadetleri bulunmaktadır. İbadet insanların manevi bir ihtiyacı olduğu gibi kulluğun da önemli görevleri arasında sayılabilir. Kişiler yaşadığı olumsuzluklar karşısında manevi bir güce sığınma ihtiyacı hissedebilmektedir. İbadet, kişilerin manevi huzurunu sağladığı gibi ruhen ve düşünsel olarak bireylerin olgunlaşmasını sağlayabilmektedir. İslam dininde ibadetler beden ile yapılan ibadetler, mal ile yapılan ibadetler şeklinde belirli kriterlere ayrılmıştır. Bu bağlamda Antalya Abdallarının ibadetlerinin neler olduğunu öğrenebilmek, bu ibadetlerin ne sıklıkla ve ne şekilde gerçekleştiğini öğrenebilmek fikri anlam kazanmaktadır. Antalya Abdallarının sıklıkla vurguladığı nokta ibadet şekilleri olmakla beraber Sünni Müslümanlar tarafından kendilerinin gayri Müslim gibi görüldüklerini ifade etmişlerdir.

İslam dininin Hanefilik, Şafiilik ve Hambelilik gibi mezheplerden ibaret olmadığını belirten Antalya Abdalları, bu mezheplerden olmayan kimselerin toplumun büyük bir kesmi tarafından kâfir ya da müşrik gibi algılandığını belirtmişlerdir (A1, A2, A5, A6, A18, A22, A30, A31, A33, A39, A48). Antalya Abdalları, Caferilik mezhebine mensup, Alevilik inancını benimsemiş Müslümanlardır. İslam dinini kendi yaşam tarzları ve kültürel karakteristikleri bağlamında değerlendiren ve İslam'ın özünü yaşadıklarını belirten Antalya Abdalları, Sünni Müslümanların ibadet şekillerini biçimsel bulmaktadırlar (A1, A2, A3, A7, A8, A9, A12, A27, A48, A49, A50). Türkistan Türk gelenekleri, dinleri ve kültürel pratiklerinin izlerini taşıyan Alevilik inancını benimseyen Antalya Abdallarının ibadetleri cem törenleri, oruç, namaz, zekât, hac ve kurban kesmek olarak ifade edilebilir.

4.2.13.1.Cem

Anadolu Aleviliğinin temel ibadetlerinden birisi olan cem, tasavvufi içeriği zengin olan bir tapınma şeklidir. Cem, kelime anlamı ile bir araya gelmek, toplanmak ve kabalalık olmak gibi anlamlara sahiptir. Manevi öğretide ise kişinin günahlarından arınması için belirli usul ve erkânları yerine getirerek yaratıcıdan af ve bağışlanma dilemesidir. Anadolu Alevilerine özgü bir ibadet olan cem, kadın ve erkeklerin birlikte katılabildiği bir ibadet şeklidir.

Dedekargınoğlu'na (2008: 13) göre ruhun yıkanması, insanın bedenen ve ruhen Allah'a teslim olması anlamına gelen cem törenleri, canların olgunlaşma ve pişme ibadetleridir. Af dileme, peygambere, Ehl-i Beyt'e, on iki imama, on dört masum pak ile on yedi kemerbeste hayır dualarının edildiği cem törenleri, insan-ı kâmil olma yoludur. Cemlerin yapıldığı meydana ya da mekâna meydan evi ya da cemevi adı verilmektedir. Cem, samimiyetin, dürüstlüğün ve hakkaniyetin bir sembolü olduğu için cem törenlerine katılan canlar, musahipler, talipler büyük vebale gireceklerine inandıklarından cem törenlerinde yalan söylemekten, iftira atmaktan ve kötü söz söylemekten imtina etmektedirler. Cemler, ruhen temizlenme anlamına geldiğinden ceme gelen canlar beden temizliğine de özen göstermektedirler. Alan araştırmasında Zeytinköy Cemevi'nde yapılan cemlere gelen canların temiz, ütülü ve şık kıyafetlerini giyerek törenlere katıldıkları gözlemlenmiştir. Dönmez & Çelik (2018: 6) cem törenleri için "halka namazı" ibaresinin kullanıldığını belirtmiş, canların belirli bir oturma düzeni, sırada durduğunu ve ceme katılacak kimselerin abdest aldığını belirtmektedir.

Antalya Abdalları açısından cem törenlerinde "birimiz kırkımız; kırkımız birimiz" felsefesiyle kırklar ceminin unsurları ve anlatıları temsil edilmekte, on iki imamı temsilen cemlerde on iki hizmetli görev almaktadır. Bu on iki hizmetlinin bulunmadığı cemevleri ya da meydanda cem törenleri başlamamaktadır. Kırklar cemi, Abdal Musa cemi, Dede Garkın cemi ve görgü cemi gibi birçok cem çeşitleri bulunmaktadır. Antalya Abdalları arasında görgü cemi, musahip cemi ve Abdal Musa cemi bilinmektedir. Antalya Abdalları ile yapılan görüşmede cem törenleri hakkındaki düşünce ve fikirleri şu şekildedir;

> "Cem, bir yoldur. Yola girmek o aşka ve sevdaya gönül vermek demektir. Bizim kıblemiz insandır. İnsan aşığıyız biz efendim. İnsanları kırmak, ağlatmak ve de gücendirmekten utanırız. Biliriz ki en büyük günah bir cana karşı yapılır. Canı incitmek, cananı incitmektir. İnsan ceme girince kendinden geçer, saz eşliğinde menakıplar, nefesler, hayırlamalar yapılır ki insan kendinden geçer peygamberimizin, Ali efendimizin ve Ehl-i Beyt'in ismini duyunca. Cem, vebalden, günahtan temizlenmenin bir yoludur. Kalpler ancak cemle güven hisseder, birlik ve dayanışmayı görür." (A23).

"Cemlerimiz perşembe akşamları saat yedi gibi başlar. Peyk, herkese haber eder şu saatte cem var diye. Ceme herkes katılamaz evli olanlar genellikle eşleri ya da musahipleri ile gelirler. Erginlik çağına gelmiş yola girmiş kimseler de ceme gelebilir ama musahip cemine gelemezler. Cemler herkese açık seçik yapılmaz. Cemlerde Ali'nin sırrı vardır. Cem başlamadan önce katılacak olanlar evlerinde boy abdesti alırlar, temizlenmek arınmak için. Sonrasında namaz abdesti alanlar da olur. Euzu besmele çeker bir Fatiha okursun. Sonrasında bir ihlas okur üç kere ellerini bileklere kadar yıkarsın. Üç kere yüzüne güzelce yıkar sonra da üç kere sağ ve sol kollarını yıkarsın. Başını mest eder elinin tersiyle ense ve boyna sürersin. Bunları yaptıktan sonra da sağ ve sol ayağını yıkar bismillah dersin. Sünniler bizi hepten gâvur sanıyor ama bak abdestin nasıl alınacağını anlattım sana. Ceme gelirken kapının eşiğine basılmaz haramdır. O mabedin mübarek olduğuna inanırız ki dede Hz. Ali'nin makamını temsil eder. Üç kere kapının eşiğini ya da girişini öper, öylece içeri gireriz. Gözcüler, meydancılar şöyle bizi süzer yabancı mıyız değil miyiz, nereyi oturacağımızı söyler minderi alır bir yere kuruluruz. Dede ile hanımı da yan yana oturur cemlerde. Bizde kadın ve erkek arasında ayrım yapılmaz. Çok iyi biliyorum camiye erkek ve kadın aynı anda gelemez ya da aynı yerde duramazlar. Bizde öyle bir yasak yoktur. Kadınla erkek eşittir. Dedenin hanımına da ana bacı deriz. Dede ile hanımı yan yana oturur. Dedenin postu meydanın önüne konulur ki o posttan niyaz alınır. Zakir ya da âşık yerini alır, herkes yerini aldığı zaman toplanma yeterli kalabalık olduğu vakit cem başlar. Cem başlarken dışarda gözcü ya da kapıcı da bir tehlike var mıdır, diye etrafı kontrol eder. Dedenin hayır duaları ile peygamber ve al-i aba denilen peygamber efendimizin abasının altında yer alan hane halkına yani Ehl-i Beyt'e dualar edilir. Dede açıkça sorar, canlar aranızda ağlayan sızlayan, küs, dargın, borçlu ya da alacaklı varsa öne çıksın ya da bu meydandan çıksın der. Küsler barıştırılmadan, dünyevi nefis, arzular geride bırakılmadan asla cem başlamaz. Sonra da on iki görevli meydana çağrılır. Dede Fatiha ve İhlas suresini Türkçe okur, Arapça değil bizde. Her şey açık ve net Türkçedir. Türkçe okunan duadan sonra dede Nur suresi otuz beş ile otuz altıncı ayetleri okunur. Nur suresinden sonra çerağ yakılır ki ceme gelen canların ruhu kabri de hayatı da aydınlık olsun. Tek tek on iki hizmetli gelir, sazlar çalınır, deyişler, nefesler okunur. Hacı Bektaş Hazretleri, Abdal Musa, Doksan Altı Bin Horasan Pirlerine dualar edilir." (A2).

"Cemlerde kadın erkek ayrımı olmadan kendi kültürümüze göre Türkçe dualar edilir. Küsler, kavgalılar barışmadan cem başlamaz. Herkes birbirinden razı ise cem olur." (A16, A25, A36).

Resim 9: Antalya Zeytinköy Cemevi'nde Cem Töreni Hazırlıkları Yapılırken

Kaynak: Cem Tören Hazırlıkları Esnasında, 03.08.2022

"Allah cem-i cümlemize sağlık versin diye dua edilir Anadolu kültüründe. İşte o cem bu cemdir. Cem, muhabbet, samimiyet ve kardeşlik yoludur. Bizim cemlerimizde hiç kimsenin arkasından kötü konuşulmaz. Gıybet edilmez. Gıybet büyük günahlardandır. Şöyle dualar edilir; vakitler hayır ola, şerler defola, Muhammed Mustafa efendimize, Ali Efendimize, Ehl-i Beyt'e, Hasan ve Hüseyinlerimize, Fatma anamıza, Seksen Bin Horasan Erenlerine selam ola. Ehl-i Beyt'in başın hakkı için günahlar affola. Boşlar dola, evlerimiz ocaklarımız şen ola. Musahip cemlerinde dede: eşlere yönelik Ali Efendimiz ile Fatma anamızın muhabbeti ve sevgisi ocaklarınızda tüte, çocuklarınız vatana, devlete, millete hayırlı evlat ola denir. Cemlerimiz kısa sürmez bizim. Ölmüşlere kadar dualar edilir. Cem, Allah'a sığınmanın, tövbe etmenin bir anahtarı aslında. Ha namaz ha cem. Eski dedelerimiz vardı, Allah rahmet eyleye… Cem için halka namazı derlerdi. Biz bunlar ne konuşuyor diye birbirimize bakardık. Hiçbir farkımız yok Sünnilerle. Biz Türkçe okuyoruz duaları. Namaz da kılanlarımız var. Ben cumalara hep giderim, bayram namazını da kaçırmam. Ama cem bir kültür, bize ait bir şey. Cem yapılmadan kendimi eksik hissederim çoğu zaman. Yaz aylarında millet yaylaya gidiyor, malum Abdallar göçebe toplumdur. Düğün, dernek, sünnet falan derken kimseyi kolayca toplayamıyorsun. Durum böyle olunca da yaz aylarında cem pek yapılmıyor. Kışın ayrı bir güzel olur cemler. Kocaman bir soba yanar. Sobanın üzerine koca demlikler, semaver çay konulur. Lokmacılar yiyecek ikram eder canlara. Yenilir içilir hem de dua edilir. Atalarımızdan böyle gelenekler gördük. Bir de size başka bir şey demek istiyorum ben. Bizim Abdallarda kimse acı çeke çeke, yatalak, kötü halde ölmez. Akşam gider evinde

uyur sabah uyanmaz. Niye biliyor musun? Biz kimsenin ahını bedduasını alan insanlar değiliz. Kimsenin lanetini almayız. Komşularımızı, arkadaşlarımızı severiz. Kimseye hainlik, fitne düşünmeyiz. Allah da bize hastalık, bela vermez. Öleceksek ecelimizle acı çekmeden ölürüz. Allah'a sığınırız. Abdallar merhametli insanlardır. Kimsenin kötülüğünü istemezler. Şurada bir kavga olsun, tanımasak bile gider ayırır yardımcı oluruz. Kalbimizde farklı bir insan sevgisi var." (A1).

"Eğer bir kişi ben Alevi oldum demek istiyorsa, toplum tarafından Alevi diye bilinecekse ikrar vermesi yani ceme gelmesi gerekir." (A50).

Antalya Abdallarında cem törenleri Abdal toplumunda kimlik edinme araçlarının başında gelmektedir. Kişiler ikrar vererek cemlere rızalarıyla girmeye talip olduklarını belirtmeleri, musahipliğin yol ve ahiret kardeşliğinin cem törenlerinde kurumsallaşması Antalya Abdalları açısından büyük öneme sahiptir. Cem törenleri ve dinsel ritüeller Antalya Abdallarında saygınlık kazanma ve kimlik edinme gibi süreçlerine katkı sağlayabilmektedir. Cemlerde edilen duaların, Kur'an'dan okunan surelerin Türkçe anlamlarının okunması, ayin ve dinsel terminolojinin tamamının Türkçe olması dikkat çekicidir. Cem törenlerini halka namazı olarak değerlendiren bazı Abdallar, abdest almadan, boy abdesti alınmadan ceme gelmenin haram olduğunu belirtmektedir.

Musahip cemi, Abdal Musa cemi ve görgü cemi gibi cem çeşitleri bulunan Antalya Abdallarında, musahip cemlerine sadece evli çiftler katılabilirken diğer cemlere erişkin kimselerin katılabilmesi mümkündür. Cem, yol ve erkâna girmek anlamını taşıdığından ceme gelen kişilerin beden temizliğini yapmasına Abdal kültüründe ayrı bir özen gösterilmektedir. Antalya Abdalları cem törenlerini günahlardan arınmayı sağlayan ve kalplerin ferah bulduğu kutsal bir ritüel olarak görmektedir. Serik'te ve Manavgat'ta yaşayan Abdalların perşembe günleri cem yapabilecek bir cemevleri olmaması, Zeytinköy'de cemevi bulunmasına rağmen, cemlere iştirak edebilecek bir dedenin sürekli bu bölgede ikamet etmemesi Abdalların ibadetlerini ve Alevilik kültürünü olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Ayrıca cemlerin genellikle kış aylarında yapıldığı anlaşılmakla birlikte Abdalların kısmen göçebe bir topluluk olması sebebiyle yazın yaylalara göç etmesi ibadetlerin düzenli olarak yapılamamasına sebep olduğu gözlemlenmiştir.

4.2.13.2.Namaz

Namaz, İslam'ın beş şartından birisi olup kelime-i şehadet getirmekten sonra önemli farzlardan birisidir. Kur'an'da ve pek çok hadiste namaz kılanlardan övgü ve erdemle bahsedilmektedir. Müslümanlara manevi haz sağlayan ve psikolojik olarak motive eden namaz, beden ile yerine getirilen temel ibadetlerdendir (Kimter, 2016: 301). Namazın farzları

olduğu gibi sünnetleri de bulunmakta olup, belirli kurallar yerine getirilmek koşuluyla namaz kılınabilmektedir.

Farsça kökenli bir terim olan namaz, dua ederek bağışlanmak ve sığınmak gibi anlamlara sahiptir (Yüksek, 2018: 113). Okunan ezanla birlikte sabah, öğlen, ikindi, akşam ve yatsı olmak üzere günde beş vakit namaz kılınması Müslümanlara farz kılınmıştır. Tövbe etmek anlamına gelen namaz, bedenin ve ruhun günahtan arınmasını, kulun Allah karşısındaki teslimiyeti ve itaatini simgelemektedir. Namazın çeşitleri bulunmaktadır ki bunlar vakit namazları, Cuma namazı, bayram namazı, Ramazan Ayı'nda kılınan teravih namazları olarak sayılabilir. Alevi Müslüman olan Antalya Abdallarının namaz ibadeti konusundaki düşünce ve görüşlerinde farklılıklar bulunmaktadır.

> "Alevilik inancı namaz hakkında kesin bir hüküm vermiyor. Aramızda ceme gelen ama Cuma namazlarını, vakit namazlarını kaçırmayan insanlar da var. Namazı reddetmiyoruz zaten. Namaz suç ya da günahtır, camiye gidilmez diye bir kural yok. Kulaktan dolma çok fazla dedikodu var. Bu asılsız laflar yüzünden insanlar Alevileri çok yanlış tanıyorlar. Abdestsiz, namazsız insanlar değiliz ki. Her sene Kurban ve Ramazan Bayramlarında camiye bayram namazına gidilir bizim ailede." (A18).
>
> "Yalan söyleyemem ben camiiye gitmiyorum Cuma namazlarına falan. Sadece bayramdan bayrama namaza giderim. Camii imamları maaş alıyor lojmanlarda kalıyorlar. Dedeler ise para almadan din işlerini yürütmeye çalışıyor. Ben Alevi bir vatandaşım. Benim vergilerimle camiideki imama maaş ödeniyorsa benim inancıma da saygı duyulması cemevlerinin ibadete açılması, elektrik ve su gibi hizmetlerden de para alınmaması lazım. Biz Aleviler olarak bu toplumun azınlığı durumundayız. Her başa geçen iktidarlar seçim döneminde bizleri hatırlar genellikle. Camiideki Müslümanlar namaz kılarak Allah'ı peygamberi anıyorlar ben de cemevinde Allah'ı, peygamberi ve Ehl-i Beyt'i anıyorum. Aramızda hiçbir fark yok aslında. Cemevlerinin ibadete açılması, devlet tarafından yasal olarak tanınmasını istiyoruz. Doğrusunu söylemek gerekirse para karşılığında ibadetin yapılmasını yanlış buluyorum. İnsanın önce niyeti temiz olmalı. İslam'ı biçimsel olarak değil özünü, sevgisini, hoşgörüsünü bilmek gerekiyor. Alevilik, peygamber ve Ehl-i Beyt sevgisini her şeyden daha yakın gören bir inançtır. Bu yaşıma kadar cemevinde kimseye kötü söz edildiğini, kötü ya da kanunsuz bir iş yapıldığını duymadım. Cemlerde, muhabbet edilir, lokmalar paylaşılır, hayır duaları edilir." (A5).

"Finike'de Sünni cemaatlerin yurt ve camilerine gidip gelen erenlerimiz var. Namazda bir sakınca görmüyoruz ama kültürümüzü korumamız lazım. Alevilik asırlardır sürdürülen bir gelenek, bize düşen örfümüze ve âdetimize sahip çıkmaktır." (A2).

"Abdallar Caferi mezhebindendir. Ben beş vakit namazımı kılar, Ramazan Ayı'nda da orucumu tutarım. Camiiye gidilmez diye bir yasak yok kardeşim. Namaz bu, Müslümanlara farz kılınmış, herkese düşen dini bir sorumluluktur." (A3).

"Beş vakit namaz kılmıyorum, Cuma namazlarına bazen gidiyorum ben. Perşembe akşamları genelde kış aylarında ceme gideriz." (A27).

“İçi temiz olmalı insanın. Namaz tabiki güzel bir ibadet, ama namazdan önce ne diyoruz? Niyet ettim Allah rızası için namaz kılmaya diyoruz. Niyet de önemlidir.” (A1, A3, A32).

“Elimizden geldiğince Cuma namazlarına gidiyoruz. Camiiye gidene niye gidiyorsun denilmez ki. Müslümanız çok şükür.” (A34).

> “Biz gönül abdesti almış, insan âşıklarıyız. Kalbin, gönlün temiz olmadıktan sonra saatlerce secde etsen ne olur? Önce niyet temiz olmalı, insanları, komşuları, akrabaları ve arkadaşlarını sevmen lazım. Kimsenin malında, namusunda, parasında gözün olmayacak. Komşunun malını çalmayacaksın, komşunla iyi geçineceksin. İyilik yaparken kim olursa olsun karşılık, menfaat beklemeden yapacaksın ki Allah’ın rızasını kazanabilesin. Öteki türlü yetmiş sene boyunca kumar oyna, zina yap, eşini, çocuğunu incit, komşunun kalbini kır ve tövbe et. Bu insana samimi gelir mi hiç? Yıllarca günah işledikten sonra hacca gidip tövbe etmek dürüstlük olmaz. Kimseyi ağlatmayacaksın, başkasının hakkını yemeyeceksin ki Allah katında insan-ı kâmil olasın. Yoksa insanlarda dert çoktur, her şeyi bahane eder darılır, kavga edersin. Gelip geçici dünya hayatı için değmez bunlara. Samimiyetimle söylüyorum sana, geçenlerde kızım aradı beni. Baba, kocam benle kavga etti, tartıştık dedi. Kızım kocanla arana girmem doğru olmaz, bu sizin sorununuz kusura bakma dedim, çok şaşırdı. Ne zaman boşanır benim haneme gelirsin o zaman derdini dinlerim senin, bir kadına kocasını şikâyet etmek yakışmaz dedim ona. Yirmi sekiz sene oldu evleneli Allah bilir ki eşimle birbirimize hiç Allah senin belanı versin demedik biz. Varlığı yokluğu hep paylaştık. Abdal kültüründe kadın boşama yoktur, dede hoş karşılamaz. Kimse sana ille de şu kadınla evleneceksin diye baskı yaptı mı? Hayır yapmadı. Nasibine şükretmek lazım.” (A1).

Antalya Abdalları namazı İslam’ın bir şartı olarak kabul etmekle birlikte düzenli olarak namaz kılmamaktadırlar. Namaz kılana ve ibadet edene saygı duyduklarını her fırsatta dile getiren Antalya Abdallarının büyük bir kısmı beş vakit namaz kılmadıklarını belirtirken bir kısım görüşmeci ise Cuma namazlarını ya da bayram namazlarını kılmak için camiiye gittiğini ifade etmiştir. Alevilik ve namaz hakkında bilgi kirliliği olduğunu düşünen bazı görüşmeciler Alevilerin gayri Müslim gibi anıldıklarını belirtmişlerdir. Nitekim yapılan gözlemler ve görüşmeler neticesinde görüşmecilerin büyük bir kısmının namazı biçimsel bir ibadet olarak gördükleri söylenebilir. Antalya Abdallarına göre Allah’ın rızasını kazanabilmek için iyi niyet, hoşgörü ve ilahi cezb gereklidir. Antalya Abdalları manevi olgunluğa takva yerine temiz bir kalp ve yardımseverlik duygusu ile erişebileceklerine inanmaktadırlar. Yapılan görüşmelerde namaz ibadeti hakkında olumsuz bir kelime sarf etmeyen görüşmeciler, kısmen bayramdan bayrama ya da vakit bulabildikleri zaman Cuma namazlarına camiiye gittiklerini söylemişlerdir. Görüşmeciler arasında beş vakit namaz kıldığını ve Ramazan Ayı’nda oruç tuttuğunu belirten Abdallara da rast gelinmiştir.

4.2.13.3. Oruç

İslam'ın beş farzından birisi olan oruç ibadeti, Ramazan Ayı'nda bedenen yerine getirilen ibadetlerdendir. Her yıl Ramazan Ayı'nda dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan Müslümanlar Allah'ın rızasını kazanabilmek için belirli şartlarda belli saatler arasında yeme ve içmeye ara verebilmektedirler. Güneşin doğuşundan önce yeme, içme ve cinsel münasebete ara vererek güneş batıncaya kadar nefsini terbiye etmek için dünyevi her türlü tat ve hazdan uzak durmaya oruç denilmektedir (Uysal, 2007: 20).

Oruç ibadeti İslam'ın beş farzından birisi olmakla beraber Hristiyanlık ve Musevilik gibi semavi dinlerde de oruç ibadeti geleneği bulunmaktadır. Oruç ibadetinde önemli olan aç kalabilmek ya da susuzluğa dayanabilmek değil bilakis nefsin terbiye edilmesi, bedeni ve ruhu haramdan koruyabilmektir. Bozkurt (1990: 174, 198) Alevilik kültüründe Ramazan Ayı'nda otuz gün oruç tutulmadığını, Alevilerin Muharrem Ayı'nda şehit edilen Hz. Hüseyin'in anısında on bir gün oruç tuttuğunu belirtmiştir. On bir gün orucun ardından on ikinci günde aşure yapılarak ikramda bulunulmakta, dinsel bir ritüel ve yas töreni icra edilmektedir. Antalya Abdalları da Alevilik inancını benimsemiş bir zümre olarak oruç ibadetine büyük önem vermekte olup; Ramazan Ayı yerine Muharrem Ayı'nda oruç tutmaktadırlar. Antalya Abdallarının Ramazan Ayı'nda oruç tutmamalarıyla ilgili farklı görüşleri bulunmaktadır.

> "Orucu, Ramazan Ayı'nda tutmayız biz. Çünkü Arap takvimi yani Emevi kültürüne göre hicri takvim uydurulmuştur. Biz Ehl-i Beyt'e karşı olana karşıyız, buna tevella ve teberra denir. Ali'yi ve çocuklarını sever, onları sevmeyeni biz de sevmeyiz. Aslında Ehl-i Beyt'e ve peygambere bağlılıktan başka bir şey değil bu. Bir ikincisi oruç mübarek bir ibadet, Allah rızası için tutulur ve yokluk, varlık paylaşılır. Ramazan Ayı'nda televizyonu açtığım zaman utanıyorum. Saatlerce yemek tarifleri veriliyor. Ağzına kadar doldurulmuş zengin sofralar kuruluyor. Böyle oruç tutulur mu? Orucun amacı peygamber efendimizin yokluğunu, fakirliğini hissedebilmek, Hüseyin efendimizin susuz, aç, şehit edilen ailesini anabilmek. Ramazan pideleri, salam, pastırma, hindiler, dolmalar hazırlanınca, zengin insanlar fakir kimselerin yokluğunu nasıl hissedecek? Ramazan lokmanı bölmen, paylaşman demek. Evine misafir kabul etmek çok önemli." (A15).

"Elinde saatle, dakika tutarak oruç tutmak ne derece doğru bilmiyorum. Dedelerimiz eskiden saat falan bilmezlermiş. Gece yatmadan önce yer ve içersin. Hava karanlığı çöktüğü zaman orucunu açarsın. Abdallarda sahura kalkma diye bir olay yok." (A49).

> "Muharrem Ayı'nda tabiki oruç tutarız. Oruç zamanında ağaç bile kesmez, dalı kırmaz, kimseleri incitmeyiz biz. Yumurta dahi yemeyiz ki. Biz âdet gören hayvanların etini kesinlikle yemeyiz. Adını bile anmak istemiyorum o hayvanın (tavşan). Oruçlarımızı açarken su ve sıvı şeyler içmez, acı yer, Hz. Hüseyin ve evlatlarının hissettikleri acıyı damaklarımızda hissetmek isteriz. Oruç ayında daha dikkatli

olur, lokmalar, hediyeler dağıtır, komşularımızı yemeğe davet ederiz. On bir gün oruç tuttuktan sonra eşim ve kardeşleri evimizin önüne hoparlör saz ve müzik sistemini kurarlar. Sonrasında kocaman kazanlar konulur ateşler yakılır ve aşure pişiririz. Kurulan hoparlörden menakıpnameler, duvazlar ve nefesler okunur. Fatma anamız ile Ali efendimizin evladına reva görülen zulmün yıl dönümü anılır ve yas tutarız. Çocuklar, eşim ve akrabalar diğer komşuları, Sünni ya da Alevi fark etmez aşure yemeye davet eder evimizin bahçesine. Gelen davetlilere aşure ikram edilir, hayır duaları yapılır. Peygamber efendimiz Hz. Muhammed'e, velimiz Hz. Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e dualar edilir. Allah'ım Ehl-i Beyt'in yüzü suyu hürmetine bizi bağışla, hanelerimize dirlik, çocuklarımıza sağlık, ölmüşlerimize rahmet et deriz. Dedenin bu töreni yönetmesi uygun ama Gebiz'de ne cemevi var ne dede. Kendi kültürümüzü yirmi-yirmi beş hane sürdürmeye gayret ediyoruz." (A8).

Resim 10: Muharrem Ayı'nda Oruçlarını Açan Abdallar

Kaynak: Antalya Zeytinköy Cemevi Yemekhanesi, Muharrem Ayı'nda Oruç Tutan Abdallar, 04.08.2022

"Sünni de Müslüman Alevi de Müslüman. Allah Eyvallah, Allah Allah denilir dualar sonunda. Âmin ile ne farkı var? Bizim rabbimiz bir, kitabımız bir, peygamberimiz bir, dinimiz bir. Bu farklılıklar Abdalların diğer toplumlardan farklı gelenekleri, yaşam şekli olduğundan kaynaklanıyor. Biz şehirde yaşayan normal Alevilerden dahi farklıyız. Abdalların farklı bir Alevilik kültürü vardır. Oruç ayı haram ay diye bilinir. En küçük hata bile büyük günah sayılır Muharrem Ayı'nda. Matem tutarız. O ayda asla eğlence, şenlik, düğün vs. yapmayız. Düğün işi dahi olsa, çalgıcıyız ama yasımız var der, gitmeyiz. O ay çocukların nişanı, düğünü varsa tarihi ertelenir. On iki gün boyunca kadınlar, erkekler karalar bağlar.

Erkekler saçını, sakalını kesmezler. Üstüne kıyafetine özen göstermezler. Yumurta kırılmaz, soğanın başı dahi kesilmez çünkü inancımıza göre haram kabul ederiz." (A27).

"Ben Ramazan Ayı'nda da oruç tutarım Muharrem Ayı'nda da. Bizim Abdallar sahura kalkmazlar, yer öyle yatarlar. Saat ve ezanın okunmasını beklemezlerdi önceden. Artık ezan okunduğu zaman oruç açılıyor. Sofralar da çok güzel yemekler olması beklenmez. Et, yumurta asla olmaz. Bir hayvanın canı incinmiş diye et dahi pişirilmez. Yumurtadan civciv çıkıyor diye yumurta dahi pişirilmez. Sade, Allah o gün ne verdiyse sofraya o konulur. Sofralar zengin olmaz. Peygamber Efendimizin sofrası da yoksullar sofrasıymış zaten. Birkaç hurma, buğday ekmeği, baharat falan…" (A7).

Antalya Abdalları oruç ibadetini Ramazan Ayı'nda değil, Muharrem Ayı'nda yerine getirmekte, on iki imamı temsilen on bir gün oruç tutarak on ikinci gününde aşure yapmak suretiyle yas tutmaktadırlar. Ramazan Ayı'nın hicri takvime göre Emevîler tarafından üretildiğine inanan Antalya Abdalları, bu sebeple Ramazan Ayı'nda çoğunlukla oruç tutmamaktadırlar. Bununla beraber yapılan gözlem ve görüşmelerde Ramazan Ayı'nda oruç tutan Abdalların da var olduğu gözlemlenmiştir. Oruç aylarında Kerbela'da ailesi ile şehit edilen Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin için yas tutan Antalya Abdalları, aşure ritüelinde kalabalık halinde matem tutmakta, menakıpname, nefes ve deyişler dile getirmek suretiyle Hz. Hüseyin'i ve Kerbela şehitlerini anmaktadırlar.

Resim 11: Muharrem Ayı'nda Cemevi'nde Hz. Hüseyin için Yas Tutan Abdallar

Kaynak: Antalya Zeytinköy Cemevi, Kerbela'da Şehit Edilen Hz. Hüseyin için Yas Tutan Abdallar, 05.08.2022

Yapılan araştırma ve gözlemde Muharrem Ayı'nda Abdal erkeklerinin sakal ve saçlarını kesmedikleri, kadınların makyaj ve süs eşyaları kullanmadıkları gözlemlenmiştir. Muharrem Ayı'nda insanlarla iyi geçinmeye özen gösteren Abdallar, yumurta dahi kırmadıklarını, bir hayvanı inciteceği düşüncesiyle et yemediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca bu on iki günlük oruç süresince dünyevi her türlü yiyecek, içecek ve cinsel münasebetten uzak durduklarını belirten görüşmeciler, Muharrem Ayı'nda tutulan oruçlarda sahura kalkma gibi bir geleneklerinin bulunmadığını aktarmışlardır. Oruç oldukları zamanda gece saat on ikiye kadar yiyebilme ve içebilme hakkına sahip olduklarını belirten bir görüşmeci gece saat on ikiden sonra oruç halinde yeme ve içmenin kesildiğini belirtmiştir (A22).

Resim 12: Muharrem Ayı'nda, Muratpaşa Belediyesi İftar Yemeğinden Bir Kare

Kaynak: Antalya Zeytinköy Cemevi Avlusunda, Muharrem Ayı Etkinlikleri Kapsamında Muratpaşa Belediyesi İftar Yemeği, 11.08.2022

Araştırmacı, Muharrem Ayı etkinlikleri kapsamında 30 Temmuz-12 Ağustos 2022 tarihleri arasında Zeytinköy Cemevinde yapılan matem ve yaslara katılmıştır. Yapılan gözlemlerde Abdalların lokma adını verdikleri iftar programları düzenlenmiştir. Bu programlara ve sonrasında düzenlenen Hz. Hüseyin ve Kerbela şehitlerini anma

programlarına katılan Abdalların, Muharrem Ayı boyunca saç, sakal tıraşı olmadıkları, tırnaklarını kesmedikleri hatta bazılarının elbise değiştirmedikleri gözlemlenmiştir. Abdalların, Muharrem Ayı'nda oruç tutmaya özen gösterdikleri görülmüştür. Oruçlarını açma safhasında ezanın okunmasını beklemediklerini ifade eden bazı görüşmeciler, güneşin batmasıyla birlikte oruçlarını bozduklarını belirtmişlerdir. İslam'ın kurallarını biçimsel olarak kendilerine göre uyarlayan Antalya Abdalları, namaz ve oruç gibi ibadetler konusunda Sünni Müslümanlardan ayrılmaktadırlar. Alevilik inancına sahip Antalya Abdallarının kendi kültürel karakteristikleri ile İslam'ı özgün bir şekilde yorumlamışlardır.

4.2.13.4.Zekât Vermek

Zekât vermek mal ile yapılan İslam ibadetlerinden birisidir. İslam'ın beş şartından birisi olan zekât, maddi durumu yerinde olan Müslümanlar için geçerli olan bir ibadet biçimidir. Her Müslüman için geçerli olmayan zekât vermek ibadeti, maddi durumu iyi olan belirli nispette malı ve değerli eşyaları bulunan Müslümanlar için geçerli bir ibadettir. Müslümanlar arasında kültürel ve ekonomik dayanışmaya büyük katkı sağlayan zekât ibadeti, birlik ve beraberlik, akrabalık ve yardımlaşma bağlarını güçlendirebilmektedir.

Bozkurt (1990: 179, 200) oruç ibadetinin camiide toplanan cemaat kanalıyla verilmesinin daha kolay olduğunu belirtmektedir. Nitekim camiide toplanan cemaatin ihtiyaç sahiplerini bulabilme konusunda işlevsel olduğu düşünülmektedir. Antalya Abdalları Alevilik inancını benimsediğinden kendi kurumsal işleyişleri temelinde birbirileriyle yardımlaşma, dayanışma içinde bulunabilmektedir. Antalya Abdalları zekât ibadetini musahiplik yani yol ve ahiret kardeşliği kurumu yoluyla gerçekleştirebilmektedir. Antalya Abdallarının zekât ibadeti hakkındaki görüşleri şu şekildedir;

> "Zekâtın, dinimizde yeri vardır. Biz kendi aramızda fakir ve garibanlara maddi yardımda bulunuyoruz zaten. Bu da bir zekâttır aslında. Çocuğunu okul gönderecek, kıyafet alıyoruz, kitap, kalem, defter alıyoruz. Evine bir akşam oturmaya gidersin, ziyaret bahanedir yani. Poşetlerle sebze, meyve, nohut, buğday, pirinç, makarna, yağ ve şeker gibi şeyler koyarız siyah poşete. Kimse poşetin içinde ne olduğunu görmesin, bilmesin diye bunu yaparız. Çünkü ibadetin her daim gizli olanı makbuldür." (A5).
>
> "Zekâtın sadece paradan ibaret olduğunu düşünmüyorum. Maddi durumu iyi olmadığı için kurban kesemeyen komşularımıza, akrabalarımıza kesmiş olduğumuz kurbandan bir parça et vermek, çocuğuna bayram elbisesi almak, okula giden çocuklarına hediye almak, yol parası vermek de bir zekâttır aslında. Biz Abdallar olarak Serik'te azınlık bir grubuz. Toplum tarafından dışlanan insanlar olduğumuz için birbirimize sahip çıkmayı iyi biliriz. Bu yüzden zekât verilecekse, maddi durumu iyi olanlar ekonomik durumu iyi olmayan komşularımızdan başlarlar yardım etmeye. Cuma namazlarını nerdeyse hiç kaçırmam. Hutbeye çıkan hoca, muhakkak Allah, adaleti, akrabaya yardımda bulunmayı ve iyilik

yapmayı emrediyor der. Mademki Allah, emretmiş akrabaya yardımı, biz de öncelikle kendi yakınlarımıza yardımcı oluruz. Dışarıya zekât vermeyiz. Kendi içimizde yaparız bunu. (A13).

"Yoksulluğu önleyemezsek azaltabiliriz, Bunu zekât vermekle yapabiliriz. Peygamber efendimiz Hz. Muhammed ve Hz. Ali efendimiz bütün malını mülkünü yoksullara zekât diye dağıtmıştır. O dönemde Mekke civarında fakir aile bırakmamışlar." (A21).

"Tövbe kapısı daima açıktır. Kimisi malını dağıtır kimisi orucunu tutar. Zekât zorunlu değil, malı mülkü olana düşüyor. Gerçi bizim için değişen bir şey olmuyor ki biz yokluğu da paylaşıyoruz." (A47).

Antalya Abdalları zekât ibadetini kendi kurumsal işleyişleri bağlamında yorumlayarak sosyal, ekonomik dayanışma ve yardımlaşma aracı olarak değerlendirmektedirler. Kendi sosyal gruplarında kurban kesemeyen, çocuklarına okula gönderme konusunda ekonomik sorunlar yaşayan, ihtiyaç sahibi akraba ve komşularına yardım etmeyi öncelikli görev olarak bilen Antalya Abdalları, zekât verme ibadetini Sünni Müslümanlara değil Alevilik inancına sahip Abdallara yönelik olarak gerçekleştirmektedir. Toplumsal hayatta maddi ve manevi dayanışmaya büyük özen gösteren Antalya Abdalları bu yardımlaşma ağı sayesinde kurum kimliğini, kurum içi aidiyet ve mensubiyet bilincini güçlendirebilmektedir. Zekât ibadetini sadece malından belirli bir oran ya da miktarı dağıtmak olarak değerlendirmeyen Abdallar, kurban kesimi sonrasında kurban kesemeyen komşularına dağıtılan etleri, komşu çocuklarının okul masraflarını gidermeyi zekât ibadeti olarak görmektedirler.

4.2.13.5.Kurban Kesmek

Semavi dinlerde olduğu kadar diğer inançlarda tanrının rızasını kazanabilmek için kurban kesmek geleneği önemli bir yere sahiptir. Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'i Allah'a kurban adadığı bahsinden gelen kurban kesmek İslam dininde İslam'ın beş şartından birisidir. Her yıl Kurban Bayramı'nda maddi durumu elverişli olan Müslümanlar kurban kesebilmektedir. Alevilik inancında da on iki hizmetliden birisinin Kurbancı olması Alevilik kültüründe kurban kesmenin ne denli önemli bir ibadet olduğunu göstermesi açısından değerlidir (Bozkurt, 1990: 142, 168).

Sünni Müslümanlarda olduğu kadar Alevi Müslümanların dinsel yaşamlarında önemli bir yere sahip kurban kesmek ibadeti maddi durumu yerinde olan Müslümanlara bir görev olarak kabul edilmektedir. Kurban kesmenin fazileti sadece Hakk'ın rızasını kazanabilmek için kan akıtmakta değil aynı zamanda kurban olarak kesilen canlının etinden pay dağıtılarak yardımda bulunmakta yatmaktadır. Bayramlar, Türk toplumu açısından her daim dayanışma ve beraberliğin sembolü olmuştur. Sünni Müslümanlar ile Alevi Müslümanların ortak paydası

olan kurban kesmek ibadeti, birleştirici ve kaynaştırıcı bir işleve sahiptir. Çoğunlukla Ramazan Ayı'nda oruç tutmayan fakat Muharrem Ayı'nda oruç tutmaya özen gösteren Antalya Abdalları Kurban Bayramı'nda Sünni Müslümanlar gibi kurbanlarını kesebilmektedirler. Kurban kesmek ibadeti hakkında Antalya Abdallarının görüşleri şu şekildedir;

> "Her zaman olmasa da belirli cemlerde kurbancı, hizmetlisi bulunur. Kurbanın kesimi, pişirilmesi ve lokmanın ikram edilmesini sağlar. Cemlerde yenilir, içilir ve hayır duaları edilir. On iki imamı temsilen cemlerde bulunan on iki görevliden birisi de kurbancıdır. Bu bildiğimiz ibadetin dışında Kurban Bayramı'nda genellikle keçi keseriz biz. Kestiğimiz kurbanların etlerini parçaya ayırır, hepsinden karıştırır topluca büyük bir ziyafet veririz. Kurbanı kesen de kesemeyen de herkes küçüğünden büyüğüne davet edilir. Kimse o gün gücenmez, dargınlar, küsler sofrada barışır. Herkes bunun bilinciyle gelir sofraya oturur. Hayır duaları edilir, yenilir, içilir, sazlar çalınarak menakıplar, duvazlar, deyişler okunur. Hakk, Muhammed, Ali'den bahsedilir. Kesilen kurbanını hayırlı ve makbul ola diye dualar edilir. Bir tür helalleşmedir bu. Bizi kurban bayramlarımızda topluca yemek yenir, genç erkekler toplanır ve kurban kesemeyen ailelere pay edilir. Gerekirse o kurban etinden bir parça dahi eve girmez." (A12).
>
> "Kurban Bayramı'nda Allah rızası için kurban kesilir. Bence çok kötü değilse durumu herkes keser kurbanını. Nereye paraya harcamıyoruz ki? Amaç fakirlere, garibanlara yardım etmek değil mi? En güzel olanı kurbanı kestirip komşulara, fakirlere dağıtmaktır. Makbul olan budur. Yoksa tek başına kesip kendin yersen etini, ibadetin amacı hâsıl olmaz. Kurban ve zekât gibi ibadetlerde dağıtmak, paylaşmak esastır. Komşunu, musahibini kendin gibi görmediğin sürece kalbin temiz değildir. İbadeti gösteriş için değil, Allah rızası için yapalım ki kıymeti olsun." (A48).

"Normalde kurbanları dedenin kesmesi, hayırlama ve dua yapması lazımdır ama Serik'te ne cemevi ne de dede var. Mecbur en yaşlı erkeklere iş düşüyor." (A33).

> "Zeytinköy'de kurbanlar evin bahçesinde kesilir, isteyen cemevinde keser lokmasını orda Allah rızası için dağıtabilir. Biz kurban etini evimize sokmayız, evvela paylaştırır kurban kesemeyen Abdalların evlerine hisse ederiz. Gerekirse bize hiç et hissesi düşmesin, önemli olan paylaşmaktır. Kurban eti ile içki içildiğini söyleyenler de olabilir. Kesinlikle öyle bir şey yok. Kurban eti ile içki içilmez, haramdır. Kurban kesimi, eti dağıtıldıktan sonra, herkes bir evin bahçesinde toplanır. Topluca mangal yakılır, yoldan geçene dahi ikram edilir. Kapılar açılır, kimse geri çevrilmez. Biz insan aşığıyız güzel kardeşim, o gün yemekte duvazlar, nefesler okunur. Yemekten sonra kabristana gideriz. Kabristanımız ayrıdır bizim. Sünni Müslümanlar ve diğer Aleviler dahi oraya gömülmez. Sadece Horasan Erenleri, Abdallar oraya gömülebilir. Güzel kıyafetler giyilir. Temizliğe dikkat edilir. Saçlar, sakallar traş edilir. Kabristana dua etmeye gideriz." (A4).

Resim 13: Kurban Bayramında Abdallar

Kaynak: Kurban Bayramı ilk günü Serik'te Yaşayan Abdallarla Bayram, 09.07.2022

> "Kurban kesiminin dede tarafından yapılarak hayır duasının yapılması gerekir. Alevilik inancında kurban kutsaldır. Kesilecek kurbana Sünnilerin elinin dahi değmemesi gerekirdi ama o adetler ve gelenekler maalesef eskide kaldı. Ölülerimizi camii imamına yıkatmak zorunda kalıyoruz, kurbanlarımızı dede yerine aramızdaki en yaşlı erkeklere kestiriyoruz. Genç nesil kurban kesme işinden hiç anlamıyor. Yavaşça geleneklerimizi, kültürümüzü kaybetmeye başladık diyebilirim. Bu bizim için büyük bir utanç biliyor musun? Kurban kesmeyi dahi, deri yüzmeyi dahi bilmeyen Abdal olur mu hiç? Yeni nesil çok farklı. Benim damat var Ü. Kurban keserken yüzünü öteki tarafa çeviriyor, kızdım kendisine. Sen nasıl Abdalsın dedim. Kan çekiyormuş, dayanamıyorum diyor. Abdal geleneğinde evin erkeği kurbanını keser, derisini yüzer ve parçalara ayırır. Ne hikmetse yeni nesil çok acemi, şehirde büyüyorlar. Teknoloji, iletişim, şehir hayatı onları kendi kültüründen, alışkanlıklarından iyice uzaklaştırıyor." (A5).

Antalya Abdalları, kurban kesmenin büyük bir sorumluluk ve ibadet olduğuna inanmaktadır. Oruç ibadetini Sünni Müslümanlardan farklı olarak Muharrem Ayı'nda yerine getiren Antalya Abdalları, Kurban Bayramı'nda kurban ibadetine özen göstermektedirler. Dedelerinin bulunmaması sebebiyle Kurban Bayramı'nda kurbanlarını Abdallar arasında en yaşlı üyeye kestirdiklerini belirten görüşmeciler, Alevilik inancının dinsel ritüeli olarak

dedenin hayırlama adı verilen duayı yapmasına, niyaz edilmesine büyük önem göstermektedir. Araştırmacı, 9-12 Temmuz 2022 tarihleri arasında Kurban Bayramı'nda alan araştırması bağlamında Serik'te yaşayan Abdalları ziyaret etmiştir. Bayramın ilk iki gününü bu ziyaretlere ayıran araştırmacı, bayramın ilk iki günü süresince Abdalların evlerine hiçbir Sünni Müslüman komşusunun gelmediğini fark etmiştir.

Bayramı kendi aralarında kutlayan Abdallar, bayramın ilk günü bayram namazına camiiye giderek bayram namazı kılmışlar ve sonrasında camii bahçesinde bayramlaşmaya katılmışlardır. Sonrasında evlerine giden Abdalların en yaşlı bireyleri sırasıyla kurban kesme işlemine başlamışlardır. Yakınlarında bir dede bulunmadığından kurbanlarını dedeye kestiremeyen Abdallar, kurban kesimi yaparak etleri topluca parçalara ayırmışlardır. Abdallar en büyük akrabalarının evinin bahçesinde kahvaltı etkinliğinde bir araya gelmişlerdir.

Resim 14: Kurban Bayramında Abdallar

Kaynak: Kurban Bayramı ilk günü Serik'te Abdallarla Bayram, 09.07.2022

Ziyaret esnasında küçüğünden büyüğüne kadar hep beraber topluca kahvaltı yapan, en büyüklerinin elini sırayla öpen Abdalların bu esnada miraçlama, ağıt, Ehl-i Beyt'e sevgi temalı Alevi Bektaşi halk müziklerini dinledikleri gözlemlenmiştir. Misafir olarak araştırmacı, çatalı ve ekmeği eline almadan en yaşlı bireylerinin dahi ekmeği eline almadığı

gözlemlenmiş, Abdalların misafire karşı derin bir saygı ve muhabbet besledikleri anlaşılmıştır. Kahvaltı sonrasında hayır duaları eden Abdallar, temiz ve ütülü kıyafetleriyle mezarlık ziyaretine gitmişlerdir. Ölen akrabalarına hayır duaları eden Abdalların, mezarlıklarının bakımlı, temiz ve çeşitli çiçeklerle dolu olduğu görülmüştür. Akşamüstü ise kurban etlerini kendi aralarında pay eden Abdallar, kurban kesemeyen, maddi durumu iyi olmayan akrabalarına kurban eti pay etmişler ve topluca bütün aileler bir araya gelerek mangal yakmışlardır. Hep beraber akşam yemeği yiyen Abdallar "dıngıl" adını verdikleri sazlarını çalmışlar, peygamber Hz. Muhammed'e ve Ehl-i Beyt'e hayır dualarında bulunmuşlardır.

Geniş kapsamlı bir dayanışma ve birliktelik inşa eden kurban kesme ibadeti ve merasiminin, Antalya Abdallarının grup ve kimlik aidiyetini pekiştiren bir işleve sahip olduğu görülmüştür. Sünni Müslüman komşuları tarafından dışlanmalarını artık sorun olarak görmeyen Abdallarda sosyal, kültürel ve iktisadi dayanışmanın güçlü olduğu anlaşılmıştır. Birbirlerine iş bulma, evlenme, ek iş yapma gibi konularda çözüm önerileri üreten Abdallar, Serik'te bir cemevlerinin bulunmamasından şikâyet etmişlerdir. Alevi-Bektaşi kültürünün yaşatılması için bir dedeye ihtiyacı olduklarını vurgulayan Abdallar, göçebelikten yerleşik hayata geçtikten sonra eğitim ve gelir düzeylerinin güçlendiğini belirtmişlerdir (A5, A10, A11, A12, A13, A14, A15, A34). Kesilen kurbanlardan pay olarak fakir ve yoksullara dağıttıklarını ifade eden görüşmeciler, kurban etinin Sünni Müslümanlara verilmemesine dikkat etmekte, kendi aralarında kurban etini pay etmektedirler. Kurban kesildikten sonra ayrıca toplu olarak mezarlık ziyareti yapan Abdallar, kurbanda küskünlük ve dargınlıkların giderildiğini, yardımlaşma duygusunun daha fazla güçlendiğini belirtmişlerdir.

4.2.14. Antalya Abdallarında Dil ve Kültür İlişkisi

Toplumsal bir özne olarak bireyin gündelik yaşamda kullandığı, maddi ve manevi birikimlerini aktarmasını sağlayan dil, toplumsal bir iletişim aracıdır. İnsanlığın eylemleri ve düşünceleri dil ile anlam kazanabilmektedir. Kültürün yapıtaşı olan dil, insanların hissettiklerini, tecrübe ettiklerini, yaşadıkları ve düşündüklerini ifade etmeye yarayan bir iletişim aracıdır (Ünalan, 2012: 2). Dil ve kültür pratikleri bağlamında söz konusu olan etkileşim aracı dildir. Toplumu birleştiren bir harç görevi gören dil, toplumsal yaşamın ürettiği bir değerdir (Kaplan, 1989: 186).

Evrendeki bütün canlılar iletişim kurabilmek için farklı sembol ve etkileşim teknikleri kullanabilmektedir. Kuşların havada halka şeklinde dönmesi, arıların sinir ve kas sistemleriyle ses çıkarmaları bir iletişim tekniği kabul edilebilir. İnsanları diğer canlılardan farklı kılan en

önemli özelliğinin başında konuşabilmesi ve kendisini ifade edebilmesi gelmektedir. Dil, toplumların geçmişle bağ kurmasını sağlayan bir işleve sahiptir. Toplumların örfleri, adetleri, inançları, üretim kalıpları, tüketim kültürü, değerleri, ninnileri, türküleri dil aracılığıyla hayat bulabilmektedir. İnsanların birbiriyle iletişim ve etkileşimlerini sağlayan dil, toplumların geçmişleri, tarihsel, coğrafi ve çevresel koşulları hakkında bilgiler içermektedir. Dolayısıyla toplumlar sahip oldukları bilimsel bilgi ve buluşları dil aracılığıyla geleceğe taşıdıkları gibi geçmişle gelecek arasında tarihsel temel inşa edebilmektedir. Dilin sosyal hayatta olmadığı bir ortamda kelimeler ve sözcükler yani semboller duygu ve fikirleri doğru aktarma konusunda sorun yaşayabilirler. Dil, yaşam tarzı olarak belirli bir insan zümresinin gelenek, sembol, norm ve değerlerinin sağlıklı şekilde gelecek kuşaklara aktarılmasını sağladığından dil ve kültür arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu bakımdan dil kültürün nüvesi sayılabilir. Sembollerle inşa edilen eylem, davranış ve sosyal normlar kodlanarak karşı tarafa iletildiği sürece anlam kazanabilmektedir.

Antalya Abdallarının dili Türkçe'dir. Bunun yanında Abdalların tarihsel ve kültürel olarak muhafaza ettikleri ve Farsça'dan etkilendikleri, kendi aralarında zor durumda kaldıkları zaman konuştukları bir dilleri bulunmaktadır. Genellikle başları sıkıştıkları zaman kahvehanede, kamusal alanda kullandıkları bu dili kendi aralarında sıkça kullanan Abdallar, bu dilin başkaları tarafından bilinmediğini düşünmektedir.

Tablo 10: Gündelik Yaşamda Bazı Kelimelerin Abdal Dilindeki Karşılıkları

Örnek Kelimeler	Abdal dilindeki Karşılığı
Ekmek	Persit
Çay	Gavrı
Yoğurt	Mas
Et	Göş
Süt	Şir
Yemek	Kaylım
Su	Av
Ateş	Cıs
Az	Gımık
Bıçak	Kir
Çocuk	Çönü
Sepet	Çep-Çöp
Makas	Sındı
Güzel	Gerez
Anne	Ana
Baba	Abı
Akşam	Şav
Sabah	Sabah
Sünni Kadın	Cıvır
Sünni Erkek	Gasir/Geben
Abdal	Geday
Genç kız	Keş
Genç Erkek	Navta
Ayakkabı	Peçik
Asker, Polis	Civli
Saz	Dıngıl
Ev	Düke
Para	Yeken
Ağaç	Gabadayı
Bardak	Evse
Bıçak	Ker
Çalgı	Teber
Düğün	Teber
Silah	Tumbur
Göz	Cav
Görmek, bakmak	Cavlamak
Vermek	Pet
Almak	Deslemek
Uyumak	Nımıslamak
Çalmak, hırsızlık yapmak	Ginavlamak
Öldürmek	Medlandırmak
Kavga Etmek	Netleşmek
Konuşmak	Çerleşmek
Vurmak	Netlemek
Kırılmak	Pangılamak
Gelmek	Genlemek
Gitmek	Halık
Götürmek	Iskıtlamak
Yürümek	Iskıtmak
Keçi	Çavra
Sığır	Mengey
Eşek	Geder
Köpek	Sey
Tavuk	Cumarı

"Abdallar göçebe bir toplumdur. Ben küçük yaşlarda çadırda yaşadığımızı, kışın yağmur çadırın içine gelmesin diye çadırın dışını muşamba ile örttüğümüzü iyi hatırlıyorum. Bizim kökümüz, aslımız İran tarafından Horasan'dan gelmedir. Dikkat ettiyseniz bizim kendi aramızda konuştuğumuz Fars dili kökenli bazı kelimeler var. Birçok kelimenin Farsça'sını biz dedelerimizden, ninelerimizden öğrendik. Göçebe olduğumuz için bu dilin arasına, gittiğimiz pek çok yerlerden kelimeler, deyimler, sözcükler karışmıştır. Mesela kelimenin aslı Farsçadır ama biz onu Türkçeleştirmiş, eylem haline getirmişiz. Gavrı evseledin mi? Gavrı, çay demektir bizim dilimizde. Evselemek bir şeyi yapmak, etmek, eylemek anlamlarına geliyor. Yani ben sana çay içtin mi? Dedim. Şimdi dışarda bu kelimeleri kimse bilmez. Kahvehaneye otur, bizim Abdalların yanına git. C. dayı, gavrı evseleyecen mi? de şok olur. Sana tuhafça bakar. Acaba bu nerden biliyor bizim dilimizi diye düşünür ve korkar. Abdallar olarak bizim kimseye zararımız yoktur. 50 senedir Serik'te yaşıyoruz, Jandarma karakoluna bir kez bile gitmedik biz. Kimseyle kavga etmeyiz, komşularımızı çok severiz. Sağolsunlar komşularımız da bizi çok severler. Bu aramızdaki dili Türkçeleştirdik. Türkçe gibi konuşuyoruz bu dili." (A5).

"Atalarımız uzun seneler Horasan'da yaşamış. Horasan, İran topraklarında, Azerbaycan Güney Doğu'sunda yer alan Türklerin yaşadığı bir yerdir. Bizim bu aramızda konuştuğumuz dil, Azerbaycan Türkçesinden, Farsçadan karışık bir dil. Günlük hayatta konuşurken birbirimize bu kelimelerle konuşuruz. Abdalların arasında girdiğin zaman seni yabancı bilsinler, hemen ağızlarını değiştirirler ve biz buna ikinci kanala geçme deriz. İkinci kanal, normal insanların bilmediği, Abdalların kendi aralarında anlaştıkları dil demek yani. Seni görsünler, cavlayın (bakın), gasirin biri genliyor (Sünni erkeğin birisi geliyor) diyebilirler. Ya da aşağıda kahvehanede oturuyoruz hep beraber. Benim kavgalı olduğum, kötü olduğum birisi geldi, ortalık karışacak. Bizim Abdallardan hemen biri gelir yanıma sen bir düke yazıver (eve gidiver) der. Kimse onun ne söylediğini anlamaz, ben de vaziyet kötü olmasın diye bu şifreli konuşmayı anlar, ordan uzaklaşırım." (A12).

"Ben seni bir yerden cavlacan gari." (A6).

"Ben seni bir yerden tanıyacağım ama." (A6).

"İşe gideceğiz ama yeken gımık deyiler." (A8).

"İşe gideceğiz ama parası az diyorlar." (A8).

"Kaylım kaydın mı?" (A9).

"Yemek yedin mi?" (A9).

"Abı, çep evselecen mi? (A13).

"Baba, sepet örecek misin?" (A13).

"Şav evseleyi, persit desle gari." (A10).

"Akşam oluyor, ekmeği al artık." (A10).

"Göş kaylım, persit pet gari." (A11).

"Et pişti, ekmeği getirin artık." (A11).

"Geçen hafta işyerinde iki üç tane cıvır netleşti, gedaylar hiç çerleşmedi gari." (A14).

"Geçen hafta işyerinde iki üç tane Sünni kadın kavga ettiler ama Abdallar hiç karışıp konuşmadı." (A14).

“Çönüler şir evseler, öğlesonu nımıslar.” (A16).

“Çocuklar süt içer öğlesonu uyurlar.” (A16).

Antalya Abdalları, kendi aralarında konuştukları bu dilin Farsça ağırlıklı kelimelerden oluştuğunu belirtmişlerdir. Kendi aralarında başka insanların duymasını istemedikleri durum ve olayları bu kelimelerle birbirine anlatan Abdalların, mahalli ağızların etkisi altında kaldıkları anlaşılmıştır. Kendilerini göçebe bir topluluk ve Yörük olarak adlandıran görüşmecilerin bulunması dikkat çekici olmuştur (A1, A2, A5, A7, A8, A9, A10, A18, A20, A21, A22, A23, A29, A30, A34, A37, A46).

Zeytinköy ve Finike’de yaşayan Abdalların büyük bir kısmının Abdalların konuştuğu bu dili unuttukları ve bazı kelimeleri hatırlayamadıkları gözlemlenmiştir. Finike Yuvalı ‘da ve Serik Gebiz, Merkez ve Kökez Mahallelerinde yaşayan Abdalların bu dili unutmaya yüz tuttukları söylenebilir. Zeytinköy, Manavgat Aşağı Işıklar, Bayır (Yayla), Çayyazı ve Bereket Mahallelerinde yaşayan Abdalların kısmen bu dile hâkim oldukları söylenebilir. Çoğunlukla orta yaş ve üstü Abdalların bu dili daha aktif kullandıkları görülmüştür. Yeni kuşakların büyük bir kısmının bu dili bilmediği görülmüştür. Farsça kökenli oldukları belirtilen kelimelere -mek ve –mak mastar eki getirilerek Türkçeleştirilen kelimeler mahalli ağızlardan da etkilenmiştir. Abdalların gündelik konuşma kalıplarında kullandıkları yazıvermek, kaymak ve evselemek gibi fiiller; yapmak, etmek, yemek, içmek, gitmek ve olmak gibi anlamlarda kullanıldığı görülmüştür.

Toplumsal değişmenin en önemli araçlarından birisi olan dil, toplumların kültürel tarihini, kimliğini, inanç ve yaşam desenini yansıtan önemli bir araçtır. Antalya Abdallarının yemek kültürü, değerleri, gelenekleri dil aracılığıyla korunabilmiştir. Orta yaş üstü Abdal bireylerin kendi aralarında konuştukları bu dilin kırsal alanlarda yaşayan genç kuşaklar tarafından bilindiği ve konuşulduğu gözlemlenirken kent merkezinde yaşayan genç kuşak Abdal bireylerin bu dili çoğunlukla unuttukları görülmüştür. Göçebelikten yerleşik yaşama geçiş, kent yaşamının sosyokültürel değerleri Abdalların dillerinde bir takım değişikliklere yol açmış, bu dil genç kuşaklar tarafından bilinmez hale gelmiştir. Uzun zaman süren göçebelik yaşam tarzı ve Abdalların kendilerine özgü bir alfabeye sahip olmamalarına karşın bu dilin korunabilmiş olması Abdal kimliğinin anlaşılması ve yorumlanabilmesi için önemlidir. Nitekim “dil, kimliğin göstergesi ve tanımlayıcısıdır.” (Kolukırık, 2004: 151). Görüşmeciler dilin kullanımı ve öğretilmesi konusunda sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yazılı bir alfabeleri bulunmamalarına karşın aile içi konuşma ve kültürel aktarımlarla bu dilin öğretildiği söylenebilir.

Abdalların tarihsel olarak göçebe bir topluluk olmaları sebebiyle bu dil zaman içinde değişim ve farklılıklar geçirmiş olmasına rağmen, uzun yıllar boyunca bu dilin korunmuş olması Abdalların kültürel zenginliğini ortaya koyması açısından değerlidir. Bu dil, Abdalları diğer toplumsal gruplardan ayrılmasını sağladığı gibi Abdal kimliğini oluşturan güçlü bir unsur olarak değerlendirilebilir. Alevilik-Bektaşilik inancı, Alevilik kimliği, kendilerine özgü anlaşmayı sağlayan dilleri ile Antalya Abdalları Türk halk kültürünün değerli bir parçasıdır.

4.2.15. Abdal Kimliğinin Anlam ve Algısı

Kimlik, bireylerin ve toplumların kendilerini ne olarak gördükleri, ne şekilde ve nasıl tanımladıklarıyla ilgilidir. Kimlik, toplumların ve bireylerin kendilerini var etme, kendilerini ifade etme araçlarından birisidir. Dinsel, etnik, ulusal, kültürel boyutu bulunan kimlik, toplumlara aidiyet ve mensubiyet farkındalığı sağlayabilen bir olgudur. Abdallar açısından kimlik, Abdalların kendilerini ne olarak gördükleri, kendilerini nasıl tarif ettikleri, nereden göç ettikleri ile ilgilidir. Sosyolojik bağlamda Abdal kimliği, Abdalları tarihsel ve sosyal olarak var eden benlikler, semboller, eylem biçimleri, anlama ve yorumlama kalıpları olarak ifade edilebilir. Abdal kavramının soy kimliği, dinsel kimlik ve kültürel kimlik gibi anlam ve algıları bulunmaktadır. Kimlik kavramı Abdalları anlama ve tanımlama konusunda kilit bir kavramdır. Derinlemesine görüşmeler yoluyla ön plana çıkan ve Abdalların kimlik algısını şekillendiren belli başlı unsurlar şunlardır;

- Abdal ismi
- Çingenelik isnadı
- Alevilik inancı
- Atatürkçülük ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığıdır.

4.2.15.1. Abdal İsmi

Abdallar Türkçe konuşan, Türkistan'dan göç ettiği kabul edilen ve peripatetik özelliklere sahip bir topluluktur. Görüşmeci Abdallar "Biz Abdalız" ve "Çingene değiliz" şeklinde söylemlere sahip olmuşlardır. Görüşmeciler Abdallığı, bir olgunluk tabiri, müzisyenlikle ün kazanmış zanaat ustaları olarak görmekte, Abdal olduklarını fakat "Aptal" olmadıklarını belirtmişlerdir. Abdal ve aptal terimlerinin sıklıkla karıştırıldığından şikâyet eden görüşmeci Abdallar, aptal ifadesinin düşünemeyen, aklı kıt gibi olumsuz ifade ve anlamlar temsil etmesinden rahatsız olmuşlardır.

Bazı görüşmeciler Abdal ifadesiyle kendilerini "Horasan Erenleri", "Horasan Pirleri" ve "Anadolu Erenlerinin" bakiyesi olarak gördüklerini belirterek kendilerine tarihsel bir temel

ve övünç vesilesi oluşturma gayreti içinde olmuşlardır. Abdal olmaktan rahatsız olmadığını ifade eden görüşmeciler, toplumun büyük bir kesimi tarafından dışlandıklarını, yabancı ve öteki olarak konumlandırıldıklarını ve bu durumu artık normal karşıladıklarını belirtmişlerdir. Yabancılaştırılmayı, öteki olarak konumlanmayı içselleştiren Abdallar, zorunlu sosyal ve ekonomik ilişkiler dışında diğer toplumsal gruplarla ilişkilerini sınırlı tutan bir topluluk olmuştur. Çingenelerin küfürlü konuşmayı alışkanlık haline getirmesinden, bir takım asayiş olayları ve kavgalarla anılmasına atıf yapan Abdallar, fiziksel görünüm ve sosyolojik karakteristiklerinin de Çingenelerle benzeşmediğini belirtmişlerdir. Bazı Abdallar yaşadıkları yerlerde "teyzeoğlu" olarak anıldıklarını ve bu durumdan rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir. Görüşmeciler diğer grupların Abdal kelimesi yerine daha ılımlı şekilde kendilerini teyzeoğlu olarak çağırdığını, bu ifadenin öteki olarak konumlama ve yabancılaştırmanın bir çeşidi olduğunu belirtmişlerdir. Bazı görüşmeciler ise Abdal isminin toplumda çağrıştırdığı olumsuz intiba ve imajlar sebebiyle Abdal ismi yerine dinsel referanslarla dini bağlamdaki Abdal tabirini ve Alevilik kimliğini ön plana çıkarmaktadır. Bu durum Abdal toplumunda dinin sosyal hayattaki rolü ve etkisini ortaya koyması açısından değerlidir.

> "Efendim biz Abdalız. Atalarımız Beydiller ile Horasan topraklarından Anadolu'ya göç etmişler. Biz Alevi, Bektaşi inancına sahip, Türkçe konuşan göçebe bir toplumuz. Aslına bakarsanız biz Yörüğüz. Çadırlarda göçebe bir hayat sürerdik önceden şimdi kalmadı ama Karayağmurlu Ocağı'ndanız. Yağmur Dede'nin öncülüğünde Anadolu'ya gelmiş dedelerimiz bundan yıllar öncesinde. Bizim aslımız Horasan ilindendir. Mezarlıklarımıza götürelim sizi, Horasan Ereni, Horasan Piri falanca diye mezar taşlarında isimler görürsünüz." (A2).
>
> "Biz aptal değiliz, Abdalız. Abdal, insan sevgisini, Ehl-i Beyt aşkını kabul eden gönül insanı demektir. Görevimiz insanlara yardım etmek, bu sayede Allah'ın gönlünü kazanabilmektir. Dernek başkanı olarak Zeytinköy'lüyüm, Abdalım demekten gurur duyuyorum. Ben bir Abdal kızıyım. Çalıştım, okudum, üniversite bitirdim, partide yöneticilik yapıyorum, emekli oldum ayrıca. Zeytinköy ismini duyunca insanlar Çingene diye yaftalıyorlar ama Abdallarla Çingeneler bir değildir. Çingeneler Romen havası çalar, oynarlar. Abdallar Alevi, Bektaşi'dir. Çingeneler Sünni'dir. Bir de şöyle bir durum var, Zeytinköy'de kimin kapısını istersen çal, Çingenelerin dilini bilmez. Çingenelerin kendine has bir dili var." (A31).
>
> "Abdallar, Horasan Erenlerinin torunlarıdır. Abdal, olgunluk sahibi, paylaşmayı seven, misafirperver kimsedir. İstediğin eve git, kapısını çal ve ben misafirim de. Hiçbir Abdal sana kapısını kapatmaz. Geçenlerde bir düğüne gittik, misafirler bak Çingeneler geldi şimdi davul çalacaklar dedi. Şöyle bir baktım gülümsedim. Ablacığım, biz Abdalız, çalgıcılık yaparız, kimsenin malında namusunda gözümüz olmaz dedim. Siz Çingene değil misiniz? Dedi. Hayır, biz Abdalız dedim. Yaşım yetmişe geliyor, bu zamana kadar karakolun yolunu bilmedim, komşularımla, kimseyle kavga etmedim. Bizi sürekli küfürbaz, kavga çıkaran kimselerle karıştırıyorlar." (A12).

"Abdallar gariban insanlardır. Elinden emekli, çalışkan kimselerdir. Toplum bizi ayrı bir ırkmış gibi görüyor. Aralarına almıyor, komşuculuk yapmak istemiyorlar. Artık bu durumun değişeceğine inanmıyorum. Romen gününde muhtarı arıyorlar, o da çekinerek bizi arıyor. Abi, siz Romen misiniz Çingene misiniz? diye soruyor. Biz Abdalız diyorum. Çingenelerin dilini bilmeyiz, neremiz benziyor diyorum. O da susuyor telefonda…" (A34).

"Köyde, kahvede bize teyzeoğlu diyorlar. Bu durumdan rahatsızım. Abi, benim adım yok mu? Ben senin teyzenin oğlu değilim dedim. Hiç sesi çıkmadı. Abdallara buralarda teyzeoğlu deniliyor. Bu öteki olarak görülmenin, aşağılanmanın bir ifadesi aslında. Kibarca Abdalsın, Alevisin sizin burada yaşamanıza ses çıkarmıyoruz demeye getiriyorlar kendilerince. Biz kime ne yaptık ki? Kötü insanlar değiliz, kimseye zarar vermiyoruz. Bu dışlamanın bir yöntemi." (A13).

4.2.15.2.Çingenelik İsnadı

Görüşmeci Abdalların kendilerini ifade etme ve tanımlama konusunda en çok maruz kaldıkları ve ısrarla reddettikleri konu Çingene oldukları algısıdır. Esasen kimlik birey ya da toplumların kendisini nasıl tanımladıklarının yanından diğer toplumlar tarafından nasıl görüldükleri, nasıl tanımladıkları gibi anlam ve algıları da kapsayabilmektedir. Görüşmeci bireylerin nerdeyse tamamının rahatsız olduğu ve kabul etmediği Çingenelik isnadı, Çingenelik algısının toplumda yarattığı olumsuz imajdan kaynaklanmaktadır.

Bu bağlamda Abdalların kendi kimliklerini ve diğer toplumları girdikleri sosyal ilişkiler üzerinden tanımladıkları ve anlamlandırdıkları söylenebilir. Çingeneleri; bakımsız, sağlığa uygunluk kurallarına uymayan, kavgacı, hesapçı ve cimri olarak değerlendiren Abdallar, son dönemlerde Çingenelerin bu isimle anılmaktan rahatsız oldukları için farklı bir söylemle kamusal alanda kabul gören "Roman" olarak kendilerini tanımlamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca Abdal olduğu için hor görülüp dışlandıklarını belirten "Biz", "Bizimkiler" şeklinde tabir kullanan bazı görüşmeciler, vatandaşlık ödevlerini yerini getirdiklerini (askerlik hizmeti, fatura ve borçlarını zamanında ödeme vb.) fakat toplumda Abdallara karşı önyargıdan dolayı azınlık olarak görüldüklerinden şikâyet etmiştir. Bu itibarla biz ve bizimkiler gibi tabirler kültürel kimliği inşa ederken grup içi aidiyet ve dayanışma duygularının da pekişmesini sağlamaktadır.

"Beni Nisan Ayı başında kaymakamlıktan aradılar. Dünya Romen günü münasebetiyle mahallede bir yemek düzenlemek istediklerini söylediler. Şaşırdım ben de. Yemek vermenizde sakınca yok ama burası Zeytinköy dedim. Siz Romen, Çingene değil misiniz? dediler. Hayır, Biz Abdalız, Alevi Türkmen'iz. Romenler Kale Kapısı'nda, Yüksekalan Mahallesi'nde, Işıklar Caddesi civarında yaşarlar dedim. Düşünebiliyor musunuz? Herkes bizi Çingene sanıyor. Saçımızı yıkarız, üstümüz, elbisemiz temizdir. Biz Çingene'ye benziyor muyuz arkadaş? Hırsızlık, arsızlık, kavga falan olmaz bizde. Abdallar; eline, beline ve diline sahip, Atatürkçü ve vatansever insanlardır." (A1).

"Yuvalı 'da sadece bizimkiler yaşıyor. Dışardan pek fazla kimse yok. Finike halkı bile bizi Çingene sanıyor. Abdallar sazın, müziğin arifleridir. Çingeneler gibi oyun havası bilmeyiz ki biz. Sazımız gam anlatır, Hz. Hüseyin'in şehadetini söyler. Biz Aleviyiz, Ehl-i Beyt yolunda insanlarız. Çingeneler, Romenler burada yaşamıyorlar. Biz onların dilini bilmeyiz. Sele, sepet örme işlerini onlar da yaptığı için, esmer olduğumuzdan bizi Çingene sanıyorlar." (A19).

"Bizimkiler genelde çalgıcılık yaparlar, mevsimlik sebze toplamaya giderler. Nasıl insanlar olduğumuzu bilseler, bizle komşuluk etmek için daha yakın olurlardı. Bu toplumda inancımız ve kimliğimizden dolayı azınlık olarak görülüyoruz. Halbuki ben bu ülkenin vatandaşıyım. Askerlik görevimi yaptım, devletimi seviyorum, bayrağımı seviyorum. Maliyeye ya da belediyeye hiç borcum yok. Suçum ne? Abdal olmak mı? Bu önyargı kırılmıyor maalesef. Serik'te bizi Çingene zannediyorlar. Allah vergisi bu ten rengi, müzisyenlik ve ses. Çingeneler bozlak ve gurbet havası bilmezler ki. Onlar sadece eğlenceli oyun havaları çalıp oynarlar." (A5).

"Biz öteki olmayı kabullenmiş bir toplumuz. Geçenlerde bizim yeğen nakliye işi yapıyordu, biraz fazla para vermiş iş sahibi. O da başka bahçe işçileri bulmuş çalışması için. Kahvedekilerden birisi Abdala keser vermişler, önce babasını kesmiş dedi. Herkes güldü. Aslında gülecek değil, ağlayacak haldeyiz. Belediyede çalışıyoruz, hiç tanımadığım birisi, teyzeoğlu çay içiyor musun diyor? Ben senin nerden teyzenin oğluyum dedim. Belediyede Abdallara teyzeoğlu diyorlar maalesef." (A32).

Esasen Abdallar, yaşam tarzı, fiziksel görünümleri, giyim kültürü, iş ve meslek kollarındaki faaliyetler yönüyle Çingenelerle karıştırılmaktadır. Sayıları net olmamakla beraber büyük bir çoğunluğu Sünni olan Çingenelere karşın Abdalların nerdeyse tamamının Alevi-Bektaşi olduğu bilinmektedir (Kolukırık, 2009: 244).

Tablo 11: Abdal ve Çingene Dillerinde Kullanılan Bazı Kelimeler[7]

Örnek Kelimeler	Abdal Dilinde Karşılığı	Çingene Dilinde Karşılığı
Tavuk	Cumarı	Kayni
Köpek	Sey	Çukol
Düğün	Teber	Pav
Güzel	Gerez	Laço
Göz	Cav	Yaka
Az	Gımık	Hğani
Bıçak	Ker	Çuri
Uyumak	Nımıslamak	Suv
Yürümek	Iskıtmak	Pravala
Ateş	Cıs	Hor
Baba	Abı	Dado
Genç	Navta	Terni
Gece	Şav	Arati

Aynı durum konuşulan dillerde de ortaya çıkmaktadır. Abdalların kendi aralarında kullanabildikleri dilleri ile Çingenelerin gündelik yaşamda konuştukları dil arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin tavuk kelimesi Abdalların dilinde "Cumarı" olarak ifade edilirken Çingenelerin dilinde "Kayni" olarak ifade edilmektedir. Düğün kelimesi, Abdalların

[7] Tablo oluşturulurken Suat KOLUKIRIK'ın (2009: 249) "Çingene olduğu düşünülen gruplarda kimlik: Teber (Abdal) kimliği çalışmasından yararlanılmıştır.

dilinde "Teber" olarak ifade edilirken Çingenelerin dilinde "Pav" olarak tanımlanabilmektedir.

4.2.15.3. Alevilik İnancı

Görüşmeci bireylerin kendilerini tanımlama noktasında başvurduğu temel argümanların başında Alevilik inancı gelmektedir. "Abdallar Alevidir", "Bizimkiler Alevidir" gibi tabirler görüşmecilerin kendilerini tanıtma ve tanımlama noktasında dinsel referanslara başvurduğunun göstergesidir. Abdallığı Alevilik inancı ile eşdeğer gören bazı görüşmeciler Çingeneler ile Abdalları ayıran temel çizginin inanç faktöründen kaynaklandığını düşünmektedir. Çingeneleri Sünni, Abdalları Alevi olarak değerlendiren bazı görüşmeciler, Abdalların misafirperverlik, cömertlik, hoşgörülü davranmak ve kibirden uzak durmak gibi toplumsal değerlerinin Alevilik inancından kaynaklandığını düşünmektedir.

Çingene isnadını reddederek bu isnadı Alevilik inancına sahip olmalarıyla açıklayan görüşmeciler, Aleviliğin Ehl-i Beyt yolu olduğunu dolayısıyla peygamber Hz. Muhammed'in yolu olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bazı görüşmeciler Aleviliği bir takım tarihsel ve toplumsal olaylarla şekillenmiş ve Türkistan bozkır kültürünün izlerini taşıyan bu inancın Anadolu Türk Müslümanlığı olduğunu ifade etmişlerdir. Dolayısıyla Abdalların kendilerini tarif etme ve tanımlamalarında kullandıkları Alevilik kimliği, Abdalların Türk olduklarını, Türkçe konuştuklarını ve Çingene olmadıkları algısını içeren bir ifadedir. Biz ya da bizimkiler ifadesi ise ötekinin karşıtı olarak kendilerini tanımlama, diğer toplumsal gruplardan sosyolojik olarak ayrılmanın bir tür açıklamasıdır. Dolayısıyla Alevilik inancı Abdal kimliğinin oluşmasında ve Abdallığın tanımlanmasında görüşmeciler tarafından kullanılan en güçlü unsurlardan birisi olarak değerlendirilmektedir.

> "Biz Aleviyiz. Birisi sana ben Abdalım diyorsa bil ki o Alevidir. Bizim yolumuz Ehl-i Beyt yoludur. Alevi denilince Türk toplumunda genelde başka bir dine ya da inanca sahip bir zümre gibi bir algı oluşuyor ama hepimiz Müslümanız. Rabbimiz Allah, peygamberimiz Hz. Muhammed, dinimiz İslam, kitabımız Kur'an'dır. Daha ne farkımız olacak ki? İslam'ın Orta Asya ve İran'a yayılışına bakarsan Türkmenlerin büyük kısmının Alevi Müslüman olduğunu görürsünüz. Türkmenler, Alevidir. Abdallar olarak biz de göçebe Türk Müslüman bir toplumuz." (A2).
>
> "Bizimkiler Alevidir. Kırklar cemine giren ve Allah'ın rızasını kazanmak isteyen veliler de Abdal mertebesine erişmek istemişlerdir. Abdallığın özünde Alevilik inancı vardır. Her yerde açıkça biz Aleviyiz diyemiyoruz ama inancımızı yaşatmaya çalışıyoruz. Çingeneler, Sünni Müslüman olur genelde Dom ya da Rom denilir ya, Roman adı da oradan geliyor herhalde. Abdallar, saz aşığı ve halk ozanı olurlar. Abdallar Alevidir, Çingeneler Sünni olurlar genelde." (A13).

"Kahveye girdiğin zaman merhaba erenler deriz. O eren Horasan Erenlerinden, pirlerden geliyor biliyor musunuz? Horasan Ereni, Horasan Türk bölgesinden gelmiş, Türk, Alevi ve Müslüman kişi demek. Aramızda Çingene olsaydı onların dilini konuşurlardı. Biz Çingenelerin dilini bilmeyiz. Cemlerde duvaz ve menakıplar okunur. Abdallığın binasını sorarsan, Allah bir Muhammed Ali Abdaldır denilir. Abdal demek Muhammed Ali yolundan giden kişi demektir kısaca." (A39).

"Alevilik demek, bir Abdal için bütün dünyanın anlamı demektir. Bizim Abdal olarak en güzel ibadetimiz insanlara iyilik yapmaktır. Kültürümüz, insan sevgimiz, merhametli olmamız, komşularımızı sevmemiz inancımızdan gelir." (A49).

"Abdallar tarih boyunca inancını korumuş, Alevilik kültüründen gelen insanlar. Toplumun büyük bir kısmı bizi Çingene sanıyor nedense. Çingenelerin çalgısı farklıdır, oyunu farklıdır. Abdallar, göçebe Alevi Türkmen bir aşiret. Isparta'da Burdur'da Afyon'da hatta Tokat ve Van'da bile Abdallar var. Hepsinin ortak özelliği çalgıcılık bir de Alevilik." (A27).

4.2.15.4. Atatürkçülük ve Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı

Görüşmecilerin kendilerini tanıtma ve ifade etme biçimlerinde sıklıkla vurgu yaptıkları diğer bir kavram, Atatürkçülük ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı kimliği olmuştur. Abdalların gündelik hayatlarında ve diğer toplumsal gruplarla sosyal ilişkilerinde kendilerini Atatürkçü olarak gördükleri ve tanımladıkları anlaşılmıştır. Diğer etnik ve dinsel gruplarla kıyaslama bağlamında haklar, sorumluluklar ve eşitlik anlayışı üzerinden Abdallar "Biz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız" tabirini kullanmaktadırlar. Türk vatandaşlığı, ulusal kimliğe atıf yapan bir kavram olmakla birlikte Abdallar açısından diğer toplumsal gruplarla eşit oldukları algısı uyandıran bir unsurdur.

Atatürk'e ve cumhuriyete bağlılıklarını vatandaşlık kavramı üzerinden ifade eden Abdallar, vatani görevlerini yapmaktan onur duyduklarını, vergilerini gününde ödediklerini ve vatandaşlık görevlerini en iyi şekilde yerine getirdiklerini belirtmişlerdir. Toplum tarafından ayrımcılık ve sosyal ayrıştırmaya tabi tutulduklarını kabullenen Abdallar, ayrımcılık ve öteki olarak konumlanmayı eşit vatandaşlık hakları temelinde yadsımaktadırlar. Esasen Abdallar vatandaşlık olgusunu toplumun diğer gruplarıyla bütünleşme ve birleşme aracı olarak değerlendirmekte, dışlanmışlık ve yabancı olarak görülmenin eksikliğini bu kavram üzerinden ifade etmektedirler.

"Abdallar Türk'tür, biz göçebe bir milletiz. Her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı gibi askerlik görevimizi yaparız, faturayı vergiyi gününde ödemeye gayret ederiz. Diğer insanlardan bir farkımız yoktur. Siz bakmayın bir kesim insanın bizi küçümsediğine, dışladığına. Askerlik görevini yapmayan adama Abdallar kız vermezler. Biz, bayrağına ve ülkesine âşık insanlarız." (A49).

"Hepimiz bu devletin vatandaşı değil miyiz? Belki Alevi olmamız ya da Çingene sanılmamız dışlanmamıza sebep oluyor fakat ben iki üniversite bitirdim. Bilgisayar öğretmeniyim. 2007 senesinden

beri atanamadım, ücretli öğretmenlik yaptım bir süre. Verdikleri maaş yetmediği için bıraktım bu işi. Demek ki Abdallar da okuyor, üniversite mezunu olabiliyor. Bizim farkımız zaten zanaat ve çalgıcılık üzerinedir. Aynı ülkenin vatandaşı olmak, aynı haklara sahip olmak demektir." (A13).

"Abdallar, Atatürkçü ve devletine sadık insanlardır. Geçmişte atalarımız çok sıkıntı çekmişler. Atatürk cumhuriyeti ilan etmiş ve herkesin vatandaş olduğu bilincini yaymış. İnsanları kul ya da köle yapmak yerine siz vatandaşsınız demiş. Atatürk'e memleketimizi düşman saldırısından kurtardığı için çok şey borçluyuz." (A33).

"Ben Abdal kızıyım. Atatürkçüyüm, cumhuriyetçiyim ve Aleviyim. Otuz senedir CHP'de yönetimdeyim ve partide yönetici konumundayım. Biz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız. Kimseden bir üstünlüğümüz ya da aşağı kalır bir yanımız yok. Hastaneden emekli oldum, yabancı dil öğrendim ve kendimi geliştirdim. Hem de 30 sene önce kot pantolon giymenin yasak olduğu, bağnaz ve kapalı bir toplumda diğer kadınlara da örnek oldum. Bu özgürlük ve hakları bize Atatürk vermiştir. Atatürk, Türk kadınının bilinçli, bilgili ve eğitimli olmasını istemiştir." (A31).

4.2.16. Ötekileştirilmenin Kabullenilmesi

Görüşmeci Abdallar, sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamda karşılaştıkları en önemli sorunun başında ayrımcılığın geldiğini, toplumun büyük bir kesmi tarafından istenmeyen, dışlanan ve öteki olarak konumlanan insanlar olduklarını ifade etmişlerdir. Okulda, iş hayatında, komşuluk ilişkilerinde, boş zaman faaliyetlerinde bu ayrımcılığın ve sosyal ayrıştırmanın etkisini hissettiğini belirten görüşmeciler, öteki olmayı kabullendiklerini, bu durumu yaşayarak tecrübe ettiklerini belirtmişlerdir.

Görüşmeciler ayrımcılığı bir tür değersizleştirme, kendilerine itibar gösterilmemesi ve saygısızlık olarak anlamlandırırken toplumsal yaşamda var olabilmek için yaşam stratejileri geliştirmişlerdir. Bireysel kazanım ve öykülerden bahsetmek, halk ozanı olan ve halkın sevdiği bazı Abdal sanatçıları anlatmak, sosyal yaşamda kurdukları sağlıklı ilişkilerden bahsetmek, çalgıcılık konusundaki ustalıklarını ön plana çıkarmak bu stratejilerden birkaçı olarak sayılabilir. Bu tür stratejiler geliştiren görüşmeci Abdallar ise Abdal kimliğini kriminalize olmayan, iyi vatandaş ve güvenilir kimse olarak tanıtma ve sunma arzusunda oldukları söylenebilir. Ötekileştirilmek Abdallar açısından iki kısımda değerlendirilebilir;

1-Kültürel olarak öteki

2-Irksal olarak öteki.

"Adamlar, Abdala, Çingeneye güven olmaz kardeşim, evimi soyar, namusuma göz diker diye düşünüyor. Kızı serbest bırakma ya davulcu ya zurnacıya demişler ya hani. Davul çalmak ya da zurna çalmak aşağı, kötü bir şey mi?" (A1).

"Milletin içinde kahvede teyzeoğlu denilmesini hiç umursamıyorum artık." (A10).

"Onlar, Abdalları Çingene sanıyor. Bu önyargı kırılmaz." (A24).

4.2.16.1.Kültürel Olarak Öteki

Görüşmeci bireyler, toplumun büyük bir kısmı tarafından istenmeyen, ötekileştirilmiş, ayrımcılığa maruz kalan bir topluluk olduklarını vurgulamışlardır. Okul hayatında arkadaşlarının kendileriyle aynı sırada oturmak istememesinden, iş hayatında diğer insanlar tarafından "teyzeoğlu" olarak çağrılmalarından, kız verilmeyen, komşuluk yapılmayan kimseler olarak damgalandıklarını belirten görüşmecilerin bu durumu öğrenilmiş çaresizlik olarak ifade edilebilir.

Diğeri tarafından inançları ve yaşam tarzı bakımından ötekileştirilen Abdallar, aynı mahallede, yan yana ya da yakın yerlerde ikamet ederek mekânsal olarak kümelenmektedirler. Dikkate değer husus, sosyal ve ekonomik düzeyleri gayet iyi olan bazı görüşmeciler ekonomik yönden durumlarının gayet iyi olduklarını belirtmelerine rağmen, ötekileştirilmelerinde bir farklılık olmadığını belirtmeleridir. Diğeri tarafından kendilerine saygı duyulmadığını, yabancı olarak görüldüklerini düşünen görüşmeciler bu durumun değişmesinin oldukça zor olduğunu belirtmişlerdir. Kendilerinden bahseden Abdallar, biz ya da bizimkiler tabirini kullanırken kendilerini yabancı olarak gören insanları ise "Diğer" ya da "Diğerleri" olarak tanımlama gereği hissetmişlerdir.

> "Belediye ulaşım hizmetlerinden emekliyim. Ayrıca geçen dönem CHP Muratpaşa Belediye Meclis Üyeliği yaptım. Gelir düzeyim Allah'a şükür iyi, ayrıca Zeytinköy'de oto kiralama işi yapıyorum. Maddi durumum iyi ama eğleneceğim zaman, düğüne ya da yemeğe gideceğim zaman bizimkilerle takılıyorum. Ne diğerleri bizi arasına alıyor ne de biz aralarına girmek istiyoruz." (A4).

"Zeytinköylü bunlar, ya arsızdır ya hırsız diyor bazıları. Biz bu durumla mücadele etmekten artık kendimizi anlatmaktan bıktık usandık. Yaşamaya, eğlenmeye, gezmeye ya da okumaya hakkı yok mu bu insanların." (A1).

"Serik'in her yeri aynı. Burasının adı Kökez Mahallesi olabilir ama halk arasında Abdal Mahallesi diyorlar." (A36).

"Genelde yoksul insanlarız. Eğitim seviyemiz düşük, dışlanmışlık da var tabi. Çocuklar parası iyi diye başka işler yapalım diyor ama Abdalsın, Çingenesin diye işe almıyorlar ki." (A38).

"Çocuklarımı örgün eğitimde okutamadım buranın insanı yüzünden. Bitli derlermiş kızlarıma, saçına tükürür döverlermiş okulda. Çocuk okuldan gelir, ağlardı hep. Sonra çocukların başına iş gelmesin diye okuldan aldım, açıktan okudular." (A8).

"Kaç kere sınavı geçtim, mülakatta eleniyorum her seferde. 2007 yılında Bilgisayar Öğretmenliği bölümünü bitirdim. Atanamıyorum. Suçum Abdal olmak mı kimliğim mi yoksa?" (A13).

"Yuvalı aslında çok sakin ve güzel bir yer hocam. Söylemesi ayıp bu diğerleri bize Çingene diyor ya, ondan dolayı çoğu insan Yuvalı'dan ev almak, buralarda oturmak falan istemiyorlar." (A21).

4.2.16.2. Irksal Olarak Öteki

Görüşmeciler, konuştukları dilin Türkçe olduğunu, Çingenelerin ya da başka milletlere ait bir dili konuşmadıklarını söylemişlerdir. Buna rağmen, diğerleri tarafından ten rengi, fiziksel özellikleri, dış görünümleri sebebiyle farklı bir ırkmış gibi algılandıklarını ifade etmişlerdir. Çocuklarına Türk isimleri koyduklarını, adetler ve göreneklerinin Türk kültürünü temsil ettiğini belirten görüşmeciler, görünüm bakımından Çingene, Kıpti ya da Mısır'dan göç etmiş olan bazı gruplarla karıştırıldıklarını belirtmişlerdir. Atabeyli Naci Bey, göçebe Abdalların insanların zihninde fakir kimseler olarak kazındığını, bu insanların Sünni Türkler tarafından Çingene olarak adlandırıldığını bu sebeple ötekileştirilerek siyasi, kültürel ve ekonomik olarak Abdallara mevki ve makam verilmediğini belirtmiştir (Atabeyli, 1940: 212).

> "Manavgat'ta 1800'lü yıllarda Mısır'dan getirilen Arap kökenli insanlar var. Bizi Mısır'dan getirilen bu işçi grubu ile karıştıran çok insan var. Siz Mısır Çingenesi misiniz? Diye soruyorlar bazen. Biz Abdalız. Ayrı bir ırk ya da milletten değiliz, Türk'üz diyoruz. Bu Mısır'dan göç eden kimselerin bilekleri çok kalın, uzun boylu ve esmer insanlar." (A42).

"Biz Beydilli diye anılan Türk boyu ile Horasan üzerinden Anadolu'ya gelmişiz. Aslımız, nerden geldiğimiz belli, Horasan Erenlerinin torunlarıyız biz. Türk'üz biz. Ten rengimiz esmere kaçıyor diye Çingene zannediyorlar, nefret ediyorum bu durumdan." (A30).

"Gece taksiye biniyorsun, kusura bakmayın bu saatte Zeytinköy'e giremem anayol caddede seni bırakırım diyor. Bizi başka bir toplum olarak görüyorlar." (A1).

"Sen pek esmersin, yoksa Çingene misin diyenler oluyor. Çingeneler Hindistan'dan gelmişler buralara, biz Çingene değiliz ki. Adamlar, bizleri ayrı bir ırk ya da nesil olarak görüyor. Bizim evde Çingenelerin dilini bilen de yok. Adımız sanımız belli." (A5).

4.2.17. Ötekileştirilmeye Karşı Geliştirilen Stratejiler

Görüşmeciler, Abdal kimliğinin sunumunu öteki ile diyalogları ve toplumsal ilişkileri üzerinden kurgulamaktadır. Kültürel ve ırksal olarak dışlandıklarını ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını tecrübe ederek öğrendiklerini aktaran görüşmeciler ötekinin isnad ve olumsuz bakış açısına karşı kendilerini savunma refleksi gösterebilmektedir. Haklı olduklarını belirtme ihtiyacı hisseden, sözüne güvenilir, dürüst ve erdemli kimseler olduklarını göstermek ve

anlatmak isteyen görüşmeci Abdallar, diğerleri tarafından olumsuz, dışlanan ve öteki olarak konumlandırılmalarına karşın kültürel kimliklerini korumaya çalışmaktadır.

Abdallar, alan araştırması sırasında kendilerini ifade etme biçimleri, Abdal kimliği algısı ve sunumuna ilişkin diğeri tarafından kabul görebilecek bir takım olumlu ve yüceltilmiş değer ve karakteristiklerini ön plana çıkarmışlardır. Bu strateji ve temalar şu şekilde ifade edilebilir;

1-Çalgıcılık konusundaki kabiliyetleri ile övünmek

2-Halk nezdinde itibarlı Abdal Ozanları anlatmak

3-Sosyal yaşamda kurdukları sağlıklı ilişkilerden bahsetmek

4-Bireysel kazanım ve başarılarını ön plana çıkarmak.

4.2.17.1.Çalgıcılık Konusunda Kabiliyetleri ile Övünmek

Görüşmeci Abdalların önemli bir kısmı geçimlerini düğün, nişan, bayram, kına gecesi ve asker uğurlaması gibi etkinliklerde para karşılığında çalgıcılık yaparak sağladıklarını belirtmişlerdir. Davul, zurna, piyano, darbuka ve keman çalmak konusundaki kabiliyetleri ile tanınan Abdallar, çalgıcılığı ata mesleği olarak görmektedir. Görüşmeciler orta yaş ve üstü Abdalların bu mesleği severek yaptığını belirtirken genç nesillerin ise sosyal güvenceli bir iş sahibi olmak, düzenli gelir elde edebilmek için başka işlere yöneldiğini bu sebeple çalgıcılığı ek iş olarak gördüklerini aktarmışlardır.

Çalgıcılığı ek iş olarak gören genç nesil Abdallar çalgıcılık dışında başka tür iş ve meslek kollarına yöneldiğinde ise ayrımcılık ve ötekileştirme ile karşılaşabilmektedir. Çalgıcılıklarını tarihsel bir temele oturtmaya çalışan görüşmeciler, müzik konusundaki bu kabiliyetleri ile övünmekte, kendilerini "müzik esnafı", "müzisyen", "zanaatkâr" olarak tanımlamaktadır.

> "Müzik bizim için hayatın anlamı gibi bir şey. Müzik dinleyen, saz çalandan kimseye zarar gelmez. Abdallar, efendim müziğin arifleridir. Nota nedir bilmeyiz ama kulak dolgunluğu ile direk notanın yerini bulabiliriz. Bu bize Allah tarafından verilmiş bir beceri, hünerdir. Bu hüner herkese nasip olmaz. Herkes saz çalıp, müzik aletlerini kullanamaz." (A34).
>
> "Ben çocukken babam, oğlum kolunda altın bilezik, bir hüner olsun dedi. Bana davul ve zurna çalmayı öğretti. Ben de bağlama çalmayı öğrendim. Kahvecilik yaparız ama hafta sonu düğün var dediler mi, kaptığım gibi davulu düğüne giderim. Çalgıcılık herkesin öğrenebileceği bir şey değil. Ben, bu yeteneğin bizlere Allah tarafından bahşedildiğine inanıyorum." (A1).
>
> "Bizim cem ibadetimiz sazla ve sözle olur. Saz için telli Kur'an denilir. O sebeple Abdalların ibadetinde ve sosyal yaşamında sazın çok büyük önemi vardır. Saz çalana zâkir, aşık denilir. Abdallar, Allah vergisidir, müzikle içli dışlı olmuş bir toplumdur. Her evden bir çalgıcı ya da bağlamacı çıkar genelde." (A36).

“İlkokulda folklor ekibinde Abdalların çocukları oynasın demişlerdi. Kulak dolgunluğumuz var, her evden mutlaka bir müzisyen yetiştiririz.” (A13).

“Manavgat’ta çok güzel bağlama çalan gençlerimiz var. Müzik dedin mi o bizim işimiz işte.” (A43).

4.2.17.2.Saygın Abdal Ozanları Anlatmak

Görüşmecilerin ötekileştirmeye karşıt kurguladığı stratejilerden birisi de halk tarafından tanınmış, şöhretli Abdal ozanları ve sanatçılarından bahsetmektir. Görüşmecilerin büyük bir kısmı müzik konusunda Anadolu’da tek yetkin zümrenin Abdallar olduğunu ve bu sebeple Abdallar Türk halk müziğine ve kültürüne büyük katkı sağladığını belirtmişlerdir. Görüşmeciler, müzisyenliği, mütevazılığı ile tanınan ve devlet sanatçısı unvanını reddeden Neşet Ertaş’ı kendilerine örnek model almaktadır. Neşet Ertaş yanında babası Muharrem Ertaş, Hacı Taşan, Çekiç Ali ve Ayvaz Usta diye bilinen Zurnacı Ayvaz Başaran’ın müzik konusundaki yetenek ve başarıları görüşmeciler için bir övünç kaynağı olmuştur. Türk halk müziği sanatçısı Neşet Ertaş’ı müziğin piri olarak gören görüşmeciler, sanatçıların Abdal toplumunun değerlerini taşıyan, sevecen, mütevazı ve olgun kişilikler olduğunu ifade etmişlerdir.

“Muharrem Ertaş, bozlak ve sıla özlemini dile getiren uzun havalar söyler. TRT radyosunda duymuşsunuzdur belki. Oğlu Neşet Ertaş bizim pirimiz kabul edilir. İnsanlara bakışı, sevgisi ve sanatı ile gurur duyarız onunla.” (A49).

“Ayvaz Usta’nın hikâyesini bilir misin? Oğlu bile Ayvaz Usta dermiş ona. Baba diye hitap edemezmiş saygısından. Hepsi Kırşehir’de bir mahalleden türemiş halk ozanlarımızdır. Ayvaz Başaran, zurnayı ağlatan adamdır. İnternette videosu var, izlemeni tavsiye ederim.” (A34).

“Rahmetli Hacı Taşan ve Neşet Ertaş gençliğinde düğünlerde köçeklik edermiş. Sazı ve müziği ile insanı kendilerine hayran ediyorlar. Her zaman iftihar etmişimdir Abdal ozanlarımızla.” (A11).

“Abdalın sazı elinde olur derler, Neşet Usta bizim pirimizdir müzik konusunda.” (A10).

“Halk ozanlarına baktığınız zaman çoğunun Alevi olduğunu görürsünüz, Abdallar tabiki müzik konusunda isimlerini duyurmuşlar. Neşet Ertaş, Muharrem Ertaş büyük ozanlarımızdır.” (A27).

“Muharrem Ertaş’ın bozlakları meşhurdur, oğlu Neşet Ertaş devlet sanatçısı unvanını bile elinin tersiyle itmiş. Abdallar, müziğin ustasıdır hocam, sazı, sözü başkadır.” (A44).

4.2.17.3.Sosyal Yaşamda Kurulan Sağlıklı İlişkiler

Görüşmecilerin kendilerini tanımlama ve Abdalların samimi ve iyi niyetli kimseler olduğu noktasında başvurduğu temel parametrelerden birisi de Abdalların gündelik yaşamlarında öteki ile kurdukları sosyal ilişkilerdir. Görüşmeciler komşularıyla maddi ve manevi hiçbir sorun yaşamadıklarını, kapılarının herkese açık olduğunu, asayiş olayları sebebiyle karakola bile gitmediklerini aktarmışlardır. Bu itibarla ötekileştirmeye karşı bir savunma mekanizması geliştiren görüşmeciler, olumlu tasavvurlarından bahsederek ötekileştirmeyi aşmayı düşünmektedir.

Ötekileştirilmelerine karşın insancıl ve hoşgörülü kimseler olduklarını belirten görüşmeciler, konuksever olduklarını, insanlar arasında ayrım yapmadıklarını, zararsız ve yoksul kimseler olduklarını vurgulamışlardır. Ayrımın diğerleri tarafından kurgulandığını söyleyen görüşmeciler ekonomik ve sosyal ilişkiler bağlamında diğerleri ile sorun yaşamadıklarını aktarmışlardır. Kendi aralarında boşanma olaylarının yok denecek kadar az olduğunu aktaran görüşmeciler, Abdalların örnek bir aile yapısına sahip olduğunu, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin menfaate dayanmadığını düşünmektedirler. Asayiş olayları ile isimlerinin anılmadığını söyleyen görüşmeciler, çevreleriyle dostane ve yapıcı ilişkiler kurduklarını belirtmişlerdir.

"60 senedir Manavgat'ta yaşıyorum. Hiçbir komşumla kavga etmedim, saygısızlık yapmadım. Biz onları severiz ve gayet iyi geçiniyoruz." (A42).

"Efendim biz insan aşığıyız. Bizim kıblemiz önce insandır. Kalp kırmak ne demek, biz bütün insanları seviyoruz. Kimse ile problemimiz yoktur." (A2).

"Sünni komşularımız bayramda bizim evlere gelmezler ama ben onları seviyorum. Biz çok merhametli insanlarız, kimsenin incinmesini istemeyiz." (A24).

"Çalgıcılık yaparız, meyve toplamaya gideriz ama asla kötü bir işe bulaşmayız. Abdallar aza kanaat eden, namuslu insanlardır. Kimseye zararımız olmaz bizim." (A33).

"Abdallar, kimseyle dalaşmaz, komşusuyla iyi geçinirler. Askerlik görevini yapmayan gençlere kız dahi verilmez kültürümüzde, biz aynı zamanda devletine bağlı bir toplumuz." (A47).

4.2.17.4.Bireysel Başarı Hikayelerinden Bahsetmek

Görüşmeci bireylerin yabancılaştırma ve ötekileştirmeye karşı savunma refleksi olarak geliştirdikleri yönelimlerden birisi de bireysel başarı ve kariyerlerinden bahsetmeleri olmuştur. Çingenelik isnadı, Abdal kimliği algısına karşı görüşmeciler kariyer ve ekonomik başarılarından bahsetmişlerdir. Aralarında belediye meclis üyesi, parti yöneticisi, dernek

yöneticisi ve çocuklarına iyi bir eğitim aldıran görüşmeciler mevcuttur. Bu başarı hikayeleri bir tür övünme ve diğerleri tarafından yapılan isnad ve ayrışmaya karşılık bir olumlama anlamı içermektedir. Küçümsemelere karşı bir tür savunma mekanizması içeren bu özgeçmişler, görüşmecilerin sosyal ve ekonomik potansiyellerini ortaya koymaları açısından değerlidir.

"Finike'de seralarım var, çalıştım ve ürettim. Allah çalışana verir karşılığını. Ayrıca torunum aşçılık okulunu kazandı. Hem burs alıyor hem de meslek sahibi oluyor. Yüksek maaşla bir otelden iş teklifi bile aldı." (A2).

"Manavgat'ta üstüme bağlama çalan tanımam, herkes bizleri davet eder düğünlere." (A46).

"Ben sadece düğünlerde şarkı okumuyorum. 2 sene önce bir müzik albümü dahi yaptım. Cem TV'ye, Halk TV'ye ve birkaç televizyon kanalına davet edildim söylemesi ayıp. Bazı iş teklifleri dahi alıyorum." (A34).

> "Herkesin kız çocuklarını okula göndermekten imtina ettiği dönemde turizm lisesini bitirdim. Üstüne de 2 yıllık turizm ve otelcilik yüksekokulunu bitirdim. CHP'de 30 yıldır yönetimdeyim ayrıca dernek başkanıyım Zeytinköy'de. Bir Abdal kızının elde etmek istediği bütün başarıları elde ettiğimi düşünüyorum. Maddi anlamda da sorunum yok." (A31).

"Kızımı Kıbrıs'ta vakıf üniversitesinde okuttum. Belediyeden emekliyim, geçen dönem meclis üyeliği yaptım. Saygın bir kişiliğimiz vardır. Çevremizde sevenimiz çoktur. Bu Zeytinköy'deki cemevi de benim girişimlerim sayesinde olmuştur." (A4).

"İki üniversite mezunu bir Abdalım. Yabancı dil bilgim var, eğitim fakültesinden mezun, öğretmenim." (A13).

"Manavgat'ta otelde yöneticilik yaptım. Emekliyim ve çocuklarımı da okuttum çok şükür. Saz dahil birçok enstrümanı çalabiliyorum. Bizimkilerin en büyük sorunu cehalet, eğitimsizlik. Kendini geliştirirsen her yerde iş bulabilirsin." (A33).

4.2.18. Kimlik Bağlamında Biz ve Diğerlerinin İnşası

Görüşmeci bireyler kendilerini tanıtma ve ifade etme biçimi olarak "biz" tabirini kullanırken kendilerini öteki olarak gören, dışlayan kesimi "diğerleri" olarak tanımlamıştır. Görüşmecilerin biz tabirinden kasıtları Abdallar, kendi aileleri, akraba grupları ve komşularıdır. Biz tabirine Alevilik inancıyla ön plana çıkan, bir arada yaşama alışkanlığını geliştirmiş, çalgıcılık işleri yapan, grup aidiyet ve mensubiyet dayanışması güçlü kimseler girmektedir. Diğerleri ise öteki kimliğinin şekillenmesi ve oluşmasında etkili olan, Abdalları

yaşam tarzları, iş ve meslek kolları, inanç ve fiziksel görünümleri sebebiyle aşağı gören sosyal gruplardır.

Abdallar, kendilerini Alevi ya da Çingene olarak gören bu grupların çoğunlukla Sünni Müslüman grupları olduğunu belirtmişlerdir. Düşünülmesi gereken nokta ise inanç temelli bir ötekileştirmenin karşıtlığında görüşmeci Abdalların ise Sünni Müslümanları, Hz. Hüseyin'in şehit edilmesinden sorumlu gördükleri Yezid'ten dolayı "Yezid" olarak adlandırmaları olmuştur. Kendi aralarında Sünni Müslüman bir aileye kız veren ya da kız almak isteyenlere "Yezidlere falanca kız verdi", "Yezidlere kız verilmez" gibi ifadeler kullanmaktadırlar.

Öteki ya da biz tabirlerinin inşası söylemle toplumsal olarak inşa edilmektedir. Toplumsal normlarla inşa edilen biz ve diğerleri toplumların fikir geleneği, yaşam tarzı ve dünya görüşlerinin bir çeşit yansımasıdır. Biz ya da bizimkiler, dürüstlüğün, samimiyetin, dayanışma ve beraberliğin sembolüdür. Bizimkiler tabirini besleyen etkenler grup içi aidiyet bilinci ve mensubiyet farkındalığı, ortak inanç ve değerler, ortak yaşam arzusu, güçlü dayanışma duygusu ve mesleki birlikteliktir. Ayrıca Abdalların kendi aralarında diğerleri için Sünni kadın anlamında "Cıvır", Sünni Erkekler için "Gasir" gibi terimleri kullandıkları anlaşılmıştır. Cıvır ya da Gasir ötekini tanımlayan bir ifade biçimiyken Abdal toplumunda aidiyet ve mensubiyet bilincinin kimlik oluşturma bağlamında güçlü bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

"Söylemesi ayıp biz Sünnilere, Yezid diyoruz. Onlara kız vermek esasen doğru değildir ama yeni nesil teknolojiyle, okulla daha sıkı fıkı olunca bazı göreneklerimiz de zayıfladı." (A5).

"Bizimkiler varlık ve yoklukta birbirine sahip çıkan, beraber kazanan ve beraber yiyen insanlardır. Diğerleri gibi sen ve ben ayrımı olmaz bizde. Manavgat'ta düğüne mi gittik, ne kazandıysak herkesin hakkını veririz." (A48).

"Bizimkiler Finike'de, Zeytinköy'de, Serik'te bir de Manavgat'ta yaşarlar." (A39).

> "Bizimkiler birbirine çok tutkundur. Bir cenaze olsun, kim küs, dargın hepsi unutulur. Herkes oraya gelir. Düşün şimdi, benim küçük kız yere düştü beşikten ve hastaneye gittik. Bunu duyan herkes o akşam bizim eve doluşur ve bir şeye ihtiyacımız var mı diye sorarlar. Düğünde, kınada, askere birisi gideceği zaman, sünnetlerde bütün kırgınlıklar unutulur. Herkes bir araya gelir." (A9).
>
> "Biz Abdallar başımıza bir iş gelmesin diye korktuğumuzdan beraber yaşarız. Göçebelik kültürünün kalıntısı da denilebilir buna. Diğerleri bizi pek sevmezler. Sadece düğün, nişan çalgı işi olursa, ya da nar kesme, limon toplama işleri olursa işçi lazım, işçi bulabilir misin? Diye ararlar. Alevi olduğumuzu biliyorlar, burada cemevi dahi yok, dede yok. Serik biraz muhafazakâr bir ilçe." (A34).
>
> "Buralılar aslında kötü insanlar değiller ama tutturmuşlar bir teyzeoğlu muhabbeti insanı sinir ediyorlar. Benim adım belli, Abdal diye aşağılamak yerine bu kere de teyzeoğlu diyerek küçümsüyorlar. Bu çok

ayıp bir şey. Biz de bu ülkenin vatandaşıyız. Aramızda ne katil ne hırsız var. Namusumuza düşkün insanlarız. Suçumuz ne ki ayrı görülüyoruz?" (A12).

4.2.19. Antalya Abdalları ve Göç

Göç, Abdalların kültürel ve iktisadi yaşamlarında derin izler bırakmış, onların zihin dünyalarında önemli bir yere sahip olgudur. Görüşme yapılan bireylerin nerdeyse tamamının "biz Horasan'dan göçmeniyiz" ya da "atalarımız Horasan'dan Anadolu'ya göç etmiş" tabirlerini kullanmaktadır. Daha çok elli yaş üstündeki görüşmeci bireylerin göçlerle ilgili yaşam öyküleri, onların göçe yükledikleri anlam, göçün Abdal kimliğinin oluşmasındaki etki ve tasavvurları oldukça işlevsel verileri ortaya çıkarabilmektedir. Sözlü kaynakların aktarılması zengin bir veri seti oluşmasını sağlamış, yaşanmış göç öyküleri ile tanıklık bağlamında Abdalların anlam dünyasındaki ilişki incelenmiştir.

"Bundan 60 sene öncesinde Yörükler develerle biz eşek ve katırlarla göç ederdik. Su kaynağının olduğu yerlerde mola verilir, affedersiniz hayvanlar dinlendirilirdi. Bizim dört direkli bir çadırımız vardı. Şuan Serik'te (Gebiz Mahallesi) bu evlerin bulunduğu yerlerde çadırlar vardı. Yaylaya Isparta'ya Anamas'a giderdik biz. Yol üstünde Yörüklere sepet, sele verirdik, onlar da bize bulgur, pirinç, tarhana ya da birkaç kalıp sabun verirlerdi. Aslında ticaretimiz de para yoktu anlayacağınız. Takas usulü karşılıklı alışveriş ederdik. Bu bahsettiğim Anamas'a gidiş 15 gün belki 20 günü bulurdu tabiki. O zamanlar traktör, araç nerde? Hepimiz kendi halinde yoksul insanlarız o zamanlar. Yol üstünde ağaç bulduk mu, çalı bir şeyler bulduk mu, ateş yakar, sepet örer, ağaçtan tahta kaşıklar yapardık. O tahta kaşıkları ya pazarda satar ya da başkalarıyla takas usulü değiştirirdik. Gene o zamanlarda bize millet öcü gibi bakardı. Kimse kız vermez, kız almak istemez, Çingene gibi görürlerdi. Çingeneler bakımsız, kavgacı kimseler gibi görüldüğünden bizi de hırsız ve yağmacı gibi görenler de oldu. Bizim çadırların dışında eşek ve katırlarımız olurdu, onları da kap, kacak taşımakta kullanırdık. Gündüzleri erkeklerin bir araya gelip üstü beyaz bir bezle kapalı, çevresi açık bir çadırın altında otururlardı. Büyüklerimiz zurna, davul tamir eder, tahtadan kaşık oyar, sepet, sele örerlerdi. Bir de tahtadan kafes gibi bir tuzak hazırlarlar renkli kuşlar, keklik, serçe gibi kuş avlayan da olurdu." (A10).

"Ben 68 yaşındayım. Ben küçüklüğümden beri hatırlarım. Rahmetli babam beni bir gün yanına aldı ve Finike Limanı'na gittik. O zamanlar 8-9 yaşlarında falan küçük bir çocuktum. Bir baktım ki limana kocaman bir gemi geldi. Baba bu gemiye mi bineceğiz? Dedim. Sonra biz o gemiye bindik Finike Limanı'ndan ve gemiyle Aydın'a gittik. Babamın dostları vardı, Aydın'ın Reşadiye Kazası'nda. O zamanlar anlamıyorsun ama insanın aklı erince daha kolay anlıyor her şeyi. Gittiklerimiz Hacı Emirli Ocağı sakinleriymiş. Bizim o zaman Finike'de yaşadığımız yerler gene buralardı ama her yer meyve, portakal bahçesiydi biliyor musun? Şuan evlerin bulunduğu yerlerde çadırlar vardı. Sonradan milletin eli cebi para görünce taş, tuğladan ev dikti. Yayla 'ya biz Gömbe, Kaş ya da Elmalı tarafında giderdik. Mis gibi temiz hava, o zaman ev nerde? Çadırda yaşardık. Kocaman bir bidon su doldururduk ağzını. Birkaç katır, eşekle falan sırtına yüklediğin zaman yaylaya çıkardık. Bu yaylaya çıkma işi de arabaya binelim gidelim hesabı değil. En az 10-15 gün yol sürersin. Suyun bol olduğu serince yerlere gidersin. Çadırını kurarsın. Allah ne verdiyse artık, kadınlar ateşte, kaplarda yemek yaparlardı. Genelde çalgıcılık

yapan Abdallar boş durmayı sevmezler zaten. Gündüz ağaçtan var ya tahtadan kaşık, çatal yaparlardı, naylon, kalay döverlerdi. Yol üstünde obalar, çadırlardan un, buğday alınırdı biz de onlara sele, sepet falan verirdik karşılığında. Hocam, aslına bakarsınız bizler Yörüğüz. Göçebe Türkmen aşiretlerindeniz. Göç bize yabancı bir şey değil yani. Neden biliyor musun? Dedelerimiz, atalarımız Horasan diyarından Beydiller var ya Türkmen aşireti, onlarla buralara göç etmişler." (A2).

"Çadır bezlerini eşeğin sırtına sarar yaylaya göçerdik önceleri. 10-15 gün yürüyerek Anamas'a giderdik. Yörüklerin durumu bizden daha iyiydi tabi. Onların koyun, keçi sürüleri, çoban köpekleri vardı. Bizim küçükbaş hayvanımız yoktu ama eşek ya da katırlarla yüklerimizi sarardık. Komşulara yakın yerlere çadır kurardık ki ihtiyacımız olduğunda onları bulalım isterdik. Düğünleri, kınalarını biz çalalım, zurnası, sazı, davulu hep bizdendir. Bugün bile her haneden davul, zurna çalan, bağlama çalan gençlerimiz var. Çadır hayatı, göçebelik bizim için yaşam tarzıydı yani. Seçme imkânımız yoktu. Olsa da maddi durumlarımız olmadığı için ev yaptıramazdık." (A11).

Görüşmecilerin verdikleri bilgiler doğrultusunda göç etme ya da göçebeliğin Abdallar açısından bir yaşam tarzı olduğu anlaşılmakla birlikte göçebe yaşam tarzının mevsimin özelliklerine göre göç etme hareketini beslediği anlaşılmaktadır. Sadece yaylalara göç etmekle kalmayan Abdallar, Finike'den Kaş'ın Gömbe Yaylası'na ve Elmalı'ya göç ettiklerini belirtirken Serik civarındaki Abdallar ise Isparta'nın Anamas Yaylası'na göç ettiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanında Abdalların göç hareketlerinin ekonomik motivasyonlu olduğunu belirtmekte fayda vardır. Komşuları ve yakın çevrelerinin bulundukları yerlere çadır kuran Abdallar tahta kaşık oymacılığı, sele, sepet yapımı, kalaycılık yaparak pazarlarda satmakta ya da para söz konusu olmadan Yörük komşularıyla un, bulgur, buğday, tarhana ya da kalıp sabun karşılığında takas usulüyle ticaret yapmaktadır. Maddi durumlarının Yörükler kadar iyi olmadığını aktaran bazı görüşmeciler Yörüklerin ekonomik faaliyetleri arasında hayvancılık faaliyetlerinin önemli bir yer tuttuğunu belirtmişlerdir.

"64 yaşındayım, Manavgat Belediyesi'nden emekliyim. Eşimi birkaç sene önce kaybettim. Hayatımda hiç okula gitmedim. Okuma yazmam yoktur. Senenin 5-6 ayını yaylada geçirirdik bundan kırk sene önce. Yaylalara giderken eşeklere yüklerdik bütün eşyamızı. Çok fazla eşyamız yoktu zaten malum çadırda yaşardık önceleri. İki ya da üç tane keçi besleyenler Abdallar vardı, keman çalan, saz çalan, davul, zurna çalanlar da vardı tabiki. Biz Isparta'ya Anamas tarafına giderdik, çadırlar kurar yaz mevsiminde oralarda yaşardık. Çoğu insan zaten yaylada olduğumuzu bildiği için Isparta'da Burdur'da düğün, eğlence olduğu zaman büyüklerimiz çalgı çalmaya oralara giderdi. Şimdi o eski göçler kalmadı tabiki, herkes sigortam olsun, işim olsun derdine düştü. Yörüklerin develeri, camızları, koyun sürüleri olduğunu hatırlıyorum. Onlar da günlerce göç yolu tutardı bizim gibi ama artık kamyonetin arkasına koyunları, sürüyü katıp öyle götürüyorlar. Yörüklerde halen yaylacılık var. Bizimkiler de yaylaya gidiyor ama çadır falan pek kalmadı artık. Eski günlerimizi özlüyorum." (A42).

"Küçükken Zeytinköy 'den ata arabalarına biner Konyaaltı tarafına gider deniz kenarında çadır kurardık. Büyüklerimiz tabiki Elmalı tarafına, Doyran'a, Feslikan'a, Varsak bir de Anamas Yaylası'na

giderlermiş. Biz de rahmetli babamdan duyar öğrenirdik bunları. Zeytinköy'de 1900'lü yılların başında Topal Mehmet Ağa isminde birisi yaşarmış. Babamın dayısı olarak bildiğimiz bu zatın, küçükbaş ve büyükbaş hayvanları olduğu anlatılırdı bize. Hacı Veli Harımı denirmiş Zeytinköy'e o zamanlarda. Köy ya da çiftlik gibi bir şeymiş o zamanlar Zeytinköy. O sürüleriyle beraber Isparta'nın Anamas yaylasına göç eder, çadırlarda yaşarlarmış yaz mevsimlerinde. Yörüklerden çok farklı değiliz, bence." (A31).

Görüşmeciler yaz mevsimlerinde yaylaya hayvanlarıyla göç ettiklerini ve çadırlarda yaşadıklarını belirtmişlerdir. Görüşmeci bireyler geçmiş yıllarda ekonomik durumlarının elverişli olmadığını belirtmelerine rağmen, eski yaşamlarına özlem duyduklarını ifade etmişlerdir. Komşu ve çevredeki insanların düğünlerine gittiklerini belirten görüşmeciler, çalgıcılık, oymacılık, sepetçilik yaparak geçindiklerini aktarmışlardır. Alan araştırmasında dikkat çeken diğer bir unsur ise göçebe yaşam tarzının kısmen müstakil evlerde sürdürülmeye çalışılması olmuştur. Apartman dairesinde yaşayamayacaklarını belirten bazı görüşmeciler, bu alışkanlığın çadır ve göçebelikten geldiğini belirtmişlerdir. Ayrıca görüşmeci bireylerin bazılarının kendilerini göçebe, Yörük ve Türkmen olarak gördükleri anlaşılmıştır. Geçmişin bir takım görenekleri, manevi zenginliklerini taşıyan toplumsal hafıza, geçmişle günümüz arasında kültürel bir bağ teşkil etmesi açısından değerlidir. Sözlü kaynakların verileri, tarihsel kaynakların göstergeleri Abdalların Antalya ve çevresinde göçebe, yarı-göçebe bir topluluk olduğunu ortaya koyması açısından değerlidir.

4.2.20. Abdallar ve Atasözleri

Atasözlerinin Türk edebiyatında kendine has bir yeri vardır. Geçmişle gelecek arasında sosyal ağlar inşa eden, toplumsal hafızayı canlandıran atasözleri, geçmişin kültürel zenginliğini yansıtan sözlü halk ürünlerdir. Atasözleri, kısa sözle derin anlamlar ortaya koyabilen, tarihsel ve toplumsal tecrübeye dayalı, kalıplaşmış sözlerdir (Boratav, 1988: 118). Kim tarafından söylendiği net olarak bilinmeyen bu anonim halk ürünleri, bir millete ait yaşam felsefesinin ürünü olarak okunabilir.

Atasözleri, geçmişte yaşamış toplumların yaşam tarzı, inanç, değer ve görenekleri hakkında bilgi vermesi bakımından değerlidir. Ahlaki öğütler, tavsiye ve hikmetli sözleri içerisinde barındıran atasözleri, gelecek kuşaklara yol gösterici ve düşündürücü nitelikte kalıplaşmış sözlerdir. Göçebe yaşam biçimleri, kendine özgü kültürel karakteristikleri ve inanç yapıları ile Abdallar, Anadolu coğrafyasının zengin kültürel gruplarından birisidir. Abdallar, peripatetik özellikleri, müzisyenlikleri ve göçebe yaşam tarzları ile birçok menakıpnameye ve edebi esere konu olmuştur. Ocak'ın (2010: 113) deyimiyle Türk folkloruna en işlevsel ve zengin katkı sağlayan toplumların başında Abdallar gelmektedir. Abdalların atasözlerine ve deyimlere konu olmaları, şiir, edebiyat ve tekke kültürünü

yaymaları yönüyle Türk halk kültürüne katkı sağladıkları düşünülmektedir. Atasözlerine bakıldığında genel anlamda olumsuz çağrışımlar ve benzetmeleri içeren kalıp yapılar dikkat çekmektedir.

"Abdala kar yağıyor demişler, titremeye hazırım demiş" (Aksoy, 1993: 48) atasözünde halihazırda yoksul bir yaşam süren kimse için daha zor koşulların endişe verici olmadığı anlatılmak istenmiştir. Yoksul kişi yerine Abdal ibaresinin kullanılması düşündürücüdür.

"Abdal ata binince bey oldum sanır." (Aksoy, 1993: 49) atasözünde kişinin hak etmediği bir konuma gelmesiyle kerameti kendisinden bilmesi ifade edilmektedir. Haksız yere gururlanan kimsenin Abdal olarak sunulduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Abdallar düğün, güreş ve şenliklerde çalgıcılık yapmaları ile bilinmektedir.

"Abdal düğünden çocuk oyundan usanmaz." (Aksoy, 1993: 49) atasözünde kişinin sevdiği işi yapmaktan büyük haz aldığı ve o işle meşgul olmaktan hiç sıkılmadığı ifade edilmiştir. Bu atasözünde Abdalların düğün ve eğlence ile anılmasında kinaye bulunmaktadır.

"Abdalın dostluğu köy görününceye kadardır." (Aksoy, 1993: 49) atasözünde menfaatçi kimsenin arkadaşlık ve dostluk ilişkisinin menfaati ile sınırlı olduğu belirtilmiştir. Nitekim Abdallar düğün, güreş ve şenliklerde çalgıcılık yapmaları ile bilinmektedir. Düğün ve çalgı işinin bitmesi dostluğun bitmesine de sebep olabilmektedir. Atasözünde olumsuz özne yerine Abdal tabirinin kullanılmış olması ve bu tabirin kalıplaşmış olması düşündürücüdür.

"Abdalın karnı doyunca gözü yolda olur." (Aksoy, 1993: 48) atasözünde menfaat üzerine kurulan muhabbetin ömrünün kısa olacağı anlatılmıştır. Bu atasözünde Abdal tabiri çıkarcı kimsenin yerine konulmuştur.

"Ahmak olana yüz, Abdala söz vermeye gelmez." (Tergip, 2014: 284) atasözünde düşüncesiz ve akılsızca hareket eden kimselere fazla değer verildiği takdirde insanları rahatsız edecekleri ve huzursuz edebileceklerinden bahsedilmiştir.

"Abdalın yağı bol olursa ya borusuna çalar ya gerisine." (Tergip, 2014: 289). Bir kimsenin ne denli savurgan ve müsrif birisi olduğunu anlatmak için kullanılan bir atasözüdür. Savurgan kimse yerine Abdal unsurunun konulması kinayelidir. Abdal ile boru çalmak, zurna çalmak arasında bir bağ kurulması da Abdalların çalgıcılıkları ile ün kazanmış bir topluluk olmaları ile açıklanabilir.

"Abdaldan paşa, ağaçtan maşa olmaz." (Uslu, 2015a: 138) atasözünde bir işin layığı ile yapılabilmesi için liyakatli kimsenin işin başında olması gerektiği ifade edilmiştir. Olumsuz betimleme ve benzetmelerde Abdal tabirinin kullanılmış olması dikkat çekicidir.

"Dokuz Abdal bir kilim de uyur da iki padişah bir tahta sığmaz." Atasözünde yetinmeyi bilmek ve paylaşmanın toplumsal bir erdem olduğu vurgulanmak istenmiştir.

Görüldüğü üzere Abdalların düğün, eğlence, boru, zurna, yemek yemek, ata binmek, yoksulluk, yetinmeyi bilmek ve paylaşmak gibi ifadelerle anılmışlardır. Abdal teriminin geçtiği atasözlerinde olumsuz benzetme, kinayeli ifadelere yer verilmiş olması düşündürücüdür. Abdal ifadesinin geçtiği atasözü sayısının nicel olarak az olmaması da Abdalların Türk halk kültüründe ve yaşam pratiklerinde derin izler bıraktığının göstergesi olarak kabul edilebilir.

4.2.21. Antalya Abdallarında Mezarlıklar

Alan Araştırması sırasında Antalya Abdallarının yaşadıkları yerleşkelerde diğer Müslüman gruplardan bağımsız olarak sadece Abdalların gömülebildiği ve belediyeler tarafından onlara tahsis edilmiş mezarlıklara rastlanılmıştır. Kısmen göçebe hayat süren Antalya Abdalları yerleşik yaşama geçtikten sonra kendi talepleri üzerine bu mezarlık alanlarının kendilerine verildiğini belirtmişlerdir. Antalya Abdallarının Finike'de, Zeytinköy'de, Manavgat'ta ve Serik'te iki ayrı yerde olmak üzere toplam beş adet mezarlıkları bulunmaktadır.

Mezarlık alanlarının ilki, Antalya Zeytinköy'de Doğuyaka Mahallesi sınırları içinde yer alan ve sadece "Horasan Erenleri" olarak anılan Abdalların gömülebildiği, başka inanç gruplarına mensup ölülerin gömülmesine izin verilmeyen Abdal mezarlığıdır. Bu mezarlığa ölülerin defnedilmesi işlemi bizzat Zeytinköy'de bulunan Zeytinköy Anadolu Aleviliği Yaşatma ve Geliştirme Derneği ve Yeşildere Mahallesi Muhtarlığı koordinesinde gerçekleşebilmektedir.

Resim 15: Antalya Zeytinköy Hacıbektaş Veli Kültür Merkezi ve Cemevi

Kaynak: Alan Araştırması Sırasında Antalya-Zeytinköy Cemevi

Araştırma sırasında mezarlığa ölüler defnedilmeden önce Yeşildere Mahallesi'nde bulunan Hacıbektaş Veli Kültür Merkezi içinde yer alan morglarda cenazelerin bekletildiği görülmüştür. Cenazeler Alevilik inancı ve öğretileri kapsamında bir dede tarafından yıkanarak ölüler defnedilmek üzere Doğuyaka Mahallesi'nde bulunan Abdal mezarlığına götürülmektedir. Bu mezarlık alanında yapılan incelemede, mezarlık alanının oldukça temiz, bakımlı ve çiçeklerle süslendiği gözlemlenmiştir. Mezarlık alanının temizliği ve bakımı konusuyla Muratpaşa Belediyesi ile irtibat sağlayan Yeşildere Mahallesi Muhtarı H.A.H. ilgilenmektedir.

"Bu mezarlıklara benden ve dernekten habersiz kimse gömülemez. Geleneklerimiz ve inancımıza göre Abdal olmayan kimse bu alana gömülemez. Horasan piri, Horasan Erenlerinden olan Abdalların yeridir burası." (A1).

Resim 16: Finike (Yuvalı) Abdal Dedeler Mezarlığı

Kaynak: Finike Karayağmurlu Ocağı Pirlerinden Yağmur Dede Mezarlığı

"Ölülerin defni, yemeği yaptırılması, yas tutulması, morg, defin vs. hepsiyle dernek olarak biz ilgileniyoruz. Amacımız Abdallığı ve Alevilik kültürünü yaşatmaktır. Abdalları maddi ve manevi her yönüyle destekliyoruz. Belediye ile irtibat sağlıyoruz." (A31).

Resim 17: Cemevi Morgu

Kaynak: Antalya Zeytinköy Cemevinin Altında Bulunan Morg Odası

Yapılan görüşmelerde mezarlıkların tahsisi ve bakımı için dernek ve muhtarlığın Muratpaşa Belediyesi ile irtibat sağladığı anlaşılmaktadır. İnançları gereği Sünni Müslümanlarla aynı mezarlıklara gömülmelerinin doğru olmadığına inanan Abdallar, kendilerine özgü bir mezarlık alanı tahsis etmişlerdir. Aynı şekilde alan araştırmasında Finike, Yuvalı Mahallesi'nde yaşayan Abdalların da kendi mezarlık alanlarının olduğu görülmüştür. Karayağmurlu Ocağı'na bağlı Abdallar, ölülerini cemevine getirerek dedeye yıkatmakta, defin işlemlerini Alevilik inancının öğretilerine göre yerine getirmektedirler. Yapılan görüşmelerde mezarlık alanı ile ilgili bir takım şikâyet ve sitemlerde bulunan Abdallardan bazılarının görüşleri şu şekildedir;

> "Yeni verilen mezarlık alanı hiç kullanışlı değil. Allah aşkına, dağın eteğine taşın içine ölü gömülür mü? Ölülerimizi bir buçuk metre derine koyabiliyoruz. Her yer kayalık ve taş parçası dolu. Dışardan kum getiriyoruz ölüleri gömmek için ve bir süre sonra kokmaya başlıyor ölü. Bence en az 3 metre olmalı mezarlık. Biz Abdallar olarak CHP'nin doğal üyesiyiz ama hiçbir hizmetini göremiyoruz. 74 yaşındayım, hayatımda CHP'den başka partiye oy vermedim bu zamana kadar. Finike Belediyesi CHP'de, Antalya Büyükşehir Belediyesi CHP'de ama hiçbir faydasını, yararlı işini görmüyoruz.

Belediye bize mezarlık alanı dahi veremiyor. Önümüzdeki sene seçim var nasıl olsa hep bir ağızdan gelirler oy isterler buradan; ama böyle giderse oy alamazlar." (A26).

"Yuvalı Antalya'da kalabalık Abdal nüfusunun yaşadığı yerdir. Haliyle mezarlık alanı yetersiz kalıyor. Bizim kültürümüzde inancımızda Sünni Müslümanlarla Abdallar aynı yere gömülemezler. O yüzden bizim mezarlıklarımız ayrıdır. Belediyeden mezar yeri tahsis edemiyoruz maalesef böyle bir problemimiz var. Yetkililer çözüm üretemiyor bu duruma." (A19).

"Normal şartlarda Alevilerin cenazelerini dede yıkar ama son zamanlarda camii hocasına müracaat edenler de var. İnanç ve geleneklerimizde son zamanlarda bir çözülme başladı. Mezarlık işi de aynı. Bize tahsis edilen mezarlık bildiğiniz dağın eteğinde kayaların ve taş yığınlarının içinde kalıyor. Dernek olarak da bu durumu dile getirdik. Normalde mezarlıklarımız çiçekli, bakımlı, temiz olması gerekir. Yeni verilen yer pek defin işlemi için uygun değil." (A2).

Resim 18: Morg Odasında Ölü Yıkama Yeri

Kaynak: Antalya Zeytinköy Cemevinin Altında Bulunan Morg Odasında Ölüleri Yıkama Yeri

Finike Yuvalı Mahallesi 'nde mezarlık ve defin işlemlerine önem veren Abdallar, mezarlık tahsis etme konusunda belediye ile sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca yeni tahsis edilen arazinin şartlarının defin işlemleri için uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Serik'te Gebiz Mahallesi ve Merkez Mahalle'de yaşayan Abdalların da aynı şekilde Abdalların gömülebildiği ayrı mezarlıkları mevcuttur. Bu mezarlıklara Alevilik inancına sahip vefat etmiş kimseler defnedilebilirken mezarlıkların üstünde "Horasan Erenleri" diye yazılması dikkat çekmektedir. Bu mezarlıklar Abdal kültürü ve inancının temsil edilmesi

bakımından en işlevsel maddi kültürel unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır. Geleneğin yaşatılması ve toplumsal gerçekliğin farklı biçimlerde yeniden inşa edilmesini sağlayan bu kültürel aktarım süreci, Abdal kimliğinin tarihsel ve toplumsal zenginliğini yansıtması açısından değerlidir. Mezarlık alanlarında yapılan araştırmada mezar taşlarında "Horasan Ereni", "Horasan Piri", "Karayağmurlu Ocağı Piri" ve "Karayağmurlu Ocağı Dedesi" gibi ifadelerin bulunması geçmişle irtibat sağlanması bakımından değerlidir.

4.2.22. Antalya Abdallarının Aile Yapısı ve Özellikleri

Aile, toplumsal yaşamın temel taşlarından birisi olup, sosyal, kültürel, iktisadi, biyolojik ve psikolojik bir takım işlevlere sahip bir kurumdur. Tarihsel bağlamda geçmişten günümüze yaşam tarzı ve toplumların kültürel karakteristiklerine göre pek çok aile tanımı yapabilmek mümkündür. Milli ve manevi değerlerin küçük yaştan itibaren bireylere öğretildiği aile kurumu, toplumsal hayatın ayrılmaz bir parçasıdır (Aydın, 2011: 36).

Neslin devamının sağlanması, cinsel ihtiyaçların karşılanması, sosyoekonomik birliktelik, çocukların büyütülmesi ve gelecek hayata hazırlanması, dinsel, milli ve manevi değerlerin aktarılması aile kurumu içinde gerçekleşebilmektedir. Tarihsel olarak anaerkil ve ataerkil aile yapıları mevcuttur. Doğan'a göre (2012: 161) ebeveynler ve evlenmemiş çocuklardan kurulu, aralarında belirli görev dağılımı bulunan sosyoekonomik ve kültürel birliktelik aile olarak ifade edilebilir. İslam öncesi Türk toplumunun kültürel karakteristikleri, yaşam tarzı, coğrafi koşulları ve toplumsal normları ataerkil bir aile yapısını yansıtmamaktadır. Nitekim kadınların erkeklerle birlikte toylara katılabilmesi, savaş zamanlarında savaşa katılabilmesi, erkek olmadığı zaman toylarda eşini temsil edebilmesi Türk toplumlarında kadın ve erkek ilişkilerini yansıtması bakımından değerlidir. İslamiyet'i benimseyen Türk toplumunda kadının ailede özel bir yeri vardır. Doğan (2012: 169) kadının tıpkı erkek gibi ailede söz sahibi bir birey olduğunu, mal-mülk paylaşımı konusunda erkeğin kadınla denk olduğunu bu sebeple Türk toplumunun aile yapısını eşitlikçi yani pederi aile tipine uygun bulunduğunu belirtmektedir.

Eş sayısına göre, yerleşim yeri ve yaşam tarzına göre aile çeşitlilik kazanan bir kurumdur. Tek eşli aileler, çok eşli aile yapıları, iç evlilikler (endogami), dış evlilikler (egzogami) ve matrilokal (anakökenli içgüveysi) gibi çeşitlere sahip aile kurumu toplumsal ve ekonomik koşullar yoluyla biçimlenmiştir. Antalya Abdalları açısından aile kurumu, sosyokültürel ve iktisadi birlikteliğin bir ifadesidir. Aile kurumuna büyük değer veren Antalya Abdalları, evlilik yoluyla birlikteliği dinsel bir norm olarak görmektedirler. Netice itibarıyla Alevilik inancına sahip Antalya Abdalları, Alevilik öğretilerine göre evliliğin esas olması

sadece evli çiftlerin katılabildiği musahip cemi gibi ibadet biçimlerinin olması sebebiyle aileye özel bir önem atfetmektedir.

Genellikle erken yaşlarda kendi toplumsal gruplarından görücü usulü ve iç evlilikler yapan Antalya Abdalları, aile kurumunu kutsal kabul etmektedir. Aile içinde kadınların söz sahibi olduğu bu evlilikler genel itibarıyla tek eşliliğe dayalı akraba evliliklerinden oluşmaktadır. Abdal kültürünün devam ettirilmesi ve kültürün yaşatılmasına özen gösteren Antalya Abdalları, dış evliliklere yani Alevilik inancını benimsemesine rağmen, diğer Alevi gruplarla yapılan evliliklere dahi karşı çıkmaktadırlar. Soyun devam ettirilmesi ve Abdal kültürünün korunmasını önemseyen Antalya Abdalları arasında boşanma olayının oldukça az olduğu gözlemlenmiştir. Boşanmayı büyük bir günah olarak kabul eden Antalya Abdalları dedeye danışmadan eşleriyle boşanamamaktadır. Dedeye danışılmadan yapılan boşanma işlemleri sonrasında boşanan kimselere dede düşkünlük vermektedir.

Antalya Abdallarının aile yapılarında ve evliliklerinde karşılaştığı en büyük sorunun ise kız kaçırma ve başlık parası olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan görüşmelerde göçebelikten yerleşik düzene geçiş, sosyoekonomik yetersizlikler, düğün ve nişan töreni yapma maliyetlerinin giderek artması sebebiyle kız kaçırma olaylarının önlenemediği anlaşılmıştır (A1, A2, A3, A4, A14, A18, A19, A20, A21, A22, A23, A24, A25, A26, A27, A44, A50). Görüşme yapılan Abdalların nerdeyse tamamının evli olduğu, küçük yaşlarda evlilik yaptıkları anlaşılmıştır. Ayrıca görüşülen ailelerde kadınların ev ekonomisine ciddi katkı sağladıkları görülmüştür.

Görüşmeci kadınlar sürekli sosyal güvenceli ya da yarı zamanlı mevsimlik olarak fidecilik, serada sebze ve meyve toplama, sepet örme, yufka ve ekmek yaparak pazarda satma gibi işlerle meşgul olmaktadırlar. Hane içindeki erkek ve kız çocukları da anne ve babalarına yardım etmekte, okula gitmeyen kız çocukları ev işleri ve kardeşleriyle ilgilenirken okula gitmeyen erkek çocuklar ise küçük yaşlardan itibaren asker uğurlama, sünnet töreni, nişan ve düğün programlarına götürülmekte saz, davul, zurna ve keman çalmayı öğrenmektedirler. Finike, Yuvalı Mahallesi'nde yaşayan Abdalların aile kurabilme konusunda karşılaştığı en önemli sorun başlık parası olduğu gözlemlenmiştir. Kırsal ve kapalı toplum yapısına sahip Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşayan Abdallar başlık parasına çözüm üretemediklerini belirtmişlerdir. Finike'de kapalı toplumdan kasıt, tarım toplumu değildir. Toplumun diğer kalanı tarafından dışlanan ve kabul görmeyen toplumsal gruplar da kapalı toplum biçiminde sunulabilir. Görüşmeci Abdallar başlık parası sebebiyle evliliklerin geciktiğini, evlilik kurulamadığını hatta kız kaçırma olaylarının yaygın hale geldiğini belirtmişlerdir (A19, A20, A21, A22, A25, A26).

Resim 19: Davul Çalan Abdal Çocukları

Kaynak: Elmalı, Abdal Musa Anma Etkinlikleri, 24.06.2022

Alan araştırmasında sahada küçük yaşlardan itibaren Abdal çocuklarının müzikleri ilgilendiği görülmüştür. Örgün eğitime devam etmelerine rağmen, Elmalı Abdal Musa anma etkinliklerinde, Finike Yuvalı'da, Serik Gebiz ve Merkez Mahalle'de, Manavgat, Bayır (Yayla) Mahallesi'nde, Zeytinköy'de Abdal çocukların boyunlarında küçük bir davul ile oyun oynadıkları, bir nevi çalgı ve kulak dolgunluğu eğitimi gördükleri gözlemlenmiştir. Ayrıca hane içinde ve gündelik sosyal yaşamlarında Abdal çocuklarının ailelerinden müzik konusunda mesleki eğitim aldıkları anlaşılmıştır. Bu durum Abdal kültürünün müzikle olan ilgisini göstermesi açısından değerlidir.

4.2.23. Antalya Abdallarında Evlilik Kurumu ve Özellikleri

Antalya Abdallarının sosyal yaşamlarında evlilik hayatı önemli bir yer tutmaktadır. Yetişkin çağa gelen bir kadın ile bir erkeğin hayatlarını birleştirmeleri ile oluşan evlilikler; soyun devam ettirilmesi, sosyal ve iktisadi gelişme, yaşam biçimi ve sözlü kültürün aktarılmasını sağlayabilme gibi çok boyutlu işleve sahiptir. Görüşmeye katılan Antalya Abdallarının büyük çoğunluğun evli olduğu ve erken yaşta evlilik yaptıkları anlaşılmıştır.

Görüşmeye katılan Antalya Abdallarının evlilik biçimleri değerlendirildiğinde; Abdalların çoğunlukla endogami yani iç evlilikler yoluyla aile kurdukları gözlemlenmiş olup;

evli olan Antalya Abdallarının monogami yani tek eşli oldukları görülmüştür. Görüşmeye katılan hiçbir Abdalın iki eşli olmadığı anlaşılmıştır. Eşlerini başka bir kadınla aldatmanın ve incitmenin Alevilik inancıyla bağdaşmayacağını ifade eden katılımcılar, yaşam felsefelerinin temelinde eline, beline ve diline sahip olma kuralının yattığını ifade etmişlerdir (A1, A2, A4, A6, A7, A10, A12, A18, A19, A22, A24, A29, A33, A40, A41, A43, A50).

Evlilik tercihlerinde kendi kültürleri ve değerler sistemini korumaya büyük özen gösteren katılımcılar, evlenilmesi düşünülen eşin sadece Alevilik inancına sahip olmasını yeterli görmemekte; ayrıca evlenilecek kişinin Abdal geleneğinden gelen bir kişi olması gerektiğine inanmaktadırlar (A1, A2, A3, A4, A5, A10, A11, A12, A13, A15, A16, A21, A23, A31, A32, A45, A50). Evlenilecek kadının farklı inanç ve değerlere sahip olabileceğine inanan bazı katılımcılar bulunmasına rağmen, evlilik konusunda ailelerinden ve büyüklerinden yeteri desteği alamadıklarını belirten Abdallar da bulunmaktadır (A13). Görüşmeye katılan Abdallardan bazıları sosyoekonomik dayanışmaya büyük önem verdiklerinden evlendikleri kadınların aileleri ile yaşayabileceklerini belirten katılımcılar da mevcuttur. Antalya Abdallarında matrilokal adı verilen (iç güveysi) evlilik şekli yaygın olmamakla beraber iç güveysi şeklinde eşinin ailesi ile yaşayan Abdal bireyler de mevcuttur.

Kendi kültürel ve dinsel yapılarını, dillerini (Antalya Abdalları kendi aralarında zor durumda kaldıklarında veya bilinmesini duyulmasını istemedikleri konuları kendi aralarında Farsça'dan uyarlama söz ve kelimelerle konuşarak anlaşabilmektedir) korumaya hassasiyet gösteren Antalya Abdallarının büyük bir çoğunluğu karşı tarafla tanışarak bireysel ilişkileri yoluyla evlenmemektedir. Alan araştırmasında Abdalların görücü usulü evlilik yolunu tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Zengin evlilik adetleri ve geleneklerine sahip olan Antalya Abdalları arasında halen Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşayan Abdallar arasında evlenilecek kızın ailesine başlık parası verildiği belirtilmiştir (A2, A3, A19, A20, A21, A22 A23, A24, A25, A26). Evliliklerde Antalya Abdallarının dikkat ettiği önemli bir husus musahiplerin çocuklarının kesinlikle birbirleriyle evlenmemesi kuralı olmuştur. Musahip olan karşılıklı iki erkek ve iki kadının çocuklarının da kardeş sayılmalarından münasebetle olası evlilikleri Alevi inancında çok büyük günah sayıldığı belirtilmiştir (A2, A5, A10, A40, A42, A45, A49, A50). Antalya Abdallarının evlilik ve adetleri hakkındaki görüş ve düşünceleri şu şekildedir;

> "Efendim kültürümüze göre evliliklerde Caferi mezhebine göre nikâhı dede kıyar. Nikâhların cem günü olan perşembe gününe denk getirmeye ya da kız istemenin perşembe günü yapılmasına özen gösterilir bizim adetlerimizde. Evlenecek gençlerin Abdal kültüründen olması makbul karşılanır. Sünni Müslümanlardan kız alır fakat biz kız vermeyiz. Dinimizce erkek kadına daha baskın geleceğinden kocası neyse eşi de öyle olacağına inanırız. Eskiden âdet ve örflerimiz daha katıydı şimdi daha yumuşadı diyebilirim evlilik konusunda. Tahtacı ya da başka Alevi gruplarını dahi istemezdi

ailelerimiz, büyüklerimiz. Niye? Çünkü Abdal kızı olsun ki gelinimiz; adetlerimizi, kültürümüzü bilsin isterlerdi. Ben dede olarak kızı isterim. O gün tatlılar, yemekler, şerbetler hazırlanır. Beni davet ederler, usulünce gider kızı dede olarak ben isterim. Orda kızı isterken kızın anne ve babasına falanca kişi kızınızı gelin olarak isterler, siz bu işe ne dersiniz, gönül rızanız var mıdır? Diyerek üç kez sorarım. Üç kere cevap beklerim. Siz verdiniz mi, siz kızı aldınız mı diye üç kere sorarım. Olumlu evet cevabını alırsam ey toplanan canlar, sizler kız tarafı ile oğlan tarafının isteklerini ve cevaplarını duydunuz. Bunlara şahitlik eder misiniz diye üç kere cevap alınca Allah, Eyvallah deriz. Sonra âdetimize göre kızın anasına sorarım. Bacım, senin kocan kızı verdi, senin gönül rızan var mıdır, hür iradenle kendi gönlünle kızınızı veriyor musunuz diye anaya sorarım. Biz Abdal adetlerine göre buna süt hakkı deriz. Kızın annesi de onay verirse hayırlama duasını yapar nişan yüzüklerini takarız. Hz. Ali efendimiz ile Hz. Fatma anamızın muhabbeti ve sevgisi sizin ocağınızda olsun, ocağınız şen, yolunuz aydınlık olsun deriz. Tabiki bu anlattıklarımın dışında bir şey daha var. Kız tarafı ve oğlan tarafına birbirinizden razı mısınız, aranızda altın, bilezik, eşya ve para konusunda anlaştınız mı? Helalleştiniz mi? Diye üç kere sorarım. Üç kere de Allah, Eyvallah helalleştik derlerse altın alacak ve verecek konularında sıkıntı olmadığını anlarız. Düğünlerimiz ise bol içkili olur bizim. Üç gün yenilir, içilir. Küsler, dargınlar barışır. Herkes düğüne icabet eder." (A2).

"Her ne kadar eski adetlerimiz kalmadı dersek yalan söylemiş oluruz. Ben aslımı inkâr etmiyorum, Abdalım. İki tane üniversite bitirdim. Geriye dönüp baktığımız zaman bazı kuralları aşamadığımızı görüyorum. Ben daha önce çalıştığım yerde bir bayanla arkadaş olmuştum. Birbirimizi beğendik ve arkadaşlık yapmaya başladık. Zamanla artık yuva kurmamız gerektiği konusunda anlaştık ki benim bu konuyu aileme açmam gerekiyordu. Çünkü Kız arkadaşım Sünni bir Müslümandı. Bir akşam konuyu güzelce açtım aileme ve evlenmek istediğimi paylaştım. Babamın direk sorduğu şey, Sünni mi yoksa? Sorusu oldu. Orda anladım ki babam Sünni bir Müslüman kızla aile kurmamı istemiyordu. Sonuçta babamın tutumu ortaya çıkınca abim ve annem de niyetlerini belli ettiler. Ailemi karşıma alamazdım ki çok büyük emek harcayıp beni Isparta'da üniversite okuttular. Babam varını yoğunu bizler için harcamıştı. Kaldı ki bizim kültürümüzde ata lafı üzerine söz söylenmez. Netice itibarıyla mezhep konusu sorun oldu." (A13).

Resim 20: Bir Abdal Ailesinin Evinden Görünüm

Kaynak: Serik'te Bir Abdal Ailesini Ziyaret, 21.09.2022

"Bence evlilik konusunda en büyük sorunumuz kız kaçırmadır. Hep küçük yaşta evlilikler oluyor bizim kültürümüzde ama maddi imkânları yerinde olmayan gençler bu yola başvuruyor. Gençlerin parası düğüne altına yetmiyor artık." (A20).

> "Benim de iki oğlum bir kızım var. Kızım kaçarak evlendi mesela. İlk duyunca çok şaşırıyor insan, üzülüyorsun ama eşimi teselli etmeye çalıştım yaşadığım zaman bu olayı. Karşı taraf hemen aracı gönderip anlaşmak istedi. Kızgınlık, küslük olmasın diye eşimi sakinleştirmek için akrabalar geldi, aramızı bulmaya çalıştılar. Hanıma, kızın gönlü olmasa kaçmazdı, çocuğun parası olsaydı kızımızı kaçırmazdı dedim. Bu işte de bir hayır vardır, beterin de beteri var, üzülme kendini topla dedim. Karşı taraf da bizim için kıymetli olan insanları araya sokarak akşam ziyarete gelmek istedi. Ben de doğrusu çok üzüldüm ama yapacak bir şey yoktu. Eşimi sabırla teselli ederek olgun davranmaya çalıştım. Üzülmez olur muyum, kızım benim canımdır. Dünyada bir eşim ve üç çocuğumdan başka neyim var?" (A1).

"Evlenirken Abdal kültürü ve Alevilik inancı önemli kıstaslardır. Kız kaçırıp evlenen de çok oluyor. Bizim kültürümüzde iki eşli olamaz erkekler, dede hiçbir zaman böyle bir şeye izin vermez." (A18).

> “Alevilik inancının özünde sadakat ve bağlılık vardır. Eşine ihanet eden, beline sahip olmayan kimse toplumdan dışlanır ve dede o kişiye düşkünlük verir. Düşkünlük verilen kişi Abdal toplumunun kurallarını çiğnemiş sayılır. Eş olmuş kimseler dünya ve ahirette bir kabul edilir. Boşanmak, Alevilik inancında hiç hoş karşılanmaz. Gelenek ve göreneklerimizde de uzun süre bekâr kalan erkek ya da kadınlara pek iyi gözle bakılmaz. Eli ekmek tuttu mu bir delikanlının evlenip çocuk sahibi olması beklenir. Sadece erkek çocuğu ile iş bitmiyor tabiki. Evlenmeden önce erkekler yapamaz ama bir ana kızına sorar. Kızım senin falanca kişiyle evleneceksin ama gönlün var mı? Gerçekten kendi iradenle evlenmek istiyor musun diye sorulur. Kadınlar zorla, şiddetle evlendirilmez. Evlendirilirse de akıbeti hayır olmaz o evliliğin.” (A5).

Antalya Abdallarının aile ve evlilik türleri incelendiğinde genel itibarıyla monogami tek eşlilik halinin yaygın olduğu görülmekle birlikte endogami yani iç evlilikler, akraba evliliklerinin yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Alan araştırmasında göçebelikten toplumsal ve yerleşik yaşama geçişle birlikte Abdal olmayan kişilerle evliliklerin de görülmeye başladığı öğrenilmiştir. Antalya Abdallarının evlilik biçimlerini etkileyen başlıca iki unsur vardır. Bunlardan birincisi; evlenilecek kişinin öncelikli olarak Abdal soyundan olması ikincisi ise evlenilecek kişilerin Alevilik inancına sahip olmasıdır.

Antalya Abdallarının aile karakteristikleri muhafazakâr bir anlayışa dayanmaktadır. Evlilik söz konusu olduğunda kadınlara da söz hakkı tanıyan Antalya Abdallarının aile ve evlilik hayatlarında erkeklerin evlilik tercihleri büyük ölçüde belirleyici olabilmektedir. Çoğunluğu evli olan katılımcıların çekirdek ailelerden oluştuğu gözlemlenirken Abdalların tamamının tek katlı, bahçesi olan ve müstakil evlerde yaşadıkları görülmüştür. Evlendikten sonra eşinin ailesiyle birlikte iç güveysi yaşayan erkek üyelerin de bulunduğu Antalya Abdalları, yazın yaylaya göç edebilmektedir.

Akraba evliliklerini sorun olarak algılamayan Abdalların anlam dünyaları ve adetlerine göre Sünni Müslüman damat alınması hoş karşılanmamakta, Sünni erkeklere kız vermek törelere aykırı bulunmaktadır. Erkeklerin kadınlar üzerinde daha otoriter olabileceğini belirten bir görüşmeci esasen Abdallığın bir kültür, kendine özgü yaşam felsefesi bulunan bir gelenek olduğunu belirtmiş, bu geleneğin korunmasının Abdal bir erkek ile Abdal soyundan gelen bir kadının evlenmesiyle mümkün olabileceğini savunmuştur (A2). Araştırma safhasında izlenimlere göre görüşmeye katılan Antalya Abdalları arasında bir kişinin boşandığı anlaşılmıştır. Evliliklerini paylaşım, sevgi ve sadakat duyguları üzerine inşa eden Antalya Abdallarında evlilik erken yaşlarda teşvik edilen bir kurum olmuştur. Alan araştırması boyunca Antalya Abdalları arasında cinsel yolla bulaşan hastalıklara maruz kalan herhangi bir görüşmeciye rastlanılmamıştır. Ayrıca Sünni Müslüman bir kadınla evlilik yapmak isteyen bazı katılımcıların mezhep farklılığı sebebiyle aile büyüklerinden onay

alamadığı ve ilişkilerini sonlandırdığı öğrenilmiştir. Kısmen göreneklerini yaşatmaya çalışan bazı katılımcıların aile ve evlilik konularında görüşleri çarpıcı niteliktedir.

> "Bizim Horasan'dan gelme nerdeyse bin senelik tarihimiz var. Kökümüz belli, Türk, Alevi Müslümanız biz. Benim oğlan muhasebecilik yapıyor şu an. Bundan epey oldu, bir mesele açtı bize. Çalıştığı iş yerinde anlaştığı konuştuğu bir kız varmış, kızın ailesi Sünni'ymiş. Oğlum dedim, erkân ve yol bilmeyen birisiyle nasıl yola çıkacaksın? Diyelim ki evlendin. Çocuklarını nasıl yetiştireceksin? Anlaşamazsın ki hayrını göremezsin o kişi de üzülür sen de üzülürsün. Bir de bunlar kendi kendine gelin güvey oluyorlar. Kızın ailesi falanca Abdalın oğluna kız vermiş derler, dedikodu çıkar. Sünni Müslüman bir aile Alevi bir Abdala kızını verir mi hiç? Bir de işin bu boyutu var. Bizi yabancı gibi görüyorlar. Oğlumun bizler gibi Serik'ten Manavgat'tan, Finike tarafından Abdal bir kızla evlenmesini isterim ben. Bize yabancı olmasın, kültürümüzü bilen birisi olsun ki içimize değsin o kişi. Zaten Abdalların hepsi akrabadır birbirine. Sen Finike'ye git Serik'teki Abdalları tanır yaşlı olanlar. Manavgat'a git, Finike'deki, Zeytinköy'deki Abdalları bilirler." (A12).

Dolayısıyla muhafazakâr eğilimlere sahip olan bazı katılımcılar erkek çocuklarının Sünni kadınlarla evlenmelerini kültürel ve dinsel olarak uygun bulmadıkları gibi Sünni Müslüman ailelerin de Abdal soyundan gelen kimselere kız vermeyeceklerine ve dışlandıklarına inanmaktadırlar. Görüşmeciler, dışlanmış olmaları sebebiyle Sünni Müslümanların kendilerine kız vermeyeceklerine inanmaktadırlar. Bu sebeple Abdalların evlilik tercihleri zorunlu olarak içe dönük olarak gerçekleşebilmektedir. Abdalların evlilik tercihlerinde; Alevi-Sünni farklılığı, yaşam tarzı, dinsel yaşam, sosyal ve iktisadi farklılıklar, yabancılaşma, Abdal kimliğinin toplumda sunumu gösterilebilir. Abdalların gündelik yaşam pratiklerinin diğer etnisite ve inançlara mensup bireylere farklı geleceğini düşünen bazı katılımcılar, iç evliliklerin daha uzun erimli ve sağlıklı olabileceğini düşünmektedir. Mezhep ve inanç farklılıklarının sosyal ayrıştırmaya sebep olabileceğini düşünen bazı görüşmeciler ise görücü usulü evlilikleri tercih etmektedirler.

4.2.24. Evlilik Usulü ve Gelenekler

Antalya Abdallarının kültürel yaşamlarında önemli bir konuma sahip evlilik kurumu, geçmişten gelen sözlü aktarımlarla zenginleşen âdet ve gelenekleriyle zengin bir yapıya sahiptir. Görüşmeye katılan katılımcılardan evli olanların genç yaşlarda evlendikleri anlaşılmakla beraber bu evlilikler grup dışı evlilik adetlerine kapalı bir yapıya sahip olduğu gözlemlenmiştir. Grup dışı evlilik geleneğinin yaygın olmaması Abdal soyunun arı olmasını sağlarken dil, kültür ve Abdal kimliğinin korunması açısından önemli bir sosyal işlevi yerine getirmektedir.

Antalya Abdallarının yeni nesilleri bireysel olarak tanışıp anlaştıktan sonra evlenme konusuna sıcak bakarken orta yaş ve üstü katılımcılar Abdal kültürünün yaşatılması için evlenilecek kişilerin grup dışından olmaması gerektiğine inanmaktadırlar. Orta yaş ve üstü katılımcıların büyük bir çoğunluğu görücü usulü ile evlilik yaptıklarını belirtmekte, evlendikleri kimselerin Serik, Manavgat ya da Finike'de yaşayan uzaktan akrabaların çocukları olduğunu ifade etmektedirler.

Görücü usulü evliliklerin daha sağlam dinsel ve kültürel temellere sahip olduğunu düşünen Antalya Abdalları, kendileri gibi Abdal soyundan gelen bir kadınla evlilik yapmayı uygun bulmaktadırlar. Nitekim Antalya Abdallarında aynı soydan gelen insanların dil, inanç, norm, tüketim kalıpları ve hayat felsefesi bakımından birbirilerine yabancı olmayacağı düşüncesi hâkimdir. Antalya Abdallarının evlilik tipleri ve gelenekleri hakkındaki görüşleri şu şekildedir;

> "Otelde çalışırken Alman bir kızla tanışmıştım. Uzun bir süre kızla görüştükten sonra yaz tatilinde Manavgat'a gelmişti kız. Ailemle tanıştırmak için bizim eve getirdim hatta o da ailesini çağırdı. Bizimkiler hoş karşılamadı, yabancı gelin istemeyiz dediler. Babam, oğlum bunlar bizim adetimizi, inancımızı bilmezler, biz bu insanlarla anlaşamayız dedi. Annem de aynı şekilde Abdal kültüründen bir kızla evlenmemi istedi. Ailem onaylamadığı için kız arkadaşımla ayrıldık. Manavgat'tan bir Abdal kızıyla evlendim, askerden döndükten sonra. 2 yaşında bir kızım var şimdi, ellerinizden öper." (A43).
>
> "Ben evlendiğimde on yedi yaşındaydım. Uzaktan akrabanın bir kızı ile evlendim 1993 yılının Nisan ayında. Görücü usulü isteme ile oldu evliliğimiz ama iyi ki eşimle evlenmişim diyorum. Bizim kültürümüzde dışardan kız alma, kız verme pek hoş karşılanmaz. Aile büyükleri falancanın kızı sana denktir, gidip bir kızı görelim derler. Biz hiç sorgulamadık, babamız anamız ne derse onu yaptık. Yaklaşık otuz sene oldu evleneli, eşimle birbirimize Allah cezanı versin dahi demedik çok şükür." (A1).
>
> "Kendi kültürümüze yabancı olmasın diye dışardan evlilikleri doğru bulmuyorum. Rahmetli babam bizleri küçük yaşta evlendirdi. Kültür dediğim şey aslında, Alevilik inancına sahip, saz aşığı, müzikle ilgilenen, hoşgörülü, yardımsever kişidir. Çocuklarımızın da bizler gibi musahip tutmasını Alevilik inancını taşımasını isteriz. Herkes de Abdallara kız vermiyor malum bir kere. Kızı bırakınca ya davulcuya ya zurnacıya kaçarmış derler. Hiç korkmasınlar kızları bize gelin gelirse aç, susuz ortada bırakmayız. Maalesef toplumda ön yargı var Abdallara karşı. Hâlbuki hepimiz Müslümanız, hiçbir farkımız yok, inancımız bir, peygamberimiz bir, rabbimiz bir." (A18).

Resim 21: Zeytinköy'de Bir Abdal Ailesi

Kaynak: Zeytinköy'de Bir Abdal Ailesini Ziyaret, 07.10.2022

"Bundan otuz kırk sene evveline kadar diğer Alevi gruplara dahi kız vermezken şimdi bırak Alevi Tahtacıları Sünnilerden bile kız alıp verir hale geldik. Yani genç çocuklar, birbirine sevdalanmış, anlaşmışlar ve kendi aralarında sözleşmişler. Biz ne söyleyebiliriz ki? Hoşgörüyle karşılıyoruz bu durumu. Arada sırada tek tük Sünnilere kız alıp veren Abdallar da oluyor. Laf aramızda biz kendi aramızda Sünnilere Yezid diyoruz. Yahu Yezidlere kız verilir mi ondan kız alınır mı diye kendi aramızda konuşmuyoruz diyemem bu tür evlilik işlerine. Kırklama diye bir şey duydun mu hayatında sen? Kırklama demek temizleme, arınma demektir. Evimize bir Sünni komşumuz misafir oldu diyelim. Çay, yemek, meyve ikram ederiz komşumuza. Komşumuzun ziyareti bittiği zaman ise eşim o konuda çok tutucudur. Kırklama denilir Abdal geleneğinde buna ki eşim Sünni komşumuzun yemek yediği, dokandığı, elinin ve ağzının değdiği ne kadar çatal, bıçak, tabak, bardak varsa toprakla ya da çamurla kırk kere yıkar. Tabaklarda meyve, sebze, yemek artığı varsa el değdirmeden bir poşete konulur ve o poşette evde tutulmaz. Direk götürür o poşeti çöp kutusuna atarız. O yiyecek, içecek artıklarına bizim inancımızda eskiler Yezid artığı derlerdi. O gelenek kısmen yaşlılar tarafından yaşatılıyor. Sözü şuraya getireceğim, bizim inancımızdan, dilimizden, soyumuzdan gelinimiz olsun ki bize uyum sağlasın isteriz. Öteki türlü evlilikler pek hayırlı olmuyor. Aynı şey kızlarım için de geçerli. Eğer kızlarım Sünni birisiyle evlenseydi, eşlerine uyum sağlayamazlardı diye düşünüyorum." (A5).

“Eskiler yaşın on sekiz olmuş diye düşünmezlerdi. Erken yaşta kızlar evlendirilirdi. Şimdi çocuklar okul okuyor, başka şehirlere gidiyorlar.” (A42).

“Komşumuz ve akrabamızdı zaten eşim, baba evinden uzak bir yere gelin gitmedim. Görücü usulü oldu evliliğim tabiki.” (A9).

“Ben de iki kızım var, birisi üst katımızda oturuyor, diğeri Isparta’da Abdal kültüründen gelen müzisyen bir gençle evlendi. Her iki kızım da görücü usulü ile evlendi. Abdal soyundan gelen navtalara verdik kızlara.” (A8).

Antalya Abdallarının evlilik şekilleri genel itibarıyla Abdal soyunu, Alevilik inancını, kültürel değerlerini korumaya yönelik olarak görücü usulü ile gerçekleşebilmektedir. Grup içi sosyoekonomik ve kültürel dayanışmanın güçlü olması, grup aidiyet bilinci ve mensubiyet farkındalığının yüksek olması Antalya Abdallarını görücü usulü evliliklere teşvik edebilmektedir. Ayrıca Sünni Müslümanların kendilerine kız vermeyeceklerine inanan Abdallar, dışlandıklarını düşünmekte ve evliliklerini grup içinden yapmaktadırlar. Erken yaşlarda yapılan evliliklerde Alevilik inancı, yaşam tarzı ve değerler sistemi belirleyici olabilmektedir. Ayrıca Antalya Abdallarına karşı toplumda baskın olan ön yargılı bakış açısının bu tür evlilikleri kolaylaştırdığı düşünülebilir. Göçebelikten yerleşik hayata geçiş, kent yaşamının sosyal ve iktisadi hayatı da değiştirme süreciyle beraber Antalya Abdallarının evlilik biçimleri de değişmeye başlamıştır. Yaklaşık otuz yıl öncesine kadar tabu olarak kabul edilen değerler toplumsal değişmeyle beraber çözülmeye başlamıştır.

Görücü usulü evlilik yapan katılımcıların orta yaş ve üst gruba mensup olduğu gözlemlenmiştir. Evliliklerini eline beline diline sahip olma prensibiyle sadakatle sürdürmeye çalışan Abdallar, kültürel değerlerini evlilikler ve akrabalık yoluyla aktarabilmektedir. Görüşmeye katılan orta yaş ve üstü Abdallar evlilik konusunda daha muhafazakâr bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Gelecek nesillerin Abdal kimliğini koruyabilmesi için grup dışından evliliklere kısmen soğuk bakan orta yaş grubu katılımcılar Abdal kimliğini oluşturan en önemli faktörün Alevilik inancı olduğunun altını çizmekte, Abdallığın kendine özgü karakteristikleri bulunan bir hayat felsefesi olduğunu belirtmektedirler. Görücü usulü evlilik yapan görüşmecilerin hallerinden memnun ve gayet mutlu oldukları gözlemlenmiştir. Grup dışı evliliklere yönelen ve Sünni Müslümanlarla evlilik yapan Abdal aileler için kendi aralarında “Yezidlerden damat aldı ya da gelin aldı” şeklinde söylem geliştirerek Sünni Müslümanları öteki olarak konumlandırdıkları anlaşılmıştır.

4.2.25. Kadın

Antalya Abdallarının aile başta olmak üzere dinsel, kültürel ve toplumsal yaşamının önemli bir öznesi olan kadın, toplumsal yaşamda önemli bir yere sahiptir. Aile, evlilik, inanç, ekonomi, boş zamanları değerlendirme faaliyetleri ve dünya görüşü gibi pek çok kurumda kadın ve erkek ilişkilerinin yansımaları görülmektedir. Antalya Abdallarının anlam dünyasında kadınların özel bir konumu vardır. Alevilik ve Bektaşiliğin öğretileri ve yaşam felsefesi olarak erkeğin kadından herhangi bir üstünlüğü ya da ayrıcalığı yoktur.

Aşıkpaşazade, Anadolu coğrafyasında Türk ve İslam kültürünün yerleşmesinde önemli rollere sahip bulunan dört farklı toplumsal zümreden bahsetmektedir. Bu zümrelerden birisi de Bacıyan-ı Rum'dur. Bacıyan-ı Rum, Anadolu kadınlar birliği, Anadolu esnaf kadınlar teşkilatı olarak da ifade edilebilmektedir (Korkmaz, 2005: 123; Menemencioğlu, 2011: 134). Bu durum Anadolu topraklarında yaklaşık 600 yıldan beri kadınların sosyoekonomik hayatta önemli statüleri ve saygınlıkları bulunduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir. Antalya Abdallarının inançları ve kültürel karakteristikleri bağlamında kadınları erkeklerden farklı görmemekte, ayrımcılığa karşı çıkmaktadır. Dedenin yanında cem törenlerinde yerini alan kadın, "ana-bacı" ya da "ana sultan" olarak eşinin yanında kadın-erkek ayrımı gözetilmeksizin cem törenlerine katılabilmektedir. Alevi Bektaşi felsefesinde cinsel bir nesne biçiminde görülmeyen kadınlar, Abdalların gündelik yaşamlarında kültürel ve iktisadi hayatlarında aktif bir öznedir (Menemencioğlu, 2011: 132).

Kadını da erkeği de insan olarak gören Alevilik inancında tüm cinsiyetler "canlar" olarak ifade edilmektedir. Kadınlar sadece anne kimliği ile toplumda temsil edilmemekte, ekonomik ve kültürel hayatta önemli işlevleri yerine getirebilmektedir (Yalçın, 2016: 82). Antalya Abdallarında tek eşlilik yaygın olmakla birlikte kadın sosyal yaşamda saygın bir konuma sahiptir. Erkeklerin diledikleri zaman kadınları boşayabilme hakkı ya da ayrıcalığı olmamakla birlikte kadınlara meclislerde, cem törenlerinde saygı duyulmaktadır. Antalya Abdallarının değerler sisteminde kadının sosyal hayattaki rolü ve önemi sadece hane içi (çocuk bakımı, ev temizliği, yemek hazırlama vb.) toplumsal cinsiyet normlarıyla sınırlandırılamamaktadır. Görüşmeye katılan kadın katılımcılar, yarı zamanlı, maaşla ve sigortalı olarak çalışarak ev ekonomisine ve eşine destek sağlayabilmektedir. Hatta eşleri çalgıcılıkla uğraşan kadınların kış mevsimlerinde düğün ve nişan işleri az olduğu için eşleri çalışamadığından hanenin maddi ihtiyaçlarını karşılama noktasında önemli işleve sahip oldukları gözlemlenmiştir. Yarı zamanlı olarak fidecilik, meyve toplama ve sera işçiliği gibi işlerde çalışan Abdal kadınları kendilerini erkeklerden farklı görmemektedirler. Bu bakımdan Serik'te Zeytinköy ve Finike'de görüşülen Abdal kadınların büyük bir çoğunluğunun yarı

zamanlı tarım işçiliği, sepet örmeciliği, fidecilik, pazara çıkarak sebze ve meyve ticareti yapmak gibi birçok işle meşgul oldukları görülmüştür. Antalya Abdallarının kadınlar hakkındaki görüşleri şu şekildedir;

> "Alevilik inancında kadın değerlidir. Ben olmadığım zaman eve misafir gelirse eşim ben varmışım gibi davranır ve misafirleri ağırlar. Tartışmalarımız olmuştur mutlaka ama kadına el kalkmaz, kırıcı kötü söz edilmez. Evlenmeden önce eline, beline ve diline sahip olma ilkesi kabul edilir. Buna ikrar verme, yani yemin verme denir. Kadın sadece temizlik yapacak, çocuk bakacak diye bir kural yok. Yeri geldiğinde evde çocuklara ben bakıyorum eşim de sera da çalışıyor. Bir dönem pazarcılık yaptığım zaman eşimle beraber pazara birlikte giderdik, sağolsun her zaman benim yanımda olmuştur. Ekmek fiyatları şimdi arttığı için bizim kadınlar bir evin avlusunda toplanıp ateş yakarlar ve senit üstünde hamurla ekmek yaparlar. Biz ekmek yapın da yiyelim demeyiz, onlar kendileri ev ekonomisine katkı olsun diye yapıyorlar." (A19).

Resim 22: Zeytinköy Alevi Derneğinde Yöneticilik Yapan Bir Abdal Kadını

Kaynak: Zeytinköy Alevi Derneği'ni Ziyaret, 26.09.2022

"Kadının erkekten bir fazlası ya da eksiği yoktur. Cemlere erkek kadın birlikte gelir bizim kültürümüzde. Haremlik selamlık ayrı yerde oturmak yoktur." (A4, A7, A11, A30, A40, A46).

"Alevilikte kadın dişi değil, kişidir. Kadın cinsiyet değil bir şahsiyettir Alevilik değerlerimizde. Hacı Bektaş Veli, kadınları okutunuz demiştir." (A31).

“Hacı Bektaş Veli’nin Sulucukaraöyük’e geldiğinde karşılaştığı kimseler kadınlar olmuş. Kadıncık Ana, Alevilik Bektaşilikte önemli bir isimdir. Biz eski Türk geleneklerini dini törenlerimizde temsil ediyoruz. Şamanlar törenlere eşleriyle birlikte yönetirlermiş Orta Asya’da. Bizim kültürümüzde dede ile eşi birlikte katılır cem törenlerine, yan yana otururlar. Aslına bakarsanız kişiler değişmiş, Şamanlar değnek kullanırmış, dede tahta bir sopa, baston ile yönetir cemleri. Onlar ateşi kutsal saymışlar şamanlık inancında, Alevilikte cemlerde çerağ ya da delil yakılır. Benzeşen o kadar çok tarafımız var ki kadınlara toplumda saygı duyulması, kadınların da erkeğin üzerinde hakları bulunması bunlardan sayılabilir. Kadına saygı gösterilmesi bence eski Türk geleneğinde ve örfünde var olan bir şey.” (A13).

Resim 23: Serik’te Birlikte Vakit Geçiren Abdal Kadınları

Kaynak: Alan Araştırmasından Bir Fotoğraf, Serik Kökez Mahallesi, 15.10.2022

“Biz Abdalız, Alevilik inancında kadının erkekten bir farkı gözetilmez. Kadınlar bizim gibi çalışabilir, dilediği gibi arkadaşları, komşularını ziyarete gidebilir. Kadınlarımıza başını ört ya da açık giyin şeklinde bir uyarıda bulunmayız. Benim bir kızım, bir oğlum var. Abdal Musa Sultan etkinliklerine her sene haziran ayında birlikte gideriz biz. Kızıma, eşime sen gelme, şöyle giyin demem hiçbir zaman. Kızımı da oğlumdan ayrı tutmamışımdır yani. Oğluma da kızıma da okuyun, meslek sahibi olun, kendinizi geliştirin, yabancı dil öğrenin derim her zaman. Kız ve erkek çocuk arasında ayrım yapılmaz bizde. Mesela benim Antepli bir askerlik arkadaşım vardı. Onların kültüründe erkek çocuklarının sünnet ettirilmesi, okutulmasına çok önem verilirmiş, kız çocuklarına erkek çocukları kadar kıymet verilmezmiş, öyle anlatırdı bana. Belki inancımızdan kaynaklanıyor ama ben kızımın ekonomik olarak

güçlü olmasını, meslek sahibi olmasını gönlümden arzu ettim. Bu yüzden kızımı Kıbrıs'ta özel bir vakıf üniversitesinde okuttum şükürler olsun. Şuan kızım eğitim aldığı bölümünü tamamladı ve İngilizce Öğretmeni oldu. Eskiye baktığım zaman ne sefalet, fakirlik vardı görebiliyorum. Bundan kırk sene önce at arabacılığı yapardı büyüklerimiz. Şimdi imkânlar eskiye göre gayet iyi. At arabacılığı, sepetçilik, çalgıcılık yapan Abdalların tabiki sigortası, emekliliği yok. Allah, devletimizden razı olsun, Altmış beş yaşını doldurmuş vatandaşların ekonomik durumları kötüyse, malı mülkü yoksa yaşlılık maaşı veriyor yaşlı insanlara. Hiç yoktan iyidir, en azından temel ihtiyacını alabiliyorlar." (A4).

Antalya Abdallarının gündelik yaşamlarında din, aile, ekonomi ve boş zamanları değerlendirme kurumlarında kadınların kendine has bir konumu vardır. Abdal kadınlarının toplumsal cinsiyet normlarının kurguladığı hane içi görevlerle sınırlı olmayan bir toplumsal yaşamı vardır. Antalya Abdalları arasında kadınların saygın bir konumu bulunduğu gözlemlenmiş, eşleri yarı zamanlı ve mevsimlik çalışan bazı Abdal kadınlarının ev ekonomisine ciddi katkı sağladığı anlaşılmıştır. Fidecilik, sera işçiliği, tarım işçiliği, sepet örme ve pazarcılık gibi çok fazla bilgi ve tecrübe gerektirmeyen iş ve meslek kollarında çalışan Abdal kadınlar ekonomik hayatta aktif bir özne görünümündedir. Abdallar arasında kadınlara duyulan saygınlık dinsel ve kültürel olarak iki kısımda değerlendirilebilir. Birincisi eski Türk geleneklerinden kaynaklanan kadınlara gösterilen saygı, İkincisi ise Alevi Bektaşi inancından kaynaklanan kadına saygıdır. Kadınların genellikle başlarını bir yazma ya da başörtüsü ile örttükleri gözlemlenirken kadınlar giyim kültürleri konusunda herhangi bir zorlama ya da baskıyla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir (A8, A9, A16, A20, A31).

Ayrıca görüşmeye katılan bazı Abdallar kız çocuklarının eğitim almasına özen gösterdiklerini, kız çocuklarını okula ve yükseköğrenime yönlendirdiklerini belirtmiştir. Halka namazı olarak ifade edilen cem törenlerine kadınların erkeklerle birlikte katılabildiğini aktaran bazı görüşmeciler, Alevilik Bektaşilik inancındaki kadın ve erkek eşitliği ile Türkistan toplumlarındaki göktanrı inancının sahip olduğu gelenek ve değerlerin benzerliklerine dikkat çekmiştir. Antalya Abdallarında kadınlar sadece anne kimliği ile anılmamakta, kültürel ve iktisadi yaşamda, dinsel yaşamlarda musahip cemlerine eşleriyle birlikte katılabilmektedir.

4.2.26. Boşanmak

Antalya Abdallarının aile yaşamlarında evlilik ve düğünler kadar önemli olan diğer bir unsur boşanmaktır. Genel itibarıyla evlilik kurumunu benimseyen bir inanç sistemi olarak bilinen Alevilik inancına mensup bireyler; beline, eline ve diline sahip ol ilkelerini benimsemektedir. Boşanmak Antalya Abdalları arasında hoş karşılanmayan bir eylem olarak dikkat çekmektedir. Boşanmak çok boyutlu bir ayrılık süreci olup; duygusal, hukuki, ekonomik, psikolojik ve kültürel boyutu bulunmaktadır (Aktaş, 2018: 2). Duygusal olarak

yakınlığı kalmayan, ekonomik birliktelikleri de kalmamış kimseler boşanabilmektedir. Hukuki olarak mahkeme huzurunda boşanmadıkları sürece çiftler kanunen evli sayılmaktadır.

Alevilik inancında musahip çiftlerin çocuklarının evlenmesi, insan öldürmek, zina yapmak ve erkândan çıkmak kadar büyük günah sayılan eylemlerden birisi de boşanmaktır. Her ne kadar modern toplumsal yaşamda aralarında geçimsizlik bulunan evli bireylerin boşanması doğal karşılansa da Antalya Abdalları gibi töre ve geleneklere sahip kapalı toplumlarda (diğer toplumsal gruplar tarafından dışlanan ve ötekileştirilen) boşanmak hor görülmekte ve ayıplanmaktadır. Antalya Abdalları arasında yapılan alan araştırmasında boşanmak konusu ile ilgili görüş ve değerlendirmeler şu şekildedir;

"Bizim kültürümüzde boşanan kişi yoldan ve erkândan çıkar. Musahip cemini bilir misiniz? Musahip cemlerine sadece evli çiftler katılabilir. Bekâr ya da boşanmış olanlar gelemezler. Alevilik evliliği özendiren bir inançtır." (A42).

> "Aile büyüklerine, dedeye danışmadan boşanma helal olmaz. Karı koca anlaşamıyorsa oturulur, büyükler konuşur. İşin içinden çıkılmazsa dedeye anlatılır durum. Dedenin bilgisi dışında boşanma olursa o kişiye düşkünlük verilir. Bu durum musahipler için geçerlidir. Kişinin hatasını anlayıp kendisini affettirmesi icap eder. Düşkünlük verilen kişiyle alış veriş, selam ve muhabbet kesilir. Zamanında hataları olmuştur belki ama peygamber efendimiz eşi Ayşe'yi boşadı mı? Fatma anamızla Hz. Ali efendimizin anlaşamadığı konular olmuştur mutlaka, onlar boşandılar mı? Hayır. Dedeler, duvaz, menakıplar okurken hayır dualarında bulunurlar bizlere. Dede der ki yeni evlenen çiftlere; Fatma anamızla Ali efendimizin muhabbeti ve sevgisi ocağınızda tütsün, ocağınız şen, sofranız bereketli olsun. Biz örnek olarak Ehl-i Beyt'in sevgisi ve bağlığını kabul ederiz." (A23).
>
> "Bu benim ikinci evliliğim. Daha önceki evliliğimde anlaşamadık, aileler de duruma müdahil olunca işler hepten karıştı ve boşanmak zorunda kaldım. İkinci evliliğim uzaktan hısım olan bizim gibi Abdal olanların kızıyla kısmet oldu. Biz normalde Isparta'da yaşıyoruz ama eşimin ailesi Serik'te Gebiz Mahallesi'nde yaşadıkları için bol bol buraya düğünlere, nişana, sünnet ve etkinliğe geliyoruz. O yüzden eşim F. 'nin Gebiz 'de yaşayan ailesinin yakınında ev ayarladık, burada yaşamaya başladık. Ben ikinci evliliğimi yaparken sıkıntı olmadı çok şükür. Eşimin ailesi niye boşandınız ne yaptın gibi sorular sormadı bana. Bazen insan anlaşamıyor, uyuşamıyor karşısındaki kişiyle. Bunda da bir hayır var diyorum." (A6).

"Benim kızım kocasını bana şikâyet etti geçenlerde. O sizin sorununuz kızım dedim. Ne zaman boşanır baba ocağına gelirsin o zaman dinlerim seni, kocana itaat et, saygılı, sevgili ol dedim. Bizim töremizde kolayca herkes boşanamayacağını bilir." (A1).

> "Alevilik bir yoldur. Bu yolun başı şeriat sonu hakikattır. Evlenen gençler bu dünyada ve ahirette beraber olacağına kabul ederler. Töremizde boşanmak yoktur bizim. Evlilik bir sözleşmedir. Buna imza atan kolay kolay baba ocağına dönemez. Erkek de karısına çocuklarına kötü davranıyorsa, kötü yola girmişse kulağı çekilir. Dedeler niye var? Sadece cem törenlerinde bulunsun diye değil. Dede, sosyal

nizamı, kardeşliği, beraberliği sağlar. Gerektiğinde yargı gibi kurala uymayanı toplum önünde cezalandırır düşkün kılar. Bu Türk, Alevilik geleneğidir." (A19).

"Efendim bir dede olarak size Abdal geleneğinde ve inancındaki boşanma kuralını anlatayım. Bir kere musahiplerden birisi boşanamaz kolayca. Musahiplerden birisi boşanırsa nikâh ortadan kalkar ve o kişi düşkün olur. Diğer türlü talipler arasında boşananlar da olabilir ama şartları var tabiki. Büyüklerin problemi çözmesi lazım onlar çözemezse bana gelirler. Boşanmak hem Allah'ın hem de peygamberimizin hiç sevmediği, hoş karşılamadığı bir şeydir. Taliplerden bir kadın diyelim eşinden sürekli şikâyetçi olsun. Eşi kumar oynuyor, içki içiyor, ahlaksızlık yapıyor ve beline sahip olamıyorsa o kişinin ayrılması haklı bulunur. Bu konuda rehberler ve dede yol gösterir Abdallara. Sünni Müslüman kardeşlerimiz gibi talak-ı selase ile boş ol diyerek üç kez üst üste nikâh ortadan kalkmaz. Caferi mezhebine göre dini nikâhı dede kıyar ve hayır dualarını yaparak mutlu olmalarını diler Allah'tan. Biz aşiret toplumuyuz efendim, karı-koca anlaşamadı bana hiç gelmeden direk boşanmak için adliyeye gittiler diyelim. Onların bu dünyada ve ahirette çekeceği vardır. Dedeye danışılmadan kimse karakola ya da adliyeye gidip eşinden basitçe şikâyet edemez. Dede olarak her iki tarafı dinler orta yolu bularak sorunu çözmeye çalışırız, baktık ki problem çözülemiyor en son çare adliyeye giderler dava açmak için. Eğer dedeye bilgi vermeden boşanma davası açılırsa her ikisi de düşkün olur. O düşkünlerin selamı alınmaz, çayı içilmez, yemeği yenilmez, düğününe gidilmez. Düşkünler toplumdan dışlanır, kahvehaneye gittiği zaman kimse onunla konuşmaz, oyun oynamaz. Kadın için de aynı şeyler geçerli tabiki. Bir kadına düşkünlük verildiği zaman o kadınla diğer komşuları selamı keserler, ev ziyaretine gidilmez ve dışlanır." (A2).

Antalya Abdalları dinsel ve toplumsal olarak boşanmak eylemini doğru bulmamaktadır. Töre ve aşiret yapılanması biçiminde sosyal örgütlenme biçimine sahip Antalya Abdallarında aile birliğinin korunmasına özen gösterilmekte, yargı kurumlarına başvurmadan önce Abdal sosyal kurumu içinde eşlerin problemlerine çözüm bulunmaya çalışılmaktadır. Abdalların grup içinde evliliği özendirmek ve korumak için Hz. Ali ile Hz. Fatma'nın muhabbetleri örnek gösterilerek dinsel referanslar kullanılabilmektedir. Antalya Abdalları dinsel olarak Caferi mezhebine göre nikâh kıymaktadır. Dede tarafından kıyılan dinsel nikâhlar Antalya Abdalları açısından dinsel meşruiyeti temsil etmektedir. Boşanmayı hoş karşılamayan Antalya Abdalları, daha çok dinsel düşüncelerle evlilikler yapabilmekte, musahip olan Abdalların boşanmaları farklı karşılanabilmektedir. Eşinden boşanan musahibin musahipliğinin düşeceğine inanan Antalya Abdalları, boşanan musahibin düşkün olacağını belirtmişlerdir. Bir tür toplumdan ve Abdal grubundan sosyokültürel, ekonomik ve dinsel olarak dışlanmak anlamına gelen bu düşkünlük, Antalya Abdallarının sosyal ve dinsel yaşamlarında boşanmayı önleme mekanizması olarak değerlendirilebilir.

4.2.27. Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri

Akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin Türk toplumunun sosyal ve kültürel hayatında kendine has bir yeri vardır. Sosyolojik karşılığı dayanışma, yardımlaşma ve beraberlik olan bu sosyal ağlar, Antalya Abdallarında yaşama tutunmanın, sosyoekonomik ve kültürel birlikteliğin sembolüdür. Toplumsal bir özne olarak geçimini sağlayabilmek için ekonomik gelir elde edebilecek iş ve mesleğe ihtiyaç duyan bireyler kültürel ve psikolojik ihtiyaçları için komşu ve akrabaya ihtiyaç duyabilmektedir (Koyuncu, 2009: 31).

Genellikle yüz yüze, dostane ilişkilerin yaygın olduğu, insanların birbirlerini tanıdıkları, çekinmeden günün çoğu saatinde kapılarına çalabildikleri ve fiziksel mesafe olarak yakın yerde yaşayan kimseler komşu olarak ifade edilebilir. Boş zamanları değerlendirme faaliyetlerinin benzeştiği, aynı bölgede yaşayan komşular; sosyolojik ve ekonomik olarak benzer tüketim kalıplarına sahip olabilmektedirler. Komşular, iyi ve kötü zamanlarda birbirlerine destek olmak, iş bulmak, meslek sahibi olmak ve yardımlaşmak için çok yönlü sosyal ilişkiler kurabilmektedir. Komşular özellikle yas törenleri, şenlikler, nevruzlar ve bayramlar gibi toplumsal heyecan ve katılımın yüksek olduğu zamanlarda birbirlerine manevi ve maddi olarak destek çıkabilmektedir. Aynı şekilde soy ya da evlilik ilişkisi yoluyla oluşan sürekli ilişkiler ağı akrabalık olarak ifade edilebilir. İnsanların manevi ve kültürel ihtiyaçlarına cevap veren akrabalık ilişkilerinin sosyal işlevi, dayanışma kültürünün ve yardımlaşmanın güçlenmesinde saklıdır. Kapalı toplumlarda kent toplumlarına nazaran daha özgün akrabalık ve komşuluk ilişkisi ağlarının yaygın olduğu söylenebilir. Kapalı toplumdan kasıt, toplumun geri kalanı ile sınırlı iletişimi bulunan, dışlanmış ve ötekileştirilmiş bir toplumsal yapıdır.

Resim 24: Hep Birlikte Yemek Hazırlıkları Yapan Abdallar

Kaynak: Serik'te Alan Araştırmasından Bir Fotoğraf, 10.07.2022

Yapılan alan araştırmasında Antalya Abdallarının komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin gayet dostane ve yapıcı niteliklere sahip olduğu gözlemlenmiştir. Birbirlerinin sosyoekonomik hayattaki işlerine yardımcı olmaya hassasiyet gösteren Abdallar, grup içi aidiyeti ve mensubiyet duyguları güçlü bir topluluktur. Antalya Abdallarının sosyal hayatlarında cenazeler, düğünler ve şenliklerin önemli bir yeri vardır. Komşuluk ilişkilerini hem sosyal hem de dinsel bir vazife olarak değerlendiren Antalya Abdalları birbirlerinin tarla ve bahçe işleri, hastane ve sağlık işleri, ev tadilatı, ekinlerin biçilmesi, düğün ve sünnet gibi şenliklerde çalgıcılık işlerine yardım etme gibi çok yönlü yardımlaşma ve dayanışma ağlarına sahiptirler. Antalya Abdallarının komşuluk ve akrabalık ilişkileri ile ilgili görüşleri şu şekildedir;

> "Komşu hakkı Alevilik kültüründe çok değer verilen bir kıymettir. Alevilik kültüründe ahirette Allah, komşun senden razı mıdır, sen komşundan razı mısın diye soracaktır denir. Pişirdiğinden ikram etmiyorsan, cenazesinde yemek yapıp götürmüyorsan, düğününde yanına gidip oturmuyorsan komşu değilsindir. Bizim burada bir cenaze oldu mu herkes koşa koşa evine gider, hepimiz yemek yaparız ölü evine götürürüz. Abdalların cenazelerinde küs de olsan cenazede kırgınlık ve küslük olmaz. Hepimiz bir elden imece şeklinde yardımlaşır, yemekler yaparız. Tüm komşular ve akrabalar orda hazır bulunur.

Ondan sonra benim iki kızım var, büyük kızım evlendiğinde çok ağladık. Evde eşimle birlikte tek kalacağımızı anladığımız için çok üzülmüştük. Tüm komşularımız, akrabalarımız düğünden itibaren dört gün boyunca işi gücü bıraktılar ve bizim evimizde kaldılar biliyor musun? Bizim kültürümüze göre düğünlerimiz salı günü başlar ve üç gün sürer. Düğünün son gününü bilerek perşembe gününe denk getiririz biz. Perşembe akşamı cuma günü gibi mübarek ve kutsaldır. Perşembe günü gelin alma denilen gelenek yerine getirilir Abdal adetlerine göre. Perşembe günü dualar ve gözyaşları arasında gelin evinden çıkarılır. Gelin annesi ve babası olarak bizler üzülmeyelim, kızımızın yokluğunu hissetmeyelim diye tüm komşular evimize doluşurlar ve yatılı olarak bizde kalırlar. Gelinin annesi yani beni de teselli etmeye gelmişti komşularımız. Pazar günü akşama kadar gelinin annesi evinde yalnız bırakılmaz, gelinin annesine yemekler yapılır, fıkralar, hikâyeler anlatılır, gezmeye götürülür. Allah razı olsun komşularımız o yönden sahip çıktılar bize." (A8).

"Rahmetli babam komşu hakkı önemlidir oğlum, komşusunun kalbini kıran insanın işi rastgelmez derdi. Kaldı ki Alevilik insan sevgisine çok önem veren bir inançtır. Yüz yüze bakıyorsan, kimseyle küs ya da kavgalı olamazsın. Komşularımızla ilişkilerimiz çok iyidir. Kışın akşamları beraber otururuz, çay demleriz sobanın üstünde. Birbirimize gider geliriz. Sünni ya de Alevi olsun hiç fark etmez biz tüm insanları seviyoruz." (A1).

"Bir Abdalın komşusu ile kötü olacağını düşünüyor musunuz? Biz hayatımız boyunca kimseyle kavga etmez, karakolun yolunu bilmeyiz. Manavgat'ta herkes bizi sever. Herkesin inancına, giyimine saygı duyarız. Komşularımızla gayet iyi geçiniriz." (A50).

Resim 25: Zeytinköy Anadolu Aleviliği Derneğinde Sohbet Eden Abdallar

Kaynak: Zeytinköy'de Alan Araştırmasından Bir Fotoğraf, 20.10.2022

"Akrabalarımızla çok iyi geçiniriz. Düğün işi olduğu zaman herkes bir işin ucundan tutar. Davulu çalan, zurnacı, piyanocu hepsi amcaoğlu, yeğen, damat falandır. Düğün sonrası toplanan parayı kendi aramızda paylaşırız." (A14).

"Komşularımız genelde akrabalarımızdır. Biz iç içe beraber oturuyoruz. Toplu olarak bir bölgede yaşadığımız için birbirimize her anlamda destek çıkıyoruz. Cenaze, düğün, sünnetlerde herkes geçmişi unutur ve bir araya geliriz." (A47).

Antalya Abdallarının komşuluk ve akrabalık ilişkileri genel olarak değerlendirildiğinde; Abdalların sosyolojik yapıları ve yaşam tarzlarına bağlı olarak bir arada yaşamaya özen gösterdikleri gözlemlenmiştir. Komşuluk ve akrabalık ilişkileri hakkında gayet yapıcı ve olumlu görüşler beyan eden Antalya Abdalları, Türk toplumunun yaşantısında özel bir yere sahip cenazeler, yas törenleri, düğün ve nişan törenleri, asker uğurlaması ve sünnet törenleri gibi toplumsal heyecan ve katılımın yüksek olduğu toplumsal organizasyonlarda komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin pekiştirildiğini belirtmektedirler.

Cenazeleri olduğu zaman komşularının üç gün boyunca yas evine yemek ve içecekler getirdiğini belirten bazı katılımcılar, komşuları ile manevi ve ekonomik dayanışma içinde

olduklarını vurgulamışlardır. Komşuluk ve akrabalık ilişkilerini kültürel ve dinsel olmak üzere iki şekilde yorumlayan Antalya Abdalları, Alevilik inancında komşu hakkını kutsal bir değer olarak kabul etmektedir. Bu durumun yanında Antalya Abdalları komşuluk yaptıkları, samimi ilişkiler kurdukları, birbirlerini ziyarete gittikleri komşularının nerdeyse tamamının aynı zamanda akrabaları olduğunu ifade etmişlerdir.

Sosyolojik ve ekonomik sebepler dolayısıyla bir arada yaşayan Antalya Abdalları maddi ve manevi dayanışmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Manevi ihtiyaçlarını akrabalık ve komşuluk ağları yardımıyla karşılayabildikleri gözlemlenen Abdallar, müstakil evlerde yaşamaya özen göstermektedirler. Görüşmeye katılan Abdallardan nerdeyse tamamının apartman dairesinde ikamet etmediği gözlemlenmiştir. Sünni Müslüman komşulara mesafeli olan Antalya Abdallarının grup içi komşuluk ve akrabalık ilişkileri daha yaygındır. Ayrıca Antalya Abdallarının dayanışma kültürünü besleyen bu sosyal ağlar sayesinde grup aidiyeti ve mensubiyet bilincini güçlendirdikleri düşünülmektedir. Dolayısıyla toplumsal ve ekonomik ihtiyaçların karşılanmasını sağlayan akrabalık ve komşuluk sosyal ağları, Abdal topluluklarında grup dayanışmasını güçlendiren önemli unsurlardan birisi olarak değerlendirilmektedir.

4.2.28. Antalya Abdallarında Ekonomik Hayat

Antalya Abdallarının toplumsal yaşamları ve aile hayatlarını anlama konusunda hane içi üretim ve mesleki faaliyetlerin önemli işlevi bulunmaktadır. Ekonomi insanların ve toplumsal grupların üretim ve tüketim ilişkilerinin incelenmesi olarak düşünülebileceği gibi toplumsal özne olarak bireylerin maddi ihtiyaçlarını karşılama konusundaki tutum ve eğilimleri de ekonomi içinde yer alabilmektedir.

Görüşmeye katılan Abdalların genellikle çalgıcılık, müzisyenlik, emlakçılık, pazarcılık, sera işçiliği, şoförlük, nakliyecilik, çiftçilik ve seracılık, yarı zamanlı tarım işçiliği gibi işlerle meşgul oldukları anlaşılmıştır. Bu tür iş ve meslek kolları dışında emekli olan, Antalya Muratpaşa Belediyesi'nde Bahçe ve Parklar Müdürlüğü, Temizlik İşleri Müdürlüğü, Mezarlık ve Cenaze İşleri Müdürlüğünde çalışan Abdallar da mevcuttur. Sosyolojik bağlamda yüksek kabiliyet, donanım ve teknik bilgi gerektiren işlerde çalışmayan Antalya Abdalları, düzenli bir gelire sahip olabilme, sosyal güvenceli işlerde çalışabilme imkânlarını tercih etmektedirler. Bu durumun yanı sıra Abdal kadınlarının aile ekonomisine üretici ve destekleyici katkı sağladığı gözlemlenmiş, Abdal kadınlarının yarı zamanlı sera ve tarım işçiliği yaptığı, yevmiye usulüne göre sosyal güvencesiz işlerde çalıştıkları anlaşılmıştır. Geleneksel bir takım iş ve mesleklerle meşgul olan Abdalların, mesai kavramı olmayan,

süreklilik arz etmeyen serbest mesleklerle ilgilendiği görülmüştür. Antalya Abdallarının iş ve meslek kollarına yönelik görüşleri şu şekilde ifade edilebilir;

"Emekli şoförüm. Boş durmayı hiç sevmem, yaşım 53. Şimdi de bizim akrabanın kahvehanesinde çalışıyorum gündüzleri." (A27).

"Manavgat Belediyesinde çalışıyorum, temizlik işlerinde." (A43).

"Çalgıcılığı ek iş olarak yapıyoruz, Manavgat Belediyesi'nde çalışıyorum." (A49).

"Zeytinköy'de yaşıyorum. Malulen emekliyim, özel bir nakliye şirketinde şoförlük yapıyordum daha öncesinde." (A28).

"Ben otuz beş senedir çiftçilik yapıyorum Finike'de. Sigortamı kendim yatırdım. Üç oğlum ve iki kızım var. Oğlanların ikisi sigortalı çalışıyor, diğeri kendisi yatırıyor sigorta primini seracılık yapıyor. Bizim için sigortalı çalışmak çok önemlidir." (A2).

> "On üç sene belediyede çalıştım, temizlik işlerinde. Muhtarlık yapıyorum ama çocukluktan beri yirmi altı senelik davulcuyum ben. Rica ederlerse akrabaların, komşuların düğünlerine iştirak ederiz. Eşim de sebze ve meyve toplama günlük yevmiye ile seraya çalışmaya gidiyor bazen. Bizim Abdallar başka işlerde çalışırlar ama asıl mesleğimiz çalgıcılıktır. Rahmetle babam oğlum ilerde işin gücün olmazsa kolunda altın bilezik olsun, sana bir hüner göstereyim dedi ve beni hep düğünlere götürdü. Bana davul çalmayı, zurna çalmayı öğretti. Başka işler yapsak da ata mesleğimiz müzisyenlik oldu." (A1).
>
> "Ben 2007 yılından beri ücretli öğretmenlik yaptım Serik'te yaklaşık on sene kadar. Bilgisayar Öğretmeniyim, ayrıca Uluslararası İlişkiler bölümü mezunuyum. Atanamadığım için başka işlerde çalışmak zorunda kaldım. Şuan verdikleri maaş iyi olduğu için özel bir turizm şirketinde muhasebe işlerine bakıyorum. Çok şükür halimden memnunum. Bilgisayar öğretmeni olduğum için babama bir internet kafe tarzında işyeri açmıştık. Babam da sigorta priminin üstünü yatırdı yeni emekli oldu." (A13).

"Lise mezunuyum ben, amcam ve dayımlarla birlikte çalgıcılık yapıyorduk bir ara anlaşamadık. Ben de kursunu aldım, sertifikayı almaya hak kazınınca özel güvenlik görevlisi oldum. En azından sosyal güvenceli iş, emekliliği var." (A14).

"Gençliğimizde göçebeydik, at arabacılığı yapardım ben. Şuan 74 yaşındayım yaşlılık aylığı alıyorum. Allah devletimize milletimize zeval vermesin." (A26).

"Marangozum ben, 60 yaşındayım. Evliyim üç çocuğum iki torunum var. Finike, Yuvalı'da yaşıyorum." (A20).

"Müzisyenim, bu işi profesyonel olarak yapıyorum. Davul, zurna, piyano hepsi var bende. Bazı tanınmış sanatçıların arkasında çalgıcılık yaptım." (A17).

"Yarı zamanlı fidecilik ve tohum işinde çalışıyorum. Yazın yaylaya gideceğimiz zaman işten çıkıyoruz. Benim gibi Abdal kadınlarının çoğu sera ve fide işine gider Gebiz 'de." (A16).

“Pazarcılık yapıyorum Finike’de. 68 yaşındayım, Abdalım, Aleviyim. Çok şükür geçinip gidiyoruz, haftada üç ya da dört gün pazara çıkıyorum. Sebze, meyve satıyorum.” (A19).

“Belediye ulaştırma işlerinden emekliyim. Şuan maddi durumum iyi, oto galerim var ve araç kiralama işiyle uğraşıyorum Zeytinköy’de.” (A4).

“Çalgıcılık yapıyorum ama belediyede temizlik işinde de çalışıyorum.” (A45).

“Çalgıcıyız, zurna çalıyorum. Boş zamanlarımda sepet için sipariş alıyorum.” (A11).

“Zeytinköy’lüyüm. Emlakçılık işleriyle uğraşıyorum. Şuan kiralık ev talebi fazla olduğu için işlerimiz oldukça yoğun diyebilirim.” (A29).

> “Sera, tarla dediğin zaman işin aslı kadınlardan sorulur. Otların yolunması, fidelerin bağlanması, sulama işlerini hep kadınlar yapar. Finike, Yuvalı’nın geçim kaynağı seracılık, tarımdır. Her ne kadar tarla, sera erkeklerin gibi görünse de çalışanlar, işi yoluna koyanlar kadınlardır. Sağolsun eşim seraya çok yardım ediyor. Bizde kadın-erkek diye iş ayrımı genelde olmuyor. Kazancımız da soframız da hep birdir şükürler olsun.” (A24).

“Eşim, müzik ve çalgı işleri yaptığından düzenli bir maaş, geliri yok maalesef. Ben ve benim gibi eşi sigortalı işlerde çalışmayan kadınlar evimize destek oluyoruz serada çalışarak. Allah’a şükür halimizden memnunuz. Eşimin her zaman yanındayım.” (A8).

> “Eşim bana tarlaya, seraya yardım et demez. Ben işler bitsin, hasat bereketli olsun diye çocuklarım ve eşim için gönüllü yaparım bu işi. Çocuklar küçük ama onlar dahi işin bir ucundan tutar, çapalama, sulama, gübreleme işlerinde bizlere yardımcı olurlar. Bir eksiğimiz olur, getir-götür yapar, evi bekler, hortumu taşırlar. Şimdi durumlarımız iyi Finike’de. Bundan yirmi sene önce kimsenin evinin altında soğuk hava deposu, arabası, motoru yoktu. Burada pazarcılık yapanlar da var ama küçük pazarcı değiller. Seracılar toptan üretim yaparlar limon, greyfurt, muz, portakal, domates, biber, fasulye, kabak falan. Ürettiklerini toplarlar katarlar araçlarına Finike’den Denizli’ye, Isparta’ya, Aydın’a, Muğla’ya, Antalya’ya götürürler mallarını. Orda mallarını topluca esnafa, toptancı haline satarlar geri dönerler. Bu sayede Finike’de Abdalların gelir durumları düzeldi. Okumazsa çocuklar serada, tarlada ailelerine yardımcı oluyorlar. Bizden pek okuyan çıkmıyor genellikle.” (A22).

“Finike’de seracılık işine kadınlar yardım eder. Sera sahibi kimsenin eşi, kızı hep bir elden çalışırlar. Kadınların meyve, sebze işine katkısı çoktur.” (A23).

Resim 26: Düğünde Çalgıcılık Yapan Abdallarla

Kaynak: Alan Araştırması Kapsamında Düğünlerde Çalgıcılık Yapan Abdallarla Serik'te Bir Düğünden Kare, 16.10.2022

Antalya Abdallarının aile ekonomileri yerel yönetimler, hizmet ve çeşitli sektörlerden beslenmektedir. Finike Yuvalı ve Serik'te yaşayan Abdallar arazi ve seralarda tarım işçiliği, seracılık ve pazarcılık gibi işlerle uğraşmaktadırlar. Özellikle sera ve tarım işçiliğinde kadınların önemli bir işlevinin bulunduğu anlaşılmakla birlikte kadınlar fide, tohum ve gübreleme işlerinde eşlerine yardımcı olmaktadırlar. Gerek tarım işçiliği gerek yarı zamanlı fidecilik, sebze ve meyve toplama işlerinde kadınlar ve erkekler düşük ücretlerle yevmiye usulü çalışmaktadır. Sosyal güvencesiz şekilde yevmiye usulü sera ve tarım işçiliği yapan Abdalların, orta yaş ve üstü grupta olduğu, eğitim düzeylerinin düşük olduğu anlaşılmıştır. Antalya Abdallarının çalışma koşullarını belirleyen önemli unsur; sosyal güvenceli ve sigortalı işlerdir. Ayrıca hizmet sektöründe emlak, muhasebe, şoförlük, özel güvenlik görevlisi olarak çalışan Abdal bireyler de bulunmaktadır. Manavgat, Zeytinköy ve Serik merkezinde yaşayan Abdalların genç nesilleri turizm ve hizmet sektörlerinde istihdam olabilmektedir.

Resim 27: Zeytinköy Cemevi'nde Bir Belediye Çalışanı

Kaynak: Alan Araştırması Kapsamında Zeytinköy'deki Cemevi'nde Görevli Bir Belediye Çalışanı, 17.09.2022

Antalya Abdallarının önemli geçim kaynağının bir tanesi de müzisyenlik ve müzik üretimidir. Kulak dolgunluğu, keman, bağlama, davul, zurna ve piyano gibi farklı müzik enstrümanlarını çalabilen bazı Abdallar düğünlerde, asker uğurlama, nişan, sünnet düğünleri, bayramlar ve Ramazan Ayı'nda müziklerini icra edebilmektedirler. Çoğunlukla bahar aylarından başlayarak yaz ayları ve düğün mevsimlerinde müzik üreten Abdallar, belirli ücret karşılığında pazarlık usulü eğlence ve merasimlerde davul, zurna, keman ve piyano çalabilmektedir. Düğün mevsimlerinin yaz aylarına rastgelmesi sebebiyle kış mevsimlerinde fazla müzik üretimi ve esnaflığı yapamayan Antalya Abdallarının, aile bireyleri ve eşleri yarı zamanlı tarım işçiliği yaparak ailelerini destekleyebilmektedir. Ayrıca Zeytinköy'de yaşayan Abdalların bir kısmının Muratpaşa Belediyesi bünyesinde, Finike Yuvalı'da çalışan Abdalların az bir kısmının Finike Belediyesi'nde, Manavgat'ta yaşayan Abdalların önemli bir kısmının deneyim ve teknik bilgi gerektirmeyen temizlik işleri, park ve bahçeler ile mezarlıklar müdürlüğü gibi kısımlarda çalıştıkları anlaşılmıştır.

Zeytinköy Anadolu Alevi Kültürünü Yaşatma ve Geliştirme Derneğinde yapılan görüşmelerde bölgede yaklaşık 4.000 kişilik bir Abdal nüfusunun yaşadığı ve tahminen 500

Abdal bireyin Antalya Büyükşehir Belediyesi ve Muratpaşa Belediyesi bünyesinde çeşitli birimlerinde geçici, sözleşmeli ya da sürekli işçi biçiminde istihdam olduğu bilgisi edinilmiştir (A31). Hatta dernekte gerçekleştirilen başka bir görüşmede, görüşmeci birey Muratpaşa Belediyesinde çalışan diğer personellerin kendilerine Abdal oldukları için "teyzeoğlu" olarak hitap ettiğini, bu durumdan çok rahatsız olduğunu, bu ifadenin bir tür ötekileştirme, etiket ve kimlik olduğunu belirtmiştir (A32). Alan araştırmasında orta yaş ve üstü görüşmecilerin çalgıcılık mesleğini doğrudan meslek olarak icra ettikleri anlaşılırken genç kuşakların hizmet sektöründe yoğunlaştığı söylenebilir. Bahse konu genç kuşak Abdallar çalgıcılık mesleğini ikinci iş ya da ek iş olarak değerlendirmektedirler.

Antalya Abdallarının ekonomik yaşamları değerlendirildiğinde göçebelikten yerleşik yaşama geçen bir topluluğun tecrübe ettiği sosyokültürel ve iktisadi dönüşümün iz düşümlerini görebilmek mümkündür. Netice itibarıyla uzun yıllar çadırda göçebe bir yaşam süren Antalya Abdallarının yaklaşık otuz yıl öncesine kadar göçebeliğe devam ettikleri hatta kısmen kırsal bölgelerde yaşayan Abdalların yarı göçebe şekilde mevsimin belirli zamanlarında yaylalara göç ettikleri gözlemlenmiştir.

Bu konuda dikkate değer husus; Antalya Abdallarının yazın yaylalara göç etmesinin ekonomik motivasyonlu olmasıdır. Yaz mevsimlerinde yaylalara çıkan Antalya Abdalları, komşularının çocuklarını evlendirecekleri zaman düğün, nişan ve sünnetlerde çalgı işi için kendilerine ihtiyaç olduğunu bilmektedir. Bunun yanı sıra bir kısmı Serik, Kökez Mahallesi ve Gebiz 'de yaşayan Abdallar sepet örme, tahta kaşık oymacılığı ve sele örme gibi işlerle uğraştıklarından komşularından bu tür işlerin yapılması için sipariş alabilmektedirler. Dolayısıyla yaylalara göç eden bazı Antalya Abdalları komşularının göç ettiği yaylaları tercih edebilmekte, ekonomik motivasyonlu hareket edebilmektedir. Antalya Abdallarının iktisadi yaşamları; hizmet ve eğlence sektörü, tarım ve kamu sektörlerinden oluşabilmektedir. Abdalların meslekleri; çalgıcılık, müzik esnaflığı (davul, zurna, keman, piyano, org), at arabacılığı, çiftçilik, seracılık, tarım işçiliği, yarı zamanlı sera işçiliği, şoförlük, aşçılık, kahvehanecilik, pazarcılık, mobilyacılık, marangozluk, taksicilik, emlakçılık, muhasebecilik, belediyede sözleşmeli işçi (park ve bahçeler müdürlüğü bünyesinde, temizlik işleri, mezarlıklar müdürlüğünde hizmetli personel, cenaze hizmetleri personeli) olarak sayılabilir.

Resim 28: Zeytinköy'de Kahvehane İşleten Abdallar

Kaynak: Alan Araştırması Kapsamında Zeytinköy'de Abdallar Tarafından İşletilen Bir Kahvehaneyi Ziyaret, 22.10.2022

Antalya Abdallarını ekonomik yaşamda üretici bir aktör haline getiren en önemli unsur ise göçebelikten yerleşik yaşama geçiş olmuştur. Yerleşik yaşama geçişle birlikte Antalya Abdalları düzenli bir gelire, iş ve meslek kollarına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Görüşülen Abdallar iktisadi yaşamları başta olmak üzere eğitim, boş zamanları değerlendirme faaliyetleri ve inanç gibi kurumlarında yapısal değişiklikler tecrübe ettiklerini belirtmişlerdir (A1, A2, A4, A5, A10, A11, A12, A15, A16, A18, A19, A23, A27, A29, A30, A33, A34, A42, A49).

Aralarında emlakçı, oto galeri sahibi, emekli, şoför, muhasebeci, öğretmen ve mobilyacı gibi mesleklere sahip üyeleri olan Antalya Abdallarının sahip olduğu önemli özellik, nerdeyse her evden bağlama, davul ve zurna gibi müzik enstrümanları çalabilen bireyler yetiştirebilmesidir. Kırsal alanlarda Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşayan Abdalların geçim kaynakları tarım ve seracılıktır. Zeytinköy'de yaşayan Abdallar yerel yönetimlerde park ve bahçe, temizlik, cenaze işlerinde görev alabilmekte, pazarcılık, şoförlük, nakliyecilik, at arabacılığı, tarım işçiliği, müzisyenlik, kahvehanecilik ve çalgıcılık yapabilmektedir. Kökez, Merkez ve Gebiz 'de yaşayan Abdallar; sezonluk tarım işçiliği, müzisyenlik, sele ve

sepet örme işleri ve belediyede temizlik işlerinde çalışabilmektedir. Manavgat'ta yaşayan Abdallar yerel yönetimlerde temizlik işlerinde çalışmakta, ek iş olarak çalgıcılık yapmaktadırlar. Araştırma esnasında çarpıcı olan, görüşmeye katılan Abdallardan orta yaş ve üzeri Abdalların geleneksel iş ve meslek kollarını icra etmesi olmuştur. Örneğin, at arabacılığı, hurdacılık, çalgıcılık, sepet ve selecilik gibi işler elli yaş ve üzeri Abdallar tarafından yapılan iş kollarıdır. Yeni nesil Abdallar, marangozluk, emlakçılık, şoförlük, nakliyecilik, mobilyacılık, özel güvenlik işi gibi mesleklere yöneldikleri görülmüştür. Antalya Abdallarının geçim kaynakları hizmet ve tarım sektöründe yer alan iş kollarıdır.

Çalgıcılık yaparak geçimlerini sağlamaya çalışan Abdallar ise işgücü piyasasının çalışan yoksul kesimi olarak ifade edilebilir. Çalgıcılık dışında başka bir uğraşları olmadığını dile getiren çalgıcı katılımcılar, genç nesil Abdalların düzenli bir meslek, gelir ve sosyal güvenceye sahip olmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu sebeple yeni nesil Abdallar çalgıcılık dışında farklı iş ve meslek kollarına yönelebilmekte, bu kez de karşılarına ayrımcılık ve ötekileştirme gibi olgular çıkabilmektedir. Abdal oldukları için kendilerine özel sektörde iş verilmediğini belirten görüşmeciler çalgıcılıkla, belediyede temizlik işlerinde çalışmaya mecbur kaldıklarını belirtmektedirler. Bazı görüşmeciler ise belediyede istihdam olmaları konusunda dahi kendilerine ayrımcılık ve ötekileştirme yapıldığını belirtmişler, belediyede kimsenin çalışmak istemediği en zor ve kötü işleri Abdalların yaptıklarını ifade etmişlerdir. Park bahçeler, mezarlık ve cenaze hizmetleri gibi işler bunlardan birkaçıdır.

4.2.29. Konut Tipleri ve Yaşam

Antalya Abdalları, Antalya şehrinin çeşitli yerlerinde dağınık bir biçimde yaşamaktadırlar. Abdalların Finike, Yuvalı Mahallesi'nden Manavgat'a kadar uzanan yaşam desenlerinde dikkat çeken önemli unsur, Abdalların yaşadıkları konut tipleri olmuştur. Alan araştırması kapsamında gerçekleştirilen cemevi ve ev ziyaretlerinde Abdalların göçebe yaşam tarzından yerleşik hayata geçişinin izleri görülmektedir.

Görüşmeler esnasında Finike, Serik, Zeytinköy ve Manavgat'ta yaşayan Abdalların, nerdeyse tamamının müstakil, tek katlı ve bahçeli evlerde yaşadıkları gözlemlenmiştir. Konut tipi ve yapısına bakıldığında Serik ve Zeytinköy'de yaşayan Abdalların evlerinin bahçesinde biber, salatalık, domates ve patlıcan gibi sebzeler yetiştirdikleri gözlemlenirken Finike, Yuvalı Mahallesi'nde yaşayan Abdallar, şehir merkezinden uzakta Finike'nin iç kesimlerinde Yuvalı Mahallesi'nde yaşamlarını sürdürmektedirler. Abdallar, Finike merkezden kış mevsimlerinde iki saatte bir şehir içi halk otobüsü ya da dolmuşların ulaşım sağladığı bir yerleşkede yaşamaktadırlar. Kırsal bir görünüme sahip Yuvalı Mahallesi'nde seracılık, bahçe ziraatı,

tarım işçiliği ve pazarcılık gibi işlerle geçimlerini sağlayan Abdalların konutlarının tamamının tek katlı, bahçeli olduğu görülmüştür. Araştırmada kimi evlerin bahçesinde kümes, küçük bir ağıl ve birkaç küçükbaş hayvan bulunduğu gözlemlenmiştir. Aynı tek katlı konut tipine Serik'te, Zeytinköy ve Manavgat'ta yaşayan Abdallarda rastlanılmıştır. Abdalların genellikle yaşadıkları yerleşkeler göz önüne alındığında şehir merkezinden uzakta, belirli bir bölgede kümelendikleri görülmüştür. Nitekim Abdalların yaşadıkları mekanların, sosyolojik bağlamları bulunmaktadır. Antalya Abdallarının yaşam alanları ile ilgili olarak düşünceleri şu şekildedir;

> "Abdallar, toplum tarafından istenmeyen, dışlanan bir azınlık grubu olduğu için şehirden uzak, dağlara yakın, yüksekçe tepelerde yaşarlar. Otuz sene öncesinde bulunduğumuz yerde evimiz yerine çadırımız vardı. Çadırlarda yaşarken ve tahtadan küçük bir ağılımız vardı. Yörükler deve ile göçerken bizler de söylemesi ayıp eşek ve öküzlerle göç eder, eşyalarımızı onların sırtına yüklerdik. Yerleşik hayata geçince, çadır yerine şimdiki tek katlı beton evlerimizi yaptırdık. Evlerin dışında kadınların ekmek pişireceği ocak, küçük bir ağıl, kümes ve bahçe vardır. Pazarda para vermemek için, biber, acur, domates, fasulye, patlıcan, bamya gibi sebzeler ekeriz genelde. Tavuklardan yumurta alırız, sepet öreriz sipariş olursa." (A11).

Resim 29: Finike Yuvalı'dan Bir Görünüm

Kaynak: Alan Araştırması Kapsamında Finike Yuvalı'dan Bir Kare, 08.09.2022

> "Biz göçebe insanlarız, ayağımızın, elimizin toprağa değmesi gerek. Bu yüzden apartmanda kolayca yaşayamayız. Toplum tarafından bir önyargı var hakkımızda. Abdalların inancından ve Çingenelerle karıştırılmasından kaynaklanıyor diye düşünüyorum. Bir de çok eski zamanlarda Aleviler, Kızılbaş olarak bilinirmiş tarihi kaynaklarda. Kızılbaşlar Osmanlı döneminde kıyıma uğramamak için saklanabilecekleri orman ve dağlara yakın yerlerde yaşarlarmış. Alevi inancına sahip bir toplum olarak Abdallarda güven içinde yaşamak için bir arada yaşama kültürü geliştirmişler. Göçebe zamanlarında da yerleşik yaşamlarında da bu beraberlik korunmuş. Halen Serik'te yaşayan Abdallar olarak da bizim için geçerli bu." (A39).

"Manavgat'ta üç-dört mahallede, birkaç sokakta Abdallar topluca yaşıyor. Evlerimiz müstakildir. Apartmanda yaşayamayız ki biz. Gürültümüz çok olur." (A50)

> "Efendim Abdallar, Yörük'tür. Biz göçebe bir toplumuz. Otuz sene öncesine kadar Gömbe Yaylası'na, Demre, Kaş tarafına giderdik biz. Çadırlarda yaşar, su kaynağına yakın yere hayvanlarımızı götürürdük. Geçmişte yaşanan bir takım toplumsal, siyasal olaylar sebebiyle Abdallar birbirine sahip çıkan, dayanışma içinde bulunan bir toplum olmuştur. Şunu da söyleyelim, seracılık yapıyorum. Biz toprak insanıyız, şehir merkezinin dışında yaşıyoruz. Çiftçilik yapan insanlar müstakil yerlerde yaşarlar." (A2).

“Göçebelik kültürünün izleri devam ediyor. Bizler topluca bir arada yaşamamızın sebebi budur. İnanç ve geleneklerimizi yaşatmaya çalışıyoruz. Geçmişte yaşanan siyasal olaylar yüzünden toplu yaşamaya devam ediliyor.” (A34).

Antalya Abdalları ile yapılan görüşmede Abdalların göçebe bir topluluk olması münasebetiyle yaşam tarzları, iş ve meslek kolları gibi unsurların Abdalların bir arada yaşamasında etkili olduğu düşünülmektedir. Bu durumun yanında Abdalların inanç ve değerlerinden dolayı geçmişte yaşadıkları bir dizi siyasal ve toplumsal olaylar sebebiyle birlikte yaşama kültürünü inşa ettikleri ve bu kültürü korudukları söylenebilir. Toplumsal güvensizlik ve toplumsal önyargı gibi düşünceler Abdalların grup aidiyetini ve dayanışma kültürünü geliştirebilmiştir. Görüşmeye katılan bireylerin büyük bir kısmının müstakil, bahçeli evlerde yaşadıkları, bahçelerine sebze ve meyve ektikleri, bir kısmının küçükbaş hayvan besledikleri gözlemlenmiştir. Göçebe kökenli bir topluluk olmalarından bahisle apartman dairesine uyum sağlayamayacağını anlatan görüşmecilerden birisi gündelik toprak uğraşı ve üretim biçiminin müstakil bir konut tarzını ürettiğini belirtmiştir.

> “Bizim gürültümüz, patırtımız çok olur. Bir defa rahat oturmasını, evde rahatça yemek yemesini severim ben. Apartman dairesinde mangal yakamazsın, çocuklar evin içinde koştururlar, komşular rahatsız olabilir. Bizim müstakil ev, belki gecekondu gibi görünebilir ama bahçemiz çok güzeldir. Eşim çiçekleri çok seviyor, rengârenk çiçekler eker, akşamları onları sularız. Bu alışkanlık bir tür hobi oldu bizim için. Apartman dairesinde bunları yapamayız.” (A1).
>
> “Aleviler ve Bektaşiler Osmanlı döneminde mezheplerinden dolayı biraz sıkıntı yaşamışlar. O yüzden kendilerini ve birbirilerini korumayı görev bilmişler. Dikkat ettiysen Abdallar hep şehrin dışında, uzakta, tepelik, yüksek yerlerde topluca yaşarlar. Haliyle başımıza bir iş gelmesin diye bir arada oturma, yeme, içme kültürümüz gelişmiş. Alan da geniş olunca çadırların yerine bahçeli evler yapılıyor haliyle.” (A38).

Antalya Abdalları kendilerine karşı önyargılı toplumsal bakış açısının var olduğunu bu sebeple Abdallar olarak şehir merkezlerine genellikle uzak, belirli bir bölge ya da mahalle etrafında kümelendiklerini ifade etmişlerdir. Birlikte yaşama alışkanlığının nasıl geliştiği sorusuna tarihsel referanslarla yaklaşan Antalya Abdalları, Osmanlı Devleti döneminde Alevilik ve Bektaşilik inancına sahip kimselerin bir takım olumsuzluklar yaşadıklarını düşünmektedirler. Bu sebeple kültürel ve kimliksel bağlamda hayatta kalabilmek için Alevilik inancına sahip toplumsal grupların bir yaşam stratejisi uyguladıklarını düşünen Abdallar, birlikte yaşama kültürlerinin toplumsal güvensizlik, dışlama ve ötekileştirme gibi toplumsal olgularla inşa edildiğini belirtmektedirler. Abdalların dayanışma kültürü, kimlik aidiyeti ve mekânsal kümelenmelerinde toplumsal bakış açısının büyük etkisi olduğu düşünülmektedir. Genellikle belirli bölgelerde mekânsal olarak kümelenen Abdallar; yaşam tarzları, gündelik

uğraşları, sosyal alışkanlıkları, iş ve meslek kolları sebebiyle bu tür yapıları tercih edebilmektedirler.

4.2.30. Antalya Abdallarında Dernek ve Kuruluşlar

Dernekler, kuruluşları itibarıyla herhangi bir maddi çıkar gözetmeden belirli amaç ve idealler etrafında belirli sayıda birey tarafından kurulan sivil toplum kuruluşlarıdır. Gelir elde etmek amacı olmayan dernekler dinsel, ekonomik, kültürel ve kalkınma amaçlı kurulabilmektedir. Belirli fikre ve düşünceye sahip insanların oluşturduğu dernekler en az yedi bireyin bir araya gelmesiyle oluşturulabilmektedir.

Antalya Abdallarının sosyal yaşamlarına bakıldığında Abdal kültürünü, inanç ve değerlerini temsil etme, geleneklerini korumak adına sahip oldukları iki dernekleri bulunmaktadır. Birincisi Antalya Muratpaşa'da Zeytinköy Anadolu Alevi Kültürünü Yaşatma ve Geliştirme Derneği, ikincisi Antalya Finike'de bulunan Kâfi Baba ve Abdal Musa Kültürel Mirasını Araştırma Koruma ve Yaşatma Derneği'dir. Genel hatlarıyla bakıldığında Antalya Abdalları tarafından kurulmuş bu derneklerin ortak noktası Alevilik inancı, değerlerini korumak ve yaşatmak olduğu görülmektedir. Dernek yöneticileri ile gerçekleştirilen görüşmelerde derneklerin dinsel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi yanı sıra sosyal faaliyetler, geziler, kabristan ziyaretleri, evlilik ve düğün, cenaze işleri, bayramlar, Muharrem Ayı'nda etkinlikler düzenledikleri öğrenilmiştir.

> "Zeytinköy'deki derneğimizin amacı Alevilik inancını öğretmek ve korumaktır. 2010 senesinde kuruldu bu dernek. Bir sayman, bir sekreter ve on beş başkan yardımcısı şeklinde on yedi yardımcı ve bir başkanla on sekiz kişiyiz. Abdalların iş bulması, cenaze defin işleri, cem törenlerinin perşembe günleri yapılmasının sağlanması, ihtiyaç sahibi öğrencilerimize burs sağlanması, evlilik ve nişan işlerinde aracılık yapmakla ilgileniyoruz. Ayrıca mesleki eğitim kursları okuma yazma kursları, yabancı dil kursu ve terzilik kursu, Muharrem Ayı'nda yaslar, bayramlar, Abdal Musa ve Hacı Bektaş Veli kabristan ziyaretleri için topluca tur ve ziyaret geziler gibi faaliyetler yapıyoruz. Genel olarak Zeytinköy'de yaşayan Abdalların bir takım sosyal ve ekonomik problemleri olduğundan cemlere eskisi gibi katılım olmuyor. Derneğin amacı Abdalların sosyal ve ekonomik olarak refah içinde yaşamasını sağlamak, onlara iş bulmak, okutmak, inançlarını korumaktır. Yukarda ikinci katta cemevinin bulunduğu yerde büyük bir kütüphanemiz var. Gençler istedikleri zaman gelip kitap alabiliyor, değiştiriyorlar. Bu konuda Muratpaşa Belediyesi'nden de destek alıyoruz. Bundan 30 sene önce ben 20 yaşındayken at arabasının arkasına doluşur Doğu Garajı'nda kavak ağacının altına giderdik topluca. Herkes alışverişini yapar oraya geri gelirdi. Bir genç kızın, bekâr bir kadının tek başına çarşıya gitmesi yasak, ayıp ve günahtı. Kot pantolon giymek hoş karşılanmazdı. Allah'a çok şükür İlkokulu, Ortaokulu Yavuz Selim'de sonra liseyi Antalya Lisesi'nde tamamladım. Sonrasında iki yıllık turizm otelcilik bölümü bitirdim ve yabancı dil öğrendim. Babamdan Allah razı olsun, hepimizi okutmaya gayret gösterdi. Bir Abdal kızı olarak CHP'de il yönetiminde iletişim ve halkla ilişkilerden sorumlu il başkan yardımcısı olarak görev yaptım.

30 yılımı partiye verdim, Antalya'da iletişim ve halkla ilişkiler alanında öğrenciler yetiştirdim parti okulumuzda. Geldiğim noktada bazen hayatın anlamını sorgulamıyor değilim ama bizim hayatımızın amacı iyilik yapmak galiba. Abdallığın özü de karşılık beklemeksizin insanları sevmek, herkese iyilik yapmaktır. Bu şekilde Allah'ın rızasını kazanabiliriz diye düşünüyorum." (A31).

Resim 30: Zeytinköy Anadolu Aleviliğini Yaşatma ve Geliştirme Derneği'nde

Kaynak: Alan Araştırması Kapsamında Dernek Ziyaret, 08.10.2022

"Derneğimizin kapısı herkese açıktır. Biz Zeytinköy'de yaşayan Abdallara düğününden cenazesine, işinden okuluna, ibadetine daha doğrusu kültürüne dair ne varsa hepsine yardımcı oluyoruz. Maddi bir beklentimiz yok, zaten ben belediyede çalışıyorum kadrolu olarak yirmi sene geçti. Maddi sorunum yok ama istiyorum ki bu kültürü, geleneğimizi yaşatalım. Köyün büyük kısmı erkekler belediyede Muratpaşa ve Antalya Büyükşehir belediyesinde çalışıyor. Kadınlarımız gündelik sebze, meyve toplama işine gidiyorlar seralara. Kışın bu Avrupalı turistler yılbaşında kapılarına süslü çiçek halkası takıyorlar ya hani, biz kamıştan, ağaç dalından çiçekli halkalar yapıp satıyoruz onlara. Dikiş, terzilik, el sanatları kursu açtık. Terzilik kursuna 15 kişi isim yazdırdı bildiğim kadarıyla ama sadece iki kişi geldi. Eski geleneklerimiz yok artık. İbadetler daha çok kış mevsimi oluyor, yaz mevsiminde Abdallar yaylaya çıkıyor kimseyi bulamıyorsunuz." (A32).

"Dernek daha çok Abdal kültürünü, örf ve adetlerimizi yaşatmak için kurulmuş bir örgüttür. Belirli aralıklarla toplantı yapılır dernekte. Türbe ziyareti, küçük konserler, gezi, piknik, Muharrem Ayı etkinlikleri, iftar yemeği düzenlenir." (A4).

Antalya, Zeytinköy'de Hacı Bektaş Veli Kültür Merkezi içerisinde faaliyet gösteren bu dernek Abdalların sosyal, kültürel ve ekonomik hayatlarına katkıda bulunmak, Abdalların mesleki ve kültürel eğitimlerini geliştirmek gibi faaliyetler gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Alan araştırmasında yaz aylarında kısmen göçebe yaşayan ve yaylalara giden Abdalların Zeytinköy'deki ikametlerinde bulunmamaları sebebiyle dernek faaliyetlerinin yaz ayları dışında yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Kütüphane, okuma salonu, yemekhane ve cemevi gibi olanaklara sahip bu dernek Antalya Abdallarının sahip olduğu en donanımlı sivil toplum örgütü olduğu anlaşılmaktadır.

Antalya Abdalları tarafından kurulan ikinci dernek, Kâfi Baba ve Abdal Musa Kültürel Mirasını Araştırma Koruma ve Yaşatma Derneği'dir. Finike Yuvalı Mahallesi'nde bulunan bu dernek Yuvalı 'da yaşayan Abdalların inanç ve manevi değerlerini korumak ve geliştirmek amacıyla oluşturulmuştur. Alevilik inancı ve göreneklerini yaşatmayı ve gelecek kuşaklara aktarmayı benimseyen bu derneğin başkanı ile yapılan görüşme Finike Yuvalı Mahallesi'nde gerçekleşmiştir.

> "Efendim her ne kadar ben dernek başkanı görünsem de derneğimizin asıl başkanı dedemiz ve benim musahibim H. D.'dir. Kendileri babamın teyzesinin oğlu olurlar. Ben Finike'den Göynük ve Kemer tarafına nakliyecilik işi yapıyorum. Finike, Yuvalı Köyü evliya ve pir mezarları açısından tıpkı Elmalı gibi manevi değeri güçlü bir yerleşkedir. Dışarıya kapalı bir toplum olduğumuzdan inancımızı, geleneklerimi, kültürümüzü yaşatmayı kendimize görev biliyoruz. Rahmetli dedelerimiz de aynı şekilde maneviyata önem veren Ehl-i Beyt yolundan giden insanlardı. Son iki senedir pandemi sebebiyle anma etkinliklerimizi, türbe ziyareti, lokma dağıtma vs. yapamıyorduk. Türbeye ve mezarlıklara sahip çıkıyoruz, bu kültürel mirasın korunması, Alevilik inancının öğretilerinin yaygınlaştırılması bizim görevimizdir." (A23).
>
> "Derneğin ismi en başta sadece Kâfi Baba Derneği olacaktı ama düşündük zaten Elmalı yolu üzeri burası. Aramızda 60 kilometre mesafe var, bu bölge aslında pir ve evliya yetiştirmiş, Allah dostlarının yaşadığı yerlerdir. Düşündük, Abdal Musa Hazretlerinin ismini de ekledik derneğe. Bizim derneğimizin amacı; Alevilik değerlerini temsil etmek, bu yaşam tarzını korumaktır. Aramızda ayrıca okul okumak, yüksek tahsil yapmak isteyen evlatlarımıza destek çıkıyoruz, ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyoruz. En değerli şey, insanlara iyilik yapmak, onların hayır dualarını alabilmektir. Aslına bakarsanız bizim yaptığımız şey bundan ibarettir. Ölüm yıldönümlerinde, Hıdırellez'de yemekler yapılıp dağıtılır. Hayır duası edilir, Alevilik erkânı ve yolunun geleneklerinin yeniden canlandırılır." (A2).
>
> "Dernek, bu bölgede Alevilik kültürü temsil edilsin, bu gelenek yaşatılsın ve çocuklarımıza da bu inancı öğretelim diye kuruldu. Zaten 3.000 civarında nüfusumuz var Yuvalılar 'da. Antalya'da Abdal nüfusun en kalabalık yerlerindendir Finike; ama çoğu kimse bilmez bunu. Çoğu insanlar, Abdalların Alevi ve

> Bektaşi yolundan olduğunu bilmiyor. Bizi Çingenelerle karıştırıyorlar. Finike'de bu kadar kalabalık Abdal nüfusu varken bu insanların örfünü, inancını temsil eden, haklarını arayan bir kuruluşu olması lazım diye düşünüyorum. Dernek çok aktif değil ama yine de bir araya geliyor, bazı etkinlikler düzenleniyor. Kurban kesilmesi, yemek dağıtılması, hayır duaları edilmesi, Muharrem Ayı'nda ilk üç gün yas tutulması vs." (A24).

"Belediye ile bir işin olsun, tek başına gittiğin zaman ilgilenmiyorlar. Ben şu dernekte yönetici, üyeyim, bizim şöyle bir meselemiz var dediğin zaman farklı oluyor. Dernek, devlet işlerinde ağırlığı olan bir kurum." (A19).

Kâfi Baba ve Abdal Musa Kültürel Mirasını Araştırma Koruma ve Yaşatma Derneği'nin Finike'de yaşayan Abdalların gündelik yaşamlarında dayanışma ve yardımlaşma duygularını güçlendirdiği düşünülmektedir. Alevilik inancının prensiplerini korumak ve yaşatmak amacını taşıyan bu dernek, Abdal kimliğinin korunması ve geliştirilmesi açısından da önemlidir. Etkinlikler arasında kurban kesilmesi, Muharrem Ayı'nda cemevinde ilk üç gün Kerbela'da şehit edilen Hz. Hüseyin ve ailesi için yas tutulması, yüksek tahsil yapmak isteyen öğrencilerin eğitime teşvik edilmesi ve maddi yardım sağlanması yer almaktadır. Ayrıca dernek tüzel kişiliğinin kamusal alanda saygınlık kaynağı olduğunu düşünen görüşmeciler de mevcuttur (A19). Antalya Abdallarının kurmuş oldukları her iki derneğin ortak özelliğinin Alevilik inancını korumak ve Alevilik öğretilerinin geliştirilmesine öncelik vermek olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim çalışmada Abdal kimliğini oluşturan temel unsurlardan birisinin Alevilik inancı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum din kurumunun Abdalların hayatında ne ölçüde etkili olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ayrıca Zeytinköy'de bulunan Anadolu Alevi Kültürünü Yaşatma ve Geliştirme Derneği'nin Muratpaşa Belediyesi ve Antalya Büyükşehir Belediyesi ile sürekli irtibat halinde olduğu, meslek, el işi ve sanat kursları düzenlediği, Nevşehir Hacıbektaş'a, Antalya Elmalı'ya sosyokültürel geziler ve ziyaret programları gerçekleştirdiği anlaşılmıştır.

4.2.31. Eğitim ve Karşılaşılan Sorunlar

Eğitim, toplumsal bir özne olarak bireylerin ve toplumların ailede başlayan okul ve sosyal çevrede devam eden çok boyutlu öğrenme ve toplumsallaşma sürecidir. Eğitim kurumu, birey ve toplumların doğayı ve sosyal çevreyi anlama, öğrenme, zamana ve mekâna göre bireylerin kendilerini güncelleyebilme potansiyelini ortaya koyabilmektedir (Perşembe, 2005: 109).

Bireylerin ve toplumların sahip oldukları inanç, görenek ve değerler sistemi eğitim ve araçlarıyla geleceğe aktarılabilmektedir. Bu yönüyle eğitim, bireylerin gündelik yaşam pratiklerinde toplumsal hayata uyum sağlayabilmesini tesis ederken diğer yandan toplumları

geleceği hazırlayabilmektedir. Eğitimin işlevi sadece belirli konularda bireylerin bilgi sahibi olmasını sağlamak değil, bilakis toplumların sahip olduğu kültürel karakteristikleri ve ahlaki değerleri koruyabilmektir. Dolayısıyla eğitim bireyin içinde yaşadığı sosyal yaşamı, toplumsal değişim ve gelişimleri tanıyabilmesini sağlayabilmektedir. Antalya Abdalları, göçebe hayatı yaşamış sonradan yerleşik yaşama geçmiş bir toplumdur. Abdalların yerleşik hayata geçişleri ile sosyokültürel ve sosyoekonomik yaşamlarında bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Evde eğitim imkânlarını sürdürme noktasında sorunları olan Antalya Abdallarının genel itibarıyla eğitim düzeylerinin düşük oldukları görülmüştür. Görüşmeye katılan Abdalların orta yaş ve üstü katılımcılarının eğitim düzeylerinin genç katılımcılara nispeten daha düşük olduğu görülmüştür. Eğitimi sadece okuldan ibaret örgün bir müfredat programı olarak görmeyen Abdalların mesleki eğitim olarak değerlendirdikleri keman, zurna ve davul gibi müzik enstrümanlarını çalmayı küçük yaşlardan itibaren evde aile bireylerinden öğrendikleri gözlemlenmiştir. Antalya Abdallarının eğitim hayatları hakkındaki görüş ve düşünceleri şu şekildedir;

> "İlkokulu zor bitirdim. Gültekin İlkokulu var Zeytinköy'de, bütün mahallenin çocukları o okula giderdi. Rahmetli babam da beni oraya vermişti. Şuan muhtarlık yapıyorum ama diğer muhtarlarla pek aramın olduğunu söyleyemem. Abdalların ten rengi farklı diye bizi başka bir ırk gibi görüyorlar. Okulda da aynıydı, ayrımcılık her yerde var. Geçenlerde Cumhurbaşkanlığının bir ofisinden aradılar, Çingene ve Romen günü diye bir etkinlik var, siz muhtar mısınız dedi karşıdaki kişi. Biz Çingene değiliz, yanlış aradınız dedim. Sonra da kaymakamlıktan aradılar biz Romen vatandaşlarla iftar yapmak istiyoruz dedi kaymakam bey. Ben de efendim iftar yemeği vermenizde bir sakınca yok ama biz Romen, Çingene değiliz, Romenler Yüksekalan 'da Kaleiçi'nde yaşıyorlar dedim. Biz Abdalız, Türk'üz dedim şaşırdı adamcağız telefonda. Niye? Çünkü yanlış anlatılmış, yanlış öğrenmişler. Çingeneler Hindistan'dan yayılmış bir toplum. Türkiye'de yaşayan Çingeneler Sünni Müslüman, Abdallar Alevi Müslümandır. Bize de hiç benzemiyorlar hâlbuki." (A1).

"Ortaokul mezunu olduğumuza bakma, CHP'den belediye meclis üyeliği yaptım ayrıca belediye ulaşım hizmetlerinden emekliyim. Çocukları okuttum, kızım Kıbrıs'ta İngilizce öğretmenliği okudu." (A4).

"Yalan söyleyecek değiliz, Manavgat'ta yaşayan Abdallardan lise mezunu yok." (A49).

> "İlkokul mezunuyum. Genellikle bizim Abdallar çocuklarını pek okutmazlar. İki kızım vardı, ikisi de liseyi açıktan tamamladı, çünkü okulda başımıza gelmeyen kalmadı. Ten rengimiz siyah olabilir ama bu Allah vergisidir. Benim çocuklarımla arkadaşları oynamazdı, arkadaşları çocuklarımı döverlerdi. Eve ne zaman okuldan gelirse çocuklar ağlardı. Saçlarına tükürürler, bitli derler, taşla kovalarlarmış. Bunları öğrenince artık okulun dağılmaya başladığı saatlerden önce gidip çocukları okuldan almaya başladım.

> Biz Abdal olduğumuz için Alevi olduğumuz için toplumdan dışlandık. Komşularımla aramız iyi olsa da bayramda, düğünlerde, özel günlerde bizim evimize gelip gitmezler pek. Kimseye kötü gözle bakmayız, kimseyle kavga etmeyiz." (A8).
>
> "Okulda yaşadığım en kötü şey, öğretmenin Abdal çocukları hep bir sırada otursun, diğerleri bir tarafta otursun demesiydi. Ayrımcılık olmaz olur mu? Bazen teneffüslerde diğer çocuklarla beraber oynardık ama arkadaşların annesi Çingenelerle oynama, onlar bitli dermiş ona. Biz çingene değiliz ki. Yaşadığım ayrımcılık, kavgalar yüzünden annem beni lisede okuldan aldı ve güvenliğimiz için liseyi dışardan okumak zorunda kaldık. Çünkü Serik muhafazakâr, tutucu bir yer." (A9).

"Zamanında çadırda yaşardık, okul yüzü görmedik ki sonradan okuma yazmayı öğrendik." (A11).

"Ekonomik durumumuz kötüydü, iki küçük erkek kardeşim vardı. Manavgat'ta Ortaokulu terk etmek zorunda kaldım. Belediyede temizlik işinde çalışıyorum, evliyim bir kızım var." (A50).

> "Ben iki üniversite mezunuyum. Ne kadar sınav varsa girdim, nedense hep mülakatlarda elenip çıkıyorum odadan. Abdalların bence karşılaştığı en büyük sorun ayrımcılık ve ötekileştirilmektir hocam. 2007 senesinden beri ücretli öğretmenlik yapıyorum Gebiz 'in köylerinde. Ne yaptıysam bir türlü atanamadım, farklı işlerde çalıştım. Ücretli öğretmenliğin verdiği maaş yetmiyor bu yüzden bir arkadaş sayesinde özel bir turizm şirketinde muhasebe işine girdim. Eğitim hayatımız bizim için sıradan hale geldi. İsmi önemli değil ilkokuldayız, hiç unutmam müdür yardımcısı bir öğretmenimiz vardı. Okulun folklor halk oyunlarına öğrenci seçilecekti. Hocamız kimseyi seçmeye gerek yok, halk oyunlarına Abdalların çocukları girsin ve oynasınlar dedi. Bu düpedüz ayrımcılıktır." (A13).

"Finike'de tarlada, serada çalışacak işçi lazım diye çocukları pek okutmazlar. İlkokuldan sonra ailemin serasında çalışmaya başladım. 18 yaşını doldurduktan sonra da evlendim" (A22).

"Emekli nakliye şoförüyüm, yaşım 53. Ortaokul mezunuyum." (A27).

"Lise mezunuyum, profesyonel müzikle ilgileniyorum. Isparta, Serik, Manavgat ve Finike'ye düğünlere gidiyoruz." (A17).

"Ortaokul mezunuyum. Serik'te otelden emekli oldum ama asıl işimiz, ata mirasımız çalgıcılıktır." (A33).

"Önceden göçebeydik, okul mu gördük? Okula hiç gitmedim. Sonradan öğrendim okuma yazmayı. Yaşım 56 oldu, 12 yaşımdan beri çalgıcılık yapıyorum." (A34).

Antalya Abdalları göçebe yaşamdan yerleşik yaşama geçişle birlikte düzenli ve örgün eğitime katılma konusunda avantaj elde etmişlerdir. Yeni kuşağın orta ve yaşlı kuşaklara nazaran eğitim sevilerinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Görüşmeye katılan Abdallar arasında 4 kişi okuma yazma bilmezken, 16 kişi ilkokul mezunu, 13 kişi ortaokul mezunu, 12

kişi lise mezunu ve 2 kişi de üniversite mezunudur. Bazı katılımcılar ise yaşları itibarıyla takriben 40-50 yıl öncesinde yaygın şekilde göçebe yaşam sürdüklerini bu sebeple okula gidemediklerini ifade etmişlerdir. Bazı kadın katılımcıların ilkokuldan sonra aileleri tarafından işgücü olarak görüldükleri ve serada çalıştırıldıkları anlaşılmıştır. Ayrıca genç kadın görüşmecilerden bazılarının lise mezunu olduğu öğrenilmiştir. Lise mezuniyeti sonrası anneleri ile sera, fide ve tohumculuk gibi işlerde günlük yevmiye ya da haftalık usulü ile çalışan bazı Abdal kadınları genç yaşta evlilik yaptıklarını belirtmişlerdir (A9). Antalya Abdallarının eğitim hayatında karşılaştıkları en önemli sorun; ayrımcılık ve ötekileştirilmeye maruz kalmaları olmuştur.

Görüşmeye katılan katılımcıların büyük bir bölümü ilkokuldan ortaokula ve örgün eğitimin bazı kademelerinde ayrımcılığa maruz kaldığını belirtmiştir. Diğer öğrencilerle aynı sırada oturmama, Abdal çocuklarının birlikte sınıfta aynı sıralara oturtulması, folklor ekibine öğrenci seçileceği zaman Abdal çocuklarından oluşan bir koro oluşturulması ve bir takım olumsuzluklar sebebiyle Abdallar ötekileştirildiklerini belirtmişlerdir. Bu ötekileştirilmenin sadece eğitim hayatı ile sınırlı kalmadığını belirten bazı katılımcılar, Abdalların topluca belirli bir bölgede ikamet etmesini toplumsal güvensizlik duygusu, güvenlik endişesi ve göçebelik gibi etkenlere bağlayabilmektedirler. Antalya Abdalları ötekileştirilmesi sebebini, kendilerini yaşam boyu isnad edilen Çingene oldukları iddiası ve Alevilik kimliğine bağlamaktadırlar. Alevi oldukları için toplumun büyük bir kesmi tarafından istenmediklerini düşünen Antalya Abdalları, bu sosyal ayrıştırmanın toplumsal hayatın bütün kurumlarına yansıdığını düşünmektedirler. Aile, evlilik, iktisadi hayat, eğitim, inanç, görenekler, komşuluk ve akrabalık ilişkileri ve boş zamanları değerlendirme faaliyetleri bu alanların başında gelebilmektedir.

Evde eğitim imkânlarını sürdürme noktasında, Antalya Abdallarının mesleki eğitimlerini evlerinde sürdürdükleri gözlemlenmiştir. Evlerinde küçük yaşta çocuklarını yaz aylarında ya da haftasonları düğün, nişan, asker uğurlaması güreş ve sünnet gibi etkinliklere götüren Abdallar, bağlama, davul, zurna ve piyano çalabilmeyi çocuklara öğretmektedirler. Bir nevi müzik esnaflığı müzik üretimi geliştiren Abdallar, Türk halk müziğinde söz sahibi olmuş birçok halk ozanı ve türkücü yetiştirmiş toplumsal bir zümredir. Müzik eğitimi konusunda ritim ve kulak dolgunluğuna sahip olan, bağlama, keman ve çeşitli müzik enstrümanları çalabilen Antalya Abdalları, geleneksel müzik eğitimlerini ve müzisyenlik vasıflarını korumaya özen göstermektedir. Her evden en az bir bireyin müzik eğitimi alması gerektiğine inanan Abdallar, müzik aletleri çalabilmeyi aile bireyleri ve akrabalarından öğrenebilmektedir.

4.2.32. Dünya Görüşü ve Politik Eğilim

Siyaset, bireylerin ve toplumların gündelik yaşamlarında karşılaştığı çevresel, kültürel, iktisadi ve sosyal problemlerin çözüme kavuşturulmasında önemli bir kurumdur. Genellikle "siyaset konusuyla ilgilenmiyorum", "siyaset aldatıcıdır" tarzında cümleler günlük konuşma dilinde sıklıkla kullanılabilmektedir (Demir, 2018: 4). Devlet ya da ülke sorunları olarak ifade edilebilecek siyasetin amacı; toplumsal sorunlara bilimsel ve sürdürülebilir çözüm önerileri üretebilmektir.

Kelimenin etimolojik kökenine bakıldığında Arapça "Siyasa" kelimesinden türeyen siyaset kelimesi temizlemek, tımarlamak ve toparlamak gibi anlamlara sahip olup; siyaset terimine Batı toplumlarında politika adı verilmektedir (Doğan, 2012: 298). Toplumun barışı ve sosyal istikrarın sağlanmasında, adalet ve eşitliğin tesis edilmesi konusunda siyaset kurumu önemli işlevlere sahiptir. Nitekim siyasetin teması iktidarla ilgilidir. Antalya Abdallarının dünya görüşleri ve politik tavırlarına bakıldığında büyük bir kısmının kendilerini "sosyal demokrat" olarak tanımladığı görülmektedir. Antalya Abdallarının politik görüşlerini etkileyen başat unsur Alevilik kimliğidir. Antalya Abdalları, Alevilik inancının değer ve normlarını temsil etme, toplumda azınlık olan toplumsal grupların haklarını savunma konusunda sol ideolojileri kendilerine daha yakın hissetmektedirler. Görüşmeye katılan Abdallardan farklı siyasi partilere oy veren katılımcılar bulunduğu gibi muhafazakâr sağ partilere oy veren Abdal katılımcılar da mevcuttur.

> "Finike Yuvalı'da biz kime oy verirsek, ilçede seçimi kazanan o oluyor genelde. Bence Antalya'da en çok Abdal nüfusu yaklaşık 3.000 nüfusla Finike'dedir. Zeytinköy'den Serik'ten daha fazladır Finike'deki Abdal nüfusu. Bizim kökümüz ezelden beri CHP'dir. Ne hikmetse bu kadar senedir oy vermemize rağmen, ne Büyükşehir Belediyesi ne de Finike'deki CHP belediyesi, kanalizasyon ve mezarlık sorunlarımıza bir türlü sorun üretemedi. Şu karşıda gördüğünüz dağ var ya dibimizdeki dağın eteğine ölülerimizi defnediyoruz. Bu olacak iş midir? Belediye bu kadar aciz olmamalı. Kayaların, taşların içine ölü gömülür mü? Her tarafı kaya, ölüyü gömmek için bile dışardan kamyonla kum getiriyoruz. Her yer kaya, taşlık olduğu için en fazla bir metre derinliğe koyuyoruz ölüleri sonra da cenazesi kokuyor affedersiniz. Oy verdiğimiz partiden hizmet görmüyoruz, benim oyum AK Parti'nindir bundan sonra." (A19).
>
> "Finike'de 3.000'e yakın Abdal oyu var. Biz Aleviyiz, kendimizi CHP'ye yakın buluyoruz. Bizim aramızdan sadece CHP'li yoktur. MHP'ye, AK Parti'ye ve Saadet Partisi'ne oy verenler de çıkabiliyor. Alevilerin hepsi CHP'nin doğal üyesidir diye bir kural yok ki. Son seçimlerde AK Parti'ye 150'den fazla oy çıktı Yuvalılar Mahallesi'nden." (A2).

Antalya Abdalları oy verme davranışları konusunda özgür ve bağımsız şekilde hareket edebilmekte, Abdal toplumunun dinsel ve sosyal liderliğini yürüten dedelerden herhangi bir

öneri ya da siyasi talep almamaktadır. Alevilik inancını temsilen CHP'yi kendilerine yakın bulan bazı Abdallar, CHP'ye oy vermelerine rağmen, yeterli ölçüde yerel hizmetten faydalanamadıklarını belirtmişler, tepki oyu olarak başka siyasi partiye oy verebileceklerini belirtmişlerdir.

> "Ben CHP üyesiyim, bir önceki dönemde CHP Muratpaşa Belediyesi meclis üyeliği görevini yaptım. Ayrıca Antalya Büyükşehir Belediyesi ulaşım dairesinden emekliyim. Abdallar olarak bizler toplumdan dışlanmış, öteki olmuş insanlarız. Bunun sebebi; bizi Çingenelerle karıştırmaları ve Alevi olmamızdır. Cumhuriyet ilan edilmeden önce Abdallar, Bektaşiler Osmanlı toplumunda yabancı olarak görülmüş toplumlardır. Daha eskilere gidersek Yavuz Sultan Selim döneminde Aleviler hep baskıya zulme maruz kalmışlar. Hep anlatılagelmiştir sizler de duymuşsunuzdur. Yavuz padişah zamanında 40.000 Alevi'nin kafası kesilmiş. Çok çekmişler eskilerimiz. Yeni kurulan Cumhuriyet insanlara özgürlük ve insan hakları sunmuştur. Mustafa Kemal Atatürk kimseyi dışlamamış, tüm inançlara, mezheplere saygı göstermiştir. Biz Atatürk'e vefa borçluyuz. Devletimizi ve milletimizi seviyoruz, başka bir bayrağımız yok. Aleviler zaten kötü insanlar değillerdir. Devletine bağlı, milliyetçi, Atatürkçü, vatanperver insanlardır." (A4).
>
> "Serik'te Gebiz Mahallesi genellikle milliyetçi, dindar bir yerdir. Genellikle MHP seçimleri kazanır burada. Biz Abdallar olarak 25 hane kadarız, oyumuz pek fazla değil ama biz CHP'liyiz. CHP'nin mazlumları koruyup kolladığını düşünüyorum. Sağ partilerde o duyarlılığı göremiyorum. Cemevinin ibadethane olarak sayılması konusu hala çözülmedi maalesef. CHP'nin belediyelerinin bulunduğu yerlerde mezarlık tahsisi açısından, cenaze hizmetleri açısından sorun yaşamıyoruz. Sağolsunlar az da olsa Gebiz 'de bizlere özel mezarlık alanı tahsis etti belediye. Nasıl söylenir, takım tutmak gibi olacak ama gönülde bir aslan yatar derler. Benim gönlümde de CHP yatıyor ama diğer siyasi partiler de en yaşlınız, kanaat önderiniz kimdir diye ziyarete gelmek istiyorlar. Geçenlerde Alevilere yönelik kötü sözler söyleyen bir milletvekili adına İYİ Parti Genel Başkanı Alevilerden özür diledi. Bu durum bile aslında Alevilerin bu toplumda yabancı olarak görüldüğünü anlatıyor. Kimse Sünniler kötü demiyor neden? Çünkü Aleviler dini azınlık, Serik'te de durum farklı değil." (A5).

"74 yaşındayım, nerdeyse 60 senedir CHP'ye oy veriyorum. Aleviler CHP'lidir. Diğer partilerin içinde Alevi milletvekili yok. Bizim kültürümüzü kim temsil ederse onun yanında oluruz." (A26).

> "Bu gelenek haline gelmiş artık, CHP'ye oy veriyor Abdallar ama sorgulamıyor. Ben çalışan ve hizmet eden kimse onun yanındayım. Finike'de devlet hastanesi yapıldı, yeni kaymakamlık binası, yeni emniyet, adliye, kapalı pazar yeri yapıldı. Kim yaptı? Bu hizmetlerin hepsi AK Parti döneminde oldu. Şuan Finike tarihinde belki ilktir, ilk defa CHP belediyeyi kazandı. 4 seneden beri hiçbir hizmetini görmedim. Her taraf çöplük, yollar pis, bakımsız. Çevre düzenleme yetersiz. CHP belediyesi, dağın tepesinde bize mezarlık yeri verdi, kayaların içine ölümüzü gömüyoruz. CHP'li yöneticiler iyi insanlar ama belediyecilik bilmiyorlar. Ben AK Parti'ye vermeyi düşünüyorum oyumu. Benim gibi düşünenlerin sayısı az değildir emin olabilirsiniz. Yaşlıların kimse yüzüne bakmazdı daha önce. Şimdi sigortası yoksa

ve 65 yaşını doldurmuşsa devletten yaşlılık maaşı alabiliyorsun. Allah, bizim devletimize, milletimize zeval vermesin. 30 sene önce böyle maaş verilmiyordu kimseye." (A23).

"Maraş'ta, Sivas'ta ve Çorum'da yaşanan olaylarda kimse Alevilere sahip çıkmadı, o yüzden sağ ve muhafazakâr partiler Sünni kesimin temsilcisi gibi görünüyor. Abdal Musa şenliklerine gittim bu sene CHP, İyi Parti dışında hiçbir partinin vekilleri gelmemişti." (A12).

"Zeytinköy'de CHP'nin 550 tane üyesi var." (A1).

"Sağolsun CHP belediyesi Manavgat'ta bize sahip çıktı, 21 senedir belediyede temizlik işinde çalışıyorum çok şükür." (A49).

"Bazı şeyleri sorgulamıyor insan, gelenek olmuş CHP'ye oy vermek. Alevileri koruyup kolladığı için CHP'ye oy veriyor bizim Abdallar Manavgat'ta." (A41).

Antalya Abdalları arasında sosyal demokrat olarak kendini tanımlayan ve CHP'ye oy veren görüşmecilerin sayısı fazladır. Ayrıca CHP'ye yıllarca oy vermelerine rağmen, yeterli hizmet görmediklerini ifade eden ve bu sebeple tepki oyu olarak başka siyasi partilere oy verebileceğini belirten görüşmeciler de mevcuttur. Antalya Abdallarının oy verme davranışlarını belirleyen en önemli unsur; Alevilik kimliği ve inancı olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim 1970'li yıllarda yaşanan Sünni-Alevi kamplaşması, Maraş ve Çorum olaylarını gerekçe göstererek sağ ve muhafazakâr partilerin kendilerine sahip çıkmadığını düşünen katılımcılar mevcuttur (A1, A2, A4, A5, A7, A8, A9, A10, A12, A13, A18, A19, A31). Antalya Abdalları arasından yerel yönetimlerde temsilci seçiminde bazı Abdalların seçilmesi, Muratpaşa İlçesi Yeşildere Mahallesi Muhtarlığı, Finike, Yuvalı Mahallesi Muhtarlığının Abdal bireylerden seçilmesi bazı Abdal bireylerin yerel yönetimlere katılabilmesini ve siyasal partilerle iletişim kurabilmesini kolaylaştırmıştır.

"52 yaşındayım, bir Abdal kızıyım. 30 sene Atatürk Devlet Hastanesinde çalıştım ve emekli oldum. Aktif olarak 25-30 senedir siyasetle ilgileniyorum. Ayrıca Zeytinköy Anadolu Alevi Kültürünü Yaşatma ve Geliştirme Derneği Başkanlığı görevini yürütüyorum. Bizim amacımız Alevilik inancını benimsemiş Abdalların sosyal, kültürel ve ekonomik olarak gelişmesini sağlamak, Alevilik kültürünü koruyabilmektir. Ben iletişim ve halkla ilişkiler alanında CHP'de siyaset okulu yöneticisiyim aynı zamanda Antalya'nın Gazipaşa'dan Kaş'a kadar tüm CHP ilçe teşkilatlarında kadınlarımıza iletişim ve diksiyon dersi veriyorum. Kendi inancımızı, kültürümüzü ve geleneklerimizi CHP'de yaşatabildiğimizi, koruyabildiğimizi düşünüyorum. Genel başkanının Alevilik kimliği ile bu durumun bir ilgisi yok, daha önceki dönemlerde de CHP ılımlı ve hoşgörülü bir politika izlemiştir Alevi vatandaşlarımıza karşı. Zeytinköy'de yaklaşık 3.500 seçmen bulunuyor. Toplamda 4.000 vardır Abdal nüfusu Zeytinköy'de bu rakam 850-900 haneye tekabül ediyor. Muratpaşa ve Büyükşehir Belediyelerinde 500 civarında Zeytinköy'den Abdal çalışıyor. Kadınlarımız gündelik yevmiye ile sera ve bahçelere çalışmaya gidiyorlar. Kışın çiçek, sepet ve sele tarzında işler yapıyor kadınlarımız. Erkeklerin geri kalanı otellerde, hizmet sektöründe, şoförlük, garsonluk tarzında işler yapıyorlar. Hepimiz CHP'li değiliz elbette. Farklı

görüşlere sahip Abdallar da var içimizde. Farklı dini gruplarla yakınlığı olan Abdallar var. Aramızda AK Parti'ye oy veren, MHP'ye oy veren insanlar da var ama çoğunluğu CHP'ye oy veriyor." (A31).

Antalya Abdalları politik eğilimlerinden bahsederken oy verme davranışlarını etkileyen unsurlar arasında ekonomik motivasyonlardan ayrıntılı olarak bahsetmemişlerdir. Alevilik kimliği ve inancı oy verme davranışını etkileyen başlıca unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Manavgat'ta yaşayan Abdallardan 300-350, Zeytinköy'de yaşayan Abdallardan yaklaşık 550-600, Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşayan Abdallardan takriben 150-200 kişinin CHP'li belediyelerde istihdam olduğu öğrenilmiştir. Bu durum Abdalların CHP ile sosyal ve ekonomik bağ kurduklarını göstermesi açısından değerlidir. Ayrıca istihdam edilenlerin iç hizmetlerde, park ve bahçeler müdürlüğünde, temizlik işlerinde, cenaze hizmetlerinde ve ulaşım hizmetleri gibi alanlarda istihdam olduğu öğrenilmiştir.

Araştırma esnasında Zeytinköy, Yuvalı, Serik'te kahvehaneler ziyaret edilmiştir. Görüşmelerde dedelerin herhangi bir siyasi yönlendirme ve tutum içine girmediğinin altını çizen görüşmeciler, dedelerin siyasetle ilgilenmediğini dini törenleri yönetmekle yükümlü kimseler olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca görüşmeci Abdalların vatandaşlık ödevlerini yerine getirme noktasında özen gösterdikleri gözlemlenmiştir.

"Askerliğini yapmayan adama Serik'te kız verilmez. Abdallar devletçi ve vatansever insanlardır. Borcumuzu, harcımızı biliriz. Sigorta primimi kendim yatırıyorum. Müzisyenlik yaparak geçiniyorum." (A5).

"Geçenlerde benim kızın nişanlısının askere uğurlama duasını yaptım dede olarak. Gençler topluca asker eğlencesini yaptılar ve uğurladık. Askerlik vatan borcudur. Abdallar; bayrağını, devletini seven, Atatürkçü insanlardır." (A2).

"Bazen sorgulamıyoruz ama geleneksel olarak kendimizi CHP'ye yakın hissediyoruz." (A46).

"Alevi açılımı gerekiyor. Cemevleri tanınmalı, dedelere maaş bağlanmalı. Devletimizin bize sahip çıktığını görmek istiyoruz." (A49).

Abdallar, Atatürk, bayrak ve vatan gibi konulardaki hassasiyetlerinden dolayı CHP'ye büyük sempati beslemektedirler. Abdallar tarihsel geçmişlerinde Bektaşi ve Alevilerin sıkıntılı zamanlar geçirdiklerini Osmanlı döneminden sonra Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber dinsel ve sosyal bir özgürlük devrine geçiş yapıldığını belirtmişlerdir. Cumhuriyete ve temel prensiplerine, Atatürk'e vefa borçlarının olduğunu düşünen Abdalların, ekonomik motivasyonlardan ziyade sosyal, kültürel ve dinsel sebeplerden dolayı CHP'ye oy verme eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir. Hizmet odaklı düşündüğünü belirten bazı Abdal katılımcılar ise AK Parti ve MHP ittifakının adayını destekleyebileceğini ifade etmişlerdir.

Bazı görüşmeciler referans olarak AK Parti iktidarında 65 yaşını doldurmuş ve sosyal güvencesi olmayan vatandaşlara yaşlılık aylığı maaşının verildiğini, AK Parti belediyelerinin insan ve proje odaklı hizmetler ürettiğini ifade etmişlerdir.

4.2.33. Boş Zamanları Değerlendirme Faaliyetleri

Boş zaman kurumu, kurumlar sosyolojisinin bir dalı olarak toplumsal yaşamda önemli işlevlere sahiptir. Boş zaman kavramı, bireylerin sosyal yaşamda fizyolojik ihtiyaçları (yeme, içme, uyuma) ve çalışmak dışında kalan zamanları tanımlamak için kullanılan bir olgudur (Süzer, 2000: 124). Bireylerin psikomotor gelişimlerini sağladığı gibi zihinsel ve bedensel olarak sağlıklı kişiliklerin oluşmasında önemli işleve sahip boş zaman kurumu, bireylerin ya da sosyal grupların kültürel, zihinsel ve duygusal ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir.

Boş zaman kurumu, çalışma hayatının dışında bireylerin kendilerine vakit ayırabilmesi, bireylerin kendisini tanıması, yetenek ve deneyimlerinin farkında olabilmesini sağlayabilmektedir. Müzik dinlemek, kitap okumak, yeni mekânlar keşfetmek, yeni insanlar, yeni kültürleri tanımak, mesleki, eğitsel ve kültürel becerileri arttırmak gibi süreçleri içinde barındıran boş zaman kurumu; bireylerin zihinsel olarak olgunlaşmasını sağlayabilmektedir. Bireylerin çalışma hayatının yorgunluğunu atma, dinlenme imkânı sağlayan boş zaman kurumu, psikolojik olarak rahatlama duygusu verebilmektedir.

Antalya Abdalları açısından boş zamanları değerlendirme kurumunun iki şekilde değerlendirmesi yapılabilir. Birincisi göçebelik yaşamında boş zaman kurumu, ikincisi göçebelik sonrası yerleşik hayata geçiş sürecidir. Manavgat, Serik, Zeytinköy ve Finike'de yaşayan Antalya Abdallarının boş zamanları değerlendirme faaliyetlerinde sosyokültürel, dinsel etkinliklere katılma, türbe ve kabristan ziyaretleri, çalgı aletlerini onarma, bahçe ve seranın bakımı, kahvehaneye gitme, kahvehanede oyun oynama, ev ziyaretleri gerçekleştirme ve pikniğe gitmek gibi eylemler yer alabilmektedir.

> "Boş zamanlarımda bahçedeki çiçeklerimle ilgileniyorum. Bir gün nasip olursa sizi evime götüreyim çok güzel çiçeklerimiz var, eşimle beraber akşamüstü çiçekleri sular, bakımını yaparız. Haftasonları boş olursam Varsak Yaylası'nda kiralık evim var bazen oraya dinlenmeye gidiyorum. Param olursa da eşimle, çocuklarımla birlikte pikniğe gidiyorum. Amcamın kafeteryası var, boş zamanım olursa o çağırıyor, bana yardımcı olabilir misin? Diye soruyor. Bazen de Finike'de ve Serik'te bizim hanımın akrabaları var, haftasonu boş zamanımız olursa onlara ziyarete gidiyoruz." (A1).
>
> "Boş zamanlarımda amcamlar çalgıcılık yapıyor, en azından evine harçlık olur diyerek beni düğüne çağırıyorlar. Ben özel güvenlik olarak çalışıyorum ama boş günüm olduğu zaman onlara yardım etmeye, müzik sistemini kurmaya yardım ediyorum. Davul falan çalıyorum. Gidersem o gün 300-400 lira gibi bir şey veriyorlar sağolsunlar. Çocuklara harçlık, evin masraflarını çıkarırım diyerek gidiyorum. Boş zamanlarımda önceden yaylaya çıkardık arkadaşlarla beraber, çadır kurar, mangal

yakar, ava giderdik. Şimdi artık herkes evlendi, çocuğa karıştı, sorumluluklar fazla... Çocukla, evin işiyle ilgilen derken çok fazla boş vakti olmuyor insanın bu geçim derdi yüzünden." (A14).

"Yazın düğün sezonu olduğundan çok yoğun oluyoruz ama fırsat bulursam boş vaktimde yaylaya gidiyoruz. Isparta tarafına Anamas'ı duydun mu hiç? Dedegöl Dağı'nın kenarında buz gibi havada hiç terlemiyor insan. Dinleniyorum yaylada, insanın uykusu bile bir başka oluyor doğrusu. Ayrıca Isparta'ya yaylaya gidersek Aleviler için önemli bir pir yatıyor orda. Veli Baba türbesi var, Isparta'da. Mübarek zatı ziyaret ediyoruz, dilek diliyor ve hayır duaları ediyoruz." (A5).

"Önceden futbola çok meraklıydım ben, eski topçuyum. Sakatlıklardan sonra futbol oynamayı bıraktım. Önceden arkadaşlarla beraber yüzmeye, balık tutmaya giderdik. Şimdi boş zamanlarımız eş, dost ziyaretleri, piknik ve geziyle geçiriyorum. Arkadaşlarla kahvehanede oyun oynuyoruz, Lara tarafına balık tutmaya gidiyoruz hobi olsun diye. Pikniğe gidersem sevdiğim arkadaşlarımla birlikte gider, mangal yakarız." (A4).

"Düğün olmadığı zaman boş zamanlarımda sepet siparişlerini yapıyorum." (A11).

"Bizim erenlerle balığa gidiyoruz, bazen kahveye kâğıt oynamaya gidiyoruz." (A45).

"Manavgat küçük yer ne yapacaksın ki? Yağmur yağdığı zaman yılan balığı tutmaya gidiyoruz çaya. Bazen kahveye oyun oynamaya gidiyoruz." (A43).

"Boş zamanımda bahçeyi suluyorum, komşularla çay içiyoruz, ekmek yapıyoruz." (A9).

"Sepet örüyoruz bazen, birkaç keçi var, onlarla ilgileniyorum." (A16).

Resim 31: Boş Zamanlarında Komşularıyla Evin Bahçesinde Oturan Abdallar

Kaynak: Alan Araştırması Sırasında Antalya Serik'te Evlerinin Bahçesinde Komşularıyla Çay İçen Abdallarla Birlikte, 22.10.2022

Serik'te yaşayan Abdalların yaşadıkları mekân ve çevrenin onların boş zamanlarını değerlendirme faaliyetleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca güne erken başlayan Abdalların oldukça üretken, çalışkan ve çalışmaya istekli oldukları gözlemlenmiştir. Yardımlaşma ve grup dayanışmasının yüksek olduğu Abdallar, türbe ziyareti, avlanma ve piknik gibi etkinliklere birlikte katılmaya hassasiyet göstermektedirler. Piknik ve gezi gibi faaliyetlere beraber katılan Abdalların Sünni arkadaşlarıyla pikniğe gitmedikleri, genelde kendi grupları içerisinde insanlarla daha sağlıklı diyalog kurdukları görülmüştür.

Kahvehane kültürünün Antalya Abdallarının yaşadıkları daha kırsal alanlarda yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Manavgat Çayyazı, Bereket ve Yayla Mahallesi'nde, Finike, Yuvalı'da, Zeytinköy'de, Serik'te Gebiz ve Kökez Mahallelerinde erkek görüşmecilerin büyük bir kısmının kahvehaneye gitme alışkanlığına sahip olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmacı, alan araştırmasının farklı zamanlarında Finike Yuvalı Mahallesi'nde kahvehaneleri ziyaret etmiş, gençlerin ve yaşlıların gitmiş oldukları iki farklı kahvehane olduğunu gözlemlemiştir. Gençlerin yaşlıların ve büyüklerinin yanında sigara kullanmamaya, büyüklerin yanında bacak bacak üstüne atmamaya özen gösterdikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca

yaşlıların kahvehanede çay içerek bir çeşit oynadıkları, sosyalleştikleri görülmüştür. Kahvehanede Finike'de yaşayan Abdal toplumunun belli başlı sorunları hakkında fikir alış verişinde bulunan Abdallar, Finike'de en başta başlık parası sorunundan bahsetmişlerdir. Sonrasında Abdalların mezarlık alanlarının elverişsiz ortamından ve kanalizasyon alt yapı sorunundan yakındıkları gözlemlenmiştir. Kahvehaneyi bir türlü dertleşme, sorunları paylaşma ve yardımlaşma mekânı olarak gören Finikeli Abdallar, toplumsal olarak var olmak, dayanışma içinde bulunmak amacıyla stratejiler geliştirmektedirler.

Antalya Abdalları kadın bireylerinin boş zamanları değerlendirme aktiviteleri erkek katılımcılardan farklı görünüme sahiptir. Abdal kadınları erkek egemen mekânlar olan kahvehanelere gitmemekte bunun yerine boş zamanlarında kapı eşiklerine, evlerinin avlularına kilim, hasır koyarak komşularını çay içmeye davet edebilmektedir. Abdal kadınların boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri sorulduğunda;

> "Seramız var bizim. Seranın işleri, fide, ilaçlama derken çok boş vaktim olmuyor. Evin işleri, yemek hazırlama, çocukların okulu gün bitiyor hemen. Her gün aynısı değil tabi ki. Bazen öğleden sonra dikiş makinesi ile elbise dikiyorum. Evin bahçesine yere kilim yazıyoruz, eltiler, komşuları davet ediyorum. Semaver çay demleriz. Komşuluk ilişkilerimiz çok iyidir. Birbirimize yardım eder, meyve toplama işi olduğu zaman haberleşiriz komşularla. Kızı evlenecek olan varsa elbise dikmeyi, çeyizine yardım etmeyi isteriz. Gençlere evlilik, iş bulma konusunu, geleceğimizi konuşuruz. Benim büyük oğlum aşçılık okulunu kazandı. Burs alıyor ve otelde çalışıyor Kemer, Beldibi'nde. Diğer çocuklara ilham oldu." (A22).
>
> "Boş zamanlarda hamur açar, yufka ekmek yaparız topluca. Abdal kadınları birbirine çok tutkundur, herkes birbirine yardımcı olur bizim kültürümüzde. Boş zamanımızda yufka açar, Alevi derneğinin düzenlediği piknik, organizasyonu falan oluyor. Hacı Bektaş'a Nevşehir'e, Abdal Musa'ya Elmalı'ya gideriz. Yazın öğlesonu oturmaya gideriz birbirimize. Birçoğumuz akraba olduğumuz için yabancı yoktur aramızda." (A8).
>
> "Ben bir Abdal kızı olarak Zeytinköy Anadolu Alevi Kültürünü Yaşatma Derneğinin başkanıyım. Atatürk Devlet Hastanesinden emekliyim. Abdal kültürü ve Alevilik inancını yaşatmaya çalışıyoruz. Dernek olarak sosyal faaliyetlerimiz çok oluyor. Ücretsiz olarak Abdal Musa kabrine, Nevşehir'e otobüs kaldırıyor, insanlarımıza destek oluyoruz. İş bulma konusunda yardımcı oluyoruz. Cenaze, mezarlık, defin işlemi dâhil her şeye yardımcı oluyorum. Boş zamanı insanlara yardım etmek ve bu kültürü yaşatmak için harcıyorum." (A31).

"Ev işleri, küçük bebekle ilgilen, yemek vs. vakit hızlı geçiyor. Boş vakitlerimizde yaylaya çıkar, pikniğe gideriz." (A9). Şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Kadın katılımcılar boş zamanlarını komşu ziyareti, terzilik, yufka ve ekmek açma, serada eşine yardım etme, çocuk bakımı, türbe, yatır ziyaretleri ve dinsel amaçlı geziler gibi faaliyetlerle değerlendirmektedir. Erkek egemen alanlarda boş zamanlarını geçirmeyen Abdal

kadınları, komşularının akrabaları olduğundan hareketle Abdallar arasındaki dayanışma kültürüne dikkat çekmişlerdir. Oturmak için bir araya gelen Abdal kadınları çocuklarını evlendirme, çocukları okutmak ve iş bulabilme konularında fikir alış verişinde bulunduklarını, birbirlerinin çocuklarına iş ve eş seçiminde yardımda olduklarını belirtmişlerdir.

Alevi Bektaşi derneklerinin yardımları sayesinde Alevilik inancında önemli yere sahip Antalya, Elmalı'da bulunan Abdal Musa türbesi, Nevşehir'de bulunan Hacı Bektaş Veli'nin kabristanını ziyaret edebilen bazı Abdal kadınlar, bu geziler sayesinde inancını ve değerlerini tanıyabilmektedir. Ayrıca boş zamanlarını değerlendirme konusunda dernek yöneticiliği yapan bir Abdal kadın da görüşmeciler arasında yer almıştır. Alan araştırması sırasında Alevi derneği yöneticiliği yapan Abdal kadın görüşmecinin, Abdalların sosyoekonomik kalkınması için başta yerel yönetim olmak üzere siyasal partilerle ilişki kurduğu, cenaze, ölüm, düğün, iş bulma vb. konularda Abdallara yardımcı olduğu gözlemlenmiştir. Abdallığın özünde insanlara yardım etmek, iyi olmak, hoşgörülü ve cömert olmak gibi toplumsal erdemler bulunduğunu aktaran görüşmeci, boş zamanlarında çocuklarını okutan insanlara madde manevi destek çıktığını, ayrıca yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarından burs talep ettiklerini belirtmiştir. Dolayısıyla Abdalların boş zaman değerlendirme faaliyetleri sosyal, dinsel ve ekonomik motivasyonlu aktivitelerden oluşmakla birlikte grup içi dayanışma ve yardımlaşma kültürünü güçlendirici bir etkiye sahiptir. Boş zaman kurumunu kendilerini ifade edebilecek alanlara ayıran Antalya Abdalları, dinlenmek ve istirahat etmek yerine üretmeyi, çalışmayı ve insanlara faydalı olmayı tercih etmektedirler.

4.2.34. Antalya Abdallarında Örf ve Adetler

Antalya Abdalları kültürel renkleri, yaşam tarzı, gelenek ve adetleriyle Türk halk kültürünün zenginliğini yansıtan toplumsal bir gruptur. Anadolu topraklarının çeşitli bölgelerinde yaşamlarını sürdüren Abdallar; inançları, kültürel kimlikleri ve gelenekleriyle diğer toplumsal gruplardan ayrılmaktadır. Evlilik adetleri, düğün adetleri, kız isteme törenleri, cenazeler, yaslar, askere uğurlama, sünnet törenleri, ölü gömme gelenekleri, Ramazan ve Kurban Bayramları gibi çok çeşitli zengin kültürel değerleri içinde barındıran Abdal geleneği kültürel karakteristikleri bakımından Türk halk kültürünün çeşitliliği ve zenginliğini yansıtmaktadır. Örf, bir toplumda yaşayan insanların geçmişten beri saygın kabul ettikleri, yapılması sosyal bir alışkanlık halini almış törenler, eylemler ve davranışlar bütünü olarak ifade edilebilir. Abdalların gündelik hayatında önemli bir yere sahip olan örf ve adetler, onların sosyal yaşamda var olmasını sağlayan değerlerdir. Yazılı olmayan bu kurallar

toplumsal hayatta yaptırımı olan ve bütün toplum üyelerinin uyması gereken davranışlar, kurallar ve törenlerdir.

4.2.34.1.Doğum ve İsim Koyma

Antalya Abdallarının yaşamlarında derin izler bırakan doğum olayı ve isim koyma âdeti, Abdalların özgün kültürel karakteristiklerini yansıtmaktadır. Çocuklarının dünyaya gelişi, evlilikleri ve ölümleri Abdalların kültürel hayatlarında önemli aşamalardandır. Doğum adetlerinde tuzlama, ballama, kırkı çıkmak, kırklamak ve isim almak gibi gelenekleri olan Antalya Abdalları bu tür gelenekleri komşuları, akrabaları ve dede gibi kimselerle beraber yerine getirebilmektedir.

Doğumlarda birbirlerine yardımcı olan ve dayanışma içinde bulunan Antalya Abdalları bebeklerin doğumundan sonra kırk gün sağlıklı bir şekilde hayatta kalmasına büyük önem vermektedir. Nitekim Abdalların Alevilik inancında dünyaya gelen bir bebek kırk günü doldurduğunda artık bu dünyanın bir ferdi kabul edilmektedir. Kırklar meclisinden hareketle bu mecliste kırk kişi bulunduğuna inanılmakta; Hz. Muhammed'in bu meclise katılımı ile kırk bir kişi oldukları kabul edilmekte ve kırk bir kere maşallah deyiminin buradan türediği varsayılmaktadır (A2, A11, A30, A34, A37, A38). Antalya Abdallarında kırkı çıkmak deyimi, o kişinin artık dünya malı kabul edilmesi anlamını taşımaktadır. Antalya Abdallarında isim verme âdeti ve doğum adetleri hakkındaki görüşleri şöyledir;

> "Efendim, dünyaya gelen çocukların hayır dualarını dedemiz yapar. İsim verilirken kesinlikle Hz. Ali efendimizin hakkını yemiş olan, Emevî soyunun isimleri verilmez. Örnek, erkek çocuklarına Ömer, Osman ve Bekir isimlerini kesinlikle vermeyiz. Yani bu Alevilik kültürünü az çok bilen birisi bir kimsenin ismine bakarsa ne olduğunu aşağı yukarı anlayabilir diye düşünüyorum. Biz kız ve erkek çocuklara Ehl-i Beyt isimlerini veririz. Dede, ata, nine isimlerini koyarız. Kişi adıyla, sanıyla yaşar, verilecek ismin özel bir kişiliği olacağına inanıyorum. Ali, Haydar, Hasan, Hüseyin, Murtaza, Hamza, İbrahim, İsmail, Zeynelabidin ve Muhammed Ali gibi isimler veririz çocuklara. Kız çocuklarına çoğunlukla Fatma, Dudu, Ergül, Gülistan, Gülfidan, Bahar, Menekşe, Menevşe, Sultan, Hacer, Dilber, Dürdane, Gülsüm, Hatice, Elif ve Nuray gibi isimler konulur." (A18).

"Çocuklara isimlerini anmak istemediğimiz üç kişi var, onların adı verilmez. Çocuk dünyaya geldiği zaman bütün vücudu mikroptan arınsın diye tuzlanır ve dede hayırlama duası yapar. Bazı yörelerde yaşayan Abdallar tuzladıktan sonra bebeğin vücuduna bal sürermiş." (A8).

> "Çocuğun kırkı çıkınca buğday kaynatır aşure gibi tatlılar pişirir dağıtırız. Çocuk dünyaya geldiği zaman kırk gün kimseyle görüştürülmez, başka bir kadınla yalnız bırakılmaz. Kırk gün, çocuk dünyada misafir kabul edilir. Kırkı çıkmak ifadesi geleneksel olarak kültürümüzde yolculuktan ev sahipliğine

geçmesi gibi bir anlama sahiptir. Dede soyu olarak benim babam, Karayağmurlu Ocağı'ndandı. İsmi Y. İdi. Benim oğlumun adı da Y. Dünyaya gelen torunumun adı da Y. Bu bir soy, gelenektir. El alma denilebilir Abdal kültüründe buna. Çocuk yiğit, cesur olsun diye Ali, Haydar, Muhammed, Abbas ve Hamza gibi isimler verilir. İlim deryası olsun istersin Hasan, Hüseyin, Cemal, Cemil, Cengiz, Hürcem, Cem, gibi isimler verilebilir. Peygamber isimleri de verilir Abdal çocuklarına. Alevilerle arası iyi olmadığı için bazı padişah ve sultanların ismi verilmez, Hz. Ali efendimizin halifelik hakkını elinden aldıkları için önceki üç halifenin adı çocuklara verilmez. Peygamber efendimizin ve Ehl-i Beyt'inin hatırası yaşasın diye çocuklara onların isimlerini vermeye çalışırız. Bazı insanlar çok farklı isimlerle çağırıyorlar çocuklarını, şaşırıyorum doğrusu. Çocuğuna Uzay diyor, Neptün diyor. Arel mi Aren diye sesleniyor çocuğuna. Bu isimlerin hiçbirinin Türk-İslam geleneğinde bir yeri yok. Bu kültürümüzün yabancılaştığını, çözüldüğünü anlatıyor aslında bize. Biliyor musun? İsim kişinin karakterini taşır derler atalarımız." (A2).

Antalya Abdallarının doğum ve isim verme adetlerinin daha çok dinsel referanslarla şekillendiği anlaşılmaktadır. Antalya Abdallarının isim verme adetlerinde etkili olan temel faktör Alevilik inancıdır. Alevilik erkânı ve ilkelerine göre çocuklarına isimler vermeye özen gösteren Antalya Abdalları çocuklarına Ehl-i Beyt isimleri verirken Ehl-i Beyt'e mesafeli olan kimselerin isimlerini çocuklara vermemeye hassasiyet göstermektedirler. Bu duruma ek olarak erkek çocuklar ve kız çocuklar arasında ayrım yapılmadığı, erkek çocuklara baba, dede tarafının isimleri verilirken, kız çocuklarına anne tarafının isimleri verildiği anlaşılmıştır.

"Abdallarda Alevilik adetlerine göre çocuğa kırkı çıktığı zaman Yasin okuma diye bir şey yoktur. Üç kişi var onların ismi asla verilmez çocuklarımıza. Çocuk, doğumdan kalma pis ve mikroptan arınsın diye ılık, sıcak suyla yıkanır." (A21).

"Bazıları erkek çocuk olunca babasının, dedesinin ismini koyar bizim gibi. Kız çocuklarını da annem isim önerir. Üç tane belli başlı isim dışında ne istersen koyabilirsin." (A1).

"Söylememe gerek var mı? Üç kişinin adı verilmez çocuğa." (A50).

"Üç tane ismi taşıyan cemevine bile alınmaz. Anladın sen onları." (A44).

"Doğumdan sonra kırkı çıkacağı gün dede ya da ana-bacı hayır duası yapar çocuğa. Bismişah Allah Allah, akşamlar hayrola, hayırlar fethola, şerler defola. Münkir ve fitneler cümlemizden uzak ola. Dilekleriniz kabul ola, muradlarınız hâsıl ola. Hakk, Muhammed Ali yardımcınız ola. Pirimiz Hünkâr Hacı Bektaş Veli ikrarımıza sadık ve kadem eyleye. Üçlerin, beşlerin, yedilerin, kırkların çağırdığımız on iki imamlar, on dört masum-ı paklar, on yedi kemeberbestler, seksen bin Rum Erenleri, doksan bin Horasan pirleri, yüz bin gayb erenler, bu bebeğin dertlerine deva, hastalıklarına şifa ihsan eyleye. Cenab-ı Hakk bu bebeği afad, hüzün, beladan saklaya bekleye. Cenab-ı Hakk bu evladımızı Ehl-i Beyt'in yolundan ayırmaya, bu çocuğu ana ve babasına hayırlı evlat eyleye, hayırlı kısmetler vere. Bu bebeğimize Ehl-i Beyt'in sonsuz ilim pınarından içmek nasip ola. Dilde dileği gönüldeki muradları hâsıl ola. Gerçeğe Hü, Mümine Ya Ali." (A23).

Antalya Abdalları çocuklarına isim verme ve doğum adetlerinin eski Türk gelenekleriyle biçimlendiği, Alevilik inancının izlerini taşıdığı anlaşılmaktadır. Kırkı çıkmak, kırk günü doldurmak anlayışının kırklar ceminden kaynaklandığını düşünen Antalya Abdalları, Alevilik erkânı doğrultusunda doğum ve isim verme âdeti edinmişlerdir. Hz. Ali'nin, Hz. Muhammed'in vefatından sonra halife olması gerektiğine gönülden inanan Antalya Abdalları Hz. Ali'den önce halifelik yapan Ebubekir, Ömer ve Osman gibi şahsiyetlerin isimlerini çocuklarına kesinlikle vermemeye özen göstermekte; bu isimlerin kendilerine hayırlı gelmeyeceğine inanmaktadır. Antalya Abdalları, Ebubekir, Ömer ve Osman isimlerini Ehl-i Beyt karşıtı olarak görmektedir. Çocuğun doğumunda kulağına ezan okunması, kırkı çıkınca Yasin Suresi'nin okunması gibi âdet ve gelenekleri olmayan Abdallar, kırkı çıkan çocuğa Ehl-i Beyt soyundan kabul ettikleri dede ya da dedenin eşi olan ana-bacılara hayır duası yaptırmaktadır. Ayrıca yapılan gözlem ve araştırmada kırkı çıkan çocuklara hayır duası için gelen ana-bacı ya da dedelerin bu işler için para ya da herhangi bir ücret talep etmedikleri anlaşılmıştır. Kırkı çıkan çocuk, Alevilik öğretilerine göre artık dünya malı sayılmakta, kırklar meclisi, kırk makam anlayışı ile kırk sayısı bereket ve hayır sembolü olarak algılanmaktadır.

4.2.34.2. Kız İsteme

Antalya Abdallarının doğum ve ölüm adetlerinden sonra sosyal yaşamlarında değerli olan adetlerden birisi de kız isteme âdetidir. Genellikle erken yaşlarda evlilikler yapan Antalya Abdallarının kız isteme adetleri diğer Alevi gruplarından farklı bir görünüme sahiptir. Antalya Abdallarının kız isteme adetlerinin dinsel motifli olduğu görülmektedir. Akraba ya da iç evlilikler yapan, tek eşlilik biçiminin yaygın olduğu Abdallar da kız isteme adetlerine göre, kız isteme işini bağlı bulundukları ocağın dedesi yapabilmektedir.

Antalya Abdallarında kız isteme işi görücü usulü ile gerçekleşebilmekte; dede kız isteme günü erkek tarafının evinde hazır bulunmadan önce tarafların karşılıklı altın, takı, eşya ve çeyiz gibi konularda anlaşmaya varmaları gerekmektedir. Bu tür konularda kız ve erkek tarafları arasında anlaşma sağlanmadan dede kız isteme törenine çağrılmamaktadır. Antalya Abdallarının kız isteme geleneklerinde Finike, Yuvalı Mahallesi'nde yaşayan Abdallarda başlık parası âdetinin etkin bir şekilde devam ettiği gözlemlenmiştir. Antalya Abdallarının kız isteme törenleri ile ilgili yapılan görüşmeler şu şekildedir;

> "Öncelikle Abdalların Alevilik inancımızda ve geleneğimizde kız isteme işini evin büyüğü değil, kültürümüze göre kız istemeyi dede yapar. Erkek ve kız tarafı önceden aralarında altın, takı, eşya işlerini konuşurlar. Eğer anlaşamazlarsa dede davet edilmez. Niye biliyor musunuz? Dede kız

isteyeceği zaman ey canlar, karşılıklı olarak soralım kız anası, kız babası falanca kişi kızınızı ister, kendi gönlünüzle kızınızı veriyor musunuz, razı mısınız diye üç kere sorar. Her seferinde üç kere Allah, eyvallah derlerse kızımızı verdik demektir. Sonra dede karşı tarafa döner, siz de kabul ettiniz mi diye üç kere sorar, aynı cevabı olursa sorun olmaz. Dede, mal-mülk, takı işinde sorun olmasın diye birbirinizden razı mısınız diye sesli şekilde üç kere sorar, hep bir ağızdan aynı cevabı alırsa problem olmadığı anlaşılır. Dede, Alevilik inancında kadın haklarına önem veren kimsedir. Falanca kızımız, falanca kişi seninle eş olmak ister, gönlünle baskı altında olmadan kabul eder misin diye üç kere sorar, Allah, eyvallah cevabını alırsa sorun olmaz. Gelin kızın annesine yönelik, dede; bacım eşin kızını veriyor ama sen baskı altında kalmadan kızının gelin olmasını istiyor musun? Diye üç kere sorar. Sorun olmazsa dede, Caferi mezhebine göre Allah'ın emri, peygamber efendimizin kavli ve İmam Cafer'in hidayetiyle kızınızı şu oğlumuza isteriz der ve ister." (A2).

"Kız isteme günü tabiki evin temizliğine, ikrama önem verilir. Kız isteme gününde kızın amcası, aile büyükleri, teyzesi, varsa ninesi orda hazır bulunur. Kızı Abdal geleneğinde dede ister ki Caferi mezhebine göre nişan yapılır. Kız istemelerimiz cem günü olan perşembe gününe denk getirilir ki bereketi Allah'tan olsun dilenir. O gün şerbetler, içecekler yapılır. Güzel yiyecekler, tatlılar, börekler yapılır. Akşam herkes evinde yemeğini yedikten sonra oğlan tarafı dedeyi yanlarına alır ve kız istemeye gelir. Gelirken yanlarında nişan yüzüklerini de alırlar ki kız isteme olduğu zaman nişan yüzüğü de beraberinde takılır. İlk önce acı kahveler pişirilir, dedeye ilk verilir kahve sonra da damada verilir. Kahveler içilirken dede söze girer ve kızı ister ailesinden. Damadın kahvesine tuz konulur espri olsun diye ya da kahvenin içine bal dökerler ki evlilikleri tatlı olsun diye düşünülür." (A19).

"Kız istenmeden önce başlık parası konuşulur. Babası belki kızı verecek ama son zamanlardaki hayat pahalılığı yüzünden başlık parası vermemek için gençler sevdikleri kızları kaçırmaya başladı Finike'de." (A20).

"Manavgat'ta başlık parası yok ama kız tarafı altın istiyor onun yerine." (A44).

"Önceden başlık parası otuz ya da kırk bin Türk lirasıydı. Şimdi yüz bin liradan aşağı başlık parası yok. Hatta yüz elli bin Türk lirası isteyenler var. Bu parayı veremeyenler mecbur kız kaçırıyorlar." (A23).

Antalya Abdalları arasında kız isteme adetlerinin çeşitlilik gösterdiği anlaşılmakla birlikte kız isteme işine toplumsal ve dinsel bir meşruiyet kazandırabilmek için Abdallar dede tarafından kız isteme işinin yapılmasını uygun bulmaktadırlar. Ayrıca kız tarafının kızlarını vermeme olasılıklarına karşın Abdal dedesi gibi sosyal ve dinsel liderlik konumuna sahip bir kişinin kız istemesinin daha uygun olabileceğini düşünmektedirler. Abdalların geleneklerinde kız istemelerinin dede tarafından yapılma âdeti bulunmakta olup; yaşadıkları yerlerde başlarında dede bulunmayan Abdallar ise kız isteme adetlerinin aile üyelerinin en yaşlı bireyi tarafından yerine getirildiğini belirtmektedirler.

“Başımızda dedemiz yok, Serik Gebiz ‘de cemevi de yok. Mecbur birçok işi camii hocasına yaptırıyoruz, kız isteme vs. işi olduğu zaman en yaşlı büyüğümüz var. Kurbanları o keser, kız istemeyi büyük olarak o yapar.” (A12).

“En büyük eksikliğimiz dedemizin olmaması Serik’te. Bayramlar, Muharrem Ayı, kız istemesi dedelerin öncülüğünde yapılır normalde.” (A8).

“Para yoktan anlamıyorlar. Manavgat’ta kız tarafı altın ister genelde.” (A50).

Antalya Abdallarının kız isteme adetlerine göre cem günü olan perşembe günlerine kız isteme merasimi denk getirilmeye çalışılmakta, kız isteme ve dinsel nikâhların perşembe günü kıyılmasının evliliklere uğur ve bereket getireceği düşünülmektedir. Bu durumun yanı sıra Abdalların kız isteme adetlerine göre kız isteme işinin dede tarafından yaptırılmasına özen gösterilmekte olup; dede Alevilik inancına ve Caferi mezhebine göre kız isteme âdetini yerine getirmektedir. Kız istemede hayırlama duası yapan dede, her iki tarafa ve kız tarafına özellikle baskı altında kalıp kalmadığını sormaya özen gösterebilmektedir.

Dede, razı mısınız sorusunu, baskı altında kalmadıkları anlamak için sormakta; karşıdaki kişiler ise “Allah, Eyvallah” cevabını verdiklerinde razı oldukları anlaşılmaktadır. Finike’de yaşayan Abdallar arasında kız isteme adetlerine göre kızın ailesine başlık parası verme âdeti bulunduğundan bazı görüşmeciler başlık parasının yüksek olmasından yakınmaktadırlar. Ayrıca kız isteme günlerinde evlerin temizliğine, misafirlerine yiyecekler ve içecekler ikram edilmesine özen gösterilmekte; kız isteme töreninin gerçekleşeceği gün kız tarafının akraba ve büyüklerinin törende hazır bulunmasına özen gösterilmektedir.

Başlık parası âdeti yüzünden bazı gençlerin evlenemediğini hatta kız tarafının olumlu düşünmesine rağmen, başlık parasını denkleştiremeyen birçok gencin kız kaçırdıkları öğrenilmiştir. Manavgat, Serik ve Zeytinköy’de yaşayan Abdallar başlarında sürekli bir dede bulunmadığından kız isteme merasimini ailenin büyüklerine ve yaşlı üyelerine yaptırabilmektedir. Dolayısıyla Antalya Abdallarında kız isteme merasimleri dedelik kurumunun işlevi ve önemini yansıtması açısından önemlidir. İç evlilikler ve tek eşlilik yapısı yaygın olan Antalya Abdallarının gündelik yaşamında yüzleştiği önemli sorun; kız kaçırma ve başlık parasının talep edilmesi olduğu gözlemlenmiştir. Gençlerin hayat pahalılığından dolayı bu yola başvurduğunu belirten görüşmeciler, kız kaçırma olayının Finike’de, Serik’te ve Zeytinköy’de yaygın olduğunu belirtmişlerdir.

4.2.34.3.Evlilik Adetleri

Antalya Abdallarının hayatlarında önemli bir dönüm noktası olan evlilik kurumu, gelenekler bakımından zengin bir içeriğe sahiptir. Genel itibarıyla tek eşlilik ve akraba

evliliklerinin yaygın olduğu Abdal toplumunda kız kaçırma biçimiyle evlilikler halen yaygın bir şekilde devam etmekte olup; Finike Yuvalı Mahallesi'nde başlık parası âdetinin devam ettirildiği anlaşılmıştır.

Büyük bir kısmı çalgıcılık ve müzik esnaflığı yapan Antalya Abdalları kendi düğünleri olduğu zaman çalgıcılık ve müzik işlerini başka çalgıcılara devretmekte; düğün sahibi olarak kendi düğünlerinde misafir ağırlamaktadırlar. Düğünlerinde halay çeken, oyun havaları çalan ve üç gün düğün yapma âdetleri bulunan Antalya Abdalları, düğünlerde yöresel yemekler yaparak çok sayıda misafir ağırlamaktadırlar.

> "Bizim düğünlerimiz bol içkili olur. Düğünlerimiz üç gün yapılır. Önceden cuma günü öğleden sonra davul ve zurna çalmaya başlanır ve pazar günü akşama kadar düğün yapılırdı. Çalgıcılık yapanlarımız haftasonu düğün, nişan, asker uğurlama, güreş ve sünnet gibi eğlence ve törenlerde müzik çaldıkları için düğünler hafta içi yapılmaya başlandı. Düğünlerimiz hafta içi yapılırsa salı gününden başlar ve düğünün son günü perşembe gününe denk getirilir. Perşembe günü gelin alması olur, çünkü perşembe günü cem günüdür ve mübarek kabul edilir. Çalgıcılar düğün sahibi ise en güzel elbiseler giyilir ve misafir karşılanır. İkram, yiyecek ve içecekten asla kısılmaz. Bu yüzden Abdalların düğünü çok masraflı olur. Genellikle kır düğünleri dediğimiz, açık havada köyde ya da mahallede yapılır düğünler. Tüm evlere oku denilen davetiye ve hediyeler dağıtılır. Düğünlerde kimse küs, kızgın ve kavgalı kalmaz. Kavgalı ya da dargınlarsa da hiçbir şey olmamış gibi düğünlerimizde bir araya gelir, eğleniriz. Aynı durum cenazelerde de geçerlidir. Cenazelerde kimse küs durmaz, kavgalar ve olumsuzluklar unutulur. İçimizden birisinin hastanede işi olsun, hastalansın. Tüm herkes o hastaneye akın eder, başımıza toplanır. İşte Abdalları Abdal yapan değerler bunlardır." (A12).
>
> "Önceleri düğünlerimiz mahallede yapılır ve bütün komşularımız düğüne katılırlardı. Şimdi yeni icat çıktı, artık salon düğünleri kültürümüze girdi. Masraflar çok olmaya başladığı için üç gün düğün yerine, kız evi, erkek evi iki taraflı düğün yerine tek yerde bir gün düğün yapmak insanlara daha kolay ve az masraflı geliyor. Yirmi altı senelik davulcuyum ben. Bu salon düğünleri yüzünden bir sürü Abdal işsiz kalıyor. En azından ayda bir düğün demek bahşiş, para demektir. Salon düğünlerine talep artınca bizim Abdallar iyice fakirleşti." (A1).
>
> "Düğünlerimizde akşamları bizim Abdallar tıpkı dara durmak gibi halka halini alırlar ve Alevilik inancına özgü bir şekilde mersiye ve duvazlar okunur. Gelin annesi kızı evden ayrılacağı için haliyle çok üzülür. Evlilik âdetlerimize göre perşembe yani cem günü uğurlu ve bereketli olsun diye gelin alma âdeti perşembe gününe denk getirilir bizde. Perşembe günü gelin evden çıktıktan sonra gelinin anne ve babası yalnız kalmasın diye komşular ve akrabalar kız evine gelir, hiçbir şey olmamış gibi gelinin annesi yalnız kaldığını hissetmesin diye perşembe gününden pazar günü akşama kadar misafirler yatılı gelin evinde kalırlar. Bu dayanışma âdeti düğünlerde vardır. Bir başka âdetimiz ise süt hakkıdır. Yani süt hakkı damadın ailesi çeyiz, nişan ve düğün için alışverişe gideceği zaman gelini büyütüp bugünlere yetiştirmiştir diye düşünerek çok da ucuza kaçmadan gelinin annesine alınan hediyedir. Süt hakkı, elbise, alyans, elektrikli ev aleti, süpürge, porselen yemek takımı, kahve takımı, cam kâse gibi işe yarayacak, dişe dokunur bir hediye olması gerekir. Çünkü havlu, yazma gibi ucuz bir şey olmaması makbuldür." (A8).

Antalya Abdallarına göre evlilik âdetlerinde yardım ve dayanışma kültürü esastır. Düğünlerin kırsal yerleşim birimlerinde halen üç gün yapıldığı Abdal kültüründe, son zamanlarda kız evi ve erkek evinde iki taraflı düğün yapılmasının ekonomik maliyeti yüksek olduğundan salon düğünleri kır ve açık hava düğünlerinin yerini almaktadır. Hatta salon düğünlerinin yaygın hale gelmesiyle beraber çalgıcılık ve müzik üretimi yaparak geçimlerini sağlayan birçok Abdal bireyin işsiz kalmasına ve gelir düzeyinin düşmesine sebep olmuştur. Abdalların evlilik âdetlerine göre düğünlerde yeme ve içme konularında bir sınırlama olmadığı görüşmeci Abdal bireyler tarafından sıkça dile getirilmiştir. Abdalların evlilik âdetlerine göre düğün zamanlarında tıpkı cenaze ve matem zamanında olduğu gibi küslük, kavgalar, dargınlıklar unutulmaktadır. Tüm Abdal bireyler aralarında olumsuzlukları göz ardı ederek düğünlere hep bir arada iştirak etmektedir. Görüşmeci bireylerden birisinin "Abdalları, Abdal yapan değerler işte bunlardır." (A12) ifadesini kullanması oldukça anlamlı görünmektedir. Nitekim Antalya Abdallarının kültürel karakteristikleri; grup aidiyeti bilincinin yüksek olması, dayanışma duygusu, hoşgörü, cömertlik ve insan sevgisi üzerine şekillenmiştir. Birlik ve beraberlik duygusunun inşa edildiği önemli zamanların başında da evlilik törenleri gelmektedir. Abdalların evlilik âdetleri, mahalli özellikler taşımakla beraber diğer Alevi grupların âdetlerinden ayrılmaktadır.

> "Evlilik âdetlerimize göre damat tarafı kız tarafının düğün öncesi nohuttur, pirinç, bulgur, et, un falan ihtiyacı var mıdır? Diye sorması âdetimizdir. Bütün bunların yerine hatta düğün öncesi kız evinde kına gecesi düzenleneceği için damadın kız evine kına davarı deriz biz ama kına keçisi ya da koyun alıp hediye etmesi gerekir. Gelin evi düğünde yapılacak yemekler için et ihtiyacını bu keçi, koyundan temin eder. Çünkü düğünlerde asla misafirden esirgenmez ve kısılmaz. Bolca ikram edilir, yoksul ve fakirlerin de düğünlere katılması ve doyurulması gerekir." (A9).
>
> "Evlilik geleneğimizde kız tarafına tüm komşuları ve akrabaları un ağzı dediğimiz bir hediye götürürüz. Abdal geleneğinde bir çanak ya da tabağa ağzına kadar un konulur. Unun ortasına da kırmızı, sarı, pembe güzel bir çiçek konulur ve geline hediye edilir. Bizim kültürümüzdeki manası şudur; un buğdaydan, başak tanesinden elde edilir. Başak ve buğday bereketin sembolüdür. Bu unun bereket senin ocağına gelsin, ocağında güller, çiçekler açsın, sağlıklı ve güzel çocukların olsun demektir. Bu yüzden gelin tarafına düğünde, kına gecesinde un ağzı denilen bir çiçek götürülür. Bunun dışında geline kumaş, elbise, ev eşyası hediye edilebilir. Erkekler düğünde genelde damada maddi yardım olsun diye para da takabilir." (A22).

"Sadece Finike'de var olan bir evlilik âdetimiz var. O da başlık parası. Başlık parası evliliklerde zorunlu maalesef. Kız babaları çok yüksek başlık parası istiyorlar. O parayı bulamayanlar da sevdikleri kızları kaçırıyor." (A25).

"Bizim âdetlerimize göre nikâhlarımızı Alevilik inancına göre, dede kıyar. Camiideki imamlar Hanefi mezhebine göre kıraat eder. Bu yüzden kendi mezhebimize kıraat ederiz." (A5).

"Caferi mezhebine göre dedenin nikâh kıyması gerekir. Manavgat'ta dedemiz yok ama rehber bıraktı yerine. Dedenin nikâh kıyması lazım." (A49).

Antalya Abdallarının evlilik âdetlerinde bereket, hayır ve dayanışmayı temsil eden bir takım kültürel semboller bulunmaktadır. Kına davarı, oku dağıtmak, un ağzı vermek, düğünde halka şeklini alarak dara durma biçiminde duvaz ve menakıplar okunmakta, Alevilik inancının öğretileri temsil edilmektedir. Perşembe günü cem ibadetini yapma günü olduğu için gelin alma denilen töreni bereket ve hayırlı olması için perşembe gününe denk getirmeye özen gösteren Abdallar, dini nikâhların da perşembe günü kıyılmasının uygun olduğuna inanmaktadır. Nitekim Alevilik inancının öğretilerini evlilik adetlerine yansıtan Abdallar, dini nikâhlarını Caferi mezhebine göre dedelere kıydırmaktadırlar. Evlenen çiftlere maddi ve manevi destek olmak için gelin evi ve damat evini hediyelerle ziyaret eden Antalya Abdalları, dayanışma kültürüne, birlik ve yardımlaşmaya büyük önem vermektedir.

4.2.34.4. Asker Uğurlama Şenliği

Antalya Abdallarının evlilik, ölüm ve düğün törenleri ile sosyal yaşamlarında değer verdikleri geleneklerden birisi askere uğurlama törenidir. Yılın belirli dönemlerinde asker alım faaliyetlerinde vatani görevlerini yapmak için birçok genç, askerlik hizmetini yapmak üzere asker ocağına uğurlanmaktadır. Antalya Abdalları genellikle askere göndermeden önce çocukları nişanlamakta; askerlik vazifesi sonrası ise düğün yapmayı uygun bulmaktadır.

Antalya Abdalları askerlik vazifesini büyük bir onur vesilesi olarak kabul etmekte; askerlik görevini kutsal saymaktadır. Askere gidecek gençlere evlerinin avlusunda ya da kahvehane önünde kutlama yapan Abdallar, askere gidecek gençlerin sağlıklı bir şekilde askere gidip dönmeleri için dedeyi eğlenceye davet ederek uğurlama töreninde hayır duası yapmasını istemektedirler.

> "Geçtiğimiz hafta benim damat da askere gidecek gençler arasındaydı. Erzurum'a çıkmış acemi birliği. Diğer askere gidecek canlarla beraber saç-sakal tıraşı oldular. Davullar, zurnalar çaldı kahvehane önünde bizim canlar toplandı. Türk bayrağı asıldı her tarafa. Bizim âdetimizdendir, askere gidecek gençlerin cebine para konulur, bir ihtiyacı var mıdır sorulur. Çok şükür, az çok herkes cebinden gönlünden kopanı verir. Ben de dede olarak hepsinin hayır duasını yaptım. Allah, devlete, millete, faydalı bir asker olmayı nasip etsin inşallah dedim." (A2).

“Askerlik görevi, vatan nöbetidir. Şimdi biraz çözülme var ama eskiden askere gitmeyen kişiye kız vermezlerdi biliyor musunuz?” (A36).

“Manavgat’ta Abdallar askere gitmeyene kız vermezler. Çok tutucudurlar bu konuda.” (A50).

“Biz Abdallar, devletine bağlı, bayrağını seven insanlarız. Askerlik görevini yapmak bizler için büyük bir onurdur.” (A37).

“Asker eğlencesi güzel bir âdetimizdir. Bir ocaktan askere giden bir genç çıkması gurur vesilesidir. Vatana canımız feda olsun. İnanır mısın, biz Abdallar vatansever, devletçi, Atatürkçü insanlarız. Kimseye zararımız yoktur tam tersi faydamız vardır.” (A27).

> “Bundan yirmi sene önce yemekler, kazanlar kaynardı ama şimdi hayat çok pahalı malum. Eski yemekler, eğlenceler yapılmasa da askere uğurlama âdetimiz halen yaşatılır. Askeri bindirdiğimiz araba Türk bayrakları ile süslenir, konvoy yapılır ve mahallede tur atılır araçlarla. Sonra askere uğurlayacağımız genç davulla zurnayla karşılanır. Dedeyi çağırır sonrasında hayır duası yaptırırız. Genelde asker evinde yemek, keşkek, fasulye, pilav, ayran ya da pide dağıtılır. Sonrasında uğurlama yapılır. Su gibi gidip gelsin diye askerin anası, bacısı bir tasa su koyar ve askerin arkasından su döker, dua eder. Askerin dayısı, amcaları, ninesi, komşuları oğlanın cebine kimseye belli etmeden para koyar.” (A15).

Antalya Abdallarında askere uğurlama geleneği halen yaşatılan ve birçok insanın katıldığı bir eğlencedir. Askere gidecek gençlere moral vermek ve psikolojik olarak motive etmek amacıyla düzenlenen bu sosyal etkinlik, yardımlaşma ve dayanışma kültürünün bir parçasıdır. Askere gidecek gençlere her komşu ve akrabanın para vermesi âdettir. Askerlik görevini kutsal ve onurlu bir vatandaşlık ödevi olarak gören Antalya Abdalları, yirmi sene öncesine kadar askere gitmeyen gençlere kız vermenin doğru karşılanmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca Antalya Abdalları sağ salim şekilde çocuklarının vatan hizmetini yapıp gelmesi için dedeleri de askere uğurlama eğlencelerine davet etmektedir. Asker uğurlamalarında davul ve zurnalar çalarak eğlenen Abdallar, mahalle turu attıktan sonra askerlerini otogara götürerek yolcu etmektedir. Burada dede tarafından yapılan hayır duası ile uğurlama sona ermektedir. Ayrıca askere gidecek gençlerin arkasından anne ve kız kardeşleri bir tasla birlikte su dökme âdeti vardır. Su gibi bir çırpıda gidip gelesin anlamını taşıyan yolcunun ardından su dökme âdeti, halen Anadolu’nun birçok yerinde yaşatılmaktadır.

4.2.34.5.Muharrem Ayı

Muharrem Ayı, Antalya Abdalları açısından en kutsal ve mübarek aylardan birisi olarak kabul edilmektedir. Üzerinde en çok hassasiyet gösterilen Muharrem Ayı sadece dinsel olarak değil sosyal yaşantıyı, tüketim ve üretim alışkanlıklarını, gündelik yaşam kalıplarını

etkileyen bir matem ayıdır. Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin'in toplamda yetmiş iki kişilik aile ve akrabaları ile Kerbela denilen yerde şehit edilmesinin yıldönümü anlamına gelen Muharrem Ayı, Antalya Abdalları için yas, matem ve hüznün ifadesidir.

Kerbela'da şehit olan Hz. Hüseyin'i içlerinden birisi gibi gören Antalya Abdalları, on iki imama duydukları muhabbet, sevgi ve bağlılıklarından dolayı Muharrem Ayı'nda on bir gün oruç tutmakta on ikinci gün dede ve ana-bacı tarafından pişirilen aşur çorbası ya da aşure denilen yiyeceği dualarla pişirerek komşu ve akrabalarına ikram etmektedir. Antalya Abdallarına göre aşure bir tatlı ya da lezzetli yemek değildir. Bilakis aşure hüzün, matem ve kederin sembolüdür. Muharrem Ayı'nda ilk üç gün her akşam cemevinde toplanarak yas tutan Abdallar, bu aylarda tükettikleri gıda ve ürünlere büyük özen göstermektedirler. On iki gün yıkanmama, on iki gün boyunca saç, sakal tıraşı olmama, on iki gün boyunca yumurta kırmama hatta soğanın başını dahi kesmeme gibi adetlere sahip olan Antalya Abdalları, Hz. Hüseyin ve ailesinin Kerbela denilen yerde susuz ve aç bir şekilde şehit olduklarına inandıklarından bu ayda büyük üzüntü duymaktadırlar. Antalya Abdallarının inançlarına göre yumurtadan civciv çıkması sebebiyle yumurtayı kırmak büyük bir günah olarak kabul edilmektedir. Soğanın başı ile Hz. Hüseyin'in başını kıyaslama, soğuk su içmeme Hz. Hüseyin'e duyulan büyük sevgi ve saygının bir ifadesidir. Yapılan gözlem ve alan araştırmalarında 30 Temmuz-12 Ağustos 2022 tarihleri arasında on iki gün boyunca Antalya-Zeytinköy Cemevi'ndeki yaslara aralıksız katılan araştırmacı; Abdalların su içmeye ihtiyaç duydukları halde sıvı ihtiyaçlarını başka içeceklerden karşıladıklarına tanık olmuş ve gözlemlemiştir.

Muharrem Ayı'nda Abdal erkeklerinin saç ve sakallarını bu aylarda kesmediği görülmüştür. Cem ve aşk-ı muhabbet denilen sohbetlerde gülmek, televizyon açmak, telefonla oynamak yadırganan davranışlar olmuştur. Ayrıca kadın ve erkeklerin büyük bir kısmının beyaz renkli elbiseler giymemeye özen gösterdiği gözlemlenmiştir. Muharrem Ayı'nı, matem ve yas ayı olarak gören Antalya Abdalları, bu aylarda tırnaklarını kesmemekte, et tüketmemeye, canlı bir hayvan (tavuk, inek, keçi, koyun) kesmemeye özen göstermektedir. Hz. Hüseyin'i kendilerinden birisi olarak gören Abdallar, Muharrem Ayı'nda oruç tutmaya dikkat etmektedir. Her akşam cemevinde lokma denilen iftar programlarına katılan Antalya Abdalları, bu ayda edilen duaların makbul ve bereketli olacağına inanmaktadırlar. Muharrem Ayı ile ilgili görüşmeci Abdalların düşünceleri şu şekildedir;

> "Muharrem Ayı'nda Hz. Hüseyin efendimiz, Yezid ve adamları tarafından ailesiyle çölde katledilmiş. Biz Alevi olduğumuz için Ehl-i Beyt'i ve peygamber efendimizin yolunu savunuyoruz. Muharrem Ayı'nda düğün, nişan, eğlence ve sünnet yapılmaz. Evlerde müzik yayını yapılmaz. Erkekler saç, tırnak

ve sakallarını kesmez. Kadınlarımız yemek yaparken asla et, yumurta koymazlar yemeğin içine. Muharrem Ayı'nın kıymeti ve değeri bilinmiyor bence. Mesela Muharrem Ayı'nda aşure yapılır. Aşurenin anlamı farklıdır. Muharrem Ayı'nda Hz. Hüseyin ve ailesi ile 72 kişi şehit edilmiş, bir tek Hz. Hüseyin'in oğlu Zeynelabidin efendimiz hasta olduğu için orada bulunmadığından hayatta o kalmış. Ehl-i Beyt soyunu temsil ettiğinden kutlama olarak aşur çorbası aşure çorbası olmuş ve içine şeker katılmaya başlamış. Birçok insanımız bu durumu bilmediği için aşure yapma geleneğinin anlamını bilmiyor. Aşure, sadece bir tatlı değildir. Muharrem Ayı tüm Müslümanlar için bir matemdir aslında, Alevilere özel bir şey değildir." (A2).

"Muharrem Ayı'nda soğanın dahi başını kesmeyiz, büyük günahtır. Tavuk, keçi, koyun kesilmez. Sünnet, düğün yapılmaz. Müzik açılmaz evlerde. Muharrem Ayı'nda oruç tutarız. Bizim inancımıza göre Muharrem Ayı kutsaldır ve yas ayıdır. Biz Ramazan Ayı'nda değil Muharrem Ayı'nda oruç tutarız. Aramızda hem Ramazan hem de Muharrem Ayı'nda oruç tutanlar da var. Muharrem Ayı'nda Hz. Hüseyin ve ailesine saygı duymak peygamberimiz Hz. Muhammed'i anmak demektir. Hepimizin yası bu. Biz Ehl-i Beyt'i niye seviyoruz? Peygamberimizden dolayı seviyoruz." (A21).

"Muharrem Ayı'nda düğün, nişan ve eğlence yapanlara düşkünlük verilir. Esas manada Aleviler bu ayda hüzün ve yas tutar. Bu yas bütün İslam âleminin aslında." (A41).

"Manavgat'ta cemevi yok ama yasımızı evimizde tutarız. Yumurta ve et asla yenmez Muharrem Ayı'nda." (A46).

"Muharrem Ayı'nda radyo, televizyon açılmaz, yas tutulur evlerde. Manavgat bu konuda inancına bağlı bir yerdir." (A42).

"Muharrem Ayı'nda hiçbir canlı incitilmez, canı yakılmaz. Kimseyle kavga edilmez. Kimse incitilmez. Muharrem Ayı'nda yas tutulur. Cemevinde ilk üç gün yas tutarız. Duvazlar, menakıpnameler okunur. Peygamber efendimize, şehitler serdarı İmam Hüseyin efendimize hayır duaları edilir. Peygamber ve Ehl-i Beyt yüzü suyu hürmetine Allah'tan af dileriz. Cemevinde genelde lokma denilen yemek dağıtılır yemekhanede. Oraya gelebilen canlar gelir ve yemek duası edilir, muhabbet edilir. Kalabalık olursa cem yapılır. Oraya beyaz elbise, makyajla gelinmez. Muharrem, matem zamanıdır." (A18).

"Muharrem Ayı'nda lokma duası edilir. Oruç tutulur. Oruç açılırken dede ya da ana bacı hayır duasında bulunur. Bismişah, Allah Allah. Vakitler hayrola, şerler defola. Bu lokma Hakk Muhammed Ali lokmasıdır, dualar kabul ola. Bu lokmayı verenler, cümle darda duranlar, ikrarından dönmeyenler lokmanız kabul ola. Bu lokmayı yiyen canlarımızın cümle ölmüş ve geçmişlerine rahmet ola, Dertlere deva, hastalarımıza şifa ola. Ahirette peygamberimiz Muhammed Mustafa şefaatçiniz ola. Üçler, beşler, yediler, kırkların duası Hakk lokmasını verenlere ola. Ocağınız şen, haneniz güleç ola." (A1).

Antalya Abdalları tıpkı Ramazan Ayı'nda tutulan oruçlar gibi Muharrem Ayı'nda oruç tuttuklarını ifade etmişlerdir. Alan araştırmasında yapılan gözlemlere göre; Antalya Abdallarının tuttukları oruçların Ramazan Ayı'nda diğer Müslüman grupların tuttukları oruçtan farklılık arz ettiği anlaşılmıştır. Abdallar, oruçlu olduklarında su dışında diğer sıvı gıdaları ve yiyecekleri tüketebilmektedirler. Su, Antalya Abdallarına göre kutsaldır. Nitekim

Hz. Hüseyin'in Kerbela'da susuz bir şekilde şehit olduğuna inanan Abdallar, oruçlarını su ile açmamakta, diğer insanların yanında su içmemeye özen göstermektedir. Oruçlu olduklarında çay ve meyve suyu gibi içecekleri tüketebilen Antalya Abdalları, su içmeyerek oruç tutmaktadırlar. Muharrem Ayı'na Hz. Hüseyin ve ailesi şehit edildiği için özel bir anlam yükleyen Antalya Abdalları, bu aylarda eğlence, şenlik, düğün vb. organizasyonlar düzenlememekte; çalgıcılık ve müzisyenlik yaparak geçimlerini temin eden Abdallar on iki gün boyunca düğün ve sünnet işi gibi çalgı işlerini kabul etmemektedirler.

Alevilik inancının bir gereği olarak Muharrem Ayı'nda on iki gün boyunca saç, sakal traş etmeyen, tırnak kesmeyen, yumurta kırmayan, soğan başı kesmeyen ve et gibi hayvansal gıdalar tüketmemeye dikkat eden Abdallar, Hz. Hüseyin'i Hz. Muhammed'in mirası olarak görmektedirler. Hz. Hüseyin ve Kerbela şehitleri adına menakıplar, mersiyeler okuyan Abdallar Hz. Hüseyin'in yiğitliği ve cesaretini örnek almaktadır. Hz. Hüseyin için "şehitler serdarı", "şah Hüseyin", "peygamber nuru" gibi ifadeler kullanan Antalya Abdalları, on bir günlük Muharrem orucundan sonra son gün aşure yapmaktadırlar. Abdalların geleneğine göre, bu aşureyi dedenin pişirmesi makbuldür. Dede tarafından pişirilen ve hayır duaları ile kutsanan aşure, Hz. Hüseyin'in lokması olarak kabul edilmektedir. Antalya Abdallarının büyük bir kısmının Ramazan Ayı'nda oruç tutmadıkları Muharrem Ayı'nda oruç tutmaya eğilimli oldukları gözlemlenmiştir. Muharrem Ayı'nın onuncu günü Hz. Hüseyin'in şehit edildiğine inanan Antalya Abdalları, Muharrem Ayı'nda cinsel münasebetten kaçınmaktadır. Hicri takvime göre yılbaşının ertesi ilk günü başlayan Muharrem Ayı, Abdallara göre dualaların reddedilmediği en kutsal ve mübarek zamandır. Bu sebeple Antalya Abdalları Muharrem Ayı'nda türbe ve yatır ziyaretlerine de önem vermektedirler.

4.2.34.6.Ölüm ve Cenaze

Ölüm olayının insanların yaşamlarında doğum ve evlilik hadiseleri gibi önemli bir yeri vardır. Ölüm, kimi zaman genç yaşlarda kimi zaman ileri yaşlarda insanoğlunun karşısına çıkabilmektedir. Antalya Abdallarının toplumsal hayatlarında derin izler bırakan ölüm hadisesi, kapsayıcılığı ve sonuçlarıyla önemli bir matemdir. Antalya Abdallarını yaşam tarzı, anlam dünyası ve gelenekleriyle bir araya getiren ölüm hadiseleri, kendine özgü kültürel karakteristikler barındırmaktadır.

Ölüm âdetlerine göre Abdallar, bir arada dayanışma içinde bulunmaktadır. Antalya Abdalları cenaze ve ölüm zamanlarında ne iş yapıyorlarsa yaptıkları işi bırakmaktadır. Cenaze zamanında işe gitmeyen Abdallar en az üç gün yas tutmaktadır. Bu yas zamanı Antalya Abdalları arasındaki kavga, küslük ve dargınlıklar unutulmakta, Abdallar birbirine sahip

çıkmaktadır. Cenazeye duyulan saygıdan dolayı komşu ve akrabalar en az üç gün saç, sakallarını traş etmemekte, üç gün banyo yapmamaktadırlar. Komşular ilk üç gün ölü evinde yemek yapılmayacağını bildiklerinden bir çırpıda türlü türlü yemekler yaparak cenaze evine getirmekte; cenaze evine gelenlere içecek ve yiyecek ikramı yapılmaktadır. Abdalların ölüm adetlerine dair düşünceleri şu şekildedir;

> "Ölüm, hayatımızın en zor anlarından birisidir. Ölüm haberini aldık mı, koşarak eve gelir ilk iş olarak yemek yapmaya başlarız. Fide ve tohum işinde çalışan ne kadar Abdal varsa, cenaze haberini aldığımızda işi bırakmıştık. Çünkü ölüm, büyük acıdır ve birbirimize bu zamanda destek çıkmamız gerekir. Bir yakınımız vefat ettiğinde yemekler yaptık, kocamı markete yolladım, epey içecek aldırdım. Sonrasında yas evine geçtik, misafirlerle ilgilendik, birlikte ağıt yaktık. Abdal adetlerine göre, ölü kaza, parçalanma vs. olmadıysa kokmuyorsa ceset morga götürülmez. Ölü evine misafir gibi getirilir. Üstü beyaz bir örtü ile örtülür. Salonda, evin en büyük odasında yere yatırılır, başının altına yastık konulur. Herkes toplanır o odaya gelir. Bazen bir saz ile zâkir ya da âşık da bulunur. Zakir yoksa da benim eşim müzisyenlik yapıyor, menakıp söyleyebiliyor. O dıngıl dediğimiz saz çalar. Ölen kişinin güzel huyu, davranışları, yaptıkları güzel işler anlatılır. Hep beraber ağlaşılır, yas tutulur. Alevi olduğumuz için Caferi mezhebine göre aslında hocanın elinin dahi bizim ölümüze değmesi haramdır. O yüzden ölümüzü camiiye değil önce eve getiririz. Dede bulamazsak camiiye götürür hocaya yıkatırız. Eve getirilip üstü örtülen ölünün yanına sırayla ev halkı gelir, komşu, akrabaları gelir. Falanca akrabam, ailem, beni tanıdın mı? Sen ne güzel insandın, hiç incitmedin bizi. Biz senden razıyız Allah, peygamber, Şah-ı Merdan senden razı ola deriz. Cenaze yerde salonda yatarken kadın ve erkek aynı odada bulunabilir. Bizde Sünniler gibi haremlik selamlık yoktur. Tüm hısım, akraba gelir vedalaşır. Güzelce konuşur ölüyle. Elini tutar, el alma denir bizde buna. Bir tür helalleşme ve son görüşme olur bu. Çünkü kişinin en mutlu olduğu yer yuvası, ailesidir. Ölüyü evine getiririz ki bedeni ve ruhu huzur bulsun." (A8).
>
> "Ölen kişinin arkasından değil yüzüne konuşmak Abdal âdetidir. Biz Aleviyiz, atalarımız da böyle yapardı. Kişi rahat etsin diye evine getirilir salona konulur. Kış mevsimiyse üşümesin diye üstüne battaniye konur. Altına yastık konulur. Herkes gelir, ölen kişiyi evinde ziyaret eder. Amcamın oğlu sen ne iyi insandın, bizi hiç kırmadın. Biz senden razıyız, günahın varsa affola deriz. Sanki karşımızda konuşan bir kimse varmış gibi onunla konuşur ve dertleşiriz. Bir yandan herkes ağlar, o durumda hiçbir şey düşünemezsin. Dünyalık her türlü hırs, kibir dışarda kalır." (A12).

"Alevi inancında ölülerin dedeyle gömülmesi lazım. Sünni imamın elinin bizim ölülerimizin bedenine değmemesi gerekiyor." (A40).

"Sen benle küssen bile cenazede küslük olmaz. Manavgat bu konuda birbirine çok bağlıdır." (A44).

> "Ölümlerde kimse küs olmaz. Varsa her şey geçmişte kalır bizim kültürümüzde. Eskiden ölü evinde 12 imamı temsilen cenaze sahipleri 12 gün banyo yapmazdı. Şimdi biraz esnedi kurallar ama ölüye saygı büyüktür bizde. Ölü evinde kesinlikle 12 gün TV açılmaz, müzik açılmaz, cenazesi olanlar 12 gün

çamaşır yıkamazlar. Havalar sıcak olabilir. Üstünü kıyafetini değiştiremez. Değiştirse de adetlerimize göre ölü evinde 12 gün çamaşır yıkanmaz. Ölüye saygısızlık kabul edilir. Ölüm, hayatın akışını kesen bir olaydır. Ölüm zamanında işe gitmez bir arada yas tutar, ağlaşırız. Ölü evinden kimse kahveye gitmez, oyun oynamaz. Saç ve sakalını kesmez, tırnak kesilmez." (A30).

Antalya Abdallarının ölüm âdetlerine göre ilk üç gün ölü evinde yemek pişirilmemektedir. Bu sebeple diğer Abdal komşular ve akrabalar cenaze evine yemekler ve içecekler hazırlayarak getirmektedir. Görüşmeye katılan Abdallar, ölümlerin, düğünlerin kendilerini bir araya getirdiklerini, böyle zamanlarda kırgınlık ve kavgaların unutulduğunu belirtmişlerdir. Maddi ve manevi açıdan birbirine destek çıkan Abdallar, Caferi mezhebine göre ölülerini camiiye değil eve ya da cemevine götürmektedirler. Manevi açıdan ölen kişi için huzurlu yerin evi olduğunu düşünen Abdallar, ölen kişiyi evinin salonuna yatırarak üstüne bir örtü ile örtmekte, başının altına yastık koymaktadırlar.

Ölüm adetlerine göre "el alma" olarak ifade ettikleri bir tür helalleşme ve ziyaret amacını taşıyan bu âdete göre kişi son yolculuğuna uğurlanmakta, ölünün güzel zamanları, hayırlı ve faydalı işlerinden, iyi davranışlarından bahsedilmektedir. Ölü evine gelen kişiler kadın ve erkekler birlikte oturabildiklerini belirtmişlerdir. Abdallar, zakir ya da ozanla birlikte ölü evinde saz çalarak ölen kişinin arkasından mersiye ve menakıplar okumaktadır. Zâkir ya da ozan ölen kişinin yiğitliklerini, toplumdaki iyi davranışları ve saygınlığından bahsetmekte ve saz çalmaktadır. Abdalların cenaze âdetlerine göre ölü evin üç gün kimseye yiyecek ve içecek verilmemektedir. Bu yüzden cenazeye taziye için gelenler ve komşular üç gün boyunca yemek ve içecekler getirerek misafirlere ikram etmektedirler. Abdalların âdetine göre cenaze sahipleri on iki gün boyunca evlerinde televizyon açmamakta, saç ve sakal traş etmemekte, tırnak kesmemektedir. Ölünün hatırasına ve varlığına saygı olarak kabul ettikleri bu davranış biçimi, Abdalların asabiyet duygusunun kuvvetli olduğunu göstermektedir.

Ayrıca Antalya Abdalları ölen kişinin vefatından üç hafta ya da bir ay sonra dara indirme adı verilen bir tören icra ederek Alevilik inancına istinaden helalleşme erkânı uygulamaktadır. Dedenin öncülüğünde vefat eden kişinin akraba ve birinci derecede yakınları ile diğer canlar dedenin karşısına oturmaktadır. Dede, ölen falanca kişiden razı olmayan, alacaklı olan, kavgalı, küs olan var mıdır diye meydana sormaktadır. Ölen kişinin borcu varsa dede bu borcun yakın akrabaları tarafından ödenmesini ve diğer canların bu olaya şahitlik etmesini talep etmektedir. Alacak ve verecek ilişkisi kalmadığına emin olmak için tüm canlara sorular soran dede, ölen kişinin ahirete intikal etmeden önce bu dünyada tüm canlarla helalleştiğini kabul etmekte; diğer insanları da tanık göstermektedir. Alevilik inancında Dar meydanı, hesap verme, sorgulama, vicdan muhasebesi anlamlarını taşımaktadır. Böylece

dinsel bir ritüelle helalleşme olduğunu tüm canlar onaylamakta, helalleşme ritüeline dinsel bir karakter kazandırılarak toplumsal meşruiyeti sağlanmaktadır.

4.2.35. Abdal Toplumunun Temel Sorunları

Görüşmeciler yapılan yüz yüze derinlemesine görüşmelerde bireysel görüşleri ve düşüncelerini yansıtırken bir yandan mensubu olduğu Abdal toplumunda yaşananları, karşılaşılan güçlükleri, sosyal ve iktisadi sorunları değerlendirmiştir. Bu durum görüşmeci bireylerin bireysel çıkarımları dışında Abdal toplumunun da bir çeşit bakış açısını yansıtması bakımından önemlidir. Eğitim, istihdam sorunları, ekonomik sorunlar ve yaşam standartlarının düşük olması ve başlık parası gibi kültürel sorunlar Abdal toplumunda ön plana çıkan temel sorunlar olarak ifade edilebilir. Genellikle kendi yaşadıklarından yola çıkan görüşmeciler, gündelik yaşamlarındaki tecrübeleri ve sorunlardan bahsetmişlerdir. Yapılan görüşmelerde Abdalların en çok yakındıkları temel sorunlar;

1-Kimlik sorunu ve dışlanmışlık psikolojisi

2-Ekonomik sorunlar

3-Eğitim sorunları

4-İş ve mesleki sorunlar

5-İbadethane ve din görevlisi sorunu olarak ifade edilebilir.

4.2.35.1. Kimlik Sorunu ve Dışlanmışlık Psikolojisi

Görüşmeci bireylerin üzerinde sıklıkla durduğu en önemli sorunların başında toplumun diğerleri tarafından küçük görülmeleri, dışlanmaları ve yabancı olarak görülmeleri gelmektedir. Bu dışlanmışlığı ve öteki olmanın izlerini yaşamlarının her safhasında gördüklerini aktaran görüşmeciler farklı bir ırkmış gibi algılanmaları, Çingenelik isnadı, Alevilik inancına sahip olmaları, çalgıcılık mesleğini icra etmeleri sebebiyle toplumun büyük bir kesimi tarafından tanınmadıkları ve istenmediklerini belirtmişlerdir.

Bu dışlanmışlık psikolojisini toplumsal hayatın birçok kurumunda tecrübe ettiğini belirten görüşmeciler, değersiz, istenmeyen ve itibarsız kimseler olarak görüldüklerini söylemişlerdir. Aile, evlilik, çalışma hayatı, inanç, boş zamanları değerlendirme biçimleri, eğlence kültürü ve tüketim alışkanlıkları açısından toplumda yabancı gibi algılandıklarını düşünen görüşmeciler bu durumun değişmeyeceğini ifade etmişlerdir.

“Diğerleri beni tanımıyor ki. Ben vergi ödüyorum, vatandaşlık ödevlerimi yapıyorum ama sen beni dışlıyorsun. Kız alıp vermek istemiyorsun. Yanında çalıştırmak istemiyorsun. Güvenmiyorsun. Üstelik Çingene ya da davulcu diye aşağılıyorsun.” (A37).

“Okul zamanında komşuların çocukları Abdal çocuğuyuz diye bizle oynamazdı. Saçımıza tükürür, taşla kovalarlardı. Bitli diye alay ederlerdi. Ayrımcılık olmaz mı canım?” (A9).

“Çalgıcılık dışında başka iş yapmaya kalksan Çingene misin Abdal mısın diye soruyorlar. Abdalım ne olacak? Çalışmama engel mi? Biz bu ülkenin vatandaşı, çocukları değil miyiz?” (A18).

“Nerelisin diye sorarlarsa Zeytinköylüyüm diyorum. Utanacak bir şey yok ama Abdal olduğumuzu söylemeye de çekiniyoruz bazen. Çünkü toplum çok farklı bakıyor, küçümsüyor.” (A29).

> “Cebinde paran var, nereye gideceksin? Zeytinköy’de kahveye. Yemek yemeye lokantaya gideceksin, yanında kim var? Bizimkiler. Abiciğim dışardaki insanlar bizlerle arkadaşlık kurmak istemiyor. Dost olmak, gelip ziyaret etmek istemiyor. Çingene diyor, Abdal diyor, bunlar Zeytinköylü diyor. Böyle olunca biz de küsüyoruz, bu insanların arasına girmek istemiyoruz.” (A1).

Abdal kimliğini oluşturan unsurlardan olan çalgıcılık mesleğinin insanlar tarafından küçük görülmesi, Abdalların farklı fiziki görünümleri açısından farklı bir ırkmış gibi algılanmaları Abdalların sosyal yaşamlarını etkileyebilmektedir. Gündelik yaşamlarında Abdalların diğer gruplar tarafından dışlanmaları sebebiyle Abdallar topluca bir mekânda birlikte yaşayabilmekte, benzer iş ve mesleki kollarda istihdam olabilmektedir. Bu durum Abdalların mevcut sosyal ve ahlaki alışkanlıklarını yeniden ve aynı kalıplarda üretmesini sağlamakta, Abdalların grup içi aidiyet ve dayanışma ağlarını güçlendirebilmektedir.

4.2.35.2. Ekonomik Sorunlar

Görüşmecilerin yakındıkları ve çözüm üretemedikleri sorunların başında ekonomik sorunlar gelmektedir. Yoksulluk, işsizlik ve hayat pahalılığından yakınan görüşmeciler kendilerini sürekli çalışan ve yoksulluktan bir türlü kurtulamayan insanlar olarak tarif etmişlerdir. Sosyolojik bağlamda görüşmecilerin içinde bulundukları durum itibarıyla Abdallar işgücü piyasasının çalışan yoksulları olarak ifade edilebilir.

Genel itibarıyla eğitim düzeyleri düşük görüşmecilerin, yoğun teknolojik bilgi gerektiren meslek kollarında istihdam olmadıkları anlaşılmıştır. Yerel yönetim bünyesinde park ve bahçeler, cenaze hizmetleri ve temizlik işlerinde çalışan görüşmecilerin önemli bir kısmı çalgıcılık yapmakta, kadınlar ise sosyal güvencesiz gündelik usulü tarım işlerine gidebilmektedir. Eğitim düzeyleri düşük olduğundan farklı iş ve meslek kollarında istihdam olmakta sorun yaşayan görüşmeciler genelde birlikte hareket etmekte ve ortak işler yaparak kazançlarını paylaşabilmektedir.

> “Biz gariban ve fakir insanlarız. Ekmek pahalandığı için kadınlarımız hamurdan yufka ekmeği yapıyorlar. Çalgıcılık işi olunca gidiyoruz ama artık kır ve açık alanda düğünlerin yerini salon düğünleri almaya başladı. Bu yüzden çalgıcılık yapanlar giderek yoksullaştı. Tek maaşla ev dönmüyor ki kardeşim. Tüp para, elektrik, su, telefon faturalar derken para yetmiyor.” (A38).
>
> “Geçinmek tek muhtarlıkla olacak iş değil ki kardeşim. Hafta sonu davulu kaptığım gibi düğüne gidiyorum, davul çalıyorum. Yoksa çocuklar okula gidiyor, evin masrafı, gıda, pazar alışverişi derken 5.500 TL maaş yetmiyor. Çocukların okul masrafı, faturalar, akaryakıt fiyatları arttığı için para yetiştiremiyorum. Eve misafir ağırla desen meyve sebzesi falan en az 400-500 TL demek. O yüzden bu zamanda geçinmek gerçekten zor.” (A1).

“Çalgıcılık yapıyoruz ama kışın pek düğün işi olmuyor. O yüzden kışın sebze ve meyve bahçelerine günlük yevmiye ile çalışmaya gidiyoruz. Söylememe gerek yok, bizi biliyorsun gariban insanlarız.” (A33).

“Gençler başka iş yapalım da sigortamız, güvenceli emekliliğimiz olsun diye başka iş yapmak istiyorlar. Bu seferde siz Abdalsınız, Çingenesiniz diye özel sektörde işe almıyorlar çocukları. Bu da sıkıntı yani.” (A37).

“Manavgat’ta belediye bizlere ekmek kapısı açtı sağolsun. Temizlik işlerinde çalışıyoruz. Bu iş olmasa ne yapacaktık?” (A45).

“Evimiz gecekondu Allah’tan kira vermiyoruz yoksa ev kirası ödemekle nasıl geçiniriz bilmiyorum. Yaşlılık aylığı alıyorum 1200 TL, o da yetmiyor oğlum, kızımın, damadın eline bakıyorum.” (A35).

“Sigorta primimi kendi ödüyorum 500 TL idi, zam gelmiş 800 TL olmuş. Kışın zaten düğün yok, yazın çalışarak biriktirdiğimi az harcamam gerekiyor. Ya da başka işler yapıyoruz. Çalışsak da fakiriz senin anlayacağın.” (A5).

“Abdalın fukaralığı dillere destandır. Sormaya ne hacet. Sosyal güvencemiz yok, hastalansak çalışamayız. Çalgıcılıkla geçiniyoruz işte.” (A7).

Abdalların ekonomik sorunlarının temelinde benzer iş ve mesleki faaliyetleriyle uğraşmaları, bilgi ve teknolojik donanım gerektiren meslekleri icra edebilecek kültürel temel ve vasıflara sahip olamamaları, eğitim düzeylerinin genel olarak düşük olması ve dışlanmışlık psikolojisinin etkili olduğu düşünülmektedir. Küçük yaşlardan itibaren meslek sahibi olmaya yönlendirilen bireylerin örgün eğitimi sürdürme konusunda ailelerinden destek göremedikleri anlaşılmaktadır. Alan araştırmasında yerel yönetimlerde çalışan Abdalların da toplumun büyük kesmi tarafından istenilmeyen ve güç işler olarak görülen temizlik işleri, cenaze hizmetleri ve park bahçeler gibi kısımlarda çalıştıkları görülmüştür.

4.2.35.3.Eğitim Sorunları

Görüşmecilerin genel itibarıyla eğitim düzeyleri düşük, küçük yaşlarda çalışma hayatına başlamış kimseler olduğu öğrenilmiştir. Okullaşma seviyelerinin oldukça düşük olduğu görüşmecilerden bir kısmı eski zamanlarda göçebe yaşadıklarını bu sebeple okula gidemediklerini belirtirken bir kısmı da Abdalların eğitim ve okula hayatına ilgi duymayan kimseler olduğunu bu sebeple küçük yaşlarda aile ekonomisine destek olabilmek için çalışmaya başladıklarını ifade etmiştir.

Eğitim hayatını mesleki eğitim kavramını üzerinden tanımlayan görüşmeciler, evlerinde mesleki eğitimlerin verilebildiğini, çocukların davul, zurna, bağlama ve keman çalma gibi konularda büyüklerinden ders alabildiğini aktarmışlardır. Çocukların küçük yaşlarda düğün, nişan ve kınalara götürülerek müzik enstrümanlarını nasıl çalması gerektiği uygulamalı olarak öğretilmekte, örgün eğitimli okul hayatı ikinci planda kalabilmektedir.

"Bizim Abdal çocuklarının defterle kitapla pek işi olmaz. Bizim kalemimiz zurna, defterimiz davuldur." (A11).

"Ekonomik durumlarımız genelde kötü. Çocuk okutacak ailelerin parası yok ki." (A49).

"Abdal çocukları okulla çok ilgili olmuyorlar nedense. Bir başıboşluk var, çocuklar genelde çalgıcılığa yöneliyorlar. Okulu yarıda bırakıyorlar." (A3).

"Millet fakir olduğu için geçinemiyor. Çocuğun okul masrafını kaldıracak bütçesi yok ki. Çocuklar bari düğüne çalgıya gitsin de kısa yoldan meslek öğrensin diye düşünülüyor." (A16).

"Eğitimin ekonomik sebeplerle ilgili. Babam beni zor da olsa okuttu ve bilgisayar öğretmeni oldum. Doğrusu bizim Abdallardan pek okuyan da çıkmıyor. Babam, amcam okuyamadılar ama küçük amcam liseyi bitirdi diye biliyorum." (A13).

"Okuma yazmayı sonradan öğrendim ama hayatımda hiç okula gitmedim." (A34).

"İlkokulu zor bitirdim valla. Okumakta pek gözümüz yoktu ama ailemin de durumu iyi değildi. Küçük yaşta çalgıcılık öğrendim." (A1).

4.2.35.4.İş ve Mesleki Sorunlar

Görüşmecilerin iş ve meslek hayatına dair dillendirdikleri temel unsur, sosyal güvence ve emekliliktir. Görüşmecilerin öncelikli tercihleri emeklilik sistemi bulunan sosyal güvenceli iş ve mesleklerdir. Çalgıcılık yapan Abdalların önemli bir kısmı ise kendi sigorta primlerini yatırarak emekli olmaya çalışmaktadır. Çalgıcılık yapan görüşmeciler, salon düğünlerinin eski âdet ve gelenekleri unutturduğunu bu sebeple kır düğünlerine giden birçok çalgıcının gelir

elde edemediğini belirtmişlerdir. Bu durumun yanı sıra genç nesiller güvenceli işlere yönelseler dahi sosyal hayatta ayrımcılık ve dışlamaya maruz kalabilmektedir. Abdal oldukları gerekçesiyle özel sektörde kendilerine iş verilmediğini belirten bazı görüşmeciler, sosyal ayrıştırmaya maruz kaldıklarını ve bu durumun sosyoekonomik yaşamlarını olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir.

Eğitim düzeyleri ve ekonomik gelirleri düşük olduğundan başkaca seçenekleri bulunmayan görüşmeciler, teknik donanım gerektiren işlerle meşgul olamamaktadır. Aralarında atanamamış öğretmen, özel güvenlik görevlisi, sezonluk tarım işçisi, şoför, sepetçi ve çalgıcılar bulunan görüşmeciler dışlanmışlık psikolojisini ekonomik hayatlarında da hissedebilmektedir.

> "Elinde sermayesi yok, malı mülkü yok. Ne yapsın bu Abdal? Tek hüneri kolunda bilezik gibi duran davulu, darbukası, zurnası… Mecbur çalacak milleti eğlendirecek ki para kazanacak. Evine o zaman ekmek götürecek. Hayat her gün zorlaşıyor. Tek arzum emekli olabilmek, rahat içinde yaşayabilmekti olmadı. Yaşlılık aylığı ile geçiniyorum. Buna da şükür." (A26).

"İki oğlum kapı pencere doğrama işi yapıyorlar, şükür ikisi de sigortalı çalışıyor. En önemlisi de Finike'de emekliliktir. Yoksa yaşlılığında kimse bakmaz, kimin kapısını çalacaksın." (A2).

"Kışın düğün, nişan işi yok, kocam çalışamıyor maalesef. Bunu telafi etmek için evin kadını olarak biz fide işine gidiyoruz." (A8).

"Belediye temizlik işinde çalışıyoruz. Başka elden bir şey gelmiyor ki?" (A49).

"En azından çalgıcılara zanaat belgesi verilse, belediyede bir yerde çalsalar da evine ekmek götürseler iyi olurdu. Kışın hiç iş yok nerdeyse." (A33).

"Tek sahip olduğum şey sazım. Belli bir yaştan sonra insanlar dışarda iş de vermiyor ki. Ancak meyve toplamaya gündelik, haftalık işe gidiyoruz. Sigorta falan yok." (A38).

4.2.35.5.İbadethane ve Din Görevlisi Sorunu

Görüşmecilerin inançlarını yaşama ve ibadet edebilme noktasında temel eksiklikleri ibadet yapabilecekleri bir cemevi ve dede yani Alevilik inancına göre din görevlisi olmamasıdır. Finike Yuvalı Mahallesi dışında Serik'te, Manavgat ve Zeytinköy'de yaşayan görüşmeciler Karayağmurlu Ocağı'na bağlı olduklarını ve dedelerinin Finike'de ikamet ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca cemevlerine resmi ibadethane statüsü verilmediği için devlet desteğinden mahrum kaldıklarını belirten görüşmeciler bu sebeple Alevilik inancını tam olarak yaşayamadıklarını ifade etmişlerdir.

“Devletimin vatandaşıyım. Vergimi ödüyorum ama benim inancımı devletim tanımıyor. Serik’te cemevi yok. Devletimizin desteğine ihtiyacımız var. Biz kimliğimizin tanınmasını istiyoruz. Tabela istiyoruz.” (A5).

“Dede Finike’de yaşıyor. Manavgat’ta Alevilik inancını kendimiz yaşatmaya çalışıyoruz.” (A43).

“Manavgat’ta 2.000 civarında Abdal nüfusu var ama cemevimiz yok.” (A47).

“Zeytinköy’de cemevi var ama dede yok. Bu vakıfla, dernekle olacak iş değil. Sadece Alevi bir vatandaş olarak devletimin beni tanımasını istiyorum. Devletimizin desteğine ve sevgisine ihtiyacımız var.” (A27).

“İbadethane derme çatma bir cemevi var Finike’de. Dede kendi bütçesiyle yaptırdı. Tanınmıyor maalesef bu yer. Baksanıza tabelası yok, kimliğimiz yok.” (A25).

“Dede, bu pandemi yüzünden epeydir Serik’e gelmedi. Serik’te evimizde ağırlarız kendisini. Ne ibadet yeri var ne görevli. Alevilik bitti Serik’te. Hatta dahasını söyleyeyim buradaki Abdallar Sünnileşti desem yalan olmaz.” (A33).

Görüşmeci bireylerin ifade ettikleri temel sorunlardan birisi inanç ve değerlerini yaşatabilecek kurum ve aktörlerin bulunmamasıdır. Alan araştırmasında Serik’in Kökez, Merkez ve Gebiz Mahallelerinde, Manavgat’ın Aşağı Işıklar, Bayır, Çayyazı ve Bereket Mahallelerinde Abdalların ibadet edebilecekleri cemevleri bulunmamaktadır. Zeytinköy’de cemevi bulunmasına karşın cemleri yönetecek dede sorunu bulunmaktadır. Nitekim Karayağmurlu Ocağı dedesi H.D. (A2) Finike Yuvalı Mahallesi’nde ikamet etmektedir. Finike ve Muratpaşa Yeşildere Mahallesi’ndeki cemevlerinin resmi bir statüsü henüz bulunmamakta olup, cemevinin giderleri dernekler, vakıflar, bağışlar ve yerel yönetimler tarafından karşılanabilmektedir. Görüşmeciler, cemevlerinin resmi bir statüsü olmadığını ve cemevlerinden sorumlu din görevlisi bulunmamasından dolayı sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Cemevlerine resmi statü verilmesini, eşit vatandaşlık hukuku, haklar ve sorumluluklar temelinde değerlendiren görüşmeci Abdallar, Alevilik inancını güçlü bir kimlik oluşturucu dayanak noktası olarak görmektedirler. Cemevlerinin inşa edilmesi ve resmi olarak tanınması konusunda devlet desteğine ihtiyaç olduğunu düşünen görüşmeciler, bu desteğe maddi olmaktan çok manevi yönden ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

SONUÇ

Bu doktora tezinde, çalışmanın temel problemi olan "göçebe yaşam biçiminden yerleşik hayata geçiş Abdalların hayatlarında nasıl bir değişikliğe sebep olmuştur?" sorusunun cevabı aranmıştır. Abdalların tarihsel olarak göçebe bir topluluk olduğu bilinmektedir. Yapılan saha araştırması sonucunda yerleşik düzene geçiş Abdalların başta aile olmak üzere, inanç, ekonomi, eğitim, boş zaman kurumu ve politik görüşleri üzerinde bir takım değişim ve dönüşümlere yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmanın amacı Abdallar üzerine yapılan akademik ve bilimsel çalışmalara Antalya Abdalları ile ilgili tarihsel vesikalar ve alan araştırmasından elde edilen bulguların yorumlanması sonucu katkı sağlayabilmektir. Araştırmanın alt problemlerinden olan "Abdallar kendilerini nasıl tanımlamaktadırlar?" sorusuyla ilgili farklı görüşler ve varsayımlar bulunmakta olup, Abdalların kendilerini Türk ve Alevi-Bektaşi Müslüman olarak ifade ettikleri anlaşılmıştır. Literatür taraması ve akademik kaynaklar da bu ifadeleri teyit eder niteliktedir. Alan araştırmasında görüşülen bireyler kendilerini Horasan'dan gelmiş, Horasan kökenli Türkmenler ve Alevi Müslümanlar olarak tanıtmışlardır. Antalya Abdallarının kültür, kimlik ve toplumsal değişme olguları üzerine yapılan bu çalışmada 1831 nüfus sayımı verileri, 1841 nüfus sayımı verileri ve 9766 sayılı Temettuat defteri kayıtları Abdalların Antalya'daki varlığına tarihsel temel teşkil etmesi bakımından son derece önemlidir.

Tarihi vesikalara ek olarak alan araştırmasında görüşülen Karayağmurlu Ocağı Dedesi Haydar Demirayak, Kâfi Baba ve Abdal Musa Kültürel Mirasını Araştırma Koruma ve Yaşatma Dernek Başkanı Zeki Güzel ve Yeşildere Mahallesi Muhtarı (Zeytinköy) Hasan Ali Hakikat ile yapılan yüz yüze görüşmeler de bölgedeki Abdalların varlığını doğrulamakta, Abdalların Karayağmurlu Ocağı'na bağlı, Türk ve Alevi Müslüman kimseler olduklarını teyit etmektedir.

Alan araştırmasında Abdalların Antalya'da Finike İlçesi Yuvalı Mahallesi, Muratpaşa İlçesi Zeytinköy (Yeşildere Mahallesi), Serik İlçesi Gebiz, Merkez ve Kökez Mahalleleri, Manavgat İlçesi Çayyazı, Yayla (Bayır) Mahallesi, Bereket Mahallesi ve Aşağı Işıklar Mahallesi Ulualan Mevkii'nde olmak üzere 4 İlçe ve 9 mahallede yaşamlarını sürdürdükleri anlaşılmıştır. Alan araştırması sırasında sözlü kaynakların yönlendirme ve yardımıyla Alanya ve Gazipaşa İlçeleri de ziyaret edilmiştir. Alanya İlçesi Tosmur Mahallesi'nde Abdal nüfusunun yakın zamana kadar bulunduğu fakat ekonomik motivasyonlar sebebiyle bu nüfusun Mersin'in Anamur İlçesi'ne göç ettiği sözlü kaynaklardan öğrenilmiştir. Alan araştırmasındaki gözlemler ve sözlü kaynakların aktardığı bilgiler de göz önüne alındığında

Antalya'da 2.500-3.000 civarında Abdal hanesinin bulunduğu, 10.000 ile 12.000 arasında Abdal nüfusun yaşadığı tahmin edilmektedir. Yaşadıkları yerleşkelerde Abdal, Çingene, teyzeoğlu, çalgıcı, dıngılcı, davulcu, elekçi ve sepetçi gibi isimlerle anılan Antalya Abdalları yaptıkları meslek ve iş kollarıyla anılmışlardır.

Araştırmada, 50 bireyle yüz yüze derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Antalya Abdallarının tamamıyla görüşme yapma olanağı bulunmadığından farklı yaş, cinsiyet ve yerleşkede yaşayan bireylerle görüşme yapılmasına özen gösterilmiştir. Görüşmecilerin 10'u Finike İlçesi Yuvalı Mahallesi'nde, 10'u Muratpaşa İlçesi Zeytinköy olarak tabir edilen Yeşildere Mahallesi'nde, 20'si Serik İlçesi, Gebiz, Kökez ve Merkez Mahallelerinde ve 10'u da Manavgat İlçesi, Çayyazı, Yayla ve Bereket Mahallelerinde yaşamaktadır. Alan araştırmasında Abdalların genel olarak kapalı bir toplum yapısına sahip olmaları, görüşme yapılması ve fotoğraf çekilmesi konusunda isteksiz davranmaları sebebiyle fazla sayıda kadın bireyle görüşme gerçekleştirilememiştir. Kapalı toplum tabirinden kasıt, Abdalların dışlanmış ve ötekileştirilmiş olmaları sebebiyle mekânsal olarak kümelenmeleri, bir arada yaşamaları, kültürel ve ekonomik ilişkiler konusunda diğer gruplarla sınırlı iletişim kurmalarıdır. Araştırmada farklı yaş gruplarından Abdal bireylerle görüşme yaparak çalışmanın veri tabanını çeşitlendirmek ve zenginleştirmek amacı güdülmüştür.

Araştırmanın alt problemlerinden olan "Göçebe yaşam biçiminden yerleşik hayata geçiş Abdalların sosyoekonomik hayatını nasıl etkilemektedir?" sorusuyla ilgili olarak alan araştırmasında örneklem olarak seçilmiş görüşmecilerin olgusal kimlikleri, aile yapıları, evlilik biçimleri, meslek, gelir durumları ve eğitim durumları ile ilgili sorular sorulmuştur. Alınan cevaplar anlam ve içeriklerine göre kategorize edilerek anlaşılmış ve betimlenerek yorumlanmıştır. Buna göre görüşmecilerden 45'i evli, 3 birey bekar ve 2 bireyin de dul olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada görüşmecilerin büyük bir kısmının evli olduğu ve kendileri gibi Abdal bireylerle evlilik yaptıkları anlaşılmıştır. Dışa kapalı ve endogami (iç evlilik) biçiminin yaygın olduğu Abdalların diğer toplumlarla zorunlu olmadığı müddetçe ilişki kurmadıkları anlaşılmıştır. Dolayısıyla araştırmanın "Abdallar peripatetik kültürel karakteristiklere sahip bir topluluktur." Varsayımının sınandığı ve teyit edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Alan araştırmasında görüşmecilerin bekâr olanlar dışında tamamının çocuk sahibi olduğu anlaşılmıştır. Göçebelikten yerleşik yaşama geçiş, Abdalların sosyoekonomik seviyelerini olumlu yönde etkilediği gibi yerleşik düzene geçiş, Abdalların iş ve mesleki faaliyetlerinin çeşitlenmesini ve sosyal iletişim ağlarının gelişmesine katkı sağlamıştır.

Görüşmeci bireylerin evlilik yaşlarına bakıldığında görüşmecilerin nerdeyse tamamının 18 ve 19 yaşlarında evlilik yaptıkları tespit edilmiştir. Bunun yanında görüşmeciler

kanuni açıdan bir sorun olabileceği endişesiyle 18 yaş altında evlilik yapmış olsalar dahi 18 yaş ve altında evlilik yapmadıklarını 18 yaşını doldurmayı beklediklerini ifade etmişlerdir. Bu sebeple görüşmecilerin evlilik yaptıkları yaşlarını gizleme eğiliminde oldukları ve konuyu kısa ve belirsiz cevaplarla geçiştirmeye çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bekâr olanlar dışında görüşmecilerden büyük kısmının 18-20 yaş aralığında ilk evliliklerini yaptıkları anlaşılmıştır. Bu durum Abdal toplumunun erken yaşlarda evlilik yaptıklarını göstermesi açısından değerlidir. Alan araştırmasında 21-25 yaş, 26-30 yaş ve 31-35 yaş aralığında evlilik yapan görüşmecilerin hiç bulunmaması düşünülmesi gereken bir konudur.

Görüşmecilerden kaçarak evlenenler olduğu gibi görüşmecilerin büyük kısmı da görücü usulü evlilik yaptığı anlaşılmıştır. Tanışma usulü ile evlilik yapan görüşmecinin bulunmaması düşünülmesi gerekli bir konudur. Bu sonuç Abdalların kapalı bir cemaat yapısını ortaya koyması, evlilik konusunda grup içi geleneklerin halen yaşatıldığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ötekileştirildikleri için diğer toplumsal gruplarla kız alıp verme ilişkilerine pek fazla giremeyen Abdalların bu konuda referans kaynaklarının Alevilik inancı olduğu tespit edilmiştir. Alevilik-Bektaşilik inancının gereği olarak dışardan kız alınır ama kız verilmez ilkesini benimseyen Antalya Abdalları arasında grup dışından Sünni Müslümanlarla evlilik yapan kadın ve erkek bireylerin de bulunduğu sözlü kaynaklar tarafından öğrenilmiştir.

Alan araştırmasında görüşmeci bireylerin eğitim düzeylerinin genel itibarıyla düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre 50 görüşmeci bireyden 36'sı Ortaokul terk, Ortaokul mezun, İlkokul mezun ve okuma yazması yok grubunda yer almaktadır. Bu durum Abdallar arasında okullaşma oranının oldukça düşük düzeylerde olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir. Okuma alışkanlıklarının ya da isteklerinin yaygın olmaması, yoksulluk, inanç ve fiziksel görünümleri sebebiyle Çingenelik isnadı gibi unsurlarla Abdalların örgün eğitime ve okula devam edemedikleri tespit edilmiştir. Bunun yanından orta yaş üstündeki görüşmecilerin yaklaşık 50 yıl önce çadırda göçebe bir yaşam sürdükleri, sabit bir ikametleri olmadığından okula da gidemedikleri ve eğitim olanaklarından yararlanamadıkları anlaşılmıştır.

Abdalların eğitim hayatında karşılaştıkları en büyük sorun ise ayrımcılık ve ötekileştirme olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir tür dışlanmaya maruz kalan Abdalların okul hayatına önemli ölçüde motive olamadıkları ve bu sebeple derslerinde başarı sağlayamadıkları anlaşılmıştır. Mesleki eğitim bakımından çalgıcılıkla ilgilenen Abdal bireylerin küçük yaşlarda düğün, güreş, kına ve eğlencelere götürüldükleri, öykünme ya da örnek alarak büyüklerinden enstrüman çalmayı öğrendikleri anlaşılmıştır. Hane içinde mesleki eğitimlerini

uygulamalı olarak icra edebilen Abdalların küçük yaşlardan bu mesleğe yönlendirildiği ve alıştırıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Görüşmeci bireylerin %32'sinin asgari ücret aldığı, emekli olan ya da serbest meslek icra eden görüşmecilerin ise %24'ünün asgari ücretin altında gelir elde edebildikleri tespit edilmiştir. Özellikle Manavgat, Serik ve Zeytinköy'de yaşayan ve belediyede istihdam olan Abdalların asgari ücretle çalıştıkları için memnun oldukları anlaşılmış, belediyelerin Abdalları temizlik, park ve bahçeler, mezarlık ve cenaze hizmetleri gibi alanlarda istihdam ettikleri tespit edilmiştir. Görüşmecilerin büyük bir kısmının asgari ücret 5.500 TL ve altında gelir elde ettiği tespit edilmiştir. Kadın görüşmecilerin ise sosyal güvencesiz bir şekilde yevmiye usulü mevsimlik, haftalık tarım işlerine gittiklerinden düzenli bir gelirlerinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde müzik esnaflığı ve çalgıcılık yaparak geçimlerini temin eden bazı görüşmecilerin bahar ve yaz aylarında kına, düğün, nişan ve sünnet törenlerinde müzik çalarak para kazanabildikleri, kış aylarında pek fazla iş bulamadıkları ve zor durumda kaldıkları anlaşılmıştır. Bu sebeple düzenli gelirleri olmayan ve çalgıcılık yapan bazı görüşmeciler, kış aylarında asgari ücret dahi kazanamamaktadır. Görüşmecilerin bir kısmı da sosyal güvencesiz olarak çalışmakta olduğu, emekli olan görüşmecilerin ise hayat pahalılığı sebebiyle emekli aylıklarıyla geçinemedikleri anlaşılmıştır. Dolayısıyla Antalya Abdalları işgücü piyasasının çalışan yoksul kesimi olarak ifade edilebilir. Çalgıcılık dışında başka mesleklere yönelmeleri durumunda ise ayrımcılık ve ötekileştirmeyle yüzleşen Abdalların, Alevilik ve Çingenelik isnadı sebebiyle iş bulmak konusunda sorun yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşadıkları yerler bakımından alan araştırmasında Serik'in Gebiz Mahallesi, Kökez Mahallesi ve Merkez Mahallesi gibi yerleşkelerinde yaşayan Abdalların tahminen Gebiz Mahallesi'nde 25 hane, Kökez Mahallesi'nde 200 hane, Merkez Mahallesi'nde 150 haneleri bulunmaktadır. Abdalların Serik İlçesi'nde tahminen 375-400 civarında haneleri ve 1.400-1.600 civarında nüfuslarının bulunduğu düşünülmektedir. Ayrıca Finike Yuvalı 'da tahminen 600-650 civarında hane ve 2.400-2.500 civarında Abdal nüfusunun yaşadığı düşünülmektedir. Dışarıya kapalı bir toplumsal yapısı bulunan Yuvalı Mahallesi, Finike ilçe merkezine 6-8 km. uzaklıktadır. Antalya'da en çok Abdal nüfusun yaşadığı yerlerden birisi Finike Yuvalı Mahallesi'dir. Muratpaşa, Zeytinköy'de 900-950 civarında Abdal hanesi ve 3.600-4.000'e yakın nüfusun bulunduğu değerlendirilmektedir. En kabalalık Abdal nüfusu, Zeytinköy'dedir. Manavgat'ta ise Aşağı Işıklar Mahallesi'nde 150, Çayyazı Mahallesi'nde 40, Bereket Mahallesinde 40 ve Yayla (Bayır) Mahallesi'nde yaklaşık 300-350 Abdal hanesinin bulunduğu değerlendirilmektedir. Manavgat'ta toplamda 500-580 civarında Abdal hanesi ve

1.800-2.500 civarında Abdal nüfusun yaşadığı tahmin edilmektedir. Buradan hareketle Antalya'nın Serik, Finike, Zeytinköy ve Manavgat İlçelerinde azımsanmayacak ölçüde Abdal nüfusun yaşadığı söylenebilir.

Abdalların aile kurumu incelendiğinde Abdalların toplumsal olarak ötekileştirilmeleri ve dışlanmaları sebebiyle endogami yani grup içi evliliklerin egemen olduğu söylenebilir. Aile kurumuna büyük önem veren ve genellikle erken yaşlarda evlilik yapan Antalya Abdallarının tek eşliliğe dayalı ve görücü usulü evlilik biçimiyle evlendikleri tespit edilmiştir. Grup dışından evlilikler de Abdal toplumunda var olmakla birlikte Sünni Müslüman gelin kabul görmekteyken Sünni Müslüman kimselere kız vermek Abdal toplumunda hoş karşılanmamaktadır. Abdalların evlilik tercihlerini belirleyen en önemli unsurlar; evlenecek kişinin Abdal soyundan olması ya da Alevilik inancına mensup olmasıdır.

Antalya Abdallarının aile kurumunu ve evlilik yapılarını etkileyen en önemli sorun kız kaçırmak ve başlık parası sorunu olduğu anlaşılmıştır. Zeytinköy, Serik ve Manavgat'ta halen kız kaçırarak evlenme biçiminin var olduğu sözlü kaynaklar tarafından öğrenilmiş olup, düğün ve nikah işlemlerini karşılayabilecek maddi gücü ya da geliri olmayan gençlerin bu yola yöneldikleri anlaşılmıştır. Finike Yuvalı Mahallesi civarında yaşayan Abdalların en büyük sorunu ise başlık parasıdır. Finike'de yaşayan Abdalların başlık parasının yüksek olması sebebiyle çocuklarını evlendiremedikleri, gençlerin de kız kaçırmaya yöneldikleri anlaşılmıştır.

Serik, Zeytinköy ve Manavgat civarında yaşayan Abdallar ise göçebelikten yerleşik hayata geçiş, kentleşme ve toplumsal değişim olguları sebebiyle kent yaşamına uyum sağladıkları gözlemlenmiş, bu yerleşkelerde yaşayan Abdallar başlık parası adetinin artık kalktığını ve uygulanmadığını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla araştırmanın sayıltılarından "Bilgi teknolojileri ve ekonomik gelişmeler geleneksel yaşam biçiminin artık terk edilmesi noktasına taşımıştır." Sayıltısının sınandığı ve geçerli olduğu söylenebilir. Göçebelikten yerleşik düzene geçiş, toplumsal yaşam ve kurumlarına uyum sağlama Abdalların aile kurumunu ve evlilik geleneklerini değiştirmek ve dönüştürmektedir. Antalya Abdallarında kadınlar aile içinde sosyal ve iktisadi yaşamda önemli bir işleve sahiptirler. Eşlerine ve ev ekonomisine katkı sağlamak için yarı zamanlı olarak çalışan kadınlar, Abdal toplumunda evlenme ve çalışma konularında söz sahibidirler.

Araştırmanın alt problemlerinden olan "Göçebe yaşam biçiminden yerleşik hayata geçiş Abdalların inanç pratiklerini nasıl etkilemektedir?" sorusuyla ilgili görüşme formunda Abdalların inanç yapısı ve değerleriyle ilgili yarı yapılandırılmış, açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Bu bağlamda Abdalların inanç kurumuna bakıldığında Antalya Abdallarının

Alevi-Bektaşi Müslüman oldukları, sosyal ve inançsal örgütlenme biçimlerinin ise ocak ve ocakzadeler şeklinde olduğu anlaşılmıştır. Antalya Abdalları Alevi-Bektaşi Müslüman olup, Karayağmurlu Ocağı'na bağlıdırlar. Abdalların inancında üçler, yediler, kırklar, musahiplik, düşkünlük, Dar'a çıkmak, tevella ve teberrra inancı ve dedelik kurumu önemli yer tutmaktadır. Kendilerini Alevi-Bektaşi Müslüman kimliğiyle tanımlayan Abdalların Hz. Muhammed'i peygamber ve mürşid olarak kabul ettikleri fakat kendilerini rehber kabul ettikleri Hz. Ali'ye daha yakın hissettikleri gözlemlenmiş ve anlaşılmıştır. Yol olarak tabir ettikleri bu inanç sistemini Hakk-Muhammed-Ali yolu olarak gören Antalya Abdalları yola giren kişiye talip, aralarında kan bağı olmayan, bu yolun usul ve esaslarını benimseyerek manevi olarak dünya ile ahirette kardeş olan kadın-koca çiftlere musahip adını vermektedir. Alevilik inancının usul ve ritüelleri yazılı olmadığından sözlü kültürel aktarımlarla bu inanç sistemi şekillenmektedir. Abdallar bu durum için "yol bir, sürek bin bir" ifadesini kullanmaktadır. Göçebelikten yerleşik hayata geçişle birlikte sabit ikamet düzeni Abdalların inanç ve dinsel yaşam pratiklerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Cemevine yakınlık, dinsel ibadetlerin daha düzenli yapılabilmesine olanak sağlamıştır.

Antalya Abdallarının başlıca ibadetleri cem, Muharrem Orucu, kurban kesmek, zekât vermek ve namaz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cem meydan ya da cemevinde kadın ve erkeklerin birlikte katılabildiği, saz eşliğinde semah dönerek hayır duaları ederek yapılan bir ibadet biçimidir. Abdalların kendi aralarında "halka namazı" dedikleri cemler, bedenlerin ve kalplerin günahtan arınmasının manevi sembolüdür. Cem ibadetini yöneten dede ve eşi ile göktanrı inancı arasında bazı benzeşen yönlerin olduğu anlaşılmıştır. Öyle ki göktanrı inancında kadın ve erkeklerin birlikte katılabildiği törenlerin yanında cem törenlerine de kadınlar ve erkekler beraber katılabilmektedir. Göktanrı inancında ibadetlerde Kam ya da Şaman adı verilen dinsel liderlerin yanına eşleri de oturabilmekteyken cem ibadetinde dede adı verilen dinsel liderin yanına ana hatun ya da ana sultan adı verilen eşi oturabilmektedir. Şaman ya da kamlar ellerinde bir değnekle töreni yönetirken dedeler cem törenlerini ellerinde bir değnekle yönetmektedirler. Kamların kopuzla yapılan ibadetlerine karşılık cem törenlerinde saz kullanılmaktadır.

Araştırmanın bulgularına göre Cuma namazları ve Bayram namazlarına sürekli gittiğini belirten görüşmeciler olduğu gibi Abdalların namaz ibadeti hakkında olumsuz bir söylem geliştirmedikleri ve ibadetin her türlüsüne saygı duydukları gözlemlenmiş ve tespit edilmiştir. Kurban kesmek ibadetine büyük önem veren Antalya Abdalları, sosyal ve dinsel lider olarak kabul ettikleri dede unvanlı kişi ya da kişilere kurbanların kestirilmesinin Alevilik inancında önemli olduğunu düşünmektedirler. Nitekim Abdalların inancında dede unvanını

taşıyan kimseler Ehl-i Beyt soyundan gelen kişiler olarak kabul edildiği ve Abdal toplumunda saygıyla anıldığı anlaşılmıştır. Kesilen kurbanların etinden Sünni Müslüman komşularına vermeyi uygun görmeyen Abdallar, bu etleri kendi aralarında paylaşmaktadır. Grup içi dayanışma, aidiyet ve mensubiyet farkındalığının güçlü olduğu Abdal toplumu grup içinde maddi ve manevi yardımlaşmayı zekât vermek olarak görmektedir. Okuyan çocuklara maddi yardım yapılması, kurban etinden pay verme, erzak ve yiyecek yardımı yapılmasının bir tür zekât yardımı olarak algılandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ramazan Ayı'nda oruç tutmayan Abdallar, oruçlarını Muharrem Ayı'nda tutmakta, gece saat on ikiden sonra yeme ve içmeyi keserek sahura kalkmamaktadır. Muharrem Ayı'nda Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilmesinin yasını tutan Abdallar, Hz. Ali'yi kendilerinden birisi olarak görmekte, Muharrem Ayı'nda on iki imamı temsilen on bir gün oruç tutarak on ikinci gün Hz. Hüseyin anısına aşure yapmaktadırlar. Muharrem Ayı'nda soğan, domates ve biber gibi sebzelerin dahi başını kesmekten imtina eden Abdalların, bu sürelerde düğün, nişan ve eğlence tertip etmedikleri, sakallarını, tırnaklarını ve saçlarını kesmedikleri tespit edilmiştir. Sünni Müslümanlarla oruç, namaz ve kurban ibadeti konusunda farklılıkları bulunan Abdallar Alevi-Bektaşi Müslüman olduklarından, ibadet biçimi ve tasavvur bakımından Sünni Müslümanlardan ayrılmaktadır. Dolayısıyla "Abdallar, Aleviliği, İslam dininin farklı ve özgün bir yorumu olarak değerlendirmektedir." Sayıltısının geçerli olduğu ve sınandığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Çalışmanın alt problemlerinden olan "Abdallar, kültürel kimliklerini nasıl inşa etmektedir?" sorusuna Abdalların dil, inanç ve kültürel karakteristikleri açısından yaklaşılmıştır. Abdalların kültürel kimliğini inşa etmelerinde Alevilik-Bektaşilik inancı, kendi içlerinde konuştukları dil, Atatürkçülük ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti Vatandaşlığı ve müzisyenlik konusundaki kabiliyetlerinin büyük ölçüde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Antalya Abdallarında dil ve kimlik ilişkisi çalışmanın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Etkileşim aracı olarak dil, bir toplumun kültürü ve kimliğinin bir yansıması ve ifadesi olarak belirtilebilir. Antalya Abdallarının üçüncü kişilerin duymasını ya da anlamasını istemedikleri bir olay ya da durum olduğunda kendi içlerinde Farsça kelimelerin de yer aldığı bu dili konuştukları görülmüş ve gözlemlenmiştir. -mek ve -mak gibi mastar ekleriyle Türkçeleştirilen bazı kelimeler gündelik yaşamda kullanılmakta olup, bu dili orta yaş ve üstündeki bireylerin daha yaygın konuşabildiği tespit edilmiştir. Bazı orta yaş ve genç kuşakların toplumsal değişme süreci ve bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte bu dili unuttukları ve konuşamadıkları anlaşılmıştır. Alevilik inancıyla birlikte Abdal kimliğini oluşturucu en güçlü unsurlardan birisi olan bu dilin, Abdalların grup içi mensubiyet ve aidiyet

bilincini güçlendiren bir iletişim aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Abdalları tanımlama aşamasında diğer topluluklardan ayıran en önemli özelliklerin başında dilleri gelmektedir.

Abdalların gündelik yaşamlarında ve kamusal alanda rahatsız oldukları ve ısrarla reddettikleri konu; Çingeneliktir. Kültürel karakteristikleri, meslekler ve fiziksel görünümleri sebebiyle Çingenelerle karıştırılan Abdalların, toplum tarafından dışlanan ve ötekileştirilen bir grup olduğu anlaşılmıştır. Çalgıcılık mesleğiyle anılmaları, yaşam tarzları ve fiziksel görünümleri sebebiyle kültürel ve ırksal olarak ötekileştirilen Abdallar, kapalı bir topluluk yapısına sahiptirler. Kapalı topluluk yapısından kasıt, tarım topluluğu değildir. Kendi grupları dışında diğer gruplarla sınırlı kültürel ve ekonomik ilişkide bulunan, toplu bir şekilde mekânsal olarak kümelenmiş, iç evlilik yapısının hâkim olduğu gruplar kapalı topluluktur. Bu ötekileştirilme karşısında Abdalların geliştirdiği stratejilerin ise çalgıcılık konusundaki kabiliyetlerinden bahsetmek, bireysel başarı öykülerinden bahsetmek, sosyal yaşamda kurdukları sağlıklı sosyal ilişkileri anlatmak ve topluma mal olmuş Abdal sanatçı ve ozanlardan bahsetmek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada yer alan alt problemlerden "Yerleşik hayata geçişle birlikte Abdalların iktisadi faaliyetlerinde herhangi bir değişme olmuş mudur?" sorusu kurumlar sosyolojisi bakımından oldukça işlevsel ve anlamlı gözükmektedir. Göçebelikten yerleşik düzene geçişle birlikte Abdalların bir takım geleneksel mesleklerinin kaybolduğu, kentleşme, modernitenin dönüştürücü etkisi, iletişim teknolojilerindeki değişmeyle beraber bu mesleklerin unutulmaya yüz tuttuğu tespit edilmiştir. Sünnetçilik, sele ve sepet örmeciliği ve at arabacılığı gibi mesleklerin bitme noktasına geldiği anlaşılmış fakat çalgıcılık mesleğinin halen aktif ve etkin olarak icra edildiği anlaşılmıştır.

Abdalların iktisadi faaliyetleri değerlendirildiğinde Finike'de yaşayan Abdalların tarım işçiliği, seracılık ve pazarcılık gibi işlerle meşgul olduğu anlaşılmış bunun yanında müzik esnaflığı, çalgıcılık gibi işler yaptıkları tespit edilmiştir. Zeytinköy'de ise çalgıcılık temel geçim faaliyetlerinden olmak üzere Abdalların önemli bir kısmı Muratpaşa ve Büyükşehir Belediyelerinde temizlik işleri, park ve bahçeler birimlerinde istihdam edildikleri anlaşılmıştır. Serik'te yaşayan Abdallar çalgıcılık, sipariş üzerine sepetçilik ve sele örmeciliği, mobilyacılık, turizm ve hizmet sektörleri, Serik Belediyesi'nde temizlik işlerinde çalışmaktadırlar. Aynı durum Manavgat'ta yaşayan Abdallarda da mevcuttur. Manavgat'ta yaşayan Abdalların önemli kısmı Manavgat Belediyesi temizlik işlerinde çalışmakta; ek iş olarak çalgıcılık ve müzisyenlik gibi işlerle uğraşmaktadır. Daha çok benzer ve ortak işlerde çalışan Abdalların, yerel yönetimlerde de toplumun büyük bir kısmı tarafından istenilmeyen, küçük görülen, bilgi ve teknik kabiliyet gerektirmeyen temizlik işleri, mezarlık, park ve bahçe

işlerinde istihdam oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Abdalların ekonomik yaşamlarında kadınlara ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. Abdal erkekler, bahar ve yaz aylarında güreş, düğün, asker uğurlaması gibi etkinliklerde müzik üretimi yaparak para kazanmaktadır. Kış mevsimlerinde düğünlerin az yapılması sebebiyle gelir elde edemeyen erkek Abdalların yerine eşleri ve çocuklarının yevmiye ya da haftalık usulü, sosyal güvencesiz olarak geçici tarım işlerinde çalıştıkları tespit edilmiştir.

Abdalların gündelik yaşamlarında, ekonomik hayatta kadınların önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmıştır. Kadınlar sepet örme işi, nar kesme, zeytin toplama ve fidecilik gibi işlerde çalışırken ev ekonomisine de önemli katkı sağlamaktadırlar. Manavgat ve Serik gibi turizm bölgelerinde yaşayan Abdal kadınlar otellerde kat ve temizlik görevlisi olarak çalışabilmektedir. Araştırmada önemli bir tespit de genç nesil Abdalların çalgıcılık ve müzisyenliği ek iş olarak görmeleri olmuştur. Düzenli gelir elde etmek isteyen genç nesil Abdallar, çalgıcılık mesleğinin sosyal güvence ve düzenli bir getiri sağlamadığını düşünmektedirler. Bu nedenle başka işlere yönelmek isteyen genç nesil Abdallar bu kez de ayrımcılık ve ötekileştirme sebebiyle çevrede yaşayan insanların kendilerine iş vermek istemediklerini belirtmişlerdir.

Sosyal güvenceli işler ve düzenli gelir yani maaş usulü işler Abdalların iş yaşamı ve mesleki tercihlerinde belirleyici rol oynamıştır. Bunun yanında alan araştırmasında Abdalların geleneksel icra ettikleri at arabacılığı ve sünnetçilik mesleklerinin kaybolduğu, sepet ve seleciliğin ise sipariş usulü yaşlılarca yapılabildiği anlaşılmıştır. Genel itibarıyla Abdalların teknik bilgi ve kabiliyet gerektiren işler yapmadığı sonucuna ulaşılmış, hizmet sektöründe, belediyelerde çalıştıkları görülmüştür. Ayrıca; Abdalların pazarcılık, şoförlük, emlakçılık, kahvehanecilik, seracılık, nakliyecilik ve tarım işçiliği gibi işlerle geçimlerini sağladıkları anlaşılmıştır. Dolayısıyla yerleşik yaşama geçiş, Abdalların iktisadi faaliyetlerinin çeşitlenmesini sağlarken sosyal güvence, iş kollarının farklılaşabilmesi, gelir düzeyinin yükselmesine olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mesleki eğitim faaliyetlerini ise evlerinde sürdürme olanağı bulan Abdallar, bağlama, keman çalma ve zurna çalma gibi çalgıcılık faaliyetlerini hane içinde yürütebilmişlerdir. Okullaşma oranının oldukça düşük olduğu Abdallardan bazıları yaşları itibarıyla takriben 40-50 yıl öncesinde yaygın şekilde göçebe yaşam sürdüklerini bu sebeple okula gidemediklerini ifade etmişlerdir. Bazı kadın katılımcıların ilkokuldan sonra aileleri tarafından işgücü olarak görüldükleri ve serada çalıştırıldıkları anlaşılmıştır.

Araştırmanın diğer bir alt problemi olan "Abdalların, akrabalık ve komşuluk ilişkileri nasıldır?" sorusudur. Yapılan saha çalışmalarında Abdalların akrabalık ve komşuluk

ilişkilerinin dostane ve yapıcı nitelikte olduğu anlaşılmıştır. Grup içi mensubiyet ve aidiyet bilincinin güçlenmesi ve pekişmesini sağlayan bu sosyal ağların, Abdalların kültürel, iktisadi ve sosyal bağlamda dayanışma kültürünü beslediği tespit edilmiştir. Alan araştırması sonucu diğer bir tespit de Abdalların komşularının yakın akrabalarından oluştuğudur. Tarihsel ve toplumsal bağlamda Abdalların diğer gruplar tarafından dışlanması ve ötekileştirilmesi sebebiyle Abdalların yaşam tarzları ve hayat felsefeleriyle kendilerine bir yaşam stratejisi geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Buna göre grup içi aidiyeti güçlendirmek, sosyal kontrolü tesis etmek için grup içi evlilikler, inanç yönünden akraba olmayan kimseler arasında manevi kardeşliğin tesis edildiği musahiplik kurumu, ortak ve benzer iş ve mesleki faaliyetlerinin geliştirilmesi Abdalların grup içi işleyişlerine ivme kazandırabilmektedir. Akrabalık ve komşuluk ilişkilerini dinsel ve kültürel referanslarla önemli bulan Antalya Abdallarının; evlilik, eş seçimi, iş bulma, inanç, geleneklerin yaşatılması gibi konularda birlik içinde olduğu sonucuna varılmıştır. Etnografik bir desende yapılan alan araştırmasında katılımlı gözlem ve görüşmeler yapılan araştırmada Kurban Bayramı'nda, cenaze, düğün ve kına gibi etkinliklerde Abdalların evlerine Sünni Müslüman ve diğer komşuların gelmediği tespit edilmiştir.

Çalışmanın alt sorularından birisi "Yerleşik hayata geçişle birlikte Abdalların meslek, boş zaman faaliyetleri, aile yapıları, evlilik kurumlarında herhangi bir değişme olmuş mudur?" sorusudur. Abdalların yaşadıkları mekân değiştiğinden mekânın ve yaşanılan doğal alanın onların yaşam tarzı, davranış ve tutumları üzerinde belirleyici rol oynadığı tespit edilmiştir. Abdalların boş zaman kurumlarına bakıldığında genellikle aynı sosyal yaşam alanlarında ve grup içi kimselerle kültürel faaliyetlerin gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi ya da ekonomik gelir seviyesi yükselmesine rağmen, Abdalların yine kendileri gibi Abdal olan bireylerle boş zamanlarında birlikte piknik yapmaya gittikleri, beraber eğlendikleri ya da kahvehanede oyun oynadıkları anlaşılmıştır. Bunun gerekçesi ise Abdalların toplumdan dışlanmış olmasıdır. Serik, Manavgat ve Zeytinköy'de diğer gruplar tarafından "teyzeoğlu" şeklinde anılan Abdalların; boş zamanlarında çalgı aletlerini onarma, pikniğe gitme, yaylaya çıkma, evin avlusunda toplanarak çay içme, sohbet etme, balık tutma ve ava çıkma gibi sosyal alışkanlıkları olduğu tespit edilmiştir. Yerleşik yaşama geçiş, Abdalların boş zaman kurumunu çeşitlendirirken aile yapıları ve evlilik kurumlarının da değişip dönüşmesini sağlamıştır. Her ne kadar görüşmeciler arasında grup dışı evlilikler yapan kimseler bulunmasa da Abdalların artık grup dışından evlilik yapabildikleri sözlü kaynaklardan öğrenilmiştir. Abdalların aile ve evlilik kurumlarının kent yaşamıyla değişmeye başladığı söylenebilir. Araştırmanın sayıltıları arasında yer alan "Toplumsal değişme süreci

Abdalların kültürel dokusunda, ekonomi ve inanç yapısında değişikliklere sebep olmuştur." Varsayımının geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada yer alan "Abdallar, göç sürecini nasıl deneyimlemektedir?" sorusu çalışmanın önemli bir çıkış noktasını oluşturmaktadır. Göçebe bir topluluk olan Abdallar, çadır hayatını ve eski zamanları özlemle anarken Yörüklerin göçleri hakkında da ayrıntılı bilgiler paylaşmışlardır. Yörüklerin deve ile kendilerinin ise eşek ya da katırla göç ettiklerini belirten Abdallar, su kaynaklarına yakın yerlerde konakladıklarını ve Yörüklerle yol üzerinde parasız takas usulü ile alış veriş yaptıklarını ifade etmişlerdir. Isparta'nın Anamas Yaylası, Antalya'nın Gömbe, Feslikan, Varsak Yaylarına eski zamanda yaya olarak hayvanlarla göç ettikleri öğrenilen Abdalların göçlerinin ekonomik motivasyonlu olduğu tespit edilmiştir. Tahta kaşık oymacılığı, keklik avlama, sele, sepet yapımı, kuşçuluk ve kalaycılık gibi işler yapan Abdalların sepet örme karşılığında Yörüklerden bulgur, pirinç, kalıp sabun ya da nohut aldıkları öğrenilmiştir. Ayrıca yaz mevsimlerinde yaylalara çıkan Abdalların kışın kışlamak için sıcak bölgelere göç ettikleri anlaşılmış, yazın komşuların sünnet, düğün, kına ve güreş gibi etkinliklerinde çalgı için kendilerine ihtiyaç duyulduğunu bilen Abdallar, komşuların eğlencelerinde müzik üretimi yaparak para kazanmış ve geçimlerini temin etmişlerdir. Teknolojinin gelişmesiyle beraber eşek ve katır gibi hayvanların yerini motorlu araçlar, kamyonetler almış, çadırların yerini ise tahtadan baraka ya da kerpiçten yapılmış evler almıştır. Halen çadır hayatı ve göçebe yaşam tarzına özlem duyan orta yaş üstü Abdalların, göç sürecini tatlı bir telaş olarak algıladıkları ve konuya duygusal yaklaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Göçü zorunlu yerine getirilmesi gerekli bir iş olarak görmeyen Abdalların bu göçebelik sürecinden haz aldıkları ve bu durumu bir yaşam şekli olarak kabul ettikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın sayıltıları arasında yer alan "Bilgi teknolojileri ve ekonomik gelişmeler geleneksel yaşam biçiminin artık terk edilmesi noktasına taşımıştır." Varsayımının doğrulandığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Abdalların politik eğilimleri ve dünya görüşlerini etkileyen temel motivasyonun inanç faktörü olduğu tespit edilmiştir. Kendilerini Türk, Alevi-Bektaşi Müslüman olarak tanımlayan Abdallar, sol ideolojilerin tarihsel olarak dışlanmış toplumları benimseme ve sahip çıkma konusunda hassasiyet gösterdiğini düşünmektedir. Ayrıca Alevilik inancı ve değerlerinin CHP tarafından temsil edildiğine inanan Abdalların büyük bir kısmının sosyal demokrat dünya görüşüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Atatürk'e karşı derin bir saygı besleyen Abdallar, Alevilik değerlerinin yaşatılması ve temsil edilmesi konusunda kendilerini CHP'ye yakın bulmaktadır. Abdalların oy verme davranışlarını etkileyen önemli bir unsurda hizmetler ve sosyal yardımlar olmuştur. Bazı Abdallar, AK Parti ve MHP belediyelerinin başarıları

belediyecilik çalışmaları yaptıklarını belirtmişlerdir. Yaşlılık aylığı, sosyal yardımlar ve hastane bakım hizmetleri gibi işlemlerin düzenli bir şekilde yürütüldüğünü belirten bazı Abdalların ise AK Parti'yi destekledikleri anlaşılmıştır. Dolayısıyla inanç faktörünün oy verme davranışı üzerinde etkili olduğu varsayımının geçerli olduğu söylenebilir.

Çalışmada diğer tespit ise Abdalların tasavvufi bir anlam dünyasına sahip olmadıklarıdır. Dolayısıyla tasavvufi bağlamdaki dervişlik, bedenen ve ruhen kendini Allah'a adama ve bu tarz bir yaşam biçimi Antalya Abdallarında görülmemiştir. Bu yönüyle çalışmanın konusunu oluşturan Abdallar tasavvufi bağlamdaki Abdal kavramından farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir tartışma noktası ise Abdallar topluluğunun Abdalan-ı Rum zümresinin devamı olup olmadığıdır. Aralarında isim benzerlikleri, dinsel form yönünden benzeşme olmasına rağmen, bilimsel somut veriler ve kaynaklarca teyit edilmediği sürece Abdallar topluluğunun Abdalan-ı Rum zümresinin devamı olduğu söylenememektedir.

Araştırmanın sayıltıları arasında yer alan "Toplumsal değişme Abdalların eğitim, iş ve meslek kolları, boş zaman faaliyetlerinde değişiklere ve çeşitlenmeye sebep olmuştur." Sayıltının geçerli olduğu anlaşılmakla beraber çalışmada yer alan alt sorulara öznel yargılarla cevap aranmıştır. Sonuç ve tartışma kısmında bulgular yorumlanmamış ve özetlenmemiş, araştırmacı kendine has üslubu ve yargılarıyla sonuca ulaşma, tespit etme ve belirleme işlemi gerçekleştirmiştir. Sayıltıların büyük ölçüde sınanması, alt problemlere cevap verilmiş olması çalışmanın geçerliği ve inandırıcılığı açısından değerli olduğu düşünülmektedir. Akdeniz coğrafyasında, Antalya şehrinde böylesine bir toplumsal grubun varlığının etnografik boyutlarıyla ortaya çıkarılması düşünsel ve kültürel açıdan büyük bir zenginlik ve kültürel çeşitlilik kaynağıdır. Antalya'da sayıları azımsanmayacak kadar fazla olan Abdal toplumunun kültürel karakteristikler, peripatetik özellikler ve yaşam biçimi bağlamında yapılacak bu çalışmanın Akdeniz uygarlıkları ve Akdeniz medeniyeti sahasına da sosyolojik ve felsefi yönden katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Öneriler

Araştırmanın konusu ve bulgularıyla ilgili olarak Abdallar gibi peripatetik toplulukları daha iyi anlayabilecek ve kültürlerini analiz edebilecek yöntemlere ve araştırma tekniklerine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Abdal kimliğini salt Alevilik inancından ibaret görmek eksik bir bakış açısının ürünü olabilir. Bu sebeple Abdal topluluğunun hayat felsefesini, yaşam tarzını ve değerler sistemini anlayabilecek, farklı paradigmalara, araştırma desenlerine ve yöntemlere ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada Abdal tabirinden kasıt çalgıcı değildir. Elbette Abdallar müzik üretimi konusundaki kabiliyetleriyle bilinen bir topluluktur fakat Abdal kavramı kültürel bir kimliğin

ifadesidir. Mevcut araştırmada bu ayrım vurgulanmaya çalışılmış olup, çalışmanın bulguları ve sonuçlarının Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, düşünce kuruluşları, akademik vakıflar ve enstitüler tarafından dikkate alınıp, kullanılabileceği önerilmektedir. Ayrıca çalışmanın bulgu ve değerlendirmelerinin sosyoloji, antropoloji ve tarih gibi disiplinler bağlamında kullanılabileceği düşünülmekte, bulguların ilerleyen süreçte üretilecek çalışmalara basamak oluşturabileceği değerlendirilmektedir.

Bu araştırmayı kurgularken Abdalların kültürel yaşamlarını ve bakış açılarını kültür analizi bağlamında betimlemek amaçlanmıştı fakat Abdalların dilleri (üçüncü kimselerin duymasını istemedikleri durumlarda kendi içlerinde konuştukları Farsça kelimelerin içinde yer aldığı yapı) üzerine ayrıntılı biçimde, semantik ve morfolojik açıdan inceleme yapılamamıştır. Bu açıdan çalışmanın eksik kalan yönlerinden birisinin bu unsur olduğu değerlendirilmektedir. İlerleyen süreçte üretilecek çalışmalar da bu eksikliğin dikkate alınması önerilmektedir. Kültürel miras biçiminde değerlendiren Abdalların konuşma dilinin korunabilmesi ve yaşatılabilmesi için toplumsal güvenceye ihtiyaç bulunmaktadır. Bu dilin gelecek nesillere aktarılabilmesi için yasa ile koruma altına alınabilmesi önerilebilir. Ayrıca bu dilin kültürel bir miras bağlamında sahiplenilerek sivil toplum, akademik kuruluş, enstitü ve vakıflarca eş güdümlü projelerle geliştirilebileceği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda kamu kuruluşları, sivil toplum kurumları ve medya organlarına sorumluluklar düşmektedir.

Çalışmada Antalya'da yaşayan Abdal topluluklarının yaşam tarzı ve kültürleri analiz edilmesi amaçlanmıştır. Abdal topluluğunun dışlanmışlığı ve ötekileştirilmesi sebebiyle kültürel ve mekânsal olarak kapalı bir toplum yapısına sahip olan toplulukla derinlemesine görüşme ve gözlem tekniklerini kullanabilmek oldukça güç olmuştur. Nitekim dışlanmışlık, çekingenlik ve bilinmezlik sebebiyle birçok görüşmeci birey ses kayıt cihazının kullanılmasına, sesinin kayıt altına alınmasına karşı çıkmıştır. Özellikle kadın görüşmeciler, çekindiklerinden, inanç ve değerlerinden dolayı başlarına bir iş gelebileceği endişesiyle görüntü ve ses kaydına izin vermemişlerdir. Araştırma sürecinde fotoğraf çekilmesi ve kısmen video kaydı yapılmasını izin veren bazı görüşmeciler de olmuştur. Bu konuyla ilgili üretilecek çalışmalarda öteki topluluklarla iletişim ve etkileşim sağlama noktasında araştırmacılara yeni yöntemler, teknikler ve stratejiler bulmasının yararlı olabileceği önerilmektedir.

Antalya gibi köklü tarihsel mirasa sahip bir Akdeniz şehrinde, kendilerine özgü kültürel karakteristikleri, değer ve inanç sistemine sahip böyle bir topluluğun doktora düzeyinde daha önce yerel boyutlarıyla çalışılmamış olması büyük bir eksikliktir. Bu sebeple Abdal topluluğunun kültür analizi deseniyle incelenmesi, kültürlerinin anlaşılması ve

yorumlanması sosyolojik ve antropolojik yönden Akdeniz uygarlıkları ve medeniyetine düşünsel katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Abadan Unat, N. (2006). *Bitmeyen göç konuk işçilikten ulus ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ak, M. (2014a). Antalya'da idari yapı ve nüfus 1915. *Adalya*, (17), 305-350.

Ak, M. (2014b). Teke sancağında 1831 sayımına göre nüfus ve yerleşme. *History Studies*, *6*(3), 15-44.

Ak, M. (2017). Yörüklerde kadın. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (58), 307-336.

Ak, M. (2018). Anamas yaylaları ve Yörükler. *Asya Studies*, *6*(6), 1-6.

Ak, M. (2019). Batılı gezginlerin gözlemlerinde Yörük/Türkmen çadırları. *Türkiyat Mecmuası, 29*(2), 347-366.

Ak, M. (2021). *Batılı gezginlerin Yörük/Türkmen imgesi*. Konya: Palet Yayınları.

Akgündüz, A. (1998). Migration to and from Turkey, 1783–1960: Types, numbers and ethno religious dimensions. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 24*(1), 97-120.

Aksoy, Ö. A. (1993). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 2*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Aksüt, A. (2021). *Elde neler var*. Ankara: Sözkesen Matbaası.

Aktaş, Ç. (2018). Boşanmanın erkekler üzerindeki etkisi: İstanbul örneği. *İmgelem, 2*(2), 29-57.

Akyol, T. (1999). *Osmanlı'da ve İran'da mezhep ve devlet*. İstanbul: AD Kitapçılık.

Altınok, B. Y., & Hayretî, Ş. (2013). Abdallar ve Neşet Ertaş. *Türk Yurdu*, *306*, 1-14.

Altınöz, İ. (2021). Osmanlı döneminde Anadolu Abdalları. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (25), 53-69.

Anderson, B. (1983). *Imagined Communities*. London: Verso.

Andrews, P. A. (1992). *Türkiye'de etnik gruplar* (M. Küpüşoğlu, Çev.) İstanbul: Ant Yayınları.

Anleu, S. L. R. (2009). *Law and social change*. California: Sage Publishing.

Aşıkpaşazade Derviş Ahmed Âşıki (2008). *Aşıkpaşazade tarihi* (C. Çiftçi, Haz.) İstanbul: Mostar Yayınları.

Atabeyli, N. K. (1940). Antalya Tahtacılarına dair notlar. *Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, 4, 203-212.

Atkinson, P. (2015). *For ethnography*. UK: Sage Publications.

Ayata, S. (2006). *Kırşehir Abdalların dini inançları üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Aydın, M. (2011). *Kurumlar sosyolojisi (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 3. baskı).* Ankara: Kadim Yayınları.

Aygül, H. H. ve Demir, E. (2021). Ulus-ötesi göç hareketliliği, mülteci kimlikler ve göç rotaları bağlamında Akdeniz. E. Kaynak Iltar & H. H. Aygül (Ed.), *Bütün yönleriyle Akdeniz* (ss. 267-289). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Azar, B. (2013). Sözlü geleneğin kurumsallaşması: Gelenekten geleceğe musahiplik örneği. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 2*(3), 74-87.

Baker, L. (2006). Observation: A complex research method. *Library Trends, 55*(1), 171-189.

Balcıoğlu, İ. (2007). *Sosyal ve psikolojik açıdan göç*. İstanbul: Elit Kültür Yayınları.

Bali, A. (2018). Erdemli Yörük kadınlarında el dokumacılığı ve bu geleneğin turizme kazandırılması. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, *11*(24), 59-72.

Barker, K. N. & Flynn, E. A. & Pepper, G.A. (2002). Observation method of detecting medication errors. *American journal of Health-System Pharmacy, 59*(23), 2314-2316.

Bauman, Z. (1991). *Modernity and ambilavence*. Cambridge: Polity Press.

Beamen, J. & D'Arcy, C. (1980). A typology of ınternal mıgration. *Canadian Studies in Population*, (7), 9-20.

Bilgin, N. (1999). *Kolektif kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Birdoğan, N. (1990). *Anadolu'nun gizli kültürü, Alevilik*. Hamburg: Hamburg Alevi Kültür Merkezi Yayınevi.

Blair, J., Czaja, R. F., & Blair, E. A. (2013). *Designing surveys: A guide to decisions and procedures*. Sage Publications.

Bleicher, J. (2017). *Contemporary hermeneutics: Hermeneutics as method, philosophy and critique* (Vol. 2). Routledge Press.

Boratav, P. N. (1988). *100 soruda Türk halk edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Bozkurt, F. (1990). *Aleviliğin toplumsal boyutları (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 2. baskı)*. Ankara: Tekin Yayınevi.

Bozkurt, F. (2012). Ocaklara ve buyruk kitaplarına göre çeşitli Alevi gelenekleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,* (63), 385-410.

Brewer, J. (2000). *Ethnograhy.* UK: Open Universty Press.

Browne, K. (2005). *An ıntroduction to sociology (The newly revised and expanded 3. edition)*. Polity Press.

Buckingham, D. (2008). Introducing ıdentity. D. Buckingham (Ed.), *youth, ıdentity, and digital media.* (pp.1-24). Cambridge, MA: The MIT Press.

Bulut, H. İ. (2013). Alevi-Bektaşi Türkmen geleneğinde sosyal dayanışma ve kardeşlik kurumu olarak musahiplik. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,* (65), 101-118.

Bulut, U. & Bal, H. (2015). Sosyolojik açıdan Tahtacı grupların araştırılması (Muğla örneği). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (36), 81-102.

Canoğlu, Y. (2005). Kültür ve medeniyet değerler sistemine dayalı bir bütündür. *Umran Dergisi*, 126, 32-41.

Castelli, F. (2018). Drivers of migration: why do people move?. *Journal of travel medicine*, *25*(1), 1-7.

Castles, S. & Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı, modern dünyada uluslararası göç hareketleri* (B. U. Bal ve İ Akbulut, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Comte, A. (1975). *Auguste Comte and positivism: The essential writings*. Transaction Publishers.

Coşkun, H. (2018). Alevi/Bektaşi geleneğinde dedelik kurumu Sivas Kangal Türkmen Alevileri Örheği. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (85), 43-62.

Creswell, J.W. (1997). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions.* Sage Publications.

Creswell, J.W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri-Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çakılcı, D. (2019). Osmanlı Devleti'nde "öteki" olmak: 19. yüzyılda Antalya Abdalları. B. Koçakoğlu, B. Karslı ve D. Çakılcı (Ed.), *Antalya Kitabı, Antalya'da Türk İslam Medeniyetinin İzleri*. (ss. 92-111). Konya: Palet Yayınları.

Çakır, S. (2011). *İnsan-kültür ve toplum yazıları.* Isparta: Fakülte Kitabevi.

Çakmak, S. (2015). Tarım havzası Abdallarının gizli dili: Eynuca. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, *4*(4), 1480-1499.

Çelik, Y. (2014). Kur'an'da ibadet. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (41), 203-221.

Çelik, S., & Eroğlu, E. (2020). Kırşehir musikî kültürünün oluşum ve ilişkilerine tarihten bakmak. *History Studies*, *12*(5). 2845-2863.

Çeribaş, M., & Köse, S. (2018). Alevi inanç siteminde dedelik kurumunun menşei meselesi ve dedelik kurumuna dair yeni değerlendirmeler. *Motif Akademi halkbilim dergisi, 11*(22), 13-27.

Çıblak, N. (2005). *Mersin tahtacıları halk bilimi araştırmaları*. Ankara: Ürün Yayınları

Çimrin, H. (2017). *Antalya'da zamanla kaybolan meslekler ve esnaflar*. Antalya: ATSO Kültür Yayınları.

Çolak, Y. (2010). *Devletin kimlik krizi ve çeşitlilik*. Ankara: Kadim yayınları

Dayar, E. (2016). Antalya'da bir devr-i sabık mütegallibesi: Ömer Lütfi efendi lülü, *Toplumsal Tarih,* (271), 30-37.

Dedekargınoğlu, H. (2008). Dedekargın süreğinde cem töreni. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (46). 11-75.

Dedekargınoğlu, H. (2011). Alevilikteki tanım ve terimler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (60). 379-394.

Dedekargınoğlu, H. (2016). Dede Garkın Ocağı'nda musahiplik uygulaması örneği. *Türk kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (78), 91-112.

Delamont, S. (2004). Ethnography and participation observation. C. Seale, G. Gobo, J.F. Gubrıum and D. Sılverman (ed.), *Qualitative Research Practice*. (pp. 217-229). London SAGE.

Demir, O. Ö. (2011). Nitel araştırma yöntemleri. K. Böke (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (ss.275-306). İstanbul. Alfa Yayınları.

Demir, E. (2018). *Kadınların siyasal katılımı: Antalya'da AK Parti ve CHP kadın kolları örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Demir, E. (2020). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadının siyasetteki rolü ve önemi. Y. E. Tansü (Ed.), *Abay Kunanbayev anısına Türkiye ve Türk Dünyası araştırmaları-III*. (ss. 833-863). Gaziantep: İKSAD Publishing House.

Demir, E. (2021). Dede Korkut oğuznamelerinde kadın tipolojileri üzerine kavramsal bir inceleme. Hacı Bektaş-ı Veli anısına Türk ve Türk dünyası araştırmaları VIII,. (ss.57-89). Ankara: İKSAD Publishing House.

Demir, E. (2022a). Göç sosyolojisi. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi, 3*(2),131-138.

Demir, E. (2022b). Antalya'nın nüfusu ve sosyal özellikleri üzerine bir değerlendirme. *Turkish Academic Research Review*, *7*(1), 75-96.

Demir, E. (2022c). Murat Küçük, Horasan'dan İzmir kıyılarına Cemaat-i Tahtacıyan, Nefes Yayınları, İstanbul, 1995. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, (104), 591-595.

Demiray, K. (1994) *Temel Türkçe sözlük (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 3. baskı)*. Ankara: İnkılap Yayınevi.

Demirhan, Y., & Aslan, S. (2015). Türkiye'nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*(1), 23-62.

Denker, B. (2014). Güney Doğu Toroslarda göçebelik. *Türk Coğrafya Dergisi*, (20), 136-142.

Devellioğlu, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 30. baskı)*. Ankara: Aydın Kitabevi.

Dinç, G. (2017a). Tanzimat dönemi cizye defterlerine göre Antalya gayrimüslimleri. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, *7*(2), 159-181.

Dinç, G. (2017b). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Antalya'ya olan göçler ve sonuçları (1800-1923). O. Köse (Ed.), *Geçmişten günümüze göç, II*. (ss. 771-788). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.

Doğan, A. (2014). Osmanlı İmparatorluğu'nda modern anlamda yapılan ilk nüfus sayımı verilerine göre Antalya Kaleiçi nüfusu üzerine demografik bir inceleme. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, *4*(2), 71-88.

Doğan, A. (2018a). 19. yüzyılda Antalya kazasının sosyo-ekonomik yapısının incelenmesinde temettuat defterlerinin katkısı. *Akdeniz İİBF Dergisi*, *18*(38), 197-239.

Doğan, İ. (2012). *Sosyoloji, kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Doğan, İ. (2018). *Göç ve kültür*. İstanbul: Bilge kültür sanat yayınevi.

Dokur, İ. D. (2017). Avrasya konargöçerlerinin sosyoekonomik yapıları ve yaşam tarzları üzerine bir inceleme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, *6*(4), 2811-2824.

Dönmez, M. & Çelik, H. (2018). Alevilikte cem ibadetine yüklenen anlamlar ve cem ibadetinin manevi makamları. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi, 2*(2), 1-21.

Dönmezer, S. (1976). *Sosyoloji* (*Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 6. Baskı*). İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası.

Dragan, I. M., & Isaic-Maniu, A. (2013). Snowball sampling completion. *Journal of Studies in Social Sciences*, *5*(2), 160-177.

Durgun, H. (2014). *XIX. yüzyılda Teke Sancağı'na bağlı Elmalı Kazası'nın sosyo-ekonomik yapısı (1839-1914).* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Durkheim, E. (2006). *Toplumsal iş bölümü* (Ö. Ozankaya, Çev.) İstanbul: Cem Yayınları.

Eagleton, T. (2010). *Kültür yorumları* (Ö. Çelik, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Eğilmez, M. (2018). *Değişim sürecinde Türkiye*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Eisenstadt, S. N. (1970). Social Change and Development. S.N. Eisenstadt (Ed.), *Readings in Social Evolution and Development: The Commonwealth and International Library: Readings in Sociology*. (pp. 3-35). Scotland: Pergamon Press.

Ekşi, H., & Türk, T. (2017). *Etnografya: Nitel desenler*. İstanbul: EDAM.

Eliot, T.S. (1981). *Kültür üzerine düşünceler* (S. Kantarcıoğlu, Çev.) Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Engels, F. (2013). *Ailenin özel mülkiyetin ve devletin kökeni* (H. İlhan, Çev.) İstanbul: Sayfa Yayınları.

Erdem, D. G. (2021). Alevi inanç sisteminde bir mikro merkez olarak dar kavramının etrafında oluşan anlam alanı ve ritüel evreni. *Türk kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (97), 165-176.

Erkal, M. (1982). Sosyal değişme ve sosyal gelişmeye çağdaş bir yaklaşım. *In Journal of Social Policy Conferences*, (31), 297-328.

Eröz, M. (1991). *Yörükler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Eşigül, T. (2018). *Orta Anadolu Abdallarının keman icra özelliklerinin tespiti ve kabak kemane'ye uyarlanması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.

Eyüboğlu, İ. Z. (2012). *Bütün yönleriyle tasavvuf tarikatlar mezhepler tarihi.* İstanbul: Derin yayınları.

Fearon, J. D. (1999). *What is ıdentıty (as we now use the word) Unpublished manuscript.* Stanford Calif: Stanford University Press

Fielding, N. (1993). Ethnography. N. Gilbert (Ed.), *Researching social life.* (pp.154-171). SAGE Publications.

Fukuyama, F. (2000). *Güven, sosyal erdemler ve refahın yaratılması* (A. Buğdaycı, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Fukuyama, F. (2006). Identity, migration & democracy. *Journal of Democracy*, *17*(2), 5-20.

Gadamer, H. G. (2008). *Philosophical hermeneutics*. California: Universty of California Press.

Gallagher, S. (1992). *Hermeneutics and education*. SUNY Press.

Gelles, R. J. & Levine, A. (1995). *Socıology*: *An ıntroduction* fifth edition. McGraw-Hıll Publishing.

Giddens, A. (1997). *Sociology*, third edition. Blackwell Publishing.

Gobo, G. & Marciniak, L.T. (2016). What ıs ethnography. D. Sılverman (Ed.), *Qualitative Research.* (pp. 103-121). London SAGE.

Gobo, G. (2008). *Doing ethnography.* SAGE Publications.

Goffman, E. (2009). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Touchstone Book Press.

Gökalp, Z. (2005). *Türkleşmek İslamlaşmak muasırlaşmak*. İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.

Gökşen, C. (2016). Âşık Dertli'nin şiirlerinde ehl-i beyt sevgisi ve Kerbela hadisesinin yansıması, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, (78), 177-195.

Gölpınarlı, A. (1997). *Türkiye'de mezhepler ve tarikatler*. İstanbul: İnkılap yayınları

Greene, C. (2020). Nomadic concepts, variable choice, and the social sciences. *Philosophy of the Social Sciences*, *50*(1), 3-22.

Griswold, W. (2004). *Cultures and socıetıes ın a changing world (The newly revised and expanded 2. edition).* Pıne Forge Press.

Guilomoto, C. & Sandron, F. (2001). The internal dynamics of migration networks in developing countries. *Population: An English selection, 13*(2), 135–164.

Gülçiçek, A. D. (2003). Abdallar. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, (25), 83-98.

Günbayı, I., & Sorm, S. (2018). Social paradigms in guiding social research design: The functional, ınterpretive, radical humanist and radical structural Paradigms. *Online Submission, 9*(2), 57-76.

Günbayı, İ. (2020). Action research as a mixed methods research: Definition, philosophy, types, process, political and ethical ıssues and pros and cons. *Journal of Mixed Methods Studies,* 2, 16-25.

Gürbüz, O. (1997). Türkiye'de göçebe mesken örneği: Çadır. *Türk Coğrafya Dergisi*, (32), 185-195.

Gürkan, B. (2019). *Çoklukimlik, meslek, akrabalık ve müzik: Orta Anadolu Abdalları'nın müziksel dinamikleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.

Gürsoy, Ş. (2006). *Sosyal ve dini yaşam açısından Orta Anadolu Abdalları-Kırşehir örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü*,* Ankara

Güvenç, B. (1972). *İnsan ve kültür: Antropolojiye giriş*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.

Güvenç, B. (2002). *İnsan ve kültür (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 9. baskı).* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Güzel, A. (2011). *Hacı Bektaş Velî el kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Habiçoğlu, B. (1993). *Kafkasya'dan Anadolu'ya göçler.* İstanbul: Nart Yayınları.

Hammersley, M. (2005). Introduction Ethnography. D. Graddol, J. Maybın, B. Stıerer (Ed.), *Research language and literacy in Social context*. (pp. 1-15). London: The Open Universty.

Hançerlioğlu, O. (1975). *İnanç sözlüğü: Dinler, mezhepler, tarikatler, efsaneler*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hayasi, T. (2012). Foreign and indigenous properties in the vocabulary of Eynu, a secret language spoken in the south of Taklamakan. *In Copies versus Cognates in Bound Morphology*, (2), 381-394.

Hildén, K. (1949). The Abdals in eastern Turkestan from an anthropological point of view. *Journal of the Royal Central Asian Society*, *36*(1), 72-77.

Hira, İ. (2000). Max Weber'in yöntem anlayışı. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 45-58.

Ilgın, C. & Hacıhasanoğlu, O. (2006). Göç-aidiyet ilişkisinin belirlenmesi için model: Berlin/Kreuzberg örneği. *İTÜ Dergisi*, *5*(2), 59-70.

IOM. (2020). *World Migration Report 2020*. Geneva: International Organization for Migration (IOM).

İbn-i Haldun. (2015). *Mukaddime* (A. Erkoç, Haz.) Ankara: Yason Yayıncılık.

İçduygu, A. ve Aksel, D. B. (2012). *Türkiye'de düzensiz göç*. Türkiye: Uluslararası Göç Örgütü.

İçli, T. G. & Öğün, A. (1988). Sosyal değişme süreci içinde kadın suçluluğu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, *5*(2),17-32.

İnalcık, H. (2009). *Devlet-i Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu üzerine araştırmalar- I (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 31. baskı).* İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Johanson, L. (2001). *Discoveries on the Turkic linguistic map*. Stockholm: Swedish Research Instıtute ın İstanbul Publications 5.

Johnson, J. M. (2001). In depth ınterwiew. Jaber F. Gubrium, J. A. Holstein (Ed.), Handbook of ınterwiew research: The complexity of the craft. (pp. 103-121). London: SAGE Publications.

Kafesoğlu, İ. (1984a). Milli kültür-siyaset ilişkisi. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, (4),1-17.

Kafesoğlu, İ. (1984b). *Türk milli kültürü.* İstanbul: Ötüken Yayınları

Kara, M. (2010). *Türk tasavvuf tarihi araştırmaları (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 2. Baskı).* İstanbul: Dergâh yayınları.

Karagöz, İ. (2010). *Dinî kavramlar sözlüğü (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 5. Baskı).* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Kartarı, A. (2017). Nitel düşünce ve etnografi: etnografik yönteme düşünsel bir yaklaşım. *Moment Dergi, 4*(1), 207-220.

Kaplan, M. (1989). *Kültür ve dil (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 6. Baskı).* İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kawulich, B. (2005). Participant observation as a data collection method. *Qualitative Social research, 6*(2),1-28.

Keyman, F. (2007). Türkiye'de kimlik sorunları ve demokratikleşme. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, *41*, 217-230.

Khazanov, A. M. (2015). *Göçebe ve dış dünya* (Ö. Suveren, Çev.) İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.

Kidd, W., & Teagle, A. (2012). *Culture and ıdentity*. Macmillan International Higher Education.

Kimter, N. (2016). Namaz ve psikolojik iyi olma arasındaki ilişki üzerine bir inceleme. *Ekev Akademi Dergisi*, (68), 299-332.

Kolukırık, S. (2004). *Aramızdaki yabancı: Çingeneler* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kolukırık, S. (2014). Uluslararası göç ve Türkiye: yerel uygulamalar ve görünümler. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, *6*(2). 37-53.

Kolukırık, S. (2009). Çingene olduğu düşünülen gruplarda kimlik: Teber (Abdal) kimliği. G. Pultar (Ed.), *Kimlikler lütfen, Türkiye Cumhuriyeti'nde kültürel kimlik arayışı ve temsili*. (ss. 244-254). Ankara: Odtü Yayınevi.

Kolukırık, S., & Yıldırım, A. R. (2009). Kimlik inşasında söylem ve anlam ilişkisi: Kocabaş Abdalları örneği. *FLSF/Süleyman Demirel Üniversitesi Felsefe Dergisi*, *4*(8), 145-158.

Kongar, E. (1985). *Toplumsal değişme kuramları ve Türkiye gerçeği*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kongar, E. (1989). *Kültür üzerine*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Konukçu, E. (1973). *Kuşan ve Akhunlar tarihi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları,

Konukçu, E. (2020). Heyâtıla hükümdarı Tarhan Nizek. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi*, *4*(2), 158-169.

Korkmaz, E. (2005). *Alevilik ve Bektaşîlik terimleri sözlüğü*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınları.

Koyuncu, A. (2009). Küresel kentte komşuluk. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* (22), 23-42.

Köprülü, F. (1935). *Türk halk edebiyatı ansiklopedisi: Aba-Abdal Musa*. İstanbul: Burhaneddin Matbaası.

Köprülü, M. F. (2004). *Edebiyat araştırmaları 2 (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 2. baskı)*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kösemihal, N. S. (1971). *Durkheim sosyolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Köşker, N. (2016). Abdals in cultural geography of Anatolia. H. Yaldır, R. Efe, E. Z. Zysko & M. Arslan (Ed.), *Current Topics in Social Sciences*. (pp. 577-589). Sofia: St. Klıment Ohrıdskı University Press.

Kramsch, C. (1998). *Language and culture*. Oxford University Press.

Kroeber, A. L. (1949). The concept of culture in science. *The Journal of General Education*, *3*(3), 182-196.

Kum, N. (1963). Türkmen Barakları. *Türk Etnografya Dergisi*, (57), 27-65.

Kutlu, M. (1991). Yaşayan bir atlı kültür geleneği: Anadolu göçer kültürü. *Milli Folklor Dergisi*, (16), 16-21.

Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, *3*(1), 47-57.

Lee Smith, M. W. (1996). The Eynu language. *ALICPAA*, 2, 851- 863

Macionis, J. J.& Plummer, K. (2005). *Sociology: A global ıntroduction*. Harlow: Pearson Prentice Hall.

Mangalam, J. J. (1968). *Human migration: A guide to migration literature in English 1955–1962*. Lexington: University Press of Kentucky.

Marsella, A. J., & Ring, E. (2003). Human migration and immigration: An overview. L. L. Adler, U.P. Gıelen (Ed.), *Migration: Immigration and emigration in international perspective*. (pp. 3-22). Greenwood Publishing Group.

Marshall, C. & Rossman, G. B. (1989). *Designing qualitative research*. Newbury Park, SAGE Publications.

Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and development review, 19*(3), 431-466.

Matras, Y. & Bakker, P. (2003). The study of mixed language. Y. Matras & P. Bakker (Ed.). *The mixed Language Debate Theoretical and empiricial advances.* (pp.1-21). Mouton Gruyter.

Menemencioğlu, B. (2011). Bektaşi ve Alevi kültüründe kadın. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (60), 129-140.

Meriç, C. (1986). *Kültürden irfana*. İstanbul: İnsan Yayınları.

Merriam, S. B. (2002). Introduction to qualitative research. *Qualitative research in practice: Examples for dicussion and analysis, 1*(1), 1-17.

Mirzaoğlu, F.G. (2002). Savaş alanlarından musiki meclislerine cengi harbi. *Türkbilig*, (3), 45-52.

Murphie, A., & Potts, J. (2017). *Culture and technology*. Macmillan International Higher Education.

Nas, G. E. (2018). Abdals of Anamur: a communıty excluded wıth regard to ıts language, belıef and identity. *Dil Araştırmaları*, *12*(23), 275-287.

Ocak, A. Y. (1981). Bazı menakıbnamelere göre XIII-XV. yüzyıllardaki ihtidalarda heterodoks şeyh ve dervişlerin rolü. *Osmanlı Araştırmaları*, *2*(2) 31-42.

Ocak, A. Y. (2000). Babaîler isyanından Kızılbaşlığa: Anadolu'da İslâm heterodoksisinin doğuş ve gelişim tarihine kısa bir bakış. *Belleten*, *64*(239), 129-160.

Ocak, A. Y. (2010). *Osmanlı sufiliğine bakışlar*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Okumuş, E. (2005). Türkiye'de marjinal bir grup olarak Abdallar. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 3*(6), 593–626.

Olgun, H. (2016). İbadet, ritüel ve kurban. *Milel ve Nihal, 13*(2), 82-99.

Öksüz, E. (2011). Sosyal değişme. *İstanbul Journal of Sociological Studies*, (12), 135-160.

Öz, G. (2013). *Aleviliğin tarihsel altyapısı, Anadolu erenleri (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 6. baskı*). Ankara: Kültür Ajans Yayınları.

Özcan, Z. (2000). *Teolojik hermenötik.* İstanbul: Alfa Yayınları.

Özçamca, S. (2007). Türklerin göçebeliği hakkında birkaç not. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, (7), 177-184.

Özdemir, M. (2008). *Türkiye'de iç göç olgusu, nedenleri ve Çorlu örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Özdemir, R. (1992). Osmanlı döneminde Antalya'nın fiziki ve demografik yapısı (1800-1867). *Tarih İncelemeleri Dergisi*, *7*(1), 133-166.

Özgen, N., & Köşker, N. (2015). Multiculturality attitude scale: A sample from Turkey. *International Online Journal of Educational Sciences*, *7*(2), 121-129.

Özlem, D. (2000). *Kültür bilimleri ve kültür felsefesi*. İstanbul: İnkîlap Yayınları.

Öztürk, M. (2012). *Doğu'nun ortak mirası, Hacı Bektaş-ı Velí ve Bektaşílik, Ahmed Yesevi ve Yesevilik, Mevlâna ve mevlevilik, Ahiler ve ahilik, fütüvvetnameler, nevruz, Firdevsi Şehriyar*. İstanbul: İlk Harf Yayınları.

Parker, C., Scott, S., & Geddes, A. (2019). *Snowball sampling*. SAGE research methods foundations.

Perşembe, E. (2005). Küreselleşme kültürünü ve eğitimin işlevi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 20*(20-21), 103-114.

Peterson, R. A. (1979). Revitalizing the culture concept. *Annual review of sociology*, *5*(1), 137-166.

Polat, D. (2007), *Ağrı Alt Bölgesi'nde (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars) gelir dağılımı ve göç (bir uygulama)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.

Poyraz, T., & Güler, A. (2019). Ahıska kimliğinin göç sürecinde inşası: Amerika'ya göç eden Ahıska Türkleri. *Bilig*, (91), 187-216.

Ravenstein, E.G. (1885). The laws of migration. *Journal of the statistical society of London, 48*(2), 167-235.

Rosenbaum, P. L. (2005). Observational study, B. S. Everitt, D. C. Howell (Eds.), *Encyclopedia of statics in Behaviroal Science* (pp. 1451-1462) Chichester: John Wiley & Sons Publishing.

Sarıkaya, M. S. (2002). *XIII- XVI. asırlardaki Anadolu'da fütüvvetnamelere göre dini inanç ve motifleri.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Saruhan, Ş. (2012). *Orta Anadolu Abdalları ses icracılığında register ve şarkıcı formantı bulguları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Serinkoz, A. (2022). August Albert Van Le Coq, Die Abdal, in: Baessler-Archiv, Band II, Leipzig/Berlin 1912. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (103), 413-426.

Schegloff, E. A. (1990). Interactional troubles in face-to-face survey interviews: Comment. *Journal of the American Statistical Association*, *85*(409), 248-250.

Schmitz, P. G. (2003). Psychosocial factors of immigration and emigration: An introduction. L. L. Adler, and U. P. Gıelen (Ed.), *Migration Immıgration and Emigration ın International Perspective*. (pp. 23-51). PRAEGER.

Scott, J. (1990), A Matter of Record. Documentary Sources in Social Research, Cambridge: Polity

Sever, R. (2016). Karlıova'da (Bingöl) sürdürülen yarı-göçebelik. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, *8*(14), 65-91.

Sevimli, E. (2021). Klasik şiirde sinesini dağlayan âşık zümresi Abdallar. *Turkish Culture & Hacı Bektaş Veli Research Quarterly*, (100), 97-122.

Sheldon, E. B., & Moore, W. E. (1968). *Indicators of social change: Concepts and measurements*. Russell Sage Foundation.

Silsüpür, A. (2011). *14 no'lu Antalya şeri'yye sicili defterine göre 1865-1866 yılları arasında Antalya şehrinin idari ve sosyo-ekonomik durumu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Silverman, D. (2015). *Interpreting qualitative data*. Sage Publications.

Sirkeci, I. (2005). War in Iraq: Environment of ınsecurity and international migration. *International Migration*, *43*(4), 197-214.

Smith, A. D. (1991). *National ıdentıty*. Reno: University of Nevada Press.

Soylu, S. (1997). Göçebe Yörük kültürüyle ilgili bazı gözlemler. *İçel Kültürü Dergisi, 46*(61), 7-9.

Söylemez, İ. (2015). Edebiyatımızda ehl-i beyt sevgisi çerçevesinde Seyfullah Nizamoğlu divanı. *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1*(1), 83-96.

Srinivas, M. N. (1995). *Social change in modern India*. Orient Blackswan.

Stråth, B. (2008). Belonging and European identity. *Identity, belonging and migration*, *17*(2008), 21-37.

Subaşı, S. (2010). *Alevi modernleşmesi (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 3. baskı).* İstanbul: Timaş Yayınları.

Suchman, L., & Jordan, B. (1990). Interactional troubles in face-to-face survey interviews. *Journal of the American Statistical Association,* (85)*,* 232–241.

Sunar, C. (1975). *Melamilik ve Bektaşîlik*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Sümer, F. (1999). *Oğuzlar-Türkmenler tarihleri-boy teşkilatı-destanları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Süzer, M. (2000). Üniversite öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(8), 123-133.

Szondi, P., & Szondi, L. (1995). *Introduction to literary hermeneutics*. Cambridge University Press.

Şahin, H. (2017). *Dervişler ve sufi çevreler*. İstanbul: Kitap Yayınevi.

Şapolyo, E. B. (2013). *Mezhepler ve tarikatlar tarihi*. İstanbul: Milenyum Yayınları.

Taşbaş, E. (2007). *15 nolu Antalya şer'iyye sicili defterine göre 1866-1867 yılları arasında Antalya şehrinin idari ve sosyo-ekonomik durumu Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Tajfel, H. (1982). Social psychology of ıntergroup relations. *Annual review of psychology*, *33*(1), 1-39.

Tanriseven, R. (2007). *12no'lu Antalya Şer'iyye sicili defterine göre 1862-1864 yılları arasında Antalya şehrinin idari ve sosyo-ekonomik durumu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Taylor, C. (1992). *Sources of the self: The making of the modern identity*. Harvard University Press

TDK. (1963). *Derleme sözlüğü I-XII*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Tekin, N. (2011). *Türklük ve Alevilik-Bektaşîlik*. İstanbul: İlgi Kültür ve Sanat.

Tergip, A. (2014). Türk atasözleri ve deyimlerinde kötüleme ifadeleri. *Folklor/Edebiyat, 20*(80), 275-294.

Thiselton, A. C. (2009). *Hermeneutics: an introduction*. Cambridge: William. B. Eerdmans Publishing.

Thompson, W. E., & Hickey, J. V. (2005). *Society in focus: An ıntroduction to sociology (The newly revised and expanded 5. edition).* PEARSON.

Togan, Z. V. (1981). *Umumi Türk tarihine giriş*. İstanbul: Enderun Yayınları.

Turner, J. H. ve diğerleri (2010). *Sosyolojik teorinin oluşumu* (Ü. Tatlıcan, Çev.) İstanbul: Sentez Yayınları.

Uçar, R. (2006). *Sosyolojik açıdan Alevilik ve Bektaşilik, Abdal Musa tekkesi üzerine bir araştırma.* İstanbul: Aziza Andaç Yayınları.

Uludağ, S. (2012). *Tasavvuf terimleri sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

Ulusoy, Ö. (2011). Tanzimat sonrası Osmanlı arşiv belgeleri temelinde Balkanlarda Çingene/Roman algısı. Bulgaria and Turkey at the Intercultural Crossroads: Language. *History and Literature–I. Plovdiv*, 6-144.

Uslu, F. (2015a). Bozahmetli Yörük aşireti hakkında sosyolojik bir araştırma (Yayımlanmış Doktora Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Uslu, F. (2015b, 12 Aralık). Abdal oğlu ve yazgısı. *Pusula,* s.4.

Uysal, V. (2007). Kentsel hayatta dindarlık ve oruç ibadetinin bireysel-toplumsal yansımaları. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (32), 19-44.

Ülker, Ö. (2009). Hermenötik bizi neden ilgilendiriyor? Konferansı. *Hadis Tetkikleri Dergisi*, *7*(1), 203-207.

Ülkütaşır, M. Ş. (1968). Abdallar. *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Türk Kültürü Dergisi*, *6*(64), 251-252.

Ünal, A. Z. (2016). Klasik Fransız sosyoloji geleneğinde toplumsal düzenin yeniden inşası sorunu. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 18*(30), 28-34.

Ünalan, Ş. (2012). *Dil ve kültür*. Ankara: Eskiyeni Yayınları.

Vasary, I. (2007). *Eski iç Asya'nın tarihi* (İ. Doğan, Çev.) İstanbul: Ötüken Yayınları.

Ward, K. (2011). *Is religion dangerous*. Lion Books

Weber, M. (1995). *Toplumsal ve ekonomik örgütlenme kuramı* (Ö. Ozankaya, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.

Weinstein, J. (2010). *Social change*. Rowman & Littlefield Publishers.

Wendt, A. (1994). Collective ıdentity formation and the ınternational state. *American Political Science Review,* (88), 384–396.

Whyte, I. D. (2000). *Migration and society in Britain, 1550-1830*. Macmillan International Higher Education.

Williams, R. (1995). *The sociology of culture*. University of Chicago Press.

Willis, G.B. (2005). *Cognitive interviewing: A tool for improving questionnaire design.* Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Wolff, S. (2004). Analyses of documents and records. U. Flick, E. Von Kardoff, I. Steinke (Ed.) *A companion to qualitative research* (Pp. 284-289). Sage Publications.

Yaka, A. (2011). *Sosyal değişme/Türk modernleşmesi*. İstanbul: Gündoğan yayınları.

Yalçın, H. (2016). Alevi kültüründe çocuk yetiştirme ve kadının konumu. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,* (79), 79-94.

Yalman, A. (1993). *Cenupta Türkmen oymakları I-II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yazıcı, M. (2016). Modern göçerlik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *15*(56).235-252.

Yıldırım, F. (2011). *Abdal gizli dili inceleme-sözlük*. Adana: Karahan Kitabevi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 11. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılgür, E. (2015a). Tek parti döneminde "Kıptî" nüfusun iskânı ve vatandaşlığa kabulü üzerine genel bir değerlendirme. *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 32-45.

Yılgür, E. (2015b). Kuştepe mahallesinde geç-peripatetik gruplar: Katmanlar, etkileşim ve bütünleşme. *EMEK*, (1), 25-43.

Yılmaz, Ö. (2017). *Geçmişten günümüze tasavvuf ve tarikatlar (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 2.baskı).* Ankara: Akçağ Yayınları.

Yüksek, A. (2018). Namaz ibadetinin tarihi süreci. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7*(2), 111-125.

Zırh, B. C. (2017). Alevi-Olmayan bir araştırmacı olarak Alevilik üzerine çalışmak: Göç-Mekânda ama evde çok-alanlı etnografi. *Moment Dergi*, *4*(1), 52-72.

EKLER

Ek 1- Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 13.06.2022-379934

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Sayı : E-55578142-050.01.04-379934 13.06.2022
Konu : Kararlar (Erdi DEMİR)

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 25.05.2022 tarihli ve E-12723212-300-365553 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınıza istinaden; Kurulumuzdan talep edilen Etik Onay belgesine ilişkin, Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 10.06.2022 tarihli ve 226 sayılı kararı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA
Kurul Başkanı

Ek: 10.06.2022 tarih ve 226 sayılı Etik Kurul Kararı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik İmza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu :BSN73EVZCZ Pin Kodu :63503 Belge Takip Adresi : https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5543&eD=BSN73EVZCZ&eS=379934
Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü Kampus / Antalya
Telefon No:0 242 227 59 90 Faks No:0 242 227 59 90
e-Posta:duyur@akdeniz.edu.tr Elektronik Ağ:www.akdeniz.edu.tr
Kep Adresi:akdenizuniversitesi@hs01.kep.tr
Bilgi için: Ali DİKİŞ
Unvan: Bilgisayar İşletmeni

Evrak Tarih ve Sayısı: 10.06.2022-379304

T.C
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ : 10.06.2022
TOPLANTI SAYISI : 10
KARAR SAYISI : 226

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyesi **Doç. Dr. Fatih USLU**'nun danışmanlığını, **Erdi DEMİR**'in araştırmacılığını üstlendiği, *"Abdallar Üzerine Etnografik Bir Alan Araştırması: Antalya Abdallar, Kültür, Kimlik ve Toplumsal Değişme"* konulu çalışmanın, fikri hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvurucuya ait olmak üzere, proje süresince uygulanmasının etik olarak **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA
Kurul Başkanı

Başkan	**Başkan Yrd.**	**Üye**
Prof. Dr.	**Prof. Dr.**	**Prof. Dr.**
Hilmi DEMİRKAYA	**Sibel MEHTER AYKIN (İzinli)**	**Ebru İÇİGEN**
Üye	**Üye**	**Üye**
Prof. Dr.	**Prof. Dr.**	**Prof. Dr.**
Nurşen ADAK	**Sibel PAŞAOĞLU YÖNDEM**	**Taner KORKUT**
Üye		
Prof. Dr.		
Gökhan AKYÜZ		

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır..

Ek 2- Görüşme Formu

-Yaşınız:

-Cinsiyet:

-Medeni durumunuz:

-Evliyseniz kaç çocuğunuz var?

-Eğitim Durumunuz:

1-Okul ya da eğitim hayatınızda karşılaştığınız bir sorun var mıdır? Evde eğitim sürdürme imkânınız var mı?

2-Aslen nerelisiniz?

3-Ne zamandan beri burada yaşıyorsunuz?

4-Mesleğiniz nedir, çalışıyor musunuz?

5-Aylık gelir durumunuz nasıl?

6-Ailenizde çalışan kaç kişi var?

7-Kendinizden bahseder misiniz, mesela kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

8-Eşinizle ne şekilde evlendiniz? Evliyseniz evliliğinizi kaç yaşında yaptınız?

9-Abdal kültüründe evlilik adetleri var mıdır? Varsa bahsedebilir misiniz?

10-Abdal kültüründe doğum, çocuklara isim koyma adetleri var mıdır? Varsa anlatılabilir misiniz?

11-Abdal kültüründe ölüm, cenaze adetleri var mıdır? Mesela abdallar cenazelerini ne zaman defnederler, defin işlemi ya da cenaze namazı gibi ritüeller nasıl yapılır. Paylaşabilir misiniz?

12-Kendinizi inanç ve dinsel açıdan nasıl buluyorsunuz, kısaca bahsedebilir misiniz?

13-İbadetleriniz nelerdir, ne sıklıkla ibadetlerinizi yapabiliyorsunuz?

14-Namaz, Oruç ve zekât vermek gibi ibadetler hakkında ne düşünüyorsunuz, neden?

15-Kendinizi dindar olarak tanımlayabilir misiniz, Neden?

16-Alevilik, Bayrak, Vatan ve Atatürk hakkında neler söylemek istersiniz?

17-Abdal kültürüne özgü yiyecek ve içecekler var mıdır? Kısaca anlatabilir misiniz?

18-Sizce abdallar neden sürekli birlikte yaşıyorlar ya da aynı bölgelerde ikamet ediyorlar, bu konuda ne düşünüyorsunuz?

19-Abdalların müzikle olan ilgisi nerden kaynaklanıyor, bu konuda ne söylemek istersiniz?

20-Ramazan Bayramlarında, Kurban Bayramlarında ya da düğünlerde neler yaparsınız mesela?

21-Arkadaşlarınız ve komşularınızdan bahsedebilir misiniz?

22-Boş zamanlarınızda genellikle neler yaparsınız, şunu mutlaka yaparım ya da ederim diyebileceğiniz bir şey var mı, neden?

23-Yaylaya çıkar mısınız, göçebelikten yerleşik düzene geçiş hayatınız neleri değiştirdi mesela? ak çadırın sizin için manası nedir?

24-Katıldığınız düzenli bir şenlik, eğlence ya da festival var mıdır, neden?

25-Sizce bir abdalı Abdal yapan değerler nelerdir?

26-Bir Abdal bir gününü nasıl geçirir, olmazsa olmaz var mıdır?

27-Sosyal hayatta karşılaştığınız bir problem var mıdır, varsa açıklar mısınız?

Ek 3- Fotoğraf İzin Formu

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

AKDENİZ YENİ VE YAKINÇAĞ ARAŞTIRMALARI BÖLÜMÜ

Bu formdaki imzam Erdi DEMİR tarafından yürütülen "Abdallar Üzerine Etnografik Bir Alan Araştırması: Antalya Abdalları, Kültür, kimlik ve Toplamsal Değişme" adlı çalışmaya katılmayı kabul ettiğimi gösterir. Kendisi tezi içinde şahsımın da bulunduğu fotoğrafları yayınlayabilir/kullanabilir.

Ben,……..(isim) fotoğrafımın kullanılmasını talep ederim.

Katılımcının imzası Tarih:

Ek 4 – Kaynak Kişiler

1- Hasan Hakikat, 1974 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, çalgıcı, Zeytinköy'de yaşıyor.
2- Haydar Demirayak, 1954 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, dede, çiftçi, Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşıyor.
3- Ali Güzel, 1982 doğumlu, lise mezunu, evli, nakliyeci, Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşıyor.
4- Mustafa Çetin, 1964 doğumlu, ortaokul mezunu, evli, emekli esnaf, Zeytinköy'de yaşıyor.
5- Mehmet Yıpramaz, 1974 doğumlu, lise mezunu, evli, çalgıcı, Serik Gebiz Mahallesi'nde yaşıyor.
6- Ercan Yıpramaz, 1991 doğumlu, lise mezunu, evli, çalgıcı, Serik Gebiz Mahallesi'nde yaşıyor.
7- Ümit Yıpramaz, 1995 doğumlu, lise mezunu, evli, mobilyacı, Serik Gebiz Mahallesi'nde yaşıyor.
8- Dudu Yıpramaz, 1979 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, mevsimlik tarım işçisi, Serik Gebiz Mahallesi'nde yaşıyor.
9- Nergiz Yıpramaz, 1997 doğumlu, lise mezunu, evli, mevsimlik tarım işçisi, Serik Gebiz Mahallesi'nde yaşıyor.
10- Cafer Yıpramaz, 1955 doğumlu, lise mezunu, evli, çalgıcı, Serik Gebiz Mahallesi'nde yaşıyor.
11- Turan Yıpramaz, 1951 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, çalgıcı, Serik Gebiz Mahallesi'nde yaşıyor.
12- Hasan Dibek, 1960 doğumlu, lise mezunu, evli, emekli ve esnaf, Serik Merkez Mahallesi'nde yaşıyor.
13- Aydın Yıpramaz, 1987 doğumlu, üniversite mezunu, bekar, öğretmen, Serik Gebiz Mahallesi'nde yaşıyor.
14- Ali Yıpramaz, 1984 doğumlu, lise mezunu, evli, özel güvenlik görevlisi ve çalgıcı, Serik Merkez Mahallesi'nde yaşıyor.
15- Durmuş Ali Aydın, 1990 doğumlu, lise mezunu, evli, tarım işçisi, Serik Merkez Mahallesi'nde yaşıyor.
16- Fatma Yıpramaz, 1967 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, mevsimlik tarım işçisi, Serik Gebiz Mahallesi'nde yaşıyor.
17- Ercan Demiryaz, 1988 doğumlu, lise mezunu, evli, çalgıcı, Serik Merkez Mahallesi'nde yaşıyor.

18- Süleyman Hakikat, 1963 doğumlu, ortaokul mezunu, evli, emekli, Zeytinköy'de yaşıyor.
19- Mustafa Çalkan, 1954 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, pazarcı, Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşıyor.
20- Metin Toydemir, 1962 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, mobilyacı, Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşıyor.
21- Sultan Demirayak, 1959 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, mevsimlik tarım işçisi, Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşıyor.
22- Zeynep Demirayak, 1988 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, mevsimlik tarım işçisi, Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşıyor.
23- Zeki Güzel, 1982 doğumlu, ortaokul mezunu, evli, şoför, Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşıyor.
24- Özgür Demirayak, 1980 doğumlu, ortaokul mezunu, evli, inşaat işçisi, Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşıyor.
25- Yağmur Demirayak, 1984 doğumlu, ortaokul mezunu, evli, mobilyacı, Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşıyor.
26- Hasan Aydın, 1948 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, yaşlılık maaşıyla geçiniyor, Finike Yuvalı Mahallesi'nde yaşıyor.
27- Haydar Uygun, 1969 doğumlu, ortaokul mezunu, evli, emekli şoför, Zeytinköy'de yaşıyor.
28- Şahali Çetin, 1968 doğumlu, ilkokul mezunu, boşanmış, emekli emlakçı, Zeytinköy'de yaşıyor.
29- Ercan Sel, 1979 doğumlu, ortaokul mezunu, evli, emlakçı, Zeytinköy'de yaşıyor.
30- Metin Kartal, 1969 doğumlu, ortaokul mezunu, evli, belediyede temizlik işçisi, Zeytinköy'de yaşıyor.
31- Fatma Hakikat, 1970 doğumlu, üniversite mezunu, evli, emekli, Zeytinköy'de yaşıyor.
32- Ali Rıza Reyhan, 1978 doğumlu, ortaokul mezunu, evli, belediyede temizlik işçisi, Serik Merkez Mahallesi'nde yaşıyor.
33- Hüseyin Durmaz, 1960 doğumlu, ortaokul mezunu, evli, emekli turizmci, Serik Merkez Mahallesi'nde yaşıyor.
34- Hurşid Durmaz, 1967 doğumlu, okuma yazması yok, evli, çalgıcı, Serik Merkez Mahallesi'nde yaşıyor.
35- Dudu Demirel, 1942 doğumlu, okuma yazması yok dul, yaşlılık maaşıyla geçiniyor, Serik Merkez'de yaşıyor.

36- Hüsniye Nergiz, 1965 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, mevsimlik tarım işçisi, Serik Merkez'de yaşıyor.
37- Ercan Babayiğit, 1973 doğumlu, ortaokul mezunu, evli, çalgıcı, Serik Merkez'de yaşıyor.
38- Taner Göküş, 1967 doğumlu, ortaokul mezunu, evli, oto boyacısı, Serik Merkez'de yaşıyor.
39- Hüseyin Karalar, 1964 doğumlu, ortaokul mezunu evli, emekli oto galerici, Zeytinköy'de yaşıyor.
40- Ali Hakikat, 1957 doğumlu, lise mezunu, evli, emekli memur, Zeytinköy'de yaşıyor.
41- Mustafa Ak, 1996 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, belediyede temizlik işçisi, Manavgat Yayla Mahallesi'nde yaşıyor.
42- Mustafa Gül, 1958 doğumlu, okuma yazması yok, dul, belediyeden emekli, Manavgat Çayyazı Mahallesi'nde yaşıyor.
43- Mustafa Yaman, 2000 doğumlu, lise mezunu, evli, belediye temizlik işlerinde çalışıyor, Manavgat Çayyazı Mahallesi'nde yaşıyor.
44- Durmuş Yaman, 1979 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, belediye temizlik işlerinde çalışıyor, Manavgat Çayyazı Mahallesi'nde yaşıyor.
45- Hüseyin Dibek, 1956 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, belediye temizlik işlerinde çalışıyor, Manavgat Çayyazı Mahallesi'nde yaşıyor.
46- Süleyman Çot, 1994 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, belediye temizlik işlerinde çalışıyor, Manavgat Çayyazı Mahallesi'nde yaşıyor.
47- Hüseyin Demirgül, 2001 doğumlu, ortaokul terk, evli, çalgıcı ve belediye işçisi, Manavgat Bereket Mahallesi'nde yaşıyor.
48- Mehdi Çot, 2002 doğumlu, ortaokul terk, bekar, çalgıcı, Manavgat Yayla Mahallesi'nde yaşıyor.
49- Ali Karaca, 1982 doğumlu, ilkokul mezunu, evli, çalgıcı ve belediye çalışanı, Manavgat Yayla Mahallesi'nde yaşıyor.
50- Onur Ateş, 1997 doğumlu, ortaokul terk, evli, çalgıcı ve belediye çalışanı, Manavgat Yayla Mahallesi'nde yaşıyor.

Ek 5- Saha Araştırmasından Fotoğraflar

Fotoğraf 1: Abdal Musa Mührü

Fotoğraf 2: Elmalı Abdal Musa Tekkesi'nde Abdal Musa Mührü

Fotoğraf 3: Elmalı Abdal Musa Etkinliklerinde

Fotoğraf 4: Finike, Yuvalı Mahallesi'nde Bir Ev Ziyaretinden Kare

Fotoğraf 5: Zeytinköy Cemevi, Muharrem Ayı Etkinliklerinde Abdallarla Birlikte

Fotoğraf 6: Manavgat, Çayyazı Mahallesi'nde Bir Ziyaret

Fotoğraf 7: Zeytinköy Cemevi'nde Muharrem Ayı, İftar programında

Fotoğraf 8: Manavgat Bayır Mahallesi'nde Abdallarla Kahvehane'de

Fotoğraf 9: Finike Cemevi'nde Karayağmurlu Ocağı dedesi ile birlikte

Fotoğraf 10: Serik'te Çalgıcılık yapan Abdalların düğününden bir kare

Fotoğraf 11: Zeytinköy Abdal Mezarlığı

Fotoğraf 12: Manavgat, Aşağı Işıklar Mahallesi'nden Bir görünüm

Fotoğraf 13: Serik Merkez Mahalle'de Bir Ziyaret

Fotoğraf 14: Finike Yuvalı Mahallesi'nden Bir Görünüm

Fotoğraf 15: Serik'te Bir Düğün ve Abdallar

Fotoğraf 16: Manavgat Abdal Mezarlığı'ndan Bir Görünüm

Fotoğraf 17: Serik Gebiz Mahallesi'nde Kurban Bayramından

Fotoğraf 18: Serik Gebiz Mahallesi'nde Abdal Mezarlığı

Fotoğraf 19: Zeytinköy'de Bir Abdal Hanesinde Kahvaltı

ÖZGEÇMİŞ

Foto

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	Erdi DEMİR

Eğitim Derecesi	**Okul/Program**	**Mezuniyet Yılı**
Lise	Necati Dölen Lisesi	2006
Üniversite	Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü	2013
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Bölümü	2018
Doktora	Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı	2023

Yabancı Dil	İngilizce	İyi

Yayınlar

Demir, E. (2021). Halit Ziya'nın Aşk-ı Memnu romanında kadın temsillerinin toplumsal cinsiyet perspektifinden incelenmesi. *Turkish Academic Research Review*, *6*(1), 293-307.

Demir, E. (2021). Çalıkuşu romanı: Cumhuriyet dönemi öğretmen kadın kimliği inşasının toplumsal cinsiyet normları bağlamında yorumlanması. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*(2), 317-340.

Demir, E. (2021). Sabahattin Ali'nin kürk mantolu Madonna'sı ve toplumsal cinsiyet normları gölgesinde bağımsız bir kadın: Maria Puder. *Asya Studies*, *5*(16), 215-223.

Demir, E. (2021). Kutadgu Bilig'de inşa edilen kadın kimliği üzerine sosyal bir inceleme. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (4), 199-208.

Demir, E. (2021). Orhan Pamuk'un Masumiyet Müzesi ve erkek hegemonyasının görünümleri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, *4*(2), 306-315.

Demir, E. (2022). Göç sosyolojisi. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, *3*(2), 131-138.

Demir, E. (2022). Yengeçli kuyu: Bir Yörüğün Toros anıları. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (12), 341-346.

Demir, E. (2022). Antalya'nın nüfusu ve sosyal özellikleri üzerine bir Değerlendirme. *Turkish Academic Research Review*, *7*(1), 75-96.

Demir, E. (2022). Orhan Pamuk'un romanlarında göç, kültür ve kimlik ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (73), 100-113.

Demir, E. (2022). Göç ve kültür. *Göç Araştırmaları Dergisi*, *8*(1), 129-135.

Demir, E. (2022). Akdenizlilik kimliği ve bir Akdeniz okuması bağlamında Aganta Burina Burinata'da insan ve mekân. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 222-238.

Demir, E. (2022). 21. yüzyılda uluslararası göç ve mülteciler: Bir Türkiye perspektifi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*(1), 267-274.

Demir, E. (2022). Murat Küçük, Horasan'dan İzmir kıyılarına Cemaat-i Tahtacıyan, Nefes Yayınları, İstanbul, 1995. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (104), 591-595.

Demir, E. (2023). Kadın ve siyasal katılım ilişkisi üzerine sosyolojik bir inceleme: Antalya örneği. Ankara Üniversite Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (Erken görünümde yayımlandı).

Demir, E. (2023). Türkiye'de kültürel iktidarın kuruluşu 1923-1945. *Yasama Dergisi* (46), 187-191.

Demir, E. (2020). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadının siyasetteki rolü ve önemi. *Abay Kunanbayev Anısına Türkiye ve Türk Dünyası Araştırmaları-III*, 833-863.

Aygül, H. H., & Demir, E. (2020). Türkiye iş gücü piyasasının yeni aktörleri Suriyeli işçiler (Antalya Büyükşehir Belediyesi Toptancı Hal Kompleksi). *Sosyal problemler sosyolojisi: Teoriden uygulamaya sosyal problemler üzerine tartışmalar içinde*, 128-161.

Aygül, H.H. & Demir, E. (2021). Ulus-ötesi göç hareketliliği, Mülteci kimlikler ve göç rotaları bağlamında Akdeniz. E. Kaynak Iltar ve H. H. Aygül (Ed.) Bütün yönleriyle Akdeniz içinde (267-289). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Aygül, H.H. & Demir, E. (2021). İsyanlar, savaşlar ve istilalar bağlamında Akdeniz'de sürgün ve göç tarihi. E. Kaynak Iltar ve H. H. Aygül (Ed.) Bütün yönleriyle Akdeniz içinde (241-265). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.